

Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieceja ir efektīva

Rīga 2017

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

Budžeta plānošana Latvijā – vai esošā pieeja ir efektīva?

2017.gada 22.decembrī

Lietderības revīzija “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 18.02.2016. revīzijas uzdevumu Nr. 2.4.1-7/2016.

Revīzijas ziņojums apstiprināts ar Valsts kontroles Revīzijas un metodoloģijas departamenta 22.12.2017. lēmumu Nr.2.4.1-7/2016.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes *Depositphotos* (autors: cobalt88).

Cienījamais lasītāj!

Esam pabeiguši apjomīgu lietderības revīziju par valsts budžeta plānošanu Latvijā, kuras mērķis bija noskaidrot, vai izveidotā pieeja un pastāvošā prakse, plānojot gan vidēja termiņa, gan

ikgadējo valsts budžetu, ir efektīva un ļauj mums ierobežoto kopēja maciņa saturu pārvaldīt gudri, neiecerot “pirkumus”, kurus nevaram atļauties, atceroties arī par rīt un parīt veicamajiem maksājumiem un vienlaikus apzinoties, ka aizņemties nevajadzētu vairāk, kā paši varam atmaksāt, neatstājot savus parādus nākamajām paaudzēm.

Liela daļa Latvijas sabiedrības katru gadu aktīvi seko līdzi valsts budžeta apstiprināšanai. Pārvaldām un pat ikdienas sarunās brīvi lietojam tādus terminus kā *budžeta deficīts* vai *valsts parāds*. Iespējams, pārdzīvotās ekonomiskās krīzes rezultātā daudzi no mums ir sapratuši, kas ir *precikliska fiskālā politika* un kam tā vajadzīga. Savstarpēji apmaināmies viedokļiem par vienai vai otrai jomai, mūsaprāt, nepietiekami vai par daudz piešķirto finansējumu. Bet cik daudzi no mums aizdomājas, ka budžets ir tikai līdzeklis valsts ilgtermiņa attīstības mērķu sasniegšanai? Vai zinām, kādi ir šie mērķi, kurus ar budžeta palīdzību cenšamies sasniegt? Un vai tiekam pietiekami informēti, ko un cik no šiem mērķiem ir izdevies sasniegt ar iepriekšējā gada budžetu?

Cik daudzi no mums zina, cik daudzu roku un galvu darba ieguldīts budžeta sastādīšanā – ne tikai Finanšu ministrijā, bet arī nozares ministrijās, Ministru kabinetā, kam jāuzņemas galvenā atbildība par budžeta projekta izstrādāšanu, un Saeimā, kam Satversmē noteiktas ekskluzīvas tiesības lemt par budžetu? Vai varam būt droši, ka visas šīs galvas ir strādājušas kopā un viena vienota mērķa vadītas

un savu darbu veikušas stingrā saskaņā ar noteikumiem?

Priecājamies, ka Ministru prezidents apņēmīgi un stingri sauc valdību par komandu un apsola no tās prasīt komandas darbu, nevis individuālus sniegunumus, resoriem sacenšoties vienam ar otru attapībā par lielāku finanšu līdzekļu iegūšanu. Tomēr revīzijā redzam, ka praksē šādam kopīgam darbam traucē, piemēram, ārpus sistēmas pieņemtie – un tādēļ necaurspīdīgie – lēmumi.

Finanšu ministrija pēdējos gados ir daudz paveikusi budžeta plānošanas procesa uzlabošanai. Ne vienmēr gan ir saņemts pietiekams atbalsts no budžeta resoriem un pat ne no Ministru kabineta. Revīzijā kā mērāuklu sevis novērtēšanai izvēlējamies OECD, kuras pilnvērtīgi locekļi esam nu jau ilgāk kā gadu, nospraustos kritērijus. OECD nosaka, ka budžetam jābūt cieši saistītam ar valsts stratēģiskajiem mērķiem, ka izdevumi attīstībai jāplāno ekonomiski un ka piesardzīgi jāvērtē fiskālie riski, ka par budžetu atklāti un plaši jādiskutē un izdevumu lietderības novērtēšanai jābūt budžeta neatņemamai sastāvdaļai. Apzināmies, ka tā ir ļoti augsta latiņa, un pat ne visas vecās un pieredzējušās dalībvalstis spēj tos pilnībā ievērot un izpildīt. Bet mazai valstij nav sev jāizvirza tikai mazi mērķi un īsas distances. Šim būtu jābūt arī nacionālās pašapziņas jautājumam.

Pateicamies par sadarbību un spraigām diskusijām revīzijas ietvaros gan Finanšu ministrijai, gan Fiskālās disciplīnas padomei, kā arī visiem mūsu aptaujas respondentiem par dalīšanos savos novērojumos un viedokļos.

Ar cieņu
departamenta direktore

Zita Zariņa

Saturs

Kopsavilkums	7
Galvenie secinājumi	7
Būtiskākie ieteikumi.....	19
Ziņojuma struktūra	21
Jomas raksturojums – budžeta plānošana	24
1. Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana jeb cik mēs gribētu izlietot ("augšupvērsta" budžeta plānošanas metode)	37
1.1. Budžeta vidēja termiņa plānošana	45
1.2. Izdevumu struktūra un plānošanas process	52
1.3. Bāzes izdevumu aprēķināšanas un saskaņošanas objektivitāte	55
1.4. Bāzes izdevumu pārskatīšana	58
1.5. Maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšana.....	72
1.6. Attīstības izdevumu plānošana	75
1.7. Publisko investīciju pārvaldība	85
2. Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana jeb cik valsts budžeta līdzekļu mēs drīkstam un plānojam izlietot ("lejupvērsta" budžeta plānošanas metode).....	100
2.1. Ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku budžeta vadībā.....	105
2.2. Makroekonomiskās prognozes un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam	123
2.3. Finanšu ilgtspējas un citi fiskālie riski.....	129
2.4. Papildu ieņēmumi prioritārajiem pasākumiem – fiskālās telpas palielināšana	134
2.5. Vispārējās valdības parāds	138
3. Fiskālā disciplīna pašvaldību budžetu plānošanā	147

3.1.	Fiskālās politikas principu ievērošana pašvaldību budžeta plānošanā	150
3.2.	Fiskālo risku identificēšanas un noteikšanas procedūra pašvaldībās	164
4.	Uz nacionālo mērķu un rezultātu sasniegšanu vērsta valsts budžeta izstrāde	167
4.1.	Budžeta izdevumu sadale atbilstoši nacionālajiem mērķiem.....	171
4.2.	Saeimas un sabiedrības informēšana par rezultātiem, kas ir sasniegti ar budžetu	194
4.3.	Revidentu priekšlikumi attīstības plānošanas sistēmas sasaistei ar budžeta plānošanas sistēmu	204
5.	Budžeta apstiprināšana	207
5.1.	Termini un budžeta likumprojekta kvalitāte	210
5.2.	“Deputātu kvotas” un caurskatāmības princips	211
6.	Budžeta plānošanas administrēšana.....	221
6.1.	Valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu trūkumi	224
6.2.	NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā	229
6.3.	Budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums	231
6.4.	Valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāra attīstīšana	238
	Finanšu ministrijas viedoklis	243
	Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	246
	Termini un skaidrojumi	256
	Pielikumi.....	260
1.pielikums.	Starptautisko organizāciju rekomendācijas, nodrošinot Latvijas publisko finanšu ilgtspēju.	260
2.pielikums.	Anketas par valsts budžeta plānošanas procesu ministrijām un iestādēm rezultātu apkopojums.	318
3.pielikums.	2017.gada valsts budžets veidošanas process	327

4.pielikums. Finansējuma izmaiņas ministriju optimizētajās budžeta programmās.	329
5.pielikums. Valsts kontroles 2015.–2017.gadu revīziju secinājumi lielo projektu un IKT projektu pārvaldības jomā.	332
6.pielikums. Ministru prezidenta Māra Kučinska Valdības rīcības plānā ietvertie pasākumi par atsevišķu nozaru lielo projektu uzraudzību.	335
7.pielikums. FDP sniegtie skaidrojumi, viedokļi un ieteikumi par FDL noteiktajiem principiem.	337
8.pielikums. Fiskālās disciplīnas padomes 2014.–2016.gadu rekomendāciju progresu novērtējums atbilstoši Fiskālās disciplīnas padomes uzraudzības ziņojumiem.	341
9.pielikums. Raksturojošs piemērs budžeta veidošanai, to pakārtojot nacionālās attīstības mērķiem. ...	349
10.pielikums. Ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta Saeimas 2.lasījumā apstiprināto deputātu priekšlikumu summas.	362
11.pielikums. “Deputātu kvotu” piešķiršana filmu ražošanai.	363
12.pielikums. Trūkumi Likumā par budžetu un finanšu vadību.	366
13.pielikums. Anketas par valsts budžeta plānošanas procesu sabiedriskajām organizācijām atbilžu kopsavilkums.	368
Atsauces	373

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

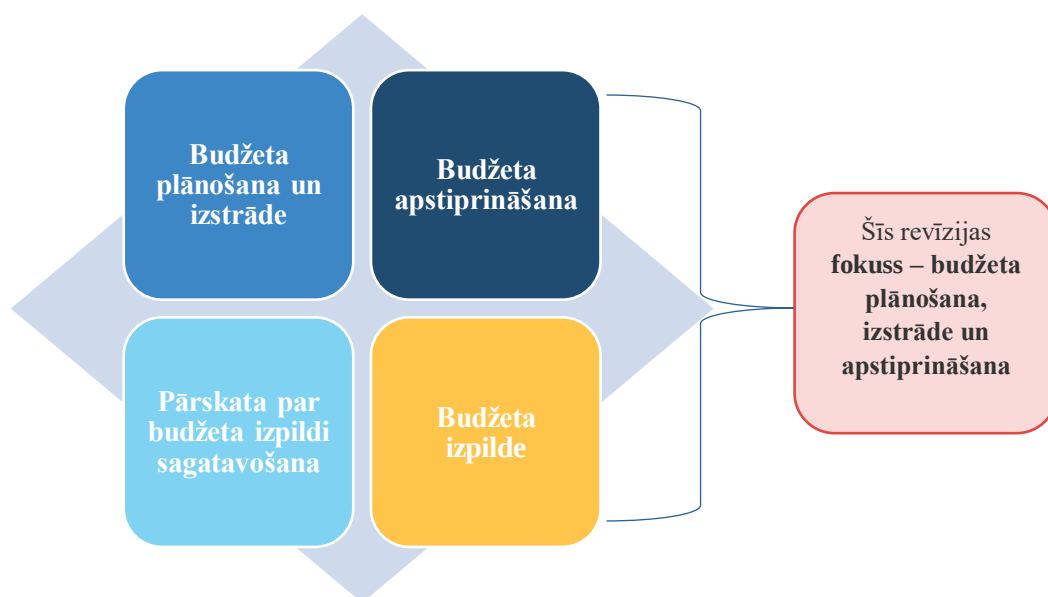
Par budžetu runāts daudz. Sadalot valsts “maciņa” saturu, ik gadu dzirdam, ka naudas tām vai citām vajadzībām pietrūkst. Un, ja tiktu piešķirti papildu līdzekļi, tad gan mēs visi būtu veseli, izglītoti, brauktu pa gludiem ceļiem un masveidīgi atgrieztos uz pastāvīgu dzīvi Latvijā. Paralēli dzirdam arī piesardzīgus aicinājumus – jāsāk uzkrāt, jo krīzes, kā pierāda vēsture, atkārtojas.

Ieklausoties šajās diskusijās, kurās lielākais uzsvars ir uz līdzekļu nepietiekamību, rodas loģisks jautājums – vai tiešām viss ir atkarīgs no naudas daudzuma? Un vai viss pārējais – likumu normas, iedibinātie procesi un atbildīgo rīcība – ir tik pareizs un nevainojams, ka varam droši apgalvot, ka budžeta plānošanā un ierobežoto līdzekļu sadalīšanā esam atraduši un piemērojam visefektīvāko pieeju?

Savās revīzijās vairākkārt esam secinājuši, ka budžets nekalpo kā līdzeklis valsts politikas realizācijai, t.i., valsts mērķi un valsts nauda dzīvo katrs savu dzīvi. Vēl vairāk – naudu neprotam arī lietderīgi tērēt.

Ko vēl jaunu cerējām pateikt ar šo revīziju? Nolēmām uz budžeta jautājumu paskatīties strukturēti, fokusējoties uz to procesu izvērtējumu, kuru rezultātā apstiprināts likums par budžetu.

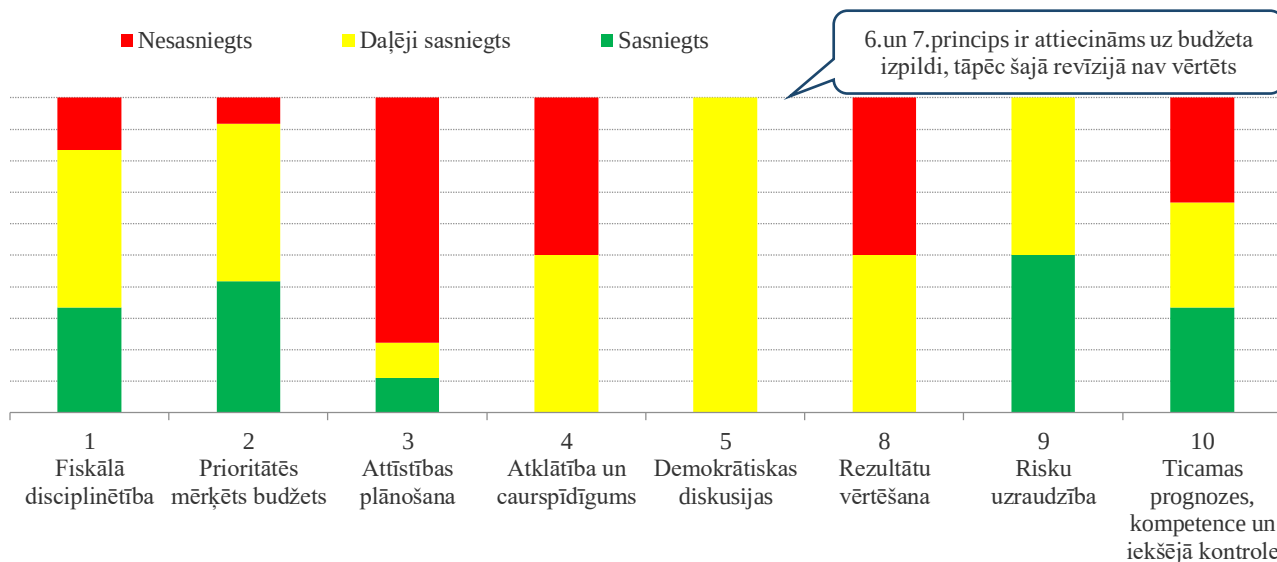
Budžeta izstrādes process ir nepārtraukts, tomēr varam to sadalīt nosacītos posmos:

Revīzijā, kuru veicot meklējām atbildi uz jautājumu: *Vai budžeta plānošana Latvijā ir efektīva?*, **par etalonu izvēlējamies OECD budžeta pārvaldības vadlīnijās noteiktos pamatprincipus**. Tādu ir pavisam 10, no kuriem 8 ir tieši attiecināmi uz budžeta plānošanu. Šāds vērtējums līdz šim nav veikts, tāpēc ir būtiski ieraudzīt, cik lielā mērā līdzināties vai tieši pretēji – nelīdzināties izvēlētajam etalonam.

Diemžēl nākas secināt, ka ar līdzināšanos etalonam mums neiet viegli. Lai gan ir vērojamas pozitīvas iezīmes un OECD budžeta pārvaldības vadlīnijās noteiktos pamatprincipus pakāpeniski tiek mēģināts īstenot, tomēr konstatētie trūkumi un fundamentālu problēmu nerisināšana būtiski kavē virzību uz

efektīvu budžeta plānošanu. Šobrīd **nevienu no astoņiem revīzijā vērtētajiem pamatprincipiem pilnībā piemērot vēl neizdodas:**

Analizējot nepietiekamo progresu, nonācām pie diviem galvenajiem tā iemesliem:

- ❖ pirmkārt un galvenokārt – **nemākam strādāt komandā;**
- ❖ otrkārt – budžeta plānošanā **trūkst ilgtermiņa domāšanas**, pastāvot spēcīgai tendencei katru gadu plānot no jauna, neņemot vērā iepriekšējo gadu budžeta izpildes rezultātus, kā arī primāri fokusēties uz šodienas steidzamo vajadzību apmierināšanu, ilgtermiņa nākotnes vajadzības un mērķu sasniegšanu atstājot otrā plānā.

Komandas darba nozīme budžeta izstrādes procesā

Budžeta plānošana ir komandas darbs, kur katram dalībniekam ir savi uzdevumi un atbildība:

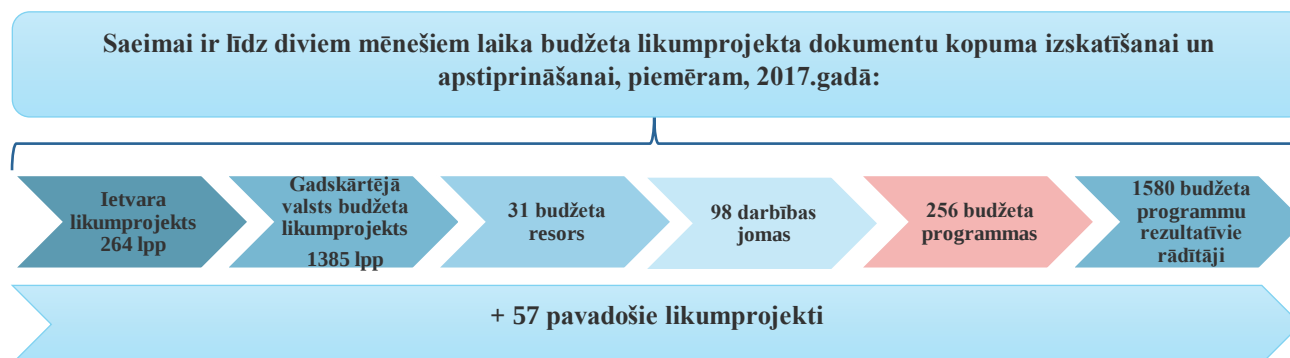
- ❖ Saeimai – pieprasīt kvalitatīvu informāciju lēmumu pieņemšanai un īstenot savas Satversmē noteiktās ekskluzīvās tiesības lemt par budžetu;
- ❖ Ministru kabinetam – izveidot skaidru un saprotamu sistēmu budžeta plānošanai un iesniegšanai Saeimā, kā arī gādāt par ilgtspējīga valsts budžeta izstrādāšanu, nodrošinot ilgtermiņā līdzsvaru starp valsts ekonomiskajām iespējām un visas sabiedrības labklājību;
- ❖ Finanšu ministrijai – izstrādājot budžeta likumprojektu, aprēķināt, no vienas puses – cik valsts pārvalde drīkst izlietot, lai neradītu riskus mūsu valsts finanšu ilgtspējai, un no otras puses – apkopot, cik lieli valsts budžeta līdzekļi tai nepieciešami savu funkciju veikšanai, kā arī koordinēt un pārraudzīt budžeta plānošanas procesu kopumā;
- ❖ budžeta resoriem – godprātīgi ievērot normatīvajos aktos noteikto kārtību un prasības, tajā skaitā objektīvi novērtēt savu funkciju pildīšanai nepieciešamos resursus, rūpējoties par budžeta līdzekļu efektīvu un ekonomisku izlietošanu atbilstoši paredzētajiem mērķiem.

tomēr **mērķis ir kopīgs**– kvalitatīvi sagatavots un apstiprināts budžets, kas palīdz sasniegt valsts attīstības mērķus.

Budžeta izskatīšana un apstiprināšana Saeimā

Latvijas Republikas Satversmē ir noteikts, ka Saeimai pieder ekskluzīvas tiesības lemt par budžetu¹. Budžetu Saeimai iesniedz Ministru kabinets. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi Ministru kabineta pamatatlīdzību par budžeta izstrādi. Būtiski, ka budžets ir vienīgais likums, kura likumprojektu noraidot pirmajā vai otrajā lasījumā, uzskatāms, ka izteikta neuzticība Ministru kabinetam².

Revidentu ieskatā **Saeimai ir grūtības realizēt savas ekskluzīvās tiesības lemt par budžetu**, jo Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta **lielais informācijas apjoms, tā sadrumstalotība un nepilnīgums, kā arī ierobežotais laiks budžeta izskatīšanai** samazina Saeimas iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu, tajā skaitā arī ar sabiedrību un nevalstiskajām organizācijām.

Turklāt Saeimā iesniegtajā budžeta likumprojekta dokumentu kopumā Finanšu ministrija neiekļauj būtisku lēmumu pieņemšanai nepieciešamu informāciju:

- ❖ kādi rezultāti kopumā ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu, piemēram, **kas ir un tiks izdarīts, lai tuvinātos Nacionālajā attīstības plānā noteikto mērķu sasniegšanai** un attiecīgi – kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto Ietvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu Nacionālajā attīstības plānā noteikto mērķu sasniegšanu. Budžeta paskaidrojumi šobrīd satur informāciju tikai par aktuālāko pieejamo politikas rezultatīvo rādītāju izpildi budžeta resoru darbības jomās, kā arī par darbības rezultātu izpildi darbības jomās un budžeta programmās;
- ❖ lai arī budžeta datu atklāšanai tiek izmantoti dažādi klasifikatori un informācija tiek atklāta dažādos veidos, **budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un viennozīmīgi noteikt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē pēc būtības un saturiski nevis pēc piešķiršanas metodes**. Tā kā valdībā notiek diskusijas tikai par papildu līdzekļu sadali prioritāriem pasākumiem, **valdība apstiprina budžeta resoru izdevumus bez informācijas par to, kādu konkrētu mērķu sasniegšanai un kādiem pasākumiem aptuveni 90% no valsts budžeta tiks izlietots**. Tikai iesniedzot budžeta likumprojektu izskatīšanai Saeimā, budžeta paskaidrojumu veidā tiek sagatavota informācija par budžeta izlietojuma mērķiem.

Saeima, ņemot vērā tās uzdevumus un atbildību budžeta plānošanā (pieprasīt informāciju lēmumu pieņemšanai), **ir iniciējusi arī jautājumu par publiskajām investīcijām**. Tomēr **Finanšu ministrijas trīs sagatavotie materiāli** (t.i., budžeta paskaidrojumi un divreiz sniegtā informācija Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai), kur aplēstā kopsumma par publisko investīciju apjomu 2016.gadā variē no aptuveni 876 milj. *euro* līdz 2 127,7 milj. *euro* un aprēķinos mainīts publisko investīciju saturiskais tvērums, **neliecina par kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai sagatavotu informāciju**.

Tā kā visi būtiskākie lēmumi saistībā ar līdzekļu sadali tiek pieņemti pirms budžeta likumprojekta iesniegšanas Saeimā, tad, lai Saeimas deputāti pašrocīgi varētu piešķirt līdzekļus atsevišķiem projektiem un pasākumiem, Finanšu ministrija likumprojektā paredz rezervi programmā “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”, ko Saeima līdz 2017.gada budžetam sadalīja, balsojot par visdažādākās nozīmības priekšlikumiem – gan sākot no 500 *euro* priekšlikumiem (piemēram, atsevišķu biedrību³ darbības nodrošināšanai, atsevišķu karoga mastu uzstādīšanai⁴, dažu interaktīvo tāfeļu iegādei dažās izglītības iestādēs⁵), gan finansējumu miljonu apmērā, piemēram, sporta būvē⁶. Revidenti uzskata, ka visu līdzekļu piešķiršanai būtu jānotiek pēc vienotiem, caurskatāmiem principiem, proti, vispirms kompleksi izvērtējot vajadzības un pēc tam plānojot nepieciešamo rīcību un izstrādājot budžeta pieprasījumus atbilstoši normatīvajos aktos jau noteiktajai kārtībai. Tomēr revīzijā konstatēts, ka, **izskatot Ietvara un Gadskārtējā budžeta likumprojektu Saeimā 2.lasījumā, papildu līdzekļu piešķiršana** (atbalstot deputātu priekšlikumus par līdzekļu piešķiršanu atsevišķiem pasākumiem) **pārkāpj budžeta sagatavošanas posmā pielietotos nozaru līdzekļu plānošanas un piešķiršanas principus un kārtību**, kā arī **nenotiek visaptverošas diskusijas, netiek izvērtētas alternatīvas izmaksas** (iespējas izmaksas), **lietderība un atbilstība budžeta prioritātēm un attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem**. Šādā veidā 2015.–2017.gada budžetos kopā ir atbalstīta 65,94 milj. *euro* piešķiršana.

Jāuzsver, ka, **plānojot 2018.gada budžetu, Finanšu ministrijai izdevās ieviest būtiskus uzlabojumus, lai novērstu iepriekšējo gadu “deputātu kvotu” piešķiršanas prakses trūkumus**. Ministru prezidents iepriekš informēja sabiedrību, ka atteiksies no “deputātu kvotām” Saeimā. Revidenti konstatēja, ka faktiski no “deputātu kvotām” pilnībā neatteicās, tās iekļāva budžetā agrākā budžeta plānošanas posmā, Ministru kabinetā apstiprinot prioritāros pasākumus. Mainītā kārtība, kad “deputātu kvotas” netiek piešķirtas iepriekšējo gadu ierastajā praksē, kopumā vērtējama pozitīvi, jo diskusijas par prioritātēm un lēmumu pieņemšana notiek savlaicīgāk un “tuvāk” finansējuma saņēmējam. Balstoties uz konstatēto, revidenti secina, ka ir jāuzlabo jaunās kārtības caurskatāmība, jo prioritāro pasākumu pieteikumi Ministru kabinetam nav publiski pieejami un diskusija par tiem finanšu ministra izveidotā darba grupā nav atklāta, salīdzinot ar to, ka deputātu priekšlikumi, kas iesniegti Saeimā uz 2.lasījumu, un debates ir publiski pieejamas.

Ministru kabineta loma budžeta izstrādē

Ministru kabinets, uz kura pleciem gulstas galvenā atbildība par budžeta izstrādi, nosaka kārtību, kādā budžets tiek plānots, kā arī apstiprina noteiktus atskaides punktus budžeta izstrādes procesā, tai skaitā :

- ❖ apstiprina valsts makroekonomiskās attīstības scenāriju un budžeta ieņēmumu prognozes;
- ❖ apstiprina fiskālās telpas apmēru un izdevumiem pieejamo līdzekļu kopsummu;
- ❖ apstiprina budžeta resoru prioritāros pasākumus (attīstības izdevumus);
- ❖ lemj par budžeta resoru izdevumu optimizāciju, bāzes izdevumu pārskatīšanu, jauniem ieņēmumiem palielinošiem pasākumiem;

- ❖ pieņem Ietvara un Gadskārtējā budžeta likumprojektus un pilnvaro finanšu ministru iesniegt tos Saeimā.

Revīzijā konstatēts, ka **nozīmīgus budžeta lēmumus**, piemēram, par fiskālās telpas palielināšanu, izdevumu optimizāciju, ieņēmumus palielinošiem pasākumiem, attīstības izdevumu apjomu un sadalījumu, **faktiski pieņem koalīcijas darba grupa, kuras iesaiste budžeta izstrādes procesā normatīvajos aktos nav paredzēta**. Koalīcijas darba grupā diskusija notiek vairs ne tik daudz par budžeta resoru iesniegtajiem, bet gan par politisko partiju priekšlikumiem.

Likums par budžetu un finanšu vadību paredz, ka budžeta resori iesniedz priekšlikumus jaunajām politikas iniciatīvām, ja Finanšu ministrijas aprēķini liecina, ka tam būs pieejami līdzekļi jeb ir pozitīva fiskālā telpa. Prakse liecina, ka sākotnēji pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem, **izstrādājot 2015.–2017.gada budžetus**, nevienu gadu brīdī, kad tiek uzsāktas diskusijas par prioritārajiem pasākumiem (augustā), **nav bijuši pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu apstiprināšanai. Taču Ministru kabinets**, ņemot vērā koalīcijas darba grupas priekšlikumus, lemj par ieņēmumus palielinošiem pasākumiem, palielinot nodokļu un nenodokļu ieņēmumus vai samazinot iepriekš plānotos izdevumus. 2015.–2017.gadā Ministru kabinets **ir lēmis par fiskālās telpas palielināšanu gadskārtējā budžetā no 130 līdz 250 milj. euro apmērā**. Iegūtās fiskālās telpas apmērā Ministru kabinets apstiprina prioritāros pasākumus (iepriekš sauktus par jaunajām politikas iniciatīvām).

Savukārt, vērtējot koalīcijas darba grupas ietekmi uz līdzekļu sadali prioritārajiem pasākumiem, konstatēts, ka 2014.–2016.gadā **koalīcijas darba grupa**, sagatavojot priekšlikumu Ministru kabinetam ar atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem, **papildus budžeta resoru priekšlikumiem iekļauj sarakstā koalīciju veidojošo partiju priekšlikumus, tādējādi neievērojot Ministru kabineta noteikumus Nr.867 paredzēto prioritāro pasākumu priekšlikumu iesniegšanas un izvērtēšanas procesu**. Pēc revidentu aplēsēm laika posmā no 2014. līdz 2016.gadam **tādā veidā valsts budžetā ir iekļauti pasākumi par kopējo summu vismaz 775 milj. euro**.

Atbalstītie pasākumi	2015.gadam	2016.gadam	2017.gadam	2018.gadam	2019.gadam	Kopā
Ietvars 2015-2017	39 484 856	33 154 324	33 566 316			106 205 496
Ietvars 2016-2018		145 217 608	182 060 819	226 618 697		553 897 124
Ietvars 2017-2019			37 190 028	38 735 617	39 339 459	115 265 104
Pavisam:	39 484 856	178 371 932	252 817 163	265 354 314	39 339 459	775 367 724

2017.gadā ir mainīta prioritāro pasākumu vērtēšanas kārtība, un vairs **netiek veikta iesniegto priekšlikumu ranžēšana pēc punktiem**, bet tā vietā **finanšu ministrs nodrošina prioritāro pasākumu izvērtēšanas procesu**, organizējot darba grupas sanāksmes. **Jaunizveidotais prioritāro pasākumu izvērtēšanas process nepalielina budžeta izstrādes procesa caurskatāmību**, jo Ministru kabinets turpina atbalstīt tādu pasākumu finansēšanu, par kuriem nav bijuši sagatavoti priekšlikumi, kā to paredz normatīvais akts⁷. Tātad tiek piešķirts finansējums pasākumiem, kam nav izvērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem, un budžeta izstrādes dokumentos nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem tie ir izvēlēti. Ietvara likuma 2018.–2020.gadam budžeta izstrādes dokumentos **nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem ir izvēlēti atbalstāmie pasākumi par kopējo summu 318 780 724 euro, kas ir 29% no kopējā prioritāro pasākumu finansējuma**. Valsts pārvalde ir organizēta vienotā hierarhiskā sistēmā, kurā neviena iestāde vai pārvaldes amatpersona nevar atrasties ārpus šīs sistēmas. Taču koalīcijas darba grupas izveides process, sastāvs un darbības kārtība nav skaidra un nav normatīvi regulēta, attiecīgi koalīcijas darba grupas locekļiem nav nosakāma atbildība par pieņemtajiem lēmumiem un sniegtajiem

priekšlikumiem Ministru kabinetam, kas revīzijā apskatītajos gadījumos Ministru kabinetā parasti ir arī apstiprināti bez iebildumiem.

Revidentu ieskatā **jebkuru lēmumu pieņemšana ārpus normatīvi iedibinātās budžeta izstrādes sistēmas grauj valsts budžeta kvalitāti un ir pretrunā ar atklātības un caurskatāmības principu**, un tas nemainīsies, kamēr vien šāda ārpussistēmas lēmumu pieņemšana pastāvēs.

Revīzijā konstatējām arī vairākas jomas, kurās **trūkst pietiekami aktīvas un stingras Ministru kabineta un Ministru prezidenta rīcības**, lai varētu uzskatīt, ka budžeta izstrādes process ir labi pārvaldīts, piemēram:

- ❖ **uz rezultātu vērsta budžeta plānošana** – vēl arvien attīstības un budžeta plānošanas sistēmas pastāv katra pati par sevi un, tikai gatavojot gadskārtējā valsts budžeta paskaidrojumus, šīs sistēmas tiek formāli sasaistītas. Revīzijā secinājām, ka valdības deklarācija un valdības rīcības plāns netiek veidots un strukturēts tā, lai tas būtu kā rīcības plāns Saeimas dotā darba uzdevuma izpildei - Saeimas apstiprināto nacionālo attīstības mērķu sasniegšanai. Nacionālajiem vidēja termiņa attīstības mērķiem ir jābūt kā sākuma punktam valdības deklarācijas, valdības rīcības plāna izstrādei, budžeta plānošanai, un rezultātu informācijai jābūt daļai no budžeta procesa. Tam nepieciešams stingrs Ministru prezidenta atbalsts. Revidentu ieskatā sistēmisku un mērķtiecīgu darbu uz rezultātu vērsta budžeta plānošanas sistēmas izveidē kavē arī tas, ka nav skaidri norādīts, kurš ir galvenais procesa vadītājs attiecībā uz rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanu – Finanšu ministrija, Pārresoru koordinācijas centrs vai Valsts kanceleja. Papildus vēlamies vērst uzmanību, ka būtisks priekšnosacījums veiksmīgai uz rezultātu vērstai budžeta plānošanai ir regulāras procesā iesaistīto darbinieku apmācības un pieredzes apmaiņa.
- ❖ **publisko investīciju projektu pārvaldīšana** – secinājām, ka Latvijā nepastāv lielo publisko investīciju projektu vadības sistēma, tai skaitā mērķtiecīga, sistēmiska publisko investīciju izdevumu plānošana, kas nodrošinātu, ka visupirms tiek piešķirti līdzekļi tiem projektiem, kas atbilst valsts attīstības prioritārajām vajadzībām, un laicīgi tiek apzināti visi turpmākie izdevumi, t.sk. iegūto aktīvu uzturēšanai. Turklāt Latvijā nav izstrādāts politikas plānošanas dokuments par publisko investīciju “plānu B”, kura mērķis būtu paredzēt, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas arī situācijā, kad Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies vai apsīks. Ņemot vērā jautājuma nozīmību, īpaši svarīgi ir nodrošināt arī efektīvu un koordinētu atbildīgo pušu darbību gan attiecībā uz lielo publisko investīciju projektu apzināšanu, gan attiecībā uz uzskaiti, gan arī attiecībā uz pārvaldību un nākotnes tendenču prognozēšanu;
- ❖ **budžeta izdevumu pārskatīšana** – nav pieļaujama pavirša Ministru kabineta attieksme pret valsts budžeta bāzes izdevumu pārskatīšanu un tās rezultātu ignorēšana, kā tas ir noticis, pārskatot 2018.gada un 2019.gada valsts budžeta izdevumus, kad, neskatoties uz Finanšu ministrijas ierosinājumu ministrijām iekšēji pieejamos resursus izmantot efektīvāk, Ministru kabinets šādu viedokli neatbalsta. Tāpēc pastāv risks, ka ministrijas un centrālās valsts iestādes, piemēram, 2018.gada budžetā 30,2 milj. *euro* izlietos aktualitāti zaudējušu jauno politikas iniciatīvu finansēšanai vai turpinās iepriekšējos gados jaunajām politikas iniciatīvām piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim. Ņemot vērā budžeta veidošanas procesu, kas ikgadēji audzē budžeta resoru bāzes izdevumus, ir ļoti svarīgi ieviest metodisku izdevumu pārskatīšanas procesu, kas ļautu padarīt izdevumus efektīvākus un mazinātu spiedienu uz budžeta deficītu.

Atzinīgi vērtējam Ministru prezidenta publiski pausto viedokli, ka valdībai jādarbojas kā komandai, un viņš kā valdības vadītājs sagaida uz rezultātu vērstu komandas darbu. Tomēr šo viedokli iedzīvināt traucē fakts, ka **būtiski lēmumi tiek pieņemti ārpus normatīvi iedibinātās sistēmas**, t.i., ārpus valdības.

Finanšu ministrijas loma budžeta izstrādē

Revīzijā konstatējām, ka **Finanšu ministrija revidējamā periodā ir veikusi vairākus uzlabojumus budžeta izstrādes procesā**, piemēram, ir izveidota fiskālās disciplīnas uzraudzības sistēma, vienkāršots budžeta pieprasījumu sagatavošanas un iesniegšanas process, ieviests interaktīvais budžets un politikas un resursu vadības kartes budžeta paskaidrojumos, kā arī veikti uzlabojumi kārtībā, kā tiek piešķirti līdzekļi pasākumiem, kas tiek finansēti ar “deputātu kvotām”. Ļoti nozīmīgs rīks efektīvas valsts pārvaldes izveidošanai ir Finanšu ministrijas iedibinātais izdevumu pārskatīšanas process. Šim procesam ir nepieciešams stingrs politiskais atbalsts, jo tā ietvaros tiek analizēta ministriju budžeta izlietojuma efektivitāte, produktivitāte un ekonomiskums, pārskatīšanas skartās jomas tiek sakārtotas pēc būtības, tiek identificēta un novērsta ilgstoši neaktuālas vai dublējošas informācijas iesniegšana Finanšu ministrijā, tiek veicināta nulles budžeta principa piemērošana, tiek meklētas ministriju iestāžu struktūras efektīvizēšanas iespējas un tiek pārskatīta iepriekš piešķirto prioritāro pasākumu aktualitāte, efektivitāte un finansējuma apguve. Paveiktais kopumā liecina, ka budžeta labas pārvaldības principu ieviešana uzlabojas.

Tomēr nākas arī secināt, ka virzība uz starptautiski atzītu labu budžeta pārvaldību ir samērā lēna, un tās tempu negatīvi ietekmē vairāki faktori.

Dažkārt vērojams, ka Finanšu ministrijas priekšlikumi uzlabot budžeta vadību negūst atbalstu, jo **valda liels budžeta resoru un politiskais spiediens noturēt vai palielināt valsts budžeta izdevumu apjomu**. Tas vērojams visā budžeta izstrādes procesā, taču īpaši izteikti posmā, kad tiek piešķirti līdzekļi prioritārajiem pasākumiem. Ministriju un centrālo valsts iestāžu **priekšlikumi prioritārajiem pasākumiem daudzkārt pārsniedz budžeta iespējas**. Revidējamā periodā ministrijas un centrālās valsts iestādes iesniedz priekšlikumus par apjomu no 500 milj. *euro* līdz 1 365 milj. *euro* vienam gadam. Bet **pat situācijā, kad nav pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai, Ministru kabinets rod iespēju finansēt daļu no ministriju priekšlikumiem**. Piemēram, izstrādājot 2016.gada budžetu, Ministru kabinetā netika akceptēta finansējuma piešķiršana jaunajām politikas iniciatīvām, tomēr **zēma mainīta nosaukuma finansējums tika piešķirts tā saukto neatliekamo pasākumu īstenošanai 145 milj. *euro* apmērā 2016.gadam, 182 milj. *euro* apmērā 2017.gadam un 227 milj. *euro* apmērā 2018.gadam**. Jāatzīmē, ka tobrīd spēkā esošajā normatīvajā aktā⁸ nebija paredzēta neatliekamo pasākumu kā attīstības izdevumu finansēšana, kas pēc savas būtības ir tās pašas jaunās politikas iniciatīvas (t.sk. jaunās politikas iniciatīvas, kurām tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem un administratīvās kapacitātes stiprināšanas pasākumi), tikai finansējums tiem ir piešķirts bez šo pasākumu iepriekšēja izvērtējuma.

Nenoliedzami ir nepieciešama arī pašas Finanšu ministrijas aktīva rīcība, lai turpinātu uzlabot valsts budžeta kvalitāti un veicinātu budžeta izstrādes procesa atbilstību labās prakses principiem. Revīzijā konstatējām šādus būtiskus trūkumus:

- ❖ **ne visos gadījumos tiek nodrošināta konsekventa pieeja bāzes izdevumu saskaņošanā pie līdzīgiem apstākļiem**, piemēram, Finanšu ministrijai ir atbalstīti izdevumi 86 775 *euro* apmērā, lai nodrošinātu grāmatvedības un personāla uzskaites sistēmas “CRVS Horizon” uzturēšanu,

- kuras izmaksas atklāta konkursa rezultātā atbilstoši tirgus cenām bija būtiski pieaugušas, taču nav atbalstīts Iekšlietu ministrijas priekšlikums piešķirt papildu finansējumu 54 524 *euro* apmērā aizturēto personu ēdināšanas nodrošināšanai atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām normām, kad šī pakalpojuma cenas Rīgas reģionā bija sadārdzinājušās;
- ❖ Ministru kabineta **noteikumi** Nr.867⁹ **neparedz objektīvus bāzes elastības rīkus**, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, un tādēļ šādu izdevumu pieaugums tiek iekļauts budžetā kā attīstības izdevumi, kas neatbilst to ekonomiskajai būtībai. Revīzijā konstatētas situācijas, kad finansējums tiek piešķirts attīstības izdevumu ietvaros kā jaunā politikas iniciatīva vai neatliekamie pasākumi, lai kompensētu objektīvu izdevumu pieaugumu, piemēram, minimālās mēneša darba algas paaugstināšanai un mēneša darba algas skalu minimuma korekcijai, kam, sākot ar Ietvara likumu 2014.–2016.gadam, kopā ir apstiprināts finansējums 45 milj. *euro* apmērā;
 - ❖ Ministru kabineta **noteikumos** Nr.867¹⁰ **nav pietiekami skaidri aprakstīts process izmaiņu veikšanai ministriju un citu centrālo valsts iestāžu jau apstiprinātajos bāzes izdevumos**, piemēram, nav skaidrots, ko nozīmē tehniski precizējumi bāzes izdevumos. Turklāt, **nosakot sākotnējos bāzes izdevumus**, budžeta resori **līdzekļus atlīdzībai var pārdalīt tikai tad, ja ir ticis pieņemts atsevišķs Ministru kabineta lēmums**. Savukārt **augustā/septembrī**, kad Ministru kabinets pilnvaro Finanšu ministriju sadarbībā ar budžetu resoriem veikt tehniskus precizējumus bāzes izdevumos, **atlīdzības izdevumu palielināšanai vairs nav nepieciešams attiecīgs Ministru kabineta lēmums**. Revidentu ieskatā **tas liecina par nekonsekventu pieeju normatīvajā aktā¹¹ noteikto ierobežojumu piemērošanā un rada nelietderīgu līdzekļu izlietošanas risku**. Piemēram, attiecībā uz Finanšu ministrijas resoru, nosakot maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu 2016.–2018.gadam, budžeta programmā 33.00.00 “Valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšana” 2017. un 2018.gadam, veicot tehniskus precizējumus, izdevumi precēm un pakalpojumiem samazināti par 500 tūkst. *euro*, kas pārdalīti uz Finanšu ministrijas īstenoto budžeta programmu 97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana” atlīdzības izdevumiem, lai varētu nodrošināt atlīdzību 2016.gada līmenī;
 - ❖ lai arī budžeta datu atklāšanai tiek izmantoti dažādi klasifikatori un informācija tiek atklāta dažādos veidos, **budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un viennozīmīgi saprast, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē saturiski un pēc būtības nevis pēc piešķiršanas metodes**. Bāzes izdevumu apjoms katrai ministrijai un centrālajai valsts iestādei ir izveidojies vēsturiski vairāku gadu garumā, uzslāņojoties attīstības izdevumiem. Respektīvi – pasākumi, kas kārtējā gadā ir bijuši jauni un finansējums tiem apstiprināts kā budžeta attīstības izdevumu daļa, nākošā gadskārtējā budžeta izstrādes ciklā jau tiek uzskatīts par bāzes izdevumu daļu, piemēram, ja kārtējā gadā finansējums jaunas struktūrvienības izveidei tiek piešķirts kā attīstības izdevumi, tad turpmākajos gados šis finansējums ir ietverts bāzes izdevumu sastāvā;
 - ❖ **Finanšu ministrija nav veikusi visaptverošu izvērtējumu, vai valsts budžets tiek plānots saskaņā ar fiskālās politikas principiem**, turklāt nav sniegusi skaidrojumu vispārējam valdības sektoram par katra principa būtību. Tostarp Finanšu ministrija **nav skaidrojusi pašvaldībām fiskālās politikas principu saturu un mērķus, un principu praktiskās piemērošanas iespējas**, tādēļ pašvaldību sapratne nav vienota un spējas piemērot fiskālās politikas principus praktiskajā budžeta plānošanā ir ierobežotas;
 - ❖ **Likumam par budžetu un finanšu vadību**, kas ir galvenais normatīvais akts budžeta plānošanas un izpildes jomā, **piemīt būtiski trūkumi**, piemēram, nav skaidri saprotams tā mērķis un aptverto

jautājumu loks, lietotā terminoloģija nav korekta un konsekventa, trūkst būtisku terminu skaidrojumu, kā arī likums nesatur aktuālās pēdējo gadu prakses regulējumu. Kopš 1994.gada likumā ir izdarīti grozījumi jau 34 reizes, un uz tā pamata kopš tā pieņemšanas ir izdoti 446 normatīvie akti, no kuriem šobrīd spēkā ir 172. Grozījumi nav veikti tikai divos likuma pantos – 1.pantā, kas noteic, kas ir budžets un tā mērķis, un 4.pantā, kas noteic, ka saimnieciskais gads sākas 1.janvārī un beidzas 31.decembrī. Turklāt nav viennozīmīgi saprotama Likuma par budžetu un finanšu vadību un citu budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu (piemēram, likuma “Par pašvaldībām” un likuma “Par pašvaldību budžetiem”) savstarpējā sasaiste, un procesu regulējošie normatīvie akti nav skaidri un viennozīmīgi saprotami visiem budžeta procesā iesaistītajiem;

- ❖ **Finanšu ministrijai nav izdevies realizēt budžeta plānošanā un sagatavošanā, kā arī makroekonomiskajā prognozēšanā un finanšu uzskaitē izmantojamās Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstību tādā apjomā, kā to paredzēja attiecīgā koncepcija¹².** Piemēram, budžeta plānošanas procesā pastāv atkārtota vienu un to pašu datu ievade dažādos formātos (*Excel*, *SAP (FM)*), kā arī ir smagnēja informācijas aprīte starp budžeta plānošanas procesā iesaistītajiem;
- ❖ **Finanšu ministrija, sniedzot metodisko atbalstu budžeta plānošanā iesaistītajiem darbiniekiem, nenodrošina pietiekami plašu apmācību pieejamību, kas paaugstinātu ne tikai ministriju, bet arī padotības iestāžu darbinieku profesionālās prasmes budžeta plānošanas jomā.**

Budžeta resoru loma budžeta izstrādē

Revīzijā, vērtējot bāzes izdevumu un attīstības izdevumu noteikšanu, secinājām, ka **“augšupvērstajā” budžeta plānošanā**, kad tiek apkopoti budžeta resoru finansējuma pieprasījumi, **valda liels spiediens noturēt vai palielināt esošo valsts budžeta izdevumu apjomu.**

Budžeta izpildītāji **kūtri veic izmaiņas budžetos, kad tām ir norādītas racionālākas budžeta izlietošanas iespējas**, un šādu attieksmi atbalsta arī valdība. Skaidri iezīmējas valsts budžeta iestāžu vēlme saglabāt to finansējumu vismaz iepriekšējā līmenī vai vēl labāk – panākt finansējuma pieaugumu, nevērtējot, vai šāds līmenis ir objektīvi un pēc būtības pamatots.

Revīzijā konstatējām arī to, ka budžeta izpildītāji **neievēro informācijas atklātības principu**, piemēram:

- ❖ ministrijas, pretēji Likuma par budžetu un finanšu vadību prasībām, savlaicīgi nepublisko savās interneta vietnēs informāciju par tām piešķirto budžetu;
- ❖ pašvaldības, pretēji Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma prasībām, nepublisko visu informāciju par to kapitālsabiedrībām, un šīs prasības neievēro arī pašas kapitālsabiedrības.

Lai identificētu un objektīvāk novērtētu trūkumus budžeta plānošanas procesā, **šajā revīzijā lūdzām budžeta resoriem iejusties arī vērtētāju lomā**, tāpēc revīzijā veicām aptauju par budžeta resoru apmierinātību ar budžeta plānošanas procesu. Budžeta resori nereti **norādīja uz papildu slogu** gan valsts budžeta bāzes izdevumu saskaņošanas procesā manuālā darba dēļ, gan prioritāro pasākumu pieteikumu sagatavošanā tajā iesaistītā lielā darbinieku skaita dēļ. Turklāt gala rezultātā piešķirtā finansējuma apjoms vienalga ir būtiski mazāks par nepieciešamo. Ministrijas norādīja, ka līdzekļus izdotos izlietot saimnieciskāk, ja gada beigās atlikumi nebūtu jāatmaksā valsts budžetā – tas ļautu ekonomiskāk veikt iepirkumus.

Apkopojot iepriekš uzskaitītos trūkumus budžeta plānošanas procesā iesaistīto darbā, varam secināt, ka tajā trūkst būtiskākais elements, kas nepieciešams – **vienota mērķa apzināšanās katrā no procesā veicamajām darbībām.**

Visi procesā iesaistītie zina vienoto mērķi – sabalansēta un ilgtspējīga budžeta izstrāde un apstiprināšana –, tomēr ceļā uz to **šis vienotais mērķis sāk šķelties mazākos individuālos mērķos.**

Arī **sabiedrība**, kurai būtu jābūt iespējai aktīvi un pilnvērtīgi sekot valsts “maciņa” plānošanai, **saņem bieži vien nepilnīgu vai pārprotamu informāciju vai nesaņem to vispār.** Šādā informācijas vakuumā **ir iedzīvināta un tiek atbalstīta arī individuālo mērķu un spēka spēles atbalstošā ideja** – par labu ministru tiek dēvēts tāds, kuram izdevies “izsist” lielāku finansējumu nozarei. Un, apstiprinot likumu Saeimā, vienmēr iezīmējās kāda vājākā nozare, kurai pietrūcis spēka “aizstāvēt” nozares intereses.

Ilgtermiņa domāšanas deficīts

Vērtējot budžeta izstrādes procesu, revīzijā secinājām, ka **ir vairākas jomas, kurās skaidri iezīmējas ilgtermiņa domāšanas trūkums.** Viena no būtiskākajām jomām, kurā ir ļoti svarīgi paredzēt šī brīža lēmumu sekas uz valsts finanšu ilgtspēju, ir fiskālā jeb valsts naudas disciplīna. Tajā konstatējām šādus trūkumus:

- ❖ lai arī Latvijas vispārējās valdības parāda līmenis ir 40% no IKP un nesasniedz Māstrihtas kritērijā noteiktos 60%, **Finanšu ministrija nav veikusi ekonomiski pamatotu izvērtējumu par tieši Latvijai optimālo valsts parāda līmeni**, kas ilgtermiņā neuzliktu nepamatotu slogu sabiedrībai, ņemot vērā pesimistiskās demogrāfiskās izaugsmes tendences;
- ❖ **vispārējās valdības parāda apjoms katru gadu pieaug**, jo valsts budžets katru gadu (revidējamā periodā) ir plānots ar deficītu, kura finansēšanai nepieciešams aizņemties finanšu tirgos. Vispārējās valdības **parāds 2016.gadā veido jau 10 miljardus euro, kas ir aptuveni 11 tūkst. euro uz katru ekonomiski aktīvo iedzīvotāju** un, salīdzinot ar 2012.gadu, vispārējās valdības parāds ir pieaudzis par 11%¹³. Valsts parāds, kas veido 97% no vispārējās valdības parāda, tiek nevis samazināts, bet gan tiek pārfinansēta tā saistību daļa, kam iestājies termiņš, kā arī papildus tiek veikta aizņemšanās, lai segtu esošo budžeta deficītu. Nevērtējot iespēju atdot valsts parādu, bet paredzot tikai pārfinansēšanu un valsts parāda palielināšanu, lai finansētu deficītu, nav nodrošināta atbildīga un ilgtspējīga valsts fiskālā politika. Demogrāfiskajai situācijai pasliktinoties, vispārējās valdības **parāda slogs uz katru nodarbināto personu pieaugs** un pēc revidentu aplēsēm **2030.gadā tas pārsniegs 21 tūkst. euro uz nodarbināto personu**;
- ❖ **ar budžeta deficītu un attiecīgi ar vispārējā valdības parāda palielinājumu šobrīd tiek finansēti** izdevumi ne tikai valsts attīstībai, bet **arī ikdienas izdevumi**, kas ir negatīvi vērtējams,

jo neliecina par ilgtspējīgu valsts finanšu vadību un pārkāpj Fiskālās disciplīnas likumā noteikto paaudžu savstarpējās atbildības principu;

- ❖ **Ministru kabinets un Finanšu ministrija nav ieviesuši vai ir tikai uzsākuši darbības rekomendāciju ieviešanā 48% no Fiskālās disciplīnas padomes sniegtajām 42 rekomendācijām** par nepieciešamajiem uzlabojumiem fiskālajā disciplīnā, piemēram, nav progresa attiecībā uz rekomendāciju par finansējuma sadales optimizāciju veselības aprūpes sistēmai, jo, kā norāda Fiskālās disciplīnas padome, lai gan finansējums tiks izmantots, lai uzlabotu sabiedrības veselības rādītājus, ir maz ticams, ka šiem pasākumiem būs pozitīva ietekme uz sistēmas efektivitāti un ilgtspēju. Tāpat Fiskālās disciplīnas padome 2014.gadā sniedza rekomendāciju par nepieciešamību plānot fiskālā nodrošinājuma rezervi, un, lai gan 2017.gads bijis pirmais, kad šāda rezerve ir izveidota, 2019.gadā tā atkal nav plānota. Situācija, kad netiek ņemta vērā lielākā daļa no fiskālo disciplīnu uzraugošās institūcijas rekomendācijām, liecina par Finanšu ministrijas, Ministru kabineta un Saeimas nepietiekamu izpratni par fiskālās disciplīnas ievērošanas svarīgumu, Fiskālās disciplīnas padomes lomu un tās rekomendāciju ietekmi uz valsts finanšu ilgtspēju;
- ❖ Revīzijā vērtējām arī budžeta plānošanas procesā pieņemto lēmumu atbilstību fiskālās politikas principiem un secinājām, ka **Finanšu ministrija budžeta plānošanā tikai daļēji ievēro fiskālās politikas principus**. Ņemot vērā, ka valsts budžets netiek plānots ar pārpalikumu, Ministru kabinetam netiek dota iespēja lemt, vai šo pārpalikumu novirzīt ilgtermiņa stabilizācijas rezerves izveidei, vai veicināt valsts parāda atmaksu, attiecīgi samazinot vispārējā valdības parāda slogu nākamajām paaudzēm. Vērtējot pašvaldību budžetu atbilstību fiskālās politikas principiem, secinājām, ka tie tiek ievēroti daļēji un ir nepieciešams Finanšu ministrijas skaidrojums par principu būtību un praktiskās piemērošanas iespējām budžeta sagatavošanā.
- ❖ analizējot fiskālo risku vadību, kas ir samērā jauns process un ir svarīgs piesardzīgas budžeta plānošanas nodrošināšanai, secinājām, ka, neraugoties uz Fiskālo risku deklarācijā iekļautajiem būtiskiem valsts finanšu ilgtspējas riskiem, ir **apšaubāmi vairāki Finanšu ministrijas pieņēmumi, nosakot fiskālā nodrošinājuma rezerves apmēru**. Finanšu ministrija nav skaidrojusi, kādā periodā ir jāvērtē simetriskuma principa piemērojamība fiskālajiem riskiem, kuri pēc būtības ir simetriski.

Tā kā budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm, **svarīgi, ka valdība spēj valsts attīstību plānot ilgtermiņā** un tās darbs ir vērsts un budžets tiek plānots Saeimas apstiprināto valsts attīstības mērķu sasniegšanai. Diemžēl revīzijā **konstatējām, ka budžeta izstrādes process un dokumenti nesniedz pārliecību, ka budžets tiek gatavots tā, lai sasniegtu ilgtermiņa un vidēja termiņa valsts attīstības mērķus**, jo:

- ❖ **neviens budžeta izstrādes posmā netiek vērtēts** un Saeimai netiek sniegta informācija, **vai un kādā pakāpē kopumā ar gadskārtējo un vidēja termiņa budžetu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos** (piemēram, Nacionālajā attīstības plānā) **noteiktos mērķus**. Turklāt hierarhiski augstāko attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas uzraudzības informācijai nav praktiskas ietekmes uz budžeta plānošanas procesu un līdzekļu sadali. Piemēram, 2015.gadā sagatavotajā Nacionālā attīstības plāna ieviešanas uzraudzības ziņojumā nav informācijas par Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijas un Nacionālā attīstības plāna ieviešanai izlietotajiem finanšu līdzekļiem. Tas neļauj salīdzināt attīstības virzienos ieguldītos līdzekļus un vērtēt to izlietošanas efektivitāti, t.i., kādā mērā ieguldītie līdzekļi ir veicinājuši mērķu sasniegšanu;

- ❖ **Ministru kabinets**, plānojot savu darbu, aktuālajā valdības rīcības plānā **ir iekļāvis tikai 55% no Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijas mērītajiem indikatoriem** un aptuveni **68% no Nacionālā attīstības plāna indikatoriem**;
- ❖ kā jau norādīts iepriekš Finanšu ministrija organizē budžeta izstrādi tā, ka vēl arvien **attīstības un budžeta plānošanas sistēmas pastāv katra pati par sevi** un, tikai gatavojot gadskārtējā valsts budžeta paskaidrojumus, šīs sistēmas tiek formāli sasaistītas, kad jau saplānotajam budžetam tiek piemeklēti piemērotākie mērķi un rezultatīvie rādītāji no ministriju darbībai apstiprinātajiem attīstības plānošanas dokumentiem;
- ❖ ministrijas kā nozaru politiku plānotājas un īstenotājas ne vienmēr apzinās ilgtermiņa plānošanas nozīmi kopsakarā ar budžeta plānošanu un, **izstrādājot politikas plānošanas dokumentus, ministrijas ne vienmēr raksturo pieejamo un papildus nepieciešamo finansējumu**, vai arī tas tiek darīts vienkāršotā formā – ceturtdaļā politikas plānošanas dokumentu, kas apstiprināti, sākot ar 2015.gadu, nav detalizēti raksturots pieejamais un nepieciešamais finansējums. Tas liecina, ka ministrijas neredz jēgu šādai informācijai, jo nav izveidota sistēma, kur sagatavotā informācija par pieejamo un papildus nepieciešamo finansējumu secīgi tiktu izmantota tālāku lēmumu pieņemšanai. Piemēram, ja šāda informācija kopā ar veicamajiem uzdevumiem un pasākumiem tiktu apkopota institūcijas darbības stratēģijā, tas būtu loģisks pamatojums papildu līdzekļu pieprasīšanai budžeta izstrādes laikā;
- ❖ Ministru kabineta noteikumos Nr.867 paredzētā **iespēja veikt budžeta bāzes izdevumu optimizāciju**, ja tie nenodrošina valstī noteiktos fiskālos nosacījumus, **tiek izmantota formāli un bez ilgtermiņa redzējuma**. Piemēram, **pēc 2016.gada 3% izdevumu optimizācijas, budžeta izpildes laikā tie pilnībā vai daļēji atjaunoti**, veicot apropriāciju pārdales starp budžeta programmām, un arī nākamā gada budžetā optimizētie izdevumi tiek atgriezti iepriekšējā līmenī.

Lai gan **ilgtermiņa domāšanas deficīts** vēl tik nesenā pagātnē **jau nodemonstrēja tā postošās sekas**, kuras izjutām kā finanšu krīzi, tomēr, apkopojot iepriekš minētos trūkumus, **šķiet, ka esam par to aizmirsuši**.

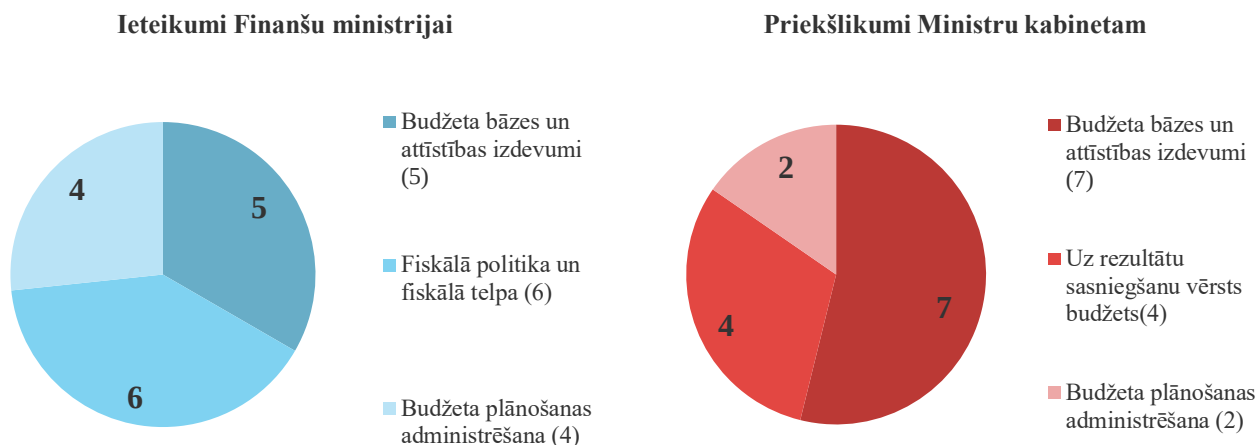
Dzīvošana šodienā, kad nākotne ir kas tāls un netverams, nav un nevar būt atbildīga attieksme pret valsts iedzīvotājiem un nākamajām paaudzēm.

Vienoti un skaidri mērķi, darbs šo mērķu sasniegšanai, atbildīgi plānojot valsts “maciņu”, **reālistiskas prognozes un fiskālā disciplinētība** – šie ir **būtiskākie priekšnosacījumi, lai valsts turpinātu attīstīties ilgtermiņā**.

Tāpēc ceram, ka revīzijā sniegtie ieteikumi palīdzēs akcentēt ilgtermiņa domāšanas nozīmi budžeta plānošanā un budžeta plānošanā iesaistītie arī pēc revīzijas noslēguma periodiski mēģinās novērtēt, cik ļoti līdzināmies etalonam – OECD budžeta pārvaldības vadlīnijās noteiktajiem pamatprincipiem.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz lietderības revīzijas secinājumiem, Finanšu ministrijai kā atbildīgajai par Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta izstrādāšanu ir sniegti **15** ieteikumi, un Ministru kabinetam, kas nosaka budžeta plānošanas regulējumu un ir atbildīgs par Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta iesniegšanu Saeimā, ir sniegti **13** priekšlikumi, tajā skaitā sadalījumā pa problēmu jomām:

Lai uzlabotu valsts budžeta kvalitāti un veicinātu budžeta izstrādes procesa atbilstību labās prakses principiem, aicinām Finanšu ministriju veikt vairākus uzlabojumus, piemēram, uzlabot vai pārstrādāt Likumu par budžetu un finanšu vadību, lai tas secīgi un skaidri aprakstītu galvenos kopbudžeta plānošanas procesus atbilstoši aktuālajai praksei. Lai nodrošinātu skaidru, vienotu un pilnīgu pieeju bāzes izdevumu un maksimālo izdevumu kopējā apjoma noteikšanā, aicinām Finanšu ministriju pilnveidot normatīvajos aktos noteikto kārtību, tai skaitā, paredzot bāzes izdevumu elastības rīkus, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, izmaiņas nodokļos, klientu skaita pieaugums utt. Tāpat aicinām Finanšu ministriju korekti apzināt, kādas ir valstī veiktās publiskās investīcijas, lai Saeimai un sabiedrībai tiktu sniegta pilnīga un patiesa informācija.

Lai mazinātu valsts finanšu ilgspējas risku iestāšanos un nodrošinātu atbildīgu fiskālo politiku, aicinām Finanšu ministriju izvērtēt un noteikt specifisku, Latvijai optimāli uzturamu valsts parāda līmeni, pilnveidot fiskālo risku pārvaldību, paredzēt fiskālā nodrošinājuma rezervi katru gadu, kā arī veikt pasākumus, lai atklātu informāciju par Fiskālās disciplīnas likumā paredzēto fiskālās politikas principu ievērošanu.

Pēc revīzijas Valsts kontrole vērsīsies Ministru kabinetā ar priekšlikumiem jomās, kurās nepieciešams būtisks valdības atbalsts un vairāku vai visu ministriju iesaiste. Viens no priekšlikumiem ir nodrošināt caurskatāmību un atklātību koalīcijas budžeta darba grupas iesaistei budžeta izstrādes procesā. Arī publisko investīciju pārvaldības sistēmas ieviešana, kur būtu atbilstoša institucionāla kapacitāte plānot, novērtēt, prioritizēt, koordinēt un uzraudzīt lielus kapitālieguldījumu projektus, ir joma, kurā nepieciešama būtiska Ministru kabineta iesaiste. Turklāt ir svarīgi izstrādāt plānu, kā valsts patstāvīgi finansēs publiskās investīcijas arī situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi

mazināsies vai apsīks. Tā kā vēl arvien turpinās darbs pie 2014.gada Valsts kontroles Saimnieciskā gada pārskata revīzijā sniegtā ieteikuma par attīstības plānošanas sistēmas sasaisti ar budžeta plānošanu ieviešanas, aicināsim Ministru kabinetu nodrošināt, ka nacionālie vidēja termiņa sasniedzamie mērķi ir sākuma punkts valdības deklarācijai, valdības rīcības plānam, budžeta plānošanai un rezultātu informācija ir daļa no budžeta procesa.

Pēc revīzijas Valsts kontrole vērsīs arī Saeimas uzmanību uz labas budžeta pārvaldības principiem un aicinās ieviest un ievērot kārtību, kādā tiek izvērtēti un prioritizēti papildu līdzekļu (“deputātu kvotu”) pieprasījumi budžeta izskatīšanas un apstiprināšanas procesā Saeimā. Tāpat vērsīsim Saeimas uzmanību uz tās tiesībām pieprasīt kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai nepieciešamo informāciju par budžetu.

Šīs revīzijas rezultātā sniegto ieteikumu ieviešana visdrīzāk neradīs tūlītējus finansiālus uzlabojumus, tomēr esam pārliecināti, ka, novēršot konstatētās problēmas un sasniedzot ieteikumu mērķus, tiks nodrošināts caurskatāms un atklāts budžeta plānošanas process, tiks mazināti valsts finanšu ilgtspējas riski un budžets būs līdzeklis valsts politikas realizācijai un nacionālo mērķu sasniegšanai.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ❖ budžeta plānošanas procesa un būtiskāko rādītāju īss raksturojums;
- ❖ revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalīti sešās nodaļās. Ņemot vērā revīzijā analizēto jautājumu daudzumu un sarežģītību, katras nodaļas sākumā ir ievietota t.s. nodaļas pase jeb īsi fakti par apskatāmo jautājumu. Katras nodaļas ievadā sniegts revidentu viedoklis, izsecinot būtiskāko, un to tālāk nodaļā pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- ❖ revidējamās vienības iesniegtais viedoklis par veikto revīziju;
- ❖ revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes (mērķis, juridiskais pamatojums, atbildība, apjoms, ierobežojumi);
- ❖ pielikumi ar revīzijas ziņojumā ietvertās informācijas detalizētāku izklāstu.
 - 1.pielikumā pievienots arī šajā revīzijā veiktais revidentu vērtējums par starptautisko organizāciju – OECD, ES Padomes un SVF – sniegtajām rekomendācijām laika periodā no 01.01.2012. līdz 01.12.2016. Vērtējums tika veikts kā daļa no paralēlās revīzijas “Publisko finanšu ilgtspējas riski”. Revidenti ir secinājuši, ka valstī nav izveidots izsekojams, regulēts un vadīts process, kā valstī būtu jānotiek starptautisko organizāciju rekomendāciju izvērtēšanai, ieviešanai, ieviešanas uzraudzībai un ziņošanai par ieviešanas progresu, bet neskatoties uz rekomendāciju vadības procesa trūkumiem, atbildīgās ministrijas un Latvijas Banka starptautisko organizāciju izvirzītos riskus vērtē kā atbilstošus Latvijas fiskālajām, ekonomiskajām un sociālajām problēmām.

Revīzija ir balstīta uz desmit OECD budžeta labas pārvaldības vadlīniju¹⁴ pamatprincipiem, kas ir izvēlēti kā revīzijas kritēriji, pēc kuriem vērtēt budžeta plānošanas procesu. Minētie pamatprincipi sniedz vadlīnijas gan par budžeta plānošanas, gan par budžeta izpildes aspektiem. Šajā revīzijā – *Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums* – tika vērtēti visi desmit, bet izmantoti astoņi no desmit principiem, kas vistiešāk attiecas uz budžeta plānošanu. Nākamajā šīs revīzijas ciklā tiks izmantoti visi tie OECD pamatprincipu nosacījumi, kas attiecas uz budžeta izpildi.

OECD budžeta labas pārvaldības vadlīniju pamatprincipi ir izvēlēti kā kritēriji, jo OECD ir unikāls forums, kas dalībvalstu pārstāvjiem dod iespēju efektīvi risināt tām aktuālus problēmjautājumus, kas balstās uz atsevišķu valstu pieredzi, kā arī koordinē nacionālo un starptautisko politiku izstrādi. OECD izstrādā vadlīnijas, standartus un starptautiskos tiesību instrumentus.

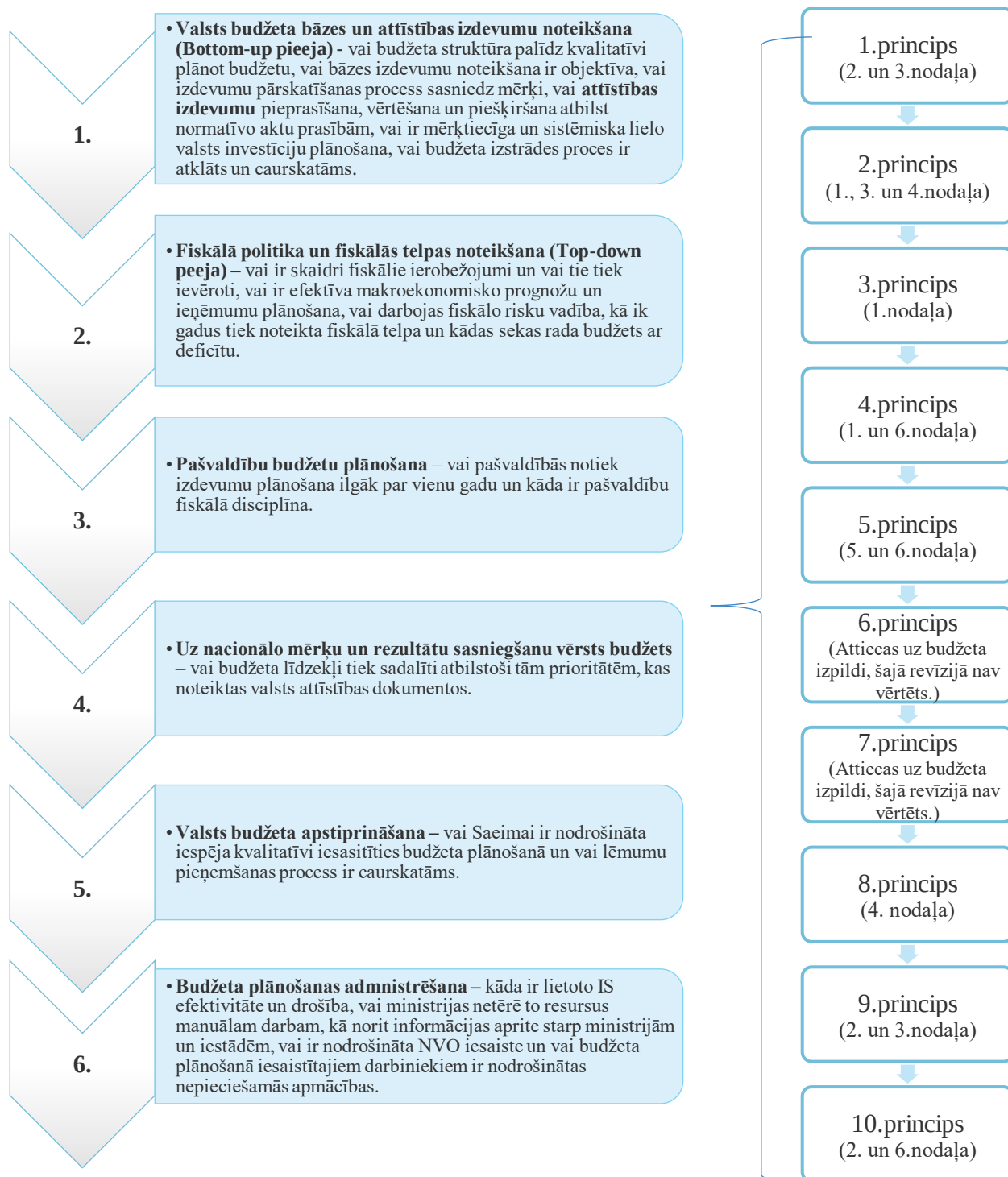
Ir atzīts¹⁵, ka, neskatoties uz līdz šim paveikto, Latvijas tālākai izaugsmei nepieciešama gudra ekonomiskā politika un valsts pārvalde. Latvija un OECD 2016.gada 2.jūnijā Parīzē parakstīja Līgumu par Latvijas pievienošanos OECD. OECD mērķis ir sniegt valdībām palīdzību, nodrošinot tās ar iespējami labāko analīzi, pētījumiem, rekomendācijām un risinājumiem gandrīz ikvienā ekonomiskās politikas jomā. OECD budžeta pārvaldības vadlīnijas parāda vēlamu situāciju, labo praksi, uz ko būtu jātiecas, pārvaldot budžetu.

OECD budžeta pārvaldības vadlīnijas nosaka šādus pamatprincipus (skatīt attēlu zemāk).

1. • budžeta vadībā tiek ievēroti **skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku**
2. • budžetam ir **cieša sasaiste ar valdības vidēja termiņa stratēģiskajām prioritātēm**
3. • ir **izveidota attīstības izdevumu plānošanas sistēma**, lai ekonomiski un saskaņoti realizētu valsts attīstības vajadzības
4. • ir nodrošināts, ka **budžeta dokumenti** (budžeta izstrādes process) **un dati ir atklāti, caurskatāmi un pieejami**
5. • ir nodrošinātas **ietverošas, līdzdalību veicinošas un reālistiskas debates par budžeta iespējām**
6. • publiskās **finanses ir visaptveroši, precīzi un uzticami uzrādītas**
7. • budžeta **izpilde tiek aktīvi plānota, pārvaldīta un uzraudzīta**
8. • **darbības rezultāti, to novērtēšana un lietderība ir budžeta neatņemama sastāvdaļa**
9. • tiek noteikti, novērtēti un piesardzīgi **pārvaldīti ilgtspējas un citi fiskālie riski**
10. • tiek veicināta **ar budžetu saistīto prognožu, fiskālo plānu un budžeta īstenošanas godprātība un kvalitāte ar stingru iekšējo kontroli**

Attēls Nr.1. OECD budžeta pārvaldības vadlīnijās noteiktie pamatprincipi

Apkopojot revīzijā konstatēto un secināto, kā arī ņemot vērā līdz šim publiskajā telpā diskutētos jautājumus budžeta plānošanas kontekstā, revīzijas ziņojums ir strukturēts nodaļās atbilstoši sešām galvenajām tieši Latvijai būtiskākajām problēmu grupām, tajās attiecīgi ietverot desmit pamatprincipus (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.2. Revīzijas ziņojuma nodaļas un uz tām saturiski attiecināmie OECD budžeta pārvaldības vadlīnijās noteiktie principi

Jomas raksturojums – budžeta plānošana

Budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm. Budžets ir valdības finansiālās darbības un vadības pamatā. Tā mērķis ir noteikt un pamatot, kādi līdzekļi nepieciešami valdībai, citām valsts institūcijām un pašvaldībām to valsts pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar likumdošanas aktiem, nodrošinot, lai tajā laikposmā, kuram šie līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi. Budžetu izstrādājot, jāņem vērā nepieciešamība nodrošināt vispārējo ekonomisko līdzsvaru.

Valsts kontroles iepriekšējās revīzijās sniegtie ieteikumi attiecībā uz budžeta plānošanu

Ieteikumi MK un FM attiecībā uz budžeta pamatotību pēdējo septiņu gadu laikā ir sniegti katrā SGP revīzijas ziņojumā. Lai gan formulējumi šiem ieteikumiem ir atšķirīgi niansēs, būtība nav mainījies – **Valsts kontrole uzskata, ka ir nepieciešams veikt darbības, lai nodrošinātu, ka budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm,** finanšu vadības procesā izvērtējot budžeta pieprasījumu pamatotību un nepieciešamību¹⁶.

Arī **MK ir aicināts veikt nepieciešamās darbības,** lai nodrošinātu tādu attīstības plānošanas sistēmas sasaisti ar budžeta plānošanu, kas ļautu pārskatāmi izsekot vai un kādā pakāpē ar Ietvara likumu un Gadskārtējo likumu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus¹⁷, un MK ir uzdevis¹⁸ PKC sadarbībā ar FM nodrošināt šī ieteikumu izpildi līdz 30.12.2018.

SGP revīzijas ziņojumos ir **konstatēti trūkumi arī pašvaldību budžetu plānošanā**¹⁹. Šai sakarā FM ir ieteikts pilnveidot pašvaldību pārskatos iekļauto plānoto ieņēmumu un izdevumu uzrādīšanas metodiku, nosakot visām pašvaldībām vienotus principus budžeta plāna uzrādīšanai, kā arī rīkot semināru pašvaldībām par budžeta sagatavošanas metodoloģijas, tajā skaitā klasifikācijas, izmantošanu un par pašvaldību budžeta plāna un izpildes datu izmantošanu (ieteikums atzīts par ieviestu 15.08.2016.).

Lai veicinātu Ietvara likumā un Gadskārtējā likumā iekļaujamās informācijas uztveramību, samazinātu administratīvo slogu budžeta plānošanas un izmaiņu vadības procedūrās, kā arī nodrošinātu valsts budžeta līdzekļu ekonomisku un efektīvu izlietošanu, FM ir ieteikts²⁰ izvērtēt Ietvara likumā un Gadskārtējā likumā iekļaujamās informācijas detalizācijas pakāpi. Ja esošā detalizācijas pakāpe netiks atzīta par lietderīgu un tā nespēs nodrošināt budžeta dokumentācijas uztveramību, ierosināt atbilstošus grozījumus normatīvajos aktos, vienlaikus nosakot normatīvajos aktos detalizācijas pakāpi, kādā informācija par valsts budžeta līdzekļiem ir jānorāda ministrijām un citām valsts iestādēm (ieviešanas termiņš 01.01.2018.).

Savukārt VARAM ir ieteikts izvērtēt nepieciešamību veikt normatīvā regulējuma, kas nosaka pašvaldību budžeta sagatavošanas kārtību, pilnveidošanu un attiecīgo metodisko norādījumu sagatavošanu (ieteikuma ieviešana atzīta par uzsāktu, pagarinātais termiņš 01.07.2018.), kā arī izstrādāt un ieviest kontroles mehānismu, lai pašvaldību saistošie noteikumi par budžetu tiktu sagatavoti, ievērojot spēkā esošo normatīvo aktu prasības (Ieteikums atzīts par ieviestu 19.12.2016. – VARAM informēja²¹, ka 2017.gadā, veicot visu pašvaldību saistošo noteikumu par 2017.gada budžetu izvērtējumu, VARAM 58 pašvaldībām konstatēja nepilnības, par kurām pašvaldības tika informētas, lūdzot saistošos noteikumus precizēt un pilnveidot. Ņemot vērā veikto izvērtējumu, VARAM 2017.gadā organizē reģionālos seminārus visām pašvaldībām, kuros atbildīgos darbiniekus informē par konstatētajām nepilnībām un

VARAM izstrādātajām vadlīnijām veiksmīgai pašvaldības saistošo noteikumu par budžetu sagatavošanai).

Normatīvā bāze

Budžeta plānošanas procesu Latvijā un ar fiskālo disciplīnu saistītos ierobežojumus nosaka gan nacionālie, gan ES normatīvie akti (skatīt tabulu zemāk).

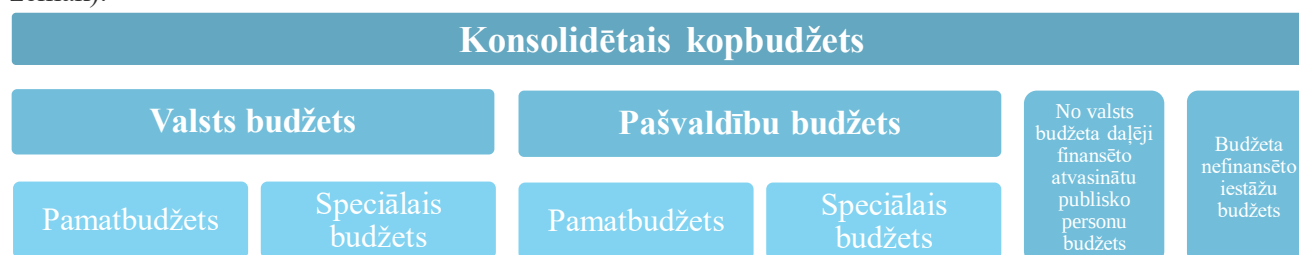
Tabula Nr.1 Būtiskākie budžeta plānošanu reglamentējošie normatīvie akti

Normatīvais akts	Regulētie jautājumi
Nacionālie normatīvie akti:	
1. LR Satversme	Saeimas tiesības lemt par budžetu, kura projektu tai iesniedz MK
2. LBFV	budžetu (valsts un pašvaldību) izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtība un atbildība budžeta procesā
3. MK kārtības rullis	procesuālā kārtība budžeta izskatīšanā un apstiprināšanā MK un Saeimā
4. Saeimas kārtības rullis	
5. Likums "Par pašvaldībām", "Par pašvaldību budžetiem" un Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums	pašvaldību budžetu sastādīšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtība
6. FDL	fiskālās politikas principi un nosacījumi, kas nodrošina ekonomikas ciklā sabalansētu budžetu
7. Ietvara likums	ikgadēji apstiprināti budžeta finanšu rādītāji nākamajiem trim gadiem, tai skaitā maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un kopējais apjoms katram resoram
8. Likums par Gadskārtējo valsts budžetu	ikgadēji apstiprināti valsts budžeta ieņēmumi, izdevumi, mērķdotāciju apmērs pašvaldībām, dotācijas apmērs pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam, ilgtermiņa saistību maksimāli pieļaujamais apjoms, maksimālais valsts parāds gada beigās, valsts vārdā izsniedzamo galvojumu apmērs, valsts budžeta aizdevumu kopējais palielinājums, pašvaldību aizņēmumu kopējais palielinājums un pašvaldību sniegto galvojumu kopējais palielinājums
9. MK noteikumi Nr.523	pamatprincipi, kā resori izstrādā un iesniedz FM budžeta pieprasījumus vidējam termiņam
10. MK noteikumi Nr.867	kārtība, kādā aprēķina maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopapjomu un kopējo apjomu katram resoram vidējam termiņam
ES normatīvie akti/līgumi:	
11. Līgums par ES darbību	12.protokols nosaka atsauces vērtības – deficīts 3% no IKP, vispārējās valdības parāds 60% no IKP.
12. Pirmā ekonomikas pārvaldības pakete jeb sešpaka	Attiecas uz 27 dalībvalstīm ar dažiem specifiskiem noteikumiem attiecībā uz <i>euro</i> zonas dalībvalstīm, galvenokārt, attiecībā uz finanšu sankcijām. Sešpaka ietver ne tikai fiskālo uzraudzību, bet arī makroekonomisko uzraudzību ar makroekonomiskās nelīdzsvarotības procedūras palīdzību. Ietver: ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. regula (ES) Nr.1173/2011 par efektīvu budžeta uzraudzības īstenošanu eirozonā; ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. regula (ES) Nr.1174/2011 par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai eirozonā; ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. regula (ES) Nr.1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu; ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 16.11.2011. regula (ES) Nr.1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību; ✓ Padomes 08.11.2011. regula (ES) Nr.1177/2011, ar kuru groza Regulu (EK) Nr.1467/97 par to, kā paātrināt un precizēt pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu; ✓ Padomes 08.11.2011. direktīva 2011/85/ES par prasībām dalībvalstu budžeta struktūrām.

Normatīvais akts	Regulētie jautājumi
13. Otrā ekonomikas pārvaldības pakete jeb divpaka	Balstās uz sešpakas izmaiņām, ievieš papildu uzraudzību, uzraudzības procedūras <i>euro</i> zonas dalībvalstīm. Nodrošina sasaisti ar SIP esošo fiskālās uzraudzības ietvaru un vienlaikus ievieš plašu uzraudzības režīmu tajās eirozonas dalībvalstīs, kurās draud vai ir nopietnas problēmas, kas saistītas ar finanšu stabilitāti. Ietver: ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 21.05.2013. regula (ES) Nr.472/2013 par to eirozonas dalībvalstu ekonomiskās un budžeta uzraudzības pastiprināšanu, kurās ir vai kurām draud nopietnas finanšu stabilitātes grūtības; ✓ Eiropas Parlamenta un Padomes 21.05.2013. regula (ES) Nr.473/2013 par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai eirozonas dalībvalstīs.
14. Eiropas Parlamenta un Padomes 21.05.2013. regula Nr.549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu ES	Grupē institucionālās vienības sektoros pēc institucionālo vienību galvenajām funkcijām, uzvedības un mērķiem un vietējās darbības veida vienības nozarēs pēc izmantotajiem resursiem un ražošanas procesa un produktu izlades.

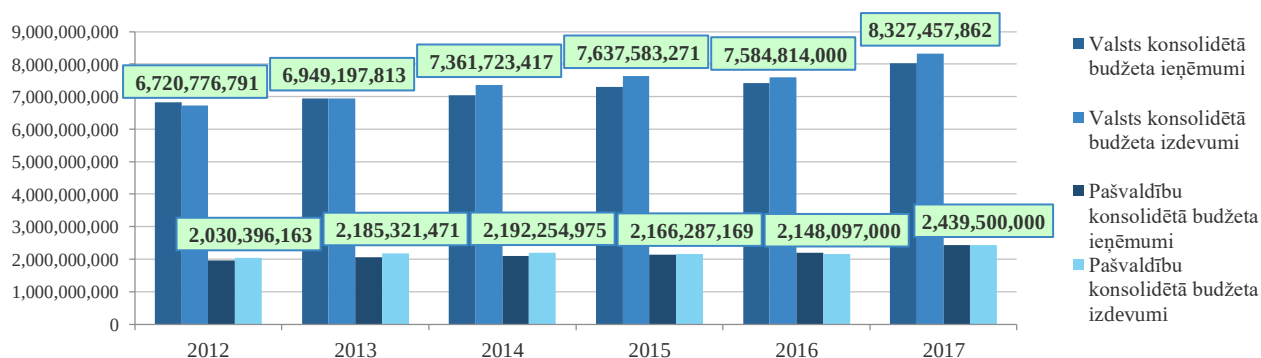
Budžeta struktūra un raksturojošākie skaitliskie rādītāji

Konsolidētais kopbudžets veidojas no valsts pamatbudžeta, valsts speciālā budžeta, pašvaldību pamatbudžeta, pašvaldību speciālā budžeta, valsts budžeta daļēji finansētu atvasinātu publisku personu budžeta un budžeta nefinansētu iestāžu budžetu summas, no kuras atskaitīti transferti²² (skatīt attēlu zemāk).

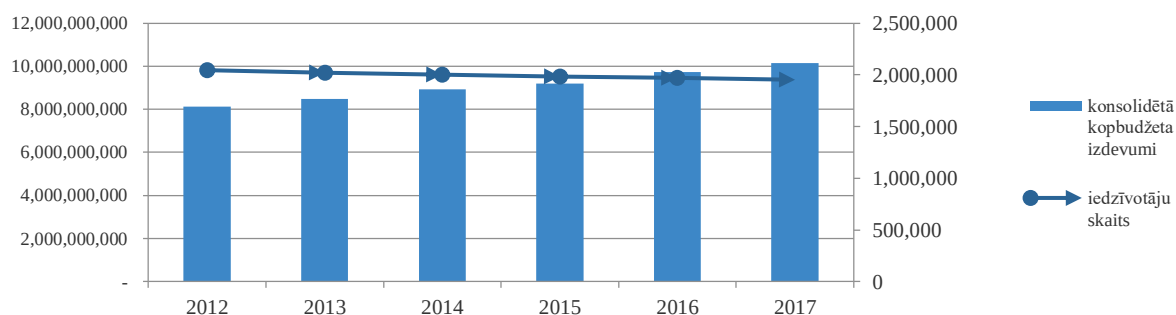

Attēls Nr.3. Budžeta struktūra

Valsts budžets veido vidēji 75%, bet pašvaldību budžets 25% no konsolidētā kopbudžeta. Gan valsts, gan pašvaldību budžetos **izdevumi un ieņēmumi ir ar augošu tendenci, lai gan iedzīvotāju skaits Latvijā turpina samazināties** (skatīt attēlus zemāk).

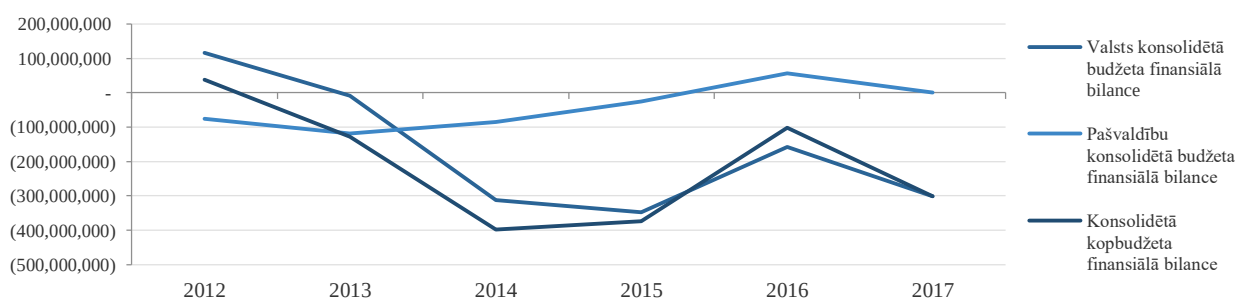
Attēls Nr.4. Valsts konsolidētā budžeta un pašvaldību konsolidētā budžeta ieņēmumi un izdevumi 2012.–2016.gadā, *euro*²³ (2017.gadam plāns, 2012.–2016.gadam izpilde, vērtības norādītas izdevumiem)

Attēls Nr.5. Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumu un iedzīvotāju skaita izmaiņas 2012.–2017.gadā

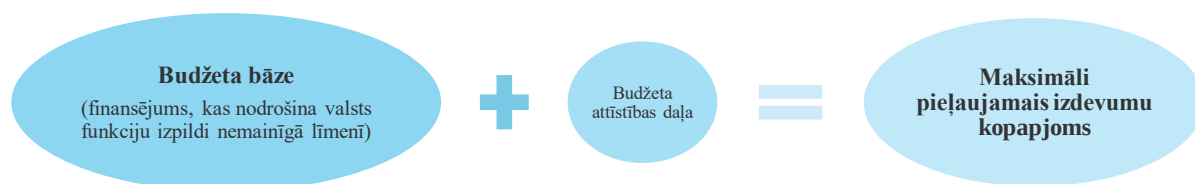
Valsts budžeta finansiālā balance jeb budžeta balance ir valsts budžeta ieņēmumu un izdevumu starpība. Valsts budžetam ir finansiālais pārpalikums, ja valsts budžeta finansiālā balance ir pozitīva jeb valsts budžeta ieņēmumi ir lielāki par izdevumiem. Valsts budžetam ir finansiālais deficīts, ja valsts budžeta finansiālā balance ir negatīva jeb valsts budžeta ieņēmumi ir mazāki par izdevumiem.²⁴

Periodā no 2012. līdz 2016.gadam **tikai 2012.gadā konsolidētā kopbudžeta un valsts konsolidētā budžeta finansiālā balance bija pozitīva**, 2013.–2016.gadā finansiālā balance bija negatīva. Pašvaldību konsolidētā budžeta finansiālā balance 2012.–2015.gadā ir bijusi negatīva (skatīt attēlu zemāk).

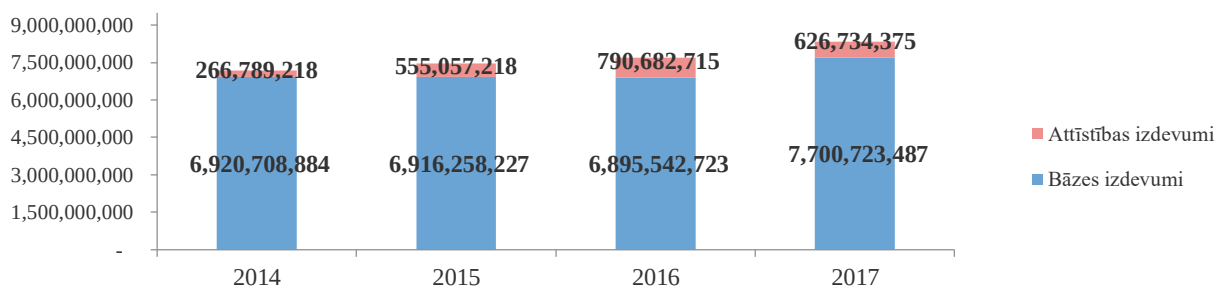
Attēls Nr.6. Valsts konsolidētā budžeta, pašvaldību konsolidētā budžeta un konsolidētā kopbudžeta finansiālās balances izmaiņas 2012.–2017.gadā, euro²⁵

Kopējie **izdevumi** jeb maksimāli pieļaujamais izdevumu kopapjoms **veidojas no** valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta **bāzes izdevumiem un** valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta **attīstības izdevumiem** (saukti par JPI, neatliekamajiem un prioritāriem pasākumiem²⁶) (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.7. Maksimāli pieļaujamā izdevumu kopapjoma noteikšana

Periodā no 2014. līdz 2016.gadam **bāzes izdevumi veido 88% līdz 96%**, attīstības izdevumi – 4 līdz 12% no kopējiem valsts budžeta izdevumiem (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.8. Valsts budžeta sadalījums bāzes izdevumos un attīstības izdevumos

Budžeta veidošanas metodes

Ekonomikas literatūrā akcentētas dažādas valsts budžeta veidošanas metodes, piemēram:

- ❖ kopsummās budžeta veidošana (*lump sum budgeting*) – līdzekļu izlietošana plānota sadalījumā pa vispārīgām pozīcijām (aizsardzība, veselība, izglītība u.c.);
- ❖ izdevumu pozīciju budžeta veidošana (*line-item*) – finanšu plānošana atbilstoši iestāžu izdevumu pozīcijām, pārnesot esošos izdevumus uz nākamo gadu un tiem pieskaitot vienreizējo pasākumu izmaksas un prognozēto inflāciju;
- ❖ izpildes budžeta veidošana (*performance budgeting*) – izdevumu pozīciju budžeta plānošana bāzēta uz iepriekšējo darbības pieredzi, vērtējot informāciju par iestāžu darbību;
- ❖ programmu budžeta veidošana – paredz budžeta izdevumu sadali pa funkcionālajiem virzieniem, kas apkopoti darbības programmās;
- ❖ plānošanas, programmēšanas budžeta veidošanas sistēma (*planning – programming – budgeting system: PPBS*) – valsts finanšu politikas un budžeta procesa konverģence;
- ❖ “nulles” budžeta veidošana (*zero-based budgeting*) – izdevumu plānošana notiek no t.s. “nulles” punkta, ņemot vērā rezultātus, kas katrai programmai un iestādei jānodrošina;
- ❖ līgumbudžeta veidošana – pamatā līgumveida attiecības starp valdību un budžeta izpildītāju uz noteiktu laiku, budžeta plānošanas gaitā var tikt iestrādātas starptautiskās līgumprakses;
- ❖ uz rezultātu orientēta budžeta veidošana (*outcome/output budgeting*) – izdevumu plānošanā notiek, vadoties ne tikai pēc konkrētu politikas programmu mērķiem, bet arī pēc rezultātu kvantitatīvajiem un kvalitatīvajiem novērtēšanas kritērijiem.

Katrai no metodēm ir gan priekšrocības, gan trūkumi. Tradicionāli mūsdienās tiek izmantota vairāku metožu kombinācija²⁷, jo valstīs īstenotās budžeta reformas būtiski atšķiras no klasiskās pieejas – izdevumu pozīciju budžeta veidošana – un ir vērstas uz rezultātu orientēta budžeta izstrādes principu ieviešanu. Tie ir centieni virzīt budžeta procesu no ieguldījumu izvērtēšanas uz iestāžu darbības rezultātu akcentēšanu, jo sabiedrība valdības aktivitāšu rezultātos ir ieinteresēta vairāk nekā vienkārši aktivitātēs²⁸.

LB ekonomiste norāda, ka:

Kopš 20.gs.30.gadiem publiskajā un privātajā sektorā bijuši vairāki budžeta vadības teorijas viļņi: izpildes budžets, programmu budžets, arī visbiežāk par tradicionālo metodi uzskatītais papildinošais budžets (anglicisms – inkrementālais), kur budžets veidojas no “bāzes” izdevumiem, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī, un attīstības izdevumiem. Inkrementālajā budžetā ir neizbēgams izdevumu palielinājums, jo “bāzes” izdevumi jeb izdevumi, kas nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī, tiek apstiprināti automātiski²⁹.

Pakāpenisku izdevumu palielinājumu uzskatāmi rāda arī Latvijas valsts budžets, jo Ietvara un Gadskārtējā budžeta veidošanā pamatā tiek izmantota inkrementālā pieeja ar nulles budžeta elementiem atsevišķās pozīcijās (piemēram, attiecībā uz iemaksām ES budžetā un valsts parāda vadību).

Vidēja termiņa budžets

Vidēja termiņa valsts budžeta plānošana³⁰ ir process, kurā tiek noteikti pieejamie resursi vidējam termiņam un nodrošināta šo resursu izlietošana atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm.

Ietvara budžetu trim gadiem, kuru kopš 2007.gada apstiprināja MK, sākot ar 01.01.2012. sāka izstrādāt likuma formā kā Ietvara likumu, kuru apstiprina Saeima³¹. Ietvara likuma finanšu rādītājiem ir juridiski saistošs spēks, un uz tiem ir jābalsta Gadskārtējā valsts budžeta likums, kā arī turpmākie Ietvara likumi.

Ietvara likumu izstrādā ik gadu nākamo triju gadu periodam, turklāt katra nākamā Ietvara likuma perioda pirmajam un otrajam gadam tiek izmantoti iepriekšējā Ietvara likuma rādītāji, kas precizēti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajiem gadījumiem, savukārt trešajam gadam plānotie rādītāji ir jauni.

Arī FDL³² ir būtiska nozīme vidēja termiņa budžeta plānošanā, jo tas paredz fiskālos nosacījumus, kas ir jāievēro Ietvara likuma un Gadskārtējā valsts budžeta likuma sagatavošanā un izpildē. Bāzes izdevumu aprēķinu un to sasaistes principus ar Ietvara likumu nosaka MK noteikumi Nr.867. Tādējādi tiek noteikts nepieciešamais izdevumu apjoms, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī.

Budžeta plānošanas process

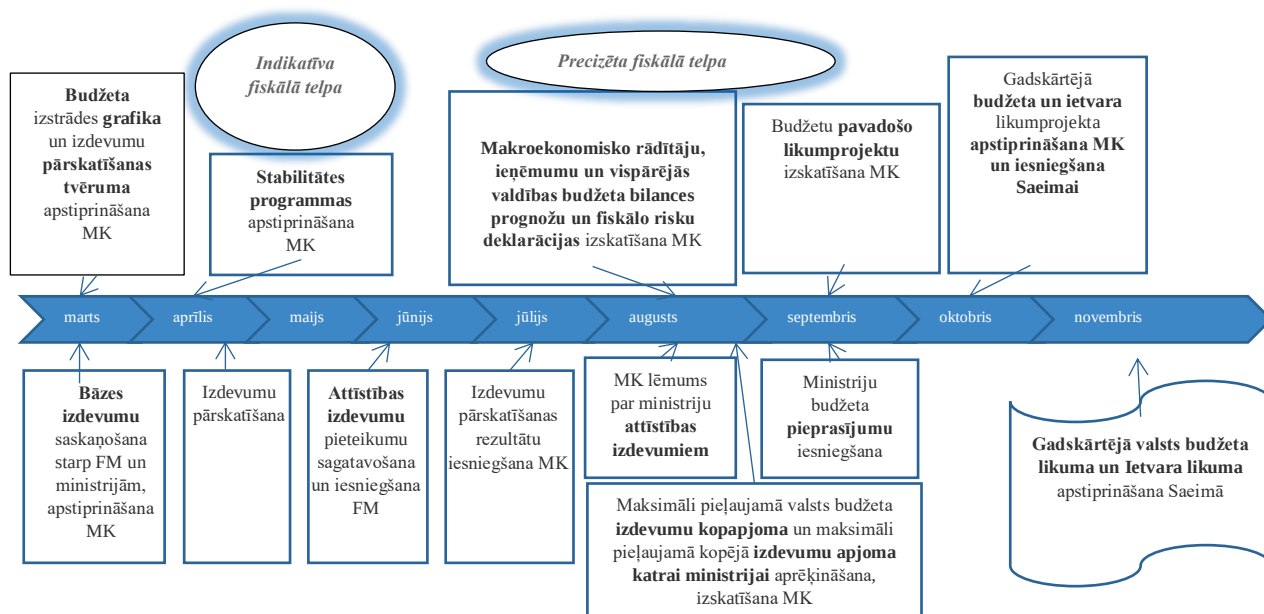
Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta sagatavošana tiek veikta atbilstoši MK apstiprinātam grafikam³³, kas nosaka veicamos pasākumus, atbildīgos izpildītājus un termiņus. FM šī grafika projekts jāiesniedz MK līdz kārtējā gada 1.martam³⁴, bet, sākot ar 2020.gadu, grafika projekts nākamajam gadam būs jāiesniedz jau līdz kārtējā gada 15.decembrim³⁵.

Galvenās par budžeta plānošanas vadību atbildīgās institūcijas ir FM, MK un Saeima. Resori plāno savus budžetus un ar FM saskaņo tiem atļauto izdevumu summu. Valsts fiskālās politikas jautājumos iesaistās arī EM, FDP, un LB (skatīt tabulu un attēlu zemāk).

Tabula Nr.2 Atbildības sadalījums budžeta plānošanas procesā

Atbildīgais	Atbildības jomas
Resori	- vienojas ar FM par +3 gadu bāzes izdevumiem un ieņēmumiem - sagatavo fiskālo risku vadības ziņojumu par kompetencē esošajiem fiskālajiem riskiem - gatavo papildu pieprasījumus attīstības izdevumiem - gatavo savas nozares budžeta pieprasījumus un budžeta pieprasījumu paskaidrojumus
FM	- saskaņo un apkopo resoru bāzes izdevumus un iesniedz MK - gatavo valsts makroekonomiskās attīstības prognozes, nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes un iesniedz MK - vada valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu un iesniedz MK priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu - izvērtē un apkopo resoru papildu pieprasījumus attīstības izdevumiem un iesniedz MK - saskaņo un apkopo resoru budžeta pieprasījumus un iesniedz MK - sagatavo Ietvara un Gadskārtējā budžeta likumprojektus un iesniedz MK - finanšu ministrs iesniedz budžetu Saeimā
MK	- apstiprina valsts makroekonomiskās attīstības scenāriju un budžeta ieņēmumu prognozes - apstiprina fiskālās telpas apmēru un izdevumiem pieejamo līdzekļu kopsummu - apstiprina ministriju budžeta prioritātes (attīstības izdevumus) - lemj par ministriju izdevumu optimizāciju, bāzes pārskatīšanu, jauniem ieņēmumiem palielinošiem pasākumiem - pieņem Gadskārtējā budžeta un vidēja termiņa budžeta likumprojektus un pilnvaro finanšu ministru iesniegt tos

Atbildīgais	Atbildības jomas
	Saeimā
Saeima	- izskata valsts budžeta un vidēja termiņa likumprojektu divos lasījumos - lemj gan par ieņēmumu daļu, gan par izdevumu daļu - Saeimai ir tiesības mainīt jebkuru normu MK sagatavotajā valsts budžeta likumprojektā

Attēls Nr.9. Budžeta sagatavošanas laika grafiks un nozīmīgākie posmi

Ikgadējā budžeta plānošana sākas ar budžeta bāzes izdevumu saskaņošanu starp ministrijām un FM – tiek noteikts nepieciešamais izdevumu apjoms, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī.

Paralēli šim ik gadus norit arī cits nozīmīgs pasākums – saistībā ar t.s. Eiropas pusgadu arī Latvija gatavo Stabilitātes programmu³⁶, kas raksturo Latvijas fiskālos plānus tuvākajiem trim gadiem, un iesniedz EK.

Pēc tam, kad ir apstiprināti bāzes izdevumi, LBFV³⁷ paredz, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sagatavo priekšlikumus prioritāro pasākumu (JPI) finansēšanai, pamatojoties uz attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem, ja atbilstoši aktuālākajām makroekonomiskās attīstības prognozēm būs pieejami līdzekļi šo attīstības izdevumu finansēšanai.

Kopš 2016.gada³⁸ kā budžeta procesa sastāvdaļa ir **ieviesta pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana**. Izdevumu pārskatīšanas tvērumu apstiprina MK ik gadu martā. Atbilstoši likumam izdevumu pārskatīšanas mērķis ir efektīvāk un ekonomiskāk īstenot valsts politiku, regulāri optimizēt budžeta izdevumus, izvērtēt budžeta izdevumu atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem.

Budžeta plānošanā nozīmīgākie MK lēmumi tiek pieņemti ik gadu augustā un septembrī, kad zināmas aktuālākās makroekonomiskās prognozes, tiek precizēti valsts budžeta ieņēmumi un izdevumi nākamajam un +2 gadiem un MK gatavo Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektus iesniegšanai Saeimai.

Pamatojoties uz MK apstiprināto maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu katram budžeta resoram, resori izstrādā un iesniedz FM budžeta pieprasījumus saskaņā ar MK noteikumiem Nr.523.

MK Ietvara likumprojekts un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekts jāiesniedz Saeimai izskatīšanai līdz 15.oktobrim³⁹.

Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektiem tiek pievienoti FM sagatavoti paskaidrojumi, kas tekstuālā formā paskaidro svarīgus budžeta vadības aspektus, piemēram, makroekonomiskās attīstības scenāriju, fiskālo apskatu, ieņēmumu prognožu analīzi, valsts budžeta izdevumu plānošanas būtiskākos elementus, informāciju par plānotajiem investīciju projektiem, par valsts finansiālajām saistībām, par budžeta likumprojektu paketes ietvaros plānotajiem grozījumiem normatīvajos aktos. Paskaidrojumi ir Saeimai un sabiedrībai būtisks informācijas avots par Ietvara un Gadskārtējo valsts budžetu.

Vispārējā valdība

Vispārējā valdība aptver visas valsts un pašvaldību budžeta iestādes, kā arī valsts un pašvaldību kontrolētus un finansētus komersantus⁴⁰ – to budžeti kopā veido vispārējās valdības budžetu (skatīt attēlu zemāk). Vispārējās valdības budžeta bilance ir starpība starp budžeta ieņēmumiem un izdevumiem gada ietvaros. **Pēdējo 5 gadu laikā vispārējās valdības izdevumi ir auguši vidēji par 230 milj. euro gadā⁴¹.**

*no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti

Attēls Nr.10. Vispārējās valdības sektors

Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana

Sākot ar 2014.–2016.gada budžeta plānošanas periodu Ietvara likums un Gadskārtējais valsts budžeta likums jāizstrādā atbilstoši FDL nosacījumiem. Līdz ar FDL ir izveidota FDP, kas gan budžeta plānošanas procesā, gan arī izpildes stadijā uzrauga fiskālās disciplīnas normu ievērošanu – vai neplānojam izlietot vairāk, nekā varam atļauties.

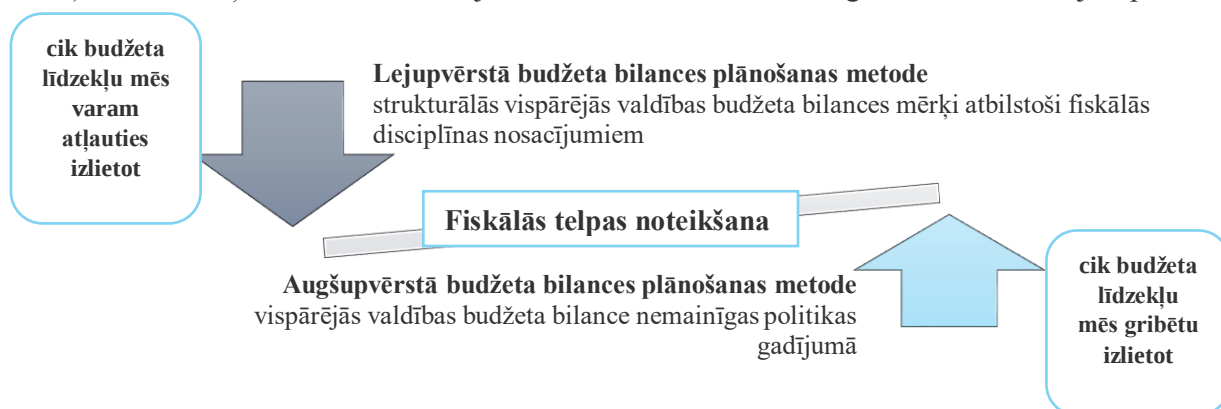
FDL arī noteica, ka fiskālās politikas veidošanā tiek ievēroti šādi principi⁴²: taupības, uzkrājumu veidošanas, pretcikliskas fiskālās politikas, stabilitātes, ilgtspējīgas fiskālās politikas, paaudžu savstarpējās atbildības, atklātuma un solidaritātes principi.

FDL izveidoja sistēmu vispārējās valdības budžeta bilances mērķu noteikšanai. Tā ietver maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopapjoma noteikšanu, pamatojoties uz Ietvara likumu, prognozēm par makroekonomisko attīstību, prognozējamiem nodokļu un nenodokļu ieņēmumiem, kā arī ievērojot valstī noteiktos fiskālos nosacījumus. Tā ļauj izvirzīt strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķus katram gadam tā, lai tie atbilstu fiskālās disciplīnas nosacījumiem, un attiecīgi aprēķināt minimālo nominālo bilanci (maksimāli pieļaujamo vispārējās valdības deficītu vai minimālo pieļaujamo vispārējās

valdības budžeta pārpalikumu) saskaņā ar lejupvērsto budžeta bilances plānošanas metodi (skatīt attēlu zemāk).

Vienlaikus tiek piemērota arī augšupvērstā budžeta bilances plānošanas metode (skatīt attēlu zemāk), saskaņā ar kuru tiek prognozēta vispārējās valdības budžeta balance nemainīgas politikas gadījumā (bāzes izdevumu noteikšana). Arī saskaņā ar šo metodi tiek prognozēta vispārējās valdības budžeta balance.

Budžeta nominālā balance ir budžeta kopējā balance naudas izteiksmē, t.i., no budžeta faktiskajiem ieņēmumiem atskaitīti budžeta faktiskie izdevumi. Savukārt budžeta strukturālo bilanci aprēķina no budžeta nominālās bilances atskaitot ekonomikas cikla svārstību ietekmi (iegūstot cikliski koriģēto bilanci), bet netiek ņemti vērā vienreizēji, no valdības rīcības neatkarīgi budžetu ietekmējoši pasākumi.⁴³

Attēls Nr.11. Fiskālās telpas noteikšana.

Vispārīgā gadījumā vispārējās valdības budžeta bilances pēc abām metodēm atšķiras. Ja vispārējās valdības budžeta balance pēc pirmās metodes – lejupvērstās – ir lielāka nekā pēc otrās metodes – augšupvērstās –, valdības rīcībā ir tā saucamā fiskālā telpa jeb iespējas palielināt izdevumus prioritāriem pasākumiem (iepriekš saukti JPI) vai samazināt ieņēmumus jaunām nodokļu politikas iniciatīvām. Ja vispārējās valdības budžeta balance pēc pirmās metodes – lejupvērstās – ir mazāka nekā pēc otrās metodes – augšupvērstās –, valdībai ir jāveic konsolidācijas pasākumi, pieņemot diskrecionāros pasākumus izdevumu samazināšanai vai ieņēmumu palielināšanai⁴⁴.

Valstij, finanšu līdzekļus aizņemoties, veidojas valsts parāds. Valsts budžets tiek plānots ar deficītu, un deficīts tiek finansēts aizņemoties, respektīvi, palielinot vispārējās valdības parādu. Parāda nosacījums ierobežo vispārējās valdības parāda līmeni līdz 60% no IKP, kas atbilst Māstrihtas līgumā nostiprinātajiem vispārējā valdības parāda griestiem. FDL, līdzīgi kā Māstrihtas kritēriji, nosaka, ka vispārējās valdības parāda līmenis nedrīkst pārsniegt 60% no IKP. Vispārējās valdības parāds 2016.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, ir pieaudzis par 11%⁴⁵ un 2016.gadā sasniedza 40,6% no IKP. Atbilstoši spēkā esošajai Valsts parāda vadības stratēģijai valsts parāda vadības mērķis ir nodrošināt nepieciešamos finanšu resursus valsts parāda pārfinansēšanai, valsts budžeta izpildei un finanšu resursu rezerves uzturēšanai ar iespējami zemākām izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un ņemot vērā Latvijas valsts makroekonomikas attīstību un finanšu tirgus integrāciju kopējā euro zonas finanšu tirgū⁴⁶.

FDL⁴⁷ paredz arī noteiktus fiskālos nosacījumus, kas ievērojami Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta sagatavošanā un izpildē (skatīt attēlu zemāk).

Bilances nosacījums	• Vispārējās valdības strukturālā balance nedrīkst būt mazāka par -0,5% no IKP
Izdevumu pieauguma nosacījums	• Izdevumi, izslēdzot IKP deflatoru (inflāciju), nedrīkst augt ātrāk kā potenciālā IKP pieaugums
Valsts budžeta izdevumu sliekšņu noteikšana vidējā termiņā (pārmantojamības nosacījums)	• Ietvara likuma pirmā un otrā gada izdevumu sliekšņi tiek pārmantoti no iepriekšējā Ietvara likuma otrā un trešā gada izdevumu sliekšņiem
Parāda nosacījums	• Vispārējās valdības parāds nedrīkst pārsniegt 60% no IKP
Fiskālā nodrošinājuma rezerve un fiskālo risku izraisīto izdevumu segšanas nosacījumi	• Fiskālā nodrošinājuma rezerve nedrīkst būt mazāka par 0,1% no IKP

Attēls Nr.12. FDL noteiktie fiskālie nosacījumi.

FDL⁴⁸ nosaka arī fiskālo risku vispārējo vadību, kuras mērķis ir nodrošināt fiskālo rādītāju stabilitāti vidējā termiņā. Fiskālo risku vispārējās vadības sistēma paredz, ka tiek nodrošināta sistemātiska fiskālo risku identificēšana, fiskālo risku iespējamās ietekmes un iestāšanās varbūtības regulāra novērtēšana, attiecīgā riska vadības instrumenta izvēle un piemērošana⁴⁹.

Tabula Nr.3. Pienākumi un atbildības sadalījums fiskālās disciplīnas nodrošināšanā

Atbildīgais	Atbildības saturs
Ministrijas atbild par:	✓ tādu specifisko fiskālo risku vadību, kas saistīti ar valsts pārvaldes funkcijām, kuras atrodas attiecīgās centrālās valsts iestādes un tās padotības iestāžu kompetencē ✓ specifiskā fiskālā riska ietekmes un iestāšanās varbūtības novērtējumu ✓ fiskālo risku vadības ziņojumu izstrādi
FM atbild par:	✓ fiskālo risku vispārējo vadību ✓ fiskālajiem riskiem, kas izriet no procesiem, kuri nav saistāmi ar kādas citas centrālās valsts iestādes kompetenci ✓ specifisko fiskālo risku vadības procesa uzraudzību ✓ fiskālo risku reģistra regulāru aktualizēšanu ✓ fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma noteikšanu ✓ fiskālo risku deklarācijas izstrādi
MK apstiprina:	✓ kārtību, kādā tiek īstenota fiskālo risku vispārējā vadība ✓ fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma noteikšanas metodoloģiju ✓ fiskālo risku deklarāciju
FDP:	✓ sagatavo viedokli par FNR apjoma atbilstību valstī pastāvošajiem fiskālajiem riskiem ✓ uzrauga fiskālo nosacījumu ievērošanu ✓ sagatavo fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumu un, ja nepieciešams, neatbilstības ziņojumu

Fiskālie riski tiek identificēti un apkopoti FM uzturētā fiskālo risku reģistrā, kas tiek izmantots, sagatavojot FRD. FM efektīvai fiskālo risku identificēšanai izstrādā FRD, kura, atbilstoši FDL nosacījumiem, tāpat kā FDP sagatavotais uzraudzības ziņojums⁵⁰, tiek pievienota Ietvara likumprojektam.

Fiskālo risku reģistrs ir viens no fiskālo risku vispārējās vadības galvenajiem instrumentiem, kurā pastāvīgi tiek atjaunota iekļautā informācija. Tā kā FM ir atbildīga par fiskālo risku vispārējo vadību, tad specifisko fiskālo risku vispārējās vadības iestādes sniedz informāciju gan par specifiskiem fiskālajiem riskiem (atbildīgie – centrālās valsts iestādes), gan arī uzkrāj un sniedz informāciju par atsevišķiem fiskālajiem riskiem (atbildīgi valsts budžeta un ES politikas instrumentu un citu ārvalstu finanšu

palīdzības līdzekļu finansēto projektu un pasākumu īstenotāji, publiskās un privātās partnerības projektu īstenotāji un vispārējās valdības sektorā ietilpstošās valsts komercsabiedrības)⁵¹.

Fiskālo risku vispārējās vadības kvantitatīvais rezultāts ir FNR, kuras mērķis ir nodrošināt, ka nelielu makroekonomisko svārstību gadījumā un fiskālo risku izraisīto izdevumu segšanas gadījumā Ietvara likumā attiecīgajam gadam noteiktā vispārējās valdības budžeta bilance netiek pasliktināta jeb paliek plānotajā līmenī.

Attēls Nr.13. Valsts budžeta plānošanā fiskālā nodrošinājuma rezerves noteikšana⁵²

FNR 2017.gadam tika aprēķināta, ņemot vērā šādus galvenos secinājumus⁵³:

- ❖ liela daļa no kvantificējamiem fiskālajiem riskiem ir simetriski fiskālie riski (pastāv vienāda varbūtība, ka izmaksas var būt gan lielākas, gan mazākas par prognozēto), un tāpēc FNR šiem riskiem netiek veidota;
- ❖ kvantificējamie nesimetriskie fiskālie riski ir ar zemu fiskālo ietekmi, kas kopā nepārsniedz 0,1% no IKP;
- ❖ kvantificējamais fiskālais risks par valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izdevumu pieaugumu tiek atzīts par simetrisku risku, pieņemot, ka sabiedrības uzvedības modeļa maiņa ir adekvāti ņemta vērā prognozēs.

2016.gadā EK publicēja aktualizēto Fiskālās ilgtspējas ziņojumu⁵⁴, kurā sniegts publisko finanšu ilgtspējas novērtējums 26 dalībvalstīm. Latvijai, tāpat kā Dānijai, Vācijai un Igaunijai pēc EK novērtējuma ir zems fiskālās ilgtspējas risks visās riska kategorijās (īstermiņa, vidēja termiņa, ilgtermiņa), jo ir zems vispārējās valdības budžeta deficīts un parāds, kā arī zemi ar iedzīvotāju novecošanos saistītie izdevumi ilgtermiņā⁵⁵. Neskatoties uz EK pozitīvo vērtējumu, FDP biedrs Mortens Hansens norāda:

ņemot vērā Latvijas demogrāfisko situāciju un tendences, ir ļoti svarīgi, ka tiek apsvērti un rūpīgi analizēti ar fiskālo ilgtspēju saistītie jautājumi un problēmas. Vai mēs varēsim tupināt apkalpot valsts parādu, neierobežojot publisko pakalpojumu klāstu?

Pašvaldību budžeta plānošanas nianšes

Pašvaldību budžeta mērķis ir noteikt un pamatot, kāds līdzekļu apjoms nepieciešams pašvaldībām ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā, kuram šie līdzekļi ir paredzēti⁵⁶.

Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta izstrādes gaitā notiek LPS un FM sarunas, kuru rezultātā tiek sagatavots MK un LPS protokola projekts. Protokola projektā tiek iekļauti jautājumi par pašvaldību nodokļu ieņēmumu, nenodokļu ieņēmumu un citu ieņēmumu prognozēm, valsts budžeta transfertiem pašvaldībām, pašvaldību aizņēmumiem, galvojumiem, ilgtermiņa saistību apmēru un

nosacījumiem, pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, kā arī citi ar pašvaldību darbību un finansēm saistīti jautājumi. Protokola projekts jāpievieno Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektam, MK to iesniedz Saeimā.

MK divu nedēļu laikā pēc Gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas izdod noteikumus par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu.

Atbilstoši likumam “Par pašvaldību budžetiem” pašvaldības izstrādā savus budžetus ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc Gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas. Pašvaldības budžetu apstiprina vienam gadam – periodam no 1.janvāra līdz 31.decembrim –, bet, ja mainās apstākļi budžeta perioda laikā, pašvaldība budžetā var izdarīt korekcijas. Pašvaldību saimnieciskā gada laikā neizlietotie finanšu līdzekļi paliek pašvaldību rīcībā. Gadskārtējo pašvaldības budžetu noformē un apstiprina kā pašvaldības saistošos noteikumus⁵⁷, ko pašvaldība trīs dienu laikā rakstveidā vai elektroniskā veidā nosūta VARAM zināšanai⁵⁸.

Pašvaldības budžeta projektam pievieno paskaidrojuma rakstu⁵⁹, kas ir neatņemama budžeta sastāvdaļa un ietver tekstuālu skaidrojumu par svarīgiem budžeta plānošanas apstākļiem, piem., domes priekšsēdētāja ziņojumu par pašvaldības ekonomisko un sociālo situāciju, pašvaldības uzdevumiem saimnieciskajam un nākamajiem diviem saimnieciskajiem gadiem, informāciju par paredzēto līdzekļu apjomu izdevumiem katrā budžeta klasifikācijas kategorijā un katra finansējuma mērķi, bet, ja budžetā paredzēta tāda uzdevuma finansēšana, kura izpilde pārsniedz saimnieciskā gada ietvarus, – turpmākajos gados paredzētos budžeta izdevumus līdz uzdevuma pabeigšanai, kā arī ikgadējos ekspluatācijas izdevumus, kopsavilkumu pa budžeta klasifikācijas kategorijām, parādu un galvojumu finansiālo saistību izklāstu kārtējam un trim turpmākajiem gadiem.

IT atbalsts budžeta plānošanā

Budžeta vadības procesā tiek izmantota VVBPIIS, kura veidota, par pamatu izmantojot SAP programmatūru.

SAP sistēmas plānošanas bloku izmanto valsts budžeta plānošanai, tajā uzkrājot valsts budžeta plānu datus. SAP (FM) sastāv no:

- ❖ SEM moduļa – modulis iekšējai lietošanai, kuru izmanto FM, ievadot plānotos budžeta datus, un Valsts kase - budžeta izpildes procesa nodrošināšanai;
- ❖ SAP portāla – to izmanto ministriju darbinieki, ievadot budžeta pieprasījuma datus un Valsts kase - budžeta izpildes procesa nodrošināšanai.

VVBPIIS tehniskie turētāji ir Valsts kase, bet informācijas resursu turētāji ir FM. Valsts kase nodrošina sistēmas tehnisko uzturēšanu, drošības pārvaldību un izmaiņu pārvaldību, savukārt FM nodrošina sistēmas lietošanas tiesību pārvaldību.

NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā

NVO var būt ministrijas sadarbības partneris⁶⁰ un var iesaistīties⁶¹ politikas formulēšanā, izskaidrošanā, realizēšanā, vērtēšanā un būt pirmais brīdinātājs par izvēlētas politikas potenciālajiem riskiem. Arī M.Kučinska VRP ir ietvertas norādes par nepieciešamību sadarboties ar NVO⁶² un veicināt pilsonisko līdzdalību.

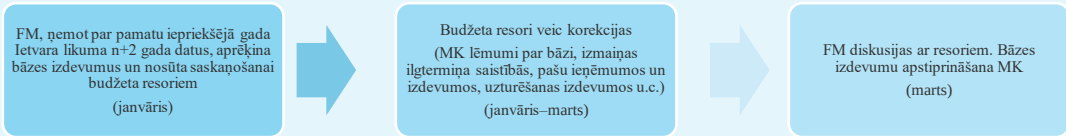
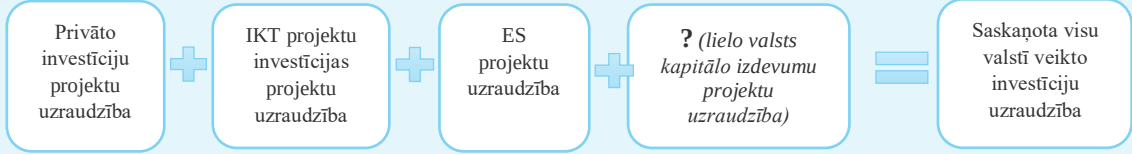
NVO var iesaistīties tiesību akta projekta izstrādes posmā, sniedzot priekšlikumus vai atzinumus, pirms jautājuma skatīšanas Valsts sekretāru sanāsmē, MK sēdē, MK komitejas sēdē vai arī laikā, kad likumprojekts nosūtīts tālākai virzībai uz Saeimu. Ja NVO viedoklis netiek ņemts vērā, tad NVO ir iespēja vērsties pie Valsts prezidenta ar lūgumu uzklaut to viedokli pirms tiesību akta izsludināšanas.

Nacionālā trīspusējās sadarbības padome⁶³ ir nacionālā līmeņa trīspusējā sociālā dialoga institūcija Latvijā, kurā darbojas valdības, LDDK un LBA savienības izvirzītie pārstāvji. Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes mērķis ir veicināt valdības, darba devēju un darbinieku organizāciju (arodbiedrību) sadarbību nacionālajā līmenī un nodrošināt saskaņotu, visai sabiedrībai un valsts interesēm atbilstošu sociālekonomiskās attīstības problēmu risināšanu, kas garantētu sociālo stabilitāti un labklājības līmeņa paaugstināšanu valstī. Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes institucionālajā sistēmā darbojas deviņas apakšpadomes atbilstoši tajās izskatāmo jautājumu lokam.

NVO un MK sadarbības memoranda⁶⁴ mērķis ir sekmēt efektīvas un sabiedrības interesēm atbilstošas valsts pārvaldes darbību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības attīstību un iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos un posmos valsts pārvaldē. Memoranda īstenošanas uzraudzību un noteikto mērķu sasniegšanu nodrošina NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padome.

Deklarācijas par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām⁶⁵ mērķis ir nodrošināt pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un uzlabot Saeimas un NVO sadarbību, balstoties uz savstarpēju izpratni un atbalstu, kā arī uzsverot šo organizāciju darbības nozīmi demokrātiskā valstī.

1. Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana jeb cik mēs gribētu izlietot (“augšupvērstā” budžeta plānošanas metode)

Kāds ir bāzes izdevumu mērķis?	Nodrošināt funkciju izpildi nemainīgā līmenī
Kas regulē bāzes aprēķinu?	LBFV; MK noteikumi Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējums un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam”
Kāds ir bāzes izdevumu noteikšanas process nākamajam budžeta gadam?	 Pēc tam, kad MK apstiprina bāzes izdevumus martā, tie tiek papildus koriģēti atkarībā no pieņemtajiem MK lēmumiem u.c. izmaiņām līdz brīdim, kad augustā tiek noteikts katra resora maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms, uz kura pamata resori sagatavo budžeta pieprasījumus un ievada SAP (FM).
Kāda ir bāzes izdevumu aprēķina formula?	Bāzes izdevumi = Ietvara likumā apstiprinātie izdevumi +/- korekcijas (MK lēmumi, vienreizējie pasākumi) +/- izmaiņas ilgtermiņa saistībās* +/- izmaiņas maksas pakalpojumos u.c. pašu ieņēmumos +/- izmaiņas kontingenta prognozēs + uzturēšanas izdevumi pabeigtiem projektiem. *izmaiņas valsts budžeta ilgtermiņa saistībās procentu izdevumiem, kārtējiem maksājumiem ES budžetā un starptautiskai sadarbībai, ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu finansēto vai līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai atbilstoši precizētajiem darba grafikiem un naudas plūsmām.
Vai bāzes izdevumi ir jāpārskata?	Jā, to nosaka LBFV, kur šāds pienākums ir noteikts, sākot ar 2016.gadu.
Kā veidojas attīstības izdevumi?	Par attīstības izdevumiem tiek uzskatīti prioritārie pasākumi (iepriekš saukti par JPI), kuru pieteikumus sagatavo budžeta resori. MK pieņem lēmumu par atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem.
Kas ir investīcijas?	Atbilstoši likuma definīcijai, tie ir ieguldījumi, kuru mērķis ir sekmēt tautsaimniecības attīstību, sabiedrības labklājības līmeņa paaugstināšanu, infrastruktūras uzlabošanu un apkārtējās vides sakārtošanu ⁶⁶ .
Kas ir investīciju projekts?	Tas ir secīgu aktivitāšu kopums ar noteiktu realizācijas grafiku, kurā paredzēti pasākumi materiālu vai nemateriālu vērtību iegādei vai radīšanai un kuram ir noteikta investīciju projekta realizācijas organizatoriskā struktūra un realizācijai nepieciešamo resursu pamatojums ⁶⁷ .
Kā investīcijas ietekmē valsts budžetu?	❖ Valsts budžetu ietekmē publiskās investīcijas (tai skaitā ES politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu ietvaros veiktās investīcijas), kas ir daļa no valsts budžeta. ❖ Valsts budžetu tieši neietekmē privātās investīcijas (izņemot PPP projektus) – šie izdevumi budžetā netiek iekļauti, bet privātās investīcijas ietekmē tautsaimniecības attīstību un nodokļu nomaksu kopumā.
Vai pastāv lielo investīciju projektu uzraudzības kārtība?	❖ Ir izveidota Informācijas sabiedrības padome Ministru prezidenta vadībā, kuras funkcija ir koordinēt saskaņotu ar informācijas sabiedrības attīstību saistīto informācijas un komunikācijas tehnoloģiju projektu īstenošanas uzraudzību un vienotus risinājumus šādu projektu īstenošanā. Valsts kontrole ir secinājusi, ka nav pārliecības, ka būtiskākie lēmumi tiek pieņemti šajā institūcijā.⁶⁸ ❖ Lielo un stratēģiski nozīmīgo investīciju projektu koordinācijas padome Ministru prezidenta vadībā izveidota, lai nodrošinātu saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai investīciju projektu īstenošanai Latvijas valsts interesēs. Tā skata tikai privāto investīciju jautājumus, kas tādējādi tieši neattiecas uz budžeta plānošanu. ✓ Ne šīs padomes, ne kāds cits institucionāls veidojums nav norīkots par atbildīgo, lai uzraudzītu lielo valsts kapitālo izdevumu projektus.

Veicot revīziju:	
<i>izmantoti šādi būtiskākie informācijas avoti</i>	❖ LBFV, Ietvara likumi, Gadskārtējie valsts budžeta likumi ❖ MK noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam", Nr.256 "Noteikumi par kārtību, kādā ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm tiek veikta apropriācijas pārdale starp programmām, apakšprogrammām un izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem" ❖ MK sēžu dokumenti – IZ "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā", IZ "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" izstrādes procesā", MK izskatītie IZ un attiecīgie lēmumi par JPI un prioritārajiem pasākumiem 2014.–2017.gadā, Koalīcijas budžeta darba grupas 2016.gada augusta protokoli ❖ OECD Labas budžeta pārvaldības rekomendācijas (<i>OECD Recommendation of the Council on Budgetary Governance</i>) ❖ Valsts kontroles priekšlikumi diskusijai "Cilvēks, informācijas sistēmas un valsts", Rīga, 2016.
<i>izvirzīti šādi revīzijas kritēriji</i>	OECD principi kā kritēriji: 2.princips – Budžetam ir cieša sasaiste ar valdības vidēja termiņa stratēģiskajām prioritātēm 3.princips – Ir izveidota attīstības izdevumu plānošanas sistēma, lai ekonomiski un saskaņoti realizētu valsts attīstības vajadzības 4.princips – Ir nodrošināts, ka budžeta dokumenti (budžeta izstrādes process) un dati ir atklāti, caurskatāmi un pieejami No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidenta vērtējumu par kritēriju sasniegšanu, skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.
<i>noteikti revīzijas apjoma ierobežojumi</i>	Revīzijā netika vērtēts: ❖ ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības finansējuma pārvaldības process; ❖ Pašvaldību investīciju projektu pārvaldības process; ❖ Privāto investīciju veicināšanas un pārraudzības process.

Galvenie secinājumi

Vērtējot bāzes izdevumu un attīstības izdevumu noteikšanu, secināts, ka "augšupvērstajā" budžeta plānošanā (kad tiek apkopoti budžeta resoru finansējuma pieprasījumi) valda liels spiediens noturēt vai palielināt valsts budžeta izdevumu apjomu, kas vairumā gadījumu neliecina par labas budžeta vadības principu ievērošanu. Budžeta izpildītāji kūtri veic izmaiņas budžetos, kad tām ir norādītās racionālākas budžeta izlietošanas iespējas, un šādu attieksmi atbalsta arī valdība, tādējādi kavējot uz mērķiem un rezultātiem vērsta budžeta ieviešanu. Valdības nepietiekama izpratne par budžeta izstrādes laikā pieņemto lēmumu ietekmi uz valsts finanšu ilgtspēju robežojas ar apzinātu rīcību, lai veiktu samaksu vai avansu par vēlētāju balsīm dāsnu valsts budžeta piešķirumu veidā. Par to liecina revīzijā konstatētie trūkumi "augšupvērstajā" budžeta plānošanas procesā.

Par budžeta vidēja termiņa plānošanu:

- ❖ budžeta izstrādes procesā nav radīta nepieciešamība budžeta pieprasītājiem izskaidrot un pierādīt FM un valdībai, kādi mērķi un rādītāji ar bāzes izdevumiem tiks sasniegti un kādiem pasākumiem līdzekļi tiks izlietoti, un nav radīti apstākļi, lai

veicinātu saturiskas diskusijas valdībā par tādu bāzes izdevumu sadali, kas nodrošinātu vislabāko iespējamo piensumu nacionālo mērķu sasniegšanā. Valdībā notiek diskusijas tikai par papildu līdzekļu sadali prioritāriem pasākumiem (iepriekš saukti arī par JPI, neatliekamajiem pasākumiem), kas veido līdz 12% no gadskārtējā budžeta, tāpēc **valdība apstiprina maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopapjomu un maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopējo apjomu katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm bez informācijas par to, kādu mērķu sasniegšanai, kādiem pasākumiem aptuveni 90% no valsts budžeta tiks izlietots.** Informācija par to, kādiem mērķiem katrs budžeta resors plāno izlietot pieprasītos līdzekļus, tiek sagatavots budžeta paskaidrojumu veidā, tikai iesniedzot Ietvara un gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izskatīšanai Saeimā;

- ❖ valdība vidēja termiņa budžeta rādītājus izmanto nevis kā izdevumu griestus, bet gan kā izdevumu prognozes, kuras var viegli mainīt. Par to liecina Latvijas vidēja termiņa budžeta izstrādes prakse, jo ar katru Ietvara likumu attiecīgā gada izdevumu pieaugums ir līdz 6%;

Par bāzes izdevumu noteikšanu:

- ❖ lai arī budžeta datu atklāšanai tiek izmantoti dažādi klasifikatori un informācija tiek atklāta dažādos veidos, budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un vienozīmīgi izsecināt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē nevis pēc piešķiršanas metodes, bet gan pēc būtības un saturiski;
- ❖ **ne visos gadījumos tiek nodrošināta konsekventa pieeja bāzes izdevumu saskaņošanā;**
- ❖ normatīvajos aktos budžeta un finanšu vadības jomā nav pietiekami skaidri noteikta kārtība, kādā ministrijas (budžeta resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām ir veicamas izmaiņas šo programmu/apakšprogrammu bāzes izdevumos, kad tiek veikta attiecīgā Ietvara likuma bāzes izdevumu sākotnējā saskaņošana ar FM;
- ❖ FM, izstrādājot MK noteikumus Nr.867⁶⁹, nav paredzējusi tajos objektīvus bāzes elastības rīkus, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, tāpēc šādu izdevumu pieaugums tiek iekļauts budžetā kā attīstības izdevumi, kas neatbilst to ekonomiskajai būtībai.

Nav norādīts, cik līdzekļu nepieciešams, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī

Valdība neatbalsta FM centienus mazināt valsts budžeta deficītu un nepalielināt valsts parādu

Par izdevumu pārskatīšanu:

- ❖ kopumā **bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultāti liecina, ka šis process nesniedz gaidītos rezultātus.** Īpaši raksturojoši ir otrās izdevumu pārskatīšanas rezultāti, kad lai gan FM konstatēja, ka ministrijām iekšēji pieejamos resursus būtu iespējams izmantot efektīvāk, MK šādu viedokli neatbalsta. Tāpēc pastāv risks, ka ministrijas un centrālās valsts iestādes, piemēram, 2018.gada budžetā 30,2 milj. euro izlietos aktualitāti zaudējušu jauno politikas iniciatīvu finansēšanai vai turpinās iepriekšējos gados jaunajām politikas iniciatīvām piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim. Skaidri iezīmējas valsts budžeta iestāžu vēlme saglabāt finansējumu institūcijai vismaz iepriekšējā līmenī vai vēl labāk – panākt finansējuma pieaugumu, tomēr valdības lēmums pēc otrās izdevumu pārskatīšanas liecina, ka iestāžu vadītāju pozīciju stingri atbalsta arī **ministri, kas veido spēcīgu politisko spiedienu pret FM centieniem rast iespēju racionālāk izlietot valsts budžeta līdzekļus.** Nemainot attieksmi un domāšanas veidu, vēlme un spiediens tērēt mazina spēju paskatīties kritiski uz savas iestādes tēriņiem un padarīt tos iespējami efektīvākus. **Kamēr no budžeta izpildītājiem netiks prasīta konkrētu rezultātu sasniegšana par piešķirto finansējumu, tikmēr FM trūks neapgāžamu argumentu, lai budžeta izpildītājiem pierādītu nelietderīgus tēriņus un nodrošinātu, ka izdevumu pārskatīšana sasniedz tai paredzēto mērķi;**
- ❖ MK noteikumos Nr.867 paredzētā **iespēja veikt budžeta bāzes izdevumu optimizāciju,** ja tie nenodrošina valstī noteiktos fiskālos nosacījumus, **tiek izmantota formāli un bez ilgtermiņa redzējuma.** Piemēram, pēc 2016.gada 3% izdevumu optimizācijas budžeta izpildes laikā tie pilnībā vai daļēji atjaunoti, veicot apropriāciju pārdales starp budžeta programmām, un arī nākamā gada budžetā optimizētie izdevumi tiek atgriezti iepriekšējā līmenī.

Par maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšanu:

- ❖ normatīvajā aktā⁷⁰ nav pietiekami skaidri aprakstīts process par izmaiņu veikšanu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu jau apstiprinātajos bāzes izdevumos, piemēram, nav skaidri noteikts, ko ietver tehniski precizējumi bāzes izdevumos;
- ❖ revidentu ieskatā **pastāv nekonsekventa pieeja normatīvajā aktā⁷¹ noteikto ierobežojumu piemērošanā attiecībā uz atlīdzības izdevumu palielināšanu, kas rada nelietderīgu līdzekļu izlietošanas risku.** Nosakot sākotnējos bāzes

**Ministrijas nevēlas
atbildīgas par izdevumu
pārskatīšanas efektivitāti**

izdevumus, budžeta resori līdzekļus atlīdzībai var pārdalīt tikai tad, ja ir ticis pieņemts atsevišķs MK lēmums. Savukārt augustā/septembrī, kad MK pilnvaro FM sadarbībā ar budžetu resoriem veikt tehniskus precizējumus bāzes izdevumos, atlīdzības izdevumu palielināšanai vairs nav nepieciešams atsevišķs MK lēmums.

Par attīstības izdevumu plānošanu:

- ❖ **Koalīcijas budžeta darba grupa**, sagatavojot priekšlikumu MK ar atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem, papildus ministriju priekšlikumiem iekļauj sarakstā koalīciju veidojošo partiju priekšlikumus, tādējādi neievērojot MK noteikumos Nr.867 paredzēto prioritāro pasākumu priekšlikumu iesniegšanas un izvērtēšanas procesu. Pēc revidentu aplēsēm laika posmā **no 2014. līdz 2016.gadam tādā veidā budžetā ir iekļauti pasākumi par kopējo summu vismaz 775 367 724 euro;**
- ❖ **jaunizveidotais prioritāro pasākumu izvērtēšanas process nekādā mērā nepalielina budžeta izstrādes procesa caurskatāmību**, jo MK turpina atbalstīt tādu pasākumu finansēšanu, par kuriem nav bijuši sagatavoti priekšlikumi, kā to paredz normatīvais akts⁷², tātad tiek piešķirts finansējums pasākumiem, kam nav izvērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem, un budžeta izstrādes dokumentos nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem tie ir izvēlēti. Ietvara likumā 2018.-2020.gadam kopā ir apstiprināts finansējums prioritāriem pasākumiem par 1 104 590 877 euro, tai skaitā **318 780 724 euro, kuriem budžeta izstrādes dokumentos nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem ir izvēlēti 2018.–2020.gadam atbalstāmie pasākumi.**

Par publisko investīciju projektu vadības sistēmu:

- ❖ **Latvijā nepastāv lielo, publisko investīciju projektu vadības sistēma**, kas atbilstu OECD labas budžeta pārvaldības principa kritērijam “ir izstrādāta un īstenota nacionālā sistēma valsts investīciju atbalstam”, jo vairāki valsts investīciju projekti tiek finansēti attiecīgo ministriju budžeta ietvaros kā tiešās investīcijas, un šīs **tiešās investīcijas netiek veiktas kā daļa no vienota, koordinēti uzraudzīta valsts investīciju plāna.**
- ❖ **Revidenti nav guvuši pārliecību par mērķtiecīgu, sistēmisku publisko investīciju izdevumu plānošanu** – par tādu plānošanu, kas nodrošinātu, ka visupirms tiek piešķirti līdzekļi tiem projektiem, kas atbilst prioritārajām valsts attīstības vajadzībām, un laicīgi tiek apzināti visi turpmākie izdevumi, t.sk. uzturēšanai.

Laika posmā no 2014.gada līdz 2016.gadam budžetā ir iekļauti pasākumi par kopējo summu vismaz 775 367 724 euro, neievērojot MK noteikumos Nr.867 paredzēto attīstības izdevumu piešķiršanas kārtību

- ❖ **Lielo publisko investīciju projektu pārvaldības regulārās problēmas** nevar tikt uzskatītas par atsevišķiem, neveiksmīgiem izņēmuma gadījumiem, bet tās **ir atzīstamas par sistēmiskām, visaptverošām lielo projektu pārvaldības problēmām.**
- ❖ **FM nav konkrēta un konsekventa viedokļa par publisko investīciju kopsummu valstī.**
- ❖ **FM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes finanšu nozarē un EM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes ekonomiskās politikas jomā neiesaistīšanās lielo investīciju projektu apzināšanā, uzskaitē, pārvaldībā un nākotnes tendenču prognozēšanā, neatbilst labai valsts pārvaldībai un labai budžeta vadībai.**
- ❖ **FM nesniedz Saeimai un sabiedrībai uztveramu, pārskatāmu un pilnīgu informāciju par iepriekšējos gados veiktajām publiskajām investīcijām, kā arī budžeta paskaidrojumos nesniedz informāciju, kur un cik daudz ir plānots veikt publiskās investīcijas nākamajos gados.**
- ❖ **Latvijā nav izstrādāts politikas plānošanas dokuments par publisko investīciju “plāns B”, kura mērķis būtu paredzēt, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas arī situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies vai apsīks.**

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts nav sasniegts?
Vai Latvijā ir izveidota stingra vidēja termiņa plānošana?	Sabiedrība un valsts institūcijas paļaujas uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu. Plānojot gadskārtējā budžeta izdevumus, tiek ņemti vērā vidēja termiņa budžetā noteiktie ministriju izdevumu – lielāko EKK grupu – griesti, pieļaujot izmaiņas prioritārajos attīstības virzienos.	☑ Sasniegts – 86% aptaujāto budžeta izpildītāju ir norādījuši, ka var paļauties uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu, plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiek iekļauts attiecīgā gada budžetā.
Vai vidēja termiņa budžeta ietvars palīdz efektīvi plānot gadskārtējo valsts budžetu?	Gadskārtējā valsts budžetā ir iekļauta pietiekama institucionālā elastība un stimuli, vienlaikus nodrošinot, ka izdevumu griesti tiek ievēroti.	☑ Sasniegts – bāzes izdevumu saskaņošanas procesā un izdevumu pārskatīšanas rezultātā var tikt precizēti arī ar iepriekšējo Ietvara likumu apstiprinātie izdevumi, ja ir attiecīgs MK lēmums.
Vai gadskārtējā budžeta struktūra veicina kvalitatīvu budžeta izstrādi?	Budžeta struktūra ataino izdevumu būtību pa darbības jomām un veicina saimniecisku līdzekļu plānošanu un izpildi.	☑ Sasniegts daļēji – budžeta datu klasifikācijā tiek izmantoti vairāki klasifikatori, piemēram, institucionālo sektoru kodu shēma un klasifikācija, budžeta izdevumu klasifikācija atbilstoši ekonomiskajām un funkcionālajām kategorijām, budžeta ieņēmumu klasifikācija, budžetu finansēšanas klasifikācija, taču budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un vienožīmīgi izsecināt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē nevis pēc piešķiršanas metodes, bet gan pēc būtības un saturiski.
Vai ir izstrādāta un ieviesta regulāra esošo izdevumu pārskatīšana un optimizēšana?	Ir izstrādāta un ieviesta metodiska esošo izdevumu pārskatīšana vienu reizi gadā. Pārskatot izdevumus, tiek vērtēta budžeta izdevumu sasaiste ar valdības noteiktajiem vidēja termiņa attīstības mērķiem. Normatīvie akti nodrošina skaidru izpratni par bāzes izdevumu aprēķināšanu (t.sk. bāzes izdevumu palielināšanu, samazināšanu gan ministrijas (resora) ietvaros, gan atsevišķi pa ministrijas budžeta programmām/apakšprogrammām) un procesu, kādā notiek bāzes izdevumu apstiprināšana. Ministrijas sniegušas priekšlikumus FM bāzes izdevumu samazināšanai. Ministrijās vērtēts plānoto un faktisko izdevumu apjoms JPI īstenošanai un ir iespējams izsekot veiktajiem izdevumiem. Pārskatot bāzes izdevumus, tiek atbrīvoti resursi attīstībai un palielinās attīstības izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos.	☑ Sasniegts – ir ieviesta metodiska esošo izdevumu pārskatīšana vienu reizi gadā. ☑ Sasniegts – iespēju robežās FM iekļauj metodes, kad tiek vērtēta budžeta izdevumu sasaiste ar valdības noteiktajiem vidēja termiņa attīstības mērķiem, piemēram, abās pārskatīšanās atsevišķām jomām ir piemērota nulles budžeta plānošana, kas ietver sākotnējo mērķu noskaidrošanu un pakārtoti tam - budžeta plānošanu. ☑ Sasniegts daļēji – lai gan MK noteikumi Nr.867 paredz kārtību, ka Ietvara likuma attiecīgā gada dati tiek pārmantoti kā bāzes izdevumi un kādi precizējumi tajos ir pieļaujami, tomēr tie skaidri neregulē kārtību, kādā veicamas izmaiņas ministrijas (resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām, kā arī tie neparedz objektīvus bāzes elastības rīkus. ☑ Sasniegts daļēji – lai gan pārskatīšanas gaitā FM sadarbībā ar ministrijām identificēja būtisku līdzekļu apjomu, ko iespējams izmantot racionālāk, tomēr pirmās izdevumu pārskatīšanas rezultātus vairākas ministrijas ieviesa budžetā mazākā apjomā, nekā tika konstatēts vai neieviesa vispār, bet otrajā izdevumu pārskatīšanā konstatētos ministriju iekšējos resursus valdība atļāva turpināt izlietot tāpat kā līdz pārskatīšanai, tajā skaitā aktualitāti zaudējušu JPI finansēšanai vai turpināt iepriekšējos gados JPI piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim.
Vai attīstības izdevumi ir vērsti uz attīstību, nevis ministriju un iestāžu pamatfunkciju nodrošināšanu?	Ir izstrādāta attīstības izdevumu plānošanas sistēma, kas nodrošina nepārtrauktību gadskārtējos budžetos, objektīvi novērtējot ekonomiskās situācijas izmaiņas, nozaru prioritātes un infrastruktūras attīstības vajadzības.	☑ Nav sasniegts – attīstības izdevumi tiek piešķirti katru gadu, taču prioritāro pasākumu apstiprināšanas prakse ar koalīcijas darba grupas iesaisti nesniedz pārliecību, ka ir izvēlēti pasākumi, kas nozarei ir vissvarīgākie.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts nav sasniegts?
	Ar attīstības izdevumiem netiek finansētas normatīvajos aktos noteiktās pamatfunkcijas.	⊗ Nav sasniegts – attīstības izdevumos ir ietverti pasākumi, kas raksturīgi pamatfunkciju finansēšanai, piemēram, minimālās darba algas pieauguma kompensēšana iestāžu budžetos.
	Normatīvajos aktos ir noteikta kārtība, kā jārikojas ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm, ja MK finansējumu JPI īstenošanai nav akceptējis pilnā pieprasītā apjomā.	⊙ Sasniegts – ar MK noteikumu Nr.867 2017.gada maija grozījumiem ieviestā kārtība paredz, ka, samazinoties apstiprinātajam finansējumam, prioritārā pasākuma iesniedzējs precizē veicamos pasākumus.
Vai, lemjot par attīstības izdevumu piešķiršanu, tiek veikts objektīvs novērtējums?	Vērtējot pieteikumus attīstības izdevumiem, tiek saturiski vērtēts piešķiramais finansējums pret JPI pievienoto vērtību. Ir novērtētas ilgtermiņa iespējas atļauties un pieejamība lietotājiem, tajā skaitā iespēja segt kārtējās izmaksas. Ir novērtēta relatīvā prioritāte starp dažādiem projektiem. Ir novērtēta kopējo ieguldījumu lietderība.	⊙ Nav sasniegts – lai gan ar MK noteikumu Nr.867 2017.gada maija grozījumiem ieviestā kārtība samērā plaši definē, kas jāņem vērā prioritāro pasākumu izvērtēšanā, – īstenojamās strukturālās reformas, prioritāro pasākumu ietekme uz tautsaimniecību, tai skaitā nacionālo drošību, un ekonomisko izaugsmi, atbilstību Ietvara likumā noteiktajiem budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem, kā arī no ministriju budžetiem novirzāmais finansējums prioritāro pasākumu īstenošanai, tomēr koalīcijas darba grupas iesaiste un tās lēmumu neaurskatāmība, sagatavojot priekšlikumus MK, neļauj gūt pārlicību, ka ir veikts objektīvs prioritāro pasākumu novērtējums.
	MK nav iespējama JPI atbalstīšana, ja ministrija nav sagatavojusi JPI pieteikumu, kā to reglamentē normatīvais akts.	⊗ Nav sasniegts – pat ja MK tiek piedāvāts prioritizēts pasākumu saraksts, tas netiek ņemts kā pamatkritērijs lēmumu pieņemšanai. Nav skaidri izsekojams, pēc kādiem kritērijiem tiek atlasīti apstiprināmie prioritārie pasākumi. Aptuveni trešdaļa no visiem apstiprinātajiem prioritārajiem pasākumiem ir bez JPI pieteikuma.
Vai valstī kopumā pastāv funkcionējoša lielo investīciju projektu pārvaldība, t.i., vai un kā valsts pārvalda valsts budžeta investīcijas, un vai pastāv redzējums par valsts investīcijām nākotnē?	Ir atbilstoša institucionāla pārvaldība un noteikta atbildība novērtēt, veikt un pārvaldīt lielus publisko investīciju projektus. Ir stabils juridiskais, administratīvais un tiesiskais regulējums lielu publisko investīciju projektu pārvaldībai. Notiek ieguldījumu plānu koordinācija valsts un pašvaldību līmenī. Attīstības izdevumu budžets (lielajiem publiskajiem investīciju projektiem) tiek iekļauts valdības vidēja termiņa fiskālajos plānos.	⊗ Nav sasniegts – pastāv sistēmiskas un visaptverošas lielo publisko investīciju projektu pārvaldības problēmas. FM – vadošā valsts pārvaldes iestāde finanšu nozarē – un EM – vadošā valsts pārvaldes iestāde ekonomiskās politikas jomā – neiesaistās lielo publisko investīciju projektu apzināšanā, uzskaitē un pārvaldībā. ⊙ Nav sasniegts – valstī nav izveidota centralizēta lielo publisko investīciju projektu īstenošanas pārraudzības kārtība. Nav izstrādāts politikas dokuments par to, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies. ⊗ Nav sasniegts – FM nav konkrēta un konsekventa viedokļa par publisko investīciju kopsummu valstī. Atsevišķi publisko investīciju projekti tiek finansēti attiecīgo ministriju un iestāžu budžeta ietvaros kā tiešās investīcijas, un šīs tiešās investīcijas netiek veiktas kā daļa no vienota, koordinēti uzraudzīta valsts investīciju plāna. ⊙ Sasniegts daļēji – atsevišķiem publisko investīciju projektiem paredzētais finansējums ir iekļauts atbilstīgo ministriju un iestāžu budžetos, bet FM nesniedz Saeimai un sabiedrībai uztveramu, pārskatāmu un pilnīgu apkopojošu informāciju par iepriekšējos gados veiktajām publiskajām investīcijām, kā arī budžeta paskaidrojumos nesniedz apkopotu un analītisku informāciju, kur un cik daudz ir plānots veikt publiskās investīcijas nākamajos gados.
Vai budžeta	Budžeta sagatavošanas dokumenti informē	⊗ Nav sasniegts – budžeta izstrādes procesā aktīvi

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts nav sasniegts?
sagatavošanas dokumenti ir atklāti un pieejami, kā arī informācijas aprīte ir caurskatāma un izsekojama?	par galvenajiem posmiem ikgadējā budžeta veidošanā, izskatīšanā un politikas diskusiju progresā. Informācijas aprīte nodrošina pilnvērtīgu, visaptverošu un kvalitatīvu budžeta plānošanu.	iesaistās valdošās koalīcijas budžeta darba grupa, kuras iesaiste normatīvajos aktos nav paredzēta, un sabiedrībai nav pieejami tās sēžu protokoli. ☉ Sasniegts daļēji – FM saziņa ar budžeta resoriem notiek gan sarakstē (papīra formā un elektroniski), gan sazinoties telefoniski, gan izmantojot SAP sistēmu datu ievadei, taču sabiedrībai nav pieejami nozīmīgi MK izskatītie ziņojumi, piemēram, par valsts budžetu tā plānošanas laikā un arī pēc tam, kad budžets ir apstiprināts.

1.1. Budžeta vidēja termiņa plānošana

Kopumā Latvijā ir ieviesta vidēja termiņa plānošana, kas revidējamā periodā ir nodrošinājusi vidēja termiņa budžeta mērķu ievērošanu.

Budžeta izstrādes procesā nav radīta nepieciešamība ministrijām un centrālajām valsts iestādēm izskaidrot un pierādīt FM un valdībai, kādi mērķi un rādītāji ar bāzes izdevumiem tiks sasniegti un kādiem pasākumiem līdzekļi tiks izlietoti.

Valdība vidēja termiņa budžeta rādītājus izmanto nevis kā izdevumu griestus, bet gan kā izdevumu prognozes, kas var viegli tikt mainītas.

Saskaņā ar LBFV⁷³ vidēja termiņa valsts budžeta plānošana ir process, kurā tiek:

- ❖ noteikti pieejamie resursi vidējam termiņam (triju gadu periods, ko veido saimnieciskais gads, kuram plāno valsts budžetu, un tam sekojošie divi saimnieciskie gadi);
- ❖ nodrošināta šo resursu izlietošana atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm.

Katru gadu saskaņā ar LBFV⁷⁴ Saeima pieņem Ietvara likumu, ko apstiprina nākamo triju gadu periodam.

Par Ietvara likuma projekta un tam pievienojamo paskaidrojumu izstrādāšanu ir atbildīgs finanšu ministrs⁷⁵.

Kopš vidēja termiņa budžetu sāka izstrādāt likuma formā, vairākkārt mainīts Ietvara likuma projekta iesniegšanas termiņš – sākotnēji LBFV bija paredzēts, ka tas tiks iesniegts līdz kārtējā gada 30.aprīlim, šobrīd tas ir sasaistīts ar gadskārtējā budžeta likumprojekta iesniegšanas termiņu – 15.oktobris, bet, sākot no 2020.gada, atkal noteikta iesniegšana līdz 15.maijam.

Ietvara likumā katram perioda gadam norāda FDL noteiktos rādītājus, piemēram, makroekonomisko rādītāju prognozes, vispārējā valdības sektora budžeta plānotos rādītājus, FNR, kā arī LBFV paredzētos vidēja termiņa budžeta mērķus un prioritāros attīstības virzienus, valsts budžeta finansiālās bilances apjomu, maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopapjomu un maksimāli pieļaujamo valsts budžeta kopējo izdevumu apjomu katrai ministrijai un citai centrālajai valsts iestādei, kā arī resursus šo izdevumu segšanai⁷⁶.

Revīzijā konstatēts, ka valdība samērā veiksmīgi nodrošina vienu no galvenajiem fiskālās politikas mērķiem – nodrošināt vispārējā valdības sektora budžeta deficītu plānotajā apmērā – (skatīt tabulu zemāk), kas liecina, ka izveidotā lejupvērstā budžeta bilances plānošanas metode vispārējās valdības bilances mērķu noteikšanai darbojas.

Tabula Nr.4. Ietvara likumos norādītie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi (atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai) un faktiskā izpilde, % no IKP⁷⁷

Ietvara likumi pa gadiem	2014.gads	2015.gads	2016.gads
Ietvara likums 2014.–2016.gadam	-1	-1	-0,9
Ietvara likums 2015.–2017.gadam		-1	-0,9
Ietvara likums 2016.–2018.gadam			-0,9
Fakts	-0,7	-0,8	-0,5

Vidēja termiņa fiskālos plānus Latvija dara zināmus EK, katru gadu līdz 30.aprīlim Eiropas semestra ietvaros iesniedzot Stabilitātes programmu, kas ir vidēja termiņa politikas dokuments, kas raksturo Latvijas fiskālo politiku nākamajiem trim gadiem un ir sagatavots, vadoties pēc SIP⁷⁸ ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām. Stabilitātes programma ir vērsta uz stingras un ilgtspējīgas fiskālās politikas īstenošanu un makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanu⁷⁹.

Lai arī kopumā ir ievērota regulas⁸⁰ prasība par vidēja termiņa fiskālo plānu publicēšanu līdz 30.aprīlim, tomēr revīzijas laikā, apkopojot ekspertu un budžeta izpildītāju viedokļus, **tika identificēts risks, ka Ietvara likuma pieņemšana paralēli ikgadējā budžeta likumam neveicina atbilstošu vidēja termiņa budžeta plānošanu.** Revīzijā, analizējot kaimiņvalstu pieredzi vidēja termiņa budžeta sagatavošanā, konstatēts, ka būtiska vidēja termiņa budžeta plānošanas sastāvdaļa ir augsta līmeņa diskusijas pirms Gadskārtējā budžeta likumprojekta sagatavošanas ar mērķi identificēt politiskās un budžeta politikas prioritātes, kas tiek ievērotas, izstrādājot Gadskārtējo valsts budžeta likumprojektu.

Pārejot uz augšupvērsto budžeta plānošanas metodi, lai noteiktu, cik daudz valsts budžeta līdzekļu būtu nepieciešams izlietot nākamajos trīs gados, FM nosaka (aprēķina) valsts budžeta bāzi vidējam termiņam, saskaņo to ar ministrijām un centrālajām valsts iestādēm un iesniedz apstiprināšanai MK. Bāze raksturo, cik finanšu līdzekļu ir nepieciešams, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Tiesa, MK noteikumu Nr.867⁸¹ definīcija pietiekami skaidri un viennozīmīgi nenosaka, kādus izdevumus var attiecināt uz bāzes izdevumiem.

Tā kā apstākļi mēdz būt mainīgi un arī attīstības plānošanas dokumentos definēto mērķu un politisko mērķu sasniegšanai rodas vajadzība finansēt jaunus pasākumus, veidojas budžeta attīstības izdevumu daļa. Lai noskaidrotu, kāds līdzekļu apjoms ir nepieciešams attīstības vajadzību finansēšanai, FM apkopo ministriju un centrālo valsts iestāžu priekšlikumus par prioritārajiem pasākumiem (iepriekš – JPI) (skatīt attēlu zemāk). Šie procesi, kad tiek noteikts, cik mēs gribētu izlietot valsts budžeta līdzekļu, veido augšupvērsto budžeta bilances plānošanas metodi, un to atbilstība labas budžeta pārvaldības praksei ir vērtēta šajā nodaļā.

1.	• MK izskata informatīvo ziņojumu par budžeta bāzi, protokolē neatkarīgo iestāžu viedokli un apstiprina vidēja termiņa valsts budžeta bāzi, kā arī apstiprina budžeta projekta izstrādes sagatavošanas grafiku
2.	• FM aprēķina valsts budžeta bāzes izdevumus vidējam termiņam un nosūta ministrijām un centrālajām valsts iestādēm saskaņošanai
3.	• Ministrijas un centrālās valsts iestādes izskata un saskaņo bāzes aprēķinus vai iesniedz FM pamatotus iebildumus
4.	• FM iesniedz MK informatīvo ziņojumu par budžeta bāzi vidējam termiņam un tajā neiekļauto pasākumu sarakstu
5.	• FM organizē izdevumu pārskatīšanu, apkopo rezultātus informatīvajā ziņojumā un iesniedz MK
6.	• MK izskata informatīvo ziņojumu par izdevumu pārskatīšanas rezultātiem un pieņem lēmumu par bāzes izdevumu izmaiņām
7.	• Ministrijas sagatavo prioritāro pasākumu (JPI) pieprasījumus
8.	• FM organizē prioritāro pasākumu izvērtēšanu un iesniedz darba grupas priekšlikumus par atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem izskatīšanai MK
9.	• MK lemj par prioritāro pasākumu apstiprināšanu vidējam termiņam
10.	• FM sadarbībā ar ministrijām un centrālajām valsts iestādēm aprēķina maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu kopējo apjomu vidējam termiņam

Attēls Nr.14. Procesa soļi augšupvērstajā budžeta plānošanā

FM augšupvērsto budžeta bilances plānošanu galvenokārt nodrošina FM BD, kuru veido sešas nodaļas ar 31 amata vietu⁸². 2014.gadā FM BD Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta sagatavošanai izlietojis aptuveni 89% no kopējā darba laika, 2015.gadā – 88%. Attiecīgi, izmantojot šo proporciju, uz budžeta sagatavošanu attiecināmā aprēķinātā atlīdzība 2014.gadā ir aptuveni 467 320 *euro*, bet 2015.gadā – 499 919 *euro*.

FM BD nodaļu atbildībā ir konkrētas nozares jeb ministrijas un centrālās valsts iestādes, kurām FM BD darbinieki jeb attiecīgo ministriju kuratori aprēķina bāzes izdevumus, izvērtē un apkopo ministriju sagatavotos prioritāros pasākumus (iepriekš – JPI), aprēķina maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu vidējam termiņam, izvērtē sagatavotos pieprasījumus valsts budžeta finanšu resursu un izdevumu sadalījumam, kā arī budžeta izpildes laikā izvērtē iesniegtos pieprasījumus par apropriāciju pārdali un finansējuma piešķiršanu no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem.

OECD labas budžeta pārvaldības ieteikumi paredz, ka vidēja termiņa ietvaram ir jābūt spēcīgam un, plānojot gadskārtējā budžeta izdevumus, būtu jāņem vērā vidēja termiņa budžetā noteiktie izdevumu kategoriju griesti un gadskārtējais budžets jāaskaņo ar vidēja termiņa valdības apstiprināto budžeta plānu (*top-down* pieeja). Par labu budžeta pārvaldību liecina arī tas, ka plānošanas institūcijai ir laba sadarbība ar citām centrālajām valdības institūcijām.

OECD

OECD norāda⁸³, ka fiskālās konsolidācijas⁸⁴ sasniegšana ir lēns process, un gūtie sasniegumi var ātri zust.

OECD secina, ka dalībvalstu fiskālajiem rezultātiem ir trīs galvenie cēloņi. Pirmkārt, tā ir vispārējā ekonomikas darbība. Otrkārt, tā ir politiskā apņemšanās ievērot fiskālo disciplīnu. Treškārt, tā ir budžetēšanas institucionālā organizēšana. Institucionālā budžeta vadība ietver šādus pasākumus:

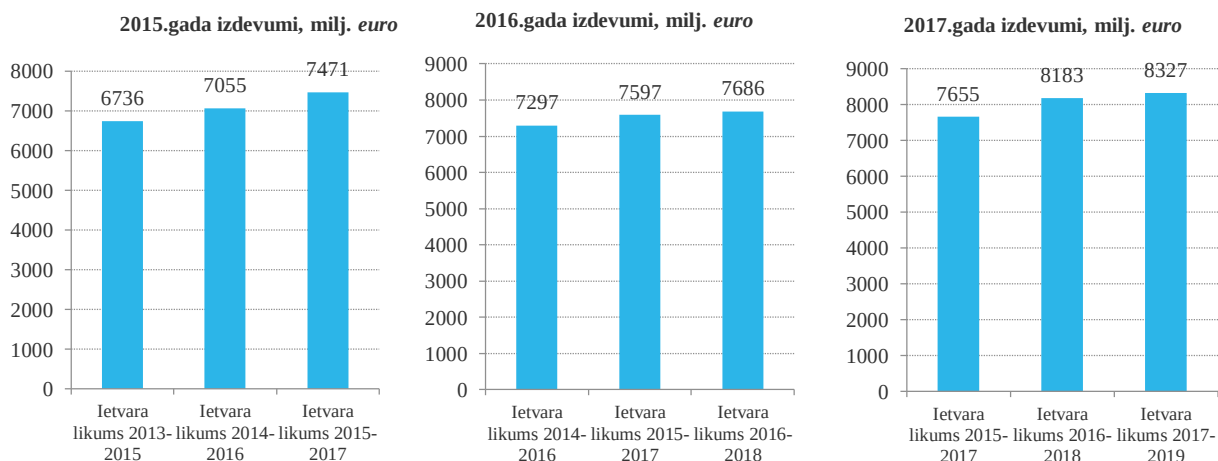
- ✓ vidēja termiņa budžeta ietvara veidošana;
- ✓ piesardzīgi ekonomikas pieņēmumi;
- ✓ budžeta plānošanas metodes “no augšas uz leju” pielietošana;
- ✓ atvieglota centrālās pārvaldes ieguldījumu (*input*) kontrole;
- ✓ fokuss uz rezultātiem;
- ✓ budžeta caurspīdīguma nodrošināšana;
- ✓ modernas finanšu pārvaldības prakses īstenošana.

OECD norāda, ka vidēja termiņa ietvars veido bāzi tam, lai varētu sasniegt fiskālo konsolidāciju. Šim ietvaram ir skaidri jāparāda valdības vidēja termiņa augsta līmeņa fiskālie mērķi, tādi kā kopējo ieņēmumu, izdevumu, deficīta vai pārpalikuma un parāda līmenis. Valdībai tad ir jāpadara darbotiespējīgi šie augsta līmeņa mērķi, nosakot stingrus budžeta ierobežojumus katrai ministrijai un programmām vairāku gadu periodam. Šāds process nodrošina stabilitāti un ticamību valdības fiskālajiem mērķiem.

OECD norāda, ka augsta līmeņa fiskālie mērķi pēc to būtības tiek noteikti vidēja termiņa kontekstā. To mērķis ir sasniegt noteiktus fiskālos rezultātus vairāku gadu periodā. Budžeti savukārt tiek plānoti viena gada periodam un tiek bieži kritizēti par to īsā termiņa skatījumu un to, ka lēmumi par līdzekļu sadali tiek pieņemti *ad hoc* manierē un tiek ignorēta lēmumu ietekme ārpus viena konkrētā budžeta gada. Vidēja termiņa budžeta ietvara mērķis ir novērst šo plaisu. OECD norāda, ka vidēja termiņa budžetu sekmīga ieviešana nav nekas cits kā valdības “kultūras revolūcija”.

Kā novērots OECD dalībvalstīs, arī vidēja termiņa budžetiem ir vairākas problēmas. Pirmkārt, valdībai ir tendence pārāk optimistiski novērtēt ekonomikas izaugsmes potenciālu vairāku gadu periodam. Otrkārt, ministrijas un iestādes uzskata, ka tām plānotās izdevumu summas ir tām garantētas tiesības. Treškārt, daudzgadu prognozes tiek izteiktas reālā, nevis nominālā izteiksmē.

Latvijas vidēja termiņa budžeta izstrādes prakse liecina, ka ar katru Ietvara likumu attiecīgā gada izdevumu pieaugums ir līdz 6% (skatīt attēlu zemāk), kas neliecina par labu budžeta pārvaldību, jo vidēja termiņa budžeta rādītāji netiek uztverti kā izdevumu griesti, bet gan izdevumu prognoze, kuru var viegli mainīt.

Attēls Nr.15. Valsts budžeta izdevumu izmaiņas Gadskārtējā valsts budžeta likumā, salīdzinot ar apstiprināto apjomu attiecīgajam gadam iepriekšējā Ietvara likumā, euro.

Pieaugums katru gadu veidojas kā inkrementālā budžeta plānošanas metodes sekas – katra jauna gada budžets sākas, par pamatu ņemot iepriekšējā Ietvara likumā apstiprinātos apjomus, un katru gadu tas tiek

papildināts ar attīstības izdevumu daļu – JPI, neatliekamie pasākumi, prioritārie pasākumi. Bāzes izdevumu saskaņošanas procesā un izdevumu pārskatīšanas rezultātā var tikt precizēti arī ar iepriekšējo Ietvara likumu apstiprinātie izdevumi, ja ir attiecīgs MK lēmums.

Attiecībā uz vidēja termiņa budžeta lomu valdības prioritāšu sasniegšanai FDP norāda⁸⁵, ka nav atbalstāms, ka ar katru nākamā Ietvara likumu augšupejoši mainās konkrētā gada budžets:

Vidēja termiņa izdevumu plāniem būtu pilnībā jāatspoguļo valdības prioritātes. Vidēja termiņa budžeta ietvars nosaka budžeta mērķus uz trim gadiem. Lai gan plāns VTbil pirmajam gadam tiek ievērots salīdzinoši rūpīgi, otrā un trešā gada izdevumu mērķi parasti tiek grozīti (augšupvērstā korekcija). Ņemot vērā iepriekš minēto, Padome norāda, ka politikas prioritātes un strukturālo reformu plāni būtu precīzāk jāatspoguļo izdevumu aprēķinos visam VTbil periodam, tādējādi paaugstinot ticamību vidēja termiņa izdevumu aplēsēm.

Revīzijā tika vērtēta arī citu kaimiņvalstu, piemēram, Igaunijas un Zviedrijas pieredze vidēja termiņa budžeta plānošanā, kur revidentu ieskatā būtiski ir tas, ka:

- ❖ kaimiņvalstīs vidēja termiņa budžeta griesti tiek apstiprināti pavasarī, nevis kopā ar Gadskārtējo valsts budžeta likumu – Igaunijā valsts budžeta stratēģiju izstrādā un apstiprina vismaz astoņus mēnešus pirms budžeta gada sākuma, bet Zviedrijā aprīlī tiek pieņemts pavasara fiskālās politikas likums, kur tiek noteiktas vispārīgas budžeta kopsummas, un tas fokusējas uz vidēja termiņa fiskālajiem plāniem;
- ❖ kaimiņvalstu parlamenti ir atvēlēts vairāk laika diskusijām un lēmumu pieņemšanai nekā Latvijas parlamentam – Igaunijas budžeta projekts jāiesniedz parlamentam līdz 1.oktobrim, Zviedrijā budžeta likums parasti ir jāiesniedz parlamentam līdz 20.septembrim, turpretim Latvijā – līdz 15.oktobrim.

Igaunija⁸⁶

Igaunijas budžeta izstrādi var iedalīt divos posmos – vidēja termiņa valsts budžeta stratēģijas sagatavošana un gadskārtējā budžeta sagatavošana. Igaunijas valsts budžeta stratēģija ir pamats valsts budžeta projekta apkopošanai gadskārtējam un nākamajiem trim gadiem (1+3). Valsts budžeta stratēģijā tiek norādīti budžeta politikas principi, valdības prioritātes un līdzekļu sadalījums pa darbības jomām nākamajiem četriem gadiem, ekonomiskās situācijas analīze, makroekonomiskās prognozes, centrālās valdības izdevumu prognozes un cita finanšu vadībai nozīmīga informācija. Igaunijas valsts budžeta stratēģiju izstrādā Finanšu ministrija, un tā ir jāapstiprina valdībai vismaz astoņus mēnešus pirms budžeta gada sākuma⁸⁷. Valsts budžeta stratēģijā līdzekļi (izdevumu griesti) četriem gadiem tiek noteikti sadalījumā:

- ✓ līdzekļu apjoms, ar kuru ministrijas var rēķināties;
- ✓ līdzekļu apjoms, kas būs atkarīgs no ieņēmumiem.

Katra pavasari valsts budžeta stratēģijā tiek atjaunināta informācija pirmajiem trim gadiem, balstoties uz iepriekšējo stratēģiju, un saplānota informācija ceturtajam gadam. Tas ir veids, kā vidēja termiņa plāni tiek pielāgoti mainīgajai ekonomiskajai situācijai. Tālab ministrijas un centrālās valsts iestādes aktualizē attīstības plānu organizāciju sadalījumā, kas nosaka publiskā sektora mērķus un apraksta, kādi rezultāti ir jāsasniedz ar piešķirtajiem līdzekļiem. Katra budžeta resora attīstības plāni tiek iesniegti Igaunijas Finanšu ministrijai līdz katra gada 1.martam, uz kuru pamata Finanšu ministrija veic sarunas ar ministrijām un sagatavo valsts budžeta stratēģijas projektu, un iesniedz to diskusijām un apstiprināšanai valdībā. Valsts budžeta stratēģija ir sākuma punkts nākamā gada budžeta likumam. Stratēģijas līdzekļu sadalījuma struktūra pa darbības jomām atbilst valdības koalīcijas līgumā ietvertu darbības jomu struktūrai. Par valsts budžeta stratēģijas ieviešanu valdība ziņo ikgadējā valsts darbības pārskatā.

Pamatojoties uz apstiprināto valsts budžeta stratēģiju, ministrijas un centrālās valsts iestādes iesniedz Finanšu ministrijai budžeta projektus nākamajam budžeta gadam, kas ietver darbību un finanšu plānus. Finanšu ministrija nosaka nosacījumus, kas jāievēro, sagatavojot un iesniedzot budžeta projektus. Parastā formula, kā veidojas ministrijas budžets, ir: *iepriekšējā gada budžets – pabeigtās aktivitātes + neizbēgams izdevumu pieaugums, kas izriet no normatīvajām vai starptautiskajām saistībām + izdevumi, kas izriet no valdības līguma*. Igaunijas budžeta projekts jāiesniedz parlamentam līdz 1.oktobrim.

Zviedrija⁸⁸

Zviedrijā budžeta plānošanā ir divi svarīgi procesi: aprīlī tiek pieņemts pavasara fiskālās politikas likums, kur tiek noteiktas vispārīgas budžeta kopsummas, un tas fokusējas uz vidēja termiņa fiskālajiem plāniem, un rudenī tiek pieņemts budžeta likums, kas specifiski nosaka nākamā gada budžeta sadalījumu. Budžeta likums parasti ir jāiesniedz parlamentam līdz 20.septembrim.

Ikgadējā fiskālā un budžeta dokumentācija ietver budžeta gadu un perspektīvu par diviem nākamajiem gadiem. Katram no šiem trijiem gadiem apstiprināšanai parlamentam tiek ierosināti kopējo izdevumu griesti, un katram no šiem griestiem ir *de facto* saistošs raksturs. Zviedrijas Finanšu ministrija uzskata, ka izdevumu griesti nevar tikt apspriesti gadu no gada, jo šāda prakse mazinātu vidēja termiņa rāmja efektivitāti. Budžeta rāmju funkcija ir nodrošināt skaidrus budžeta ierobežojumus (a) valdības iekšējiem procesiem, lemjot par budžeta prioritāšu maiņu un līdzekļu pārdali un (b) parlamenta divpakāpi lemlšanai par budžetu. Izdevumu rāmji sniedz arī politiku plānotajiem saprātīgu perspektīvu par izdevumu līmeni, kāds katru gadu varētu būt pieejams to atbilstības jomām.

Izdevumu griestu ievērošanas princips tiek nodrošināts, izmantojot “budžeta rezervi”. Tas ir apjoms, kas iekļauts vispārējo izdevumu griestos, un nodrošina zināmu elastību gadu no gada, lai nodrošinātu radušās budžeta nepieciešamības, neatverot vispārējo izdevumu griestus konkrētajam gadam. Budžeta rezerve tiek aprēķināta, ievērojot principu, lai būtu rīcības brīvība un faktiskie izdevumi varētu automātiski mainīties makroekonomisko procesu ietekmē, vienlaikus neapdraudot vispārējo izdevumu griestus. Praksē budžeta rezerve netiek iebudžetēta ikgadējiem budžeta piešķirumiem un daudzgadējiem izdevumu griestiem. Budžeta rezervi nevar uzskatīt par “ārkārtas rezervi”, bet drīzāk par darbības stabilizējošo mehānismu.

Zviedrijas valdības ikgadējais ziņojums jāiesniedz parlamentam līdz 15.aprīlim, kas ietver budžeta lēmumus par iepriekšējo gadu attiecībā uz pārpalikuma mērķi, izdevumu griestiem, makrofiskālajiem mērķiem, budžeta izpildi, kā arī specifiskus finanšu ziņojumus.

Zviedrijā pilna apmēra ekonomiskās prognozes tiek sagatavotas piecas reizes gadā, divas no tām tiek publicētas (martā un augustā/septembrī), bet pārējās trīs (janvārā/februārā, maijā/jūnijā, decembrā) paredzētas tieši iekšējai lietošanai.

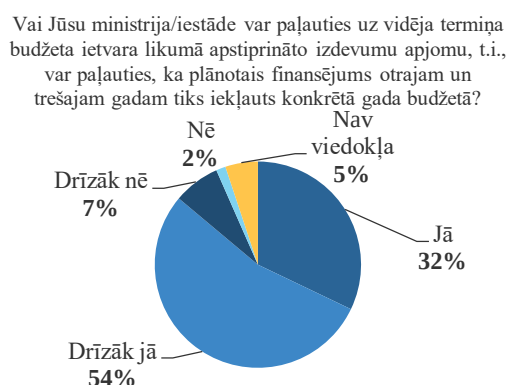
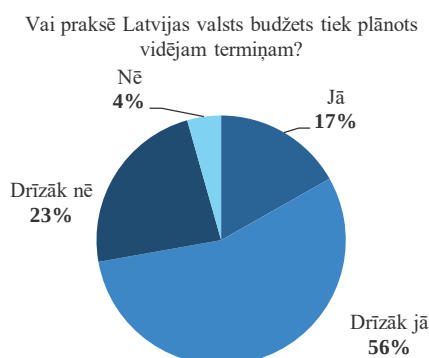
Zviedrijas noteikums par 1% budžeta pārpalikumu ir palīdzējis Zviedrijai kā acīmredzams fiskālās politikas “enkurs”.

Revīzijā tika veikta ministriju, centrālo valsts iestāžu un padotības iestāžu aptauja (skatīt 2.pielikumu), kurā viens no jautājumu blokiem bija arī par vidēja termiņa plānošanu, tajā skaitā :

- ❖ vai valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu vadības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstoša vidēja termiņa un gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai;
- ❖ vai praksē Latvijas valsts budžets tiek plānots vidējam termiņam;
- ❖ vai var paļauties uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu, t.i., var paļauties, ka plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiks iekļauts konkrētā gada budžetā;

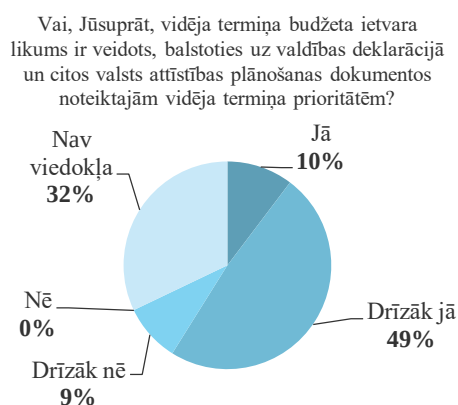
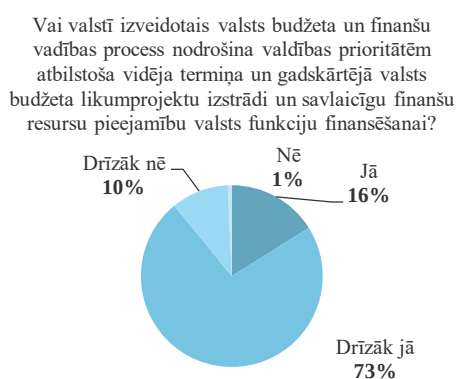
- ❖ vai Ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm;
- ❖ vai 2016.gadā FM veiktā budžeta bāzes izdevumu pārskatīšana notika, balstoties uz skaidru un saprotamu metodisku pieeju, par ko bija informēta Jūsu ministrija/iestāde?

Vērtējot, vai Ietvara likums faktiski tiek plānots vidējam termiņam, 73% anketas respondentu ir norādījuši, ka praksē Ietvara likums tiek plānots vidējam termiņam, un 86% ir norādījuši, ka resors var paļauties uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu, t.i., ka plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiks iekļauts konkrētā gada budžetā.

Attēls Nr.16. Respondentu viedoklis par līdzekļu pieejamību vidējā termiņā un valsts budžeta plānošanu vidējam termiņam.

89% respondentu uzskata, ka valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu valdības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstošu Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai. 59% respondentu uzskata, ka Ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm.

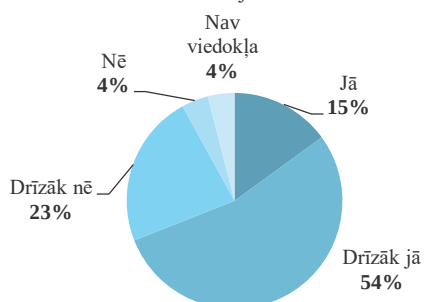

Attēls Nr.17. Respondentu viedoklis par Ietvara likumu un tā atbilstību valdības prioritātēm.

Vērtējot respondentu viedokli par Ietvara likuma atbilstību valdības deklarācijai un citiem valsts attīstības plānošanas dokumentiem, jāuzsver, ka 32% respondentu nav viedokļa, kā ar Ietvara likumā paredzētajiem

līdzekļiem tiks sasniegti valdības deklarācijā noteiktie mērķi. Respondenti, kuri uzsver, ka viņiem nav sniegta pietiekama informācija, attiecīgi – nav viedokļa, iekļauj vienu ministriju un 33% no centrālajām valsts iestādēm, kuras ir sniegušas savu vērtējumu. Respondentiem nav izpratnes, kā ir jāvērtē Ietvara likuma atbilstība, jo FM nav sniegusi informāciju, kā šāds vērtējums būtu realizējams.

Vai 2016.gadā FM veiktā budžeta bāzes izdevumu pārskatīšana notika, balstoties uz skaidru un saprotamu metodisku pieeju, par ko bija informēta Jūsu ministrija/iestāde?

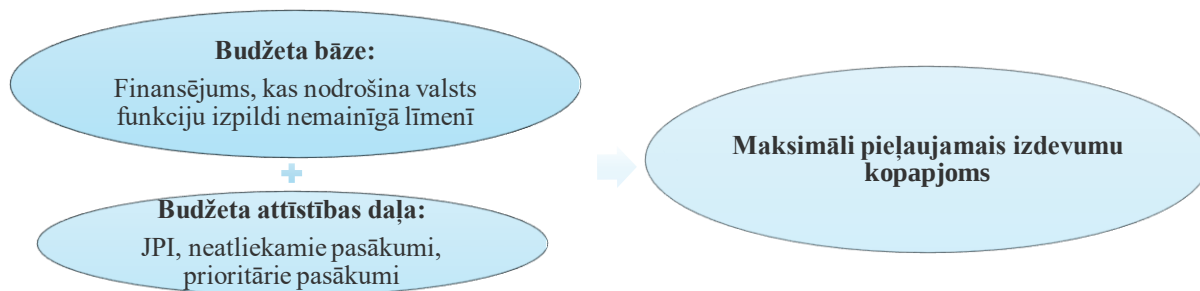
Attēls Nr.18. Respondentu viedoklis par budžeta bāzes izdevumu pārskatīšanu.

Līdzīgi Valsts kontroles iepriekš norādītajam, arī respondenti vērš uzmanību uz vairākiem būtiskiem trūkumiem, piemēram, lai gan tiek uzdoti uzdevumi valdības prioritāšu sasniegšanai, finansējums netiek piešķirts pietiekamā apmērā vai netiek piešķirts vispār. Tas būtiski kavē valdības prioritāšu sasniegšanu un neļauj nodrošināt Ietvara likuma atbilstību sasniedzamajiem mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem, kā arī attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem.

1.2. Izdevumu struktūra un plānošanas process

Lai arī budžeta datu atklāšanai tiek izmantoti dažādi klasifikatori un informācija tiek atklāta dažādos veidos, budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un viennozīmīgi izsecināt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē nevis pēc piešķiršanas metodes, bet gan pēc būtības un saturiski.

Kā jau norādījām iepriekš, valsts budžeta kopējie izdevumi jeb maksimāli pieļaujamais izdevumu kopapjoms sastāv no valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzes izdevumiem un valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta attīstības izdevumiem (skatīt attēlu zemāk).

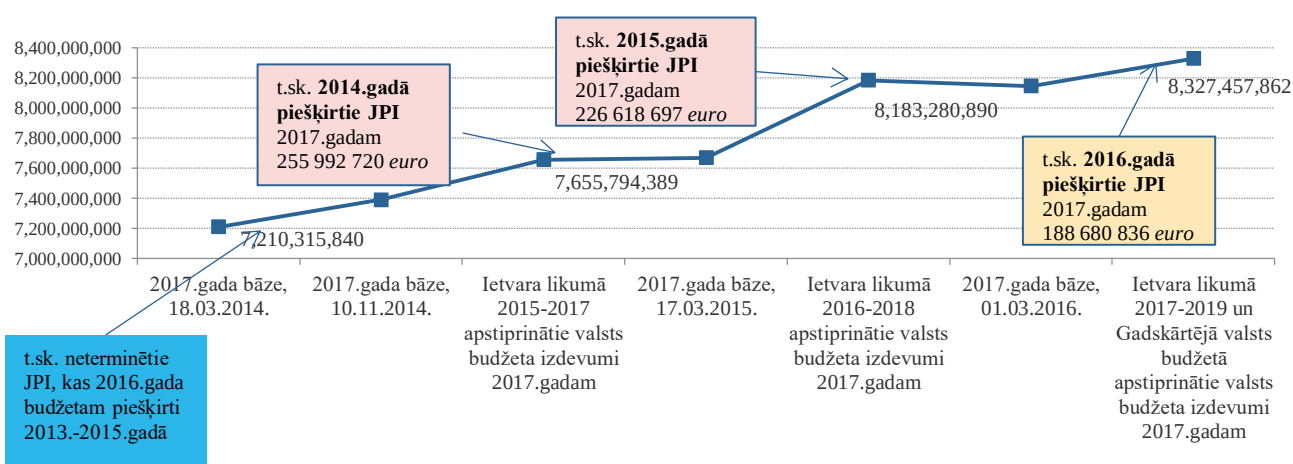
Attēls Nr.19. Maksimāli pieļaujamā izdevumu kopapjoma noteikšana.

Normatīvajā aktā⁸⁹, kas nosaka bāzes aprēķināšanas kārtību, nav sniegts skaidrojums, kas tiek saprasts ar funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Atbilstoši FM BD skaidrojumam ar funkciju izpildi nemainīgā līmenī tiek saprasta funkciju īstenošana bez jaunu pasākumu finansēšanas.

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.867⁹⁰ FM valsts pamatbudžeta bāzi (izdevumus un resursus izdevumu segšanai) ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm n+1, n+2 un n+3 gadam aprēķina, balstoties uz iepriekšējā gada Ietvara likumu.

Ar bāzes izdevumu aprēķinu tiek saprasta izdevumu korekcija, ņemot vērā MK noteikumus Nr.867⁹¹ noteiktās izmaiņas, piemēram, plānotās izmaiņas valsts budžeta ilgtermiņa saistībās, ieņēmumos un attiecīgajos izdevumos no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem vai arī izmaiņas uzturēšanas izdevumos, kas rodas no veiktajiem kapitālajiem ieguldījumiem pabeigtajos projektos.

Ņemot vērā iedibināto vidēja termiņa budžeta plānošanu, katra kārtējā gada izdevumu plānošana sākas jau trīs gadus pirms tam. Piemēram, 2017.gada budžeta bāzes pirmreizējais aprēķins ir veikts 2014.gada sākumā, uzsākot 2015.gada budžeta izstrādi, un triju gadu laikā pēc vairākkārtējas precizēšanas līdz gadskārtējā valsts budžeta 2017.gadam apstiprināšanai budžeta izdevumi ir pieauguši par 1,1 miljardiem euro jeb 15% (skatīt 3.pielikumu).

Attēls Nr.20. Valsts konsolidētā budžeta 2017.gadam izmaiņas vidēja termiņa budžeta izstrādes procesā.

Jāuzsver, ka 2017.gada budžeta bāze ietver iepriekšējos gados apstiprinātos JPI un izdevumus neatliekamajiem pasākumiem, kas ir apstiprināti uz nenoteiktu laiku. Tātad attīstības izdevumi, kas 2017.gadam tiek apstiprināti budžeta izstrādes laikā 2015. un 2016.gadā, attiecīgi 255 992 720 *euro* un 226 618 697 *euro*, katrā nākamajā gadā tiek iekļauti 2017.gada bāzes izdevumu sastāvā, kaut gan to piešķiršanas process atbilst attīstības izdevumu piešķiršanas procesam. Papildus tam jau paši 2017.gada bāzes pirmsākumi ietver 2016.gada budžetu, kur tajā skaitā ir 2016.gadam gan 2013., gan 2014., gan 2015.gadā apstiprinātās neterminētās JPI.

Faktiski pasākumi, kas kārtējā gadā, piemēram 2016.gada budžetā, ir bijuši jauni, un finansējums tiem apstiprināts kā budžeta attīstības izdevumu daļa, nākošā gadskārtējā budžeta izstrādes ciklā – 2017.gada budžetā, piemēram, apstiprinot 2017.gada sākotnējos bāzes izdevumus, jau tiek ietverts bāzes izdevumu sastāvā⁹². Tāpēc bāzes izdevumu apjoms katrai ministrijai un centrālajai valsts iestādei ir izveidojies vēsturiski vairāku gadu garumā, uzslāņojoties attīstības izdevumiem. Šāda situācija apgrūtina pēc būtības nodalīt, kāda budžeta daļa nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī.

Budžeta datu klasifikācijā tiek izmantoti vairāki klasifikatori, piemēram, institucionālo sektoru kodu shēma un klasifikācija⁹³, budžeta izdevumu klasifikācija atbilstoši ekonomiskajām kategorijām⁹⁴, budžeta ieņēmumu klasifikācija⁹⁵, budžetu izdevumu klasifikācija atbilstoši funkcionālajām kategorijām⁹⁶, budžetu finansēšanas klasifikācija⁹⁷.

Taču, lai arī budžeta datu atklāšanai tiek izmantoti dažādi klasifikatori un informācija tiek atklāta dažādos veidos, revīzijā konstatēts, ka budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un viennozīmīgi izsecināt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī. Tikpat neviennozīmīgi ir nosakāms arī attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē nevis pēc piešķiršanas metodes, bet gan pēc būtības un saturiski. Līdz ar to dažādi var traktēt, kāda daļa no kopējā institūcijas budžeta ir paredzēta institūcijas pamatvajadzībām un kāda – attīstības vajadzībām.

Turklāt Valsts kontrole, veicot finanšu revīzijas, secināja, ka ministrijās ir dažāda pieeja attīstības izdevumu uzskaitē. Dažās ministrijās var detalizēti izsekot katram attīstības izdevumu piešķirumam, taču nereti nākas konstatēt, ka nav pārbaudāma piešķirto attīstības izdevumu izlietojuma atbilstība mērķiem, jo attiecīgo pasākumu finansējuma uzskaitē nav nodalīta no ikdienas darbību (bāzes izdevumu) uzskaites, piemēram:

*Patērētāju tiesību aizsardzības centrs nav ieviesis tādu neatliekamajam pasākumam piešķirtā finansējuma izlietojuma kontroles sistēmu, lai būtu iespējams gūt pārliecību, ka ārpustiesas patērētāju strīdu izskatīšanas mehānisma ieviešanai Latvijā piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši mērķim.*⁹⁸

Revidentu ieskatā budžets, kas nodrošina funkciju izpildi nemainīgā līmenī, ir tā sauktais budžets ikdienas darbības nodrošināšanai (saukts arī tekošais budžets, saimnieciskais budžets, uzturēšanas budžets, darbības budžets), kas galvenokārt ietver valsts budžeta institūciju uzturēšanas izdevumus, darbinieku atlīdzību, izdevumus normatīvajos aktos paredzēto pakalpojumu sabiedrībai nodrošināšanai u.tml.

Savukārt attīstības budžets ir tā sauktais investīciju budžets (saukts arī kapitāla budžets) vienreizēju projektu/pasākumu īstenošanai.

Latvijas valsts budžeta klasifikatoros nav paredzēts budžetā nodalīt bāzi (budžetu ikdienas darbības nodrošināšanai) un attīstības (investīciju) budžetu. Taču, piemēram, Igaunijas budžetā investīcijas tiek atsevišķi nodalītas no kopējiem izdevumiem.

Igaunijas prakse budžeta klasificēšanā⁹⁹

Igaunijas valsts budžetā pēc ekonomiskā satura valsts budžeta līdzekļus sadala ieņēmumu, izdevumu, investīciju un finansēšanas darījumos, kur:

- 1) ieņēmumi ir visi līdzekļi, kurus valsts uzkrāj vai saņem kā atbalstu, pildot savas funkcijas;
- 2) izdevumi ir valsts izmantotie līdzekļi, kuri nav ne investīcijas, ne finansēšanas darījumi;
- 3) investīcijas ir līdzekļi, kas plānoti materiālo un nemateriālo aktīvu iegādei un atjaunošanai;
- 4) finansēšanas darījumi ir darījumi ar finanšu aktīviem vai saistībām, ja divkārtšā ieraksta veidā tiek veikti gan ieraksti finanšu aktīvos vai saistībās, kā rezultātā budžeta pozīcija nemainās.

1.3. Bāzes izdevumu aprēķināšanas un saskaņošanas objektivitāte

Revīzijā secināts, ka ne visos gadījumos tiek nodrošināta konsekventa pieeja bāzes izdevumu saskaņošanā.

Normatīvie akti budžeta un finanšu vadības jomā pietiekami skaidri neregulē kārtību, kādā ministrijas (resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām veicamas izmaiņas šo programmu/apakšprogrammu bāzes izdevumos, kad tiek veikta attiecīgā Ietvara likuma bāzes izdevumu sākotnējā saskaņošana ar FM.

FM, izstrādājot MK noteikumus Nr.867¹⁰⁰, nav paredzējusi tajos objektīvus bāzes elastības rīkus, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, tāpēc šādu izdevumu pieaugums tiek iekļauts budžetā kā attīstības izdevumi, kas neatbilst to ekonomiskajai būtībai.

Galvenie posmi budžeta izstrādes procesā, kad FM koriģē budžeta rādītājus, ir:

- ❖ katru gadu līdz martam, saskaņojot ar ministrijām un centrālajām iestādēm budžeta bāzi;
- ❖ iekļaujot prioritāro pasākumu budžeta datus;
- ❖ aktualizējot bāzi atbilstoši MK lēmumiem un iestāžu pieteiktajiem tehniskiem precizējumiem līdz maksimālo izdevumu kopējā apjoma noteikšanai;
- ❖ iekļaujot budžeta likumprojekta izskatīšanas Saeimā 2.lasījumā apstiprinātos priekšlikumus.

MK noteikumi Nr.867¹⁰¹, kas regulē bāzes izdevumu noteikšanu, paredz, ka FM aprēķina valsts pamatbudžeta bāzi (izdevumus un resursus izdevumu segšanai) ministrijai n+1, n+2 un n+3 gadam:

- ❖ ievērojot MK pieņemtos lēmumus par valsts pamatbudžeta bāzi;
- ❖ n+1 un n+2 gadam piemēro Ietvara likumā apstiprināto maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu ministrijai attiecīgajam gadam, ko precizē atbilstoši šajos noteikumos paredzētajai kārtībai;
- ❖ n+3 gadam veic minētajos noteikumos paredzētās korekcijas, aprēķinos pamatojoties uz Ietvara likumā iepriekšējam gadam ministrijai apstiprināto maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu;

- ❖ ņem vērā izmaiņas, piemēram, valsts budžeta ilgtermiņa saistībās, ieņēmumos no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem un tiem atbilstošajos izdevumos, prognozēs, kas ietekmē konkrētas budžeta programmas, uzturēšanas izdevumos, kas rodas no veiktajiem kapitālajiem ieguldījumiem pabeigtos projektos, izdevumu samazinājumā vienreizējiem pasākumiem, izdevumu palielinājumā, kur iepriekš bijis paredzēts finansējums nepilnam gadam un vēlēšanu nodrošināšanai.

Faktiski FM aprēķins, ko tā nosūta saskaņošanai budžeta resoriem, parasti ietver Ietvara likumā apstiprināto maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu ministrijai attiecīgajam gadam un atsevišķos gadījumos arī izmaiņas, par kurām FM ir informācija. Lielāko daļu priekšlikumus izmaiņām bāzes izdevumos sniedz pašas ministrijas un centrālās valsts iestādes. Šos priekšlikumus FM var atbalstīt un precizēt valsts pamatbudžeta bāzes aprēķinus, bet var arī neatbalstīt un, iesniedzot MK apstiprināšanai valsts pamatbudžeta bāzes projektu, pievienot nesaskaņoto un bāzes izdevumos neiekļauto pasākumu sarakstu, kas parasti tiek arī darīts.

Lai pārliecinātos, vai FM, aprēķinot ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm bāzes izdevumus, nodrošina vienotu pieeju un aprēķini jeb korekcijas ministriju bāzes izdevumiem tiek veiktas normatīvajā aktā¹⁰² minētajos gadījumos, revīzijas ietvaros izlases veidā analizēta vairāku ministriju (FM, IeM, LM, KM, VARAM) bāzes izdevumu noteikšana 2016.–2018.gadam, kā arī 2017.–2019.gadam. Revīzijā ir konstatēts, ka:

- ❖ **ne visos gadījumos tiek nodrošināta normatīvajam aktam¹⁰³ atbilstoša un konsekventa pieeja bāzes izdevumu palielināšanā, piemēram:**

FM lēmumi	
FM lēmums par bāzes izdevumu noteikšanu 2016.–2018.gadam:	
Atbalstīts	Neatbalstīts
IeM budžeta apakšprogrammā 06.01.00 “Valsts policija” 226 648 <i>euro</i> apmērā, lai nodrošinātu tulka pakalpojumus procesuālo darbību veikšanas laikā personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jo atbilstoši IeM sniegtajai informācijai šo pakalpojumu iepirkuma cenas bija būtiski pieaugušas.	Līdzīgs IeM priekšlikums par bāzes izdevumu palielināšanu par 157 444 <i>euro</i> , lai nodrošinātu alkohola, narkotisko un psihotropo vielu pārbaudes. FM norāda ¹⁰⁴ , ka IeM izteiktais priekšlikums neatbilst nevienam no MK noteikumu Nr.867 10.punkta nosacījumiem un papildus nepieciešamo finansējumu ir jāvirza kā jaunā politikas iniciatīva.
LM bāzes izdevumu palielināšanu budžeta apakšprogrammā 22.01.00 “Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija un bērnu uzticības tālrunis” 59 841 <i>euro</i> apmērā speciālistu apmācību organizēšanai bērnu tiesību aizsardzības jomā, kuru nepieciešamība izriet no grozījumiem Bērnu tiesību aizsardzības likumā.	LM priekšlikums piešķirt papildus finansējumu 45 122 <i>euro</i> apmērā, lai papildus izveidotu divas amata vietas, nodrošinot bērnu un pusaudžu uzticības tālruņa funkcionēšanu 24 stundas septiņu dienas nedēļā pastāvīgi. FM norāda, ka priekšlikums neatbilst MK noteikumu Nr.867 10.punktā noteiktajai bāzes izdevumu aprēķināšanas metodikai.
FM lēmums par bāzes izdevumu noteikšanu 2017.–2019.gadam:	
Atbalstīts	Neatbalstīts
FM resora budžeta apakšprogrammā 31.01.00 “Budžeta izpilde” par 86 775 <i>euro</i> , lai nodrošinātu FM resora institūciju centralizētās finanšu vadības, grāmatvedības un personāla uzskaites sistēmas “CRVS Horizon” uzturēšanu, jo sistēmas uzturēšanai atklāta konkursa rezultātā bija būtiski pieaugušas sistēmas uzturēšanas tirgus cenas.	IeM priekšlikums piešķirt papildu finansējumu 54 524 <i>euro</i> apmērā budžeta apakšprogrammā 06.01.00 “Valsts policija”, lai nodrošinātu aizturēto personu ēdināšanu atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām normām, jo pakalpojuma cenas ēdināšanai Rīgas reģionā bija sadārdzinājušās. FM norāda, ka priekšlikums neatbilst MK noteikumu Nr.867 10.punktā noteiktajiem nosacījumiem un papildus finansējums jāpieprasa, sniedzot priekšlikumus jaunajām politikas iniciatīvām.

Revīzijas laikā FM BD pārstāvji par revidentu identificētajiem gadījumiem bāzes izdevumu palielināšanā sniedza skaidrojumu, ka katrs gadījums, vērtējot ministriju sniegtās iebildes un priekšlikumus par bāzes izdevumu aprēķinu, tiek skatīts individuāli.

❖ **normatīvie akti budžeta un finanšu vadības jomā neregulē kārtību, kādā ministrijas (resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām veicamas izmaiņas šo programmu/apakšprogrammu bāzes izdevumos, izņemot šādus nosacījumus¹⁰⁵:**

- ✓ nav pieļaujama pārdale no izdevumiem ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības projektu un pasākumu īstenošanai, procentu izdevumiem, kārtējiem maksājumiem ES budžetā un starptautiskajai sadarbībai, izdevumiem klimata pārmaiņu finanšu instrumentam un emisijas kvotu izsolišanas instrumentam, valsts budžeta uzturēšanas izdevumu transfertiem no valsts pamatbudžeta uz valsts speciālo budžetu un no valsts pamatbudžeta izdevumiem valsts sociālajiem pabalstiem uz citiem izdevumiem (izņemot gadījumus, ja mainās izdevumu kods atbilstoši ekonomiskajām kategorijām, bet saglabājas darījuma būtība);
- ✓ nav pieļaujama pārdale uz izdevumiem atlīdzībai valsts pamatbudžeta daļā valsts pamatfunkciju īstenošanai, izņemot gadījumus, ja pirms valsts pamatbudžeta bāzes aprēķinu veikšanas ir pieņemts atsevišķs MK lēmums.

Ja netiek mainīts kopējais ministrijas (resora) budžeta bāzes izdevumu apjoms, FM atbilstoši ministriju iesniegtajiem priekšlikumiem par tās sagatavoto bāzes izdevumu aprēķinu veic korekcijas ministriju bāzes izdevumu aprēķinā, pamatojoties uz budžeta resora aprakstošā formā iesniegtu paskaidrojumu. Piemēram, plānojot 2016.–2018.gada budžetu:

- ✓ atbilstoši FM (kā budžeta resora) priekšlikumam¹⁰⁶ veikta 975 000 *euro* pārdale no apakšprogrammas 31.02.00 “Valsts parāda vadība” (samazinot izdevumus precēm un pakalpojumiem) uz budžeta programmu 97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana”;
- ✓ atbilstoši IeM priekšlikumam¹⁰⁷ veikta 14 172 *euro* pārdale no budžeta programmas 07.00.00 “Ugunsdrošība, glābšana un civilā aizsardzība” uz apakšprogrammu 40.02.00 “Nekustamais īpašums un centralizētais iepirkums”, lai Nodrošinājuma valsts aģentūra 2016.gadā nodrošinātu nekustamā īpašuma Siguldā, Depo ielā 1 apsaimniekošanu.

Jāuzsver, ka sākotnējā bāzes saskaņošanas posmā MK noteikumi Nr.867 neparedz noteikumu, ka veiktās izmaiņas programmu (apakšprogrammu) finansējumā nedrīkst ierobežot iespēju sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus, kā tas līdzīgi ir noteikts normatīvajā aktā¹⁰⁸ gadījumiem, kad ministrijas un citas centrālās valsts iestādes plāno veikt apropriācijas pārdali starp programmām, apakšprogrammām un izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem budžeta izpildes laikā.

❖ **MK noteikumi Nr.867¹⁰⁹ neparedz objektīvus bāzes elastības rīkus, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, izmaiņas nodokļos u.tml.**

Revīzijā konstatētas situācijas, kad, lai kompensētu objektīvu izdevumu pieaugumu, finansējums tiek piešķirts attīstības izdevumu ietvaros kā JPI vai neatliekamie pasākumi, piemēram:

- ✓ pieaugums sakarā ar minimālās mēneša darba algas paaugstināšanu un mēneša darba algas skalu minimuma korekciju, piemēram, sākot ar Ietvara likumu 2014.–2016.gadam 2016.gada budžetā papildu finansējums kā JPI vai neatliekamie pasākumi kopā ir apstiprināts 45 039 906 *euro* apmērā;

Tabula Nr. 5 Minimālās mēneša darba algas paaugstināšana prioritāro pasākumu ietvaros, *euro*

	2014.gads	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads
līdz 320 euro ar 01.01.2014	26 071 999	26 071 999	33 792 735	33 792 735	33 792 735	33 792 735
līdz 360 euro ar 01.01.2015		8 240 407	8 236 076	8 236 076	8 236 076	8 236 076
līdz 370 euro ar 01.01.2016			3 011 095	3 011 095	3 011 095	3 011 095
līdz 380 euro ar 01.01.2017				11 749 385	11 749 385	11 749 385
Kopā	26 071 999	34 312 406	45 039 906	56 789 291	56 789 291	56 789 291

- ✓ pieaugums sakarā ar uz vienlīdzīgiem principiem balstītas atlīdzības nodrošināšanu (atvaļinājuma pabalsts, atlaišanas (atvaļināšanas) pabalsts, prēmija saskaņā ar ikgadējo darbības un tās rezultātu novērtējumu, veselības apdrošināšana, Drošības policijas amatpersonu konkurētspējīga atalgojuma nodrošināšana), kam 2015.gadam atbalstīts finansējums 6 548 128 *euro*, bet 2016. un 2017.gadam – 6 502 920 *euro*;
- ✓ pieaugums sakarā ar valsts funkciju sporta nozarē izpildes nodrošināšanu nemainīgā līmenī (salīdzinājumā ar 2014.gadu), kam 2016. un 2017.gadā atbalstīts finansējums 612 638 *euro*.

MK uzdeva FM izvērtēt nepieciešamās izmaiņas bāzes izdevumu aprēķināšanas metodikā un iesniegt izskatīšanai MK¹¹⁰.

1.4. Bāzes izdevumu pārskatīšana

Lai arī revidenti pozitīvi vērtē ieviesto izdevumu pārskatīšanas procesu, kas ir vērsts uz efektīvāku un ekonomiskāku valsts politikas īstenošanu, diemžēl **bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultāti liecina, ka šis process nesniedz gaidītos rezultātus**. Īpaši raksturojoši ir otrās izdevumu pārskatīšanas rezultāti, kad lai gan FM ierosināja, ka ministrijām iekšēji pieejamos resursus būtu iespējams izmantot efektīvāk, MK šādu viedokli neatbalstīja. Tāpēc pastāv risks, ka ministrijas un centrālās valsts iestādes, piemēram, 2018.gada budžetā 30,2 milj. *euro* izlietos aktualitāti zaudējušu JPI finansēšanai vai turpinās iepriekšējos gados JPI piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim.

Skaidri iezīmējas valsts budžeta iestāžu vēlme saglabāt finansējumu institūcijai vismaz iepriekšējā līmenī vai vēl labāk – panākt finansējuma pieaugumu, tomēr valdības lēmums pēc otrās izdevumu pārskatīšanas liecina, ka iestāžu vadītāju pozīciju stingri atbalsta arī **ministri**, kas **veido spēcīgu politisko spiedienu pret FM centieniem iespējami racionālāk izlietot valsts budžeta līdzekļus**. Nemainot attieksmi un domāšanas veidu, vēlme un spiediens tērēt mazina spēju paskatīties kritiski uz savas iestādes tēriņiem un padarīt tos iespējami efektīvākus.

Kamēr no budžeta izpildītājiem netiks prasīta konkrētu rezultātu sasniegšana par piešķirto finansējumu, tikmēr FM trūks neapgāžamu argumentu, lai budžeta

izpildītājiem pierādītu nelietderīgus tēriņus un nodrošinātu, ka izdevumu pārskatīšana sasniedz tai paredzēto mērķi.

MK noteikumos Nr.867 paredzētā **iespēja veikt budžeta bāzes izdevumu optimizāciju**, ja tie nenodrošina valstī noteiktos fiskālos nosacījumus, **tiek izmantota formāli un bez ilgtermiņa redzējuma**. Piemēram, **pēc 2016.gada 3% izdevumu optimizācijas, budžeta izpildes laikā tie pilnībā vai daļēji atjaunoti**, veicot apropriāciju pārdales starp budžeta programmām, un arī nākamā gada budžetā optimizētie izdevumi tika atgriezti iepriekšējā līmenī.

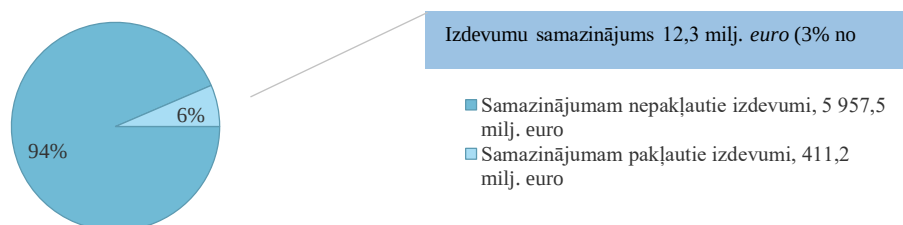
Pēc Valsts prezidenta iniciatīvas¹¹¹ kopš 2016.gada LBFV¹¹², kā budžeta procesa sastāvdaļa, ir ieviesta pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana, kas ik gadu tiek veikta pēc tam, kad MK ir apstiprinājis bāzes izdevumus.

Pirmsākums izdevumu pārskatīšanai ir MK noteikumu Nr.867¹¹³ norma, kas paredz, ka gadījumos, kad veicama valsts budžeta bāzes izdevumu optimizācija (ja budžeta bāze nenodrošina valstī noteiktos fiskālos nosacījumus), MK lemj par valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta bāzes optimizācijas pasākumiem.

Revidējamā laika periodā valsts budžeta bāzes izdevumu optimizācijas pasākumi veikti 2015.gadā, sagatavojot likumprojektu “Par valsts budžetu 2016.gadam” un likumprojektu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam”.

Lai mazinātu negatīvo fiskālo telpu 2016.gadam un pamatojoties uz valdības koalīciju veidojošo partiju sadarbības padomes darba grupas priekšlikumu, MK 25.08.2015. atbalstīja samazinājumu 3% apmērā no ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžetos valsts pamatfunkciju īstenošanai plānotajiem bāzes izdevumiem 2016.gadā, nosakot, ka samazinājums nav piemērojams atsevišķiem valsts budžeta bāzes izdevumiem¹¹⁴.

Kopumā samazinājumam nepakļautie izdevumi valsts konsolidētajā budžetā 2016.gadam veidoja 5 957,5 milj. euro jeb 94% no kopējiem valsts konsolidētā budžeta izdevumiem, savukārt samazinājumam pakļautie izdevumi veidoja 411,2 milj. euro jeb 6% no kopējiem 2016.gada valsts konsolidētā budžeta izdevumiem (skatīt attēlu zemāk)¹¹⁵.

Attēls Nr.21. Samazinājumam nepakļautie un pakļautie izdevumi valsts konsolidētajā budžetā 2016.gadam, milj. euro¹¹⁶.

Atbilstoši MK uzdotajam ministrijas un citas centrālās valsts iestādes 2016.gada budžetos veica valsts pamatfunkciju īstenošanai plānoto bāzes izdevumu optimizāciju 3% apmērā un kopumā ieguva izdevumu samazinājumu 12,3 milj. euro apmērā. Jāpiemin, ka šī optimizācija tika attiecināta tikai uz 2016.gada budžetu un 2017.gada budžetā šie 12,3 milj. euro atgriezti jeb tika atkal ieplānoti.

Tāpat revidenti, resoru budžeta programmu/apakšprogrammu optimizācijas rezultātus un optimizētos pasākumus salīdzinot ar gada laikā ar apropriāciju pārdalēm papildus piešķirto finansējumu un pārdaļu mērķiem, konstatējuši vairākas situācijas, kad vienā **budžeta programmā/apakšprogrammā, kur veikta 3% izdevumu optimizācija budžeta plānošanas laikā, budžeta izpildes laikā izdevumi pilnībā vai daļēji atjaunoti, veicot apropriāciju pārdales** starp budžeta programmām.

Raksturojošākie piemēri (neiekļaujot pārdales budžeta programmu ietvaros starp EKK kodiem) konstatēti ĀM, IZM, EM, VM, ZM, FM un KM budžeta plānošanā un izpildē (skatīt 4.pielikumu).

Ilgadējā izdevumu pārskatīšana tiek veikta ar mērķi, lai:

- ❖ efektīvāk un ekonomiskāk īstenotu valsts politiku;
- ❖ regulāri optimizētu budžeta izdevumus;
- ❖ izvērtētu budžeta izdevumu atbilstību attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem.

Izdevumu pārskatīšana norit šādā kārtībā:

1.	• FM līdz kārtējā gada 1.martam iesniedz MK apstiprināšanai valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas tvērumu vienlaikus ar Ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta izstrādes un iesniegšanas grafiku.
2.	• MK pieņem lēmumu par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas tvērumu.
3.	• Ar FM rīkojumu izveidota starpinstitucionāla (FM, VK, LB, ministriju pārstāvji) darba grupa organizē sarunas ar katru ministriju.
4.	• Finanšu ministrs grafikā noteiktajā termiņā iesniedz MK valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu.

Ir veikti divi izdevumu pārskatīšanas cikli:

- ❖ 2016.gadā ir veikta 2017. un 2018.gada bāzes izdevumu pārskatīšana, un informatīvais ziņojums par pārskatīšanas rezultātiem tika izskatīts 31.05.2016.¹¹⁷
- ❖ 2017.gadā ir veikta 2018. un 2019.gada bāzes izdevumu pārskatīšana, un informatīvais ziņojums par pārskatīšanas rezultātiem tika izskatīts 28.08.2017.¹¹⁸

Izdevumu pārskatīšanas tvērums, izstrādājot 2017.gada budžetu (pirmā pārskatīšana), bija šaurāks, nekā pārskatot 2018.gada budžetu (otrā pārskatīšana) (skatīt tabulu zemāk).

Tabula Nr.6. Izdevumu pārskatīšanas tvērums.

Izdevumu pārskatīšanas tvērums, sagatavojot 2017.gada budžetu ¹¹⁹	Izdevumu pārskatīšanas tvērums, sagatavojot 2018.gada budžetu ¹²⁰
1. Valsts budžeta elastības instrumentu ietekme uz valsts budžeta finansējuma mērķtiecīgu izlietošanu. 2. Vairāku // Dažu izdevumu veidu horizontāla analīze, kur ir pielietojamas atsaucēs vērtības uz tirgus cenām, kur ir konstatējamas ekonomiski neracionālas vidēja termiņa izdevumu izmaiņu tendences vai izdevumu mainība, nesaistīta ar sociālekonomisko raksturlielumu izmaiņām, piemēram, izmaiņas iedzīvotāju skaitā, mācību iestāžu audzēkņu skaitā u.tml. 3. Valsts budžeta attīstības daļas izdevumi (pasākumi), identificējot aktualitāti zaudējušus vai neīstenotus pasākumus, kā arī pasākumus, kam konstatētas būtiskas novirzes no sākotnēji izvirzītajiem mērķiem. 4. Nulles budžeta principa ieviešana attiecībā uz atsevišķām šai sistēmai piemērotām valsts budžeta programmām vai apakšprogrammām. 5. Audita un revīzijas ziņojumi, identificējot potenciālus finanšu resursus.	1. Priekšlikumi izmaiņām valsts budžeta politikas jomā: 1.1. valsts budžeta līdzekļu pieprasījumu prioritārajiem pasākumiem sagatavošanas un izvērtēšanas kārtība; 1.2. valsts budžeta bāzes izdevumu noteikšanas kārtība; 1.3. vispārēja procesu optimizēšana un turpmāka pilnveidošana valsts budžeta vadībā; 1.4. amatu vietu skaita un dinamikas analīze un ilgstoši vakanto amata vietu pārskatīšana. 2. Priekšlikumi izmaiņām nozaru finansēšanas politikā: 2.1. līdzšinēji izstrādāto priekšlikumu izdevumu politikas maiņai aktualizācija; 2.2. nulles budžeta principa ieviešana atsevišķu pilotprojektu veidā, pieaicinot LB ekspertus; 2.3. valsts budžeta finansēto funkciju ekonomiskāka un racionālāka īstenošana, tajā skaitā centralizācija; 2.4. horizontālie risinājumi valsts budžeta resursu identificēšanai un novirzīšanai aktuālajām prioritātēm, tajā skaitā veicot pārskatīšanu šādos virzienos: maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi, administratīvie izdevumi, līdzšinēji piešķirtais finansējums JPI, neatliekamajiem pasākumiem un citiem prioritārajiem pasākumiem un slēgtie asignējumi.
Pārskatīšanas procesam bija pakļautas visas ministrijas, par prioritārajiem nozarēm izdevumu pārskatīšanā izvirzot veselības un izglītības nozari¹²¹.	Pārskatīšanas procesam bija pakļautas visas ministrijas un centrālās valsts iestādes.
Izdevumu pārskatīšanai netika pakļautas neatkarīgās institūcijas (VPK, Saeima, TB, SPRK, LRVK, AT, ST, Prokuratūra, NEPLP), kā arī centrālās iestādes (MK, KNAB, SIF, PKC, CVK, CZK). Netika pārskatīti izdevumi ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai, 64.resora izdevumi un daļēji pārskatīti 62.resora izdevumi¹²².	Neatkarīgo institūciju (izņemot NEPLP) izdevumi pārskatīti tikai horizontāli izvērtējamo pasākumu kontekstā (pārvaldes funkciju un finanšu vadības pilnveidošana, zemākās prioritātes administratīvo izdevumu pārskatīšana, pašu ieņēmumu atlikumu izmantošana).

Revīzijā veiktajā aptaujā 69% respondentu pāda viedokli, ka 2016.gadā FM veiktā bāzes izdevumu pārskatīšana notika, balstoties uz skaidru un saprotamu metodisko pieeju, kā arī, ka resors ir iepazīstināts ar izvērtēšanas pieeju. Vērtējot ministriju viedokli atsevišķi no kopējo respondentu viedokļa, konstatēts, ka 50% ministriju nav sniegta pietiekama informācija un skaidrojums par budžeta bāzes izdevumu pārskatīšanas metodiku, turpretī 92% centrālo valsts iestāžu bijusi pietiekama izpratne par pārskatīšanas procesu. Jāsecina, ka ministrijas, kuras pārvalda lielāko valsts budžeta līdzekļu daļu, nebija pietiekami informētas par procesu, lai varētu šī procesa gaitā sniegt ierosinājumus izdevumu racionālākai izmantošanai.

Revidenti kopumā pozitīvi vērtē ieviesto izdevumu pārskatīšanas procesu, kas ir vērsts uz efektīvāku un ekonomiskāku valsts politikas īstenošanu. Īpaši plašs tvērums un lieli resursi ieguldīti 2018.gada bāzes izdevumu pārskatīšanā, tajā skaitā ir ņemti vērā arī šajā revīzijā izvirzītie riski un pārbaudāmie jautājumi, par kuriem revidenti detalizēti informēja FM 31.10.2016., kad tika pabeigta šīs revīzijas plānošana. Atzinīgi vērtējams tas, ka izdevumu pārskatīšana rada pozitīvas pārmaiņas arī citos procesos un pakāpeniski uzlabo budžeta izpildītāju izpratni par lietderīgas budžeta līdzekļu izlietošanas nozīmi, piemēram:

❖ **Budžeta paskaidrojumos ir ieviestas politikas un resursu vadības kartes, kas ir nozīmīgs solis, lai ieviestu** nozaru ieguldījumu un snieguma mērīšanas sistēmu un radītu priekšnosacījumus izdevumu efektivitātes mērīšanai.

❖ **Tiek analizēta ministriju budžeta izlietojuma efektivitāte, produktivitāte un ekonomiskums.** Pirmajā izdevumu pārskatīšanā¹²³ tika analizēta izdevumu salāgošana ar tiešajiem darbības rezultātiem, piemēram, analizēti gadījumi, kad darbības rezultāta rezultatīvais rādītājs samazinās, bet finansējums pieaug u.tml. Tika secināts, ka rezultātu un rezultatīvo rādītāju neatbilstība plānotajam valsts budžeta finansējumam vērojama IeM (Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē pasu un personas apliecību izsniegšanai paredzētais finansējums pieaug, bet saskaņā ar rezultatīvo rādītāju budžeta paskaidrojumā norādīto tendenci – arī 2017. un 2018.gadā paredzēts izsniegto pasu skaita samazinājums, bet izsniegto personas apliecību skaita nebūtisks palielinājums), LM (Nodarbinātības valsts aģentūras apkalpoto klientu skaits samazinās, taču izdevumi palielinās) un VARAM (2016.gadā budžeta apakšprogrammā 33.02.00 “Emisijas kvotu izolēšanas instrumenta projekti” izdevumi administrēšanai būtiski pieauguši salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kaut arī neviens EKII projekts nav apstiprināts un amata vietas saglabājas esošajā līmenī).

Otrās izdevumu pārskatīšanas raksturīgākie piemēri ir:

- ✓ ekspertīzes veicošo iestāžu funkciju pārskatīšana, kurā secināts, ka ir vairākas iestādes, kuras veic vienādas/līdzīgas tiesu ekspertīzes (daktiloskopiskā ekspertīze/identifikācija un rokrakstu ekspertīze), bet ar atšķirīgu ekspertīžu skaitu uz vienu nodarbināto, tāpēc MK ir atbalstījis FM priekšlikumu TM sadarbībā ar IeM, VM un FM izveidot darba grupu rīcības plāna izstrādei tiesu ekspertīžu institūta reformas ieviešanai¹²⁴;
- ✓ valsts muzeju darbības efektivitātes izvērtējums, kura rezultātā MK ir atbalstījis FM priekšlikumu – lai ministrijas atbrīvotu no tām neraksturīgas funkcijas – muzeju darbības un attīstības nodrošināšanas – un novērstu valsts budžeta finansēto iestāžu funkciju dublēšanos, KM sadarbībā ar ministrijām izvērtēt iespējas ministriju padotībā esošos muzejus nodot KM, vai arī muzejus vai to atsevišķas filiāles nodot pašvaldību pārziņā¹²⁵.

❖ **Pārskatīšanas skartās jomas tiek sakārtotas pēc būtības.**

Pēc pirmās bāzes izdevumu pārskatīšanas ar MK 31.05.2016. sēdes protokollēmumu¹²⁶ ministrijām tika uzdoti vairāki uzdevumi. Viens no uzdevumiem (16.punkts) paredzēja apzināt tās funkcijas (darbības, pasākumus, procesus), kas no valsts prioritāšu viedokļa ir daļēji vai pilnībā zaudējušas aktualitāti (tajā skaitā ilgstoši nav sasniegušas definētos politiku mērķus un rezultātus), ir iespējams mainīt izdevumu finansēšanas avotu, ir līdzīgas vai vienveidīgas vairāk nekā vienai ministrijai (tās iestādei) un/vai citai centrālajai valsts iestādei, vai būtu īstenojamas efektīvāk un ekonomiskāk.

Rezultātā 12 ministrijas un 3 centrālās valsts iestādes iesniedza informāciju par iepriekšējos gados īstenotajiem pasākumiem un priekšlikumus turpmākajai rīcībai, piemēram:

- ✓ ierosinājums nodot AiM Starptautiskās kravu loģistikas un ostu informācijas sistēmas projektu SM;
- ✓ ierosinājums paplašināt preču un pakalpojumu loku, ko iespējams iegādāties centralizēti Elektronisko iepirkumu sistēmā;
- ✓ ierosinājums reorganizēt Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekciju;
- ✓ ierosinājums plašāk izmantot personas apliecības e-iespējas;
- ✓ ierosinājums nodot SM funkcijas “autoostu reģistrācija” VSIA “Autotransporta direkcija” u.c.

❖ **Identificēta vai jau novērsta ilgstoši neaktuālas vai dublējošas informācijas iesniegšana FM, piemēram:**

Pamatojoties uz ministriju un centrālo valsts iestāžu sniegtajiem priekšlikumiem:

- ✓ 2017.gada jūlijā jau ir veikti grozījumi MK noteikumos Nr.523¹²⁷, kas paredz arī vienkāršot budžeta pieprasījumu iesniegšanu un izslēgt 16 veidlapas. FM ir secinājusi¹²⁸, ka tādējādi tiks mazināts administratīvais slogs ministrijām, kā rezultātā būs iespēja pārvirzīt esošos resursus analītiskajam darbam. Pēc FM aprēķiniem provizorisks ietaupījums veidos 34 030 euro¹²⁹.

Revidentu ieskatā gan nav pamatota rēķināt ietaupījumu no administratīvā sloga samazināšanas finansiālā izteiksmē, jo faktiski amata vietas netiks samazinātas, bet gan paredzams, ka uzlabosies citu pienākumu izpildes, tajā skaitā analītiskā darba, kvalitāte.

- ✓ MK ir uzdevis FM izvērtēt un iesniegt izskatīšanai MK 2018.gada 27.marta sēdē grozījumus MK instrukcijā Nr.8;
- ✓ FM ir sniegusi priekšlikumu pārskatīt MK noteikumus Nr.256, Nr.464, Nr.594 un Nr.1644., izveidojot vienotu normatīvo regulējumu visu veidu apropriāciju izmaiņu veikšanai, optimizējot un pilnveidojot iesniedzamo informāciju.

❖ **Tiek veicināta nulles budžeta principa ieviešana vairākās jomās.**

Jau pirmās izdevumu pārskatīšanas laikā¹³⁰ FM ir vērtējusi nulles budžeta principa ieviešanas iespējas un secinājusi, ka 41,1% no budžeta programmām būtu plānojamas pēc bāzes budžeta principa, bet 58,9% no budžeta programmām būtu plānojamas, balstoties uz nulles budžeta principiem, piemēram:

- ✓ izdevumi, kas izriet no maksājumu grafikiem;
- ✓ izdevumi, kas izriet no līdzekļu saņēmēju skaita / izmaksu apmēra;
- ✓ izdevumi, kas paredzēti projektu finansēšanai;
- ✓ citi gadījumi, kad katru gadu izdevumu apmēru veido no jauna vai nepastāv izdevumu pārmantojamība.

Revīzijā konstatēts, ka daļa budžeta programmu/apakšprogrammu izdevumu tiek noteikti, izmantojot “nulles budžeta” principus, piemēram, procentu izdevumi, kārtējie maksājumi ES budžetā, starptautiskās sadarbības izdevumi, pensijas, pabalsti, kas izriet no maksājumu grafikiem un izmaksu aplēsēm. Tāpēc šo izdevumu apjoms ir caurskatāms, taču **vienlaikus pastāv risks, ka daļa šo izdevumu, iespējams, nenodrošina pietiekamu atdevi.** Piemēram, vērtējams, vai visi izdevumi starptautiskai sadarbībai ir nepieciešami, vai nav citu alternatīvu pasākumu, piemēram, attiecībā uz speciālo budžetu, vai noteikto pabalstu veidi un to apjoms ietekmē un risina demogrāfijas jautājumu.

Arī otrajā bāzes izdevumu pārskatīšanā tika vērtēta nulles budžeta principa ieviešana, šoreiz atsevišķu izmēģinājumu projektu veidā – pieaicinot LB ekspertus un pielietojot nulles budžeta principu tika plānots budžets VM valsts kompensējamo medikamentu un materiālu iegādei un KM valsts bibliotēku pārvaldībai. Gan VM, gan KM darba grupas izstrādāja esošajam risinājumam alternatīvus risinājumus, kā arī esošā risinājuma minimālo, standarta un *premium* scenāriju, taču rezultātā abās ministrijās secināts, ka nepietiekamo laika resursu un datu nepilnību dēļ uz likumprojekta “Par valsts budžetu 2018.gadam” sagatavošanu nav iespējams pilnvērtīgi izstrādāt nulles budžetu 2018.–2020.gadam un darbs VM un KM ir jāturpina, veidojot nākamā gada budžetu, par ko ir pieņemts attiecīgs MK lēmums¹³¹.

Revidentu ieskatā budžeta plānošanā ir svarīgi kombinēt plānošanas metodes un nulles budžeta principu izmantot kā papildmetodi uz mērķiem un rezultātiem vērstam budžetam, kad tas ir iespējams.

❖ **Tiek meklētas ministriju iestāžu struktūras efektīvizēšanas iespējas, piemēram:**

Otrajā izdevumu pārskatīšanā veikts nozīmīgs darbs, lai izvērtētu VARAM struktūru. Rezultātā MK ir atbalstījis FM priekšlikumu uzdot VARAM līdz nākamā gada budžeta izstrādei izvērtēt atbalsta funkciju īstenošanai novirzītos resursus Valsts vides dienestā un Dabas aizsardzības pārvaldē, kā arī izvērtēt Dabas aizsardzības pārvaldes struktūras optimizēšanu, Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācijas pievienošanu Valsts reģionālās attīstības aģentūrai, Klimata pārmaiņu finanšu instrumenta projektu pēcuzraudzības un Emisiju kvotu izolēšanas instrumenta projektu uzraudzības funkcijas nodošanu Valsts reģionālās attīstības aģentūrai¹³².

Līdzīgi veikta SM kapitālsabiedrību funkcionālā analīze, kā rezultātā MK ir atbalstījis FM priekšlikumu uzdot SM budžeta programmā “Valsts autoceļu fonds” ar 2018.gadu izveidot atsevišķu apakšprogrammu, kurā tiek nodalīts valsts autoceļu pārvaldīšanai paredzētais finansējums, taču **MK nav atbalstījis FM priekšlikumu** uzdot SM izvērtēt VAS “Latvijas Valsts ceļi” valsts deleģēto funkciju ietvaros veicamo pasākumu nepieciešamību, tajā skaitā Latvijas ceļu muzeja nodošanu pašvaldībai, lai iegūtos iekšējos resursus novirzītu prioritāro pasākumu finansēšanai.

❖ **Tiek pārskatīta iepriekš piešķirto prioritāro pasākumu (JPI) aktualitāte, efektivitāte un finansējuma apguve.**

Otrajā izdevumu pārskatīšanā tika vērtēti trīs Ietvara likumu periodu (2014.–2016.gadam, 2015.–2017.gadam, 2016.–2018.gadam) izdevumi prioritārajiem pasākumiem 2018.gadam 460,2 milj. *euro* apmērā, 2019.gadam 423,3 milj. *euro* apmērā un 2020.gadam 419,3 milj. *euro* apmērā. Rezultātā FM ir secinājusi, ka ministrijām un centrālajām valsts iestādēm ir pieejami resursi aktuālāku problēmu risināšanai 2018.gadā 30 223 251 *euro* apmērā un 2019.gadā 29 517 325 *euro* apmērā.

Izdevumu pārskatīšanas rezultāti atspoguļo ministrijām potenciāli pieejamos (iekšējos) finanšu resursus aktuālo prioritāšu finansēšanai, tajā skaitā resursus, ko ministrijas ir novirzījušas tādu mērķu finansēšanai, kas ir atšķirīgi no sākotnējā piešķiršanas mērķa.

Tabula Nr. 7. Pirmās un otrās izdevumu pārskatīšanas rezultātu kopsavilkums.

		2017.gads		2018.gads		2019.gads	
		Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā
Ministrijām pieejamie iekšējie resursi izdevumu segšanai	1.pārskatīšana	20 640 714	24 750 104	21 204 627	26 655 904	-	-
	2.pārskatīšana	-	-	52 501 700	0	47 625 627	0
Mērķfinansējuma ieņēmumi (Ieņēmumu neizpilde)	1.pārskatīšana	8 046 552	10 846 552	8 046 552	15 346 552	-	-
	2.pārskatīšana	-	-	-	-	-	-
Kopējām valsts prioritātēm	1.pārskatīšana	32 656 007	41 772 846	32 085 875	46 257 214	-	-
	2.pārskatīšana	-	-	28 645 701	28 645 701	25 446 231	25 446 231
Kopā	1.pārskatīšana	61 343 273	77 369 502	61 337 054	88 259 670	0	0
	2.pārskatīšana	0	0	81 147 401	28 645 701	73 071 858	25 446 231

1.4.1. Pirmās izdevumu pārskatīšanas rezultāti

Vērtējot izdevumu pārskatīšanas rezultātus, konstatēts, ka pirmās izdevumu pārskatīšanas faktiski ieviestie rezultāti (tas, kas ministriju budžetos faktiski tika iestrādāti) finansiālā izteiksmē ir lielāki, nekā sākotnēji konstatēts (tas, ko budžetā ir potenciāli iespējams optimizēt, padarīt efektīvāku, samazināt), kas panākts ar četru pozīciju palielināšanu.

2017.gada valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētie **ministrijām iekšēji pieejamie resursi** izdevumu segšanai bija 20 640 714 *euro*. MK, lemjot par atbalstāmajiem JPI, uzdeva ministrijām izvērtēt iespēju JPI īstenošanai izmantot izdevumu pārskatīšanas rezultātā identificētos iekšējos resursus¹³³. Faktiski ieviestais apjoms, iestrādājot 2017.gada budžetā, ir 24 750 104 *euro*, kas ir par 4 109 388 *euro* vairāk, nekā sākumā konstatēts¹³⁴:

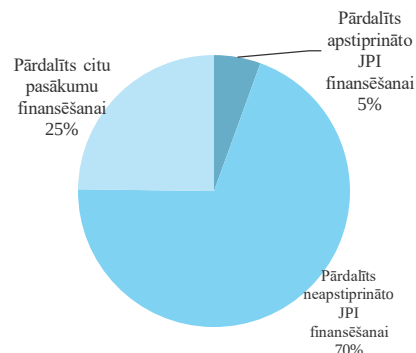
Tabula Nr. 8. Pirmajā valsts budžetā izdevumu pārskatīšanā konstatētie ministrijām iekšēji pieejamie resursi izdevumu segšanai un faktiski ieviestais apjoms, iestrādājot budžetā, *euro*.

Ministrijām iekšēji pieejamie resursi	2017.gads		2018.gads	
	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā
IZM	10 094 430	10 546 312	8 896 673	6 101 857
62.resors "Mērķdotācijas pašvaldībām"	-	5 293 631	-	11 838 190
IeM	2 277 810	2 277 810	2 184 223	2 184 223
SM	245 957	-	2 245 957	-
AiM	1 757 830	1 757 830	1 757 830	1 757 830
TM	1 260 439	2 750 874	1 261 672	2 750 874
KM	1 627 787	607 787	1 627 787	607 787
FM	530 273	241 209	538 403	241 209
VARAM	644 244	39 043	644 012	39 043
EM	507 694	507 694	506 977	506 977
ZM	552 351	-	404 698	-
VM	528 218	462 427	528 218	462 427
ĀM	382 391	132 391	382 391	132 391
LM	231 290	133 096	225 786	33 096
Kopā	20 640 714	24 750 104	21 204 627	26 655 904

Taču, lai arī pēc pārskatīšanas rezultātiem ministriju iekšējais ieviestais finansējums ir lielāks, nekā sākotnēji konstatētais, tomēr lielākā daļa ministriju (KM, FM, VARAM, VM, LM) JPI finansēšanai ir novirzījušas mazākas summas, nekā sākotnēji konstatēts, vai nav novirzījušas vispār (SM un ZM). Faktiski rezultāts ir panākts lielāks, papildus novirzot nozīmīgus līdzekļus no finansiāli ietilpīgā budžeta resora "Mērķdotācijas pašvaldībām" pedagogu darba samaksas reformas īstenošanai, kā arī TM ir ieviesusi vairāk, nekā sākotnēji konstatēts – ietaupījumu no Vecumnieku cietuma likvidēšanas ar 01.01.2017., novirzot ieslodzīto resocializācijas programmu īstenošanai Olaines cietuma Atkarīgo centrā.

Analizējot, kādiem mērķiem ministriju iekšēji pieejamie resursi ir pārdalīti, konstatēts, ka lielākā daļa resursu – 70% – ir pārdalīta ministriju iesniegto, bet MK neapstiprināto JPI finansēšanai, 25% pārdalīti citu ministrijai svarīgu pasākumu finansēšanai un 5% pārdalīti MK apstiprināto JPI finansēšanai.

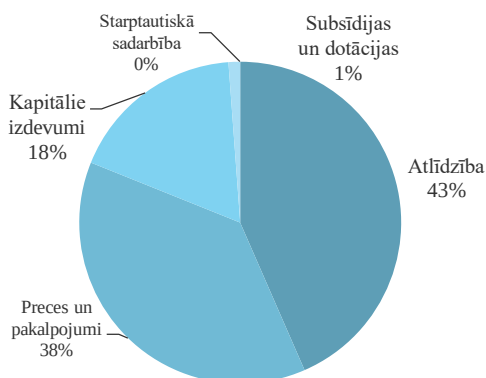
	Pārdalīts apstiprināto JPI finansēšanai	Pārdalīts neapstiprināto JPI finansēšanai	Pārdalīts citu pasākumu finansēšanai	Kopā pieejamie iekšējie resursi (izpilde)
TM	396 418	2 354 456		2 750 874
IeM		1 900 287	377 523	2 277 810
KM			607 787	607 787
EM			507 694	507 694
VM		462 427		462 427
FM			241 209	241 209
LM		133 096		133 096
ĀM		132 391		132 391
VARAM			39 043	39 043
Kopā	396 418	4 982 657	1 773 256	7 152 331

Attēls Nr.22 Ministriju iekšējo resursu pārdales JPI un citu prioritāro pasākumu īstenošanai 2017.gadā sadalījumā pa piešķiršanas mērķiem, euro¹³⁵

Analizējot izdevumu veidus, kuriem ministriju iekšējie pieejamie resursi ir pārdalīti, konstatēts, ka lielākā daļa resursu – 43% jeb 3 871 467 euro – pārdalīti nozaru ministriju atlīdzības izdevumu segšanai. Nākamo lielāko daļu veido pārdales preču un pakalpojumu izdevumu segšanai – 38% jeb 3 353 105 euro.

Ekonomiskās klasifikācijas kods	EUR
Atlīdzība	3 871 467
Preces un pakalpojumi	3 353 105
Kapitālie izdevumi	1 581 108
Subsīdijas un dotācijas	104 000
Starptautiskā sadarbība	481

Attēls Nr.23 Ministriju iekšējo resursu pārdales JPI un citu prioritāro pasākumu īstenošanai 2017.gadā sadalījumā pa ekonomiskās klasifikācijas kodiem, euro¹³⁶

2017.gada valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētie **kopējām valsts prioritātēm pieejamie resursi** izdevumu segšanai, kas pārdalīti uz budžeta resoru “74.Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”, veido 32 656 007 euro, bet faktiski budžetā tika iestrādāts par 9 116 839 euro lielāks apjoms – 41 772 846 euro¹³⁷:

Tabula Nr.9. Pirmajā valsts budžetā izdevumu pārskatīšanā konstatētie kopējām valsts prioritātēm pieejamie resursi izdevumu segšanai un faktiski ieviestais apjoms, iestrādājot budžetā, *euro*.

Kopējām valsts prioritātēm	2017		2018	
	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā
AiM	15 732 878	24 849 717	18 313 000	32 484 339
VARAM	14 285 493	14 285 493	13 495 000	13 495 000
FM	2 587 604	2 587 604	232 607	232 607
ZM	50 032	50 032	45 268	45 268
Kopā	32 656 007	41 772 846	32 085 875	46 257 214

Ieviestais rezultāts ir panākts lielāks, samazinot AiM sākotnēji plānoto budžetu atbilstoši 10.06.2016. aktualizētajām samazinātajām IKP prognozēm un nodrošinot AiM budžetu 2% apmērā no samazinātā IKP, ko faktiski nevar uzskatīt par FM un AiM mērķtiecīgu darbību rezultātu, bet gan par cēloņsakarību izmantošanu.

2017.gada valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatēti potenciāli pieejami resursi izdevumu segšanai, ja tiks nodrošināta **mērķfinansējuma ieņēmumu iekasēšana** 2017.gadam 8 046 552 *euro*, bet ieviesti, iestrādājot budžetā, ir 10 846 552 *euro*.

Tabula Nr.10. Pirmajā valsts budžetā izdevumu pārskatīšanā konstatētā mērķfinansējuma ieņēmumu iekasēšana (ieņēmumu neizpilde) un faktiski ieviestais apjoms, iestrādājot budžetā, *euro*.

Mērķfinansējuma ieņēmumu iekasēšana	2017		2018	
	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā	Konstatēts izdevumu pārskatīšanā	Faktiski ieviests, iestrādājot budžetā
SM (Autoceļu nodeva)	7 143 757	9 943 757	7 143 757	14 443 757
EM (Valsts nodeva par reģistrācijas darbībām būvkomersantu reģistrā)	656 888	656 888	656 888	656 888
KM (Valsts nodeva par sociāli tiesiskās izziņas sagatavošanu un izsniegšanu)	245 907	245 907	245 907	245 907
Kopā:	8 046 552	10 846 552	8 046 552	15 346 552

Izpildes pieaugums saistīts ar 2016.gadā pieņemtajiem grozījumiem Autoceļu lietošanas nodevas likumā, kas paredz jaunus autoceļu posmus, par kuriem ir maksājama nodeva, kā arī veicot grozījumus Latvijas Administratīvajā pārkāpumu kodeksā, paredzot jaunus sodus par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas pārkāpumiem – tā rezultātā tika palielināta nodevas ieņēmumu prognoze 2017.gadā par 2,8 milj. *euro*, savukārt 2018., 2019.gadā par 7,3 milj. *euro* ik gadu.

1.4.2. Otrās izdevumu pārskatīšanas rezultāti

2018.gada valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētie **ministrijām iekšēji pieejamie resursi** izdevumu segšanai veido 52 501 700 *euro* un 2019.gadam – 47 625 627 *euro*.

Tabula Nr.11. Otrās valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultāti sadalījumā pa pārskatīšanas metodēm, *euro*.

Izdevumu pārskatīšanas metodes	2018	2019
Apstākļu aktualizācija	1 739 838	1 808 910
Iekšējie resursi no ilgstošām vakancēm	3 459 309	3 459 309
Iepriekšējo periodu prioritāro pasākumu pārskatīšana	30 223 251	29 517 325

Izdevumu pārskatīšanas metodes	2018	2019
Maksas pakalpojumu cenrāžu aktualizācija	3 500 749	3 500 749
Pašu ieņēmumu atlikumu izmantošana	10 969 105	5 645 589
Pārvaldes funkciju un finanšu vadības pilnveidošana	1 189 566	2 275 055
Zemākās prioritātes administratīvo izdevumu pārskatīšana	1 419 882	1 418 690
Kopā	52 501 700	47 625 627

Taču atšķirībā no iepriekšējās pārskatīšanas, MK, apstiprinot pārskatīšanas rezultātus, neatbalstīja FM priekšlikumu, ka atbilstoši izdevumu pārskatīšanas rezultātiem ministrijām ir potenciāli pieejami iekšējie resursi izdevumu segšanai, t.sk. resursi, ko ministrijas jau ir novirzījušas vai plāno novirzīt citu izdevumu segšanai. Tā vietā MK pieņēma zināšanai, ka identificētos iekšējos resursus plānots turpināt izmantot tā piešķiršanas laikā noteiktajiem mērķiem (pasākumiem) vai izmantot citiem mērķiem (pasākumiem), vai arī vidējā termiņā tie tiks novirzīti citiem mērķiem (pasākumiem).

Revidenti secina, ka lai gan FM konstatēja, ka ministrijām iekšēji pieejamos resursus būtu iespējams izmantot efektīvāk, MK šādu viedokli neatbalstīja un ministrijas un centrālās valsts iestādes, piemēram, 2018.gada budžetā 30 223 251 *euro* izlietos aktualitāti zaudējušu JPI finansēšanai vai turpinās iepriekšējos gados JPI piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim.

2018.gada valsts budžetā izdevumu pārskatīšanas rezultātā konstatētie **kopējām valsts prioritātēm pieejamie resursi** izdevumu segšanai, kas pārdalāmi uz budžeta resoru “74.Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”, veido 28 645 701 *euro* un 2019.gadam – 25 446 231 *euro*.

Tabula Nr.12. Otrajā valsts budžetā izdevumu pārskatīšanā konstatētie kopējām valsts prioritātēm pieejamie resursi, *euro*.

Kopējām valsts prioritātēm	2018	2019
31.02.00 “Valsts parāda vadība”	18 260 162	18 191 090
41.01.00 “Iemaksas Eiropas Kopienas budžetā”	6 100 000	-
IeM Ieņēmumi no naudas sodiem	4 285 539	7 255 141
Kopā	28 645 701	25 446 231

Tā kā konstatētos iekšējos resursus atstāja ministriju rīcībā, tad finansiālā izteiksmē tikai šie resursi kopējām prioritātēm ir devuši pienesumu no izdevumu pārskatīšanas procesa, kur lielāko pienesumu dod ietaupījums pašas FM resorā esošajās budžeta programmās – 31.02.00 “Valsts parāda vadība” un 41.01.00 “Iemaksas Eiropas Kopienas budžetā”.

Tomēr, vērtējot līdz šim veiktās divas izdevumu pārskatīšanas, konstatēti vairāki trūkumi, kas mazina izdevumu pārskatīšanas procesa efektivitāti:

❖ **Dažus FM finansiāli ietilpīgu ietaupījumu priekšlikumus iesaistītā ministrija un/vai valdība nav atbalstījusi, dažkārt pat divus gadus pēc kārtas.**

- ✓ **Zaudējumu kompensēšana VAS “Latvijas Pasts”¹³⁸.** Atbilstoši Pasta likumam zaudējumus, kas radušies, sniedzot abonēto preses izdevumu piegādes pakalpojumus laikposmā no 01.01.2013. līdz 31.12.2019., ir jāsedz no valsts budžeta¹³⁹.

Tabula Nr.13.Latvijas pasta zaudējumu kompensēšana no valsts budžeta.

Budžeta programma	2015.gads (izpilde)	2016.gada plāns	2017.gada plāns	2018.gada plāns	2019.gada plāns
02.00.00 Kompensācija par abonētās preses piegādi, euro ieviešanas plāna pasākumiem un saistību izpildi	2 845 744	2 000 000	2 000 000	2 000 000	2 000 000

FM pēc pirmās izdevumu pārskatīšanas informatīvajā ziņojumā **sniedza priekšlikumu** SM sagatavot un iesniegt izskatīšanai MK likumprojektu par grozījumiem Pasta likumā, izslēdzot no minētā likuma pienākumu no valsts budžeta Latvijas Pastam segt zaudējumus par abonētās preses izdevumu piegādes pakalpojumiem, minēto pakalpojumu izmaksas kompensējot no universālā pasta pakalpojuma fonda vai piedāvājot alternatīvu risinājumu par finansējuma avota maiņu¹⁴⁰.

MK mīkstināja FM priekšlikumu un noteica, ka valsts akciju sabiedrībai "Latvijas Pasts" nav jāmaksā dividendes no tīrās peļņas par 2015.gadu. MK uzdeva SM kā VAS "Latvijas Pasts" kapitāla daļu turētājam nodrošināt, ka 2015.gadā 90% no tīrās peļņas tiek novirzīta zaudējumu segšanai par abonētās preses piegādi par 2016.gadu. Vienlaikus MK uzdeva SM līdz 30.06.2017. sagatavot un iesniegt izskatīšanai MK priekšlikumu par alternatīvu risinājumu, finansējuma samazinājumu vai avota maiņu attiecībā uz Pasta likumā noteikto pienākumu no valsts budžeta Latvijas Pastam segt zaudējumus par abonētās preses izdevumu piegādes pakalpojumiem, sākot ar periodu par abonētās preses piegādi par 2017.gadu¹⁴¹.

Šo jautājumu turpināja vērtēt arī otrās izdevumu pārskatīšanas laikā, kur SM sagatavoja informatīvo ziņojumu "Par abonēto preses izdevumu piegādes pakalpojuma nodrošināšanu"¹⁴². Ziņojumā sniegti skaidrojumi, ka ieņēmumi no abonētās preses nesedz VAS "Latvijas Pasts" izdevumus par piegādātiem abonētajiem preses izdevumiem. **Priekšlikumus par alternatīvu risinājumu, finansējuma samazinājumu vai avota maiņu SM nepiedāvā** un secina, ka atbilstoši Pasta likumam līdz 31.12.2019. abonēto preses izdevumu piegādes pakalpojuma radīto zaudējumu kompensāciju jānodrošina esošā tiesiskā regulējuma ietvarā.

FM tomēr piedāvāja MK protokolā iekļaut uzdevumu – SM sagatavot grozījumus Pasta likumā, lai, sākot ar 2018.gadu, no valsts budžeta nav jāsedz zaudējumi par abonētās preses izdevumu piegādes pakalpojumiem, un iesniegt likumprojektu izskatīšanai MK sēdē "Par valsts budžetu 2018.gadam" pavadošo likumprojektu paketē. **MK šo FM priekšlikumu noraidīja.**

- ✓ **Revidenti secina, ka MK neatbalsta FM viedokli, ka likumdošanā paredzētais automātiskais finansējums ir pretrunā ar principu, ka finansējumam ir jābūt saistītam ar sasniedzamajiem mērķiem un rezultātiem**, jo neparedz, kāda apjoma un kvalitātes pakalpojums sabiedrībai ir jānodrošina ar šo finansējumu.

Vairākos normatīvajos aktos ir normas, kas noteiktām jomām vai nozarēm iezīmē/paredz automātisku finansējuma apjomu vai līmeni. **FM pēc pirmās izdevumu pārskatīšanas informatīvajā ziņojumā sniedza priekšlikumu** – nodrošināt valsts budžeta izdevumu atbilstību valstī noteiktajām politikas prioritātēm un sasniedzamajiem rezultātiem, kā arī faktiskajām finansiālajām iespējām un tādēļ aicināja MK uzdot ministrijām sagatavot un iesniegt MK priekšlikumus par grozījumiem likumos, iekļaujot tos valsts budžeta 2017.gadam likumprojektu paketē un paredzot izslēgt normas par finansējumu noteiktā apmērā¹⁴³.

Tabula Nr.14 Normatīvo aktu normas, kas paredz automātisku finansējuma apjomu.

Atbildīgā nozares ministrija	Likums	Likuma norma
SM	Par autoceļiem	12.pants ceturrtā daļa Valsts budžeta finansējumu programmai “Valsts autoceļu fonds” veido prognozētie valsts budžeta ieņēmumi no transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa, autoceļu lietošanas nodevas un 80 procenti no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem no akcīzes nodokļa par naftas produktiem, ja Gadskārtējā valsts budžeta likumā nav noteikts citādi. Valsts autoceļu sakārtošanai un atjaunošanai finansējums tiek piešķirts saskaņā ar Valsts autoceļu sakārtošanas programmu. Plānojot gadskārtējo budžetu, valsts budžeta izdevumus programmai “Valsts autoceļu fonds” samazina par summu, kas ceļu nozarei ir pieejama no ES fondiem attiecīgajā finanšu gadā. Ikgadējai mērķdotācijai pašvaldību autoceļiem un ielām piešķirtais finansējums nedrīkst būt mazāks par 25 procentiem no programmai “Valsts autoceļu fonds” piešķirtā valsts budžeta finansējuma, neskaitot prognozētos ieņēmumus no autoceļu lietošanas nodevas.
KM	Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums	70.panta pirmā daļa Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu finansiālais nodrošinājums Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu finansiālā nodrošinājuma avoti ir: 1) valsts budžeta dotācija sabiedriskā pasūtījuma īstenošanai, turklāt tā nedrīkst būt mazāka kā iepriekšējā gadā; 2) ieņēmumi no saimnieciskās darbības; 3) dāvinājumi un ziedojumi naudas līdzekļu un mantiskā veidā, tai skaitā ārvalstu fizisko un juridisko personu dāvinājumi un ziedojumi; 4) citi normatīvajos aktos paredzēti finanšu avoti.
	Valsts kultūrkapitāla fonda likums	5.pants otrā daļa Fonda līdzekļi un to izlietošana Valsts budžeta līdzekļu piešķirums kārtējam gadam ir lielāks nekā iepriekšējā budžeta gadā.
IZM	Augstskolu likums	78.panta septītā daļa MK, iesniedzot Saeimai Gadskārtējo valsts budžeta projektu, tajā paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu studijām valsts dibinātās augstskolās ne mazāku par 0,25 procentiem no IKP, līdz valsts piešķirtais finansējums studijām valsts dibinātās augstskolās sasniedz vismaz divus procentus no IKP.
	Zinātniskās darbības likums	33.panta otrā daļa MK, iesniedzot Saeimai Gadskārtējo likumu par valsts budžetu, paredz ikgadēju finansējuma pieaugumu zinātniskajai darbībai ne mazāku par 0,15 procentiem no IKP, līdz valsts piešķirtais finansējums zinātniskajai darbībai sasniedz vismaz vienu procentu no IKP.
	Sporta likums	13.panta pirmā daļa Valsts budžeta līdzekļus sportam piešķir saskaņā ar Gadskārtējo valsts budžeta likumu. Budžeta apakšprogrammas “Augstas klases sasniegumu sports” finansējuma apmērs tiek noteikts ne mazāks kā iepriekšējā budžeta gadā.
VARAM	Latvijas vides aizsardzības fonda likums	5.pants Valsts budžeta dotācija Fondam Fondam piešķirtā valsts budžeta dotācija no vispārējiem ieņēmumiem nevar būt mazāka kā iepriekšējā budžeta gadā.
ZM	Lauksaimniecības un lauku attīstības likums	5.panta trešā daļa Valsts atbalsts lauksaimniecības attīstībai subsīdiju veidā nedrīkst būt mazāks par 2,5 procentiem no gada pamatbudžeta kopējiem izdevumiem, kas tiek segti no dotācijām no vispārējiem ieņēmumiem, atskaitot iemaksas ES budžetā.

MK neatbalstīja FM priekšlikumu un norādītajos likumos grozījumi netika veikti. FM šo jautājumu turpināja vērtēt arī otrās izdevumu pārskatīšanas laikā, kur norādīja, ka (..) spēkā esošo likumu normu finansēšana teorētiski būtu paredzama valsts pamatbudžeta bāzes izdevumos, nepieprasot šo finansējumu atkārtoti un neiesniedzot kā prioritāro pasākumu, tomēr praksē šāds risinājums nav iespējams, ņemot vērā ierobežotos valsts budžeta resursus.

Faktiski tas nozīmē, ka bāzes izdevumos finansējums netiek iekļauts automātiski, bet ministrijas atkārtoti šo finansējumu pieprasa kā prioritāro pasākumu.

Revidentu ieskatā būtiski ir tas, ka finansējumam ir jābūt saistītam ar sasniedzamajiem mērķiem un rezultātiem, bet automātiskā finansējuma paredzēšana kropļo šādu principu, jo neparedz, kāda apjoma un kvalitātes pakalpojums sabiedrībai ir jānodrošina ar šo finansējumu.

❖ **Atsevišķās situācijās gaidāmais ietaupījums rezultējas vēl lielākos izdevumos**

Pēc pirmās bāzes izdevumu pārskatīšanas ar MK 31.05.2016. sēdes protokollēmumu¹⁴⁴ ministrijām tika uzdoti vairāki uzdevumi. Vienā no tiem (6.15.apakšpunkts) ir paredzēts SM sadarbībā ar EM, ĀM un FM **izvērtēt iespējas** specializētā transporta **atašeja** Kazahstānā un Ķīnā turpmāko **darbību** 2017., 2018.gadā **nodrošināt SM, EM un ĀM budžetu iekšējo resursu ietvaros**.

Rezultātā **SM** pēc konsultācijām ar EM un ĀM **secināja, ka specializētā transporta atašeja Kazahstānā un Ķīnā turpmākas darbības nodrošināšana 2017.gadā un turpmākos gados SM, EM un ĀM budžetu iekšējo resursu ietvaros nav iespējama, un SM turklāt pieprasīja vēl papildu finansējumu** atašeju amata vietu nodrošināšanai, sākot ar 2017.gadu. Atbilstoši MK 16.08.2016. nolemtajam¹⁴⁵ **SM tika piešķirts papildu finansējums** 2017., 2018. un 2019.gadam specializēto atašeju Ķīnā, Kazahstānā darbības nodrošināšanai 288 758 *euro* apmērā ik gadu.

❖ **Bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultātā pieņemtie lēmumi neatbilst labai budžeta pārvaldībai**

Pēc pirmās bāzes izdevumu pārskatīšanas ar MK 31.05.2016. sēdes protokollēmumu¹⁴⁶ (17.punkts) tika uzdots ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm iesniegt priekšlikumus par ministriju, citu centrālo valsts iestāžu, ministriju padotībā, pakļautībā un pārraudzībā esošo iestāžu, tajā skaitā kapitālsabiedrību īpašumā un valdījumā esošu nekustamo īpašumu pārvaldības efektivizēšanas iespējām, tajā skaitā izvērtējot lietderību nekustamo īpašumu atsavināšanai vai nodošanai valsts akciju sabiedrība “Valsts nekustamie īpašumi”. MK noteica, ja šī uzdevuma izpildes rezultātā ministrijas un citas centrālās valsts iestādes nekustamo īpašumu atsavina, tad **atsavināšanas ieņēmumi daļēji novirzāmi kopējiem valsts pamatbudžeta ieņēmumiem un daļēji attiecīgās ministrijas vai citas centrālās valsts iestādes resursiem izdevumu segšanai.”**

Rezultātā Gadskārtējā budžeta likumā¹⁴⁷ tika iestrādāta norma, ka **valsts nekustamā īpašuma atsavināšanu var organizēt tā ministrija vai cita centrālā valsts iestāde**, kuras valdījumā ir attiecīgais valsts nekustamais īpašums. Finanšu ministram ir tiesības **palielināt attiecīgajai ministrijai vai citai centrālajai valsts iestādei apropriāciju ieņēmumiem un izdevumiem 50% apmērā no valsts nekustamā īpašuma atsavināšanas rezultātā valsts budžetā ieskaitītajiem līdzekļiem un šo apropriāciju atļauts piešķirt kapitālieguldījumiem, neatliekamiem pasākumiem ar pozitīvu sociālekonomisku efektu vai amatpersonu (darbinieku) motivēšanai**, ņemot vērā ieguldījumu attiecīgās institūcijas mērķu sasniegšanā.

Revidentu ieskatā līdzekļu, kas iegūti no valsts nekustamā īpašuma atsavināšanas, izlietošana nevis aktīvu vērtības uzturēšanai, bet gan ikdienas izdevumu un darbinieku motivēšanai, neliecina par labu budžeta vadību. Revidenti norāda, ka, piemēram, Igaunijā normatīvais regulējums paredz ieņēmumus no valsts nekustamo īpašumu privatizācijas ieguldīt stabilizācijas rezerves fondā¹⁴⁸.

❖ **Bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultātus attiecībā uz centrālajām valsts iestādēm, tajā skaitā, neatkarīgajām institūcijām, FM ir noteicis vienpusēji, neorganizējot sarunas ar attiecīgajām institūcijām.**

Kopumā bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultāti liecina, ka šis process nesniedz gaidītos rezultātus. Skaidri izzīmējas katra iestādes vadītāja vēlme saglabāt finansējumu institūcijai vismaz iepriekšējā līmenī vai vēl labāk – panākt finansējuma pieaugumu. Valdības lēmums pēc otrās izdevumu pārskatīšanas liecina, ka iestāžu vadītāju pozīciju stingri atbalsta arī ministri, kas veido spēcīgu politisko spiedienu pret FM centieniem mazināt valsts budžeta deficītu un nepalielināt valsts parādu ierobežotu finanšu iespēju apstākļos. Nemainot attieksmi un domāšanas veidu, vēlme un

spiediens tērēt mazina spēju paskatīties kritiski uz savas iestādes tēriņiem un padarīt tos iespējami efektīvākus. Kamēr no budžeta izpildītājiem netiks prasīta konkrētu rezultātu sasniegšana par piešķirto budžetu, tikmēr FM trūks neapgāžamu argumentu, lai pierādītu nelietderīgus tēriņus un nodrošinātu, ka izdevumu pārskatīšana sasniedz tai paredzēto mērķi.

1.5. Maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšana

Normatīvajā aktā¹⁴⁹ nav pietiekami skaidri aprakstīts process par izmaiņu veikšanu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu jau apstiprinātajos bāzes izdevumos, piemēram, – ko ietver tehniski precizējumi bāzes izdevumos.

Nosakot sākotnējos bāzes izdevumus, budžeta resori līdzekļus atlīdzībai var pārdalīt tikai tad, ja ir ticis pieņemts atsevišķs MK lēmums. Savukārt augustā/septembrī, kad MK pilnvaro FM sadarbībā ar budžetu resoriem veikt tehniskus precizējumus bāzes izdevumos, atlīdzības izdevumu palielināšanai vairs nav nepieciešams attiecīgs MK lēmums. Revidentu ieskatā tas liecina par nekonsekventu pieeju normatīvajā aktā¹⁵⁰ noteikto ierobežojumu piemērošanā un rada līdzekļu nelietderīgas izmantošanas risku.

Pēc tam, kad MK apstiprina budžeta bāzi, kas parasti notiek martā, un līdz tam, kad budžeta likumprojekts tiek iesniegts Saeimā, budžetā tiek veikti vēl dažādi valdības vai pašu budžeta resoru ierosināti precizējumi un izmaiņas. **Normatīvajā aktā¹⁵¹ līdz 12.05.2017. šis process par izmaiņu veikšanu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu jau apstiprinātajos bāzes izdevumos nebija aprakstīts.** Revīzijas laikā gan tika apstiprināti FM sagatavotie grozījumi MK noteikumos Nr.867, kas no 13.05.2017. paredz, ka pēc valsts budžeta bāzes izdevumu apstiprināšanas valdībā FM sadarbībā ar ministrijām līdz budžeta pieprasījumu iesniegšanai precizē valsts budžeta bāzes izdevumus atbilstoši MK pieņemtajiem lēmumiem¹⁵².

Iepriekšējo gadu prakse liecina, ka MK, lemjot par valsts pamatbudžeta bāzes izdevumu apstiprināšanu, sēdes protokolā vienlaicīgi norāda gadījumus, kad FM ir tiesības precizēt valsts budžeta bāzes izdevumus. Tie ir, piemēram¹⁵³:

- ❖ ja ir pieņemts attiecīgs MK lēmums;
- ❖ veicot tehniskus precizējumus un nepalielinot izdevumu kopējo apjomu (revidentu piezīme – 2015.gada budžeta izstrādes laikā¹⁵⁴ šim gadījumam bija papildu nosacījums – nepalielināt atlīdzību, kas kopš 2016.gada budžeta izstrādes ir atcelts);
- ❖ veicot izdevumu pārdali starp budžeta programmām/apakšprogrammām un izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem, nepalielinot kārtējo izdevumu kopējo apjomu, vienlaikus ministrijām nodrošinot attiecīgajās budžeta programmās/apakšprogrammās paredzēto pamatfunkciju īstenošanu un neveidojot maksājumu parādus;

- ❖ ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai, veicot līdzekļu pārdali no budžeta resora “74.Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums” programmā 80.00.00 “Nesadalītais finansējums ES politiku instrumentiem un pārējai ārvalstu finanšu palīdzībai” plānotā finansējuma uz attiecīgās ministrijas budžetu;
- ❖ precizējot ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļus un ieņēmumus par sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citus pašu ieņēmumus, budžeta izpildes procesā veicamos transfertus un tiem atbilstošos izdevumus, nepalielinot valsts budžeta deficītu;
- ❖ palielinot ministriju valsts budžeta bāzes izdevumus no maksas pakalpojumu un citu pašu ieņēmumu atlikumiem uz gada sākumu, ja budžeta programmai (apakšprogrammai) resursi izdevumu segšanai pamatā plānoti no maksas pakalpojumu ieņēmumiem un citiem pašu ieņēmumiem un maksājumus nepieciešams veikt gada pirmajā ceturksnī;
- ❖ palielinot ministriju valsts budžeta bāzes izdevumus no ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu atlikumiem uz gada sākumu, ja budžeta programmai (apakšprogrammai) maksājumus nepieciešams veikt gada pirmajā ceturksnī;
- ❖ palielinot ministriju budžeta bāzes izdevumus par uzturēšanas izdevumiem, kas rodas no ES politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu ietvaros veiktajiem kapitālajiem ieguldījumiem un kas turpmāk jāfinansē no valsts budžeta līdzekļiem, ja tiem iepriekšējā gadā ir piešķirts finansējums projekta uzturēšanas izdevumiem Gadskārtējā budžeta likuma ietvaros.

Lai izvērtētu izdevumu izmaiņas budžeta izstrādes laikā, revīzijā tika atlasīti piecu ministriju dati – FM, KM, IeM, LM, VARAM (skatīt tabulu zemāk).

Tabula Nr.15. Izlasē iekļauto ministriju 2016.gada budžeta izdevumu izmaiņas budžeta izstrādes laikā.

Ministrija	Apstiprinātais bāzes izdevumu apjoms, <i>euro</i>	Izmaiņas izdevumos, apstiprinot maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu, tajā skaitā			Maksimāli pieļaujamais izdevumu apjoms, <i>euro</i>	Maksimāli pieļaujamo izdevumu izmaiņas pret sākotnēji apstiprinātajiem bāzes izdevumiem <i>euro</i>	%	Izdevumu apjoms saskaņā ar Gadskārtējo budžeta likumu, <i>euro</i>	Izmaiņas pret maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu	
		tehniskie precizējumi, <i>euro</i>	MK lēmumi, <i>euro</i>	JPI/neatlie kamie pasākumi, <i>euro</i>					<i>euro</i>	%
2016.gada budžets										
FM	790 924 670	18 642 573	-12 335 369	1 200 000	798 431 874	7 507 204	0.95	793 068 569	-5 363 305	-0.68
KM	130 496 920	-13 522	-1 556 564	1 331 703	130 258 537	-238 383	-0.18	131 546 075	1 287 538	0.98
IeM	293 541 562	3 149 775	-1 546 933	35 681 851	330 826 255	37 284 693	12.70	337 032 880	6 206 625	1.84
LM	560 457 003	228 878	3 271 484	2 113 941	566 071 306	5 614 303	1.00	586 431 322	20 360 016	3.47
VARAM	66 845 110	8 181 952	-96 398	392	74 931 056	8 085 946	12.10	75 367 164	436 108	0.58
2017.gada budžets										
FM	765 339 368	-13 787 429	-2 173 264	5 406 725	754 785 400	-10 553 968	-1.38	735 296 673	-19 488 727	-2.65
KM	134 295 856	1 661 069	-21 423	8 361 206	144 296 708	10 000 852	7.45	155 074 247	10 777 539	6.95
IeM	336 440 215	6 591 483	790 198	36 594 422	380 416 318	43 976 103	13.07	389 885 932	9 469 614	2.43
LM	604 097 414	3 543 621	-12 402 841	13 600 456	608 838 650	4 741 236	0.78	612 292 437	3 453 787	0.56
VARAM	65 640 877	9 583 502	-13 554 708	1 405 496	63 075 167	-2 565 710	-3.91	66 715 549	3 640 382	5.46

Salīdzinot 2016. un 2017.gada apstiprinātos ministriju (FM, IeM, LM, KM, VARAM) bāzes izdevumus ar ministriju maksimālo izdevumu apjomu pa budžeta programmām un apakšprogrammām un Gadskārtējā budžeta likumā apstiprinātajiem ministriju izdevumiem, kā arī pārbaudot šo izmaiņu pamatotību, konstatēts, ka:

- ❖ iespējams izsekot ministriju izdevumu izmaiņām no apstiprinātajiem bāzes izdevumiem līdz maksimāli pieļaujamajam izdevumu apjomam;
- ❖ ne vienmēr ministriju maksimāli pieļaujamais izdevumu apjoms ir lielāks par ministrijai apstiprinātajiem bāzes izdevumiem, kā arī ne vienmēr Gadskārtējā budžeta likumā apstiprinātais ministrijas budžets ir lielāks par ministrijai noteikto maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu, jo izdevumu korekcijas veidojas gan laikā līdz maksimāli pieļaujamo izdevumu noteikšanai, gan Gadskārtējā budžeta likuma pieņemšanas procesā Saeimā.

FM bāzes un maksimāli pieļaujamo izdevumu apjoma noteikšanai ministrijām izmanto SAP sistēmu, kurā iespējams identificēt visas veiktās izmaiņas, **tomēr ir izmaiņas, kas normatīvajos aktos¹⁵⁵ nav pietiekami skaidri formulētas** vai skaidrotas, lai nodrošinātu nepārprotamu budžeta izdevumu aprēķināšanu un/vai sniegtu pietiekamu pārliecību par veikto izmaiņu pamatotību un nepieciešamību:

- ❖ attiecībā uz bāzes izdevumu aprēķināšanu **papildus** tiem **bāzes izdevumu izmaiņu veidiem, kādus paredz normatīvais akts¹⁵⁶, FM iekļāvusi izmaiņu veidu “citas izmaiņas”,** kas normatīvajā aktā tieši nav paredzēts, bet kas galvenokārt saistās ar izdevumu pārdali starp budžeta programmām un apakšprogrammām ministrijas ietvaros, kā arī izmaiņām starp izdevumu kodiem atbilstoši ekonomiskajām kategorijām vienas budžeta programmas/apakšprogrammas ietvaros;
- ❖ attiecībā uz maksimāli pieļaujamo izdevumu apjoma noteikšanu, MK, lemjot par valsts pamatbudžeta bāzes izdevumu apstiprināšanu, kā arī lemjot par gadskārtējo likumprojektu par Ietvaru un Gadskārtējo likumprojektu par valsts budžetu, norāda gadījumus, kad FM ir tiesības precizēt valsts budžeta bāzes izdevumus vai arī norāda gadījumus, kas dod atļauju ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm, saskaņojot ar FM veikt precizējumus budžeta resursos un izdevumos. Viens no tiem ir termins **“tehniskie precizējumi”, kam normatīvajos aktos arī nav sniegts skaidrojums.** Revīzijā konstatēts, ka pēc iedibinātās prakses šajā kategorijā FM iekļauj visas izmaiņas, ko MK ir atļāvis veikt, izņemot izmaiņas atbilstoši MK lēmumiem un papildus piešķirto finansējumu jaunajām politikas iniciatīvām, citiem prioritāriem pasākumiem vai neatliekamajiem pasākumiem. Vērtējot izmaiņas, kas ietvertas tehnisko precizējumu sastāvā, konstatēts, ka daļa no tām ir saistītas ar izdevumu pārdali starp budžeta programmām un apakšprogrammām ministrijas ietvaros vai izmaiņām starp izdevumu kodiem atbilstoši ekonomiskajām kategorijām vienas budžeta programmas/apakšprogrammas ietvaros.

Atšķirībā no bāzes izdevumu saskaņošanas (noteikšanas), kad normatīvais akts¹⁵⁷ bez atsevišķa MK lēmuma nepieļauj ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm veikt izdevumu pārdali uz izdevumiem atbildībai pamatfunkciju īstenošanai, nosakot maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu, MK šādu ierobežojumu kopš 2016.gada budžeta izstrādes vairs nav paredzējis. Tāpēc **šajā posmā tiek veiktas izdevumu pārdales arī uz izdevumiem atbildībai.** Piemēram, attiecībā uz FM resoru:

- ❖ nosakot maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu 2016.–2018.gadam budžeta programmā 33.00.00 “Valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšana” 2017. un 2018.gadam, veicot tehniskos precizējumus, izdevumi precēm un pakalpojumiem tika samazināti par 500 000 euro un tika pārdalīti uz FM īstenoto budžeta programmu 97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana” atbildības izdevumiem, lai FM varētu nodrošināt atbildību 2016.gada līmenī;

- ❖ nosakot maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu 2017.–2019.gadam budžeta programmā 33.00.00 “Valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšana”, veicot tehniskus precizējumus, 2017., 2018. un 2019.gadam no izdevumiem precēm un pakalpojumiem uz izdevumiem atlīdzībai pārdalīti 1 500 000 *euro*, lai nodrošinātu jaunās politikas iniciatīvas “Valsts ieņēmumu dienesta profesionālāko paaugstināta riska struktūrvienību ierēdņu un darbinieku motivēšana” īstenošanu.

Tātad, **nosakot sākotnējos bāzes izdevumus**, budžeta resori **līdzekļus atlīdzībai var pārdalīt tikai tad, ja ir ticis pieņemts atsevišķs MK lēmums**. Savukārt **augustā/septembrī**, kad MK pilnvaro FM sadarbībā ar budžetu resoriem veikt tehniskus precizējumus bāzes izdevumos, **atlīdzības izdevumu palielināšanai vairs nav nepieciešams attiecīgs MK lēmums**. Revidentu ieskatā **tas liecina par nekonsekventu pieeju normatīvajā aktā¹⁵⁸ noteikto ierobežojumu piemērošanā un rada līdzekļu nelietderīgas izlietošanas risku**.

1.6. Attīstības izdevumu plānošana

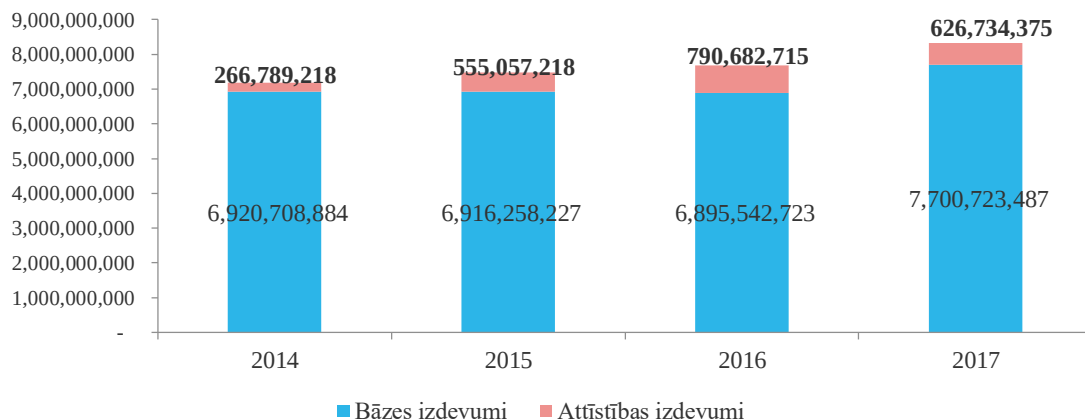
Koalīcijas budžeta darba grupa, sagatavojot priekšlikumu MK ar atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem, papildus ministriju priekšlikumiem iekļauj sarakstā koalīciju veidojošo partiju priekšlikumus, tādējādi neievērojot MK noteikumus Nr.867 paredzēto prioritāro pasākumu priekšlikumu iesniegšanas un izvērtēšanas procesu. Pēc revidentu aplēsēm laika posmā no 2014. līdz 2016.gadam tādā veidā budžetā ir iekļauti pasākumi par kopējo summu vismaz 775 367 724 *euro*.

Jaunizveidotais prioritāro pasākumu izvērtēšanas process nekādā mērā nepalielina budžeta izstrādes procesa caurskatāmību, jo MK turpina atbalstīt tādu pasākumu finansēšanu, par kuriem nav bijuši sagatavoti priekšlikumi, kā to paredz normatīvais akts¹⁵⁹, tātad tiek piešķirts finansējums pasākumiem, kam nav izvērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem, un budžeta izstrādes dokumentos nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem tie ir izvēlēti.

Atbilstoši MK noteikumiem Nr.867¹⁶⁰ maksimāli pieļaujamais izdevumu kopējums valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta daļām valsts pamatfunkciju īstenošanai un ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto un finansēto projektu un pasākumu īstenošanai ietver:

- ❖ valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzes izdevumus, kas nodrošina valsts funkciju izpildi nemainīgā līmenī;
- ❖ valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta attīstības izdevumus, ja MK ir pieņemts lēmums par prioritārajiem pasākumiem (līdz 13.05.2017. saukti par JPI).

Revidējamā periodā (2014.–2017.gads) valsts budžeta izdevumi jauno politikas iniciatīvu īstenošanai, neatliekamiem un prioritāriem pasākumiem ikgadēji plānoti 4–12% no kopējiem valsts budžeta gada izdevumiem.

Attēls Nr.24. Valsts budžeta bāzes daļa un JPI 2014.–2017.gadā, euro.

1.6.1. Attīstības izdevumi valsts budžeta plānošanas dokumentu izpratnē

Attīstības izdevumi jeb prioritārie pasākumi ir paredzēti attīstības plānošanas dokumentos noteikto mērķu finansēšanai.

Latvijas valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas galvenais dokuments ir NAP2020. Tas nosaka valsts attīstības mērķus, prioritātes un sasniedzamos rezultātus, kā arī rīcības virzienus un atbildīgās institūcijas.

Saskaņā ar NAP2020¹⁶¹:

- ❖ tā ieviešana neizslēdz citu MK nosprausto mērķu finansējuma palielinājumu, ja tas notiek fiskāli atbildīgas valsts budžeta politikas ietvaros;
- ❖ tā finansēšanas kārtību nosaka LBFV. Atbilstoši katra gada apstiprinātajam budžeta sagatavošanas grafikam MK apstiprina aktualizētu vidēja termiņa budžeta mērķu, prioritāro attīstības virzienu, valdības fiskālās politikas mērķu, iekšzemes kopprodukta prognožu, valsts budžeta ieņēmumu prognožu, valsts budžeta finansiālās bilances apjomu, ievērojot fiskālās disciplīnas prasības;
- ❖ tā ieviešanas instrumenti ir valsts un pašvaldību budžeta līdzekļi, ES politiku instrumenti – Kohēzijas fonds, Kopējās lauksaimniecības un zivsaimniecības fondi un citi ES finanšu līdzekļi, ko EK novirza Līgumā par ES noteikto mērķu sasniegšanu, citi ārvalstu finanšu instrumenti, privātais finansējums;
- ❖ atbilstoši Ietvara likumam, gatavojot budžeta pieprasījumus, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes katram likuma perioda gadam norāda vidēja termiņa budžeta mērķus un prioritāros attīstības virzienus, kas vērsti uz NAP2020 noteikto mērķu sasniegšanu un prioritāšu ieviešanu;
- ❖ sagatavojot ikgadējo valsts budžeta pieprasījumu, ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sagatavo JPI, pamatojoties uz NAP2020 noteiktajām valsts attīstības prioritātēm un mērķiem. FM un PKC ir atbildīgi par iesniegto pieprasījumu analīzi, lai nodrošinātu sasaisti ar NAP2020.

LBFV¹⁶² paredz, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes sagatavo JPI, pamatojoties uz NAP2020 un valsts aizsardzības koncepcijā noteiktajām prioritātēm un mērķiem. MK var noteikt, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes, sagatavojot JPI, pamatojas arī uz citos attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm un mērķiem, tostarp ņemot vērā nepieciešamību veikt budžeta iestāžu administrēšanas spējas stiprināšanas pasākumus.

Analizējot budžeta plānošanas dokumentus, konstatēts, ka maksimāli pieļaujamais izdevumu kopapjoms ne visos gadījumos veidots no bāzes izdevumiem un attīstības izdevumiem jeb JPI, kā to paredzēja normatīvais akts¹⁶³. Piemēram, 2016.gada budžets veidots no bāzes izdevumiem un izdevumiem neatliekamajiem pasākumiem, bet 2017.gada budžeta paskaidrojumu projektā¹⁶⁴ tiek minēti bāzes izdevumi, JPI un prioritārie pasākumi. Attiecīgajā periodā normatīvajos aktos budžeta un finanšu vadības jomā termini “neatliekamie izdevumi” un “prioritārie pasākumi” netika lietoti un izmantoti un nebija sniegts šo terminu skaidrojums. Normatīvajos aktos nav arī detalizēts JPI skaidrojums.

Atbilstoši normatīvajiem aktiem¹⁶⁵ attīstības izdevumi jeb prioritārie pasākumi (JPI) būtu jābūt papildu valsts budžeta līdzekļu pieprasījumam valsts funkciju izpildes nodrošināšanai labākā/augstākā līmenī, kvalitātē vai kvantitātē, jaunu valsts funkciju īstenošanai vai valsts attīstības mērķu, prioritāšu un rezultātu sasniegšanai.

Savukārt, PKC, izstrādājot Politikas veidošanas rokasgrāmatu¹⁶⁶, ir devis šādu skaidrojumu terminam “JPI” – “papildu valsts budžeta līdzekļu pieprasījums valsts attīstībai (t.sk. strukturālo reformu īstenošanai), ko normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un apjomā gatavo ministrijas un citas centrālās valsts iestādes”.

Revīzijā revidenti, diskutējot ar FM par terminu būtību, vienojās par šādu terminu skaidrojumu¹⁶⁷:

“attīstības izdevumi” ir izdevumi, kas veidojas kā starpība: no maksimāli pieļaujamā izdevumu apjoma atņemot bāzes izdevumu apjomu;

“JPI” ir pasākums vai pasākumu kopums, kuram atkarībā no pieejamās fiskālās telpas tiek pieprasīts finansējums, un kas iziet MK noteikumos Nr.867 paredzēto vērtēšanas procesu;

“neatliekamie pasākumi” – pasākumi, kurus nav iespējams atlikt, bet kuri neiet MK noteikumos Nr.867 paredzēto vērtēšanas procesu;

“prioritārie pasākumi” – pasākumi, kuri neiet MK noteikumos Nr.867 paredzēto vērtēšanas procesu un ir atkarīgi no pieejamās fiskālās telpas.

Revidentu ieskatā FM pieeja, ka attīstības izdevumi tiek uzskatīti jeb plānoti kā starpība no maksimāli pieļaujamā izdevumu apjoma atņemot bāzes izdevumu apjomu, neliecina par attīstības izdevumu būtības izpratni un labu budžeta pārvaldību. Lai valsts attīstības vajadzības tiktu sabalansēti nodrošinātas starp nozarēm, finansējums tām ir jāplāno mērķtiecīgi un sistēmiski, uzraugot ieguldījumu efektivitāti un vērtējot nepieciešamās izmaiņas. Un attīstības izdevumus ir jāveido atbilstoši normatīvajā aktā¹⁶⁸ paredzētajiem principiem, ka tie ir papildu valsts budžeta līdzekļi valsts funkciju izpildes nodrošināšanai labākā/augstākā līmenī, kvalitātē vai kvantitātē, jaunu valsts funkciju īstenošanai vai valsts attīstības mērķu, prioritāšu un rezultātu sasniegšanai.

1.6.2. Priekšlikumi JPI

Ministrijas un centrālās valsts budžeta iestādes sniedz priekšlikumus prioritārajiem pasākumiem pat, ja makroekonomiskās attīstības prognozes liecina, ka nebūs pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai.

MK ikgadēji rīkojumā, kas nosaka gadskārtējo Ietvara likuma un Gadskārtējā valsts budžeta likuma sagatavošanas grafiku, nosaka termiņu, kādos ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm ir jāiesniedz FM un PKC priekšlikumi JPI.

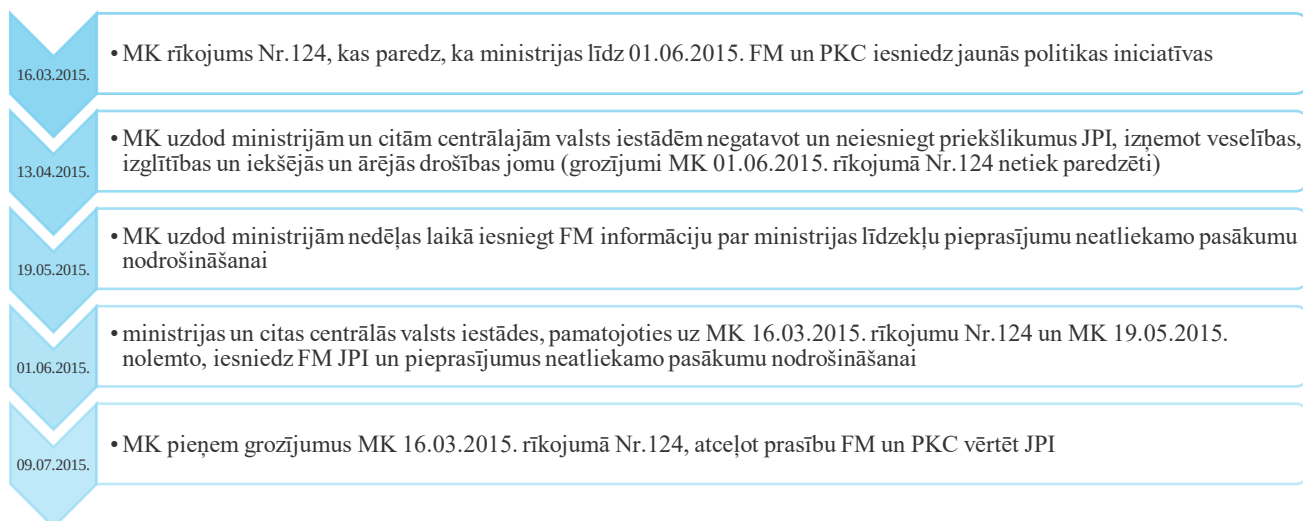
Priekšlikumus *Excel* formātā JPI ministrijas un citas centrālās valsts budžeta iestādes ir sagatavojušas 2013.gadā par 2014.–2016.gadu, 2014.gadā par 2015.–2017.gadu, 2015.gadā par 2016.–2018.gadu un 2016.gadā par 2017.–2019.gadu (skatīt tabulu zemāk), kur, kā redzams, priekšlikumu apmērs daudzkārt pārsniedz budžeta iespējas.

Tabula Nr.16. Iesniegtie priekšlikumi JPI un atbalstītie pieprasījumi 2014.–2017.gada budžeta izstrādes laikā, *euro*.

	JPI, kurām tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem	JPI administratīvās kapacitātes stiprināšanas pasākumiem	Kopā	FM un PKC vērtēto JPI skaits	Apstiprinātie JPI / izdevumi neatliekamajiem pasākumiem / izdevumi prioritāriem pasākumiem ¹⁶⁹
2014.–2016.				259	
2014.gadam	721 264 411	93 701 839	814 966 250		266 789 218 ¹⁷⁰
2015.gadam	996 609 925	77 238 845	1 073 848 770		393 075 445 ¹⁷¹
2016.gadam	1 298 318 429	69 809 039	1 368 127 468		443 404 716 ¹⁷²
2015.–2017.				259	
2015.gadam	506 044 475	61 731 073	567 775 548		161 981 773 ¹⁷³
2016.gadam	878 426 628	63 631 695	942 058 323		202 060 391 ¹⁷⁴
2017.gadam	1 128 765 068	70 749 324	1 199 514 392		255 992 720 ¹⁷⁵
2016.–2018.				0	
2016.gadam	555 765 439	24 953 755	580 719 194		145 217 608 ¹⁷⁶
2017.gadam	773 345 322	33 435 680	806 781 002		182 060 819 ¹⁷⁷
2018.gadam	1 135 702 090	46 775 577	1 182 477 667		226 618 697 ¹⁷⁸
2017.–2019.				72	
2017.gadam	747 312 227	56 086 229	803 398 456		188 680 836 ¹⁷⁹
2018.gadam	860 884 785	65 365 306	926 250 091		184 359 770 ¹⁸⁰
2019.gadam	1 134 235 251	84 268 691	1 218 503 942		182 691 336 ¹⁸¹

LBFV¹⁸² paredz, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes iesniedz priekšlikumus JPI tikai tad, ja attiecīgajos nākamajos saimnieciskajos gados atbilstoši aktuālākajām makroekonomiskās attīstības prognozēm būs pieejami līdzekļi JPI finansēšanai. Šis nosacījums neattiecas uz neatkarīgajām institūcijām¹⁸³, jo atbilstoši normatīvajam aktam¹⁸⁴, tām ir tiesības iesniegt priekšlikumus JPI neatkarīgi no makroekonomiskās attīstības prognozēm.

Revidenti ir konstatējuši, ka revidējamā periodā faktiski neatkarīgi no prognozēm par pieejamo resursu apjomu, normatīvie akti un valdības lēmumi nav ierobežējuši ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm priekšlikumu JPI sagatavošanu. Izņēmums ir attiecībā uz priekšlikumu sagatavošanu JPI par 2016.–2018.gadu (skatīt attēlu zemāk), kad valdība, apstiprinot Latvijas Stabilitātes programmu 2015.–2018.gadam, 13.04.2015. sākotnēji pieņēma lēmumu¹⁸⁵ ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm negatavot un neiesniegt priekšlikumus JPI par 2016.–2018.gadu (izņemot veselības un izglītības jomu saistībā ar strukturālām reformām, kā arī iekšējās un ārējās drošības jomu).

Attēls Nr.25 Notikumu hronoloģija, lemjot par JPI un neatliekamajiem pasākumiem 2016., 2017. un 2018.gadam

Kaut arī fiskālā telpa bija negatīva un ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm tika uzdots negatavot un neiesniegt priekšlikumus jaunajām politikas iniciatīvām par 2016.–2018.gadu, MK 19.05.2015. sēdē¹⁸⁶ uzdeva ministrijām sagatavot un nedēļas laikā FM iesniegt pieprasījumus neatliekamajiem pasākumiem, ko ministrijas un neatkarīgās institūcijas iesniedza papildus priekšlikumiem JPI.

Revidenti vērtē, ka šāda MK un FM rīcība, kad martā tiek pieņemts lēmums nepiešķirt līdzekļus JPI vispār, bet pusgadu vēlāk augustā tiek piešķirti līdzekļi ne tikai JPI, bet arī neatliekamajiem pasākumiem, neatbilst labai budžeta pārvaldībai.

1.6.3. Iesniegto pieteikumu attīstības izdevumiem novērtēšana

MK noteikumi Nr.867¹⁸⁷ (grozījumi spēkā kopš 13.05.2017.) paredz, ka ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegto prioritāro pasākumu pieteikumu vērtē:

- ❖ FM – vai ministrija prioritārā pasākuma pieteikumu ir sagatavojusi, ievērojot noteikumos minētos nosacījumus;
- ❖ PKC – ministriju prioritāro pasākumu atbilstību NAP, citiem politikas plānošanas dokumentiem un VRP.

PKC savu vērtējumu iesniedz Ministru prezidentam un FM, bet FM sagatavo kopsavilkumu par ministriju iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieteikumiem un iesniedz to finanšu ministram. Finanšu ministrs, ņemot vērā valsts budžeta finansiālās iespējas, nodrošina prioritāro pasākumu izvērtēšanu (izņemot neatkarīgo institūciju prioritāros pasākumus) un sagatavo priekšlikumus MK par atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem.

Kārtība, kas bija spēkā līdz 12.05.2017. paredzēja¹⁸⁸ vairāku kritēriju vērtēšanu nekā šobrīd, un visos gadījumos, kad kritērijs tika izpildīts, vērtētājiem bija jāpiešķir noteikts punktu skaits. Pamatojoties uz FM un PKC veikto izvērtējumu, FM katrai JPI, kurai tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem, aprēķina vidējo punktu skaitu un, ievērojot normatīvajā aktā¹⁸⁹ noteiktos nosacījumus, sarindot tās prioritārā secībā.

Neatkarīgi no prognozēm par pieejamo resursu apjomu attīstībai, revidējamā periodā normatīvie akti un valdības lēmumi ir ierobežojuši FM un PKC vērtējamo priekšlikumu JPI apjomu 2015.gadā, kad valdība uzdeva¹⁹⁰ nevērtēt JPI, kā arī 2016.gadā, kad, plānojot 2017.gada budžetu, valdība uzdeva¹⁹¹ FM un PKC vērtēt tikai līdz piecām augstākajām prioritātēm no ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegtā JPI un citu prioritāro pasākumu saraksta.

1.6.4. Finansējuma piešķiršana

Koalīcijas budžeta darba grupa sniedz priekšlikumus MK, kuri prioritārie pasākumi (iepriekš – JPI) jāatbalsta, ņemot vērā FM un PKC veikto novērtējumu par JPI atbilstību attīstības plānošanas dokumentiem, un MK tos bez iebildumiem atbalsta.

Kārtība, kas bija spēkā līdz 12.05.2017. paredzēja, ka FM BD atbilstoši normatīvajā aktā noteiktajam¹⁹² sagatavo un iesniedz MK izskatīšanai informatīvo ziņojumu par JPI vidējam termiņam, kurā tostarp tiek iekļauta informācija par iesniegtajām un prioritārā secībā atbilstoši FM, PKC vērtējumam sakārtotajām JPI.

Salīdzinot FM iesniegtās un prioritārā secībā sakārtotās ministriju JPI, kurām vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem, ar MK atbalstītajām JPI, konstatēts, ka **MK noteikumos Nr.867 noteiktā kārtība¹⁹³ attīstības izdevumu piešķiršanai netiek ievērota**, jo:

- ❖ 2015.gadā, izstrādājot Ietvara likumu 2016.–2018.gadam un Gadskārtējo valsts budžetu 2016.gadam, valdībā netika akceptēta finansējuma piešķiršana JPI, bet gan finansējuma piešķiršana neatliekamo pasākumu nodrošināšanai. Normatīvajā aktā¹⁹⁴ nav paredzēta neatliekamo pasākumu kā attīstības izdevumu finansēšana. **Tāpēc finansējuma apjoms, kas tika atbalstīts neatliekamo pasākumu īstenošanai 145 217 608 euro apmērā 2016.gadam, 182 060 819 euro apmērā 2017.gadam un 226 618 697 euro apmērā 2018.gadam, pēc būtības ir tas pats, kas JPI, tikai piešķirts bez šo pasākumu iepriekšēja izvērtējuma.**
- ❖ MK ir atbalstījis arī tādu pasākumu finansēšanu, par kuriem nav bijuši sagatavoti priekšlikumi JPI, kā to paredz normatīvais akts¹⁹⁵, tātad ir piešķirts finansējums pasākumiem, kam nav izvērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem un kas apstiprināti, neievērojot attīstības izdevumu piešķiršanai paredzēto procedūru.

Piemēram, Ietvara likuma 2015.–2017.gadam izstrādes laikā¹⁹⁶ atbalstīti šādi FM pasākumi, kam nav bijuši iepriekš sagatavoti JPI priekšlikumi: “Latvijas interešu pārstāvība muitas un nodokļu jautājumos”, “Darba drošību prasību nodrošināšana”, “Ar sabiedrības informēšanu saistītie pasākumi, lai noskaidrotu nodokļu maksāšanas nepieciešamību un informētu, kādiem mērķiem tiek novirzīti samaksātie nodokļi”. Savukārt EM atbalstīta iniciatīva “Būvniecības valsts kontrole”.

Revidenti konstatējuši, ka 2015.gada budžetā ir apstiprināti pasākumi, kas nav bijuši kā JPI priekšlikumi, par kopsummu 39,5 milj. euro jeb 22% no kopējā attīstības izdevumu apjoma.

Tabula Nr.17. MK apstiprinātie JPI un citi prioritārie pasākumi Ietvara likumā 2015.–2017.gadam, *euro*.

	2015.gads	2016.gads	2017.gads
Finansējums JPI un citiem pasākumiem kopā:	180 588 215	216 941 942	270 874 271
t.sk. citi pasākumi, kas nav iesniegti kā JPI	39 484 856	33 154 324	33 566 316
Citu pasākumu, kas nav iesniegti kā JPI īpatsvars %	21,9	15,3	12,4

Ietvara likuma 2017.–2019.gadam izstrādes laikā atbalstīti, piemēram, šādi pasākumi, kam nav bijuši sagatavoti JPI priekšlikumi, “Latvijas Valsts Simtgades programma”, “Valsts ieņēmumu dienesta atalgojuma sistēmas pilnveidošana”, “Valsts ieņēmumu dienesta kapacitātes stiprināšana”, “Valsts meža dienesta kapacitātes stiprināšana”.

Revīzijā konstatēts, ka tādu pasākumu apstiprināšana, kam nav bijuši sagatavoti JPI priekšlikumi, ir tieši saistīta ar koalīcijas darba grupas iesaisti budžeta izstrādes procesā.

Piemēram, attiecībā uz Ietvara likuma 2017.–2019.gadam izstrādi konstatēts, ka pēc tam, kad MK uzdeva finanšu ministrei organizēt diskusijas par atbalstāmajām neatliekamajām JPI un iesniegt priekšlikumus izskatīšanai MK 16.08.2016. sēdē¹⁹⁷, tika sasaukta Koalīcijas budžeta darba grupa.

No Koalīcijas budžeta darba grupas protokoliem¹⁹⁸ var secināt, ka **pirmajā darba grupas sanāksmē**, kurā piedalās finanšu ministre, četri Zaļo un zemnieku savienības pārstāvji, trīs Nacionālās apvienības “Visu Latvijai” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” pārstāvji, pieci Vienotības pārstāvji, kā arī pieci FM pārstāvji, **diskusija notiek vairs ne tik daudz par ministriju iesniegtajiem priekšlikumiem JPI, kā par partiju priekšlikumiem izdevumiem 166,1 milj. euro apmērā**, kas tikai daļēji ir saistīti ar ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegtajiem JPI:

- ✓ Zaļo un zemnieku savienība 45,2 milj. *euro* – ceļu infrastruktūrai un tiltiem, lauksaimnieku atbalstam, veselības nozarei rindu mazināšanai, reģionālajiem infrastruktūras objektiem, VID kapacitātes stiprināšanai, MK;
- ✓ Nacionālā apvienība “Visu Latvijai” – “Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” 46,7 milj. *euro* – demogrāfijas pasākumiem, Latvijas valsts simtgades programmai;
- ✓ Vienotība 61,8 milj. *euro* – ĀM, Valsts robežsardzei, Valsts drošības policijai, IeM darba algu reformas pabeigšanai, EM, LM, IZM ;
- ✓ Neatkarīgās institūcijas – 12,5 milj. *euro*.

Ņemot vērā, ka tobrīd FM aprēķinātā fiskālā telpa bija tikai 76,1 milj. *euro*, darba grupa nolēma līdz 12.08.2016. iesniegt priekšlikumus MK par izdevumu samazinājumu vai arī ieņēmumus palielinošiem pasākumiem.

Nākamajā koalīcijas budžeta darba grupas sēdē tika nolemts atbalstīt un virzīt uz MK sēdi šādus politisko partiju piedāvātos ieņēmumus palielinošus pasākumus:

- ✓ termiņuzturēšanās atļaujas pagarināšanas maksas noteikšana – 2017., 2018. un 2019.gadam papildu ieņēmumi 4,42 milj. *euro* apmērā;
- ✓ DRN paaugstināšana – 2017., 2018. un 2019.gadam papildu ieņēmumi 1,5 milj. *euro* apmērā;
- ✓ ieņēmumu no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas – 2017.gadam 20 milj. *euro* apmērā.

Tāpat tika nolemts virzīt uz MK sēdi darba grupas izvirzītos priekšlikumus par atbalstu iesniegtajām JPI un citiem prioritārajiem pasākumiem, kā arī ieņēmumu palielinošiem pasākumiem. **MK 16.08.2016. atbalstīja darba grupas budžeta sagatavošanai izvirzītos priekšlikumus** par atbalstu iesniegtajām JPI un citiem prioritārajiem pasākumiem:

Tabula Nr.18. MK 16.08.2016. sēdē apstiprinātie JPI un citi politisko partiju iesniegtie prioritārie pasākumi Ietvara likumā 2017.–2019.gadam, *euro*.

	2017.gads	2018.gads	2019.gads
MK 16.08.2016. sēdē atbalstītie pasākumi kopā	102 588 498	115 524 440	111 893 144
t.sk. citi prioritārie pasākumi	37 190 028	38 735 617	39 339 459
citu prioritāro pasākumu īpatsvars,%	36,3	33,5	35,2

Koalīcijas budžeta darba grupā politisko partiju 2017.gadam izvirzītie un MK atbalstītie citi prioritārie pasākumi 2017.gadam veido 37 milj. *euro* jeb 36% no 16.08.2016. MK sēdē atbalstītā papildu finansējuma.

Apkopojot konstatēto, revidenti secina, ka koalīcijas budžeta darba grupa, sagatavojot priekšlikumu MK ar atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem, papildu ministriju priekšlikumiem iekļauj sarakstā koalīciju veidojošo partiju priekšlikumus, tādējādi neievērojot MK noteikumus Nr.867 paredzēto prioritāro pasākumu priekšlikumu iesniegšanas un izvērtēšanas procesu. Pēc revidentu aplēsēm laika posmā no 2014. līdz 2016.gadam tādā veidā budžetā ir iekļauti pasākumi par kopējo summu vismaz **775 367 724 *euro*** (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.19. Attīstības izdevumu ietvaros apstiprināto pasākumu apjoms, kam nav sagatavoti JPI vai prioritāro pasākumu pieteikumi un kam nav veikta izvērtēšana MK noteikumu Nr.867 noteiktajā kārtībā, *euro*.

Atbalstītie pasākumi	2015.gadam	2016.gadam	2017.gadam	2018.gadam	2019.gadam	Kopā
Ietvars 2015-2017	39 484 856	33 154 324	33 566 316			106 205 496
Ietvars 2016-2018		145 217 608	182 060 819	226 618 697		553 897 124
Ietvars 2017-2019			37 190 028	38 735 617	39 339 459	115 265 104
Pavisam:	39 484 856	178 371 932	252 817 163	265 354 314	39 339 459	775 367 724

❖ **MK ir akceptētas JPI, kas pēc FM un PKC veiktā JPI vērtējuma nav ieguvušas augstāko vērtējumu atbilstībai attīstības plānošanas dokumentiem, piemēram:**

- ✓ Ietvara likuma 2015.–2017.gadam izstrādes laikā¹⁹⁹ no 241 JPI (bez JPI, kurām tiek vērtēta atbilstība VAK), kurām FM un PKC vērtēja atbilstību attīstības plānošanas dokumentiem, MK nav atbalstījis tādas JPI, kuras sarakstā pēc prioritātes (vidējā punktu skaita) atrodas ar numuru 1., 4., 5., 6., 7., 8., 9., savukārt ir atbalstījis tādas, kuras sarakstā ir numuriem 205., 208., 212., 222.;
- ✓ Ietvara likuma 2017.–2019.gadam izstrādes laikā²⁰⁰ no 72 JPI, kurām FM un PKC vērtēja atbilstību attīstības plānošanas dokumentiem, no pirmajā divdesmitniekā ierindotajām JPI, MK nav atbalstījis tādas JPI, kuras sarakstā pēc prioritātes (vidējā punktu skaita) atrodas ar numuru 2., 3., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 16., 17., 18., 19. un 20., savukārt ir atbalstījis tādas, kuras sarakstā ir numuriem 51., 53., 54., 55. un 57.;

❖ **atbalstītas arī tādas JPI, kuras PKC un FM nevērtēja, jo tās nebija ministrijas piecu augstāko prioritāšu JPI sarakstā.**

Piemēram, Ietvara likuma 2017.–2019.gadam izstrādes laikā IeM JPI “Plānveida gaisa kuģu parka atjaunošana, personāla apmācība un uzturēšana”, tika atbalstīts finansējums 2017.gadam 2 960 000 *euro*, 2018.gadam 2 890 650 *euro*, 2019.gadam 2 867 351 *euro*; “Robežsargu skaita blīvumu uz “zaļās” robežas palielināšana atkarībā pastāvošajiem riska faktoriem”, tika atbalstīts finansējums 2017.gadam 251 333 *euro*, 2018.gadam 511 743 *euro*, 2019.gadam 511 743 *euro*;

Neveicot papildu pierādījumu iegūšanu, revidenti vērs uzmanību, ka, revīzijā veiktajā aptaujā ministrijas ir norādījušas, ka attīstības izdevumu finansējuma piešķiršanas procesa īpatnību dēļ, būtiski pieaug papildu slogs:

Iesniedzot JPI izskatīšanai un vērtēšanai atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām, ministrijām nav garantēts, ka attiecīgās JPI atbalstīs un finansējums tiks piešķirts pilnā apmērā. Līdz ar to, rodas riski likumā paredzēto pasākumu kvalitatīvai īstenošanai, vai tiek lemts par likuma normas stāšanās spēkā termiņa atlikšanu. Jebkura jauna pakalpojuma ieviešana prasa sagatavošanās procesu procedūru izstrādi. Ja finansējums tiek piešķirts, esam gatavi pakalpojuma ieviešanai, savukārt, ja netiek piešķirts, lieki tiek tērēti nozares cilvēkresursi.

1.6.5. Jaunieviestais attīstības izdevumu plānošanas, vērtēšanas un apstiprināšanas process

Jaunizveidotais prioritāro pasākumu izvērtēšanas process nekādā mērā nepalielina budžeta izstrādes procesa caurskatāmību.

Izstrādājot 2018.gada budžetu, Ietvara likumā 2018.–2020.gadam līdzekļi prioritāriem pasākumiem ir apstiprināti 1,1 miljards *euro*, tai skaitā MK papildus budžeta resoru iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieprasījumiem ir atbalstījis koalīcijas darba grupas priekšlikumus prioritāriem pasākumiem par kopsummu 318,8 milj. *euro*.

FM attīstības izdevumu plānošanas un piešķiršanas principu maiņu izvirzīja kā 2017.gadā ikgadējās izdevumu pārskatīšanas galveno uzdevumu.

Revīzijas laikā FM pārskatīja attīstības izdevumu iesniegšanas, izskatīšanas un apstiprināšanas procesu, tajā skaitā terminoloģiju. MK noteikumu Nr.867 grozījumu, kas stājās spēkā 13.05.2017., galveno izmaiņu būtība ir²⁰¹:

- ❖ **attīstības izdevumi veidojas no prioritārajiem pasākumiem** – ar terminu “prioritārie pasākumi” turpmāk ir saprotamas arī JPI, neatliekamie pasākumi, citi pasākumi, kas atbalstīti iepriekšējos gados saskaņā ar MK pieņemtiem lēmumiem;
- ❖ ieviesta **vienota veidlapa** visiem prioritārajiem pasākumiem, koncentrējoties uz pasākuma mērķi un būtību, kā arī atsakoties no pārmērīgi detalizētās informācijas uz prioritāro pasākumu pieteikumu iesniegšanas brīdi;
- ❖ pieteikumā ir **jānorāda**, vai prioritārajam pasākumam ir **ietekme uz tautsaimniecību**, tai skaitā nacionālo drošību, un ekonomisko izaugsmi, strukturālo reformu īstenošanu. Tāpat **jānorāda iespējas līdzfinansēt prioritāro pasākumu no iekšējiem resursiem**, tādējādi veicinot iekšējo resursu pārskatīšanu un pārorientēšanu;
- ❖ vairs **netiek veikta prioritāro pasākumu vērtēšana un ranžēšana pēc punktiem**. Tā vietā tiek sagatavots FM un PKC viedoklis, pamatojoties uz ministrijas prioritāro pasākumu pieteikumā sniegto informāciju kopumā, vērtējot prioritārā pasākuma būtību un valsts budžeta finansiālās iespējas. **Finanšu ministrs organizē prioritāro pasākumu izvērtēšanas procesu** (piemēram, organizējot diskusijas, darba grupas sanāksmes vai seminārus, iesaistot nozaru ministrus). Prioritāro pasākumu izvērtēšanā ņem vērā īstenojamās strukturālās reformas, pasākumu ietekmi uz tautsaimniecību, tai skaitā nacionālo drošību, un ekonomisko izaugsmi, atbilstību Ietvara likumā noteiktajiem budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem, kā arī no ministriju budžetiem novirzāmo

līdzfinansējumu prioritāro pasākumu īstenošanai. Finanšu ministrs sniedz priekšlikumus par atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem MK lēmuma pieņemšanai;

- ❖ ministrijām ir **saistoši iesniegt FM precizēto** un papildināto **informāciju** par prioritārajiem pasākumiem **gan diskusijas fāzē, gan arī pēc pasākumu apstiprināšanas MK.**

Saskaņā ar budžeta sagatavošanas grafiku 2018.gadam²⁰²:

- ❖ Ministrijas līdz 01.06.2017. iesniedza FM un PKC priekšlikumus par prioritārajiem pasākumiem un to īstenošanai nepieciešamo finansējumu;
- ❖ FM 22.–29.08.2017. organizēja diskusijas un MK galīgā lēmuma pieņemšanu par valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2018., 2019. un 2020.gadam.

Mainot Ietvara likuma 2018.–2020.gadam izstrādes laikā prioritāro pasākumu iesniegšanas kārtību, nedaudz mainīts ir arī prioritāro pasākumu iedalījums, piemēram, vairs nav dalījuma JPI, kurām tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem un JPI administratīvās kapacitātes stiprināšanas pasākumiem:

Tabula Nr.20. Iesniegtie priekšlikumi prioritāriem pasākumiem Ietvara likumā 2018.–2020, *euro*.

		2018.gads	2019.gads	2020.gads
Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegtie pieprasījumi prioritārajiem pasākumiem	pašu	603 232 375	701 056 489	767 723 282
	starpnozaru	136 959 112	270 891 628	316 713 609
Neatkarīgo institūciju iesniegtie pieprasījumi prioritārajiem pasākumiem	pašu	10 281 117	10 386 344	11 370 914
	starpnozaru	2 436 174	20 681 956	35 384 364
Kopā		752 908 778	1 003 016 417	1 131 192 169

Lai izvēlētos, kurus no iesniegtajiem pieteikumiem atbalstīt, MK 22.08.2017. sēdē²⁰³ uzdeva finanšu ministrei organizēt valdību veidojošās koalīcijas sadarbības partneru darba grupu un iesniegt priekšlikumus par atbalstāmajiem prioritārajiem pasākumiem izskatīšanai MK 31.08.2017. ārkārtas sēdē, kā arī valdību veidojošās koalīcijas partijām dalībai darba grupā deleģēt 3 pārstāvjus no katras valdību veidojošās koalīcijas partijas, bet FM nodrošināt sekretariāta funkcijas. Revidentu ieskatā šāds budžeta plānošanas process neatbilst labas budžeta vadības principiem, jo nav skaidri noteikti kritēriji, kā tiek izvēlēti atbalstāmie prioritārie priekšlikumi.

Ņemot vērā MK lēmumu uzdot valdību veidojošās koalīcijas sadarbības partneru darba grupai izvērtēt ministriju un centrālo valsts iestāžu iesniegtos prioritāros pasākumus, **nav skaidra FM un PKC loma prioritāro pasākumu pieteikumu vērtēšanā.** Informatīvajā ziņojumā²⁰⁴ norādīts, ka PKC 29.06.2017. FM ir iesniedzis ministriju un citu centrālo valsts iestāžu prioritāro pasākumu izvērtējumu, taču nevar iegūt pārlicību, vai PKC vērtējums ņemts vērā, jo informatīvajā ziņojumā norādīts, ka minētā informācija paredzēta iekšējai lietošanai un apstrādei (ierobežotas pieejamības informācija). PKC ministriju un citu centrālo valsts iestāžu prioritāros pasākumus vērtējis atbilstoši saviem definētiem vērtēšanas kritērijiem.

MK lēmumus par prioritārajiem pasākumiem 2018.-2020.gadam pieņēma 22.08.2017., 08.09.2017., 12.09.2017. un 14.09.2017. sēdēs²⁰⁵ kopā par 1 104 590 877 *euro*, tai skaitā atbalstot arī valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupas izvirzītos priekšlikumus iesniegtajiem prioritārajiem pasākumiem, tai skaitā neatkarīgajām institūcijām, kā arī papildu priekšlikumus par finansējuma novirzīšanu ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm prioritārajiem pasākumiem.

Tabula Nr.21. Apstiprinātie priekšlikumi prioritāriem pasākumiem Ietvara likumā 2018.–2020²⁰⁶, euro.

	2018.gadam	2019.gadam	2020.gadam	Kopā
Apstiprinātie prioritārie pasākumi kopā:	336 272 523	367 496 741	400 821 613	1 104 590 877
t.sk. prioritārie pasākumi, kas nav iesniegti un vērtēti kā ministriju prioritārie pasākumi	68 129 008	51 009 943	199 641 773	318 780 724
Citu prioritāro pasākumu īpatsvars,%	20.3	13.9	49.8	28.9

Revidenti konstatēja, ka budžeta izstrādes dokumentos nav izsekojams, pēc kādiem kritērijiem ir izvēlēti 2018.–2020.gadam atbalstāmie pasākumi. Turklāt, analizējot apstiprinātos prioritāros pasākumus, konstatēts, ka daļa no tiem nav atrodama ministriju sagatavoto un iesniegto prioritāro pieteikumu sarakstā, kas liecina par to, ka valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupa sniegusi priekšlikumu un MK ir atbalstījis pasākumus, ko ministrijas vai centrālās iestādes nav iesniegušas kā prioritāros pasākumus. No MK iesniegtajiem dokumentiem nav izsekojama papildus atbalstīto pasākumu izcelsme 2018.gada budžetā 68 129 008 euro, 2019.gada budžetā – 51 009 943 euro un 2020.gada budžetā – 199 641 773 euro. Revidenti norāda, ka atbalstīto pasākumu mērķi ir līdzīgi tiem deputātu priekšlikumiem, ko parasti atbalsta Saeima, izskatot budžetu 2.lasījumā, piemēram, atbalsts NVO, sporta būvju attīstība, diasporas pasākumi, sakrālā mantojuma saglabāšanas programma. Plašāku analīzi par šo jautājumu aicinām skatīt sadaļā “Budžeta apstiprināšana”.

FM viedoklis, sniedzot komentārus par revīzijas ziņojuma projektu:

Paskaidrojam, ka, 2017.gadā izstrādājot grozījumus MK 11.12.2012. noteikumos Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” un ieviešot prioritāro pasākumu procesu, viena no atziņām, kas tika iestrādāta šajā normatīvajā aktā, bija par to, ka apspriežot ministriju sākotnēji iesniegtos prioritāro pasākumu pieteikumus, diskusijas procesā tie var tikt modificēti un var rasties arī jaunas idejas prioritāro pasākumu īstenošanai (kas ir normāls diskusiju process).

Revidentu ieskatā tas neliecina par labu budžeta pārvaldību, ja pēc tam, kā nozaru ministrijas ir iesniegušas priekšlikumus prioritāriem pasākumiem, diskusiju rezultātā gandrīz trešdaļa no apstiprinātajiem pasākumiem ir tādi, kurus nozaru ministrijas sākotnēji nebija plānojušas.

1.7. Publisko investīciju pārvaldība

Vērtējot publisko investīciju projektu vadības sistēmu, secināts, ka **Latvijā nepastāv lielo publisko investīciju projektu vadības sistēma**, kas atbilstu OECD labas budžeta pārvaldības principa kritērijam “ir izstrādāta un īstenota nacionālā sistēma valsts investīciju atbalstam”, jo atsevišķi valsts investīciju projekti tiek finansēti attiecīgo ministriju budžeta ietvaros kā tiešās investīcijas, un šīs tiešās investīcijas netiek veiktas kā daļa no vienota, koordinēti uzraudzīta publisko investīciju plāna.

Revidenti nav guvuši pārliecību par mērķtiecīgu, sistēmisku publisko investīciju izdevumu plānošanu – par tādu plānošanu, kas nodrošinātu, ka visupirms tiek piešķirti līdzekļi tiem projektiem, kas atbilst prioritārajām valsts attīstības vajadzībām, un laicīgi tiek apzināti visi turpmākie izdevumi, t.sk. investīciju rezultātā iegūto aktīvu uzturēšanai.

Lielo publisko investīciju projektu pārvaldības regulārās problēmas nevar uzskatīt par atsevišķiem, neveiksmīgiem izņēmuma gadījumiem, bet tās ir atzīstamas par sistēmiskām, visaptverošām lielo publisko projektu pārvaldības problēmām.

FM nav konkrēta un konsekventa viedokļa par publisko investīciju portfeli valstī.

FM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes finanšu nozarē un EM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes ekonomiskās politikas jomā neiesaistīšanās lielo publisko investīciju projektu apzināšanā, uzskaitē, pārvaldībā un nākotnes tendenču prognozēšanā, neatbilst labai valsts pārvaldībai un labai budžeta vadībai.

FM nesniedz Saeimai un sabiedrībai uztveramu, pārskatāmu un pilnīgu informāciju par iepriekšējos gados veiktajām publiskajām investīcijām, kā arī budžeta paskaidrojumos nesniedz informāciju, kur un cik daudz ir plānots veikt publiskās investīcijas nākamajos gados.

Latvijā nav izstrādāts politikas plānošanas dokuments par publisko investīciju “plāns B”, kura mērķis būtu paredzēt, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas arī situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies vai apstāties.

Valsts ik gadu īsteno apjomīgus un finansiāli dārgus publisko investīciju projektus – valstij nepieciešams realizēt lielus ēku būvniecības, infrastruktūras attīstības projektus, apjomīgus IT projektus.

Revidenti ir ņēmuši vērā, ka Valsts kontroles iepriekš veiktajās revīzijās (skatīt 5.pielikumu) ir regulāri konstatējumi un secinājumi par lielo projektu nekvalitatīvo pārvaldību. Šādi secinājumi ir dažādu nozaru revīzijās – piemēram, tieslietu, finanšu, vides aizsardzības un reģionālās attīstības, zemkopības, izglītības, satiksmes nozarēs, un attiecas gan uz visdažādākās infrastruktūras attīstības projektiem, gan uz Rīgas pils aprīkojuma iegādi un restaurāciju, muitas kontroles punktu aprīkojumu, pasažieru vilcienu iepirkumu.

Tādēļ, balstoties uz apkopoto Valsts kontroles pieredzi, jāsecina, ka lielo publisko investīciju projektu pārvaldībā esošās regulārās problēmas vairs nevar uzskatīt par atsevišķiem, neveiksmīgiem izņēmuma gadījumiem, bet tās ir atzīstamas par sistēmiskām, visaptverošām lielo projektu pārvaldības problēmām.

Revidenti norāda, ka kvalitatīva lielo publisko investīciju projektu pārvaldība ir īpaši svarīga tā iemesla dēļ, ka, ņemot vērā šādu lielo projektu finansējumu, arī kļūdas šo projektu pārvaldībā var izmaksāt dārgi.

Valsts kontrole iepriekš ir pievērsusi pastiprinātu uzmanību arī lielajiem valsts informācijas un komunikāciju tehnoloģiju projektiem (t.sk. IKT projekti) un to pārvaldību kvalitātei. Svarīgi, ka arī IKT projekti var radīt lielas budžeta izmaksas. Tādēļ jāņem vērā, ka Valsts kontrole jau iepriekš ir konstatējusi nozīmīgus trūkumus šo projektu uzraudzībā (skatīt 5.pielikumu).

LBFV noteic, ka Gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta (budžeta likumu projektu paketes) paskaidrojumi ietver²⁰⁷ kopsavilkumu par investīciju finansēšanu un finansēšanas avotiem, ikgadējiem ekspluatācijas izdevumiem, kā arī jauniem investīciju projektiem, kas pārsniedz saimnieciskā gada ietvarus, kopsavilkumu par investīciju projektu pabeigšanai nepieciešamajiem izdevumiem nākamajos gados.

Jāņem vērā, ka pārskatāmi un uztverami budžeta paskaidrojumi nodrošina to, ka lēmuma pieņēmējiem budžeta sagatavošanas procesā informācija ir pieejama pietiekošā detalizācijas pakāpē un arī sabiedrība gūst skaidru priekšstatu par budžeta līdzekļu izlietojumu²⁰⁸.

Revīzijā konstatēts, ka dokumentos ne vienmēr ir skaidri nodalāms termina “investīcijas” lietojums attiecībā uz dažādu investīciju veidiem un arī FM nav konsekventa terminu lietojumā.

Budžeta paskaidrojumos, tāpat kā valsts attīstības plānošanas un rīcībpolitikas dokumentos (piemēram, NAP2020, valdības rīcības plānā²⁰⁹) termins “investīcijas” tiek lietots gan attiecībā uz privātajām investīcijām, gan publiskajām investīcijām, tai skaitā, valsts budžeta izdevumiem investīcijām. Līdzīgi arī FM vēstulē Saeimas komisijai²¹⁰ lieto šādus visdažādākos investīciju apzīmējumus, bet nesniedz šo terminu skaidrojumu:

- ❖ “publiskās investīcijas”,
- ❖ “valsts investīcijas”,
- ❖ “publisko investīciju nacionālā daļa”,
- ❖ “nacionālās investīcijas”,
- ❖ “nacionālā publisko investīciju daļa”
- ❖ “ES fondu investīcijas”,
- ❖ “privātās investīcijas”.

Tādēļ lēmumu pieņēmējiem un sabiedrībai var nebūt viennozīmīgi skaidri saprotams, par kuru investīciju veidu katrā gadījumā ir runa, un tiem var rasties maldīgi secinājumi. Revidenti secina, ka būtu lietderīgi ieviest ikdienā lietojamus, skaidri nodalāmus terminus dažādu investīciju veidu apzīmēšanai (ieteikums par šo terminu ietverts šī ziņojuma sadaļā “Budžeta plānošanas administrācija”).

1.7.1. Budžeta paskaidrojumi par publiskajām investīcijām

Atbilstoši budžeta paskaidrojumiem²¹¹ valsts pamatbudžeta finansējums valsts investīciju projektu īstenošanai 2017.gadā plānots 1 335 milj. *euro*, no kuriem nozīmīgāko daļu veido ieguldījums, t.sk. līdzfinansējums, ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētajos projektos. Budžeta paskaidrojumos norādīts, ka pārējās valsts budžeta investīcijas 2017.gadā paredzētas AiM 18 tūkst. *euro* apmērā jeb 0,0015% ir investīcijas valsts kartogrāfijas sistēmas izveidei.

Tabula Nr.22 FM budžeta paskaidrojumos sniegtā informācija par valsts pamatbudžeta finansējumu investīciju projektu īstenošanai²¹²

Plānošanas gads	ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības finansējums	summa ²¹³	Pārējās valsts budžeta investīcijas
			saņēmējs
2017	1 335 milj. euro	18 tūkst. euro	AiM valsts kartogrāfijas sistēmas izveidei.
2016	1 201,9 milj. euro	13,5 tūkst. euro	AiM valsts kartogrāfijas sistēmas izveidei.
2015	1 254,3 milj. euro	2,9 milj. euro	AiM, no tām Nacionālo bruņoto spēku sakaru sistēmas attīstībai 2,9 milj. euro un valsts kartogrāfijas sistēmas izveidei 0,04 milj. euro.
2014	1 281,4 milj. euro	13,2 milj. euro	AiM, no tām Jūras spēku pretmīnu kuģu iegādei 8 milj. euro, Jūras spēku patruļkuģu būvei 2,3 milj. euro, Nacionālo bruņoto spēku sakaru sistēmas attīstībai 2,8 milj. euro un valsts kartogrāfijas sistēmas izveidei 0,04 milj. euro.

Budžeta paskaidrojumos²¹⁴ FM ir norādījusi, ka investīcijas nav, piem., tādas ilgtermiņa saistības kā VAS “Valsts nekustamie īpašumi” īstenotie projekti un pasākumi, Nacionālo bruņoto spēku ilgtermiņa līgumu nodrošināšana, speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegāde, jauna cietuma būvniecība:

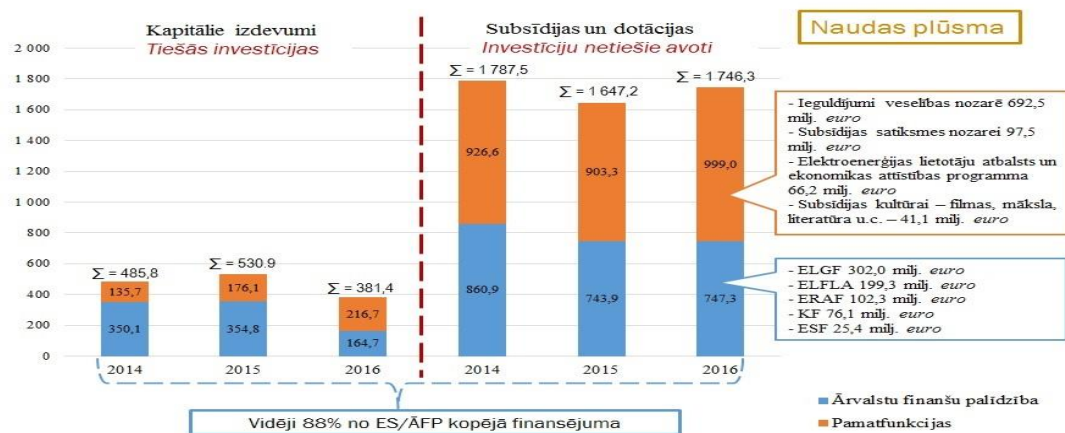
*Bez investīcijām ilgtermiņa saistības paredzētas maksājumiem par aizņēmumiem un kredītiem, maksājumiem starptautiskajās institūcijās un programmās un citām ilgtermiņa saistībām. Tajā skaitā nozīmīgākākais līdzekļu apjoms paredzēts valsts parāda vadībai, iemaksām Eiropas Kopienas budžetā, VAS “Valsts nekustamie īpašumi” īstenotajiem projektiem un pasākumiem, valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšanai, Nacionālo bruņoto spēku ilgtermiņa līgumu nodrošināšanai, Valsts policijai transportlīdzekļu nomai, speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegādei, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei, Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu darbības nodrošinājumam, jauna cietuma būvniecībai Liepājā, nekustamo īpašumu nomas maksām u.c.*²¹⁵

Tātad budžeta paskaidrojumos kā valsts pamatbudžeta finansējums investīciju projektu īstenošanai 2017.gadā tiek uzrādīti visi valsts budžeta daļas “ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošana” izdevumi un ļoti maza daļa (2017.gadā 200 tūkst. euro) no valsts budžeta daļas “Valsts pamatfunkciju īstenošana” kapitālajiem izdevumiem. Bez šiem diviem izdevumu veidiem budžeta paskaidrojumos FM neuzrāda vēl kādus citus budžeta izdevumus kā valsts pamatbudžeta finansējumu investīciju projektu īstenošanai.

Revīzijā konstatēts, ka FM nav konkrēta viedokļa un tā neievēro konsekvenci par to, kādus izdevumus tā uzskata par valsts budžeta izdevumiem investīcijām – atšķiras budžeta paskaidrojumos un citos dokumentos iekļautās informācijas saturs.

Satura ziņā atšķirīgu un daudz plašāku informāciju nekā budžeta paskaidrojumos FM sagatavoja vairākus mēnešus pēc 2017.gada budžeta apstiprināšanas, sniedzot speciālu informāciju konkrētā Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdē. Šai sēdē FM nodrošināja gan kopsavilkumu par kapitālajiem izdevumiem kā tiešajām investīcijām, gan subsīdijām un dotācijām kā netiešajām investīcijām, gan informāciju par nozarēm.

Izdevumu struktūrā ir 2 investīciju finansēšanas avoti – tieši kapitālieguldījumi un subsidēšana, milj. euro

2017.03.22.

11

Attēls Nr.26 FM 22.02.2017. prezentācija “Publiskās investīcijas: kas izdarīts un kas mūs sagaida”.²¹⁶

2017.gada februārī prezentācijā Saeimā FM kā publiskās investīcijas 2014.–2016.gadam uzrādīja vidēji 88% no valsts budžeta daļas “ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošana”, lielāko daļu no valsts budžeta daļas “Valsts pamatfunkciju īstenošana” kapitālajiem izdevumiem un daļu no uzturēšanas izdevumiem (t.i., subsīdijas un dotācijas). Tātad 2017.gada februārī FM pielietoja no budžeta paskaidrojumiem atšķirīgu publisko investīciju aprēķināšanas metodiku, izmantojot finansiāli visietilpīgāko publisko investīciju tvērumu, jo pie publiskajām investīcijām FM pieskaitīja arī pamatfunkciju īstenošanas kapitālos izdevumus un uzturēšanas izdevumu subsīdiju un dotāciju daļu.

Šajā sēdē 22.02.2017. Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisija aicināja²¹⁷:

- līdz 01.09.2017. MK iesniegt Komisijā vidēja termiņa (līdz 2021.gadam) rīcības plānu publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai pēc ES 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma;
- līdz 01.09.2017. FM veikt Latvijas Republikas publisko investīciju apmēru modelēšanu līdz 2025.gadam, aplūkojot vismaz trīs iespējamās scenārijus (optimistiskais, negatīvais, reālistiskais), kā arī sniegtot vērtējumu, kā publisko investīciju apjomus varētu ietekmēt Publisko investīciju stabilizēšanas plānā paredzētie uzdevumi.

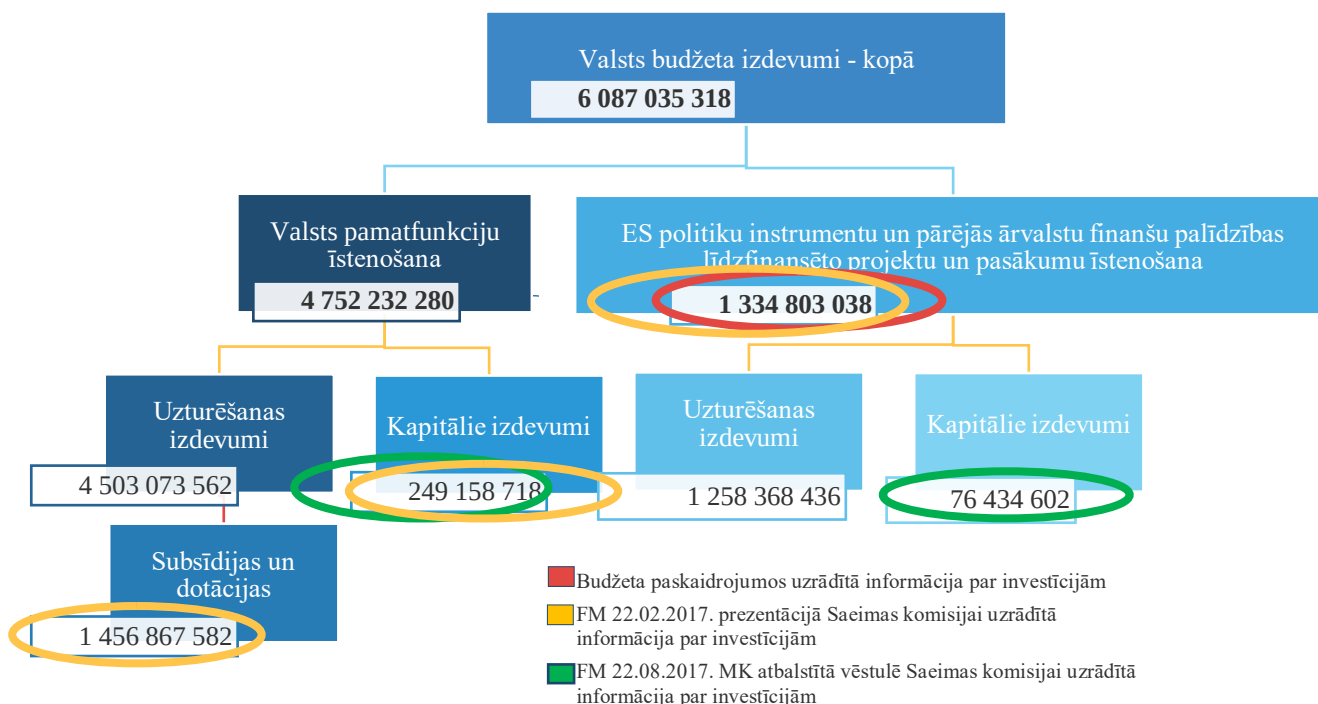
22.08.2017. MK atbalstīja FM sagatavoto atbildes projektu²¹⁸ Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai. 2017.gada augustā FM sniedz definīciju, ka ar publiskajām investīcijām tā saprot “pamatlīdzekļu iegādi, ko veic vispārējās valdības sektorā esošās institūcijas – jeb vispārējās valdības bruto pamatkapitāla veidošana”. Saskaņā ar EKS2010 vispārējās valdības sektors ietver valsts un pašvaldību budžeta iestādes, sociālās apdrošināšanas fondu, valsts un pašvaldību kontrolētas un finansētas kapitālsabiedrības, ko atlasa atbilstoši EKS2010 valdības sektora veidošanas kritērijiem. Tātad FM 2017.gada augustā FM ir izvēlējusies visplašāko publisko investīciju jēdziena tvērumu, aptverot visu vispārējās valdības sektoru, lai gan iepriekš FM uzrādīja tikai valsts budžeta investīciju daļu.

Revidenti secina, ka FM atbildē Saeimas komisijai ir sagatavojusi atkal atšķirīgu informāciju no iepriekš – iepriekšējo gadu budžeta paskaidrojumos un 22.02.2017. prezentācijā – sniegtās.

Revidenti secina, ka **FM nav konkrēta un konsekventa viedokļa par publisko investīciju kopsummu valstī.**

Budžeta paskaidrojumos uzrādītā informācija par valsts investīciju projektiem	22.02.2017. FM SPIRK prezentācijā uzrādītā informācija par valsts investīciju projektiem	22.08.2017. MK atbalstītā vēstules projektā uzrādītā informācija par publiskajām investīcijām
Definīcija nav, jāpiemēro LBFV.	Definīcija nav, jāpiemēro LBFV.	Pamatlīdzekļu iegāde, ko veic vispārējās valdības sektorā esošās institūcijas – jeb vispārējās valdības bruto pamatkapitāla veidošana.
1. Visi valsts budžeta daļas “ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošana” izdevumi; 2. ļoti maza daļa (2017.gadā 200 tūkst. euro) no valsts budžeta daļas “Valsts pamatfunkciju īstenošana” kapitālajiem izdevumiem.	1. Vidēji 88% no valsts budžeta daļas “ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošana”, 2. lielākā daļa no valsts budžeta daļas “Valsts pamatfunkciju īstenošana” kapitālajiem izdevumiem, 3. daļa no uzturēšanas izdevumiem (t.i., subsīdijas un dotācijas).	1. Vispārējās valdības bruto izdevumi pamatkapitāla veidošanai.
Norādīts, ka investīcijas nav: VAS “Valsts nekustamie īpašumi” īstenotie projekti un pasākumi, Nacionālo bruņoto spēku ilgtermiņa līgumu nodrošināšana, speciālo ugunsdzēsības un glābšanas transportlīdzekļu iegāde, jauna cietuma būvniecība u.c.		
Aplēstā kopsumma: 1 201,9 milj. euro (2016.gads) 1 335 milj. euro (2017.gads)	Aplēstā kopsumma: 2 127,7 milj. euro (2016.gads)	Aplēstā kopsumma: 3,5% no IKP, aptuveni 876 milj. euro (2016.gads)

Revidenti norāda, ka nav iespējams gūt pārliecību par FM sniegtās informācijas par publisko investīciju apjomu korektumu.

Attēls Nr.27. Valsts budžets 2017.gadam, plāns.

Pirmkārt, ikgadējā budžeta paskaidrojumos sniegtā informācija nav korekta un pilnīga. Revidenti nevar piekrist, ka valsts pamatbudžeta finansējuma izdevumos investīciju projektiem ir iekļaujami visi ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai paredzētie uzturēšanas un kapitālie izdevumi. Revidenti arī nepiekrīt, ka tādas ilgtermiņa saistības kā, piem., būvniecības projekti, kas uzskatāmi par tipiskiem investīciju projektiem, nav atzīstami par investīcijām. Revidenti secina, ka **FM budžeta paskaidrojumos sniedz nekorektu informāciju.**

Turklāt jānorāda, ka FM 2017.gada februāra un augusta secinājumi ir pretrunā ar budžeta paskaidrojumos norādīto informāciju, ka valsts pamatbudžeta finansējumu investīciju projektu īstenošanai nozīmīgāko daļu veido ieguldījums, t.sk. līdzfinansējums, ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētajos projektos.

Pretēji pašas FM budžeta paskaidrojumos sniegtajai informācijai:

“valsts pamatbudžeta finansējums investīciju projektu īstenošanai 2017.gadā plānots 1 335 milj. euro, no kuriem nozīmīgāko daļu veido ieguldījums, t.sk. līdzfinansējums, ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētajos projektos”²¹⁹,

2017.gada augustā FM vēstulē raksta:

“ES fondi veido 1/3, bet nodokļu ieņēmumi finansē 2/3 no publiskajām no publiskajām investīcijām, pretēji plaši izplatītam viedoklim, ka Latvijā publiskās investīcijas pamatā notiek no ES fondiem.”²²⁰

Revidenti norāda, ka par budžeta paskaidrojumu nepilnīgumu liecina arī tas, ka valsts pamatbudžeta finansējumā investīciju projektu īstenošanai nav iekļauti kapitālie izdevumi, ko FM 2017.gada augusta vēstules definīcijā uzrāda kā publisko investīciju sastāvdaļu.

Otrkārt, revidenti nepiekrīt, ka visa FM 2017.gada februāra prezentācijā Saeimas komisijai uzrādītā informācija ir korekta un būtu uzskatāma par valsts investīcijām. Piemēram, šaubas rada pamatfunkciju pozīcija “subsīdijas un dotācijas”. Piemēram, VM 2016.gada finanšu pārskata dati liecina, ka valsts un pašvaldību budžeta dotācija komersantiem, biedrībām, nodibinājumiem un fiziskām personām (EKK 3260) veido Nacionālā veselības dienesta – 99%, un VM (centrālā aparāta) – 1%, pārskaitītās dotācijas (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.23 Dati no VM 2016.gada finanšu pārskata.

Budžeta izpildītājs	Valsts un pašvaldību budžeta dotācija komersantiem, biedrībām, nodibinājumiem un fiziskām personām (EKK 3260)	
	euro	%
VM konsolidētais 2016.gada finanšu pārskats, tai skaitā :	692 473 314	100
Nacionālais veselības dienests	686 059 784	99
VM (centrālais aparāts)	6 413 530	1

Revidenti norāda, ka LBFV definīcija noteic, ka par investīcijām uzskatāmi tādi “ieguldījumi, kuru mērķis ir sekmēt tautsaimniecības attīstību, sabiedrības labklājības līmeņa paaugstināšanu, infrastruktūras uzlabošanu un apkārtējās vides sakārtošanu”.

Nacionālais veselības dienests, kas ir VM padotības iestāde un administrē veselības aprūpei paredzētos valsts budžeta līdzekļus (skat. tabulu), izmaksā dotācijas komersantiem saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem un norēķinās par sniegtajiem veselības aprūpes pakalpojumiem, kā arī ambulatorajai ārstniecībai paredzētajām zālēm un medicīniskajām ierīcēm²²¹.

Tabula Nr.24 Nacionālā veselības dienesta administrēšanā nodoto lielāko budžeta apakšprogrammu izpilde 2016.gadā²²².

Programmu/ apakš – programmu kodi	Programmu/ apakšprogrammu nosaukums	Apstiprināts likumā par valsts budžetu 2016.gadam, euro	Līdzekļu izlietojums 2016.gadā (naudas plūsma), euro
33.00.00	Veselības aprūpes nodrošināšana	683 021 790	682 901 846
33.01.00	Ārstniecība	524 675 747	524 584 697
33.03.00	Kompensējamo medikamentu un materiālu apmaksāšana	144 583 366	144 583 366
33.04.00	Centralizēta medikamentu un materiālu iegāde	11 544 970	11 516 076
33.08.00	Iedzīvotāju genoma datubāzes projekta īstenošana	119 521	119 521
33.09.00	Interesu izglītības nodrošināšana VSIA “Bērnu klīniskā universitātes slimnīca”	108 110	108 110
33.12.00	Reto slimību medikamentozā ārstēšana bērniem	1 990 076	1 990 076

Tādēļ, ņemot vērā LBFV definīciju, revidentu ieskatā FM 2017.gada februārī paustais viedoklis Saeimas komisijai, ka visas veselības nozarē izmaksātās dotācijas komersantiem ir netiešās investīcijas, nav pamatots, jo sniegtie **veselības aprūpes pakalpojumi, kā arī ambulatorajai ārstniecībai paredzēto zāļu apmaksa nevar tikt uzskatīti par atbilstošiem investīciju būtībai.**

Treškārt, revidenti norāda, ka 2017.gada augustā FM pielietotais investīciju tvērums ir atšķirīgs no iepriekš FM uzrādītās informācijas. Svarīgi, ka FM šajā vēstulē sniedz savu publisko investīciju definīciju, kas atšķiras no LBFV definīcijas (“ieguldījumi, kuru mērķis ir sekmēt tautsaimniecības attīstību, sabiedrības labklājības līmeņa paaugstināšanu, infrastruktūras uzlabošanu un apkārtējās vides sakārtošanu”), jo ietver tikai izdevumus bruto pamatkapitāla veidošanai.

Revidenti aicina FM rūpīgi izvērtēt, vai pēc FM pielietotās aktuālās metodikas publisko investīciju aprēķināšanā visus pamatkapitāla izdevumus (kods 5000 “Pamatkapitāla veidošana”²²³) var atzīt par publiskajām investīcijām. Diskutējams ir jautājums, vai visos gadījumos par publiskajām investīcijām ir

atzīstami, piemēram, arī izdevumi pamatlīdzekļu uzturēšanai noteiktā kvalitātē vai tādi pamatlīdzekļi kā ledusskapji, televizori, mikroviļņu krāsnis, lustras (kods 5232 “*Saimniecības pamatlīdzekļi*”, 2016.gadā pamatbudžeta izdevumi – 6 603 104 euro), u.tml.

Revidenti aicina šai sakarā arī pārskatīt pamatlīdzekļu noteikto minimālo vērtību, sākot ar kuru (virs 213 euro) aktīvs tiek atzīts nevis par inventāru (kods 2312 “*Inventārs*”), bet par pamatlīdzekli (kods 5000 “*Pamatkapitāla veidošana*”). Uz šo jautājumu ir norādījušas arī ministrijas – piem., 2017.gada izdevumu pārskatīšanas ziņojumā FM informēja, ka ministriju priekšlikumi ietvēra “*noteikt augstāku inventāra iegādes cenas sliekšni, no kura tas uzskaitāms kā pamatlīdzeklis, piemēram, 500 euro*”.

Revidenti arī norāda, ka FM sagatavotā un Saeimai sniegtā informācija ir apkopojums par iepriekšējos periodos veiktajām investīcijām. FM un MK informē Saeimu, ka publisko investīciju apjoms valstī 2016.gadā ir 3,5% no IKP (tātad aptuveni 876 milj. euro). Lai MK un Saeima ne tikai pieņemtu zināšanai apkopoto informāciju, bet to lēmumiem būtu arī ietekme, būtiski ir apzināt to investīciju apjomu, ko MK un Saeima var tieši ietekmēt ar saviem lēmumiem. MK un Saeima tieši nelemj par investīcijām pašvaldībās, valsts un pašvaldību kontrolētās kapitālsabiedrībās. Revidenti uzsver, ka, pielietojot FM publisko investīciju definīciju, MK un Saeima var lemt tikai par to publisko investīciju daļu, kas iekļauta budžeta likumā, t.i., piem., 2016.gadā Saeima lēma par izdevumiem pamatkapitālam par kopsummu 260 271 666 euro un 2017.gadā lēma par 315 244 174 euro. Revidenti secina, ka visa FM uzrādītā publisko investīciju kopsumma 3.5% no IKP jeb aptuveni 876 milj. euro nav pakļaujama MK rīcības plāniem, jo MK ikgadējā budžeta pieņemšanas procesā var lemt tikai par aptuveni 1/20 daļu no FM aprēķinātās publisko investīciju kopsummas jeb par aptuveni 300 milj. euro no 6 000 milj. euro (t.i. valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta kopsavilkuma izdevumu kopsumma).

Revidenti secina, ka **budžeta paskaidrojumos**²²⁴, kas ir Saeimas deputātu un sabiedrības nozīmīgs informācijas avots, vērtējot plānoto valsts budžeta līdzekļu sadalījumu, **netiek iekļauta uzskatāma, skaidrojoša un konsekventa informācija par valsts budžeta izdevumiem investīcijām**. Revidenti norāda, ka analītiskas un konspektīvas informācijas sniegšana ir būtiska kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai – īpaši ņemot vērā saspringto budžeta projektu izskatīšanas laika grafiku Saeimā.

Balstoties uz konstatēto, revidenti secina, ka **FM nav korekti apzinājusi, kādas ir Latvijas valsts publiskās investīcijas un nav nodrošinājusi, ka Saeimai un sabiedrībai tiek sniegta pilnīga un patiesa informācija par publiskajām investīcijām un to kopsummu**.

1.7.2. “Plāns B”

Valsts vidēja termiņa attīstības prioritātes ir noteiktas NAP2020. NAP2020 vidēja termiņa novērtējums būs pieejams 2017.gada nogalē, un šobrīd PKC veic²²⁵ iepriekšējos gados piešķirto līdzekļu kartēšanu pret NAP2020 mērķiem. Jānorāda, ka viss valsts budžets netiek kartēts pret NAP2020. PKC pa NAP2020 mērķiem sadala resoriem piešķirtos attīstības izdevumus: JPI, neatliekamajiem pasākumiem un prioritārajiem pasākumiem piešķirtos līdzekļus un daļu no bāzes izdevumiem – piešķirtos līdzekļus neparedzētiem gadījumiem un ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļus. Tikai NAP2020 vidēja termiņa novērtējumā būs pieejama informācija, cik daudz NAP2020 ir finansēts no valsts budžeta līdzekļiem un cik – no ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem. Jau šobrīd ir zināms, ka NAP2020 faktiskā izpilde pamatā ir balstīta uz ārvalstu finanšu līdzekļiem²²⁶. Nav izveidota sistēma, kā kartēt valsts budžeta bāzes izdevumus valsts attīstības mērķu

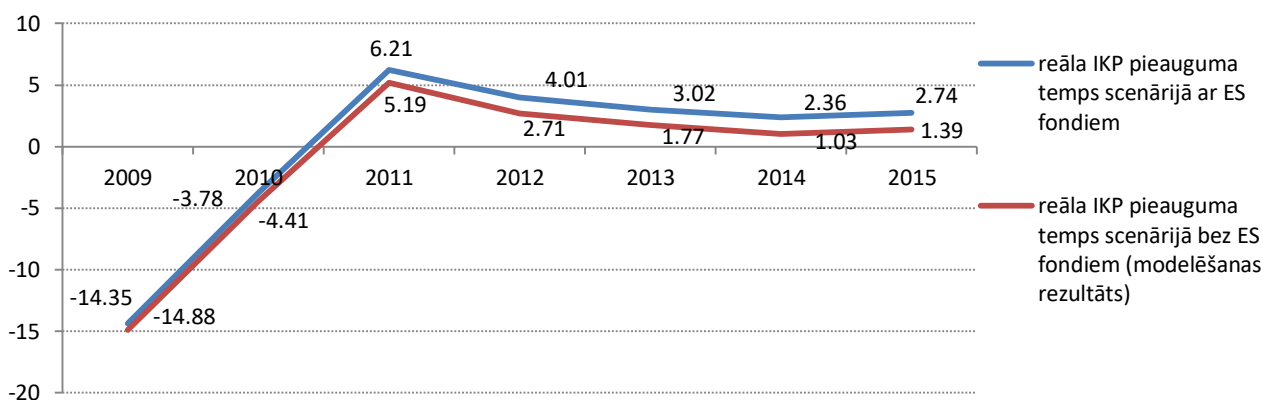
sasniegšanai (detalizētu informāciju skatīt ziņojuma sadaļā “Vai budžeta izdevumu sadale atbilst nacionālajiem mērķiem?”).

Revīzijā konstatēts, ka netiek veikts atsevišķs izvērtējums, cik lielā mērā NAP2020 noteikto mērķu sasniegšanu ir veicinājis tieši noteiktajam mērķim izlietotais finansējums jeb vai daļu no sasniegtajiem rezultātiem nav ietekmējuši kādi citi pasākumi un/vai cik lielā mērā konkrētais mērķis ir sasniegts kā likumsakarīgs valsts attīstības rezultāts, kas tiktu sasniegts arī bez papildus izlietotiem valsts budžeta līdzekļiem.

Māra Kučinska valdības rīcības plānā ir teikts:

Neizbēgams ir tālāks [...] ES fondu finansējuma apjoma krass samazinājums 2022.gadā²²⁷.

FM aprēķini²²⁸ liecina, ka ES fondu līdzekļi palielināja publisko investīciju apjomu par apmēram 3% no IKP. Kohēzijas politikas fondu aprēķinātā ietekme uz ikgadējo IKP pieaugumu ir vidēji 1,3 procentpunkti.

Attēls Nr.28. FM veiktie aprēķini par kohēzijas politikas fondu ietekmi uz IKP pieaugumu²²⁹

Kopš Latvija saņem ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļus, Latvijā nav izstrādāts politikas dokuments, kura mērķis būtu paredzēt, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas arī situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies vai apstāties. Tātad valstī nav redzējuma par to, kā šādā situācijā tiks pildītas valsts vidēja termiņa attīstības prioritātes (kas noteiktas NAP2020).

Revidenti konstatē, ka šobrīd nepieciešamība izstrādāt publisko investīciju plūsmas scenāriju ir nākusi kā atsevišķa likumdevēja iniciatīva, kad 2017.gada februārī Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisija aicināja MK un FM iesniegt rīcības plānu publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai pēc ES 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma. Revidenti secina, ka **nepieciešamība izstrādāt publisko investīciju plūsmas scenāriju nav daļa no izpildvaras iniciatīvas un sistēmiska darba.**

Pildot SPIRK aicinājumu veikt publisko investīciju apmēru modelēšanu līdz 2025.g, FM secina²³⁰, ka:

1. ES fondi veido 1/3, bet nodokļu ieņēmumi finansē 2/3 no publiskajām no publiskajām investīcijām, pretēji plaši izplatītam viedoklim, ka Latvijā publiskās investīcijas pamatā notiek no ES fondiem;
2. ES fondi pastāvēs arī jaunajā plānošanas periodā. Tomēr reālistiski var prognozēt, ka samazinājums varētu būt ap 15–20%, bet pesimistiskajā scenārijā sasniegt 30% samazinājumu;

3. *Nākamā perioda finansējuma samazinājumu līdz 2023.gadam valsts būtiski neizjutīs, bet 2024. un 2025.gadā finansējuma samazinājums monetārā izteiksmē būs mazāks, kā laika periodā pēc 2025.gada;*
4. *Nodokļu reformas ģenerētā papildus izaugsme nodrošinās papildus ieņēmumus, kas ir pietiekami, lai kompensētu ES fondu finansējuma samazinājumu.*
5. *Papildus nodokļu reformas kompensējošai funkcijai, svarīgi ir efektīvi izmantot samazināto ES fondu finansējumu. Kohēzijas politikai ir jāfokussējas uz tādiem pasākumiem, kas sekmē produktivitātes pieaugumu,*
6. *Sekmīgai rīcības plāna īstenošanai būtiski ir, lai netiktu pieņemti izmaksu konkurētspējai un privāto investīciju piesaistei nelabvēlīgi lēmumi, kas neitralizētu nodokļu reformas pozitīvo efektu, kā arī, lai tiktu nodrošināti apstākļi, lai ne vairāk, kā puse no papildus fiskālās telpas tiktu novirzīta tekošo izdevumu palielināšanai.*

FM secinājumi par veiksmīgu ES fondu finansējuma samazinājumu procesu ietver vairākus pasākumus, kas ir īstenojami tikai koordinēti MK līmenī. FM un MK viedoklim un secinājumiem vēstules formā nav juridiska spēka, lai īstenotu starpnozaru pasākumus un būtu vienošanās par budžeta izdevumu un ienākumu sadali. Revidenti secina, ka rīcības scenārijam ir **nepieciešams izstrādāt attiecīgu politikas plānošanas dokumentu, kas saturētu konkrētus mērķus, uzdevumus un saskaņotu nozaru ministriju rīcību publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai.**

1.7.3. Publisko investīciju projektu vadības process

Revidenti ir konstatējuši, ka aktivitātes, kuras šobrīd tiek veiktas attiecībā uz publisko investīciju projektu pārvaldīšanu, ir vērstas uz piešķirto, atsevišķo līdzekļu pārvaldību, nevis uz kvalitatīva plānošanas procesa izveidi.

Šobrīd atbildība par publiskajās investīcijās ieguldīto līdzekļu pārvaldīšanu ir sadalīta pa nozarēm un atbildība gulstas uz nozaru ministrijām, kas virza katra savas intereses, bet nenotiek šo interešu izvērtēšana un prioritāšu noteikšana koordinēti, valstiskā līmenī.

Nepieciešamība uzraudzīt atsevišķu nozaru lielos projektus ir noteikta VRP, piemēram, uzdots izstrādāt informatīvo ziņojumu par Latvijas dzelzceļa tīkla elektrifikācijas projektu, apkopot informāciju par publiskajiem lielajiem būvniecības iepirkumiem, izstrādāt autoceļu infrastruktūras uzturēšanas un attīstības finansēšanas modeļa priekšlikumu u.c. (skatīt 6.pielikumu).

Revīzijā konstatēts, ka atsevišķi publisko investīciju projekti tiek finansēti attiecīgo ministriju budžeta ietvaros kā tiešās investīcijas. Šīs **investīcijas netiek veiktas kā daļa no vienota publisko investīciju plāna, jo tāds pēc būtības nepastāv, un tām netiek veikta koordinēta uzraudzība, kas sniegtos ārpus vienas ministrijas atbildības** (šis apgalvojums neattiecas uz ES politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem, kas revīzijā netika vērtēti).

2017.gada februāra prezentācijā Saeimas komisijai FM uzrādīja arī lielāko investīciju kopsummu sadalījumu pa konkrētām nozarēm un projektiem. Ikgadējā budžeta pieņemšanas procesā FM šādu salīdzināmu informāciju budžeta paskaidrojumos neuzrāda.

Pamatfunkciju tiešās investīcijas pamatā veic ceļu infrastruktūrā, aizsardzībā un iekšējā drošībā, milj. euro

	2017	2018	2019
Kapitālie izdevumi – kopā	250,5	258,5	236,8
<i>tajā skaitā:</i>			
Valsts autoceļu pārvaldīšana, uzturēšana un atjaunošana	74,6	74,6	74,6
Aizsardzības īpašumu pārvaldīšana	36,7	40,5	49,3
Nacionālo bruņoto spēku uzturēšana	28,4	22,3	17,8
VAS "Valsts nekustamie īpašumi" īstenotie projekti	15,6	19,4	17,1
Iekšlietu ministrijas nekustamais īpašums un centralizētais iepirkums	14,0	6,2	6,8
Ieslodzījuma vietu būvniecība	12,3	30,6	26,1
Ugunsdrošība, glābšana un civilā aizsardzība	11,4	11,6	0,4
Valsts robežsardzes darbība	10,9	8,7	6,1
Valsts ieņēmumu un muitas politikas nodrošināšana	9,1	12,6	3,7
Pārējie valsts konsolidētie kapitālie izdevumi	37,6	32,0	34,8

2017.03.22.

14

Attēls Nr.29 FM 22.02.2017. prezentācija "Publiskās investīcijas: kas izdarīts un kas mūs sagaida" ²³¹

Revidenti gan norāda, ka atšķiras FM prezentācijā uzrādītā summa par kapitālieguldījumiem autoceļos un SM informatīvajā ziņojumā²³² uzrādītā summa. FM Saeimas komisijai ir ziņojusi, ka 2017.gadā valsts autoceļu pārvaldīšanā, uzturēšanā un atjaunošanā plānots ieguldīt 74,6 milj. euro. Savukārt SM ziņoja MK par 190,5 milj. euro ieguldīšanu, no kuriem 136 milj. euro ir ES finansējums. Šāda prakse – nozaru ministrijām uzrādīt būtiski atšķirīgas summas par investīcijām konkrētā jomā – neatbilst labai valsts pārvaldībai un labai budžeta vadībai.

Revidenti uzskata, ka šādas analītiskas informācijas – publisko investīciju apjoms pa nozarēm un projektiem – sniegšana ir būtiska kvalitatīvam budžeta pieņemšanas procesam gan MK, gan Saeimā. Tas ir priekšnosacījums veiksmīgai, koordinētai publisko investīciju plānošanai. Šādu informāciju FM negatavo regulāri kā ikgadējā budžeta plānošanas procesa sastāvdaļu. Revidenti uzskata, ka šī informācija – par uzsāktajiem un plānotajiem lielajiem publisko investīciju projektiem – ir jāiekļauj ikgadējā budžeta likumprojekta paskaidrojumos.

Ņemot vērā, ka informācija par publisko investīciju apjomu sadalījumā pa nozarēm un projektiem netiek sniegta MK kā obligātā ikgadējā budžeta plānošanas sastāvdaļa, revidenti norāda, ka **revīzijā nebija iespējams gūt pārliecību, ka kapitālie izdevumi konkrētajā apjomā, prioritārajā secībā un citās niansēs** (skatīt attēlu iepriekš) **ir mērķtiecīgu budžeta plānošanas lēmumu rezultāts un tieši šāds ieguldītā finansējuma sadalījums ir plānotais publisko investīciju plānošanas un izdevumu sadales procesa rezultāts.**

Latvijas valsts budžeta dokumentos nav paredzēts budžetā nodalīt budžetu ikdienas darbības nodrošināšanai un investīciju budžetu. Revidenti uzskata, ka **ir svarīgi plānošanas procesā lēmumu pieņēmējiem – MK un Saeimai – uzrādīt ikdienas darbības un investīciju budžeta izdevumu nošķirumu.** Nepieciešamība vērtēt publiskajām investīcijām paredzēto līdzekļu izlietojumu pierādījās, piem., 2018.gada budžeta plānošanas procesā, lemjot par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam, kad, lai atbrīvotu līdzekļus fiskālajai telpai, MK lēma²³³ jaunā Liepājas cietuma būvniecības procesa uzsākšanu atlikt līdz 2020.gadam, attiecīgi samazinot izdevumus TM budžeta apakšprogrammā 04.02.00

“Ieslodzījuma vietu būvniecība” 2018.gadā 30 657 667 euro apmērā un 2019.gadā 26 557 580 euro apmērā ilgtermiņa saistību pasākuma “Jauna cietuma būvniecība Liepājā” īstenošanai.

Ja izdevumiem ikdienas darbības nodrošināšanai pēc būtības ir nepārtrauktības raksturs, tad valdībai un Saeimai būtu jāņem vērā uzsākt īstenot publisko investīciju projektus tiem vislabvēlīgākajā laikā.

Revidenti uzskata, ka, ja lēmumu pieņēmējiem budžeta plānošanas procesā būtu nodrošināta informācija gan par nodalītām ikdienas darbības un investīciju budžeta izdevumu kopsummām, gan par plānotajiem publisko investīciju projektiem sadalītiem pa nozarēm un projektiem, tas nodrošinātu priekšnosacījumus kvalitatīvai budžeta plānošanai un ļautu budžeta plānošanas laikā lemt par publiskajām investīcijām paredzētā finansējuma izlietošanu, balstoties uz vispusīgi izsvērtiem apstākļiem un valsts prioritātēm. Revidenti secina, ka FM ir jāuzlabo ikgadējā budžeta paskaidrojumu saturs.

Pildot VRP pasākumu nr.18.2, VK kā atbildīgā institūcija 30.09.2016. Ministru prezidentam ir iesniegusi piedāvājumu lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas uzraudzības mehānismam un uzraudzības metodikas projektu. VK šo piedāvājumu revidentiem neiesniedza un 27.07.2017. informēja²³⁴ Valsts kontroli, ka:

Strādājot pie konkrētu lielo projektu praktiskās uzraudzības (piemēram, VAS “Latvijas dzelzceļa” tīkla elektrifikācijas projekts – vēl projekta izstrādes fāzē), konstatējām, ka metodikā piedāvātā ideālā lielo stratēģisko projektu uzraudzības kārtība ir jāmodificē, pielāgojot to praktiskajiem izaicinājumiem, ar kuriem nācās saskarties minētā projekta izstrādes uzraudzības posmā. Attiecīgi tika pieņemts lēmums pārskatīt 2016.gadā izstrādāto metodiku, ņemot vērā gūto praktisko pieredzi projektu uzraudzībā.

Revidenti secina, ka **VRP uzdevums nr.18.2 nav izpildīts un valstī vēl arvien nav izveidota centralizētu lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas pārraudzības kārtība**, lai veicinātu šo projektu savlaicīgu un kvalitatīvu īstenošanu.

Revīzijas laikā FM vēstulē norādīja²³⁵, ka lielo investīciju projektu pārvaldības kārtības izveide ir ārpus FM kompetences, savukārt EM puda uzskatu, ka tās atbildība ir tikai saistībā ar privāto investīciju jautājumiem.

Revidenti secina, ka neviena ministrija neuzskata par savu atbildību izveidot un/vai pārraudzīt nacionālu sistēmu publisko investīciju pārvaldībai.

Revidenti norāda, ka iestāžu nolikumos ir noteikts konkrēts to kompetenču sadalījums:

FM atbildība ²³⁶ ietver:	EM atbildība ²³⁷ ietver:	VK atbildība ²³⁸ ietver:
<u>funkcijas:</u> - izstrādāt finanšu politiku; - organizēt un koordinēt finanšu politikas īstenošanu; <u>lai nodrošinātu funkciju izpildi:</u> - izstrādā un īsteno politiku valsts budžeta un finanšu vadības politikas jomā; - izstrādā likumprojektu par valsts budžetu kārtējam gadam un tā paskaidrojumus; - izstrādā valsts ilgtermiņa, īstermiņa un vidēja termiņa	<u>funkcijas:</u> - izstrādāt ekonomikas politiku; - organizēt un koordinēt ekonomikas politikas īstenošanu; <u>uzdevumus:</u> - tautsaimniecības struktūrpolitikas koordinācijas jomā: ▪ sagatavo pārskatus par valsts ekonomisko stāvokli un sniedz priekšlikumus par nepieciešamajām izmaiņām struktūrpolitikā; ▪ veic makroekonomisko analīzi un izstrādā tautsaimniecības attīstības	<u>funkcijas:</u> - saturiski un organizatoriski nodrošināt MK darbu; - MK politisko vadlīniju ietvaros un uzdevumā piedalīties valdības politikas plānošanā; - Ministru prezidenta uzdevumā koordinēt un pārraudzīt MK un Ministru prezidenta lēmumu izpildi; <u>lai nodrošinātu funkciju izpildi:</u> - atbilstoši kompetencei izstrādā attīstības plānošanas dokumentus un tiesību aktu projektus, kā arī

FM atbildība ²³⁶ ietver:	EM atbildība ²³⁷ ietver:	VK atbildība ²³⁸ ietver:
makroekonomiskās attīstības scenāriju un valsts budžeta prognozes fiskālās politikas pamatojumu; - koordinē ārvalstu finanšu palīdzības resursu piesaistīšanu (saņemšanu) un to izmantošanas pārraudzību; - koordinē valsts dalību ES kohēzijas politikas izstrādē un ieviešanas uzraudzībā; - nodrošina ES struktūrfondu 1.mērķa un Kohēzijas fonda vadību.	scenārijus un prognozes; - saskaņo ar FM galveno makroekonomisko rādītāju prognozes valsts budžeta projekta izstrādei; - sniedz priekšlikumus FM nodokļu politikas izstrādē; - plāno, ievieš un uzrauga attīstības programmas un projektus, piesaistot ES un citus ārvalstu līdzekļus.	sniedz atzinumus par citu valsts pārvaldes iestāžu izstrādātajiem attīstības plānošanas dokumentiem un tiesību aktu projektiem; - sagatavo un sniedz MK, Saeimai un starptautiskajām organizācijām pārskatus, priekšlikumus un ieteikumus par situāciju valsts pārvaldē, kā arī organizē sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām.

Revidenti uzskata, ka FM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes finanšu nozarē²³⁹ un EM kā vadošās valsts pārvaldes iestādes ekonomikas politikas jomā²⁴⁰ neiesaistīšanās lielo publisko investīciju projektu apzināšanā, uzskaitē, pārvaldībā un nākotnes tendenču prognozēšanā, neatbilst labai budžeta vadībai.

Valsts kontroliere jau 2015.gada nogalē norādīja²⁴¹, ka visvairāk nelietderīgi tiek izlietoti līdzekļi lielajos publisko investīciju projektos un kapitālsabiedrību pārvaldībā, un bieži vien lieli projekti cieš neveiksmi, jo jau pašā projektu sākumā nav precīzi nodefinēti to mērķi, kā arī tiem nav bijusi profesionāla vadība.

Balstoties uz revīzijā konstatēto, revidenti secina, ka **nav izveidots uzraudzības mehānisms, kas nodrošinātu nacionāla līmeņa un saskaņotu starpresoru sadarbību sekmīgai publisko investīciju projektu īstenošanai.**

Revidenti secina, ka **vienota publisko investīciju** – gan valsts, gan ES politiku instrumentu un pārējo ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu – **pārvaldība un nākotnes scenāriju aplūkošana nav daļa no izstrādātas nacionālas sistēmas.**

Tādēļ revidenti secina, ka **nepieciešams izstrādāt t.s. valsts investīciju “plānu B”.**

Revidenti secina, ka **valstī nepastāv lielo publisko investīciju projektu vadības sistēma, kas atbilstu OECD principa kritērijam “ir izstrādāta un īstenota nacionālā sistēma valsts investīciju atbalstam”.**

Ieteikumi

- ❖ Lai nodrošinātu skaidru, vienotu un pilnīgu pieeju bāzes izdevumu un maksimālo izdevumu kopējā apjoma noteikšanā, aicinām Finanšu ministriju pilnveidot normatīvajos aktos noteikto kārtību, paredzot:
 - ✓ kādas izmaiņas bāzes izdevumos var veikt ministrijas (resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām, kad tiek veikta attiecīgā Ietvara likuma bāzes izdevumu sākotnējā saskaņošana ar Finanšu ministriju;
 - ✓ bāzes izdevumu elastības rīkus, piemēram, inflācija/deflācija, izmaiņas atlīdzības izdevumos sakarā ar minimālās algas palielināšanu, izmaiņas nodokļos, klientu skaita pieaugumu u.tml.;
 - ✓ skaidrākus noteikumus, kādas izmaiņas var veikt, sagatavojot maksimālo izdevumu kopējo apjomu, tai skaitā – ko nozīmē tehniskie precizējumi.

- ❖ Lai Saeimai un sabiedrībai tiktu sniegta pilnīga un patiesa informācija par publiskajām investīcijām, aicinām Finanšu ministriju korekti apzināt, kādas ir valstī veiktās publiskās investīcijas, un uzlabot budžeta paskaidrojumos sniegto informāciju, t.sk., uzrādot informāciju par plānotajiem publisko investīciju projektiem sadalījumā pa nozarēm.
- ❖ Lai nodrošinātu, ka kā pamatlīdzekļi tiek uzskaitīti aktīvi, kas ir pamatlīdzekļi pēc to ekonomiskās būtības, aicinām Finanšu ministriju izvērtēt nepieciešamību pārskatīt Ministru kabineta 27.12.2005. noteikumos Nr.1031 "Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām" noteikto pamatlīdzekļu minimālo vērtību, sākot ar kuru aktīvs tiek atzīts par pamatlīdzekli (kods 5000 "Pamatkapitāla veidošana").

Priekšlikumi

- ❖ Lai nodrošinātu labas pārvaldības principu, tai skaitā atklātības principa, ievērošanu valsts pārvaldes darbībā, aicinām Ministru kabinetu nodrošināt budžeta izstrādē iesaistīto darba grupu izveides un darbības atklātību.
- ❖ Lai pilnveidotu publisko investīciju pārvaldības procesu, aicinām Ministru kabinetu nodrošināt, ka ir izstrādāta un ieviesta sistēma publisko investīciju pārvaldībai, kas tostarp ietver, ka:
 - ✓ ir atbilstoša institucionāla kapacitāte plānot, novērtēt un prioritizēt lielus kapitālieguldījumu projektus;
 - ✓ publisko investīciju plāni tiek koordinēti valsts un pašvaldību līmenī;
 - ✓ ir nodrošināta projektu finanšu ieguldījumu uzraudzība atbilstoši projekta ieviešanas gaitai;
 - ✓ kapitālieguldījumu budžeta plānošana ir integrēta valdības vidēja termiņa fiskālajos plānos;
 - ✓ laicīgi tiek apzināti visi turpmākie izdevumi, t.sk. investīciju rezultātā iegūto aktīvu uzturēšanai.
- ❖ Lai nodrošinātu, ka ir izstrādāts plāns, kā valsts patstāvīgi finansēs publiskās investīcijas arī situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies vai apsīks, aicinām Ministru kabinetu nodrošināt, ka ir izstrādāts politikas plānošanas dokuments, kas ietvertu konkrētus mērķus, uzdevumus un saskaņotu nozaru ministriju rīcību publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai pēc ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma.

2. Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana jeb cik valsts budžeta līdzekļu mēs drīkstam un plānojam izlietot (“lejupvērstā” budžeta plānošanas metode)

Kas ir fiskālā politika un telpa?	Fiskālā politika ir principu un lēmumu kopums, kas nosaka valsts funkcijas ienākumu un izdevumu pārdalē ²⁴² . “Fiskālā telpa” ir valdībai pieejamie līdzekļi papildu budžeta vajadzību segšanai ²⁴³ .												
Kā tiek aprēķināta fiskālā telpa²⁴⁴?	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Mēnesis</th><th>Fiskālās telpas statuss</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Marts</td><td>Apstiprināti bāzes izdevumi²⁴⁵</td></tr> <tr> <td>Aprīlis</td><td>Apstiprināta indikatīvā fiskālā telpa²⁴⁶</td></tr> <tr> <td>Jūnijs</td><td>N/A – priekšlikumi par prioritārajiem pasākumiem²⁴⁷</td></tr> <tr> <td>Augusts</td><td>Korekcijas indikatīvajā fiskālajā telpā²⁴⁸</td></tr> <tr> <td>Septembris</td><td>Apstiprināta galējā fiskālā telpa²⁴⁹</td></tr> </tbody> </table>	Mēnesis	Fiskālās telpas statuss	Marts	Apstiprināti bāzes izdevumi ²⁴⁵	Aprīlis	Apstiprināta indikatīvā fiskālā telpa ²⁴⁶	Jūnijs	N/A – priekšlikumi par prioritārajiem pasākumiem ²⁴⁷	Augusts	Korekcijas indikatīvajā fiskālajā telpā ²⁴⁸	Septembris	Apstiprināta galējā fiskālā telpa ²⁴⁹
Mēnesis	Fiskālās telpas statuss												
Marts	Apstiprināti bāzes izdevumi ²⁴⁵												
Aprīlis	Apstiprināta indikatīvā fiskālā telpa ²⁴⁶												
Jūnijs	N/A – priekšlikumi par prioritārajiem pasākumiem ²⁴⁷												
Augusts	Korekcijas indikatīvajā fiskālajā telpā ²⁴⁸												
Septembris	Apstiprināta galējā fiskālā telpa ²⁴⁹												
Kāds ir FDL mērķis?	Noteikt tādas fiskālās politikas principus un nosacījumus, kas nodrošina ekonomikas ciklā sabalansētu budžetu, un tādējādi sekmēt ilgtspējīgu valsts attīstību, makroekonomisko stabilitāti un samazināt ārējo faktoru negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību ²⁵⁰ .												
Kādi nosacījumi un principi jāievēro?	FDL ²⁵¹ paredz, ka fiskālās politikas īstenošanā tiek ievēroti taupības, uzkrājumu veidošanas, pretcikliskas fiskālās politikas, stabilitātes, ilgtspējīgas fiskālās politikas, paaudžu savstarpējas atbildības, atklātuma un solidaritātes principi, bet fiskālie lēmumi tiek stingri vērtēti pēc bilances, izdevumu pieauguma, pārmantojamības, parāda un FNR nosacījumiem.												
Kāds deficīts ir pieļaujams?	SIP paredz 1% deficītu, bet nacionālajā līmenī esam noteikuši ierobežojošāku politiku – FDL paredz 0,5% deficītu.												
Kā tiek plānoti budžeta ieņēmumi?	Uz makroekonomiskā rāmja bāzes tiek veidoti budžeta ieņēmumi. FM veic PVN, MUN, VSAOI, IIN, UIN, muitas, vieglo automobiļu un motociklu, elektroenerģijas, DRN, solidaritātes nodokļa, akcīzes nodokļa ieņēmumu plānošanu. Citas ar budžeta ieņēmumiem saistītas prognozes iesniedz pašvaldības, LM, LB, Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcija, EM, VARAM, Valsts kase un katra ministrija iesniedz ieņēmumu no maksas pakalpojumiem prognozes, nodevu un citu pašu ieņēmumu prognozes. FM savas kompetences ietvaros pārbauda iesniegtās prognozes.												
Kurš nosaka, cik valsts budžeta līdzekļu drīkstam izlietot?	1. FM – Budžeta departaments / Fiskālās politikas departaments / TAND veic aprēķinus 2. MK izskata un apstiprina FM aprēķinus 3. FDP apstiprina makroekonomiskās prognozes un sniedz Uzraudzības ziņojumu Ietvara likuma projektam.												
Veicot revīziju:													
izmantoti šādi būtiskākie informācijas avoti	❖ Vispārējais normatīvais regulējums un Informatīvie ziņojumi – FDL, LBFV, Ietvara likuma paskaidrojumi, Gadskārtējie budžeti un to paskaidrojumi, FRD, Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumi, Latvijas stabilitātes programmas, ISRL, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums. ❖ MK noteikumi – Nr.229. Noteikumi par fiskālo risku vispārējo vadību un par fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma noteikšanas metodoloģiju, Nr.842. Noteikumi par vispārējā valdības parāda klasifikāciju. ❖ Pētījumi un pamatnostādnes – FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, LB Nodokļu stratēģija 20/20, Pasaules Bankas ziņojums: Latvijas nodokļu sistēmas izvērtējums, FM Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021.gadam.												
izvirzīti šādi revīzijas kritēriji	OECD principi kā kritēriji: 1.princips – Budžeta vadībā tiek ievēroti skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku 9.princips – Tiek noteikti, novērtēti un piesardzīgi pārvaldīti ilgtspējas un citi fiskālie riski 10.princips – Tiek veicināta ar budžetu saistīto prognožu, fiskālo plānu un budžeta īstenošanas godprātība un kvalitāte ar stingru iekšējo kontroli No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidenta vērtējumu par kritēriju sasniegšanu, skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.												

Galvenie secinājumi

FDL nosaka nacionālos fiskālos ierobežojumus skaitlisko un procedurālo nosacījumu un vispārējo principu formā, kas jāievēro, izstrādājot gadskārtējā valsts budžeta likuma un Ietvara likuma projektus un nosakot, cik valsts budžeta līdzekļu mēs drīkstam izlietot un cik lielu budžeta deficītu varam atļauties. Fiskālās politikas galvenais virziens paredz **ekonomiskajā ciklā** nodrošināt sabalansētu budžetu, kas Latvijas likumdevēja interpretācijā nozīmē, ka **budžeta deficīta apmērs nepārsniedz 0,5% no IKP**, un tas ir arī Latvijas VTМ. ES normatīvie akti pieļauj lielāku budžeta deficītu – 1% no IKP apmērā.

Kārtējā gada budžeta mērķis var būt un praksē arī ir atšķirīgs no VTМ, jo FM, izmantojot nacionālajos un ES normatīvajos aktos atļautās atkāpes no VTМ, Ietvara likumprojektā paredz lielāku kārtējā gada budžeta deficītu. Faktiski pensiju un veselības reformu finansēšanai tiek maksimāli izmantotas visas pieļaujamās atkāpes. **Tādējādi vispārējās valdības budžeta deficīts tiek būtiski palielināts, palielinot arī vispārējās valdības parādu.**

Lai noskaidrotu, cik lielu **valsts budžeta** deficītu var plānot, no vispārējā valdības budžeta deficīta naudas izteiksmē (nominālā bilance) tiek atņemti pašvaldību un atvasināto publisko personu un budžeta nefinansētu iestāžu prognozētie budžeta deficīta apjomi. Piemēram, 2017.gada starpība starp prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem un plānoto valsts budžeta deficītu veido maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus (lejupvērstais aprēķins), kurus salīdzinot ar budžeta resoru kopējiem bāzes izdevumiem (augšupvērstais aprēķins), tiek noskaidrota fiskālā telpa. Ja valsts budžeta izdevumi pēc lejupvērstā aprēķina ir lielāki par valsts budžeta izdevumiem pēc augšupvērstā aprēķina, veidojas pozitīva fiskālā telpa jeb valdībai ir pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai. Un otrādi – ja resoru jau saplānotie budžeta izdevumi pārsniedz maksimāli pieļaujamos, tad valdībai jāmeklē veids, kā samazināt jau saplānotos izdevumus vai kā palielināt ieņēmumus.

Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta atbilstību fiskālajiem nosacījumiem uzrauga FDP, publiski ziņojot par FDL ievērošanu un konstatētajām neatbilstībām, kā arī sniedzot rekomendācijas FM. Vēršam uzmanību, ka daļa FDP sniegto rekomendāciju pēc būtības attiecas ne tikai uz FM, bet arī uz MK. FM ir izstrādājusi un virzījusi FDL, Saeima to ir apstiprinājusi un ar šī likuma pieņemšanu fiskālās disciplīnas uzraudzību ir uzticējusi FDP. Šobrīd 48% no FDP sniegtajām rekomendācijām nav ieviestas vispār vai darbības to ieviešanai ir tikai uzsāktas. Šis liecina par FM, MK un Saeimas nepietiekamu izpratni par fiskālo disciplīnu, FDP lomu fiskālās

disciplīnas īstenošanā un rekomendāciju ietekmi uz valsts finanšu ilgtspēju.

Papildus nosacījumiem FDL ir definēti arī fiskālās politikas vispārējie principi, kas attiecas uz vispārējās valdības sektorā iekļaujamām institūcijām, taču revīzijā konstatēts, ka ne FDP, ne FM nav veikušas visaptverošu izvērtējumu, vai valsts budžets tiek plānots saskaņā ar FDL principiem. Turklāt FM kā atbildīgā par FDL ieviešanu nav sniegusi pietiekamu skaidrojumu, kā praksē tiek ieviesti FDL noteiktie principi un ka valsts budžets atbilst ne tikai FDL nosacījumiem, bet arī principiem. Atsevišķus skaidrojumus par fiskālo politikas principu būtību savos ziņojumos ir sniegusi FDP.

Šajā revīzijas ziņojumā ir apkopots revidentu viedoklis par fiskālās politikas principu ievērošanu budžeta plānošanā. Lai vērtētu, vai un cik lielā mērā šie principi tiek ievēroti budžeta plānošanā, revidenti, balstoties uz pieejamo informāciju, katram principam noteica vairākus kritērijus. Viens no šīs revīzijas mērķiem ir rosināt turpmākas, plašākas diskusijas par šo principu saturu un piemērošanu budžeta plānošanas procesā, kas veicinātu to tālāku iedzīvināšanu praksē. Revidentu ieskatā šo diskusiju rezultātā FM un FDP, kā arī MK un Saeimai būtu jānonāk pie vienas un konsekventas izpratnes par fiskālās politikas principu saturu un pielietošanu.

Revīzijā, veicot budžeta izstrādes procesā pieņemto lēmumu izvērtēšanu pret fiskālās politikas principiem, secināts, ka **FM tikai daļēji ievēro fiskālās politikas principus**. Ņemot vērā, ka valsts budžets netiek plānots ar pārpalikumu, Ministru kabinetam netiek dota iespēja lemt, vai šo pārpalikumu novirzīt ilgtermiņa stabilizācijas rezerves izveidei, vai veicināt valsts parāda atmaksu, attiecīgi samazinot vispārējā valdības parāda slogu nākamajām paaudzēm.

Lai noteiktu, cik valsts budžeta līdzekļu varam atļauties izlietot, ir svarīgi prognozēt, kādi būs valsts budžeta ieņēmumi. Gan ieņēmumu, gan makroekonomisko rādītāju prognozes tiek izstrādātas, ņemot vērā ekspertu pieņēmumus. Lai gan Latvijas Stabilitātes programmā, ikgadējā informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm” un likumprojektā “Par valsts budžetu XXXX.gadam” ir pieejami paskaidrojumi par makroekonomisko attīstību un ieņēmumu analīzi, tomēr revidentu ieskatā ir nepilnības atsevišķā makroekonomisko un ieņēmumu prognožu izstrādes posmā, jo lietojumprogrammatūras *Microsoft Excel* prognozēšanas modelī netiek saglabātas vēsturiskās lietotāju veiktās darbības un to pamatojums, un nav noteikta prasība iekļaut prognozes pamatojošos komentārus lietojumprogrammatūras *Microsoft Excel* prognozēšanas modelī vai nodrošināt pieņēmumu pamatojuma atšifrējumu pa soļiem kādā citā dokumentā, ja šādi

komentāri netiek sniegti lietojumprogrammatūras *Microsoft Excel* prognozēšanas modelī.

Izvērtējot FNR pietiekamību, revidenti uzsver, ka, lai arī šobrīd rezerve ir pietiekama, **lēmums 2019.gadā neveidot FNR neliecina par atbildīgu fiskālo politiku.**

Revidentu ieskatā veiktie pasākumi, lai nodrošinātu fiskālās telpas pieejamību, ir nepārdomāti, jo, katru gadu, veicot arvien jaunus ieņēmumus palielinošus pasākumus, FM nesniedz MK pietiekamu informāciju, cik šie pasākumi ir ilgtspējīgi un cik prognozētie ieņēmumi ir pamatoti.

Vērtējot izdevumu samazinājumu fiskālās telpas nodrošināšanai, revidentu ieskatā FM nesniedz MK **pietiekamu informāciju par pieņemto lēmumu ietekmi uz valsts budžetu**, jo, piemēram, samazinot apropriāciju rezervi, netiek ņemti vērā šīs budžeta programmas mērķi un programmas samazinājuma ietekme uz iespējamo nekvantificējamo fiskālo risku finansējuma segšanas nodrošināšanu.

Vērtējot vispārējās valdības parādu ilgtermiņā, **rodas šaubas par vispārējās valdības parāda ilgtspēju**. Ir nepieciešams ņemt vērā tādas faktorus kā sabiedrības attīstības tendences – t.i., vai mēs kā sabiedrība spēsim nodrošināt stabilu IKP izaugsmi arī turpmāk. Nevērtējot iespēju atdot valsts parādu, bet paredzot tikai pārfinansēšanu un valsts parāda palielināšanu, lai nodrošinātu deficīta finansēšanu, nav nodrošināta atbildīga un ilgtspējīga valsts fiskālā politika, jo šādi vispārējās valdības parāds turpinās augt, vienlaikus saglabājoties 40% apmērā no IKP. Lai gan vispārējās valdības parāds ir stabils attiecībā pret IKP, **FM vērtējuma neesamība par tā uzturēšanas ilgtspēju neliecina par apdomīgu un atbildīgu valsts fiskālo virzību.**

Ņemot vērā pesimistiskās demogrāfiskās izaugsmes tendences, ir nepieciešams ekonomiski pamatots izvērtējums par optimālo valsts parādu, kas ilgtermiņā neuzlikš nepamatotu slogu sabiedrībai. Vispārējās valdības parāds uz vienu ekonomiski aktīvo nodarbināto personu 2030.gadā būs pieaudzis par 82%, un šobrīd katram ekonomiski aktīvajam nodarbinātajam iedzīvotājam valsts parāda uzturēšana izmaksā 360 *euro* gadā no valsts budžeta līdzekļiem (revīzijas ietvarā vērtēti izdevumi procentu maksājumiem ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām), kas pārsniedz mēneša minimālo neto darba algu valstī par 31%.

Ar budžeta deficītu un attiecīgi ar vispārējās valdības parāda palielinājumu šobrīd tiek finansēti izdevumi ne tikai valsts attīstībai, bet arī ikdienas izdevumiem, kas neliecina par ilgtspējīgu valsts finanšu vadību un pārkāpj FDL Paaudžu savstarpējās atbildības principu un ilgtspējīgas fiskālās politikas principu.

Lēmumi fiskālās telpas izveidei ir nepārdomāti

Valsts demogrāfiskā situācija vieš bažas par vispārējās valdības parāda uzturēšanu ilgtermiņā

Katram ekonomiski aktīvajam nodarbinātajam iedzīvotājam procentu maksājumi ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām izmaksā 360 *euro* gadā

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Vai budžeta vadībā tiek ievēroti skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku?	Definētie fiskālie nosacījumi ir mērāmi un pārbaudāmi.	☑ Sasniegts – FDL nosacījumi ir izsekojami un mērāmi.
	Budžeta sagatavošanas procesā tiek ievēroti FDL noteiktie principi.	☑ Sasniegts daļēji – FDL noteiktie principi tiek ievēroti daļēji, jo no astoņiem FDL noteiktajiem principiem, septiņi tiek ievēroti daļēji.
	Budžeta deficīta zemākais līmenis (maksimāli pieļaujamais) tiek sasniegts tikai ekonomikas lejupslīdes gadījumā.	☑ Sasniegts – ekonomika turpmākajos gados ir augšupejas posmā, strukturālais bilances deficīts tiek pakāpeniski samazināts.
	Valdībai ir izvērtējums par optimālo valsts parāda līmeni, lai nodrošinātu stabilitu, bet augošu ekonomiku, kas veicinās Latvijas ilgtermiņa attīstību.	☒ Nav sasniegts – valdība pieņem Māstrihtas kritēriju 60% par maksimāli pieļaujamo un nav izvērtējusi, kāds ir Latvijas situācijai optimāls valsts parāda līmenis.
Vai tiek nodrošinātas objektīvas un profesionālas makroekonomiskās prognozes, un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam ir efektīva?	Tiek aprēķināta FNR.	☑ Sasniegts daļēji – Ietvara likumā paredzēts noteikt FNR 2018.gadam un 2020.gadam, bet tā nav paredzēta 2019.gadam, kā arī nebija piemērota 2016.gadam.
	Ir ieviesta stabila un uzticama nodokļu politika vismaz vidējam termiņam.	☑ Sasniegts daļēji – ir izstrādāta nodokļu reforma, kura stāties spēkā ar 2018.gada 1.janvāri, bet nav paredzama tās stabilitāte.
	Ir izstrādāta skaidra metodika nodokļu ieņēmumu prognozēšanai.	☑ Sasniegts daļēji – ir izstrādāts nodokļu ieņēmumu prognozēšanas modeļa tehniskais apraksts, bet nav izsekojami eksperta izdarītie pieņēmumi, kas nesniedz iespēju veikt <i>ex-post</i> vērtējumu par ieņēmumu prognožu izpildi.
	Nodokļu plaša ir 5% robežās no ES dalībvalstu vidējā līmeņa.	☑ Sasniegts – veicot pārrēķinu pēc VID izstrādātas metodikas, kura ir pielāgota Latvijas nodokļu īpatnībām, nodokļu plaša 2014.gadā ir 16,9%, turpretī ES vidējā nodokļu plaša pēc EK metodoloģijas ir 14,06%.
	Nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP ir 1/3 (33%).	☒ Nav sasniegts – 2016.gadā iekasēto nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP bija 29,6%.
Vai tiek noteikti, novērtēti un piesardzīgi pārvaldīti ilgtspējas un citi fiskālie riski?	Ir izsekojams prognožu izveides process (no bāzes datu ievadīšanas līdz gadskārtējā budžeta likumā apstiprinātajām prognozēm).	☑ Sasniegts – Latvijas Stabilitātes programmā, ikgadējā informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm” un likumprojektā “Par valsts budžetu XXXX.gadam” ir pieejami paskaidrojumi par makroekonomisko attīstību un ieņēmumu analīzi. Tomēr revidentu ieskatā ir nepilnības atsevišķā makroekonomisko un ieņēmumu prognožu izstrādes posmā, jo lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī netiek saglabātas vēsturiskās lietotāju veiktās darbības un to pamatojums, un nav noteikta prasība iekļaut prognozes pamatojošos komentārus lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī vai nodrošināt pieņēmumu pamatojuma atšifrējumu pa soļiem kādā citā dokumentā, ja šādi komentāri netiek sniegti lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī.
	Fiskālo risku identificēšana ir skaidra un saprotama.	☑ Sasniegts – fiskālo risku identificēšana ir skaidra un saprotama, ir sniegta pietiekama informācija fiskālo risku vadības procesam un revidenti nav identificējuši būtiskus riskus, kuri būtu papildus jāiekļauj FRD.
	Fiskālie riski tiek skaidroti un klasificēti atbilstoši to būtībai.	☑ Sasniegts daļēji – fiskālie riski tiek skaidroti un klasificēti atbilstoši to būtībai, bet nav noteikts periods, kurā ir jāvērtē simetriskuma principa piemērošana visās identificētajās risku grupās.
	Tiek noteikta fiskālo risku kvantitatīvā	☑ Sasniegts daļēji – lai gan tiek veiktas risku ietekmes

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
	ietekme, iekļaujot ietekmi FNR.	aplēses un aprēķināta FNR, 2019.gadā, lai nodrošinātu fiskālās telpas palielināšanu, FNR netiek veidota.
	Tiek identificēti gan regulārie riski, gan izvērtēti vienreizēji riski.	☑ Sasniegts – tiek izvērtēti gan regulārie riski, gan izvērtēti jauni un vienreizēji riski, piemēram, nodokļu reformas ietekme uz valsts budžetu.
	Notiek FRD izskatīšana un debates par fiskālo risku ietekmi uz fiskālo politiku un finanšu ilgtspēju budžeta pieņemšanas procesā.	☑ Sasniegts – MK izskata un apstiprina FRD.

Fiskālās politikas un fiskālās telpas noteikšanas sadaļā lietotie termini

Nr.	Termins	Skaidrojums
1.	Argumentēto lēmumu pieeja	Alternatīva pieeja ekonomikas izaugsmes un izlaižu starpības aprēķināšanai, ja EK vispārējā metodoloģija nesniedz ekonomiski pamatotu rezultātu. Šāda pieeja nodrošina, ka sākotnējās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances definēšanā joprojām tiek saglabāti iepriekšējie principi, kas ir saskaņā ar SIP nosacījumiem ²⁵² .
2.	Izlaižu starpība	Starpība starp potenciālo IKP un faktisko IKP.
3.	Kvantificējamie riski	Fiskālie riski, kuriem ir novērtēta iestāšanās varbūtība un ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci ²⁵³ .
4.	Nekvantificējamie riski	Fiskālie riski, kuru iestāšanās varbūtība vai fiskālā ietekme netiek novērtēta ²⁵⁴ .
5.	Simetriskuma princips	Pastāv vienāda varbūtība, ka izmaksas var būt gan lielākas, gan mazākas par prognozēto apjomu ²⁵⁵ .

2.1. Ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku budžeta vadībā

FDL nosaka nacionālos fiskālos ierobežojumus nosacījumu formā, kas jāievēro, izstrādājot Ietvara likumprojektu un nosakot, cik valsts budžeta līdzekļu mēs drīkstam izlietot. Pārlicību Saeimai un sabiedrībai, ka FM aprēķinos ir korekti piemērojusi FDL nosacījumus, var sniegt FDP, veicot uzraudzības funkciju un publiski ziņojot par konstatētajām neatbilstībām. Revīzijā secināts, ka **kopumā fiskālā politika tiek veidota, ievērojot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus (nosacījumus), taču lēmums 2019.gadā neveidot FNR neliecina par atbildīgu un paredzamu fiskālo politiku.**

Papildus nosacījumiem FDL ir definēti arī fiskālās politikas principi, kas attiecas uz vispārējās valdības sektorā iekļaujamām institūcijām, taču revīzijā konstatēts, ka ne FM, ne FDP nav veikušas visaptverošu izvērtējumu, vai valsts budžets tiek plānots saskaņā ar FDL principiem. Turklāt FM kā atbildīgā par FDL ieviešanu nav sniegusi pietiekamu skaidrojumu, kā praksē tiek ieviesti FDL noteiktie principi un ka valsts budžets atbilst ne tikai FDL nosacījumiem, bet arī principiem. Atsevišķus skaidrojumus par fiskālās politikas principu būtību savos ziņojumos ir sniegusi FDP.

Revīzijā, veicot budžeta izstrādes procesā pieņemto lēmumu izvērtēšanu pret fiskālās politikas principiem, secināts, ka FM tikai daļēji ievēro fiskālās politikas principus. Ņemot vērā, ka valsts budžets netiek plānots ar pārpalikumu, Ministru kabinetam netiek dota iespēja lemt, vai šo pārpalikumu novirzīt ilgtermiņa stabilizācijas rezerves izveidei, vai veicināt valsts parāda atmaksu, attiecīgi samazinot vispārējā valdības parāda slogu nākamajām paaudzēm.

2.1.1. Tiesību aktos definētie fiskālie nosacījumi

Budžeta lejupvērstās plānošanas metodes galvenais uzdevums ir aprēķināt, cik lielus izdevumus varam atļauties, ievērojot gan nacionālos, gan ES likumdošanas ierobežojumus. Tā kā EK uzrauga dalībvalstu vispārējās valdības budžeta rādītājus, tad lielākā daļa aprēķinu tiek veikti attiecībā uz vispārējās valdības sektoru, pēc nepieciešamības reducējot līdz valsts budžeta rādītājiem. Šajā procesā vispirms tiek noteikts maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts un maksimālais vispārējās valdības izdevumu pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, un tad tiek aprēķināts, cik lielus izdevumus valsts budžetā katru gadu var plānot. Šo darbību kārtību un fiskālos ierobežojumus nosaka FDL. FDL paredz piecus nosacījumus²⁵⁶, kas ir jāievēro, sagatavojot Ietvara likumprojektu:

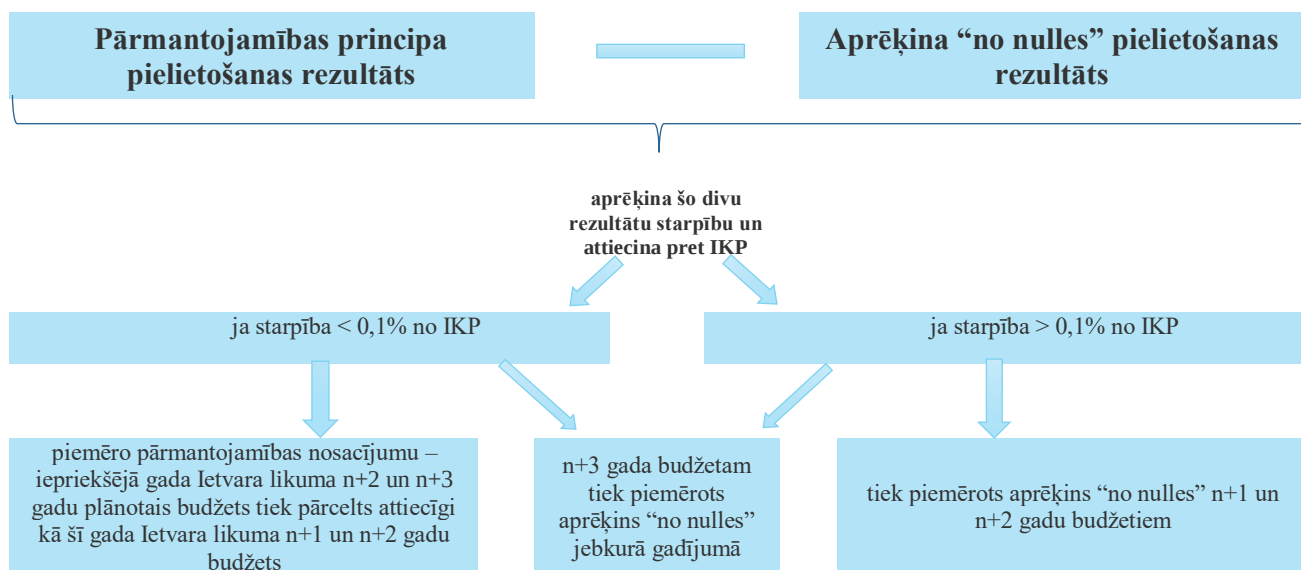
Bilances nosacījums	• Vispārējās valdības strukturālā balance nedrīkst būt mazāka par -0,5% no IKP
Izdevumu pieauguma nosacījums	• Izdevumi, izslēdzot IKP deflatoru (inflāciju), nedrīkst augt ātrāk kā potenciālā IKP pieaugums
Valsts budžeta izdevumu sliekšņu noteikšana vidējā termiņā	• Ietvara likuma pirmā un otrā gada izdevumu sliekšņi tiek pārmantoti no iepriekšējā Ietvara likuma otrā un trešā gada izdevumu sliekšņiem
Parāda nosacījums	• Vispārējās valdības parāds nedrīkst pārsniegt 60% no IKP
Fiskālā nodrošinājuma rezerve un fiskālo risku izraisīto izdevumu segšanas nosacījumi	• Fiskālā nodrošinājuma rezerve nedrīkst būt mazāka par 0,1% no IKP

Attēls Nr.30. FDL noteiktie fiskālie nosacījumi

Aprēķinot izdevumus, kurus drīkstam izlietot nākamajos trīs gados, šādi tiek aprēķināts maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms^{257 258}:

- ❖ aprēķins tiek veikts divos veidos – pārmantojamības princips (ar precizējumiem FDL 5.pants) un aprēķins “no nulles”, it kā iepriekšējā gadā nebūtu bijis izstrādāts Ietvara likums (esošajā gadā aprēķinātie koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi nākamajiem trim gadiem, izmantojot atjaunotās makroekonomiskās un fiskālās prognozes);

- ❖ šiem abiem rezultātiem tiek aprēķināta starpība pret IKP, un tad tiek vērtēts, kuru pieeju piemērot (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.31. Maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopapjoma aprēķins n+1, n+2, n+3 (lejupvērstā metode)

Lai aprēķinātu esošā gada koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus nākamajiem trim gadiem (skatīt augstāk esošā attēla labo pusi), vispirms ir jānosaka maksimāli pieļaujamais strukturālais deficīts (bilances nosacījums) un maksimālais vispārējās valdības izdevumu pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (izdevumu pieauguma tempa nosacījums). Bilances nosacījums var mainīties, ja to ir nepieciešams koriģēt izdevumu pieauguma nosacījuma dēļ.

Koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus aprēķina, par pamatu ņemot strukturālās bilances mērķi, ko koriģē:

- ❖ pieskaitot vispārējās valdības budžeta ciklisko komponenti;
- ❖ pieskaitot vai noņemot vienreizējos un citus pagaidu pasākumus;
- ❖ atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci;
- ❖ atskaitot prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci;
- ❖ koriģējot par EKS2010 korekciju apjomu;
- ❖ no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem atskaitot iepriekš aprēķināto valsts budžeta bilanci (šajā posmā ir aprēķināti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi);
- ❖ izslēdzot izlīdzinātos izdevumus²⁵⁹ (šajā brīdī ir aprēķināti koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi)²⁶⁰.

Bilances nosacījums

Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana sākas ar bilances nosacījumu. Vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķu noteikšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode. Vispirms par atskaites punktu tiek ņemti divi atšķirīgi VTM, lai nodrošinātu, ka noteiktie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi ir atbilstoši ne tikai saskaņā ar nacionālajiem noteikumiem, bet arī, pārreķinot pēc EK metodoloģijas, tiktu nodrošināta atbilstība SIP noteikumiem:

- ❖ nacionālais Ietvara likuma budžeta mērķis, kas ir -0,5% no IKP;
- ❖ Ietvara likuma budžeta mērķis SIP izpratnē, kas tiek noteikts -1,0% no IKP līmeņa.²⁶¹

Latvijā VTM tiek piemērotas atkāpes jeb valdība un Saeima izdara izvēli palielināt budžeta deficītu un aizņemties, lai finansētu reformas:

- ❖ iemaksu palielināšanai 2.pensiju līmenī;
- ❖ strukturālās reformas, ko pieļauj ES regulējums²⁶², piemēram, Ietvara likumā 2017.–2019.gadam strukturālās reformas veselības nozarē.

Zemāk esošajā tabulā ir atspoguļotas korekcijas, kas tiek veiktas, lai noteiktu strukturālās bilances mērķi un nominālo bilanci atbilstoši nacionālajai metodikai.

Tabula Nr.25. Strukturālās bilances mērķu noteikšana atbilstoši nacionālajai metodoloģijai Ietvara likumā 2017.–2019.gadam²⁶³

	2017.gads	2018.gads	2019.gads
Nacionālais VTM (noteikts regulējumā)	-0,5%	-0,5%	-0,5%
Pieļaujamās atkāpes (pensiju reformai – no 4% uz 5%)	-0,3%	0,0%	
iemaksu palielinājums no 5% uz 6% 2.pensiju līmenī)	-0,3%	-0,3%	0,0%
Starprezultāts strukturālās bilances mērķim (aprēķināts summējot)	-1,1%	-0,8%	-0,5%
Strukturālās reformas veselības nozarē (aprēķināts kā starpība starp maksimālo strukturālo bilanci, starprezultātu strukturālās bilances mērķim)	-0,5%	-0,5%	-0,5%
Ietvara likumos noteiktie strukturālās bilances mērķi	-1,6%	-1,3%	-1,0%
Strukturālā balance pēc nacionālās metodoloģijas (noteikta, pieļaujot maksimālo apjomu veselības reformai)	-1,6%	-1,3%	-1,0%
Maksimālā strukturālā balance (nosaka EK)	-1,7%	-1,7%	-1,7%
Cikliskā komponente (aprēķina FM)	-0,1%	0,1%	0,3%
Cikliski koriģētā balance (aprēķināts summējot Strukturālo bilanci pēc nacionālās metodoloģijas un ciklisko komponenti)	-1,7%	-1,2%	-0,7%
Nominālā balance	-1,7%	-1,2%	-0,7%

Pēc VTM un 2. pensiju līmeņa atkāpju summēšanas tiek pārbaudīts, vai iegūtais starprezultāts nodrošina pietiekamu drošības rezervi attiecībā pret EK noteikto²⁶⁴ maksimālo strukturālo bilanci, kas 2017., 2018. un 2019.gadā ir -1,7%. Attālums līdz maksimālajai strukturālajai balancei jeb iegūtās starpības tiek koriģētas uz EK noteikto maksimāli pieļaujamo apmēru, kas iepriekš norādītajā piemērā ir -0,5% no IKP visos trijos gados. Šīs iegūtās starpības arī tiek izmantotas kā papildu atkāpes reformu īstenošanai veselības nozarē. Revīzijas periodā šādai FM pieejai nav piekritusi **FDP²⁶⁵ un norādījusi, ka iebilst veselības aprūpes reformu īstenošanai, palielinot budžeta deficīta mērķi 2017.gadam**, jo veselības reforma nav visaptveroša un nesniegs ilgtermiņa risinājumu veselības sistēmas problēmām. Lai gan EK²⁶⁶ ir apstiprinājusi piemērojamās atkāpes un secinājusi, ka Latvija gan pēc veselības nozares reformas būtības, gan tehniski kvalificējās atkāpei no VTM, FDP sniedz viedokli²⁶⁷, ka:

ierosinātā novirze no VTM saistībā ar atkāpi veselības reformas īstenošanai neatbilst fiskālās disciplīnas principiem, kas paredz ilgtspējīgas valsts finanšu pārvaldes nodrošināšanu.

Ņemot vērā Veselības ministrijas sagatavoto informāciju, kura sniedz pārskatu par reformu pasākumiem un sasniedzamajiem rezultātiem, FDP 06.12.2017., ir atcēlusi savu iebildumu pret deficīta atkāpi veselības aprūpes sistēmas reformas īstenošanai²⁶⁸.

Revidenti nav vērtējuši, vai veselības nozares reforma ir strukturāla pēc būtības un būtu jāfinansē palielinot deficītu, t.i., uz vispārējās valdības parāda rēķina.

Pēc tam, kad ir aprēķināta vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance pēc nacionālās metodoloģijas, kas 2017., 2018. un 2019.gadā ir -1,6%, -1,3% un -1,0%, tā tiek koriģēta ar FM aprēķināto ciklisko komponenti, tādējādi nosakot vispārējās valdības budžeta nominālās bilances apmēru, kas 2017.gadā ir -1,7% no IKP, 2018.gadā ir -1,2% no IKP un 2019.gadā ir -0,7% no IKP.

Kad bilances nosacījums (nominālā bilance) ir aprēķināts gan atbilstoši SIP, gan nacionālajai metodoloģijai, tiek izvēlēts ierobežojošākais deficīts. Piemēram, Ietvara likuma 2017.–2019.gadam sagatavošanā 2017.gadā ir piemērots Ietvara likuma mērķis SIP izpratnē, bet 2018.gadā un 2019.gadā Ietvara likuma mērķis nacionālajā izpratnē. Pēc tam tiek veikta pāreja uz bilanci strukturālā izteiksmē (izmantojot ciklisko komponenti atbilstoši FM aprēķiniem), līdz ar to strukturālās vispārējās valdības budžeta bilances mērķi saskaņā ar bilances nosacījumu 2017.gadā ir -0,9% no IKP, 2018.gadā -1,1% no IKP un 2019.gadā -1,0% no IKP.

Izdevumu pieauguma nosacījums

Izdevumu pieauguma tempa nosacījums nosaka, ka izdevumi, izslēdzot IKP deflatoru (inflāciju), nedrīkst augt ātrāk kā potenciālā IKP pieaugums.

Vērtējot, vai vispārējās valdības strukturālā bilance ir saskaņā ar izdevumu pieauguma nosacījumu, tiek ņemtas vērā EK pieļautās atkāpes Ietvara likuma izstrādē (strukturālās reformas).

Piemēram, ja vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis (aprēķins saskaņā ar bilances nosacījumu), kas ir 0,9% no IKP, paredz attiecīgi 1% izdevumu pieaugumu, bet izdevumu pieauguma nosacījums pieļauj 3% izdevumu pieaugumu, tiks saglabāts vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis 0,9% apmērā. Ja šajā piemērā izdevumu pieauguma nosacījums pieļautu izdevumu pieaugumu tikai 0,5% apmērā, sākotnējais vispārējās valdības strukturālās bilances mērķis 0,9% (aprēķins saskaņā ar bilances nosacījumu) netiktu piemērots, bet tas tiktu koriģēts tā, lai nodrošinātu izdevumu pieauguma nosacījuma pārbaudes brīdī noteikto pieļaujamo izdevumu palielinājumu 0,5% apmērā. Šajā piemērā, ja starpība starp augstākā nosacījuma vērtību un iepriekšējā gada Ietvara likuma noteiktajiem koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem ir < 0,1% IKP, tiek piemērots pārmantojamības nosacījums (t.i., tiek pieņemti iepriekšējā gadā aprēķinātie koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi (ar FDP 5.panta korekcijām)).

FM ir piemērojusi pārmantojamības nosacījumu Ietvara likuma 2017.gada budžetā, bet bilances nosacījumu šī paša Ietvara likuma 2018. un 2019.gados²⁶⁹, kas, pieņemot FM piemērotās atkāpes, ir saskaņā ar likumā noteikto. Tāpēc ir noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi turpmākajiem trīs gadiem, t.i., nodrošināt strukturālo vispārējās valdības budžeta bilanci **2017.gadā -1,0% no IKP, 2018.gadā -1,1% no IKP un 2019.gadā -1,0% no IKP.**

Tabula Nr.26. Ietvara likumos norādītie vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi (atbilstoši Eiropas kontu sistēmas metodoloģijai), % no IKP²⁷⁰

Ietvara likumi	2014. gads	2015. gads	2016. gads	2017. gads	2018. gads	2019. gads	2020. gads
Ietvara likums 2014.–2016.gadam	-1	-1	-0,9				
Ietvara likums 2015.–2017.gadam		-1	-0,9	-0,8			
Ietvara likums 2016.–2018.gadam			-0,9	-1	-0,8		
Ietvara likums 2017.–2019.gadam				-1	-1,1	-1	
Ietvara likums 2018.–2020.gadam					-1,2	-0,6	-0,4
Fakts	-0,7	-0,8	-0,5				

Jāatzīmē, ka FDP nepiekrīt FM aprēķiniem par Pārmantojamības nosacījuma piemērošanu 2017.gadā, jo uzsver, ka nepiekrīt strukturālo reformu veselības jomā atkāpes piemērošanai²⁷¹.

Valsts budžeta izdevumu sliekšņu noteikšana vidējā termiņā / Pārmantojamības nosacījums

Pārmantojamības nosacījums paredz, ka Ietvara likuma pirmā un otrā gada izdevumu sliekšņi tiek pārmantoti no iepriekšējā Ietvara likuma otrā un trešā gada izdevumu sliekšņiem.

Kā jau norādīts iepriekš attiecībā uz izdevumu pieauguma nosacījumu, pārmantojamības nosacījumu piemēro, ja atšķirība starp pārmantojamības nosacījumu un nākamo ierobežojošāko nosacījumu ir mazāka par 0,1% no IKP.

Parāda nosacījums

Parāda nosacījums paredz, ka vispārējās valdības parāds nedrīkst pārsniegt 60% no IKP.

Atbilstoši MK noteikumiem²⁷² vispārējais valdības parāds iekļauj (saskaņā ar institucionālo sektoru klasifikāciju, izņemot vispārējās valdības sektorā ietvertos kontrolētos un finansētos komersantus, ostu un brīvostu pārvaldes, speciālās ekonomiskās zonas):

- ❖ centrālās valdības parādu;
- ❖ pašvaldību parādu;
- ❖ valsts sociālās apdrošināšanas struktūru.

Lai pārliecinātos, kas tiek iekļauts vispārējās valdības parādā, MK noteiktie sektori revīzijā ir salīdzināti ar Valsts kases²⁷³ skaidrojumā iekļauto informāciju un ar budžeta paskaidrojumiem²⁷⁴. Valsts kase skaidro, ka vispārējais valdības parāds papildus iekļauj arī pie vispārējās valdības sektora klasificēto uzņēmumu parādsaistības.

FDL, definējot parāda nosacījumu un skaidrojot priekšnoteikumus fiskālajai disciplīnai, neskaidro likuma lietotājam tādu būtisku jautājumu kā vispārējais valdības parāds, un normatīvajā regulējumā nav skaidri un nepārprotami definēts – kas tiek iekļauts vispārējā valdības parādā.

Māstrihtas kritēriji nosaka, ka vispārējās valdības parāds (*General government debt*) nedrīkst pārsniegt 60% no IKP. Vispārējā valdība aptver visas valsts un pašvaldību budžeta iestādes, kā arī valsts un pašvaldību kontrolētus un finansētus komersantus. Tātad Valsts kases skaidrojums ir korekts un atbilst arī

EKS2010 klasifikācijai, kuru piemēro, lai vērtētu, vai vispārējais valdības parāds nepārkāpj noteiktos Māstrihtas kritērijus.

Starptautiskā pieredze rāda, ka arī ES ir valstis, kuras ir noteikušas optimālo vispārējās valdības parādu un valdības rīcību, ja vispārējās valdības parādu ir nepieciešams palielināt.

- ✓ **Rumānija** Fiskālās atbildības likuma 13.pantā ieliek uzdevumus valdībai gadījumos, ja parāds pārsniedz 45%, 50% vai jau 55% sliekšni.
- ✓ **Slovākija** Konstitucionālā likuma par fiskālo atbildību 5.pantā nosaka 50% no IKP kā maksimālo pieļaujamo parāda sliekšni. Šis pants arī nosaka budžeta vadības procedūras šāda sliekšņa ievērošanai jau sākot ar 40% sliekšni.

FDP, vērtējot parāda nosacījumu, vērš uzmanību²⁷⁵, ka:

parāda nosacījums ierobežo vispārējās valdības parāda līmeni līdz 60% no IKP, kas atbilst Māstrihtas līgumā nostiprinātajiem valsts parāda griestiem. Sākotnējā ziņojumā par valsts parādu, kas tika publicēts 2015.gada decembrī, mēs norādījām, ka pēdējos gados Latvijas valsts parāds ir stabilizējies ap 38%–40% no IKP. Tomēr Padome turpina uzstāt, ka deficīta budžeta prakse ir jāmaina, lai ātrāk samazinātu valsts parādu un līdz ar to palielinātu fiskālo telpu.

Neatkarīgi no dažādām vispārējās valdības parāda interpretācijām, parāda nosacījums tiek ievērots.

Fiskālā nodrošinājuma rezerve un fiskālo risku izraisīto izdevumu segšanas nosacījumi

Normatīvais regulējums paredz kārtību, kā tiek segti izdevumi, ko izraisa fiskālie riski:

Tabula Nr.27 Finansējuma avoti, ja iestājās FRD iekļautie un/vai FRD neiekļautie fiskālie riski

Risku fiskālās ietekmes kopsumma	Finansējuma avots
Nekvantificējamie riski vai FRD neiekļautie riski, kuri nepārsniedz 0,1% no IKP	izraisītos izdevumus ²⁷⁶ var segt, pārsniedzot koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus
Nekvantificējamie riski vai FRD neiekļautie riski, kuri pārsniedz 0,1% no IKP	jāizstrādā priekšlikumi izdevumu samazināšanai citās izdevumu pozīcijās vai ieņēmumu palielināšanai ²⁷⁷
Kvantificējamie riski, kuri nepārsniedz 0,1% no IKP	izraisītos izdevumus var segt no FNR
Kvantificējamie riski, kuri pārsniedz 0,1% no IKP	jāizstrādā priekšlikumi izdevumu samazināšanai citās izdevumu pozīcijās vai ieņēmumu palielināšanai ²⁷⁸

Spēkā esošais regulējums paredz, ka, gadījumā, ja iestājās nekvantificējamie fiskālie riski, kuru vērtība nepārsniedz aptuveni 0,1% no IKP (piemēram, 26 milj. euro 2017.gadā), tie ir jāfinansē, pārsniedzot koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus.

FDP norāda²⁷⁹, ka:

Padome atzinīgi vērtē valdības priekšlikumu veidot fiskālā nodrošinājuma rezervi 2017.–2019.gadam, aicina Saeimu to akceptēt un piekrist, ka FDL noteiktā minimālā summa (0,1% no IKP) pašlaik ir pietiekama. Lai gan ir nepieciešamas papildu aktivitātes, lai uzlabotu vairāku fiskālo risku kvantificēšanu, vadību un ietekmes mazināšanas pasākumus, Padome atzinīgi vērtē izmaiņas, kas ieviestas Fiskālo risku deklarācijā.

FDP ir sniegusi viedokli par lēmumu neveidot FNR 2019.gadā²⁸⁰:

mēs nekādā gadījumā nevaram piekrist, ka 2019.gadā neveidotu fiskālā nodrošinājuma rezervi. Jāvērtē valdības izdevumi, ja izdevumi nav racionāli. Ja no tiem var atteikties, no tiem jāatsakās. Tas tāpat kā ģimenē: ja kādā brīdī pelnām mazliet mazāk, tad jāsamazina kādi izdevumi.

FDL noteiktais nosacījums par FNR izveidi netiek ievērots pilnībā, jo Ietvara likumā 2018.–2020.gadam nav paredzēts veidot FNR 2019.gadam.

2.1.2. FDL noteiktie fiskālās politikas principi

FDL tika pieņemts 2013.gadā un līdz šim FDL ietvertie principi nav tikuši vērtēti. Revidenti ņem vērā, ka likumā noteikto principu interpretācija un izpratne turpina attīstīties. Arī FM kā atbildīgā iestāde par FDL ieviešanu nav sniegusi skaidrojumu par katra principa būtību – kāda budžeta plānošana nodrošinātu, ka FDL principi ir ieviesti praksē un valsts budžets atbilst ne tikai FDL nosacījumiem, bet arī principiem.

FDP, lai arī nav sniegusi visaptverošu FDL principu vērtējumu, veicot fiskālās disciplīnas uzraudzības pienākumus un publicējot tās sagatavotos dokumentus, atsaucas arī uz FDL noteiktajiem principiem un sniedz viedokli par šo principu saturu.

Revidentu vērtējumā, FM ir jānodrošina ne tikai tas, ka valsts budžets atbilst FDL noteiktajiem nosacījumiem, bet arī FDL noteiktajiem principiem.

Šajā revīzijas ziņojumā ir apkopots revidentu viedoklis par fiskālās politikas principu ieviešanu budžeta plānošanā. Lai vērtētu, vai un cik lielā mērā šie principi tiek ievēroti budžeta plānošanā, revidenti, balstoties uz pieejamo informāciju, katram principam noteica vairākus kritērijus.

Revidentu vērtējumā FM tikai daļēji ievēro fiskālās politikas principus²⁸¹, lai gan FM nav pat noteikusi mērķi ievērot likumā noteiktos principus. Ņemot vērā, ka valsts budžets netiek plānots ar pārpalikumu, Ministru kabinetam netiek dota iespēja lemt, vai šo pārpalikumu novirzīt ilgtermiņa stabilizācijas rezerves izveidei, vai veicināt valsts parāda atmaksu, attiecīgi samazinot vispārējā valdības parāda slogu nākamajām paaudzēm.

Taupības princips

Taupības princips paredz, ka pieejamie resursi ir izmantojami lietderīgi un efektīvi²⁸².

Lai izvērtētu, vai taupības princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ regulāra izdevumu pārskatīšana;
- ❖ apstiprinātie prioritārie pasākumi tiek pamatoti ar APD noteiktām attīstības vajadzībām un skaidri definētiem rezultatīvajiem rādītājiem;
- ❖ pasākumi, kuriem līdzekļi tiek piešķirti, apstiprinot deputātu priekšlikumus Saeimā budžeta likumprojekta 2.lasījumā, tiek vērtēti atbilstoši APD noteiktām attīstības vajadzībām un skaidri definētiem rezultatīvajiem rādītājiem.

FDP uzsver, ka, lai ievērotu taupības principu, ir jānodrošina sekojošais:

*regulāri veikt efektivitātes novērtējumus un detalizētāku izdevumu pārskatīšanu, lai lietderīgāk izmantotu budžeta līdzekļus. Papildu finansējuma piešķiršanai prioritārām jomām jābūt balstītām uz efektivitātes novērtējumiem un skaidri definētiem rezultātiem rādītājiem.*²⁸³

Taupības princips paredz regulārus efektivitātes novērtējumus un detalizētu izdevumu pārskatīšanu, lai lietderīgi izmantotu budžeta līdzekļus. Valsts kontrole šajā ziņojumā ir vērtējusi izdevumu optimizācijas un izdevumu pārskatīšanas procesus.²⁸⁴

Tabula Nr.28. Valsts kontroles viedoklis par izdevumu optimizāciju un pārskatīšanu

Optimizācijas process	Izdevumu pārskatīšanas process
Valsts budžeta bāzes izdevumu optimizācijas process, sagatavojot likumprojektu "Par valsts budžetu 2016.gadam" un likumprojektu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam", netiek veikts sistēmiski un ar ilgtermiņa redzējumu, jo, piemēram, pēc 2016.gada budžeta izdevumu 3% optimizācijas budžeta plānošanas laikā, budžeta izpildes laikā izdevumi pilnībā vai daļēji atjaunoti, veicot apropriāciju pārdales starp budžeta programmām, un nākamā gada budžetā optimizētie izdevumi tiek atgriezti iepriekšējā līmenī.	Pozitīvi vērtējamas izmaiņas LBFV ²⁸⁵ , kas no 01.01.2016. paredz pastāvīgu un sistemātisku valsts budžeta izdevumu pārskatīšanu. Analizējot 2016.gadā veikto valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas procesu, kas veikts pirmo reizi atbilstoši minētajiem likuma grozījumiem, var secināt, ka izdevumu pārskatīšanas process tiek organizēts budžeta vadības līmenī, neiekļaujot ministriju detalizētu funkciju un to īstenošanai paredzēto resursu izvērtējumu. Tāpēc jāpilnveido valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas procesa struktūra, valsts budžeta izdevumu pārskatīšanā vairāk iesaistot nozaru ministrijas un citas centrālās valsts iestādes, izdevumu efektivizācijas iespējas jāidentificē, veicot ministriju un centrālo valsts iestāžu funkciju un to īstenošanai paredzēto resursu izvērtējumu pēc būtības. Savukārt, attiecībā uz 2017.gadā veikto izdevumu pārskatīšanu, revidenti pozitīvi vērtē plašo pārskatīšanas tvērumu, taču negatīvi vērtē, ka lai gan FM konstatēja, ka ministrijām iekšēji pieejamos resursus būtu iespējams izmantot efektīvāk, MK šādu viedokli neatbalstīja un ministrijas un centrālās valsts iestādes turpinās neefektīvi izlietot budžeta līdzekļus.

Revidenti šajā ziņojumā vērš uzmanību, ka prioritāro pasākumu finansējums ir izmantots bāzes izdevumu segšanai²⁸⁶, un, lai nodrošinātu fiskālo telpu, attīstības izdevumu segšanai ir veikta fiskālās telpas "paplašināšana"²⁸⁷.

Tabula Nr.29. Revidentu vērtējums par taupības principa ievērošanu

Nr.	Kritērijs	Vērtējums
1.	Regulāra izdevumu pārskatīšana.	Kritērijs sasniegts daļēji, jo 2016. un 2017.gadā notika izdevumu pārskatīšana. Revidentu izvērtējumu par pārskatīšanas rezultātiem skatīt sadaļā "Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana".
2.	Apstiprinātie prioritārie pasākumi tiek pamatoti ar APD noteiktām attīstības vajadzībām un skaidri definētiem rezultativajiem rādītājiem.	Kritērijs nav sasniegts, jo ar prioritārajiem pasākumiem tiek finansēti ne tikai APD noteiktas attīstības vajadzības, bet pasākumi, kuru atbilstība attīstības vajadzībām netiek vērtēta un tie netiek skaidri pamatoti ar definētiem rezultativajiem rādītājiem, kā arī tiek apstiprināti pasākumi, kas pēc būtības atbilst bāzes izdevumu definīcijai, nevis attīstības izdevumiem. ²⁸⁸
3.	Pasākumi, kuriem līdzekļi tiek piešķirti, apstiprinot deputātu priekšlikumus Saeimā budžeta likumprojekta 2. lasījumā, tiek vērtēti atbilstoši APD noteiktām attīstības vajadzībām un skaidri definētiem rezultativajiem rādītājiem.	Kritērijs nav sasniegts, jo pasākumiem, kam finansējums piešķirts, apstiprinot deputātu priekšlikumus Saeimā budžeta likumprojekta 2. lasījumā, netiek vērtēta atbilstība APD definētajām attīstības vajadzībām un rezultativajiem rādītājiem. ²⁸⁹

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā taupības princips tiek daļēji ievērots.

Uzkrājumu veidošanas un pretcikliskas fiskālās politikas princips

Uzkrājumu veidošanas princips paredz, ka, ja to ļauj ekonomiskā situācija, budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu, kas savukārt ļauj segt nākotnes saistības ekonomiskās situācijas pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā²⁹⁰.

Lai izvērtētu, vai uzkrājumu veidošanas un pretcikliskas fiskālās politikas princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (7.pielikums) un principu būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ uzkrājumu veidošanas principam:
 - ✓ tiek veidota FNR;
 - ✓ tiek veidota ISR, ja ekonomiskā situācija to atļauj.
- ❖ pretcikliskas fiskālās politikas principam:
 - ✓ fiskālā politika darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm (ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika).

FDP uzraudzības ziņojumā ir norādījusi, ka:

FM uzsver, ka FDL šo principu nosaka tā, ka pārpalikums ir jāveido, ja “ekonomiskā situācija to ļauj”. Šis princips paredz ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta veidošanu, kas teorētiski nozīmē, ka strukturālā bilance ir nulle. Pozitīvas izlaižu starpības (starpība starp potenciālo IKP un faktisko IKP) gadījumā jāveido budžets ar pārpalikumu, bet negatīvas izlaižu starpības gadījumā budžetā var pieļaut deficītu. Praksē tomēr ir veikta atkāpe no šī principa, nosakot, ka strukturālās bilances vidēja termiņa mērķis ir -0,5% no IKP. Tas vēl nenozīmē reālus uzkrājumus Valsts kasē, jo ilgtermiņa stabilizācijas rezervē saskaņā ar likumu tiek ieskaitīts naudas plūsmas pārpalikums, ja tāds ir izveidojies valsts pamatbudžetā un tas nav iezīmēts īpašiem mērķiem un no valsts parāda viedokļa ir izdevīgāk veidot uzkrājumu, nevis samazināt valsts parāda lielumu²⁹¹.

Lai novērtētu budžeta atbilstību uzkrājuma principam, revīzijā tika analizētas atšķirības FNR un ISR (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.30. Atšķirības starp fiskālo risku rezervi un ilgtermiņa stabilizācijas rezervi

Fiskālā nodrošinājuma rezerve (FNR)		Ilgtermiņa stabilizācijas rezerve (ISR)
No kāda finansējuma tiek veidota rezerve?	FNR tiek aprēķināta un atskaitīta no Ietvara likumā attiecīgajam gadam noteiktajiem koriģētajiem maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem.	ISR veido ²⁹² : 1. valsts pamatbudžeta līdzekļi saskaņā ar FDL 19. pantu (Valsts pamatbudžeta faktisko ieņēmumu pārsniegums pār faktiskajiem izdevumiem tiek ieskaitīts ilgtermiņa stabilizācijas rezervē vai novirzīts valsts parāda dzēšanai); 2. valsts pamatbudžeta līdzekļi, kas saskaņā ar likumu par valsts budžetu kārtējam gadam iemaksājami ilgtermiņa stabilizācijas rezervē; 3. līdzekļi, kas iegūti no ilgtermiņa stabilizācijas rezerves līdzekļu pārvaldīšanas darījumiem.
Vai normatīvajā regulējumā ir paredzēts pienākums veidot rezervi?	Jā	Jā, bet ar nosacījumiem, kuri jāizpilda, lai veidotu ISR – valsts pamatbudžeta ieņēmumiem ir jāpārsniedz faktiskie izdevumi un MK ir jāpieņem lēmums par ieņēmumu pārsniegumu pār izdevumiem novirzīšanu ISR, nevis valsts parāda dzēšanai.
Vai kritēriji ir skaidri definēti un saprotami?	Jā, kritērijs 0,1% no IKP ir skaidri definēts un saprotams.	Jā, kritērijs par ieņēmumu pārsniegumu pār izdevumiem ir definēts skaidri un saprotami. MK ir noteikta kompetence lemt, vai līdzekļus novirzīt parāda atmaksai vai veidot ISR.

Fiskālā nodrošinājuma rezerve (FNR)		Ilgtermiņa stabilizācijas rezerve (ISR)
Kas tiek ņemts vērā, veicot rezerves aprēķinu?	Ņem vērā tikai fiskālo risku deklarācijā iekļautos kvantificējamos fiskālos riskus ²⁹³ . FNR nedrīkst būt mazāka par 0,1% no IKP ²⁹⁴ .	ISR ir ieņēmumu pārsniegums pār izdevumiem. Šo pārsniegumu ir iespējams novirzīt valsts parāda segšanai. Normatīvajā regulējumā nav noteikti kritēriji – kurā situācijā finansējums ir jānovirza ISR un kurā valsts parāda segšanai.
Kādā situācijā rezervē paredzētais finansējums var tikt izmantots?	FNR ir paredzēta kvantificējamo risku segšanai, ja tādi iestājas.	1. Valsts pamatbudžeta finansiālā deficīta segšanai gados, kad valsts pamatbudžetā ir plānots finansiālais deficīts. 2. Fiskālo risku mazināšanas vai novēršanas pasākumu finansēšanai, ja nav iespējams nodrošināt no citiem finansējuma avotiem vai ja līdzekļu nodrošināšana ir saistīta ar nesamērīgiem valsts budžeta izdevumiem (neiekļaujot FDL 17. panta sesto daļu – MK izstrādā priekšlikumus izdevumu samazināšanai citās izdevumu pozīcijās vai ieņēmumu palielināšanai, lai kompensētu fiskālo risku deklarācijā iekļauto nekvantificējamo fiskālo risku un neiekļauto fiskālo risku izraisītos izdevumus). 3. Īstermiņa finansējuma nodrošināšanai Valsts kases budžeta kontos naudas līdzekļu vadības ietvaros uz termiņu, kas nepārsniedz 12 kalendāra mēnešus, ja līdzekļus nav iespējams nodrošināt no citiem finansējuma avotiem vai līdzekļu nodrošināšana ir saistīta ar nesamērīgiem valsts budžeta izdevumiem ²⁹⁵ .
Kad ir sākti veidot rezervi?	Sākot ar Ietvara likumu par periodu 2017.–2019.gadam. Ietvara likumā par periodu 2018.–2020. Tiek veidota rezerve 2018. un 2020.gadam, bet netiek veidota rezerve 2019.gadam ar mērķi paplašināt pieejamo fiskālo telpu.	Pēc ISR likuma pieņemšanas nav veidota ISR. 2013.gada pārsniegums ir novirzīts valsts parāda segšanai.

Revidējamā periodā ISR nav veidota, jo 2014.gadā MK atbalstīja FM priekšlikumu²⁹⁶ ieņēmumu pārsniegumu pār izdevumiem pamatbudžetā novirzīt valsts parāda atmaksai, bet turpmākajos gados ieņēmumi nav pārsnieguši izdevumus pamatbudžetā²⁹⁷.

Tabula Nr.31. Finansējuma ISR pieejamība

Pieejamais finansējums, euro	MK lēmums
2013.gads 15 613 296	novirzīt valsts parāda atmaksai
2014.gads - 450 377 530	finansējums nav pieejams, lēmums netiek pieņemts
2015.gads - 426 587 153	
2016.gads - 279 867 249	

Uzkrājumu veidošanas princips ir cieši saistīts ar pretcikliskas fiskālās politikas principu. Pretcikliskas fiskālās politikas principa ievērošana nodrošinātu nepieciešamo vidi, lai tiktu ievērots arī uzkrājumu veidošanas princips (ekonomikas izaugsmes posmā ir jāveido budžets ar pārpalikumu, tādējādi nodrošinot ieņēmumu pārsniegumu pār izdevumiem, kas ir galvenais priekšnoteikums, lai veidotu ISR).

Pretcikliskas fiskālās politikas princips paredz, ka ir nepieciešams veidot tādu fiskālo politiku, kas darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm, proti, ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika²⁹⁸.

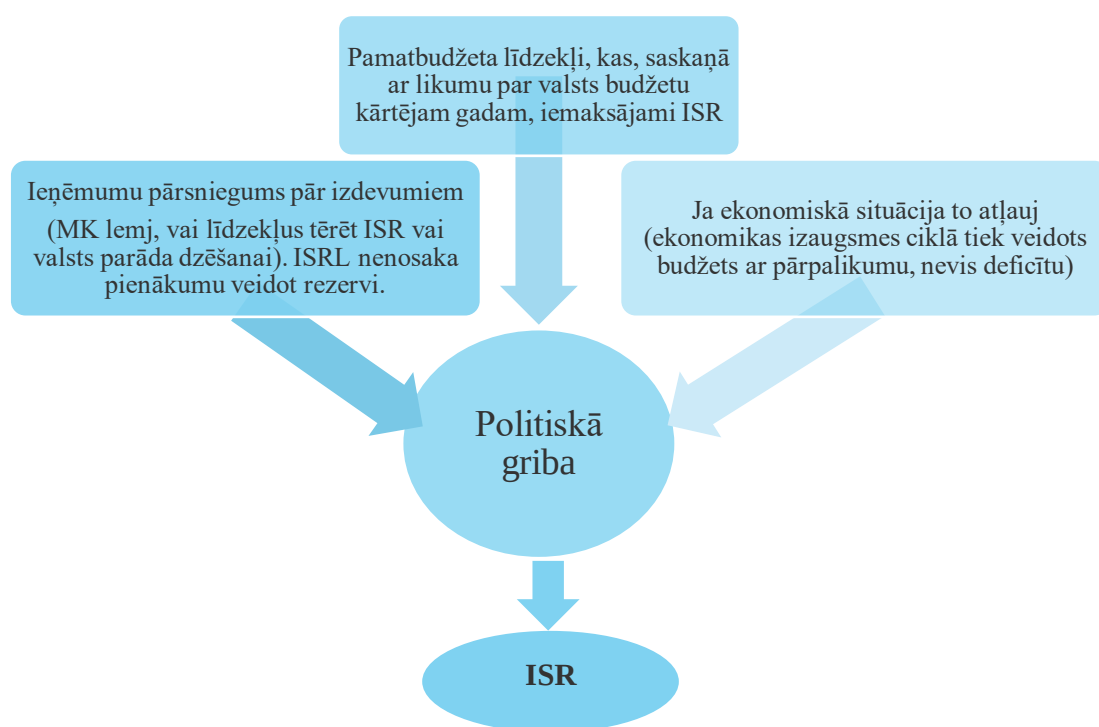
Revīzijā konstatēts, ka valsts budžets tiek jau sākotnēji plānots ar deficītu un tiek izmantotas visas pieejamās atkāpes, nosakot strukturālo budžeta mērķi, attiecīgi palielinot valsts parādu.

Revidentu ieskatā ir būtiski, ka fiskālās disciplīnas uzraudzības institūcija – FDP – uzsver, ka ir jāveido sabalansēts valsts budžets, kas attiecīgi pieļautu ilgtermiņa stabilizācijas rezerves veidošanu ekonomikas izaugsmes posmā.

Ja valdība mērķtiecīgi neveido sabalansētu budžetu, tad ISR tiks veidota tikai tad, ja notiks neplānots Latvijas ekonomikas izrāviens viena gadalaikā, kā rezultātā pamatbudžeta ieņēmumi segs ne tikai plānoto budžeta deficītu, bet arī veidos ieņēmumu pārsniegumu pār izdevumiem.

Revidenti uzsver, ka lēmums veidot ISR vai veikt valsts parāda atmaksu ir MK kompetence. Revidenti vērš uzmanību, ka, lai nodrošinātu ilgtspējīgu fiskālo politiku, ir jāveicina valsts pamatbudžeta veidošana ar pārpalikumu, lai MK būtu iespējams:

- ❖ paredzēt rezervi, attiecīgi nodrošinot finanšu līdzekļus nākotnes risku izraisītām fiskālām sekām;
- ❖ vai veiktu valsts parāda pakāpenisku mazināšanu, kas samazinātu nākotnes parāda slogu sabiedrībai.

Attēls Nr.32. Kritēriji, kuri ir jāizpilda, lai tiktu veidota ISR

Ekonomikas attīstības posma noteikšanai revidenti šajā revīzijā izmanto FM pielietoto metodiku:

rādītājs, ar kuru tiek mērīts valsts ekonomikas cikliskais stāvoklis, ir izlaižu starpība (output gap), kas parāda to, vai valsts ekonomikas attīstība ir virs vai zem ekonomikas potenciālā līmeņa²⁹⁹.

Pielietojot šādu novērtēšanas metodiku, revidenti konstatē, ka izlaižu starpība būs tuvu nullei 2017. un 2018.gadā³⁰⁰, un secina, ka Latvijas ekonomika attīstās tuvu potenciālajam līmenim. Sagaidāms, ka arī turpmākajos gados ekonomikas izaugsme būs tuvu tās potenciālajam līmenim, bet ar tendenci to pārsniegt, proti, veidosies pozitīva izlaižu starpība, 2020.gadā sasniedzot 0,7%. FDP ir apstiprinājusi FM aprēķinātās izlaižu starpības³⁰¹.

FM Latvijas Stabilitātes programmā 2017.–2020.gadam ir norādījusi, ka, sniedzot informāciju EK par izlaižu starpību, ir jāpiemēro argumentēto lēmumu procedūra, nevis kopējā EK metodoloģija³⁰².

FM ir sniegusi skaidrojumu argumentētās lēmumu procedūras piemērošanai, kas ir fiskālās telpas paplašināšana prioritāšu finansēšanai:

šāda pieeja nodrošina, ka sākotnējās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances definēšanā joprojām tiek saglabāti iepriekšējie principi, kas ir saskaņā ar SIP nosacījumiem. Papildus ieguvums ir iespēja noteikt mazāk ambiciozu nominālās bilances mērķa līmeni un tādējādi definēt lielāku sākotnējo fiskālo telpu valdības prioritāšu finansēšanai³⁰³.

EK turpretī sniedz viedokli, ka šāda pieeja norāda uz pārlietu brīvu fiskālo nosacījumu interpretāciju.³⁰⁴ EK norādīja FM, ka nodokļu reforma nav vienreizējs pasākums³⁰⁵. Lai gan EK nav vērtējusi Latvijas nodokļu reformu, EK norādīja, ka nodokļu reformas pēc būtības nav uzskatāmas par vienreizējiem pasākumiem.

Jāņem vērā, ka, aprēķinot strukturālo bilances mērķi, tiek veiktas korekcijas par vienreizējiem pasākumiem, tātad, ja nodokļu reforma tiek klasificēta kā vienreizējs pasākums, FM ir iespēja aprēķināt strukturālās bilances mērķi, neņemot vērā nodokļu reformas fiskālo ietekmi.

Tabula Nr.32. Izlaižu starpība EK un FM aprēķinos

	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads	2020.gads
EK ³⁰⁶	1,6	1,8	1,6	0,5	-0,5
FM ³⁰⁷	-0,2	-0,1	0,3	0,7	0,7

Neņemot vērā metodiskās atšķirības EK un FM aprēķinos, revidenti uzsver, ka pat saskaņā ar FM aprēķiniem, sākot ar 2018.gadu, izlaižu starpība ir pozitīva, un Latvija ir ekonomikas cikla augšupejas fāzē. Tātad saskaņā ar FDL principu ir nepieciešams realizēt ierobežojošu fiskālo politiku.

FM ir norādījusi, ka ierobežojoša fiskālā politika iekļauj nodokļu paaugstināšanu, valdības izdevumu samazināšanu vai vienlaikus izmantot nodokļu un valdības izdevumu instrumentus. Ierobežojošas fiskālās politikas mērķis ir samazināt tā saukto inflācijas plaisu – procesu tautsaimniecībā, kad faktiskā ekonomiskā izaugsme ir virs sava potenciālā līmeņa (pozitīva izlaižu starpība)³⁰⁸.

FM, MK un Saeima budžeta plānošanā līdz šim ir izvēlējušies iet “deficīta ceļu”, un valsts budžets tiek sagatavots un apstiprināts ar vidēji 1% deficītu katru gadu. Neatkarīgi no fakta, ka FM paredz pozitīvas izlaižu starpības, FM budžetu plāno ar deficītu arī Ietvara likumā 2018.–2020.

Lai nodrošinātu pretcikliskas fiskālās politikas veidošanu, ekonomiskā cikla augšupejas fāzē ir nepieciešams samazināt strukturālās bilances mērķi, tādējādi, lai gan augšupejas fāze iekļauj ieņēmumu palielinājumu, izdevumu palielinājums notiktu lēnāk, attiecīgi veicinot pretcikliskas fiskālās politikas ievērošanu.

Vērtējot, vai FM samazina nākamo gadu strukturālās bilances mērķi, Tabulā Nr.26 var redzēt, ka strukturālās bilances mērķis Ietvara likumā 2018.-2020.gadam samazinās.

Balstoties uz FDL noteiktajiem uzkrājumu veidošanas un pretcikliskas fiskālās politikas principiem un ņemot vērā FM sniegto vērtējumu, ka Latvija turpmākajos gados būs ekonomiskās izaugsmes ciklā, revidenti secina, ka turpmākajos gados ir jāveicina strukturālās bilances mērķa tuvināšana sabalansētam budžetam, kas attiecīgi ilgtermiņā paredzētu pamatbudžeta veidošanu ar pārpalikumu, kas paredz ISR izveidi vai pārsnieguma novirzīšanu valsts parāda dzēšanai.

Revidenti secina, ka uzkrājumu veidošanas princips tiek ievērots daļēji, jo līdz šim ekonomiskā situācija (izlaižu starpība negatīva, budžeta deficīts) neļāva veidot ISR.

Tabula Nr.33. Revidentu vērtējums par uzkrājumu veidošanas principa ievērošanu

Nr.	Kriterijs	Vērtējums
1.	Tiek veidota FNR.	Sasniegts daļēji – FNR netiek veidota 2019.gadam.
2.	Tiek veidota ISR, ja ekonomiskā situācija to atļauj.	Sasniegts – līdz 2017.gadam ISR netiek veidota, jo izlaižu starpība ir negatīva un budžets jau sākotnēji tiek plānots ar vidēji 1% deficītu, tātad tiek plānots, ka pamatbudžeta ieņēmumi nepārsniedz izdevumus.

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā uzkrājumu veidošanas princips tiek ievērots daļēji.

Tabula Nr.34. Revidentu vērtējums par pretcikliskas fiskālās politikas principa ievērošanu

Nr.	Kriterijs	Vērtējums
1.	Fiskālā politika darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm (ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojošā, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika).	Sasniegts – ņemot vērā, ka šobrīd ir ekonomikas cikla augšupejas fāze, tiek samazināts strukturālās bilances mērķis, tādējādi, neskatoties uz ieņēmumu palielinājumu un pozitīvo izlaižu starpību, izdevumu palielinājums notiek lēnāk un tiek veicināta ierobežojošā fiskālā politika.

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā pretcikliskas fiskālās politikas princips tiek ievērots.

Stabilitātes princips

Stabilitātes princips paredz, ka finanšu politikai ir jābūt paredzamai un pēctecīgai, un tādējādi tā veicina ekonomikas attīstību un finanšu stabilitāti³⁰⁹.

Lai izvērtētu, vai stabilitātes princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ finanšu politika (gan ieņēmumi, gan izdevumi) ir paredzama un pēctecīga (budžets tiek plānots vairāk nekā vienam gadam);
- ❖ valsts budžets ir plānots atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem.

Revidenti šos noteiktos kritērijus ir izvērsti vērtējuši šī ziņojuma sadaļās “Budžeta izdevumu sadale atbilstoši nacionālajiem mērķiem” un “Budžeta vidēja termiņa plānošana”.

Tabula Nr.35. Revidentu vērtējums par stabilitātes principa ievērošanu

Nr.	Kriterijs	Vērtējums
1.	Finanšu politika (izdevumi) ir paredzama un pēctecīga.	Sasniegts daļēji – kopumā Latvijā ir izveidota stingra vidēja termiņa plānošana, kas revidējamā periodā ir nodrošinājusi vidēja termiņa budžeta mērķu ievērošanu, taču revīzijā konstatētais liecina, ka vidēja termiņa budžeta plānošanā ir trūkumi, kas neliecina par labu budžeta pārvaldību. ³¹⁰
2.	Finanšu politika (ieņēmumi) ir paredzama un pēctecīga.	Sasniegts daļēji – ir izstrādāta nodokļu reforma, kura stāsies spēkā ar 2018.gada 1.janvāri, bet nav paredzama tās stabilitāte. ³¹¹
3.	Valsts budžets ir plānots atbilstoši attīstības plānošanas dokumentiem.	Sasniegts daļēji – lai gan revidējamā periodā ir veikti priekšdarbi attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaistei, tomēr revīzijā konstatētais liek secināt, ka, lai budžeta plānošanas sistēma būtu pilnvērtīgi balstīta uz APD noteikto mērķu sasniegšanu, ir jānovērš vairāki būtiski trūkumi. ³¹²

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā stabilitātes princips tiek daļēji ievērots.

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips paredz, ka fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā³¹³.

Lai izvērtētu, vai ilgtspējīgas fiskālās politikas princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ ir skaidri definēta valsts parāda stratēģija, kas iekļauj optimālo valsts parāda līmeni, kas nodrošinātu ilgtspējīgu publisko finanšu uzturēšanu;
- ❖ tiek nodrošināta valsts aizdevumu un galvojumu pārraudzība;
- ❖ fiskālo risku vadība nodrošina vispārējā valdības sektora fiskālo risku identificēšanu.

Lai gan vispārējās valdības parāds ir 40,6% no IKP³¹⁴ 2016.gada beigās, kas ir zem Māstrihtas noteiktā kritērija 60% apmērā no IKP, valdība nav veikusi izvērtējumu, kāds ir Latvijai specifiskais ilgtermiņā optimāli uzturamais valsts parāda līmenis. Revidenti secina, ka valdībai būtu jānosaka optimālais valsts parāda līmenis, kurā ir ņemta vērā esošā un nākotnes demogrāfiskā situācija, lai ilgtermiņā turpinātu nodrošināt valdības funkcijas un sabiedriskos pakalpojumus³¹⁵.

Revidenti vērtēja, vai ir nodrošināta pārraudzība pār valsts izsniegtajiem aizdevumiem un galvojumiem. Ja atbilstoši normatīvajiem aktiem valstij iestājas nepieciešamība, vai nu iekļaut izdevumos (norakstīt) izsniegto aizdevumu vai uzņemties saistības par izsniegtu galvojumu, un FNR ir nepietiekoša, izmaksas tiek finansētas, palielinot budžeta deficītu un valsts parādu. Valsts galvojumi 31.12.2016. ir 432,9 milj. euro³¹⁶. Revīzijā nav konstatēti fakti, kas liktu uzskatīt, ka FRD aprēķinātā FNR galvojumiem nav korekta³¹⁷.

Revīzijā konstatēts, ka fiskālo risku vispārējā vadība tiešā veidā neskar pašvaldību, valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu izraisīto fiskālo risku vadību^{318,319}.

Tabula Nr.36. Revidentu vērtējums par ilgtspējīgas fiskālās politikas principa ievērošanu

Nr.	Kritērijs	Vērtējums
1.	Ir skaidri definēta valsts parāda stratēģija, kas iekļauj optimālo valsts parāda līmeni, kas nodrošinātu ilgtspējīgu publisko finanšu uzturēšanu.	Sasniegts daļēji – tiek pieņemts Eiropas atļautais vispārējās valdības parāda līmenis – 60% no IKP –, bet nav veikts izvērtējums, kāds ir optimālais uzturamais valsts parāda apmērs, lai turpinātu nodrošināt valsts funkcijas ilgtermiņā ³²⁰ .
2.	Tiek nodrošināta valsts aizdevumu un galvojumu pārraudzība.	Sasniegts – Valsts kase nodrošina pietiekamu valsts aizdevumu un galvojumu pārraudzību ³²¹ .
3.	Fiskālo risku vadība nodrošina vispārējā valdības sektora fiskālo risku identificēšanu.	Sasniegts daļēji – fiskālo risku vispārējā vadība tiešā veidā neskar pašvaldību, valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu izraisīto fiskālo risku vadību ³²² .

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā ilgtspējīgas fiskālās politikas princips tiek daļēji ievērots.

Paaudžu savstarpējās atbildības princips

Paaudžu savstarpējās atbildības princips paredz, ka fiskālajā politikā tiek ņemta vērā tās finansiālā ietekme uz sabiedrību gan šobrīd, gan nākamajās paaudzēs³²³.

Lai izvērtētu, vai paaudžu savstarpējās atbildības princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ izmantotās atkāpes, nosakot strukturālās bilances mērķi, ir paredzētas, lai īstenotu reformas, no kurām iegūs arī nākamās paaudzes;
- ❖ budžeta deficīts netiek izmantots, lai finansētu ikdienas uzturēšanas izdevumus.

Revidenti uzskata, ka paaudžu savstarpējās atbildības princips norāda arī uz to, ka reformām, kuras finansē, palielinot budžeta deficītu, ir jābūt pamatotām ar ilgtermiņa ieguvumiem sabiedrībai un ar budžeta deficītu nedrīkst segt ikdienas uzturēšanas izdevumus.

Šobrīd, nosakot strukturālo bilances mērķi, atkāpes tiek piemērotas šādām reformām:

- ❖ iemaksu palielinājums 2. pensiju līmenī;
- ❖ strukturālās reformas veselības aprūpes sistēmas nozarē.

Lai gan EK ir apstiprinājusi šādas atkāpes, izstrādājot strukturālās bilances mērķi SIP vajadzībām, un FM piemēro šīs atkāpes, nosakot budžeta mērķi gan SIP vajadzībām, gan atbilstoši nacionālajai metodoloģijai, FDP nepiekrīt atkāpes piemērošanai reformai veselības nozarē.³²⁴

Ņemot vērā, ka FDL ar sabalansētu budžetu tiek saprasts 0,5% deficīts, jau sākotnēji esam plānojuši ar deficītu segt bāzes izdevumus un prioritāros pasākumus. Nepieciešamais deficīts strukturālajām reformām tiek aprēķināts papildus FDL 0,5% noteiktajam deficītam. Prioritārie pasākumi ļoti bieži pēc būtības ir bāzes izdevumi, tāpēc revidenti nevarēja gūt pārliecību, ka ar budžeta deficītu tiek finansēti pasākumi, kas ir pamatoti ar ilgtermiņa ieguvumiem sabiedrībai.³²⁵

Tabula Nr.37. Revidentu vērtējums par paaudžu savstarpējās atbildības principa ievērošanu

Nr.	Kriterijs	Vērtējums
1.	Izmantotās atkāpes, nosakot strukturālās bilances mērķi, ir vērstas lai īstenotu reformas, no kurām iegūs arī nākamās paaudzes.	Sasniegts - Stabilitātes programmās sniegtā informācija par īstenotajām reformām, liecina, ka no tām ieguvums būs arī nākamajām paaudzēm.
2.	Budžeta deficīts netiek izmantots, lai finansētu ikdienas uzturēšanas izdevumus.	Kriterijs netiek ievērots – normatīvajā regulējumā jau sākotnēji ir noteikts, ka budžetu pieļaujams veidot ar deficītu, un, ņemot vērā, ka attīstības izdevumi ir vērsti ne tikai uz attīstību, bet arī pamatfunkciju finansēšanai, jau sākotnēji tiek pieļauts, ka budžeta deficīts tiek izmantots, lai finansētu kārtējos ikdienas budžeta izdevumus.

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā paaudžu savstarpējās atbildības princips tiek daļēji ievērots.

Atklātuma princips

Atklātuma princips paredz, ka tiek nodrošināta publiski pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem.³²⁶

Lai izvērtētu, vai atklātuma princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ ir pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem;
- ❖ NVO tiek iesaistīti budžeta diskusijās un prioritāšu noteikšanā;
- ❖ ir iespējams izsekot, kā ar Ietvara likuma budžetu tiek sasniegts attīstības plānošanas dokumentos noteiktais.

Latvijas Stabilitātes programma un Ietvara likums ar paskaidrojumiem pēc to pieņemšanas ir sabiedrībai publiski pieejami un iekļauj informāciju par fiskālās politikas jautājumiem.

Vērtējot NVO iesaisti budžeta izstrādes procesā, revīzijā ir konstatēts, ka likumdošanā ir radīti mehānismi sabiedrības līdzdalībai dažādos likumprojektu pieņemšanas posmos, arī valsts budžeta likumprojekta izstrādes laikā.³²⁷

Sabiedrībai nav pieejama pilnīga informācija par finansējuma sadales procesu prioritārajiem pasākumiem, jo 2018.gada budžeta izstrādes laikā vēl aktīvāk un atklātāk tiek iesaistīta Koalīcijas budžeta darba grupa, kuras tikšanās protokoli nav publiski pieejami.³²⁸

Revidentu vērtējumā FDP veic nozīmīgu darbu, skaidrojot sabiedrībai saprotamā valodā tādas būtiskus jautājumus kā fiskālā politika, deficīts un valsts parāds.

Tabula Nr.38. Revidentu vērtējums par atklātuma principa ievērošanu

Nr.	Kritērijs	Vērtējums
1.	Ir pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem.	Sasniegts – ir vienkopus pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem.
2.	NVO tiek iesaistīti budžeta diskusijās un prioritāšu noteikšanā.	Sasniegts – normatīvajā regulējumā ir noteikta iespēja NVO iesaistīties budžeta diskusijās un prioritāšu noteikšanā. ³²⁹
3.	Ir iespējams izsekot, kā ar Ietvara likuma budžetu tiek sasniegts attīstības plānošanas dokumentos noteiktais.	Sasniegts daļēji – revidentu ieskatā nav izveidota sistēma, kas ļautu pārskatāmi izsekot, vai un kādā pakāpē ar vidēja termiņa valsts budžetu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus. ³³⁰

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā atklātuma princips tiek daļēji ievērots.

Solidaritātes princips

Solidaritātes princips paredz, ka vispārējās valdības sektorā iekļautās institūcijas solidāri ievēro šajā likumā noteiktos un uz vispārējās valdības sektoru attiecināmos fiskālos nosacījumus³³¹.

Šī ziņojuma iepriekšējā sadaļā minētie fiskālie nosacījumi attiecas uz vispārējā valdības sektora budžeta plānošanu un ietver arī FNR aprēķinu, strukturālās bilances mērķa plānošanu un kontroli pār vispārējā valdības parāda apmēru attiecībā pret IKP. Vispārējā valdības sektorā iekļautās institūcijas šos nosacījumus var ievērot pastarpināti – ievērojot budžeta plānošanā noteiktos fiskālos ierobežojumus. Institūciju pienākums ir nepasliktināt budžeta plānošanā iestrādātos fiskālos nosacījumus, kuru ievērošana attiecas uz visu vispārējo valdības sektoru.

Gan FDL nosacījumi, gan principi attiecas uz vispārējā valdības sektorā iekļautajām institūcijām. Ņemot vērā, ka nosacījumi tikai netieši attiecas uz vispārējā valdības sektorā iekļautām institūcijām, revidenti šī principa ietvarā ir vērtējuši, vai visas iesaistītās institūcijas ievēro FDL noteiktos principus.

Lai izvērtētu, vai solidaritātes princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (3.pielikums) un principa būtību, revīzijas mērķiem ir noteikuši šādu kritēriju:

- ❖ vispārējās valdības sektorā iekļautās institūcijas solidāri ievēro šajā likumā noteiktos un uz vispārējās valdības sektoru attiecināmos fiskālos principus.

Saskaņā ar EKS2010, vispārējās valdības sektors ietver³³²:

- ❖ valsts un pašvaldību budžeta iestādes;

- ❖ sociālās apdrošināšanas fondu;
- ❖ valsts un pašvaldību kontrolētas un finansētas kapitālsabiedrības, ko atlasa atbilstoši EKS2010 valdības sektora veidošanas kritērijiem.

Tabula Nr.39. Revidentu vērtējums par solidaritātes principā ietverto institūciju veiktajām darbībām principa ievērošanā

Solidaritātes institūcijas	principā	ietvertās	Vai institūcijas ievēro FDL principus?
Valsts iestādes			Daļēji, skatīt šī ziņojuma sadaļu “FDL noteiktie fiskālās politikas principi”.
Pašvaldības			Daļēji, skatīt šī ziņojuma sadaļu “Pašvaldību budžetu plānošanas efektivitāte”.
Sociālās apdrošināšanas fonds			Nav vērtēts atsevišķi. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra ir LM pārraudzībā esoša valsts aģentūra. LM ir atbildīga par FDL noteikto principu ievērošanu VSAA.
Valsts un pašvaldību kontrolētas un finansētas kapitālsabiedrības			Valsts kontrole nesniedz vērtējumu. Ņemot vērā institūciju apjomīgumu un skaitu, Valsts kontrole šajā revīzijā nav vērtējusi, vai valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības ievēro FDP noteiktos principus. Ir izstrādāta kapitālsabiedrību pārraudzības sistēma, kas ir noteikusi pienākumu PKC³³³: ✓ izstrādāt kapitālsabiedrību un kapitāla daļu efektīvas pārvaldības vadlīnijas; ✓ sniegt valsts kapitāla daļu turētājiem atzinumu par kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem finanšu mērķiem un darbības finanšu rādītājiem, kā arī to saskaņotību ar kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijā izvirzītajiem nefinanšu mērķiem; ✓ konsultēt MK, publiskas personas kapitāla daļu turētājus un kapitālsabiedrības par korporatīvās pārvaldības ieviešanas aspektiem.

Tabula Nr.40. Revidentu vērtējums par solidaritātes principa ievērošanu

Nr.	Kritērijs	Vērtējums
1.	Vispārējās valdības sektorā iekļautās institūcijas solidāri ievēro šajā likumā noteiktos un uz vispārējās valdības sektoru attiecināmos fiskālos nosacījumus.	Valsts iestādes un pašvaldības FDL noteiktos principus ievēro daļēji. Skatīt secinājumus šī ziņojuma sadaļā “Skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku budžeta vadībā”.

Revidenti secina, ka valsts budžeta plānošanas procesā solidaritātes princips tiek daļēji ievērots.

2.1.3. FDP Uzraudzības ziņojumos sniegtās rekomendācijas

FDP ir izveidota FDL ievērošanas uzraudzībai³³⁴ un sagatavo fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojumus. Lai uzlabotu fiskālo disciplīnu valstī, FDP sniedz rekomendācijas. FDP uzraudzības ziņojumos ir sniegusi FM 42 rekomendācijas (4.pielikums) un nākamo gadu uzraudzības ziņojumos sniedz vērtējumu par rekomendāciju ieviešanas progresu.

FDL³³⁵ tiek noteikta konkrēta kompetence FDP, un šī kompetence izriet no ES regulu prasībām un ir saistīta ar fiskālo nosacījumu ievērošanas pārbaudi. FDP ir jāinformē par FDL pārkāpumu, ja tā konstatē, ka kāds no fiskālajiem nosacījumiem nav ievērots. Papildus tam FDL³³⁶ pieļauj FDP izteikt viedokli citos fiskālās politikas un makroekonomiskās attīstības jautājumos, ja atzīst tos par būtiskiem šā likuma normu ievērošanai.

Tabula Nr.41 FDP 2014.--2016.gadu rekomendāciju skaits un rekomendāciju progresu novērtējums atbilstoši FDP uzraudzības ziņojumiem

	Ieviests	Daļējs progress	Ierobežots progress	Progresu nav	Kopā
Fiskālās politikas izaicinājumi					
2016		4			4
2015		1	3	2	6
2014	1	1	2	3	7
Fiskālo risku novērtējums un fiskālā nodrošinājuma rezerves atbilstība					
2016					
2015	2	3			5
2014	1	2		2	5
Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības					
2016	2				2
2015		1		1	2
2014	1	2		1	4
Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums					
2016				3	3
2015	1		1		2
2014			1	1	2
Kopā	8	14	7	13	42
	19%	33%	17%	31%	100%

Vēršam uzmanību, ka daļa FDP sniegto rekomendāciju pēc būtības attiecas ne tikai uz FM, bet arī uz MK. FM ir izstrādājusi un virzījusi FDL, Saeima ir apstiprinājusi FDL, un ar šī likuma pieņemšanu fiskālās disciplīnas uzraudzību ir uzticējusi FDP. Šobrīd 48% no FDP sniegtajām rekomendācijām nav ieviestas vispār vai tikai uzsāktas darbības rekomendāciju ieviešanā. Tas liecina par FM, MK un Saeimas nepietiekamu izpratni par fiskālo disciplīnu, FDP lomu fiskālās disciplīnas īstenošanā un rekomendāciju ietekmi uz valsts finanšu ilgtspēju.

2.2. Makroekonomiskās prognozes un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam

Lai noteiktu, cik varam atļauties izlietot, ir svarīgi prognozēt, kādi būs valsts budžeta ieņēmumi. Ieņēmumu un makroekonomisko rādītāju prognozes tiek izstrādātas, ņemot vērā NAD un TAND ekspertu pieņēmumus. Lai gan prognozes tiek saskaņotas un akceptētas, tomēr revidenti neguva pārliecību, ka prognožu veidošanā izmantotie FM ekspertu pieņēmumi ir izsekojami prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*.

Lai gan makroekonomiskās un ieņēmumu prognozes ir kvalitatīvas, izpildās un tiek saskaņotas ar LB un EM, revidenti uzskata, ka, nomainoties FM ekspertam vai gadījumos, ka prognožu pamatotību jāvērtē citiem ekspertiem, var rasties grūtības izsekot prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* iepriekšējā gadā ekspertu izdarītajiem pieņēmumiem, jo prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* netiek saglabātas vēsturiskās lietotāju veiktās darbības un to pamatojums, un nav

noteikta prasība iekļaut prognozes pamatojošos komentārus lietojumprogrammatūras *Microsoft Excel* prognozēšanas modelī vai nodrošināt pieņēmumu pamatojuma atšifrējumu pa soļiem kādā citā dokumentā, ja komentāri netiek sniegti prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*.

2.2.1. Makroekonomisko rādītāju un ieņēmumu prognozes

Budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam tiek balstīta uz makroekonomiskajām vidēja termiņa prognozēm (makroekonomiskās attīstības scenāriju³³⁷), kuras izstrādā FM TAND. Ekonomiskās attīstības prognozes tiek diskutētas ar LB, EM un komercbankām. Par galveno makroekonomisko rādītāju prognožu saskaņošanu starp FM, LB un EM tiek parakstīts protokols. Kopš 2016.gada, pēc saskaņošanas ar LB un EM, makroekonomiskās prognozes tiek iesniegtas FDP³³⁸ apstiprināšanai.

FDP uzsver, ka makroekonomiskajām prognozēm ir jābūt reālistiskām un balstītām uz reāliem pieņēmumiem³³⁹:

reālistisku makroekonomisko prognožu iekļaušana budžeta ietvara pamatā ļauj samazināt fiskālos riskus, kuri izriet no pārlieku optimistiskām ieņēmumu prognozēm, balstoties uz nereāliem pieņēmumiem par ekonomikas izaugsmi, piemēram, augstiem produktivitātes pieauguma tempiem.

FM izmanto divus dažādus prognozēšanas modeļus lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*, un UIN aprēķini papildus tiek veikti, izmantojot *eViews* ekonometrisko programmnodrošinājumu. Viens prognozēšanas modelis lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* ir nodokļu ieņēmumu prognozēšanai, bet otrs – makroekonomisko rādītāju prognozēšanai. Nodokļu ieņēmumu prognožu modelī galvenokārt tiek izmantoti tādi eksogēnie dati, kā normatīvās bāzes izmaiņas, dati no makroekonomisko rādītāju un faktisko nodokļu ieņēmumu datu bāzēm.

Makroekonomiskais modelis sastāv no ekonometriski aprēķinātiem vienādojumiem un virknes matemātisku vienādojumu. Makroekonomisko prognožu veidošanā pamatdati tiek ņemti no TAND ekspertu:

- ❖ uzturētajām datu bāzēm - par darba tirgus rādītājiem, Latvijas preču un pakalpojuma ārējās tirdzniecības attīstību, Latvijas maksājuma bilanci, nefinanšu investīcijām Latvijā, Latvijas apstrādes rūpniecības datiem, būvniecības produkcijas apjomu Latvijā sadalījumā pa ēku veidiem un patēriņa cenām Latvijā u.c.;
- ❖ apkopotās informācijas - starptautisko institūciju pieņēmumi par izmaiņām pasaules ekonomikā, analītiskie materiāli, ziņojumi u.c.);
- ❖ pieņēmumiem par rādītāju dinamiku nākotnē - par kuriem notiek diskusijas departamenta ietvaros, piemēram, par tautsaimniecības nozaru attīstību, izmaiņām darba tirgū, iedzīvotāju ienākumos, patēriņa cenu attīstību, preču un pakalpojumu izmaiņām, utt.

Pieņēmumi, kuri ir balstīti uz uzskaitītajiem makroekonomisko prognožu avotiem, ir aprakstīti Latvijas Stabilitātes programmā, ikgadējā informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm” un likumprojekta “Par valsts budžetu XXXX. gadam” paskaidrojumos par makroekonomisko attīstību. Šajos dokumentos iekļautā informācija revidentiem

nesniedz pārliecību par eksperta prognožu plānošanas procesā izdarītajiem pieņēmumiem prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*, jo, lai gan prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* ir iespējams ietvert prognozes bāzes aprēķinus, tomēr papildus aprēķināmiem lielumiem tiek izmantoti eksperta pieņēmumi. Šie pieņēmumi ir balstīti uz tādiem ietekmējošiem faktoriem, kā, piemēram, cilvēku uzvedība, iespējamie ģeopolitiskie satricinājumi, kuri veido prognozēšanas modeļa lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* rādītāju dinamiku, bet netiek dokumentēti prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*.

Neskatoties uz to, ka makroekonomiskās un ieņēmumu prognozes izpildās, revidenti uzskata, ka, piemēram, situācijās, ja nomainās FM eksperts vai prognožu pamatotība jāvērtē citiem ekspertiem, var rasties grūtības izsekot prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* iepriekšējā gadā ekspertu izdarītajiem pieņēmumiem, jo prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* netiek saglabātas vēsturiskās lietotāju veiktās darbības un to pamatojums, un nav noteikta prasība iekļaut prognozes pamatojošos komentārus prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* vai nodrošināt pieņēmumu pamatojuma atšifrējumu pa soļiem kādā citā dokumentā, ja komentāri netiek sniegti prognozēšanas modelī lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel*.

Saskaņā ar FM sniegto informāciju, FM eksperti savu izveidoto prognozi mutiski prezentē un pamato nodaļas vadītājam un departamenta direktoram. Revidentiem nebija iespējams pilnvērtīgi iepazīties ar prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* izstrādes procesā ekspertu izdarītajiem pieņēmumiem, kuri tiek prezentēti un pamatoti departamenta direktoram.

Nav izstrādāta konsekventa pieeja TAND un NAD dokumentācijas prasībām prognozēšanas modeļos lietojumprogrammatūrā *Microsoft Excel* ekspertu izdarītajiem pieņēmumiem (koeficientiem, lielumiem), kurus precizē eksperts.

EK pārstāvis³⁴⁰ norādīja, ka ekspertu viedokļi var atšķirties atkarībā no tā, kādu informāciju eksperts izmanto. Divu ekspertu prognozes nekad nesakrītīs, jo katram ekspertam ir sava pieejamā informācija un kapacitāte to apstrādāt. Katra eksperta prognozei ir pieļaujama kļūdas nobīde, bet būtu ieteicams prognozi izdiskutēt neformāli ar dažādu jomu ekspertiem, lai nonāktu pie optimālākās prognozes.

Vēsturiskās prognozes ieņēmumiem un makroekonomiskajiem rādītājiem gadu griezumā savā starpā nav salīdzināmas, jo:

- ❖ pēc 2008.gada tika mainītas aprēķinu formulas *Excel* vidē, lai koriģētu krīzes radīto nulles punktu;
- ❖ līdz 2010.gadam prognozes vairāk balstījās uz eksperta novērtējumu un nebija detalizētu aprēķinu, jo modelis bija balstīts uz makroekonomiskiem lielumiem;
- ❖ 06.03.2013. stājās spēkā FDL;
- ❖ 2014.gada augustā tika saņemts “Eksperta izvērtējums par makroekonomisko rādītāju prognozēšanas uzlabošanu un vidēja termiņa makroekonomikas prognozēšanas modeļa pilnveidošanu (FM2013/14-SFTP)”, kā rezultātā modelis tika papildināts ar papildu ekonometriskiem rīkiem, lai savlaicīgāk noskaidrotu makroekonomisko nelīdzsvarotību ar iespēju modeli pilnveidot darba gaitā;
- ❖ 21.05.2013.³⁴¹ tika veikta pāreja Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmas valdības finanšu uzskaitē no EKS95 uz EKS2010³⁴². Latvijā CSP ieviesa EKS2010, sākot ar 2014.gada septembri, kas radīja papildu darbu TAND darbiniekiem, lai izmainītu vēsturisko datu laika rindas.

Aprēķinot nodokļu ieņēmumus, nodokļu atvieglojumu (atlaižu) summas tiek ņemtas vērā, kas atbilstoši LBFV³⁴³ ir jāietver gadskārtējā valsts budžeta likuma paskaidrojumos. Budžeta plānošanā nodokļu parādu

summu prognozi būs iespējams uzrādīt tad, kad tiks ieviests Valsts kontroles ieteikums par uzkrāšanas principa ieviešanu nodokļu plānošanā³⁴⁴.

FM, izstrādājot 2017.gada budžeta paskaidrojumus, ir ietvērusi nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas par laika periodu no 2013. līdz 2015.gadam, bet neatspoguļo 2017.gadā plānotās nodokļu atvieglojumu (atlaižu) summas. Pēc revidentu domām budžeta paskaidrojumos ir jāiekļauj arī nākamā gada prognozes, lai tiktu atklāta pilnīga informācija ar atvieglojumu (atlaižu) ietekmi uz valsts budžetu. FM ir pieejama šāda informācija, jo vairākas atvieglojumu summas ir uzrādītas citās paskaidrojumu sadaļās un likumprojektos, piemēram, FM 13.09.2016 iesniegtajā likumprojektā – grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”³⁴⁵ atvieglojumu piemērošanai tiek aprēķināta fiskālā ietekme uz 2017.gada budžetu. Revidenti secina, ka nodokļu atvieglojumu (atlaižu) summas tiek ņemtas vērā, veidojot ieņēmumu prognozes un izstrādājot likumprojektus, bet netiek vienkopus uztverami uzrādītas budžeta paskaidrojumos pie gala lēmuma pieņemšanas Saeimā. Tas, iespējams, samazinātu jaunu ieņēmumus palielinošo pasākumu realizēšanu, jo būtu iespējams vērtēt esošo nodokļu ieņēmumu palielināšanu, izskatot piešķirtos atvieglojumu (atlaižu) apmērus.

2.2.2. Nodokļu politika

Valsts kontrole jau iepriekš ir norādījusi uz nodokļu politikas neparedzamību, kā rezultātā, nodokļus regulējošie normatīvie akti bieži mainās bez pārejas perioda. Tas apgrūtina uzņēmējdarbības plānošanu ilgtermiņā, kā arī rada papildu izdevumus nodokļu maksātājiem, kuriem īsos termiņos jāpielāgojas izmaiņām.³⁴⁶

Papildus Valsts kontrole Saimnieciskā gada pārskata revīzijā³⁴⁷ vērta uzmanību, ka:

- ❖ nodokļu politika Latvijā vēl arvien nav stabila un prognozējama ilgtermiņā, jo ik gadu valsts budžeta apstiprināšanas procesā tiek veikti grozījumi, mainot nodokļu likmes, objektus un subjektus, ar mērķi palielināt valsts budžeta ieņēmumus. Tas samazina nodokļu maksātāju iespējas plānot savu darbību un paredzēt iespējamās finanšu riskus, šādi, iespējams, mazinot arī vēlmi godprātīgi maksāt nodokļus;
- ❖ nodokļu pamatnostādņēs kā sasniedzamā rezultāta “Stabila un prognozējama nodokļu politika, kas ilgtermiņā nodrošina pastāvīgus un stabilus nodokļu ieņēmumus” rezultatīvie rādītāji noteikti tikai divi – kopējie nodokļu ieņēmumi (30% no iekšzemes kopprodukta) un nemainīgs/līdzīgs nodokļu slogs līdzīgiem ienākumu veidiem (IIN un UIN pamatlikme 20%). Tomēr ierobežot tādas normatīvo aktu izmaiņas, kuru rezultātā atkal varētu mainīties gan likmes, gan subjekti, gan objekti, pamatnostādņēs nav paredzēts. Tāpēc Valsts kontrole secina, ka nav pamata rēķināties ar nodokļu sistēmas stabilitāti un prognozējamību nākamajos četros gados;
- ❖ MK apstiprina nodokļu politikas mērķus un to sasniegšanai veicamos uzdevumus, tomēr revīzijā konstatēts, ka FM ir izstrādājusi un valdība ir akceptējusi atsevišķas izmaiņas ar nodokļu reformu saistītajos likumos, kas ir pretējas nodokļu pamatnostādņēs noteiktajam. Savukārt Saeima ir atbalstījusi vairākus priekšlikumus, kas ir pretēji gan nodokļu pamatnostādņēs noteiktajam, gan FM izstrādātajiem normatīvo aktu grozījumiem. Tādējādi MK apstiprināto nodokļu pamatnostādņu mērķu sasniegšana ir praktiski neiespējama un liek apšaubīt nodokļu pamatnostādņu un likumprojektu kvalitāti.

FDP sniedza iebildumus³⁴⁸ FM, ka nodokļu pamatnostādņēs iekļautā finanšu ietekme ir pretrunā ar FDL. FDP uzsver, ka nodokļu reformas īstenošana varētu pasliktināt apstiprināto budžeta bilanci 2018. un

2019.gadam³⁴⁹. Tomēr FM skaidroja, ka FDP nav ņēmusi vērā visu pasākumu kopējo ietekmi uz valsts budžetu, tāpēc nav pamata uzskatīt, ka veicamie grozījumi normatīvajos aktos palielinās valsts budžeta deficītu un neatbildīs FDL.³⁵⁰

Spēkā ir vairāki valsts politikas plānošanas dokumenti³⁵¹, kas nosaka, ka nodokļu politikai ir jābūt prognozējamai un jānodrošina vienlīdzība, tajā skaitā MK rīkojumā Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai" rīcības joma "Tautsaimniecības stiprināšanai" ir uzstādīti darbības rezultāti:

- ❖ 2018.gadā kopējais nodokļu apjoms tuvojas 30% un 2020.gadā iekasēto nodokļu apjoms sasniegs 1/3 no IKP³⁵²;
- ❖ samazināt ēnu ekonomikas īpatsvaru valstī no 23,6% (2015) līdz 21% (2018);
- ❖ samazināt PVN plaisu 2016.gadā līdz 15% un 2018.gadā līdz 10%.

Tabulā zemāk ietvertie dati rāda pozitīvu dinamiku attiecībā uz nodokļu īpatsvaru pret IKP izaugsmi un ēnu ekonomikas īpatsvara no IKP samazināšanos.

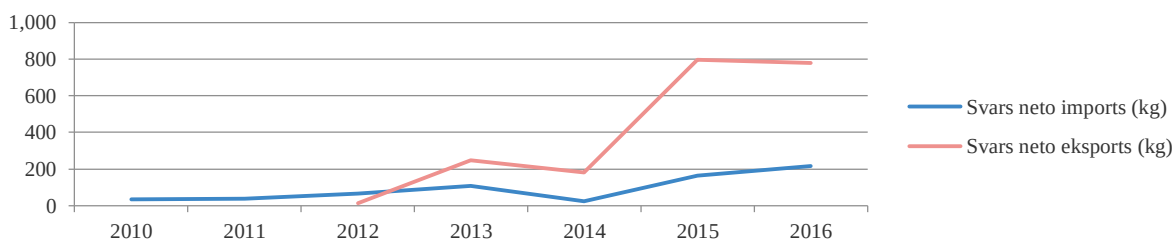
Tabula Nr.42. Iekasēto nodokļu īpatsvara attiecība pret IKP

	2014.gads	2015.gads	2016.gads
Nodokļu īpatsvars attiecībā pret IKP ³⁵³	28.6%	28.7%	29.6%
Ēnu ekonomikas īpatsvars no IKP (pēc F.Šneidera pētījuma) plāns ³⁵⁴	25,00%	23,7%	22,6%
Ēnu ekonomikas īpatsvars no IKP (pēc F.Šneidera pētījuma) izpilde ³⁵⁵	24,7%	23,6%	22,9%

Paredzama nodokļu sistēma un paredzamas nodokļu likmes atstāj tiešu ietekmi uz veiksmīgu ekonomikas konkurētspēju. Latvijā, katru gadu izstrādājot Ietvara likumprojektu un Gadskārtējā budžeta likumprojektu, tiek veidoti jauni ieņēmumus palielinoši pasākumi, kas būtiski iespaido arī uzņēmējdarbības vidi, piemēram, 2016.gada beigās tika radīta neziņa nodokļu maksātājiem par MUN, minimālajām VSAOI iemaksām un tika paaugstināta DRN likme. Pašreizējā situācijā nodokļu ieņēmumi tiek plānoti, ņemot vērā sākotnējo ietekmi, bet neizvērtējot ekonomiskās situācijas ietekmi, ko rada pārmaiņas.

Revidenti norāda, ka FM, balstot nodokļu pamatnostādnes tikai uz valdības rīcības plāna mērķiem, nodokļu politiku vērš tikai uz stabiliem nodokļu ieņēmumiem, nevis prognozējamām nodokļu likmēm, objektiem un subjektiem, kas ilgtermiņā nodokļu maksātājiem neļaus plānot savu darbību un paredzēt iespējamās finanšu riskus. Revidenti secina, ka nav pamata rēķināties ar nodokļu sistēmas stabilitāti un prognozējamību nākamajos četros gados.

Revidenti ir secinājuši, ka atsevišķi ieņēmumus palielinošie pasākumi, piemēram, reversā PVN ieviešana dārgmetālu jomā, tiek ieviesti novēloti. PVN izkrāpšanas tendences palielināšanās tika konstatēta jau 29.11.2012., kad Saeima pieņēma grozījumus PVN likumā. Tomēr reversā PVN maksāšanas kārtība neapstrādātiem dārgmetāliem, dārgmetālu sakausējumiem un ar dārgmetālu plaķētu metālu piegādēm stājās spēkā tikai 01.01.2017.³⁵⁶ Nākamais attēls ilustrē, kā pieauga dārgmetālu eksports pēc 01.04.2012., kad Igaunija ieviesa reversā PVN piemērošanu dārgmetāliem.

Attēls Nr.33. ³⁵⁷ Dārgmetālu eksporta pieaugums

Līdzīgi arī LTRK valdes priekšsēdētājs J.Endziņš³⁵⁸ ir norādījis:

*nav jābūt īpaši apķērīgam, lai, apskatoties preču plūsmas un apjomus, saprastu, kas uz kurieni virzās, un, kad redz, ka Latvija ir pēkšņi zelta lielvalsts, kļūst skaidrs, ka kaut kas īsti tur nav. Tiklīdz vienā valstī nosaka šo reverso maksāšanas kārtību kādā jomā, tā šie “meistari” pārmetas uz tuvējām valstīm. Latvija par zelta lielvalsti kļuva pēc tam, kad Igaunija ieviesa reverso PVN pie sevis. Mēs uzstājam, ka visās jomās, kurās var ieviest šo kārtību, tas jādara. Galvenā ir Finanšu ministrijas vēlme to risināt. ES dokumentos ir uzskaitīts, kurās jomās ir augsts PVN izkrāpšanas risks, un valsts var ļoti ātri noteikt šo kārtību. Pārējās jomās ir jāpierāda Eiropas Komisijai, ka ir pārāk liela izkrāpšana.*³⁵⁹

Revidenti uzskata, ka šāda novēlota FM rīcība, attiecībā uz PVN izkrāpšanas novēršanu, neatbilst valsts pārvaldes principiem un labai budžeta plānošanas praksei.

Prognozēto ieņēmumu izpilde

Lai gan plānotie ieņēmumi balstās uz IKP izaugsmes prognozēm, tomēr faktiskā izpilde norāda, ka 2016.gada prognozētie ieņēmumi tika iekasēti pie zemākas IKP izaugsmes, nekā bija prognozēts.

FM labus izpildes rezultātus skaidroja ar to, ka ir būtiski palielinājušies ieņēmumi no ēnu ekonomikas apkarošanas, ko apliecina ēnu ekonomikas samazināšanās tendence. Revidenti nav konstatējuši šādu likumsakarību ieņēmumiem pieaugt un ēnu ekonomikai samazināties (skatīt tabulu zemāk). Samazinoties VID aprēķinātajai nodokļu plaisai, ieņēmumu izpilde pret plānu nenorāda, ka ieņēmumi palielinātos.

Tabula Nr.43. Budžeta izpilde

	2014.gads	2015.gads	2016.gads
VID administrējamo nodokļu ieņēmumu izpilde – fakts pret plānu ³⁶⁰	99,8%	100,1%	101,1%
Valsts kopbudžeta iekasētie visi ieņēmumi pret gada plānu ³⁶¹	99,36%	99,70%	95,44%
IKP izpilde pret gada plānu ³⁶²	95,03%	98,07%	95,92%

Tā kā budžeta izpilde ir atkarīga ne tikai no nodokļu politikas, bet arī no nodokļu administrācijas spējas apkarot ēnu ekonomiku, nodokļu ieņēmumu administrēšanas uzlabošanai un mērīšanai VID ir izvirzījis savā darbības stratēģijā mērķi aprēķināt nodokļu plaisu (kas ir nedeklarētās un deklarētās, bet nesamaksātās nodokļu summas attiecība pret potenciālo nodokļu masu, kas tiktu aprēķināta un iekasēta ar nosacījumu, ka visi nodokļu maksātāji pilnā apmērā izpilda savas nodokļu saistības³⁶³), ko VID uzskata par nodokļu administrēšanas indikatoru.

Nodokļu plaisas aprēķināšana ir aktuāla visā ES, jo atbilstoši EK aprēķiniem ES budžets negūst ap 159,5 miljardus euro³⁶⁴. Tāpēc EK veica aptuveno aprēķinu par katras dalībvalsts nodokļu plaisu.

Salīdzinot VID veiktos aprēķinus ar EK pētījuma rezultātiem par PVN plaisu, revidenti secina, ka EK pētījumā Latvijā PVN plaisa procentuāli ir augstāka, nekā to ir aprēķinājis VID, tomēr šī starpība rodas, jo VID rīcībā ir papildu dati par PVN preču grupām ar dažādām PVN likmēm (skatīt tabulu zemāk).

Tabula Nr.44. PVN nodokļu plaisa

	2013.gads	2014.gads	2015.gads
VID aprēķinātā nodokļu plaisa PVN	18,5%	16,9%	15,4%
EK aprēķinātā nodokļu plaisa PVN	25,69% ³⁶⁵	23,42%	-

VID veic nodokļu plaisas aprēķinus PVN, VSAOI, IIN, akcīzes nodoklim (cigaretēm, naftas produktiem, alkoholiskajiem dzērieniem). Ik gadu, veicot šos aprēķinus, VID ir iespēja izstrādāt nodokļu administrēšanas prioritātes, kuras izriet no nodokļu plaisas aprēķiniem, un saprast, kur tiek zaudēti potenciālie nodokļu ieņēmumi. Apzinot šīs nepilnības, būtu iespējams izdarīt secinājumus tieši kādi pasākumi ir jāveic, lai tiktu ierobežota ēnu ekonomika. Saskaņā ar VID intervijā³⁶⁶ sniegto viedokli, FM neiesaista VID budžeta plānošanā.

Revidenti vēlas norādīt, ka nodokļu un nodevu ieņēmumi atbilstoši normatīvajā aktā noteiktajam Saimnieciskā gada pārskatā tiek uzrādīti pēc naudas plūsmas principa³⁶⁷, savukārt Starptautiskais publiskā sektora grāmatvedības standarts “Ieņēmumi no darījumiem bez apmaiņas (nodokļi un transferti)”³⁶⁸ nosaka, ka valsts budžeta ieņēmumi uzskaitāmi un gada pārskatā uzrādāmi pēc uzkrājuma principa.

Valsts kontrole nav varējusi sniegt atzinumu par nodokļu ieņēmumu pilnīgumu kopš 2006.gada, jo nodokļu uzskaitē nav ieviests uzkrājuma princips³⁶⁹. FM bija apņēmusies³⁷⁰ veikt nepieciešamās darbības jau 2006.gadā, lai ieviestu pilnīgu valsts budžeta ieņēmumu uzskaiti pēc uzkrājuma principa, taču ieteikumu ieviešanas termiņi tika vairākkārt pārcelti, un pagaidām gala termiņš ir 30.12.2021.

2.3. Finanšu ilgtspējas un citi fiskālie riski

Lai gan FRD iekļauj būtiskus valsts finanšu ilgtspējas riskus, ir **apšaubāmi vairāki FM pieņēmumi, nosakot FNR apmēru**. Vērtējot simetriskuma principa piemērošanu, nav noteikts periods, kurā simetriskuma principam ir jāizpildās, attiecīgi nav iespējams izvērtēt simetriskuma principa piemērojamības pamatojumu.

Lai gan 2017.gadā fiskālo risku nodrošinājuma rezerve ir bijusi pietiekama, revidenti uzsver, ka FM un MK lēmums **2019.gadā neveidot FNR neliecina par atbildīgu fiskālo politiku**.

2.3.1. Fiskālo risku identificēšanas un pārvaldības sistēma

FM efektīvai fiskālo risku identificēšanai un novērtēšanai izstrādā FRD, kas atbilstoši FDL tiek pievienota Ietvara likumprojektam. Fiskālie riski tiek identificēti un apkopoti FM uzturētā fiskālo risku

reģistrā, kas tiek izmantots, sagatavojot FRD, un tiek izdalīti kvantificējamie un nekvantificējamie fiskālie riski. FRD ir veids, kā sabiedrība tiek informēta par Latvijas publisko finanšu ilgtspējības riskiem.

Nekvantificējamie fiskālie riski

FRD 2017.gadā tiek izdalīti šādi nekvantificējamie riski:

- ❖ tiešās un netiešās saistības publiskās un privātās partnerības un koncesijas līgumos;
- ❖ valsts kapitālsabiedrības;
- ❖ starptautisko tiesu un Satversmes tiesas spriedumu izpilde;
- ❖ finanšu sektors;
- ❖ nodokļu reforma.

Revidenti nav konstatējuši riskus, ka tiešās un netiešās saistības publiskās un privātās partnerības un koncesijas līgumi, valsts kapitālsabiedrību iespējamie ikgadējie finansiālie zaudējumi saimnieciskās darbības rezultātā, finanšu sektora riski un starptautisko tiesu un Satversmes tiesu spriedumi līdz šim būtu bijis jāiekļauj FNR aprēķinā. Taču vēlamies vērst uzmanību, ka starptautiskā labā prakse paredz šāda veida riskus kvantificēt. Piemēram, SVF³⁷¹ ir veicis analīzi par valsts fiskālajiem riskiem, un secinājis, ka ir nepieciešams kvantificēt tādus fiskālos riskus kā, piemēram, finanšu sektora riskus.

Nodokļu reforma

2017.gadā attiecībā uz nodokļu reformu FRD ir norādītas trīs atsevišķas jomas, kurās var rasties fiskālais risks³⁷²:

- ❖ tiešā ietekme no politikas izmaiņām (diskrecionārie lēmumi);
- ❖ netiešie efekti no ietekmes uz ekonomiku;
- ❖ uzņēmēju uzvedības maiņa.

Nodokļu reforma tika pieņemta Saeimā 08.08.2017., un stāsies spēkā, sākot ar 01.01.2018. Revidenti vērtē, ka simetriskuma principa piemērošana, nodokļu reformā pielietoto pieņēmumu patiesums un fiskālā ietekme šobrīd nav nosakāma un iespējamā FNR nav aplēšama. Revidenti nesniedz vērtējumu par nodokļu reformai nepieciešamo FNR un turpinās sekot līdzi šai reformai turpmākajos gados.

Kvantificējamie fiskālie riski

Kvantificējamie riski – fiskālie riski, kuriem ir novērtēta iestāšanās varbūtība un ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2017.gada FRD tiek izdalīti šādi kvantificējamie riski:

- ❖ valsts galvojumi;
- ❖ valsts aizdevumi;
- ❖ kvantificējamie riski labklājības nozarē;
- ❖ kārtējo maksājumu ES budžetā un starptautiskai sadarbībai pieaugums;
- ❖ ES politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības programmas;
- ❖ valsts galvojums studiju un studējošo kreditēšanai;
- ❖ kapitāls uz pieprasījumu.

Revidenti nav konstatējuši, ka 2017.gadā varētu iestāties risks attiecībā uz kārtējo maksājumu pieaugumu ES budžetā un starptautiskai sadarbībai, ES politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības programmu, valsts galvojumu studiju un studējošo kreditēšanai un kapitālu uz pieprasījumu, un ka šie riski būtu jāiekļauj FNR aprēķinā.

Kvantificējamie riski labklājības nozarē

Fiskālo ilgtspēju ietekmē esošais vispārējās valdības budžeta un parāda stāvoklis, to tendences un nākotnes saistības, piemēram, izdevumi pensijām un pabalstiem. Budžeta izdevumu pieaugumu ilgtermiņā var ietekmēt negatīvas demogrāfiskās izmaiņas. Gan iedzīvotāju novecošanās process, gan nepietiekamais finansējums sociālās aizsardzības un veselības aprūpes sistēmām ir ilgtermiņa izaicinājumi Latvijas valsts finanšu ilgtspējai³⁷³.

FRD, vērtējot kvantificējamos riskus labklājības nozarē, tiek piemērots simetrijas princips, t.i., risks katrā konkrētā gadā var pasliktināt vai uzlabot kopējo budžeta bilanci, tomēr ilgtermiņā šīm svārstībām būs neitrāla ietekme. FRD nav norādīts, kādam periodam tiek piemērots simetriskuma princips.

Analizējot speciālā budžeta rezultātu, jāsecina, ka sākotnēji pēdējos trīs gados esam plānojuši būtiski lielāku pārpalikumu, nekā ir bijusi faktiskā izpilde (sk. attēlu zemāk). Respektīvi, nosakot vispārējā valdības sektorā pieļaujamo budžeta deficītu, ir izmantoti optimistiskāki rādītāji, kas ietekmē faktisko vispārējās valdības sektora budžeta deficītu. Vēsturiskā informācija trīs gadu periodā (Ietvara likumu periods) neliecina par simetrijas principa piemērojamības pamatotību.

FM norāda, ka ir pastāvējušas sistēmiska rakstura prognožu kļūdas, jo līdz 2013.gadam faktiskie izdevumi tika plānoti krietni lielākā apmērā, nekā to izpilde. FRD ir iekļauts skaidrojums par iemesliem, kādēļ, lai gan identificētas sistēmiskas kļūdas, tiek piemērots simetriskuma princips. Kā viens no iemesliem simetriskuma principa piemērošanai tiek minēts LM sniegtais skaidrojums, ka iepriekš nav ņemta vērā “cilvēku uzvedības modeļa” ietekme uz prognozēm, bet Ietvara likumprojekta 2018.–2020.gadam pievienotajā FRD tiek norādīts, ka LM, izstrādājot budžeta izdevumu sociālajiem pabalstiem prognozes 2017.–2019.gada izdevumiem, ir ņēmusi vērā šī “cilvēku uzvedības modeļa” ietekmi uz speciālā budžeta izdevumiem – t.i., ka cilvēki var mainīt savus paradumus atkarībā no sociālajiem pabalstiem³⁷⁴.

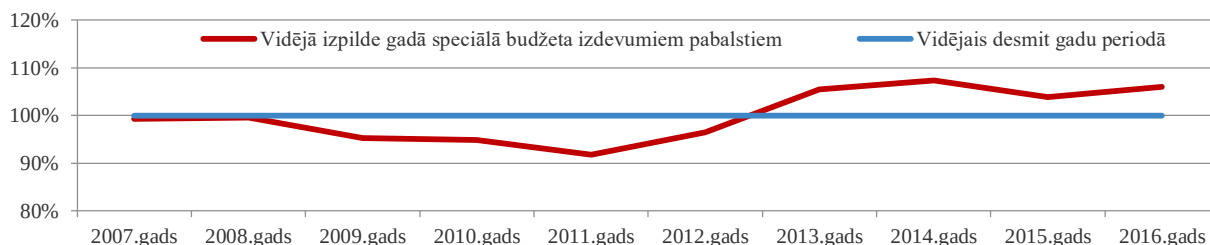
FM ir norādījusi³⁷⁵, ka:

Nemot vērā, ka šie faktori tika identificēti, sagatavojot prognozes sākot par periodu 2017.-2019.gadiem, šobrīd ir pārāgri spriest, vai saglabāsies sistēmiska rakstura faktori, kas izjauc fiskālā riska simetrisko raksturu. Arī turpmāk simetriskuma princips tiks analizēts nākamajos FRD sagatavošanas ciklos.

Revidentu ieskatā ir nozīmīgi vērtēt prognožu kvalitāti ne tikai labklājības nozarē, bet visos kvantificējamos riskos, kur tiek piemērots simetriskuma princips. Ja prognožu vērtēšanas rezultātā tiek identificēts simetrisku risku asimetriskums (pēc būtības simetriskiem riskiem prognozes liecina, ka simetriskuma princips varētu nebūt piemērojams), ir nepieciešams veikt prognožu uzlabošanas pasākumus – tikties ar nozaru ministrijām un pārrunāt iespējamās prognožu pieņēmumu kļūdas.

Simetriskuma principa pieņēmums izpildās, ja fiskālie kvantificējamie riski tiek vērtēti ilgākā periodā, piemēram, desmit gadu periodā (skatīt attēlu zemāk). Bet jāvērs uzmanība, ka šajā konkrētajā situācijā nav pamata balstīt vērtējumu par simetriskuma principa piemērošanu, jo LM ir mainījusi metodiku, kā tiek

noteiktas speciālā budžeta prognozes. Revidenti vērš uzmanību, ka metodiskas izmaiņas prognožu izstrādē nenodrošina vēsturisko prognožu pielietošanas pamatotību.

Attēls Nr.34. Simetriskuma piemērojamība, ja tiek attiecināti desmit gadu perioda rādītāji ar mainītu prognožu izstrādes metodiku³⁷⁶

FDP turpina norādīt³⁷⁷, ka turpmākai simetrijas principa pielietošanai nepieciešami papildu precizējumi. Turpmākām FRD vajadzētu sniegt papildu informāciju un pamatojumu par izvēlēto periodu un ietekmi mazinošo vai situāciju pasliktinošo faktoru lomai, ja tie iespaidoja iznākumus.

Lai pamatotu šī principa piemērošanu, ir nepieciešams noteikt periodu, kurā ir jāvērtē, vai simetriskuma princips piepildās un vai ir pamatojums to piemērot ne tikai labklājības nozares risku vērtēšanā, bet visās FRD identificēto risku grupās.

Valsts galvojumi

Valsts galvojumu fiskālais risks ir nenoteiktība saistībā ar valsts galvoto aizdevumu saņēmēju spēju segt savas saistības savlaicīgi un pilnā apmērā, kā rezultātā valstij var rasties pienākums segt saistības pret attiecīgo banku galvojuma saņēmēja vietā³⁷⁸.

FNR galvojumiem aprēķina valsts galvotā aizdevuma attiecīgā gada plānoto maksājumu kopsummu reizinot ar iestāšanās varbūtību. Fiskālā riska iestāšanās varbūtība tiek novērtēta 5 punktu skalā. Iestāšanās varbūtību nosaka paliekošajam riskam, tas ir, ņemot vērā jau pastāvošos fiskālo risku mazināšanas pasākumus³⁷⁹. Galvojumu riskus ar iestāšanās varbūtības novērtējumu "5" iekļauj izdevumu prognozēs un neiekļauj FNR aprēķinā.

Tabula Nr.45. Fiskālo risku novērtēšanas skala un fiskālā nodrošinājums rezerves apjoma aprēķins

Iestāšanās varbūtības novērtējums	Iestāšanās varbūtība	Fiskālā nodrošinājuma rezerves apjoma aprēķins
1	ir tuvāka 0%	neiekļauj
2	ir tuvāka 10%	fiskālo ietekmi reizinot ar koeficientu 0,1
3	ir tuvāka 30%	fiskālo ietekmi reizinot ar koeficientu 0,3
4	ir tuvāka 60%	fiskālo ietekmi reizinot ar koeficientu 0,6
5	ir tuvāka 100%	fiskālo ietekmi iekļauj izdevumu vai ieņēmumu prognozēs

Revidenti, lai aplēstu, vai FNR galvojumiem ir pietiekama, ir attiecinājuši fiskālā riska iestāšanās varbūtības klasifikāciju pret galvojumu portfeļa kvalitātes vērtējumu un šādā veidā aprēķinājuši FNR valsts galvojumiem. Revidentu aprēķins neatšķiras no FM veiktā aprēķina.

FM 2017.gadā galvojumu riska fiskālā ietekme ir aprēķināta 3,2 milj. euro apmērā³⁸⁰. Revidenti revīzijā nav konstatējuši faktus, kas liktu apšaubīt FRD 2017.gadā uzrādītās FNR galvojumiem patiesumu.

Valsts aizdevumi

Valsts aizdevumu fiskālais risks ir nenoteiktības ietekme uz valsts aizdevumu saņēmēju spēju segt savas saistības savlaicīgi un pilnā apmērā, kā rezultātā valsts var nesaņemt plānotos valsts aizdevumu pamatsummu un procentu maksājumus³⁸¹.

Valsts aizdevumu FNR aprēķina līdzīgi kā valsts galvojumiem. Valsts kontrole ir veikusi aplēsi, aprēķinot FNR apjomu.

Tabula Nr.46. FNR valsts aizdevumiem

FNR valsts aizdevumiem, 2017.gads	
Revidentu aplēse ³⁸²	3 144 459
FM aprēķins	2 353 753
Starpība	790 706

Starpība starp revidentu un FM aprēķinu ir radusies tāpēc, ka FM ir balstījis savu aprēķinu uz valsts aizdevumu portfeļa novērtējumu 2017.gadā³⁸³, kurā ir iekļauti kredītņēmēju veicamie maksājumi pēc 31.05.2017., bet revidenti aplēsē ir pielietojuši visu 2017.gadā maksājamo summu. Ņemot vērā, ka FNR 2017.gadā ir izveidota 0,1% no IKP, starpību revidenti vērtē kā nebūtisku.

Revidenti ir konstatējuši, ka FM savos aprēķinos neiekļauj aizdevumus pašvaldībām un tos valsts aizdevumus, kuru saistības ir pilnībā nodrošinātas ar pašvaldības galvojumu.

Arī FM ir sniegusi viedokli³⁸⁴, ka:

fiskālo risku vispārējā vadība tiešā veidā neskar pašvaldību izraisīto fiskālo risku vadību.

Revidenti uzsver, ka nav pamata nevērtēt un neiekļaut FNR izvērtēšanā izsniegtos aizdevumus pašvaldībām un aizdevumus, kuru saistības ir pilnībā nodrošinātas ar pašvaldības galvojumu. Ņemot vērā, ka pašvaldības ir vispārējā valdības sektora daļa un gadījumā, ja pašvaldība nespēj atdot savu aizņēmumu valstij, valsts izdevumu palielinājums, iekļaujot izdevumos (norakstot) aizdevumu un palielinot budžeta izdevumus, var ietekmēt vispārējā valdības budžeta bilanci.

2.3.2. Fiskālo risku novērtēšana un fiskālo risku nodrošinājuma rezerve

Fiskālo risku vispārējās vadības kvantitatīvais rezultāts ir FNR, kuras mērķis ir nodrošināt Ietvara likumā attiecīgajam gadam noteikto vispārējās valdības budžeta bilances plānoto līmeni nelielu makroekonomisko svārstību gadījumā un fiskālo risku izraisīto izdevumu segšanas gadījumā. FDL nosaka, ka Ietvara likumprojektā turpmākajiem trīs gadiem ir jāparedz FNR, kas tiek aprēķināta saskaņā ar FRD, un tā nevar būt mazāka par 0,1% no IKP³⁸⁵.

Tabula Nr.47. Fiskālā nodrošinājuma rezerve FRD un Ietvara likumos

	2017.gads	2018.gads	2019.gads	2020.gads
FRD ieteikums Ietvara likumā 2017.–2019.gadam	0,1%	0,1%	0,1%	
Paredzēts Ietvara likumā 2017.–2019.gadam	0,1%	0,1%	0,1%	
Saskaņā ar FDL noteikto				
FRD ieteikums Ietvara likumā 2018.–2020.gadam		0,1%	0,1%	0,1%
MK lēmums Ietvara likumā 2018.–2020.gadam		0,1%		0,1%
		MK lēmis neievērot FDL normu un neveidot FNR 2019.gadā		

Neatkarīgi no FM sagatavotās FRD ietvertā rezerves aprēķina, FM vadība MK sēdē 22.08.2017. ir rosinājusi neveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi Ietvara likuma 2018.–2020.gadam 2019.gadā. MK lēmumu ir atbalstījusi³⁸⁶.

FRD tiek regulāri pilnveidota. FRD ir publisks dokuments un revidenti apzinās, ka FRD nekad nebūs pilnīga, jo FM tajā neiekļauj tādus ekonomiski un sociāli būtiskus riskus, kuru publicēšana var izraisīt neprognozējamu sabiedrības rīcību ar negatīvām sekām. FM jau 2016.gadā ir uzsvērusi³⁸⁷, ka risku vadība ir jāpilnveido un ka nākotnē ir plānots turpināt vērtēt fiskālo risku atbilstību simetrijas principam, kā arī, vai ir nepieciešams fiskālo risku deklarācijas sagatavošanā iekļaut makroekonomiskos riskus. Revidenti turpinās sekot līdzi FRD identificēto risku un iekļauto skaidrojumu attīstībai.

2.4. Papildu ieņēmumi prioritārajiem pasākumiem – fiskālās telpas palielināšana

FM un MK veiktie pasākumi, lai nodrošinātu fiskālās telpas pieejamību, ir nepārdomāti.

2017.gada pavasarī FM aprēķinātā negatīvā fiskālā telpa līdz 2017.gada augustam tika pārvērsta pozitīvā fiskālajā telpā, apstiprinot pasākumus ieņēmumu palielināšanai 105,8 milj. *euro* apmērā. Katru gadu, veicot arvien jaunus ieņēmumus palielinošus pasākumus, valdība nevar novērtēt, cik šie pasākumi ir ilgtspējīgi un cik prognozētie ieņēmumi ir pamatoti.

Revidentu ieskatā MK netiek sniegta pietiekama informācija par to, kādu faktisko ietekmi uz valsts budžetu turpmākajos gados atstās pieņemtie MK lēmumi, jo, piemēram, samazinot apropriāciju rezervi, netiek ņemti vērā šīs budžeta programmas mērķi un finansējuma samazinājuma ietekme uz iespējamo nekvantificējamo fiskālo risku izmaksu segšanas nodrošināšanu.

Revidenti uzsver, ka FNR neveidošana 2019.gadā, lai nodrošinātu fiskālo telpu prioritārajiem pasākumiem, neatbilst normatīvajos aktos noteiktajam.

LBFV³⁸⁸ ir noteikts, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes iesniedz priekšlikumus prioritārajiem pasākumiem tikai tad, ja attiecīgajos nākamajos saimnieciskajos gados atbilstoši aktuālākajām makroekonomiskās attīstības prognozēm būs pieejami līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai.

Revidenti ir konstatējuši, ka valdības rīcība liecina, ka likuma norma³⁸⁹ netiek ievērota un ministrijas iesniedz pieprasījumus prioritārajiem pasākumiem neatkarīgi no tā, vai ir pieejami līdzekļi to finansēšanai³⁹⁰. Budžeta plānošanas procesā sākotnēji aprēķinātā negatīvā fiskālā telpa tiek pārvērsta pozitīvā fiskālajā telpā, pieņemot lēmumus vai nu par ieņēmumus palielinošiem pasākumiem vai izdevumus optimizējošiem pasākumiem³⁹¹.

Tabula Nr.48. Fiskālās telpas apjoms pa gadiem dažādos budžeta plānošanas posmos – gada pirmajā ceturksnī un gada otrajā pusē, milj. *euro*

Gads	Indikatīvā fiskālā telpa, gatavojot Stabilitātes programmu (gada pirmajā ceturksnī)	Fiskālā telpa, gatavojot gadskārtējo budžetu (gada otrajā pusē)	Kāds apjoms JPI / prioritārajiem pasākumiem ir apstiprināts?
2015	- ³⁹²	- 0,1 ³⁹³	162,0 ³⁹⁴
2016	-44,0 ³⁹⁵	-96,8 ³⁹⁶	145,2 ³⁹⁷
2017	44,0 ³⁹⁸	- 4,9 ³⁹⁹	144,1 ⁴⁰⁰
2018	63,2 ⁴⁰¹	131,62 ⁴⁰²	111,9 ⁴⁰³
2019	-42,0 ⁴⁰⁴	101,5 ⁴⁰⁵	92,4 ⁴⁰⁶
2020	107,3 ⁴⁰⁷	270,49 ⁴⁰⁸	258 ⁴⁰⁹

Lai nodrošinātu trūkstošo fiskālo telpu plānotajiem izdevumiem prioritārajiem pasākumiem, FM ierosina un MK pieņem lēmumu veikt ieņēmumus palielinošus un izdevumus samazinošus pasākumus.

Piemēram, plānojot 2017.gada budžetu, makroekonomiskās prognozes 2016.gada aprīlī liecināja, ka fiskālā telpa ir 44 milj. *euro*, bet, 2016.gada jūlijā prognozes jau bija samazinājušās līdz negatīvai fiskālai telpai – 4,9 milj. *euro* apmērā.

Taču, neskatoties uz negatīvo fiskālo telpu, valdība atbalstīja finansējumu prioritārajiem pasākumiem 144,1 milj. *euro* apmērā, apstiprinot pasākumus ieņēmumu palielināšanai 105,8 milj. *euro* apmērā un pārējo finansējumu sedzot no iekšējiem resursiem⁴¹⁰. Katru gadu, veicot arvien jaunus ieņēmumus palielinošus pasākumus, FM nesniedz MK pietiekamu informāciju, cik šie pasākumi ir ilgtspējīgi un cik prognozētie ieņēmumi ir pamatoti. Ieņēmumus palielinošie būtiskākie pasākumi ir⁴¹¹:

- ❖ transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa samaksas kārtības maiņas ieviešana ar 01.01.2019. 34,2 milj. *euro*;
- ❖ minimālās algas paaugstināšana 12 milj. *euro*;
- ❖ izmaiņas dabas resursu nodoklī 9,1 milj. *euro*;
- ❖ ieņēmumu izmaiņas no valsts kapitālsabiedrībām dividendēs izmaksājamās daļas 7,7 milj. *euro*;
- ❖ elektroenerģijas nodokļa atbrīvojumu atcelšana 5,4 milj. *euro*;
- ❖ ieņēmumi no noziedzīgi iegūtu līdzekļu konfiskācijas 20 milj. *euro*;
- ❖ ēnu pasākumu ieviešana 12,1 milj. *euro*.

Līdzīgi arī izstrādājot Ietvara likumu 2018.–2020.gadam, FM 22.08.2017. ir sniegusi ieteikumus fiskālās telpas palielināšanai. Revidenti vērtēja dokumentus, ko FM fiskālās telpas izmaiņu priekšlikumiem 22.08.2017. sniedza MK, un konstatēja, ka pavaddokumentos nav iekļauts pamatojums FM veiktajām aplēsēm, kā arī nav iekļauta informācija par ierosināto pasākumu ietekmi uz valsts budžetu kopumā. Piemēram, kādi riski un sekas var rasties, ja netiks veidota FNR, vai kā apropriācijas rezerves samazināšana var ietekmēt pieejamos resursus LNG vai citu risku izraisītām valsts budžetu ietekmējošām sekām.

2019.gadā ir paredzēts, ka kapitālsabiedrībām būs jāmaksā lielāka peļņas daļa valsts budžetā, lai nodrošinātu apjomīgākas fiskālās telpas pieejamību. Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums⁴¹² nosaka, ka vidēja termiņa darbības stratēģija ir kapitālsabiedrības darbības plānošanas dokuments vismaz triju gadu periodam, uz kura pamata tiek plānota kapitālsabiedrības darbība, dividendēs izmaksājamā peļņas daļa un kapitālsabiedrības budžets. Valsts kapitālsabiedrības nevarēs pilnībā nodrošināt savā stratēģijā noteiktos mērķus, jo FM ierosinājumi fiskālās telpas palielināšanai maina valsts kapitālsabiedrības dividenžu iemaksu valsts

budžetā un palielina UIN izdevumus, kas ir pretrunā ar PKC izstrādātajām Valsts kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrādes vadlīnijām⁴¹³ un neveicina labu pārvaldības praksi valsts kapitālsabiedrībās. Nav paredzams, vai jaunās dividenžu normas piemērošana saglabās kapitālsabiedrības darbības virzieniem atbilstošu pakalpojumu kvalitāti un pieejamību, nepalielinot pakalpojuma tarifu tā lietotājiem. FM nesniedz informāciju MK, kā šāda rīcība var ietekmēt valsts kapitālsabiedrību stratēģijās noteikto mērķu sasniegšanu.

Tabula Nr.49. FM ierosinājumi fiskālās telpas palielināšanai⁴¹⁴

	2018 Milj. euro	2019 Milj. euro	2020 Milj. euro
Sākotnējā, uz makroekonomiskajiem rādītājiem balstītā fiskālās telpas prognoze	63,2	-42,0	107,3
Fiskālā telpa (ieskaitot aktualizētās nenodokļu ieņēmumu prognozes)	65,3	-37,8	112,0
1. FNR atcelšana		+30,0	
2. LB peļņas prognozes saglabāšana iepriekšējā gada līmenī	+7,6	+7,6	+7,6
3. Valsts kapitālsabiedrību dividendes 2019.gadā no 70% uz 85%, t.sk.:		+2,3	
<i>UIN</i>		+0,5	
<i>dividendes</i>		+1,8	
4. Radari (potenciālais naudas sodu pieaugums)	+4,3	+7,3	
5. Apropriācijas rezerves samazināšana		+12,5	+12,5
6. Iemaksas ES budžetā (pieņemot, ka Lielbritānija veiks iemaksas ES budžetā pilnā apmērā), starpība		+9,7	+23,1
7. Sportam procentu maksājumu izmaiņas	+0,9	+0,8	
8. Elektroenerģijas lietotāju atbalsts aizsargātajiem lietotājiem	+1,6		
MK 22.08.2017. apstiprinātā fiskālā telpa, ņemot vērā priekšlikumus	79,7	32,4	155,2

Lai arī MK 22.08.2017. bija apstiprinājis fiskālo telpu 79,7 milj. euro apmērā, tika turpināts meklēt finansējumu fiskālās telpas paplašināšanai (skatīt tabulu zemāk).

Tabula Nr.50. Fiskālā telpas 2018.gadam izmaiņas

Nr.	Datums	Fiskālās telpas apmērs milj. euro	Būtiskākie pasākumi, lai nodrošinātu fiskālās telpas izmaiņas
1 ⁴¹⁵	22.08.2017.	79,7	
2 ⁴¹⁶	29.08.2017.	81	
3 ⁴¹⁷	08.09.2017.	117,02	30,66 milj. euro – Liepājas cietuma būvniecības termiņa pagarināšana
4 ⁴¹⁸	12.09.2017.	131,62	10 milj. euro – LM iesniegtie priekšlikumi fiskālās telpas palielināšanai, pamatojoties uz Sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta pārrēķinu
Finansējuma izmaiņas kopš sākotnēji apstiprinātās fiskālās telpas		51,92	

Piemēram, ierosinājums pagarināt Liepājas cietuma būvniecības termiņu tika pieņemts 08.09.2017., nosakot TM uzdevumu sniegt informatīvo ziņojumu par turpmāko rīcību saistībā ar jaunā cietuma būvniecību Liepājā. Plānotajā termiņā, 12.09.2017., šāds ziņojums MK nav skatīts, attiecīgi MK nav pieejama informācija, ko un cik ļoti ietekmēs Liepājas cietuma būvniecības termiņa pagarināšana. Valsts kontrole jau iepriekš ir norādījusi, ka ik gadu būtiski pieaug izdevumi novecojušās un neefektīvās cietumu infrastruktūras uzturēšanai – piecas reizes, salīdzinot 2013.gadu ar 2016.gadu⁴¹⁹. Revidenti uzskata, ka FM ir nepieciešams MK sniegt izvērstu informāciju par fiskālās telpas paplašināšanai veikto pasākumu ietekmi uz valsts finansēm, it īpaši, ja šāda ietekme palielina citu resoru nepieciešamo finansējumu.

Līdzīgi kā tiek palielināta fiskālā telpa, palielinās arī atbalstāmo priekšlikumu prioritāro pasākumu kopsumma (skatīt tabulu zemāk). Revidenti nav konstatējuši situācijas, kad MK būtu iebildis pret FM sniegtajiem priekšlikumiem fiskālās telpas palielināšanai.

Tabula Nr.51. Atbalstāmo prioritāro pasākumu 2018.gadam izmaiņas

Nr.	Datums	Atbalstāmie prioritārie pasākumi, milj. euro	Komentāri
1 ⁴²⁰ .	08.09.2017.	77,2	
2.	12.09.2017.	34,7	Valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupas PAPILDUS atbalstāmie prioritārie pasākumi
3.	Ir nepieciešams rast finansējumu priekš papildus 34,7 milj. euro prioritārajiem pasākumiem, kas arī tiek veikts. Skatīt tabulu "Fiskālā telpas 2018.gadam izmaiņas". Nepieciešamais finansējums kopā ir 111,9 milj. euro.		
4.	14.09.2017.	111,9	MK apstiprina prioritāros pasākumus.
14.09.2017. tiek apstiprināti prioritārie pasākumi un rasta fiskālā telpa prioritāro pasākumu finansēšanai, galvenokārt, atceļot Liepājas cietauma būvniecību (30,66 milj. euro). Sīkāk skatīt tabulu "FM ierosinājumi fiskālās telpas palielināšanai" un tabulu "Fiskālā telpas 2018.gadam izmaiņas".			
Prioritāro pasākumu procesu skatīt sīkāk šī ziņojuma sadaļā "Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana".			

Salīdzinot finansējuma prioritārajiem pasākumiem un pieejamās fiskālās telpas izmaiņas, ir vērojama tendence, palielinot apstiprinātos prioritāros pasākumus, palielināt arī pieejamo fiskālo telpu un izmantot visu pieejamo finansējumu, kurš ir rasts vai nu palielinot ieņēmumus vai samazinot izdevumus citiem pasākumiem.

Revidenti norāda, ka FNR atcelšana ir pretēja normatīvajos aktos noteiktajam, kas paredz, ka tā nevar būt mazāka par 0,1 % no IKP⁴²¹. Neveidojot FNR 2019.gadā, šis likuma pants netiek ievērots.

FM, samazinot apropriācijas rezervi, samazina pārdalāmo finansējumu resora 74. Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums programmas 01.00.00 Apropriāciju rezerve mērķiem⁴²² par 81%:

- ❖ nodrošināt valsts finanšu politikas īstenošanas nepārtrauktību;
- ❖ mazināt negatīvo efektu nelietderīgai un neplānotai budžeta līdzekļu izlietošanai gadījumos, ja objektīvu iemeslu dēļ netiek veikti kārtējā gadā ieplānotie iepirkumi vai realizētie investīciju projekti.

No šīs samazinātās budžeta programmas ir arī iespējams veikt apropriāciju pārdales, lai palielinātu finansējumu Līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem, ar kuriem tiek finansēti arī tādi nekvantificējamie fiskālie riski, kā piemēram, tiesvedību lēmumu izdevumi, kuriem netiek paredzēta FNR. Vērtējot izdevumu samazinājumu fiskālās telpas nodrošināšanai, revidentu ieskatā netiek sniegta pietiekama informācija par pieņemto lēmumu ietekmi uz valsts budžetu, jo, samazinot apropriāciju rezervi, netiek ņemti vērā šīs budžeta programmas mērķi un tās ietekme uz iespējamo nekvantificējamo fiskālo risku finansējuma segšanas nodrošināšanu.

Revidenti uzskata, ka FM un MK veiktie pasākumi, lai nodrošinātu fiskālās telpas pieejamību, ir nepārdomāti un neatbilst normatīvajos aktos noteiktajam.

2.5. Vispārējās valdības parāds

Vispārējās valdības parāda dinamika attiecībā pret IKP šobrīd ir stabila. Revidentiem ir šaubas par vispārējās valdības parāda ilgtspēju.

Nevērtējot iespēju atdot valsts parādu, bet paredzot tikai pārfinansēšanu un valsts parāda palielināšanu, lai nodrošinātu deficīta finansēšanu, nav nodrošināta atbildīga un ilgtspējīga valsts fiskālā politika, jo šādi vispārējās valdības faktiskais parāds turpinās augt, vienlaikus saglabājoties 40% apmērā no IKP. Lai gan vispārējās valdības parāds ir stabils attiecībā pret IKP, **FM vērtējuma neesamība par tā turpmākas stabilitātes nodrošināšanas ilgtspēju neliecina par apdomīgu un atbildīgu valsts fiskālo virzību.**

Revidenti uzskata, ka, ņemot vērā pesimistiskās demogrāfiskās izaugsmes tendences, ir nepieciešams ekonomiski pamatots izvērtējums par optimālo valsts parādu, kas ilgtermiņā neuzliks nepamatotu slogu sabiedrībai.

Revidentu aplēses liecina, ka šobrīd katram ekonomiski aktīvajam nodarbinātajam iedzīvotājam vispārējā valdības parāda uzturēšana⁴²³ gadā izmaksā 360 *euro* (revīzijas ietvarā vērtēti izdevumi procentu maksājumiem ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām), kas pārsniedz mēneša minimālo neto darba algu valstī par 31%, bet 2030.gadā vispārējās valdības parāds uz vienu ekonomiski aktīvo nodarbināto personu būs pieaudzis par 82%.

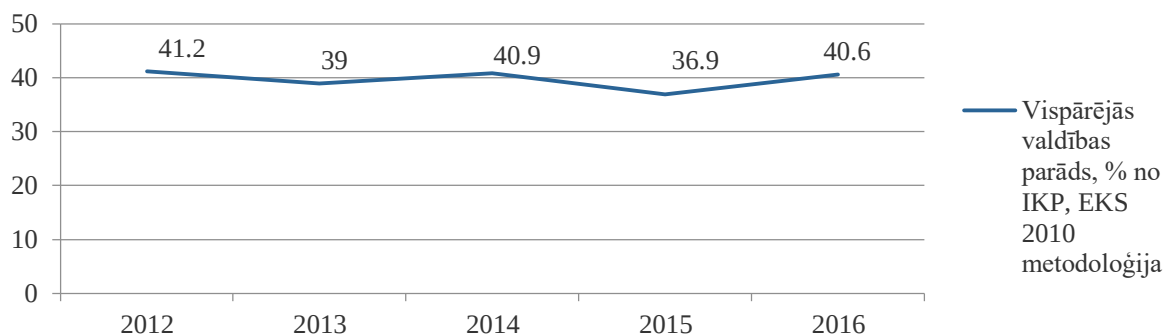
Ar budžeta deficītu un attiecīgi ar valsts parāda palielinājumu šobrīd tiek finansēti izdevumi ne tikai valsts attīstībai, bet arī ikdienas izdevumiem. Tas neliecina par ilgtspējīgu valsts finanšu vadību un pārkāpj FDL Paaudžu savstarpējās atbildības principu un Ilgtspējīgas fiskālās politikas principu.

Vērtējot kaimiņvalstu fiskālo virzību, Latvijas un Lietuvas fiskālās un demogrāfiskās situācijas šobrīd ir līdzīgas. Lai gan Latvijā nav veikts fiskālās politikas ilgtspējas pētījums, Latviju skar līdzīgi riski kā Lietuvu, un revidenti uzsver, ka Latvijā ir nepieciešams ilgtermiņa vērtējums un redzējums par ilgtspējīgu valsts parāda stratēģiju, lai mūs neskartu ANO un Latvijas institūciju norādītās demogrāfiskās situācijas izraisītie iespējamie fiskālie riski.

2.5.1. Vispārējā valdības parāda optimālais līmenis

FDL, līdzīgi kā Māstrihtas kritēriji, nosaka, ka vispārējās valdības parāda līmenis nedrīkst pārsniegt 60% no IKP.

Vispārējās valdības parāds 2016.gadā (pēc EKS 2010 metodoloģijas) sasniedza 40,6% no IKP (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.35. Vispārējās valdības parāds, % no IKP pēc EKS 2010 metodoloģijas⁴²⁴

Pārrunās ar FM un vērtējot vispārējās valdības parāda administrēšanu, revidenti ir konstatējuši, ka nav izstrādāts izvērtējums, kāds ir Latvijai ilgtermiņā optimāli uzturams vispārējās valdības parāda līmenis.

FM Valsts kontroles revidentiem ir snieguši viedokli⁴²⁵:

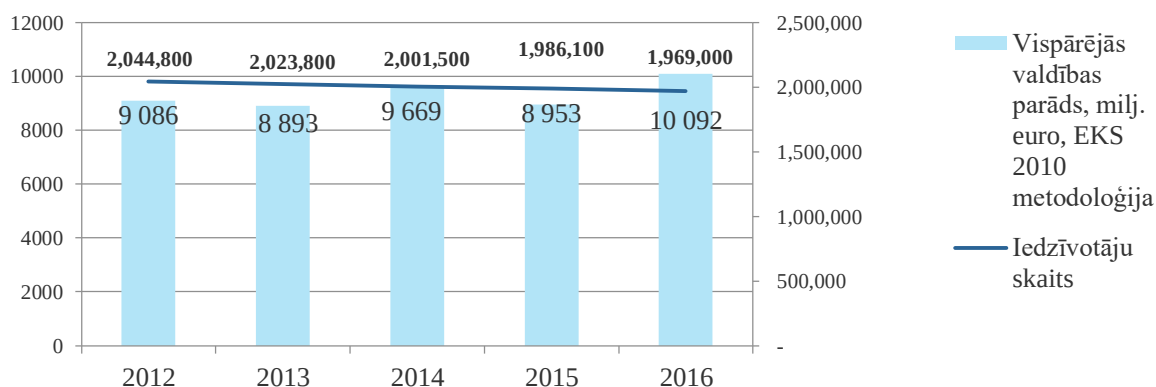
FM nav veikusi specifisku pētījumu, lai novērtētu optimālo valsts parāda līmeni, tomēr FM uzskatā to, cik valsts parāda līmenis ir optimāls, lai nodrošinātu ekonomikas izaugsmi, sekmīgāk par specifiski nedefinētu valsts parāda mērķa līmeni, atspoguļo tādi faktori, kā, piemēram:

- 1. valsts parāds ir vērtējams kā ilgtspējīgs, attiecinot to dinamiskā pret IKP. Latvijas valsts parāda attiecība pret IKP ir vērtējama kā stabila, t.i., ekonomikas izaugsmes tendencēm atbilstoša;*
- 2. pieejamie budžeta līdzekļi prioritāro pasākumu finansēšanai – pēdējo gadu valsts budžeta sagatavošanas cikli liecina par to, ka valdība ir spējusi nodrošināt papildus fiskālo telpu gan esošo prioritāšu atbalstam, gan arī jaunu izaicinājumu pārvarēšanai. Tas savukārt norāda uz to, ka parāda nasta uz valsts budžeta izdevumiem (procentu izdevumi) neietekmē valdības spēju nodrošināt tautsaimniecības nozarēm bāzes finansējumu, kā arī atļaut papildu resursus budžeta attīstības daļai.*

Revidenti ir konstatējuši, ka vispārējās valdības parāda dinamika attiecībā pret IKP šobrīd ir stabila, bet, vērtējot ilgtermiņā, rodas šaubas par vispārējās valdības parāda ilgtspēju. Revidenti uzskata, ka, vērtējot ilgtspēju, ir nepieciešams ņemt vērā tādu faktorus kā sabiedrības attīstības tendences – t.i., sabiedrība spēs nodrošināt stabili IKP izaugsmi arī turpmāk. Revidenti uzsver, ka, lai spētu nodrošināt stabili vispārējās valdības parādu ilgtermiņā, ir nepieciešams veikt padziļinātu izvērtējumu, tai skaitā ņemot vērā tādu faktoru kā demogrāfiskās tendences valstī.

2.5.2. Vispārējās valdības parāda ilgtspēja un Latvijas demogrāfiskā situācija

Revidenti ir salīdzinājuši vispārējā valdības parāda apjomu ar Latvijas iedzīvotāju skaitu (skatīt attēlu zemāk). Lai gan iedzīvotāju skaits arvien samazinās, vispārējās valdības parāda atlikums neliecina par līdzīgu tendenci un arvien mazākam iedzīvotāju skaitam ir jāuztur lielāka vispārējās valdības parāda nasta.

Attēls Nr.36. Vispārējā valdības parāda salīdzinājums ar iedzīvotāju skaitu, EKS metodoloģija⁴²⁶

Šobrīd ceturtdaļa Latvijas iedzīvotāju ir pensijas vecumā un katru pensionāru uztur 3,2 ekonomiski aktīvās sabiedrības daļas iedzīvotāji. Šī attiecība 2030.gadā samazināsies par 22% un uz katru iedzīvotāju, kuram valstij būs jānodrošina pensija, būs tikai 2,5 ekonomiski aktīvi iedzīvotāji (skatīt tabulu zemāk). Demogrāfiskās prognozes liecina, ka nākotnē jāreķinās ar demogrāfiskā faktora pastiprinātu ietekmi uz sociālo izdevumu struktūru valstī.

Tabula Nr.52. Demogrāfiskā situācija Latvijā šobrīd un nākotnē⁴²⁷

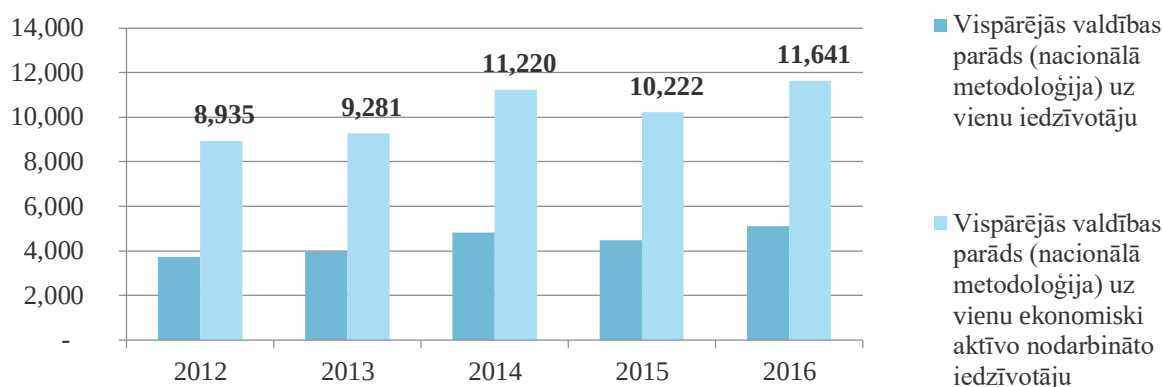
Grupa	2000.gads	2015.gads	2030.gads	2050.gads	Procentuālās izmaiņas
Iedzīvotāji vecumā virs 60 gadiem, %	21,2	25,7	29	33,1	vidēji par 16% atskaites periodā
Ekonomiski aktīvā sabiedrības daļa (vecums 20–64 gadi) pret pensijas vecuma sabiedrības daļu, cilvēki	nav pieejami dati	3,2	2,5	nav pieejami dati	-22%
Cik pensionārus un bērnus (vecumā līdz 19) uztur viens darbaspējīgais iedzīvotājs?	Nav pieejami dati	0,622	0,761	nav pieejami dati	22%

Vietējie un starptautiskie eksperti norāda uz demogrāfiskām problēmām ilgtermiņā, kas var radīt slogu valsts budžetam:

- ❖ LM ir norādījusi, ka no sociālās apdrošināšanas sistēmas viedokļa pašreizējā situācija nav uzskatāma par ilgtspējīgu⁴²⁸;
- ❖ EM norāda, ka Latvijas darba tirgū ir negatīvas demogrāfijas tendences un darbaspēka novecošanās⁴²⁹;
- ❖ LB ir aprēķinājusi, ka līdz 2030.gadam Latvijas iedzīvotāju skaits varētu samazināties gandrīz līdz 1 miljona 800 tūkstošiem jeb aptuveni par 200 tūkstošiem. Turpinās mainīties arī iedzīvotāju demogrāfiskā struktūra, pieaugot senioru īpatsvaram (ja 1990.gadā senioru īpatsvars bija ap 18%, 2013.gadā – jau ap 28%, bet 2030.gadā sagaidāms, ka tas pārsniegs 36%). Tas nozīmē, ka nākotnē

demogrāfijas spiediens uz Latvijas pensiju sistēmas stabilitāti turpinās pieaugt⁴³⁰. LB eksperti norāda, ka mazāks strādājošo skaits ilgtermiņā nozīmē vājāku ekonomisko attīstību un līdz ar to lēnāku sabiedrības labklājības izaugsmi. Turklāt tas notiks uz pieaugoša pensionāru skaita fona, kas apgrūtinās strādājošo pienākumu nodrošināt kaut vai pieticīgu labklājības līmeni pensijā aizgājušajiem cilvēkiem. Sabiedrības novecošana var radīt arvien pieaugošas ekonomiskas un sociālas problēmas gadījumā, ja politikas veidotāji laicīgi nespēs sagatavot sabiedrību un tautsaimniecību šādām demogrāfiskām pārmaiņām⁴³¹.

Revidenti ir aplēsuši, ka 2016.gadā vispārējās valdības parāds (nacionālā metodoloģija) uz katru ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ir 11 641 *euro*. Pēdējo piecu gadu laikā vispārējās valdības parāds uz katru ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ir bijis stabils vidēji 10 tūkst. *euro* apmērā (skatīt attēlu Nr.37 zemāk).

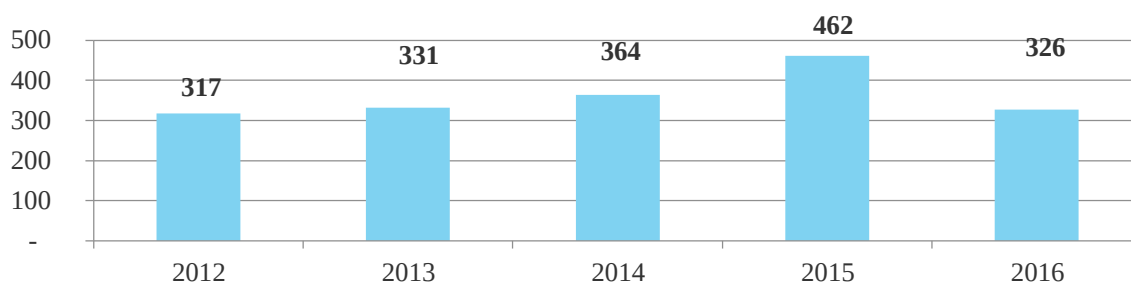
Attēls Nr.37. Vispārējās valdības parāds (nacionālā metodoloģija) uz iedzīvotājiem⁴³²

Demogrāfiskajai situācijai pasliktinoties, vispārējās valdības parāda slogs uz katru nodarbināto personu pieaugs. Valsts kontroles revidenti ir veikuši aplēsi, ka iespējamais vispārējās valdības parāds uz vienu ekonomiski aktīvu nodarbinātu personu 2030.gadā pārsniegts 21 tūkst. *euro*. Skatīt aprēķinu tabulā zemāk.

Tabula Nr.53. Vispārējās valdības parāda aprēķins (nacionālā metodoloģija) uz vienu ekonomiski aktīvu nodarbināto iedzīvotāju 2030.gadā, revidentu aplēse

Rādītājs	Aplēse, <i>euro</i>	Skaidrojums aplēsei
Paredzamais IKP 2030.gadā	35 816 408 331	2016.gada faktiskais IKP koriģēts ar ikgadēju IKP pieaugumu 2% ⁴³³ (pamatojumu lūdzu skatīt atsaucē) apmērā un 0,48% inflāciju (pēdējo piecu gadu vidējais inflācijas rādītājs).
Vispārējās valdības parāds 40% apmērā no IKP 2030.gadā	14 326 563 332	Balstoties uz FM sniegto viedokli, ka starptautisko institūciju pētījumi norāda, ka attīstības valstīm komforta līmenis vispārējās valdības parāda rādītājam ir ap 40% no IKP, pieņemts, ka FM turpinās nodrošināt stabilu vispārējās valdības parādu 40% apmērā no IKP.
Nodarbinātie 2030.gadā (bezdarbnieki un ekonomiski neaktīvie iedzīvotāji nav iekļauti)	676 961	Aplēse balstīta uz LB sniegto viedokli, ka Latvijas iedzīvotāju skaits 2030.gadā paredzams 1 800 000, koriģēts ar ANO sniegto informāciju par paredzamo cilvēku skaitu vecuma grupā 18–64 un CSP pēdējo piecu gadu vidējo nodarbināto cilvēku skaitu.
Vispārējās valdības parāds uz vienu nodarbināto iedzīvotāju 2030.gadā	21 163	Vispārējā valdības parāda uz vienu ekonomiski aktīvu nodarbināto iedzīvotāju palielinājums par 82% ⁴³⁴ , salīdzinot ar 2016.gadu.

Vērtējot, cik sabiedrībai izmaksā valsts parāda uzturēšana (revīzijas ietvarā vērtēti izdevumi procentu maksājumiem ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām), revidenti ir aprēķinājuši maksātos valsts parāda procentus ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām uz katru ekonomiski aktīvo iedzīvotāju⁴³⁵ (skatīt attēlu zemāk). Pēdējo piecu gadu laikā katram ekonomiski aktīvajam nodarbinātajam iedzīvotājam valsts parāda uzturēšana ir izmaksājusi 360 *euro* gadā (procentu maksājumi ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām), kas pārsniedz 2017.gada mēneša minimālo neto darba algu valstī par 31%. Valsts pamatbudžeta apakšprogrammas 31.02.00 "Valsts parāda vadība" finansēšanas avots ir dotācija no vispārējiem ieņēmumiem, kurus veido visi no fiziskām un juridiskām personām saņemtie valsts pamatbudžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumi, neiezīmējot konkrētu ieņēmumu veidu valsts parāda apkalpošanas izdevumu finansēšanai. Revidenti vērš uzmanību, ka katram ekonomiski aktīvajam nodarbinātajam iedzīvotājam pēdējo piecu gadu laikā valsts parāda procentu izdevumi ārvalstu un starptautiskajām institūcijām ir izmaksājuši 1 801 *euro* no valsts budžeta.

Attēls Nr.38. Procentu maksājumi ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām vienam ekonomiski aktīvam nodarbinātajam iedzīvotājam

Pat pieņemot pesimistiskas IKP pieauguma prognozes un zemu inflāciju, vispārējās valdības parāds uz vienu ekonomiski aktīvo nodarbināto personu 2030.gadā būs pieaudzis par 82%.

Lai gan vispārējās valdības parāds tiek turēts vidēji 40% apmērā no IKP, FM vērtējuma neesamība par valsts parāda uzturēšanas ilgtspēju neliecina par apdomīgu un fiskāli atbildīgu valsts fiskālo virzību.

Revidenti uzskata, ka, ņemot vērā pesimistiskās demogrāfiskās izaugsmes tendences, ir nepieciešams ekonomiski pamatots izvērtējums par optimālo valsts parādu, kas neuzlikš nepamatotu slogu sabiedrībai ar vispārējā valdības parāda pieaugumu 82% apmērā 15 gadu laikā.

Vispārējās valdības parāds (pēc nacionālās metodoloģijas) 2016.gada beigās ir 10 038,3 milj. EUR, bet valsts parāds (nekonsolidētais, pēc nomināla) ir 9 702,3 milj. EUR⁴³⁶, jeb 97% no vispārējās valdības parāda. Ņemot vērā, ka FM un Valsts kase var vērtēt valsts parādu, revidenti sniedz ieteikumu par valsts parāda optimālā līmeņa izvērtēšanu.

Valsts parāda vadība un izmaiņas

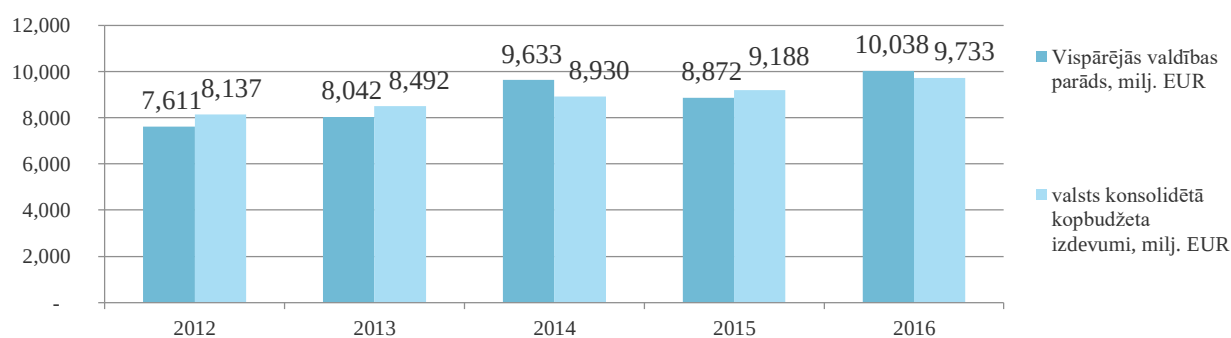
Atbilstoši spēkā esošajai Valsts parāda vadības stratēģijai valsts parāda vadības mērķis ir nodrošināt nepieciešamos finanšu resursus valsts parāda pārfinansēšanai, valsts budžeta izpildei un finanšu resursu rezerves uzturēšanai ar iespējami zemākām izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un ņemot vērā Latvijas valsts makroekonomikas attīstību un finanšu tirgus integrāciju kopējā euro zonas finanšu tirgū⁴³⁷.

Valsts budžets tiek plānots ar deficītu, un deficīts tiek finansēts aizņemoties, respektīvi, palielinot valsts parādu. Plānojot valsts budžetu, nav noteikts, ka ar deficītu ir jāparedz finansēt attīstības izdevumus, bet

revidenti norāda, ka fiskāli atbildīgi ir ar budžeta deficītu finansēt attīstības izdevumus, nevis valsts funkciju nodrošināšanu nemainīgā līmenī, respektīvi – bāzes izdevumus. Revidenti ir vērtējuši prioritāros pasākumus un secinājuši, ka prioritārajos pasākumos ir iekļauti ne tikai izdevumi attīstības vajadzībām, bet arī izdevumi bāzē iekļaujamo pamatfunkciju nodrošināšanai. Sīkāk skatīt šī ziņojuma sadaļu “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.

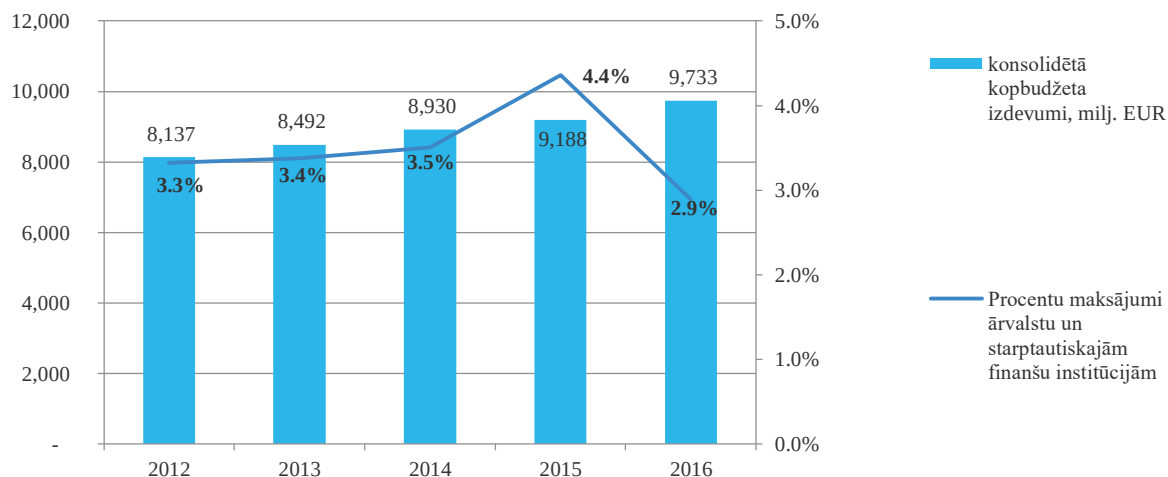
Tas, ka ar budžeta deficītu un attiecīgi ar valsts parāda palielinājumu tiek finansēti izdevumi ne tikai valsts attīstībai, bet arī ikdienas izdevumiem, neliecina par ilgtspējīgu valsts finanšu vadību un tiek pārkāpti FDL noteiktie fiskālās politikas īstenošanas principi (piemēram, paaudžu savstarpējās atbildības princips). Revidenti vērš uzmanību, ka valsts parāda vadībā tiek gūti arī procentu ieņēmumi, tai skaitā no procentu izdevumu valūtas riska vadībai noslēgtajiem atvasinātajiem finanšu instrumentiem. Šajā ziņojumā analīze veikta tikai par procentu maksājumiem ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām.

Vispārējā valdības parāda un valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumu fiskālo rādītāju apjoms nominālajā izteiksmē ir līdzīgs (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.39. Vispārējā valdības parāda (nacionālā metodoloģija) salīdzinājums ar valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumiem

Vispārējās valdības parāda apjoms pēdējo piecu gadu laikā ir palielinājies par 32% (vispārējās valdības parāds pēc nacionālās metodoloģijas), bet valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumi ir palielinājušies par 20%⁴³⁸, no kuriem 2,9% jeb 281 milj. *euro* ir valsts parāda procentu maksājumi ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.40. Valsts konsolidētā kopbudžeta izdevumu salīdzinājums ar procentu maksājumu ārvalstu un starptautiskām finanšu institūcijām īpatsvaru valsts kopbudžeta izdevumos

Valsts kase ir veikusi valsts parāda pārfinansēšanas darījumus, kas ir ļāvuši veiksmīgi samazināt procentu izdevumus ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām, bet vispārējās valdības parāda atlikumam nav tendence samazināties, bet gan nominālajā izteiksmē paaugstināties. Revidenti izvērtēja Valsts parāda vadības stratēģiju un konstatēja, ka tajā nav iekļauts uzdevums Valsts kasei atmaksāt kādu daļu valsts parāda, bet gan veikt pārfinansēšanu un aizņemšanās pasākumus. Tātad nav paredzēts veikt būtisku valsts parāda apjoma samazinājumu absolūtos skaitļos vidējā termiņā.

Revidenti uzskata, ka, nevērtējot iespēju atdot valsts parādu, bet paredzot tikai pārfinansēšanu, netiek nodrošināta atbildīga ilgtspējīga fiskālā politika, jo šādi valsts parāds turpinās augt, lai gan, iespējams, būs saskaņā ar vidējo rādītāju 40% no IKP apmērā.

Ieinteresēto personu viedoklis par valsts parāda ilgtspēju

EK ir norādījusi⁴³⁹, ka:

- ❖ kopumā Latvijai nav ievērojamu īstermiņa fiskālo risku, lai gan daži makrofinansiālie rādītāji (piemēram, neto starptautisko investīciju stāvoklis) norāda uz iespējamiem īstermiņa izaicinājumiem;
- ❖ vidējā termiņā fiskālās ilgtspējas riski arī ir zemi, jo EK veiktais izvērtējums norāda uz valsts parāda zemo līmeni prognozētā perioda beigās (2026.gadam), pat ja iestājas izmaiņas ekonomiskajā izaugsmē un procentu likmēs;
- ❖ ilgtermiņā īstenoto pensiju reformu dēļ nerodas fiskālās ilgtspējas riski.

Arī FDP ir no EK atšķirīgs viedoklis šajā jautājumā. FDP Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojumā par Latvijas stabilitātes programmu uzsver⁴⁴⁰:

- ❖ valsts budžeta izstrādāšana ar deficītu ekonomiskās izaugsmes periodā ir pretēja FDL principiem:

Valsts parāda līmeņa prognozes tiek pārskatītas augšupvērstā virzienā. 2016.gada Uzraudzības ziņojumā tika uzsvērts pakāpeniskais prognozētā vispārējās valdības parāda līmeņa pieaugums,

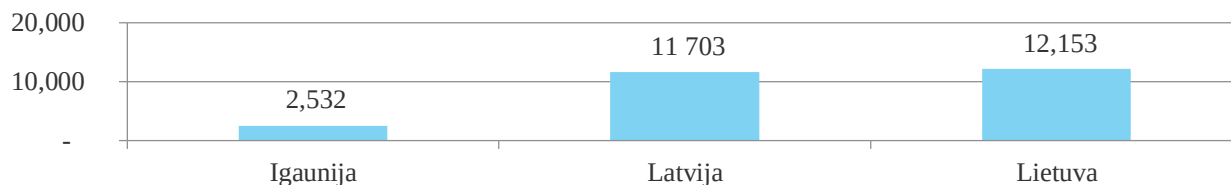
un vidēja termiņa budžeta ietvars 2017./2019. norāda, ka deficīta budžeta prakse vidējā termiņā saglabāsies. Lai gan parāda pieaugums daļēji skaidrojams ar vairākiem vienreizējiem maksājumiem (un ekonomiski pamatotiem ieguldījumiem), nespēja samazināt valsts parādu un budžeta deficītu ekonomiskās izaugsmes periodā ir problemātiska un pretrunā ar Fiskālās disciplīnas likuma principiem, kas paredz ekonomiskā cikla ietvaros sabalansētu budžetu.

- ❖ zems parāda līmenis ir nepieciešams, lai nodrošinātu Latvijas valsts finanšu spēju pārciest nākamās ekonomiskās krīzes sekas. Ekonomiskā cikla lejupslīde, finanšu sistēmas satricinājumi, demogrāfiskās situācijas izmaiņas, ģeopolitisko risku īstenošanās vai iepriekšminēto faktoru kombinācija var radīt negaidītu slogu valsts finansēm⁴⁴¹.

Līdzīgi kā Valsts kontroles revidenti šajā sadaļā ir norādījuši par vispārējā valdības parāda ilgtspējas sasaisti ar Latvijas demogrāfisko situāciju, arī FDP norāda, ka nespēja būtiski samazināt valsts parādu, kā arī deficīta budžeta prakse un pašreizējās demogrāfiskās tendences nozīmē, ka vispārējā valdības parāda slogs uz vienu iedzīvotāju pieaugs, neraugoties uz pašreizējo drošo parāda līmeni. Nākotnes riski saistīti ar iedzīvotāju novecošanu un pieaugošiem sociālās aizsardzības izdevumiem (piemēram, pensiju), kā arī sagaidāmo pieaugumu veselības aprūpes un izglītības izdevumos⁴⁴².

Latvijas vispārējās valdības parāda salīdzinājums ar kaimiņvalstīm – Igaunija un Lietuva

Revidenti ir konstatējuši ka, Latvijā un Lietuvā līdzīgi vispārējās valdības parāds uz vienu ekonomiski aktīvo iedzīvotāju pārsniedz 11 tūkst. euro. Turpretī Igaunijai vispārējās valdības parāds uz vienu iedzīvotāju ir par 78% zemāks nekā Latvijā (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.41. Vispārējās valdības parāds (EKS 2010 metodoloģija)⁴⁴³ uz ekonomiski aktīvās sabiedrības daļas vienu iedzīvotāju – Igaunija, Latvija, Lietuva, 2016.gads, euro

Revidenti vērš uzmanību uz Lietuvas ARI vērtējumu par Lietuvas budžeta fiskālo ilgtspēju ilgtermiņā⁴⁴⁴.

Lietuva, līdzīgi kā Latvija, šobrīd iekļaujas noteiktajā 60% vispārējās valdības parāda līmenī (2016.gadā 40,2% no IKP), bet, atšķirībā no Latvijas, Lietuvas sabiedrība noveco lēnāk (2050.gadā vecumā virs 60 gadiem būs 29,9% Lietuvas iedzīvotāji, 33,1% Latvijas iedzīvotāji⁴⁴⁵).

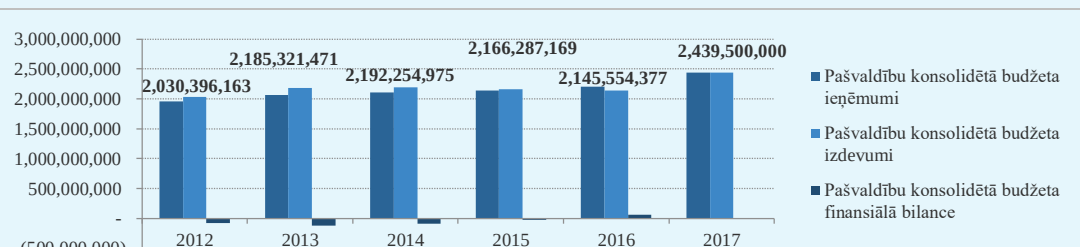
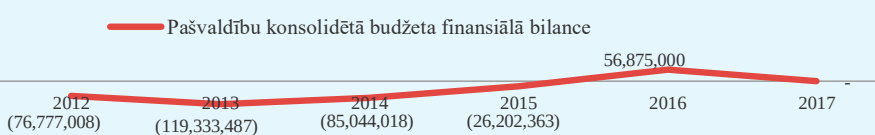
Lietuva, līdzīgi kā Latvija, fiskālo rādītāju un makroekonomiskās izaugsmes ziņā ir optimistiskākā situācijā nekā daudzas citas ES valstis, bet pagaidām nav iestrādāti būtiski priekšnosacījumi, lai nodrošinātu šādu stabilitāti ilgtermiņā. Neskatoties uz salīdzinoši lēnāku sabiedrības novecošanos, esošais vispārējās valdības parāda līmenis (aptuveni 40%) Lietuvā nav novērtēts kā ilgtspējīgs. Lietuvas pētījums norāda, ka 20 gadu laikā vispārējās valdības parāds būs 54% no IKP, ja netiks veiktas būtiskas reformas un budžeta vadībā paredzēti fiskālie priekšnoteikumi un nosacījumi. Modelējot situāciju, Lietuvas ARI secināja, ka ar tādu mazu ekonomiku un ar tādiem demogrāfiskajiem rādītājiem kā Lietuvā, Lietuvas vispārējās valdības parāds var noteiktā brīdī strauji pieaugt, it īpaši, ja samazinās IKP pieaugums.

Latvijas un Lietuvas fiskālā un demogrāfiskā situācija šobrīd ir līdzīga, un, lai gan Latvijā nav veikts fiskālās politikas ilgtspējas pētījums, Latviju skar līdzīgi riski kā Lietuvu. Tādēļ revidenti uzsver, ka Latvijā ir nepieciešams ilgtermiņa vērtējums un redzējums par ilgtspējīgu valsts parāda stratēģiju, lai mūs neskartu ANO⁴⁴⁶ un Latvijas institūciju⁴⁴⁷ norādītās demogrāfiskās situācijas izraisītie iespējamie fiskālie riski.

Ieteikumi

- ❖ Lai nodrošinātu atbildīgu fiskālo politiku, aicinām Finanšu ministriju:
 - ✓ izvērtēt specifisku, Latvijai optimāli uzturamu valsts parāda līmeni, ņemot vērā sabiedrības demogrāfiskās tendences;
 - ✓ veikt pasākumus, lai atklātu informāciju par Fiskālās disciplīnas likumā paredzēto fiskālās politikas principu ievērošanu;
 - ✓ paredzēt fiskālā nodrošinājuma rezervi katru gadu, tādējādi ievērojot Fiskālās disciplīnas likuma prasības.
- ❖ Fiskālo risku pārvaldības uzlabošanai aicinām Finanšu ministriju noteikt periodu, par kuru tiek vērtēta simetriskuma principa izpilde, vienlaikus nosakot simetriskuma principa piemērojamību, vērtējot un veicinot prognožu kvalitāti;
- ❖ Lai nodrošinātu vienotu izpratni par vispārējo valdības parādu, aicinām Finanšu ministriju pārskatīt MK noteikumus Nr.842 „Noteikumi par vispārējā valdības parāda klasifikāciju” un aktualizēt vispārējā valdības parāda definīciju;
- ❖ Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, aicinām Finanšu ministriju budžeta paskaidrojumos atklāt informāciju par būtiskāko nodokļu atvieglojumu (atlaižu) ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

3. Fiskālā disciplīna pašvaldību budžetu plānošanā

Kas lemj par pašvaldību budžetiem?	Pašvaldības savus budžetus izstrādā, apstiprina un izpilda patstāvīgi . Citas valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst iejaukties pašvaldību budžetu izstrādāšanā un izpildē ⁴⁴⁸ .																															
Kas apstiprina pašvaldību budžetus?	Tas tiek apstiprināts kā katras pašvaldības saistošie noteikumi un nosūtīts zināšanai VARAM ⁴⁴⁹ . Gadskārtējā valsts budžeta likumā ir noteiktas atsevišķas pašvaldību budžeta pozīcijas , piemēram, IIN ieņēmumu sadalījums starp valsts budžetu un pašvaldību budžetiem un pašvaldībām prognozētā (valsts garantētā) IIN summa. MK divu nedēļu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas izdod noteikumus par pašvaldību finanšu izlīdzināšanu .																															
Kur var iepazīties ar pašvaldību budžetiem?	Pašvaldībā un pašvaldības mājaslapā (savukārt ar pašvaldību ikmēneša un ceturkšņa atskaitēm, kā arī gada pārskatiem – Valsts kases mājaslapā www.kase.gov.lv , un pašvaldību finanšu uzraudzības informāciju – FM mājaslapā www.fm.gov.lv).																															
Cik lieli ir pašvaldību izdevumi ⁴⁵⁰ ?	 <table><tr><th>Gads</th><th>Pašvaldību konsolidētā budžeta ieņēmumi</th><th>Pašvaldību konsolidētā budžeta izdevumi</th></tr><tr><td>2012</td><td>2,030,396,163</td><td>2,185,321,471</td></tr><tr><td>2013</td><td>2,192,254,975</td><td>2,166,287,169</td></tr><tr><td>2014</td><td>2,145,554,377</td><td>2,439,500,000</td></tr><tr><td>2015</td><td></td><td></td></tr><tr><td>2016</td><td></td><td></td></tr><tr><td>2017</td><td></td><td></td></tr></table> Piemēram, 2017.gadā tikai pašvaldību kopējie izdevumi plānoti 2,44 miljardi euro (t.i., 24% no kopbudžeta), savukārt valsts izdevumi – 8,328 miljardi euro, kas veido konsolidētos kopbudžeta izdevumus 10,159 miljardus euro.			Gads	Pašvaldību konsolidētā budžeta ieņēmumi	Pašvaldību konsolidētā budžeta izdevumi	2012	2,030,396,163	2,185,321,471	2013	2,192,254,975	2,166,287,169	2014	2,145,554,377	2,439,500,000	2015			2016			2017										
Gads	Pašvaldību konsolidētā budžeta ieņēmumi	Pašvaldību konsolidētā budžeta izdevumi																														
2012	2,030,396,163	2,185,321,471																														
2013	2,192,254,975	2,166,287,169																														
2014	2,145,554,377	2,439,500,000																														
2015																																
2016																																
2017																																
Vai un kāds ir pašvaldību budžeta deficīts?	 Lai gan 2016.gadā tika plānots budžeta deficīts – 184,812 milj. euro, faktiski 2016.gadā ieņēmumi pārsniedza izdevumus, veidojot finansiālo pārpalikumu 56,9 milj. euro apmērā⁴⁵¹, savukārt 2017.gadā plānots, ka izdevumi būs tikpat lieli kā ieņēmumi.																															
Kur pašvaldības gūst ieņēmumus?	Pašvaldību ieņēmumus veido : ✓ atskaitījumi no valsts nodokļiem un nodevām, ✓ pašvaldību nodevas, ✓ valsts budžeta dotācijas un mērķdotācijas, t.sk. ES finansējums, ✓ dotācijas no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda, ✓ norēķini ar pašvaldību budžetiem, ✓ maksājumi par pakalpojumiem, ✓ atskaitījumi no kapitālsabiedrību peļņas, ✓ ieņēmumi no pašvaldību īpašuma iznomāšanas (izīrēšanas), īpašuma pārdošanas u.c. ar likumu noteikti ieņēmumi.																															
Kādus nodokļus pašvaldības saņem?	<table><tr><th>Nodokļa veids</th><th>Valsts budžets</th><th>Pašvaldību budžets</th><th>Plānotie ieņēmumi (2017.gada plāns)⁴⁵²</th></tr><tr><td>IIN</td><td>20%</td><td>80%</td><td>1 640,2⁴⁵³ milj. euro, t.sk. valsts budžets 328 milj. euro, pašvaldību budžets – 1312,2 milj. euro</td></tr><tr><td>Nekustamā īpašuma nodoklis</td><td></td><td>100%</td><td>213,69 milj. euro</td></tr><tr><td rowspan="3">Izložu un azartspēļu nodoklis</td><td>No azartspēlēm</td><td>75%</td><td>34,9 milj. euro,</td></tr><tr><td>No valsts mēroga izlozēm</td><td>100%</td><td>t.sk. valsts budžets – 26,9 milj. euro,</td></tr><tr><td>No vietēja mēroga izlozēm</td><td></td><td>pašvaldību budžets – 8,0 milj. euro</td></tr><tr><td rowspan="2">DRN</td><td>Par dabas resursu ieguvu vai vides piesārņošanu</td><td>40%</td><td>36,6 milj. euro,</td></tr><tr><td>Par radioaktīvo vielu izmantošanu</td><td></td><td>t.sk. valsts budžets –</td></tr></table>			Nodokļa veids	Valsts budžets	Pašvaldību budžets	Plānotie ieņēmumi (2017.gada plāns) ⁴⁵²	IIN	20%	80%	1 640,2 ⁴⁵³ milj. euro, t.sk. valsts budžets 328 milj. euro, pašvaldību budžets – 1312,2 milj. euro	Nekustamā īpašuma nodoklis		100%	213,69 milj. euro	Izložu un azartspēļu nodoklis	No azartspēlēm	75%	34,9 milj. euro,	No valsts mēroga izlozēm	100%	t.sk. valsts budžets – 26,9 milj. euro,	No vietēja mēroga izlozēm		pašvaldību budžets – 8,0 milj. euro	DRN	Par dabas resursu ieguvu vai vides piesārņošanu	40%	36,6 milj. euro,	Par radioaktīvo vielu izmantošanu		t.sk. valsts budžets –
Nodokļa veids	Valsts budžets	Pašvaldību budžets	Plānotie ieņēmumi (2017.gada plāns) ⁴⁵²																													
IIN	20%	80%	1 640,2 ⁴⁵³ milj. euro, t.sk. valsts budžets 328 milj. euro, pašvaldību budžets – 1312,2 milj. euro																													
Nekustamā īpašuma nodoklis		100%	213,69 milj. euro																													
Izložu un azartspēļu nodoklis	No azartspēlēm	75%	34,9 milj. euro,																													
	No valsts mēroga izlozēm	100%	t.sk. valsts budžets – 26,9 milj. euro,																													
	No vietēja mēroga izlozēm		pašvaldību budžets – 8,0 milj. euro																													
DRN	Par dabas resursu ieguvu vai vides piesārņošanu	40%	36,6 milj. euro,																													
	Par radioaktīvo vielu izmantošanu		t.sk. valsts budžets –																													

	<table><tr><td>Par oglekļa dioksīda (CO₂) emisijām gaisā</td><td>60%</td><td>40%</td><td rowspan="3">22,5 milj. <i>euro</i>, pašvaldību budžets – 14,1 milj. <i>euro</i></td></tr><tr><td>Par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūkņējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi</td><td></td><td>100%</td></tr><tr><td>Par videi kaitīgām precēm, iepakojumu, transportlīdzekļiem u.c.</td><td>100%</td><td></td></tr></table>	Par oglekļa dioksīda (CO ₂) emisijām gaisā	60%	40%	22,5 milj. <i>euro</i> , pašvaldību budžets – 14,1 milj. <i>euro</i>	Par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūkņējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi		100%	Par videi kaitīgām precēm, iepakojumu, transportlīdzekļiem u.c.	100%	
Par oglekļa dioksīda (CO ₂) emisijām gaisā	60%	40%	22,5 milj. <i>euro</i> , pašvaldību budžets – 14,1 milj. <i>euro</i>								
Par zemes dziļu derīgo īpašību izmantošanu, iesūkņējot ģeoloģiskajās struktūrās dabasgāzi		100%									
Par videi kaitīgām precēm, iepakojumu, transportlīdzekļiem u.c.	100%										
Citi svarīgi fakti par pašvaldību budžetiem	❖ NAP2020 tika noteikts mērķis, ka 2020.gadā IIN ieņēmumiem pašvaldību budžetos uz vienu iedzīvotāju jābūt 446,78 <i>euro</i>⁴⁵⁴, bet faktiski jau 2014.gadā šis mērķis bija izpildīts un bija 512,9 <i>euro</i>⁴⁵⁵ uz vienu iedzīvotāju. ❖ Lielākajai pašvaldībai – Rīgas pilsētai – tieka noteikts arī atsevišķs kredītreitings (piem., <i>Standard&Poor's</i> aģentūra 28.10.2016. Rīgas pilsētai apstiprināja “BBB+/A-2” reitingu (24.03.2017. Latvijas valstij apstiprināja “A /A-2” reitingu), <i>Moodys</i> aģentūra 16.02.2015. Rīgas pilsētai apstiprināja “Baa1” reitingu (Latvijas valstij 13.02.2015. apstiprināja “A3” reitingu) ❖ Pašvaldības driest turēt uzkrātus naudas līdzekļu atlikumus gadu no gada (vispārīgais budžeta izpildes princips valsts budžeta iestādēm ir pretējs – katrai iestādei tās neizlietotie līdzekļi ir gada beigās jāatskaita atpakaļ valsts budžetā). ❖ Latvijas pašvaldību budžetu īpatnība salīdzinājumā ar ārvalstu praksi ir to iedalījums pamata un speciālajā budžetā.										
Veicot revīziju:											
Izmantoti šādi būtiskākie informācijas avoti	❖ Eiropas vietējo pašvaldību harta: starptautisks līgums, pieņemts 15.10.1985., pievienošanās 05.12.1996. ❖ Likumi – LBFV, “Par pašvaldībām”, “Par pašvaldību budžetiem”, Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas likums, “Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību”, APSL, Teritorijas attīstības plānošanas likums, Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums, Valsts pārvaldes iekārtas likums. ❖ OECD Labas budžeta pārvaldības rekomendācijas (<i>OECD Recommendation of the Council on Budgetary Governance</i>) ❖ Pētījumi – SIA “PricewaterhouseCoopers” “Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem”, 2013.gada augusts, LPS pasūtītais SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” veiktais zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, 2016.gada septembris, LPS SIA “Konsorts” veiktais zinātnisks pētījums “Pašvaldības vidēja termiņa budžeta veidošanas iespējas un pielietojumi”, 25.08.2016. ❖ Valsts kontroles revīzijas ziņojumi – Nr.2.4.1-39-3/2014 “Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem pašvaldību gada pārskatu daļu” (04.09.2015. revīzijas ziņojums), Nr.2.4.1.-48/2015 “Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?” (24.02.2017. revīzijas ziņojums), Nr.2.4.1-7/2015 “Vai īstenotā valsts un pašvaldību politika ir veicinājusi pašvaldību ceļu un ielu attīstību?” (29.01.2016.revīzijas ziņojums).										
Izvirzīti šādi revīzijas kritēriji	OECD principi kā kritēriji: 1.princips – Budžeta vadībā tiek ievēroti skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku 2.princips – Budžetam ir cieša sasaiste ar valdības vidēja termiņa stratēģiskajām prioritātēm 3.princips – Ir izveidota attīstības izdevumu plānošanas sistēma, lai ekonomiski un saskaņoti realizētu valsts attīstības vajadzības 6.princips – Publiskās finanses ir visaptveroši, korekti un uzticami uzrādītas 9.princips – Tiek noteikti, novērtēti un piesardzīgi pārvaldīti ilgspējas un citi fiskālie riski No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidentu vērtējumu par kritēriju sasniegšanu skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.										
Izslases veidā izvēlētas pašvaldības	14 pašvaldības no 119 Latvijas pašvaldībām, t.i: Valmieras pilsētas un Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Jelgavas, Ķekavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Saldus, Salaspils, Siguldas, Tukuma novada pašvaldībās – tekstā visas kopā sauktas “revīzijas apjomā iekļautās pašvaldības”.										

Papildus Saimnieciskā gada pārskata revīzijā konstatētajiem trūkumiem pašvaldību budžetu plānošanā (skat. Sadaļu “Jomas raksturojums”), veicot aktuālākās lietderības un likumības/ revīzijas pašvaldībās, Valsts kontrole attiecībā uz vērtētajiem lietderības aspektiem – ekonomiskumu, produktivitāti un efektivitāti – jau ir secinājusi, ka:

Revīzijas nosaukums	Cik pašvaldības iekļautas izlasē?	Kādi bija galvenie secinājumi?
Nr.2.4.1.-48/2015 “Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?” (24.02.2017. revīzijas ziņojums)	Kopsavilkuma ziņojumā ietverti Valsts kontroles konstatējumi, secinājumi un ieteikumi pēc divu revīziju veikšanas kopumā 20 no 119 pašvaldībām: - Lietderības revīzija “Vai pašvaldību administratīvais resurss to funkciju īstenošanai tiek izlietots produktīvi un ekonomiski?” tika veikta 11 pašvaldībās – Beverīnas, Daugavpils, Gulbenes, Jaunpiebalgas, Madonas, Mazsalacas, Naukšēnu, Rēzeknes, Rucavas, Varakļānu un Zilupes novada pašvaldībā. - Likumības un lietderības revīzija “Vai pašvaldību rīcība ar mantu un finanšu līdzekļiem, nodrošinot savām funkcijām atbilstošus maksas pakalpojumus iedzīvotājiem, ir efektīva un ekonomiska?” tika veikta deviņās pašvaldībās – Aknīstes, Alsungas, Alūksnes, Baltnavas, Ciblas, Raunas, Rugāju, Sējas un Vaiņodes novada pašvaldībā.	- Attīstības plānošana pašvaldībās nenodrošina pašvaldību stratēģisku vadīšanu. - Pašvaldības nepamato, kādas ir aktuālās problēmas un iedzīvotāju vajadzības, kas ir jārisina, īstenojot pašu noteiktos uzdevumus, piemēram, pilnveidojot pakalpojumu pieejamību vai elektronizējot pakalpojumus. Ne vienmēr tiek noteikti uzdevumu izpildes termiņi un rezultātu raksturojoši rādītāji. Tas norāda, ka attīstības plānošanas dokumentos paredzētās darbības nav nepieciešamas pārvaldes efektivitātes uzlabošanai konkrētajā pašvaldībā. - Vērtējot attīstības plānošanas un budžeta plānošanas sasaisti, secinājām, ka vairākas pašvaldības ir veikušas būtiskus uzlabojumus un sagatavojušas priekšnoteikumus, lai sasaistītu budžetu ar attīstības plānošanu, piemēram, detalizēti skaidrojot katra finansējuma mērķus, tomēr pašvaldībās šobrīd nav vēl pilnībā nodrošināta attīstības un budžeta plānošanas sasaiste. - Viens no būtiskākajiem iemesliem ir formālā attieksme pret attīstības plānošanu, jo no dokumentiem nav iespējams identificēt, kādas konkrētas darbības un kurai pašvaldības institūcijai pakalpojumu pilnveides jomā konkrētajā gadā ir jāveic, līdz ar to nav iespējams noteikt šo uzdevumu izpildei nepieciešamo finansējumu. - Otrkārt, budžeta plānošanā ļoti būtiska ir pašvaldības darbības un pakalpojumu sniegšanas izmaksu izvērtēšana. Taču pašvaldības neveic savas darbības un pakalpojumu sniegšanas izmaksu uzskaiti, lai iegūtu informāciju uz rezultātu orientēta budžeta plānošanai. - Izdevumu klasifikācija tikai pēc funkcionālajām kategorijām, kas balstās uz starptautisko COFOG klasifikāciju, pēc būtības raksturo resursu izlietojumu, tomēr ne tā, lai tikai ar to varētu veikt detalizētu izmaksu uzskaiti, pašvaldību funkciju un darbības analīzi. Izmaksas vispārīgi attiecinot uz funkcionālo kategoriju, kurā ir ietverts plašs un nekonkrēts uzdevumu loks, novērtēt administratīvo resursu izlietošanas efektivitāti nav iespējams.
Nr.2.4.1-7/2015. “Vai īstenotā valsts un pašvaldību politika ir veicinājusi pašvaldību ceļu un ielu attīstību?” (29.01.2016. revīzijas ziņojums)	Kopsavilkuma ziņojumā ietverti Valsts kontroles konstatējumi, secinājumi un ieteikumi pēc revīziju veikšanas 5 pašvaldībās: Valmieras pilsētas, Jēkabpils pilsētas, Durbes novada, Iecavas novada, Jelgavas novada pašvaldībās, kā arī SM.	[..] trūkumi Pašvaldību rīcībā, plānojot ceļu un ielu infrastruktūras attīstību, aktivitātes un budžetu, nenodrošina priekšnoteikumus valsts un Pašvaldību plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšanai, tajā skaitā ceļu un ielu infrastruktūras attīstībai un ilgtspējas saglabāšanai. Pašvaldības nav nodrošinājušas tādu pašvaldību ceļu un ielu infrastruktūras pārvaldību, kas veicinātu finanšu līdzekļu lietderīgu izlietojumu, ceļu un ielu ilgtspējas saglabāšanu un mobilitātes nodrošināšanu, it īpaši, sagatavojot attīstības plānošanas dokumentus un definējot prioritātes, nodrošinot budžeta plānošanas sasaisti ar attīstības mērķiem, īstenojot investīciju projektus, kā arī organizējot ceļu un ielu uzturēšanas darbus un kontrolējot to izpildi.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Vai ir ieviesta kārtība, kas palīdz pašvaldībām īstenot FDL prasībām atbilstošu fiskālo politiku?	Pašvaldību budžeti atbilst FDL principiem.	☉ Sasniegts daļēji – pašvaldībās nav ieviesta formāla kārtība, lai budžeta plānošanas procesā tiktu ņemti vērā FDL principi, tomēr praktiski pašvaldības FDL principus ņem vērā daļēji, ievērojot citos normatīvajos aktos noteiktos valsts pārvaldes principus un budžeta plānošanas noteikumus. FM nav pašvaldībām skaidrojusi principu saturu, mērķus un piemērošanas iespējas.
Vai pašvaldībās ir izveidota stingra vidēja termiņa	Tiesību akti paredz pašvaldību vidēja termiņa budžeta plānošanu.	☉ Sasniegts daļēji – normatīvi nav noteikts un pašvaldības pašas neplāno budžetu vidējam termiņam, bet FM patstāvīgi plāno pašvaldību ieņēmumu un

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
plānošana?		izdevumu galvenās budžeta pozīcijas, ik gadus gatavojot Ietvara likumu un plānojot pašvaldību kopbudžeta ieņēmumus un izdevumus. Atbilstoši normatīvajam regulējumam pašvaldībām vidējam termiņam jāplāno to teritorijas attīstības plānošanas dokumenti.
Vai pašvaldību budžetu izdevumu sadale atbilst attīstības plānošanas dokumentiem un vai pašvaldību budžetos ir iekļauti sasniedzamie mērķi un rezultatīvie rādītāji?	Ir izsekojama pašvaldību budžetu un attīstības plānošanas dokumentu sasaiste. Budžeta plānošanas dokumentos ir ietverti sasniedzamie mērķi, rezultāti un rezultatīvie rādītāji.	⌚ Sasniegts daļēji – lai arī pašvaldībās atsevišķos budžeta pieprasījumu dokumentos ir norādīta sasaiste ar attīstības plānošanas dokumentiem, sasaistes nodrošināšana nav visaptveroša un konsekventa. ⌚ Sasniegts daļēji – pašvaldībās netiek veidots vidēja termiņa budžets, kas nodrošinātu uz sasniedzamiem rezultātiem organizētu pašvaldību darbu, kā arī pašvaldībās netiek nodrošināta visaptveroša un konsekventa sasaiste ar attīstības plānošanas dokumentiem un tajos noteiktajiem mērķiem.
Vai ir izstrādāta fiskālo risku identificēšanas un noteikšanas procedūra pašvaldībās?	Pašvaldības apzina fiskālos riskus ar iespējamu būtisku ietekmi uz pašvaldības vai valsts budžetu un informē par tiem VARAM un/vai FM.	⌚ Sasniegts daļēji – pašvaldības neveic sistemātisku fiskālo risku novērtējumu budžeta plānošanas procesā, izņemot vērtējumu par pašvaldību iespējām uzņemties papildu saistības. Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu izsniegšanas kārtībā nav konstatējami trūkumi.

3.1. Fiskālās politikas principu ievērošana pašvaldību budžeta plānošanā

Galvenie secinājumi

Vērtējot fiskālās politikas principu ievērošanu pašvaldību budžeta plānošanā, secināts:

- ❖ Pēc FDL pieņemšanas FM nav skaidrojusi pašvaldībām fiskālās politikas principu saturu un mērķus, un principu praktiskās piemērošanas iespējas, tādēļ ir ierobežota vienota pašvaldību sapratne un spējas piemērot fiskālās politikas principus praktiskajā budžeta plānošanā un izpildē.
- ❖ Lai gan pašvaldībās nav noteikta kārtība, kā pašvaldībām nodrošināt, ka budžeta plānošanas procesā tiek ņemti vērā visi FDL ietvertie fiskālās politikas veidošanas principi, jāsecina, ka **praktiski pašvaldības šos principus ņem vērā daļēji**, ievērojot citos normatīvajos aktos⁴⁵⁶ noteiktos valsts pārvaldes principus un budžeta plānošanas noteikumus.
- ❖ Pašvaldībās izveidotā budžeta plānošanas sistēma **nenodrošina attīstības plānošanas dokumentu sasaisti ar finanšu plānošanas dokumentiem**.
- ❖ Pašvaldībās netiek veidots vidēja termiņa budžets, kas sekmētu pašvaldību teritoriju ilgtspējīgu attīstību, vienlaikus nodrošinot uz sasniedzamiem rezultātiem organizētu pašvaldību darbu.

Pašvaldībām fiskālās politikas principus izdodas ievērot daļēji – izpildot citos normatīvajos aktos noteikto

- ❖ **Pašvaldības neievēro Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 36.pantu**, kas nosaka, kāda informācija un cik bieži ir jāpublisko par publiskas personas kapitālsabiedrībām un publiski privātām kapitālsabiedrībām.
- ❖ **Kapitālsabiedrības, kurās pašvaldība ir kapitāldaļu turētājs, neievēro Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 58.pantu**, kas nosaka, kāda informācija un cik bieži tām ir jāpublisko.

Pašvaldībām ir jāievēro valsts pārvaldes principi –

par valsts pārvaldes principiem var uzskatīt gan plaši atzītus vispārējos tiesību principus, piemēram, tiesiskuma principu, tiesiskās vienlīdzības principu, samērīguma principu, gan arī tādas tiesību principus, kas ir raksturīgi tieši administratīvajām tiesībām. [...]

Valsts pārvaldes principi var būt minēti normatīvajos tiesību aktos, taču valsts pārvaldei savā darbībā ir jāievēro arī normatīvajos tiesību aktos neminēti tiesību principi, kuri tiek atklāti, atvasināti un attīstīti iestāžu vai tiesu praksē, kā arī tiesību zinātnē.⁴⁵⁷

Valsts pārvaldes principi minēti, piemēram, Valsts pārvaldes iekārtas likumā⁴⁵⁸ un APSL⁴⁵⁹.

FDL paredz, ka uz vispārējās valdības sektorā iekļaujamām institūcijām⁴⁶⁰, kas nozīmē – arī uz pašvaldībām –, kopš 2013.gada ir attiecināmi fiskālās politikas principi:

- ❖ **taupības princips** – pieejamie resursi izmantojami lietderīgi un efektīvi;
- ❖ **uzkrājuma veidošanas princips** – ja to ļauj ekonomiskā situācija, budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu, kas savukārt ļauj segt nākotnes saistības ekonomiskās situācijas pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā;
- ❖ **pretcikliskas fiskālās politikas princips** – tiek īstenota tāda fiskālā politika, kas darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm, proti, ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika;
- ❖ **stabilitātes princips** – finanšu politika ir paredzama un pēctecīga, un tādējādi tā veicina ekonomikas attīstību un finanšu stabilitāti;
- ❖ **ilgtspējīgas fiskālās politikas princips** – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda (Līguma par ES darbību 12.protokola 2.panta izpratnē) apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā;
- ❖ **paaudžu savstarpējās atbildības princips** – fiskālajā politikā tiek ņemta vērā tās finansiālā ietekme uz sabiedrību gan šobrīd, gan nākamajās paaudzēs;
- ❖ **atklātuma princips** – tiek nodrošināta publiski pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem;
- ❖ **solidaritātes princips** – vispārējās valdības sektorā iekļautās institūcijas solidāri ievēro šajā likumā noteiktos un uz vispārējās valdības sektoru attiecināmos fiskālos nosacījumus.

FDL paredz, ka FDP uzrauga pašvaldību konsolidētā budžeta summāro fiskālo rādītāju atbilstību prognozētajām vērtībām⁴⁶¹.

Lai arī Eiropas vietējo pašvaldību harta paredz, ka ar pašvaldības finanšu resursiem tās drīkst brīvi rīkoties savu pilnvaru robežās, jāņem vērā, ka hartas 4.panta trešā daļa noteic:

“Pamatā valsts pienākumus pēc iespējas īsteno tā vara, kas atrodas vistuvāk pilsoņiem. Uzdotot kāda pienākuma izpildi citai varai, ņem vērā uzdevuma apjomu un būtību, kā arī efektivitātes un ekonomijas nosacījumus.”⁴⁶²

Tātad, ievērojot valsts pārvaldes subsidiaritātes principu kā valsts pārvaldes organizācijas principu un valsts pārvaldes funkciju sadali starp valsti kā sākotnējo publisko tiesību personu un atvasinātām publisko tiesību juridiskām personām, – pašvaldībām,

lemjot par valsts pārvaldes funkciju sadali, vispirms būtu jāapsver iespēja nodot attiecīgo funkciju pašvaldību autonomajā kompetencē.”⁴⁶³

Tādēļ, ņemot vērā pašvaldībām uzticētās funkcijas un piešķirtās finanses, ir svarīgi vērtēt pašvaldību darbības ietekmi uz fiskālās disciplīnas ievērošanu valstī.

Valsts kontrole līdz šim nav revidējusi pašvaldību rīcību FDL noteikto fiskālās politikas principu ievērošanā. Jāņem vērā, ka FDL stājās spēkā 06.03.2013. un tādēļ uzskatāms par salīdzinoši jaunu likumu. Revīzijā konstatēts, ka līdz šim fiskālās politikas principi kopumā izvērsti nav skaidroti – publiski tos nav skaidrojusi ne FM, ne FDP, ne kāda cita institūcija. Vairāku principu satura skaidrojumu ir sniegusi FDP tās izdotajos dokumentos – ziņojumos un pētījumos, kas izvērsti ir aprakstīts šī ziņojuma sadaļā par fiskālo disciplīnu (skat. ziņojuma sadaļu “Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana”). Vairāku principu satura skaidrojumam ir izmantojams arī citos normatīvajos aktos ietvertos valsts pārvaldes principu tulkojums.

Ņemot vērā to, ka FM nav skaidrojusi fiskālās politikas principus jeb nav darījusi zināmu savu redzējumu, kā tieši šie principi ir piepildāmi ar saturu, šajā revīzijā valsts revidenti vadījās gan pēc FDP sniegtā skaidrojuma par vairākiem šo principu aspektiem, gan valsts pārvaldes tiesību principu tulkojuma, gan analizējot principu praktisko piemērošanu.

Šajā revīzijas ziņojumā ir apkopots revidentu viedoklis par fiskālās politikas principu ievērošanu budžeta plānošanā. Lai vērtētu, vai un cik lielā mērā šie principi tiek ievēroti budžeta plānošanā, revidenti, balstoties uz pieejamo informāciju, katram principam noteica vairākus kritērijus.

Taupības princips ievērošana ir atbilstošāk analizējama, vērtējot budžeta izpildi un gūstot pārlicību par resursu izmantošanas lietderību. Tāpēc attiecībā uz taupības principu šajā revīzijā vērtējam, vai pašvaldībās budžeta plānošanas posmā ir radīti atbilstoši priekšnosacījumi šī principa ievērošanai.

Taupības princips

Lai izvērtētu, vai taupības princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ pieejamie resursi tiek izmantoti lietderīgi;
- ❖ pieejamie resursi tiek izmantoti efektīvi⁴⁶⁴;
- ❖ pašvaldībā izveidotā attīstības plānošanas sistēma nodrošina attīstības plānošanas sasaisti ar finanšu plānošanu un pašvaldība budžeta plānošanas procesā nosaka un pamato, kāds līdzekļu

apjoms tai nepieciešams ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā, kuram šie līdzekļi ir paredzēti;

- ❖ budžeta projektos iekļautie izdevumi ir pamatoti arī ar attīstības plānošanas dokumentos plānotajām darbībām un sasniedzamajiem uzdevumiem

Revidenti norāda, ka atbilstoši normatīvajam aktam⁴⁶⁵ pašvaldībām attīstības plānošanā jāievēro pamatprincipi, tai skaitā finansiālo iespēju principu, t.i., izvērtē esošos un vidējā termiņā prognozētos resursus un piedāvā efektīvākos risinājumus nosprausto mērķu sasniegšanai nepieciešamajām izmaksām. Atbilstoši normatīvajam aktam⁴⁶⁶ pašvaldības attīstības programmā ietilpst arī rīcības plāns un investīciju plāns, kuri ir izstrādāti ne mazāk kā triju gadu periodam. Revidenti piebilst, ka šajos dokumentos iespējami precīzi jānosaka iznākuma rezultāti, lai saimnieciski un taupīgi būtu iespējams plānot nepieciešamo līdzekļu daudzumu.

Taupības princips ir ievērots:	Taupības princips nav pilnībā ievērots:
Revīzijā konstatēts, ka 8 ⁴⁶⁷ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām atsevišķos finanšu plānošanas dokumentos – budžeta pieprasījumos investīciju projektiem un vienreizējiem pasākumiem – ir norādījušas katra budžetā paredzētā finansējuma sasaisti ar konkrētiem pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem.	Revīzijā konstatēts, ka 6 ⁴⁶⁸ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām, no kurām 4 ⁴⁶⁹ bija iekļautas arī 2015.gada veiktajā revīzijā, savos finanšu plānošanas dokumentos – ne budžeta pieprasījumos, ne arī paskaidrojuma rakstos – nav norādījušas budžetā paredzētā finansējuma sasaisti ar konkrētiem pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem.

- ⊙ **Secinājums** – taupības princips budžeta plānošanas posmā tiek ievērots daļēji, jo, lai arī pašvaldībās atsevišķos budžeta pieprasījumu dokumentos ir norādīta sasaiste ar attīstības plānošanas dokumentiem, principa ievērošana nav visaptveroša un konsekventa.

Uzkrājuma veidošanas princips

Lai izvērtētu, vai uzkrājuma veidošanas princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu, ja to ļauj ekonomiskā situācija;
- ❖ pašvaldības plāno uzkrājumus, kas ļauj segt nākotnes saistības ekonomiskās situācijas pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā.

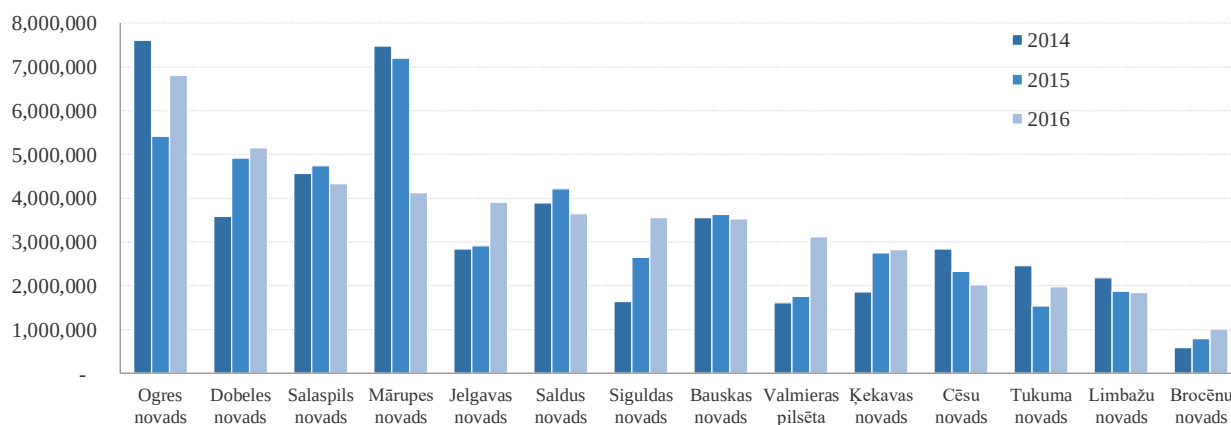
Jāņem vērā, ka grāmatvedības kārtošanas normas prasa, lai uzkrājumi tiktu veidoti atsevišķiem, konkrētiem gadījumiem, piem., nedrošām prasībām un samaksājamiem avansiem⁴⁷⁰, un paredzamajām saistībām⁴⁷¹. Tādēļ svarīgi, ka uzkrājumi tiek veidoti pēc principa mērķa – uzkrāt brīvus līdzekļus finansiāli grūtākiem laikiem.

Pašvaldības drīkst turēt uzkrātus naudas līdzekļu atlikumus gadu no gada (vispārīgais budžeta izpildes princips valsts budžeta iestādēm ir pretējs – katrai iestādei tās neizlietotie līdzekļi gada beigās ir jāatskaita atpakaļ valsts budžetā).

Likums “Par pašvaldību budžetiem” paredz⁴⁷², ka ar pašvaldības budžeta brīvajiem līdzekļu atlikumiem plānojamā saimnieciskā gada sākumā un ar summu, par kādu ieņēmumi pārsniedz izdevumus, rīkojas attiecīgā pašvaldība, paredzot līdzekļu izlietošanu apropriācijas kārtībā. Ja pēc budžetā paredzēto izdevumu segšanas izveidojas līdzekļu atlikums, no tā tiek veidoti kases apgrozāmie līdzekļi, kurus pašvaldība gada laikā var izmantot kases pagaidu iztrūkumu segšanai, bet tie jāatjauno līdz gada beigām tādā apjomā, kādu, apstiprinot budžetu, noteikusi pašvaldība.

Pašvaldību budžeta ieņēmumu būtiskākā daļa ir IIN, kas no nodokļu maksātājiem tiek saņemts Valsts kases kontā. Noteikumi⁴⁷³ paredz, ka Valsts kase ne retāk kā trīs reizes nedēļā pārskaita katras pašvaldības budžetā summu tādā apmērā, kas atbilst attiecīgās pašvaldības nodokļa ieņēmumu īpatsvara koeficientam.

Uzkrājuma veidošanas princips ir ievērots	Uzkrājuma veidošanas princips nav pilnībā ievērots
Šajā revīzijā konstatēts, ka pašvaldību budžetu plānošana var nozīmīgi atšķirties no to izpildes, jo bieži pašvaldības sākotnēji plāno savus izdevumus lielākus, bet ieņēmumus – mazākus, turklāt bieži gada laikā veic budžeta grozījumus. 2015.gadā 2⁴⁷⁴ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām budžetu plānoja ar pārpalikumu, bet faktiski gadu ar pārpalikumu noslēdza 9⁴⁷⁵ pašvaldības (rēķinot pēc naudas plūsmas principa) vai 12⁴⁷⁶ pašvaldības (rēķinot pēc uzkrāšanas principa). 2016.gadā 1⁴⁷⁷ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām plānoja budžetu ar pārpalikumu, bet faktiski gadu ar pārpalikumu noslēdza 7⁴⁷⁸ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām. 3⁴⁷⁹ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām budžeta ietvaros katru gadu veido uzkrājumu, norādot konkrētu mērķi uzkrājuma veidošanai, arī tad, ja pašvaldības kopējais budžets ir apstiprināts ar deficītu. Tukuma novada pašvaldība tiem budžeta izpildītājiem, kuriem uz gada beigām budžetā ir finanšu līdzekļu atlikums, atstāj uzkrātos finanšu līdzekļus iestādes rīcībā uz nākamo budžeta periodu, tādējādi motivējot iestādes saimniekot taupīgi un lietderīgi. Pašvaldības, kuras plāno budžetu ar pārpalikumu, to pamato ar nepieciešamību nodrošināt pašvaldībai stabilu naudas plūsmu visa gada garumā. Revīzijā konstatēts, ka revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām 2014.–2016.gadu beigās ir naudas atlikumi robežās no 0,59 milj. līdz 7,62 milj. <i>euro</i>, t.i., robežās starp 5–38% no to ikgadējiem izdevumiem nepieciešamās naudas plūsmas kopsummas.	Šajā revīzijā konstatēts, ka 2015.gadā 12⁴⁸⁰ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām plānojušas budžetus ar deficītu, bet 2016.gadā 13⁴⁸¹ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām plānojušas budžetus ar deficītu.

Attēls Nr.42 Pašvaldību naudas līdzekļu atlikumi gada beigās, dati no www.kase.gov.lv

○ Secinājums: uzkrājuma veidošanas princips tiek ievērots daļēji, jo:

- ❖ principa piemērošanas priekšnoteikums ir, ka ieņēmumi ir lielāki par izdevumiem, bet puse no revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām 2016.gadu noslēdza ar deficītu, jeb to izdevumi bija lielāki par ieņēmumiem;
- ❖ 2015.gadā pašvaldību konsolidēto ieņēmumu pārsniegums pār izdevumiem pēc uzkrāšanas principa bija 15 828 072 *euro*. 2016.gadā ieņēmumu pārsniegums pār izdevumiem pēc uzkrāšanas principa bija 7 233 462 *euro*, kas, ņemot vērā pašvaldību konsolidēto ieņēmumu kopsummu 2 525 149 809 *euro*, ir pārsniegums tikai par 0,31%;
- ❖ pozitīvi vērtējams, ka 2017.gadā plānots sabalansēts budžets jeb pašvaldību konsolidētajā budžetā izdevumi plānoti tikpat lieli kā ieņēmumi;
- ❖ pozitīvi vērtējams, ka 2014.–2016.gadā revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām ir naudas atlikumi robežās no 0,59 milj. līdz 7,62 milj. *euro* jeb vidēji 13% apmērā no ikgadējo izdevumu kopsummas, kas ļauj tām nodrošināt stabilu naudas plūsmu gada garumā, kā arī ekonomiskās situācijas pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā.

Pretcikliskas fiskālās politikas princips

Lai izvērtētu, vai precikliskas fiskālās politikas princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežota fiskālā politika,
- ❖ lejupslīdes fāzē tiek realizēta stimulējoša fiskālā politika.

Pretcikliskas fiskālās politikas princips ir ievērots	Pretcikliskas fiskālās politikas princips nav pilnībā ievērots
Piemērs uzņēmējdarbības finanšu atbalstam krīzes laikā ir Cēsu novada pašvaldība, kas 2012.gadā, lai atvieglotu nodokļu maksātājiem ekonomiskās krīzes rezultātā radušos nodokļu slogu, kā vienreizēju pasākumu nokavējuma naudas dzēšanai pieņēma saistošos noteikumus Nr.17 "Par nodokļa atbalsta pasākuma piemērošanu nekustamā īpašuma nodoklim"⁴⁸². Pašvaldības ir veikušas arī virkni vairākus citus pasākumus, kas gan vairāk ir vērsti uz uzņēmējdarbības piesaistes pasākumiem, un tajos nav īpaši saskatāms precikliskuma raksturs. 3⁴⁸³ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām ir izdevušas saistošos noteikumus, kas nosaka kārtību, kādā piešķir nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus atsevišķām nodokļa maksātāju kategorijām par novada administratīvajā teritorijā esošo nekustamo īpašumu, piem., paredzot dažādas nekustamā īpašuma nodokļa atlaides juridiskajām personām atkarībā no nodarbināto skaita, investīcijām, kā arī jaundibinātiem komersantiem⁴⁸⁴. Pašvaldība⁴⁸⁵ uzņēmējdarbības atbalstīšanai un veicināšanai atcēla nodevu par ilgtermiņa reklāmas izvietojumu, saglabājot normu par īslaicīgas (līdz vienam mēnesim) iekasēšanu⁴⁸⁶. Pašvaldība⁴⁸⁷ ir mainījusi un koriģējusi pašvaldības nodevas par ielu tirdzniecību, piemēram, nodalot ielu tirdzniecību no tirdzniecības ikdienā un ielu tirdzniecības pasākuma laikā⁴⁸⁸.	Revīzijas laikā pašvaldību intervijās konstatēts, ka revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām nav skaidras un sistemātiski piemērotas izpratnes par iespējām to darbībā īstenot precikliskuma principu. Revīzijā konstatēts, ka pašvaldības veic pasākumus, kas vairāk ir vērsti uz uzņēmējdarbības piesaistes pasākumiem, un tajos nav īpaši saskatāms precikliskuma raksturs.

- ⊗ **Secinājums:** pretcikliskas fiskālās politikas princips netiek ievērots, jo, lai arī pašvaldības ar nodokļu un nodevu mehānismu īsteno atsevišķas uzņēmējdarbības un sociālā atbalsta funkcijas, šajā rīcībā nav saskatāms pretcikliskums.

Stabilitātes princips

Lai izvērtētu, vai stabilitātes princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ finanšu politika ir paredzama un pēctecīga;
- ❖ finanšu politika veicina ekonomikas attīstību un finanšu stabilitāti;
- ❖ budžets tiek plānots vairāk nekā vienam gadam;
- ❖ pašvaldību attīstības plānošana nodrošina attīstības plānošanas sasaisti ar finanšu plānošanu un valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu savstarpējo saskaņotību;
- ❖ pašvaldību vēlēšanās, mainoties pašvaldību domes deputātiem, neprognozējami nemainās finansējamās prioritātes.

Ik gadu, izstrādājot Ietvara likumprojektu, rīkojamas MK pilnvarota pārstāvja un LPS sarunas par pašvaldību intereses skarošiem ar likumprojektu saistītiem jautājumiem. Sarunu rezultātus noformē protokola⁴⁸⁹ veidā un pievieno likumprojektam, to virzot uz Saeimu.

Kārtība, kādā MK saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses, ir noteikta MK noteikumos⁴⁹⁰. Atbilstoši šiem noteikumiem⁴⁹¹ katru gadu līdz 1.aprīlim ministrijām ir jāvienojas ar LPS par jautājumiem, kurus nepieciešams saskaņot, un to izskatīšanas termiņiem. Noteikumi noteic⁴⁹², ka ministriju un LPS sarunas notiek katru gadu līdz 1.augustam. Visu ministriju un LPS iepriekšējo gadu sarunu protokoli ir publiski pieejami VARAM mājaslapā.

MK un LPS vienošanās un domstarpību protokolā, piem., par 2017.–2019.gada Ietvara likumu, ierakstīta vienošanās⁴⁹³ par pašvaldību budžetu ieņēmumiem un aizņēmumiem vidējā termiņā, kā arī nozaru ministriju jautājumi vidējā termiņā – IZM, SM, VARAM jomā. Savukārt par ikgadējo – 2017.gadu – protokolā ir ierakstītas vienošanās par nodokļu ieņēmumiem, valsts budžeta transfertiem pašvaldībām, pašvaldību aizņēmumiem, galvojumiem un ilgtermiņa saistībām, pašvaldību finanšu izlīdzināšanu, kā arī nozaru ministriju jautājumiem – IeM, LM, SM un FM jomā.

Ik gadus Ietvara likumā vidējam termiņam, t.i., 3 gadiem, attiecībā uz pašvaldībām tiek noteikts:

- ❖ IIN ieņēmumu sadalījums starp pašvaldību budžetiem un valsts budžetu,
- ❖ plānotā IIN ieņēmumu kopsumma,

Tabula Nr.54 IIN ieņēmumi, milj. euro, attēls no Ietvara likuma paskaidrojumiem⁴⁹⁴

	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads
IIN, milj. euro, saskaņā ar Ietvara likumprojektu 2017.–2019.gadam	1536,5**	1640,1	1739,9	1839,4
IIN, milj. euro, saskaņā ar Ietvara likumprojektu 2016.–2018.gadam	1530,9	1635,7	1739,6	
pieaugums, salīdzinot ar Ietvara likumu 2016.–2018.gadam, milj. euro	5,6	4,5	0,3	-
pieaugums, salīdzinot ar Ietvara likumu 2016.–2018.gadam, %	0,4	0,3	0,0	-
% no IKP	6,1	6,2	6,2	6,2

*2016., 2017., 2018 un 2019.gadā valsts budžetā 20%, pašvaldību budžetā 80%, **Prognoze

- ❖ citu nodokļu ieņēmumu prognoze un to sadalījums valsts un pašvaldību budžetā,
- ❖ ikgadējais pašvaldību kopējais aizņēmumu pieļaujamais palielinājums vidējā termiņā,

- ❖ mērķdotāciju apjoms pašvaldībām,
- ❖ dotāciju apjoms pašvaldībām,
- ❖ pašvaldību budžeta balance vidējam termiņam (kā viens no fiskālajiem rādītājiem, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanai)⁴⁹⁵.

Tabula Nr.55 Pašvaldību konsolidētā budžeta balance 2013.–2019.gadā, milj. euro, informācija no budžeta paskaidrojumiem

	2013.gads	2014.gads	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2019.gads
	Fakts		Novērtējums		Prognose		
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	-119,3	-85,0	-26,2	10,1	0,0	-49,8	-48,9
Ieņēmumi	2066,0	2107,2	2140,1	2210,6	2430,3	2547,4	2639,7
Nodokļu ieņēmumi	1256,2	1316,4	1362,8	1452,2	1547,3	1639,4	1730,9
Transferts no valsts budžeta	622,5	609,0	603,5	583,1	707,4	732,3	733,1
Pārējie ieņēmumi	187,2	181,8	173,8	175,3	175,7	175,7	175,7
Izdevumi	2185,3	2192,3	2166,3	2200,5	2430,3	2597,2	2688,7
Uzturēšanas izdevumi	1662,0	1707,1	1771,6	1867,1	1997,0	2075,9	2161,1
Kapitālie izdevumi	523,3	485,1	394,7	333,4	433,3	521,3	527,6

Normatīvi nav noteikta prasība pašvaldībām plānot to budžetus vairāk nekā vienam gadam.

Atbilstoši noteikumiem⁴⁹⁶ pašvaldībām vidējam termiņam jāplāno to pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti. Pašvaldību attīstības programma⁴⁹⁷ ietver stratēģisko daļu ar vidēja termiņa prioritātēm un rīcības virzieniem, ne mazāk kā triju gadu periodam izstrādātus rīcības plānus un investīciju plānus, kā arī uzraudzības un novērtēšanas kārtību, t.sk. rezultātos rādītājus.

LPS pasūtītājā pētījumā⁴⁹⁸ par rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējām secināts, ka pašvaldību veiktās darbības teritoriju attīstības un budžeta plānošanā ir vērstas, lai nodrošinātu pašvaldību attīstību vidējā termiņā, tomēr:

pašvaldībās nav vienotas pieejas vidējā termiņā īstenojamo pasākumu plānošanā un ne visi budžeta plānotie finanšu līdzekļu izlietojuma mērķi ir tieši sasaistāmi ar attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem.

LPS pasūtītājā pētījumā⁴⁹⁹ secināts, ka ir atsevišķas pašvaldības, kas, lai arī tas nav normatīvi noteikts, budžeta plānu savām vajadzībām sastāda vairākiem gadiem uz priekšu – pat līdz 5 gadiem.

Šajā revīzijā intervēto pašvaldību pārstāvji puda viedokli, ka galvenās problēmas, kas saistītas ar budžeta daudzgadu plānošanu, esot neziņa par ieņēmumiem – gan kārtējiem, gan par attīstības projektiem pieejamiem līdzekļiem – un neziņa par jaunām prasībām attiecībā uz pašvaldību funkcijām, lai gan formāli valsts nevar pašvaldībām noteikt jaunas funkcijas, neparedzot tām papildu finansējumu. Ņemot vērā nepārtrauktās situācijas izmaiņas, pašvaldības, kam budžeta plāna uzmetums ir vairākiem gadiem, esot spiestas to nepārtraukti koriģēt. Revidenti ir konstatējuši, ka, lai gan pašvaldības pašas neplāno savus budžetu vidējam termiņam, FM patstāvīgi plāno pašvaldību ieņēmumu un izdevumu galvenās budžeta pozīcijas, ik gadus gatavojot Ietvara likumu un plānojot pašvaldību kopbudžeta ieņēmumus un izdevumus.

Revidenti ir konstatējuši, ka pašvaldību budžetu plānošanā netiek pilnvērtīgi izmantota iepriekšējo periodu finanšu datu analīze, kas ir būtisks nosacījums kvalitatīvai budžeta vadībai. Kvalitatīvai datu analīzei ir svarīgi ne tikai pašas pašvaldības finanšu rādītāji, bet brīvi pieejami kvalitatīvi salīdzināmi dati

arī par citām pašvaldībām, kas ļautu novērtēt savas pašvaldības izdevumu samērīgumu un efektivitāti. Uz problēmu, ka nav brīvi pieejami, kvalitatīvi salīdzināmi dati, ir norādīts arī LPS pasūtītajā pētījumā⁵⁰⁰.

Pašvaldības deputāta rokasgrāmātā⁵⁰¹ arī norādīts uz vidēja termiņa budžeta veidošanas nepieciešamību:

“Galvenie iemesli vidēja termiņa budžeta nepieciešamībai:

- ❖ *Tā ir iespēja sasaistīt attīstības pasākumus visā to īstenošanas ciklā ar budžetā paredzētu finansējumu;*
- ❖ *Tā ir iespēja sasaistīt attīstības pasākumus ar deputātu sasaukuma politisko darbību;*
- ❖ *Tā ir iespēja sasaistīt darbinieku motivācijas sistēmu ar tiem attīstības rādītājiem, kas tiek plānoti budžetā.”*

LPS pasūtītajā pētījumā⁵⁰² par pašvaldību vidēja termiņa budžeta veidošanas iespējām izdarīti šādi secinājumi un ieteikumi:

- ❖ *Augstāko punktu sasniedzis infrastruktūras objektu tehnoloģiskais (dzīves) cikls un nepieciešamas ievērojamas investīcijas tās atjaunošanai un attīstībai, jo pieaugušas arī attiecīgās kvalitātes, drošības un vides prasības – līdz ar to aktualizējas nepieciešamība pēc investīciju projektu un programmu plānošanas vismaz vidējā termiņā (3-5 gadi);*
- ❖ *Ārvalstu pieredze pierāda, ka apstākļos, kad ilgākā laika posmā notiek dažādas izmaiņas (pašvaldību vadības nomaiņa, normatīvo aktu izmaiņas, dažādas reformas un tml.), vidējā termiņa plānošana veicina situācijas stabilizāciju pie nosacījuma, ka pašvaldības vidējā termiņa attīstības plāni un budžets ir orientēti uz iepriekš noteiktiem sasniedzamiem mērķiem;*
- ❖ *Latvijas likumdošanai nepieciešams veicināt vidējā termiņa attīstības plānošanas praksi. Vidējā termiņa (un ilgtermiņa) attīstības plāniem valsts līmenī jāveidojas, balstoties uz attiecīgiem pašvaldību un reģionu plāniem, ko novadi, pilsētas un reģioni sagatavo, pamatojoties uz nacionālā līmenī izstrādātām makroekonomiskām attīstības prognozēm nacionālā, nozaru un teritoriju griezumā;*
- ❖ *Lai Latvijā īstenotu vidēja termiņa budžeta veidošanu investīcijām/attīstībai, nepieciešams atdalīt operacionālo budžetu no attīstības jeb kapitālā budžeta. Operacionālā budžeta periods būtu gads ar ieteikumu plānot ietvaru vairāku gadu periodam. Operacionālā budžeta izdevumi saistīti ar pašvaldības struktūrvienību regulāro jeb ar tekošo uzdevumu izpildi un tā ieņēmumus veido: nodokļu ieņēmumi, nenodokļu ieņēmumi un maksa par pakalpojumiem, uzturēšanas izdevumu transferti. Ieteicams veidot rezervi (rezerves fondu) kapitālajam/attīstības budžetam.*

Jāsecina, ka apstākļos, kad vidējam termiņam FM un MK plāno pašvaldību kopbudžeta galvenās ieņēmumu un izdevumu pozīcijas, nepieciešams veicināt arī vidēja termiņa budžeta plānošanu pašvaldībās.

Stabilitātes princips ir ievērots	Stabilitātes princips nav pilnībā ievērots
Valsts kontrole 2017.gada revīzijā secināja, ka “attīstības plānošana pašvaldībās nenodrošina pašvaldību stratēģisku vadišanu” ⁵⁰³ un, lai arī ir pašvaldības, kas ir veikušas būtiskus uzlabojumus un sagatavojušas priekšnoteikumus, lai sasaistītu budžetu ar attīstības plānošanu, tomēr vēl “pašvaldībās nav pilnībā nodrošināta attīstības un budžeta plānošanas sasaiste un budžets netiek plānots konkrētu uzdevumu izpildei un attīstības	No revīzijas apjomā iekļautām pašvaldībām 12 ⁵⁰⁶ no 14 pašvaldībās tiek veikta viena gada plānošana un netiek veikta vidēja termiņa plānošana. Revīzijā konstatēts, ka ir pašvaldība ⁵⁰⁷ , kas iepriekšējos gados ir veikusi vidēja termiņa plānošanu, bet tad tā ir secinājusi, ka šāda plānošana nav lietderīga un šobrīd veic vidēja termiņa plānošanu tikai pašvaldību teritoriju attīstības plānošanas

Stabilitātes princips ir ievērots	Stabilitātes princips nav pilnībā ievērots
plānošanas dokumentos noteiktu rezultātu sasniegšanai.”⁵⁰⁴ Līdzīgi kā 2017.gada revīzijā, arī šajā revīzijā tika secināts (skat. arī taupības principu), ka ir nodrošināta tikai atsevišķu budžeta pozīciju un attīstības programmas investīciju plāna aktivitāšu sasaiste, bet šāda sasaiste nav nodrošināta katrai budžeta pozīcijai ar konkrētiem pašvaldības attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem. Vidēja termiņa plānošana tiek veikta 2⁵⁰⁵ no 14 revīzijas apjomā iekļautām pašvaldībām.	dokumenti.

- ⊗ **Secinājums:** stabilitātes princips netiek ievērots, jo, pirmkārt, nav pilnībā nodrošināta attīstības plānošanas un budžeta plānošanas sasaiste, otrkārt, pašvaldībās netiek veidots vidēja termiņa budžets.

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips

Lai izvērtētu, vai ilgtspējīgas fiskālās politikas princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ pašvaldību saistību apmērs neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā;
- ❖ atbilstoši gadskārtējam valsts budžeta likumam pašvaldības aizņemas tikai šajā ikgadējā likumā noteiktajiem mērķiem un tikai pēc tam, kad aizņēmuma ņemšanu vai galvojuma sniegšanu ir atbalstījusi⁵⁰⁸ Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padome;
- ❖ atbilstoši likumam “Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību”⁵⁰⁹ pašvaldības parāda saistību apmērs nepārsniedz 20% no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma (parāda saistību apmērs tiek rēķināts saskaitot saistības, kurām jau iestāties atmaksāšanas termiņš iepriekšējā gadā, un pieskaitot tās, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš kārtējā saimnieciskajā gadā).

Lai ierobežotu nekontrolētu pašvaldību parāda pieaugumu un nodrošinātu ilgtspējīgu fiskālo politiku valstī, normatīvajos aktos ir noteikti ierobežojoši nosacījumi pašvaldībām un to kapitālsabiedrībām aizņēmumu ņemšanai.

Atbilstoši LBFV gadskārtējā valsts budžeta likumā atsevišķi tiek noteikti atļautie pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kopējā palielinājuma apjomi.

Pašvaldības ik mēnesi sniedz informāciju Valsts kasei par saistību apmēru, aizņēmumiem un to mērķiem, un reizi ceturksnī sniedz informāciju par kapitālsabiedrību ņemtajiem aizņēmumiem, kurās pašvaldībām pieder izšķirošā ietekme.

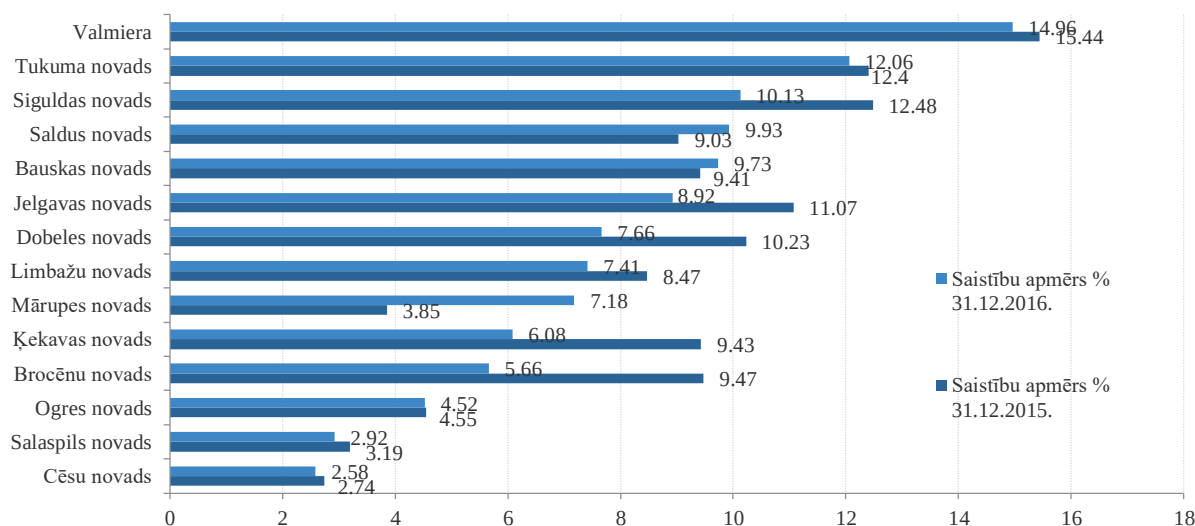
Ilgspējīgas fiskālās politikas princips ir ievērots	Ilgspējīgas fiskālās politikas princips nav pilnībā ievērots
Revīzijas apjomā iekļauto pašvaldību kārtējā gadā atmaksājamo saistību apmērs nepārsniedz 20% no pašvaldības kārtējā gada budžeta kopapjoma. Atbilstoši MK 17.08.2010. noteikumiem Nr.776⁵¹⁰ pašvaldībām to saistību apmērs kārtējam saimnieciskajam gadam, +6 gadiem un nākamajiem gadiem ir jānorāda ikmēneša pārskatā, kas vēlāk	

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips ir ievērots

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips nav pilnībā ievērots

publiski ir pieejams Valsts kases mājaslapā.

Pašvaldību kopējais saistību apmērs 2015.gadā ir 156 011 113 euro jeb 9,51% no kopējiem pašvaldību ieņēmumiem, bet 2016.gadā (saskaņā ar operatīviem datiem) 167 052 886 euro jeb 9,71% no kopējiem pašvaldību ieņēmumiem.

Attēls Nr.43 Pašvaldību saistības no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma

- ☉ **Secinājums:** ilgtspējīgas fiskālās politikas princips tiek ievērots, jo ir gan normatīvi noteikta pašvaldību saistību uzņemšanās kārtība, gan, kā revīzijā tika konstatēts, pašvaldības ievēro saistību atļautās robežas.

Paaudžu savstarpējās atbildības princips

Lai izvērtētu, vai paaudžu savstarpējās atbildības princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ tiek ievēroti normatīvi noteiktie saistību ierobežojumi,
- ❖ tiek ņemtas vērā konkrētās pašvaldības iedzīvotāju skaita izmaiņu tendences, jo iedzīvotāju skaits ietekmē pašvaldības ieņēmumus un attiecīgi to spēju nākotnē atmaksāt uzņemtās saistības.

Svarīgi, lai budžeta plānošanā tiktu vērtēta finansiālā ietekme uz sabiedrību gan īstermiņā – šobrīd, gan ilgtermiņā – nākamajās paaudzēs. Diskusijās par fiskālās politikas ilgtspēju jāņem vērā, ka:

“Pašreizējās demogrāfiskās tendences ir bieži risināts jautājums ar ilgtspējīgu attīstību saistītās publikācijās (piemēram, European Commission 2016; Office for Budget Responsibility 2015), un iedzīvotāju novecošanās ir būtiska demogrāfiska problēma ES.”⁵¹¹

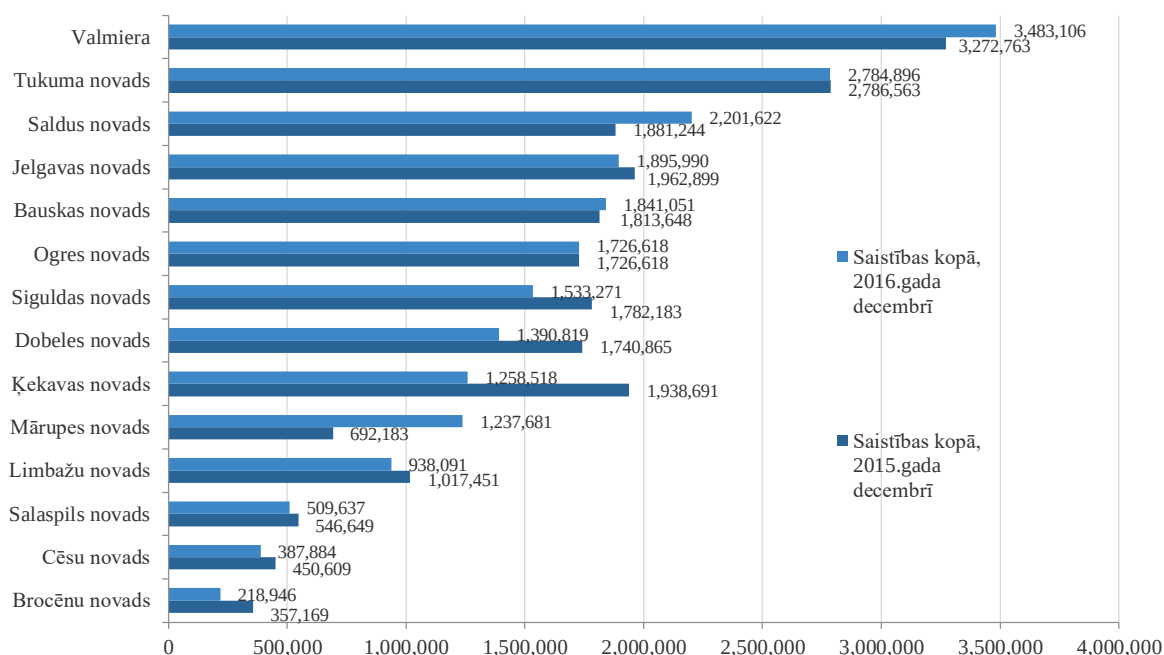
**Paaudžu savstarpējās atbildības princips
ir ievērots**

Revīzijā secināts (skat. Ilgtspējīgas fiskālās politikas principu), ka pašvaldības ievēro to uzņemto saistību normatīvi noteiktos ierobežojumus.

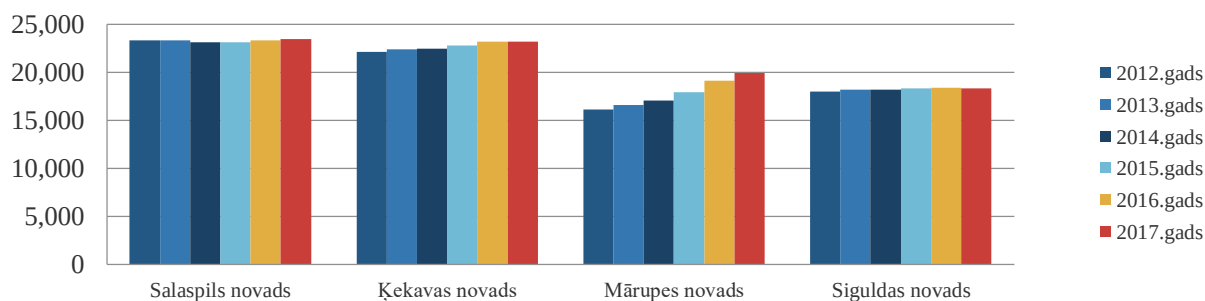
**Paaudžu savstarpējās atbildības princips
netiek pilnībā ievērots**

Revīzijā konstatēts, ka tikai 4⁵¹² no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām iedzīvotāju skaitam ir tendence pieaugt, bet 10⁵¹³ no 14 pašvaldībām iedzīvotāju skaits ikgadēji sarūk.

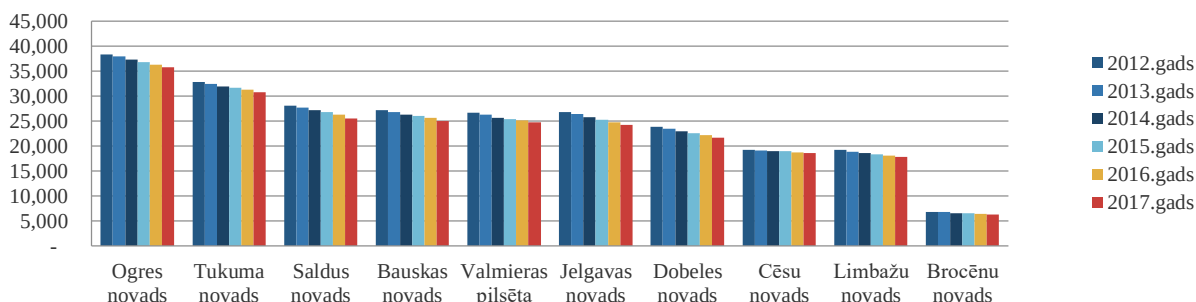
Revīzijā konstatēts, ka 4⁵¹⁴ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām ir tādas, kurām ik gadus krītas iedzīvotāju skaits, bet saistību apmērs arī 2016.gadā ir pieaudzis. Jāņem vērā, ka saistības šīm pašvaldībām ir augušas pat gadā, kad valstī kavējās ES fondu līdzekļu apgušana un pašvaldības neaizņēmas tādu apmērā, kā būtu nepieciešams aizņemt ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodā pieejamo ES fondu līdzekļu apguvei.

Attēls Nr.44 Pašvaldību saistības

Attēls Nr.45 Pašvaldības, kurās iedzīvotāju skaitam ir tendence pieaugt

Attēls Nr.46 Pašvaldības, kurās iedzīvotāju skaitam ir tendence samazināties

- **Secinājums:** paaudžu savstarpējās atbildības princips tiek daļēji ievērots, jo, lai gan pašvaldības ir ievērojušas normatīvi noteiktās saistību atļautās robežas, atsevišķas pašvaldības uzņemas arvien pieaugošas saistības, neizvērtējot riskus, kas saistīti ar iedzīvotāju skaita tendenci samazināties.

Atklātuma princips

Lai izvērtētu, vai atklātuma princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ pašvaldība sniedz informāciju par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem;
- ❖ informācijas sniegšanā tiek nodrošināta pieejamība un ērtums⁵¹⁵;
- ❖ informācija tiek sniegta pēc pašvaldības iniciatīvas, piemēram, publicē informāciju savā mājaslapā, sagatavo preses relīzes, informācijas bukletus u.tml⁵¹⁶.

*Atklātība valsts pārvaldē ir viena no demokrātiskas valsts vērtībām, jo tā ļauj sabiedrības locekļiem uzzināt par valsts institūciju darbību. Līdz ar to atklātība padara iespējamu sabiedrības līdzdalību valsts varas īstenošanā un veicina arī sabiedrības kontroli pār valsts institūciju darbību. Atklātība arī sekmē uzticību valsts institūcijām, jo tā ļauj sabiedrības locekļiem uzzināt un saprast, ko un kāpēc dara valsts institūcijas.*⁵¹⁷

Atklātuma princips ir ievērots	Atklātuma princips nav pilnībā ievērots
Pašvaldības ir publicējušas savās mājaslapās attīstības plānošanas dokumentus, apstiprinātos budžetus un gada pārskatus. Papildus tam atsevišķas pašvaldības (piem., Limbažu, Mārupes, Salaspils novada pašvaldība) rīko tikšanās ar iedzīvotājiem un uzņēmējiem, skaidrojot, kādu mērķu īstenošanai ir paredzēti kārtējā gada budžeta līdzekļi, kā arī saņem iedzīvotāju ieteikumus. Pašvaldību ikmēneša atskaites un gada pārskati ir pieejami Valsts kases mājaslapā (pašvaldību ceturkšņa atskaites netiek publicētas).	Atbilstoši Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likumam⁵¹⁸ atbildība par informācijas publicēšanu par kapitālsabiedrībām, kurās pašvaldībai pieder daļas, ir nodalīta pašvaldībai un konkrētajai kapitālsabiedrībai – atšķiras publicējamās informācijas apjoms. Atbilstoši Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma⁵¹⁹ 36.pantam pašvaldībai⁵²⁰ jānodrošina, ka tās mājaslapā internetā tiek publicēta aktuāla informācija par kapitālsabiedrībām, kurās tai ir līdzdalība, tai skaitā kapitālsabiedrību saraksts, kas grupēts pēc nozares vai lieluma kritērijiem, kapitālsabiedrības firma, juridiskā adrese, pamatkapitāla lielums un atvasinātas publiskas personas līdzdalības apmērs, vispārējais stratēģiskais mērķis, kapitālsabiedrības līdzdalība citās sabiedrībās, atvasinātas publiskas personas kapitāla daļu turētāja pārstāvis

Atklātuma princips ir ievērots	Atklātuma princips nav pilnībā ievērots
	kapitālsabiedrībā, kapitālsabiedrības apstiprināts gada pārskats, kapitālsabiedrības izmaksātās dividendes atvasinātai publiskai personai un veiktie maksājumi valsts budžetā un pašvaldības budžetos (tai skaitā atskaitījumi un nodokļu maksājumi) u.c. informācija. Atbilstoši Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma⁵²¹ 58.pantam <u>publiskas personas kapitālsabiedrība un publiski privātā kapitālsabiedrība publisko</u> savā mājaslapā internetā, bet, ja tai tādas nav, – kapitāla daļu turētāja mājaslapā internetā kapitālsabiedrības vispārējos stratēģiskos mērķus, ziņas par kapitālsabiedrības darbības un komercdarbības veidiem, kā arī citu likumā uzskaitītu informāciju (finanšu mērķu un nefinanšu mērķu īstenošanas rezultātus, veiktās iemaksas valsts vai pašvaldības budžetā, informāciju par saņemto valsts vai pašvaldības budžeta finansējumu un tā izlietojumu, atalgojuma politikas principus u.c.). Revīzijā konstatēts, ka nav vienotas prakses, kā pašvaldības sniedz informāciju par kapitālsabiedrībām, kurās tai pieder kapitāldaļas, un mājaslapā publiskotais kapitālsabiedrību uzskaitījums bieži vien nav pilnīgs – pilnīga informācija par visām kapitālsabiedrībām, kurās pašvaldībai pieder kapitāldaļas, ir ietverta tikai pašvaldības gada pārskatā. Revīzijā konstatēts⁵²², ka 13⁵²³ no 14 revīzijas apjomā iekļautajām <u>pašvaldībām</u> nav nodrošinājušas, ka atbilstoši Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 36.pantam ir publiskota aktuāla un pilnīga informācija par visām tām publiskas personas kapitālsabiedrībām un publiski privātām kapitālsabiedrībām, kurā konkrētā pašvaldība ir kapitāldaļu turētājs, tādā kārtībā un apjomā, kā to nosaka likuma normas. Revīzijā konstatēts⁵²⁴, ka būtiski atšķiras kapitālsabiedrību publiskotās informācijas veids un regularitāte – 26 no 69 jeb 38% revīzijas apjomā iekļauto pašvaldību kapitālsabiedrību nav publiskojušas nekādu likumā noteikto informāciju, 42 no 69 jeb 61% revīzijas apjomā iekļauto pašvaldību kapitālsabiedrību ir publiskojušas tikai daļēju informāciju (piem., struktūra, vidēja termiņa stratēģija, atalgojuma politikas principi, gada pārskats) vai arī tā nav aktuāla (piem., pēdējais ir tikai 2014.gada pārskats). Revīzijā konstatēts⁵²⁵, ka 68⁵²⁶ no 69 jeb 98,6% revīzijas apjomā iekļauto pašvaldību kapitālsabiedrību nav publiskojušas aktuālu informāciju likumā noteiktajā apmērā un laikā.

- ⊙ **Secinājums:** atklātuma princips tiek daļēji ievērots, jo, lai gan publiski ir pieejama pašvaldību finanšu informācija (budžets un pārskati), netiek ievērots Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 36. un 58.pants, kas nosaka, kāda informācija un cik bieži ir jāpublisko par publiskas personas kapitālsabiedrībām un publiski privātām kapitālsabiedrībām.

Solidaritātes princips

Lai izvērtētu, vai solidaritātes princips tiek ievērots, revidenti, ņemot par pamatu FDP sniegto skaidrojumu (skatīt 7.pielikumu) un principa būtību, ir noteikuši šādus kritērijus:

- ❖ budžeta sagatavošanas procesā visi budžeta sagatavotāji vienlīdzīgi ievēro uz tiem attiecināmos fiskālos nosacījumus.

Solidaritātes princips ir ievērots	Solidaritātes princips nav pilnībā ievērots
Revīzijā konstatēts, ka revīzijas apjomā iekļautās pašvaldības ir informētas par FDL noteikto principu ievērošanas nepieciešamību, lai gan savos iekšējos normatīvajos aktos pašvaldības nav tieši pieminējušas un norādījušas uz nepieciešamību ievērot fiskālās politikas principus. Revīzijā netika konstatēts, ka revīzijas apjomā iekļautajās pašvaldībās budžeta sagatavošanas procesā budžeta sagatavotājiem būtu izvirzītas atšķirīgas prasības un atbildība.	Revīzijā netika konstatēti solidaritātes principa neievērošanas gadījumi.

☉ **Secinājums:** solidaritātes princips tiek ievērots.

Revīzijā konstatēts, ka pašvaldībās nav noteikta kārtība, kā pašvaldībām nodrošināt, ka budžeta plānošanas procesā tiek ņemti vērā visi FDL ietvertie fiskālās politikas veidošanas principi.

Revidenti secina, ka pašvaldībām, praktiski ievērojot citos normatīvajos aktos noteiktos valsts pārvaldes principus un budžeta plānošanas noteikumus, tiek nodrošināti priekšnosacījumi, lai varētu apgalvot, ka pašvaldības budžeta plānošanā daļēji ņem vērā arī FDL ietvertos fiskālās politikas veidošanas principus.

Vienlaikus revidenti secina, ka pašvaldībām ar likumu uzliekot pienākumu ievērot fiskālās politikas principus, bet secīgi neskaidrojot principu saturu un mērķus un principu praktiskās piemērošanas iespējas tieši budžeta plānošanas vajadzībām, ir ierobežota pašvaldību sapratne un spējas piemērot fiskālās politikas principus to praktiskajā budžeta plānošanā un izpildē.

Pašvaldību izpratnes veicināšanai par FDL noteiktajiem principiem ir sniegts ieteikums ziņojuma sadaļā 6. Budžeta plānošanas administrēšana.

3.2. Fiskālo risku identificēšanas un noteikšanas procedūra pašvaldībās

Galvenie secinājumi

Vērtējot fiskālo risku identificēšanu un noteikšanas procesu, secināts:

- ❖ **Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu izsniegšanas kārtība un pašvaldību finanšu stabilizēšanas kritēriju uzraudzības kārtība** ir stingri noteikta; tās **kalpo kā pašvaldību fiskālo risku uzraudzības procedūras un revīzijā nav konstatēti to trūkumi.**

Revīzijā konstatēts, ka revīzijas apjomā iekļautās pašvaldības neveic sistemātisku fiskālo risku novērtējumu budžeta plānošana procesā, izņemot vērtējumu par pašvaldību iespējām uzņemties papildu saistības.

Revīzijas laikā intervijās pašvaldībās konstatēts, ka lielākā daļa pašvaldību kā fiskālo risku ir identificējušas varbūtēju nespēju atdot aizņēmumus. Šis risks iestātos apstākļos, ja samazinātos pašvaldības ieņēmumi vai neplānoti palielinātos to izdevumi.

Fiskālo risku valstiskas pārvaldības sistēmas izvērtējums ir iekļauts šī ziņojuma sadaļā “Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana”.

Likums “Par pašvaldību budžetiem” nosaka pašvaldību tiesības ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus pašvaldības uzņēmumiem aizdevumu ņemšanai.

Atbilstoši likumam⁵²⁷, pašvaldības, pamatojoties uz domes lēmumu, var ņemt īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumus un uzņemties ilgtermiņa saistības. Šo normu ierobežo gadskārtējā valsts budžeta likumā ietvertie nosacījumi, piemēram, likumā “Par valsts budžetu 2017.gadam” noteikts⁵²⁸, ka pašvaldībām nav tiesību uzņemties ilgtermiņa saistības atbilstoši likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22. pantam, izņemot saistības:

- ❖ līdz pieciem gadiem pašvaldību autonomo funkciju nodrošināšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem, datortehnikas, sakaru un citas biroja tehnikas iegādei;
- ❖ pakalpojumiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai;
- ❖ likuma “Par valsts budžetu 2017.gadam” 14.panta pirmajā daļā un otrās daļas 1., 2., 3., 4. un 5. punktā minēto investīciju projektu īstenošanai;
- ❖ Publiskās un privātās partnerības likumā noteiktajā kārtībā akceptēto publiskās un privātās partnerības projektu īstenošanai.

Pašvaldībām ir tiesības⁵²⁹ ņemt aizņēmumus un sniegt galvojumus tikai gadskārtējā valsts budžeta likumā paredzētajos kopējo pieļaujamo palielinājumu apjomos. Lai neaizkavētu ES līdzfinansēto projektu īstenošanu, finanšu ministram ir atļauts piešķirt aizņēmumu vai sniegt galvojumu pašvaldībai arī gadījumos, kad pašvaldības saistības (aizņēmumi, galvojumi, citas ilgtermiņa saistības) pārsniedz 20% no pašvaldības saimnieciskā gada pamatbudžeta ieņēmumiem bez valsts budžeta transfertiem noteiktam mērķim un iemaksām pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondā, ar nosacījumu, ka pašvaldība spēs pildīt savas saistības un veikt maksājumus, kuriem iestāties atmaksāšanas termiņš.

Atbilstoši MK noteikumiem⁵³⁰, ja pašvaldība nolēmusi ņemt aizņēmumu vai sniegt galvojumu (izņemot galvojumu studiju kredīta un studējošo kredīta saņemšanai), vispirms jāsaņem atļauja no Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu kontroles un pārraudzības padomes⁵³¹ (tās sastāvā ir pa vienam pārstāvim no FM, EM, VARAM, LB, LPS un Valsts kases).

Likums “Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību” reglamentē kārtību, kādā tiek veikta pašvaldību finanšu stabilizācija, lai nodrošinātu likumā noteikto pašvaldības pastāvīgo funkciju izpildi gadījumos, kad pašvaldības nonākušas ārkārtējās finansiālās grūtībās. Likums paredz, ka pašvaldību finanšu stabilizēšana veicama, ja konstatēta vismaz viena no šādām pazīmēm:

- ❖ pašvaldības parāda saistības, kurām iestāties atmaksāšanas termiņš kārtējā saimnieciskajā gadā, kopā ar iepriekšējo gadu parāda saistībām, kam iestāties atmaksāšanas termiņš, pārsniedz 20% no pašvaldības kārtējā saimnieciskā gada budžeta kopapjoma;
- ❖ pašvaldība nespēj vai sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nespēs nokārtot savas parāda saistības;
- ❖ pašvaldības parādi pārsniedz tās īpašumā esošos aktīvus pēc šo aktīvu tirgus vērtības.

Par pašvaldības parāda saistībām iepriekšminētā likuma izpratnē atzīstami izdevumi kredītu un kredītu procentu nomaksai, izdevumi sakarā ar pašvaldības sniegtajiem galvojumiem, nokavētie maksājumi, soda naudas un citi ar šiem maksājumiem saistītie izdevumi.

Galvojumus pašvaldības var sniegt tikai tām kapitālsabiedrībām, kurās attiecīgās pašvaldības kapitāla daļa pārsniedz 50%, vai arī vairāku pašvaldību veidotai kapitālsabiedrībai, kurā pašvaldību kapitāla daļu summa pārsniedz 65%.

Noteikumi⁵³² nosaka kārtību un apjomu, kādā ministrijas, centrālās valsts iestādes un pašvaldības apkopo kapitālsabiedrību finanšu pārskatus un finanšu informāciju un iesniedz pārskatus Valsts kasē.

Revīzijā konstatēts, ka pašvaldību kapitālsabiedrību kavētie maksājumi (atbilstoši ceturkšņa pārskatos sniegtajai informācijai, ko pašvaldības apkopo un iesniedz Valsts kasē saskaņā ar MK 25.09.2012. noteikumiem Nr.643⁵³³) no 14 revīzijas apjomā iekļautajām pašvaldībām 31.12.2016. bija divām kapitālsabiedrībām: vienai sabiedrībai ar ierobežotu atbildību – 64 702 *euro*, un otram sabiedrībai ar ierobežotu atbildību – 318 087 *euro*⁵³⁴.

Jāņem vērā, ka FDP ir atzinusi, ka pašvaldību saistību risku uzraudzība tiek veikta labi.

*Padome uzskata, ka riski pašvaldību budžetu pārvaldībā ir labi apzināti un vadīti.*⁵³⁵

Revidenti secina, ka pašvaldību aizņēmumu un galvojumu izsniegšanas kārtībā nav konstatējami trūkumi.

4. Uz nacionālo mērķu un rezultātu sasniegšanu vērsta valsts budžeta izstrāde

Kur ir noteikti valsts attīstības mērķi?	Ilgtermiņa valsts attīstības mērķi ir noteikti hierarhiski augstākajā ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumentā (līdz 25 gadiem) – LIAS2030 . Vidēja termiņa valsts attīstības mērķi ir noteikti hierarhiski augstākajā vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentā (līdz septiņiem gadiem) – NAP2020 , kā arī VAK.
Uz cik attīstības plānošanas dokumentiem ir atsaucies 2017.gada valsts budžeta paskaidrojums?	■ Aktuālo dokumentu skaits uz 15.10.2016 Politikas plānošanas dokumentu datubāzē (POLSIS) ■ Dokumentu skaits, kas minēti budžeta paskaidrojumos (politikas un resursu vadības kartēs)
Kādi ir būtiskākie 2017.gada valsts budžeta raksturlielumi?	Valsts budžeta raksturlielumi: ✓ 31 budžeta resors (t.sk. 28 institucionālie resori un 3 resori, kuros nodalīts konkrētiem mērķiem paredzēts finansējums – pašvaldību mērķdotācijām, pašvaldību dotācijām un budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums) ✓ 98 darbības jomas , kam ir norādīti 347 raksturojošākie rezultatīvie rādītāji ✓ 299 budžeta programmas ⁵³⁶ , kurās tiek mērīti 1580 rezultatīvie rādītāji
Veicot revīziju:	
izmantoti šādi būtiskākie informācijas avoti	❖ Normatīvie akti: APSL, LBFV, Plānošanas dokumentu noteikumi, Budžeta pieprasījumu noteikumi un Stratēģiju izstrādes instrukcija ❖ APD – LIAS2030, NAP2020, VAK ❖ Citi – VD un VRP (L.Straujuma un M.Kučinska), PKC izdota “Politikas veidošanas rokasgrāmata”, 2013.gada un 2014.gada SGP revīzijas ziņojumi, FM 13.02.2015. “Informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultātīvo rādītāju sistēmas ieviešanā”, FM 01.03.2016. informatīvais ziņojums “Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu”, PKC 30.03.2017. “Informatīvais ziņojums par Attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plāna 2014.–2016.gadam īstenošanu”, PKC sagatavotais NAP2020 starpposma novērtējums, un tā pielikums “Indikatori 2015.gadā, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam”, Ietvara likumprojekta paskaidrojumi.
izvirzīti šādi revīzijas kritēriji	OECD principi kā kritēriji: 2.princips – Budžetam ir cieša sasaiste ar valdības vidēja termiņa stratēģiskajām prioritātēm 8.princips – Darbības rezultāti, to novērtēšana un lietderība ir budžeta neatņemama sastāvdaļa No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidenta vērtējumu par kritēriju sasniegšanu skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.

Galvenie secinājumi

Attiecībā uz budžeta izdevumu sadali atbilstoši nacionālajiem mērķiem secināts:

lai gan revidējamā periodā **ir veikti priekšdarbi attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaistei**, piemēram:

- ❖ pilnveidota kārtība VRP sasaistei ar hierarhiski augstākajos APD izvirzītajiem mērķiem, t.i., VRP pasākumiem (ja attiecināms) tiek norādīta atsaucē uz NAP uzdevumiem un mērķu sasniegšanas rādītājiem, tāpēc ir izsekojams, kuri VRP

ietvertie pasākumi ir vērsti uz NAP definēto mērķu sasniegšanas rādītāju un veicamo uzdevumu izpildi;

- ❖ pilnveidots PPD ietekmes novērtējums uz valsts un pašvaldību budžetiem, ko veic institūcijas, izstrādājot katru PPD, t.i., sākot no 2015.gada, katram rīcības virzienam, uzdevumam, pasākumam, tiek apzināts un detalizēti raksturots PPD īstenošanai pieejamais un nepieciešamais finansējums sadalījumā pa budžeta resoriem un budžeta programmām, kā arī finansējuma avoti;
- ❖ kopš 2017.gada valsts budžeta apstiprināšanas, kad budžeta paskaidrojumos ir ieviestas Politikas un resursu vadības kartes, ir izsekojams, kuros APD ir definēti institūcijas darbības jomu politikas mērķi un galvenie politikas rezultatīvie rādītāji un kuras budžeta programmas un kādā apjomā ir vērstas uz šo mērķu un rezultātu sasniegšanu;
- ❖ ar grozījumiem LBFV kopš 2016.gada ir iedibināts jauns process – pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana, kas ir vērsta uz valsts budžeta izdevumu bāzes daļas sasaisti ar politikas mērķiem un to rezultātiem,

tomēr **revīzijā konstatētais liek secināt**, ka, lai budžeta plānošanas sistēma būtu pilnvērtīgi balstīta uz APD noteikto mērķu sasniegšanu, **ir jānovērš vairāki būtiski trūkumi.**

Pirmkārt, vēl **arvien attīstības un budžeta plānošanas sistēmas pastāv katra pati par sevi** un, tikai gatavojot gadskārtējā valsts budžeta paskaidrojumus, šīs sistēmas tiek formāli sasaistītas, t.i.:

- ❖ neskatoties uz to, ka FM ir ziņojusi Saeimas komisijai, ka plāno sistēmiskas izmaiņas ilgtermiņā, lai nodrošinātu uz rezultātiem balstītu valsts budžeta finansējuma piešķiršanu un izlietojumu, un pieejas maiņai ir izvirzījusi divus konceptuālus pamatmērķus, **šobrīd nevienā spēkā esošā PPD nav aprakstīta plānotā rīcībpolitika valsts budžeta un finanšu vadības jomā**, kas var apgrūtināt valdībai šīs jomas uzraudzību;
- ❖ jau **saplānotajam budžetam tiek piemērotākie mērķi un rezultatīvie rādītāji** no ministriju darbībai apstiprinātajiem APD;
- ❖ nevienā budžeta plānošanas posmā **netiek vērtēts, vai un kādā pakāpē** kopumā ar gadskārtējo un vidēja termiņa budžetu **ir plānots sasniegt APD** (piemēram, NAP2020) **noteiktos mērķus un kādi rezultāti ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu** – kas bija plānots, kas ir sasniegts vai nav sasniegts un kā tas ietekmē izstrādāto nākamā gada budžetu;
- ❖ tāpat **nav iespējams novērtēt, kādu progresu no VRP izpildes kopumā ir vai būs ieguvis NAP2020**, piemēram, kuru prioritāšu mērķi ir jau sasniegti, kuru prioritāšu mērķu

Ir veikti vairāki priekšdarbi attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaistei, tomēr revīzijā ir konstatēti arī būtiski trūkumi

Joprojām **budžeta plānošana** nevis izriet no, bet gan **dominē pār attīstības plānošanu**

sasniegšanai nepieciešama vēl aktīva rīcība, jo VD un VRP netiek veidots un strukturēts kā rīcības plāns Saeimas dotā darba uzdevuma izpildei (apstiprināto nacionālo mērķu sasniegšanai);

- ❖ **45% no LIAS mērījumiem indikatoriem un aptuveni 30% no NAP2020 indikatoriem un uzdevumiem nav iekļauti aktuālajā valdības rīcības plānā.**

Otrkārt, par budžeta un attīstības plānošanas procesu sasaistes trūkumiem liecina arī tas, ka hierarhiski augstāko attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas **uzraudzības informācijai nav praktiskas ietekmes uz budžeta plānošanas procesu un līdzekļu sadali**, jo, piemēram, 2015.gadā sagatavotais NAP2020 ieviešanas **uzraudzības ziņojums nesatur informāciju par šo APD ieviešanai izlietotajiem finanšu līdzekļiem**, kas arī neļauj salīdzināt attīstības virzienos ieguldītos līdzekļus un vērtēt to izlietošanas efektivitāti, t.i., kādā mērā ieguldītie līdzekļi ir veicinājuši mērķu sasniegšanu.

Treškārt, **izstrādājot PPD, ne vienmēr tiek raksturots pieejamais un papildu nepieciešamais finansējums** vai arī tas tiek darīts vienkāršotā formā, **neievērojot Plānošanas dokumentu noteikumu prasības**. Tas liecina, ka dokumentu sagatavotāji neredz jēgu šādai informācijai, jo nav izveidota sistēma, lai sagatavotā informācija par pieejamo un papildu nepieciešamo finansējumu secīgi tiktu izmantota tālāku lēmumu pieņemšanai, piemēram, ja šāda informācija kopā ar veicamajiem uzdevumiem un pasākumiem tiktu apkopota IDS, tas būtu loģisks pamatojums papildu līdzekļu pieprasīšanai.

Ceturtkārt, lai gan **budžeta paskaidrojumos** (politikas un resursu vadības kartēs) **un IDS norādāmā informācija pēc būtības ir vienāda, faktiski tā mēdz atšķirties**, piemēram, IDS ministrijas darbība ir sadalīta vairāk darbības virzienos jeb jomās nekā budžeta paskaidrojumos, tādējādi neradot saskaņotu un salīdzināmu kopskatu par ministrijas darbības jomām, mērķiem, sasniedzamajiem rezultātiem.

Attiecībā uz Saeimas un sabiedrības informēšanu par rezultātiem, kas ir sasniegti ar budžetu secināts, ka:

rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēma, kas sniegtu Saeimai un sabiedrībai mērķu sasniegšanas progressa un budžeta līdzekļu izlietojuma efektivitātes informāciju, **tiek pakāpeniski uzlabota, taču vēl arvien jāturpina tās pilnveidošana**, jo revidentu ieskatā ir šādi trūkumi:

- ❖ rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēmā **nav iedzīvināta analītisko rādītāju izmantošana**, kas negatīvi ietekmē budžeta resoru izpratni un motivāciju un nerosina pašiem analizēt un paaugstināt sava budžeta resora izdevumu efektivitāti, ekonomiskumu un produktivitāti;

Citi trūkumi:

1. APD ieviešanas uzraudzībai nav ietekmes uz budžeta plānošanu un līdzekļu sadali

2. netiek ievērotas Plānošanas dokumentu noteikumu prasības

3. atšķiras IDS un budžeta paskaidrojumos norādītā informācija

4. budžeta izdevumu pārskatīšanā nepietiekami ir iesaistītas ministrijas

- ❖ nav skaidri norādīts, kurš ir galvenais rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanas procesa vadītājs, kas pārvalda procesu kopumā, – FM, PKC vai VK – un tas neveicina sistēmisku un mērķtiecīgu darbu pie sistēmas pilnveidošanas;
- ❖ kopš spēku zaudēja Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, nav apstiprināts PPD, kas skaidri noteiktu, kā plānots attīstīt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu, kas ir atbildīgās institūcijas, kādi uzdevumi ir jāizpilda un kādi ir izpildes termiņi. Tāpēc pastāv risks, ka centieni sistēmas uzlabošanai, piemēram, FM 2015.gada februāra informatīvajā ziņojumā par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā paustās idejas un MK 2016.gada marta uzdevumu attiecībā uz budžeta sistēmas ieviešanu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentiem, izpilde var nesasniegt iespējami labāko rezultātu.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Vai budžeta izdevumu sadale atbilst nacionālajiem mērķiem?	Valsts budžeta līdzekļu sadale atbilst attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem valsts nacionālajiem mērķiem.	⊗ Nav sasniegts – revidentu ieskatā noteiktās prioritātes tiek pakārtotas budžetam un nav izsekojams, kādā pakāpē ar gadskārtējo un vidēja termiņa valsts budžetu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus.
	Tiek regulāri uzraudzīts hierarhiski augstāko attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas progress un nepieciešamības gadījumā tie tiek aktualizēti.	⊙ Sasniegts – NAP2020 un LIAS2030 īstenošanas uzraudzības ziņojums tiek sagatavots ik pēc diviem gadiem.
	Ietvara likums ir pamatots ar un veidots, balstoties uz valdības deklarācijā noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm un nacionālo attīstības plānu.	⊙ Sasniegts daļēji – Ietvara likumā noteiktie budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni nav pretrunā ar LIAS2030, NAP2020, VAK ⁵³⁷ un valdības deklarācijās ⁵³⁸ noteiktajām valdības darba prioritātēm, taču nav arī pārskatāmi izsekojams, kādā mērā Ietvara likums veicina katras prioritātes sasniegšanu.
Vai Saeimai un sabiedrībai tiek sniegta informācija, kādi rezultāti ir sasniedzami ar budžetu?	Sabiedrībai ir pietiekami izskaidrota apstiprinātā budžeta pasākumu ietekme. Saeimai un sabiedrībai tiek sniegta informācija, kādi rezultāti tiks/ir sasniegti ar budžetu, kādi pakalpojumi sabiedrībai ir nodrošināti, kādā kvalitātē un cik efektīvs ir bijis budžeta līdzekļu izlietojums.	⊙ Sasniegts daļēji – līdz ar politikas un resursu vadības karšu ieviešanu budžeta paskaidrojumi sniedz skaidrāku informāciju par budžeta resoru darbības jomām, galvenajiem pasākumiem, darbības jomu politikas mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem, taču vēl arvien ar budžeta paskaidrojumiem netiek sniegta informācija, kā apstiprinātais budžets kopumā ietekmē NAP2020 mērķu sasniegšanu un kādi rezultāti ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu – kas bija plānots, kas ir sasniegts vai nav sasniegts un kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto Ietvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu.
	NAP izpildes progressa un izlietotā finansējuma apjoma izvērtēšanai ir praktiska ietekme uz nākamo periodu izdevumiem.	⊗ Nav sasniegts – NAP2020 izpildes pirmajā uzraudzības ziņojumā netika novērtēts izlietotais finansējums, tāpēc tam nav praktiska ietekme uz nākamo periodu budžeta izdevumiem.

4.1. Budžeta izdevumu sadale atbilstoši nacionālajiem mērķiem

Revidējamā periodā ir veikti priekšdarbi attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaistei.

Ir pilnveidota kārtība VRP sasaistei ar hierarhiski augstākajos APD izvirzītajiem mērķiem, t.i., VRP pasākumiem (ja attiecināms) tiek norādīta atsauce uz NAP uzdevumiem un mērķu sasniegšanas rādītājiem, tāpēc ir izsekojams, kuri VRP ietvertie pasākumi ir vērsti uz NAP definēto mērķu sasniegšanas rādītāju un veicamo uzdevumu izpildi.

Ir pilnveidots PPD ietekmes novērtējums uz valsts un pašvaldību budžetiem, ko veic institūcijas, izstrādājot katru PPD, t.i., sākot no 2015.gada, katram rīcības virzienam, uzdevumam, pasākumam, tiek apzināts un detalizēti raksturots PPD īstenošanai pieejamais un nepieciešamais finansējums sadalījumā pa budžeta resoriem un budžeta programmām, kā arī finansējuma avoti.

Kopš 2017.gada valsts budžeta apstiprināšanas, kad **budžeta paskaidrojumos ir ieviestas Politikas un resursu vadības kartes**, var izsekot, kuros APD ir definēti institūcijas darbības jomu politikas mērķi un galvenie politikas rezultatīvie rādītāji un kuras budžeta programmas un kādā apjomā ir vērstas uz šo mērķu un rezultātu sasniegšanu.

Līdz ar grozījumiem LBFV kopš 2016.gada **ir iedibināts jauns process – pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana**, kas ir vērsta uz valsts budžeta izdevumu bāzes daļas sasaisti ar politikas mērķiem un to rezultātiem.

Tomēr revīzijā konstatētais liek secināt, ka, lai budžeta plānošanas sistēma būtu pilnvērtīgi balstīta uz APD noteikto mērķu sasniegšanu, ir **jānovērš vairāki būtiski trūkumi**.

Pirmkārt, **vēl arvien attīstības un budžeta plānošanas sistēmas pastāv katra pati par sevi** un, tikai gatavojot gadskārtējā valsts budžeta paskaidrojumus, šīs sistēmas tiek formāli sasaistītas, t.i., jau saplānotajam budžetam tiek piemeklēti piemērotākie mērķi un rezultatīvie rādītāji no ministriju darbībai apstiprinātajiem APD. Pie tam nevienā budžeta izstrādes posmā netiek vērtēts, vai un kādā pakāpē kopumā ar gadskārtējo un vidēja termiņa budžetu ir plānots sasniegt APD (piemēram, NAP2020) noteiktos mērķus. Tā kā VD un VRP netiek veidots un strukturēts kā rīcības plāns Saeimas dotā darba uzdevuma izpildei (apstiprināto nacionālo mērķu sasniegšanai), nav iespējams novērtēt, kādu progresu no VRP izpildes kopumā ir vai būs ieguvis NAP2020, piemēram, kuru prioritāšu mērķi ir jau sasniegti, kuru prioritāšu mērķu sasniegšanai nepieciešama vēl aktīva rīcība.

Otrkārt, par budžeta un attīstības plānošanas procesu sasaistes trūkumiem liecina arī tas, ka **hierarhiski augstākos attīstības plānošanas dokumentos ieviešanas uzraudzības informācijai nav praktiskas ietekmes uz budžeta plānošanas procesu un līdzekļu sadali**, jo, piemēram, 2015.gadā sagatavotajā uzraudzības ziņojumā nav informācijas par šo APD ieviešanai izlietotajiem finanšu līdzekļiem, kas arī neļauj salīdzināt attīstības virzienos ieguldītos līdzekļus un vērtēt to izlietošanas efektivitāti, t.i., kādā mērā ieguldītie līdzekļi ir veicinājuši mērķu sasniegšanu.

Treškārt, **izstrādājot PPD, ne vienmēr tiek raksturots pieejamais un papildu nepieciešamais finansējums** vai arī tas tiek darīts vienkāršotā formā, neievērojot Plānošanas dokumentu noteikumu prasības. Tas liecina, ka dokumentu sagatavotāji neredz jēgu šādai informācijai, jo nav izveidota sistēma, kur sagatavotā informācija par pieejamo un papildu nepieciešamo finansējumu secīgi tiktu izmantota tālāku lēmumu pieņemšanai, piemēram, ja šāda informācija kopā ar veicamajiem uzdevumiem un pasākumiem tiktu apkopota IDS, tas būtu loģisks pamatojums papildu līdzekļu pieprasīšanai.

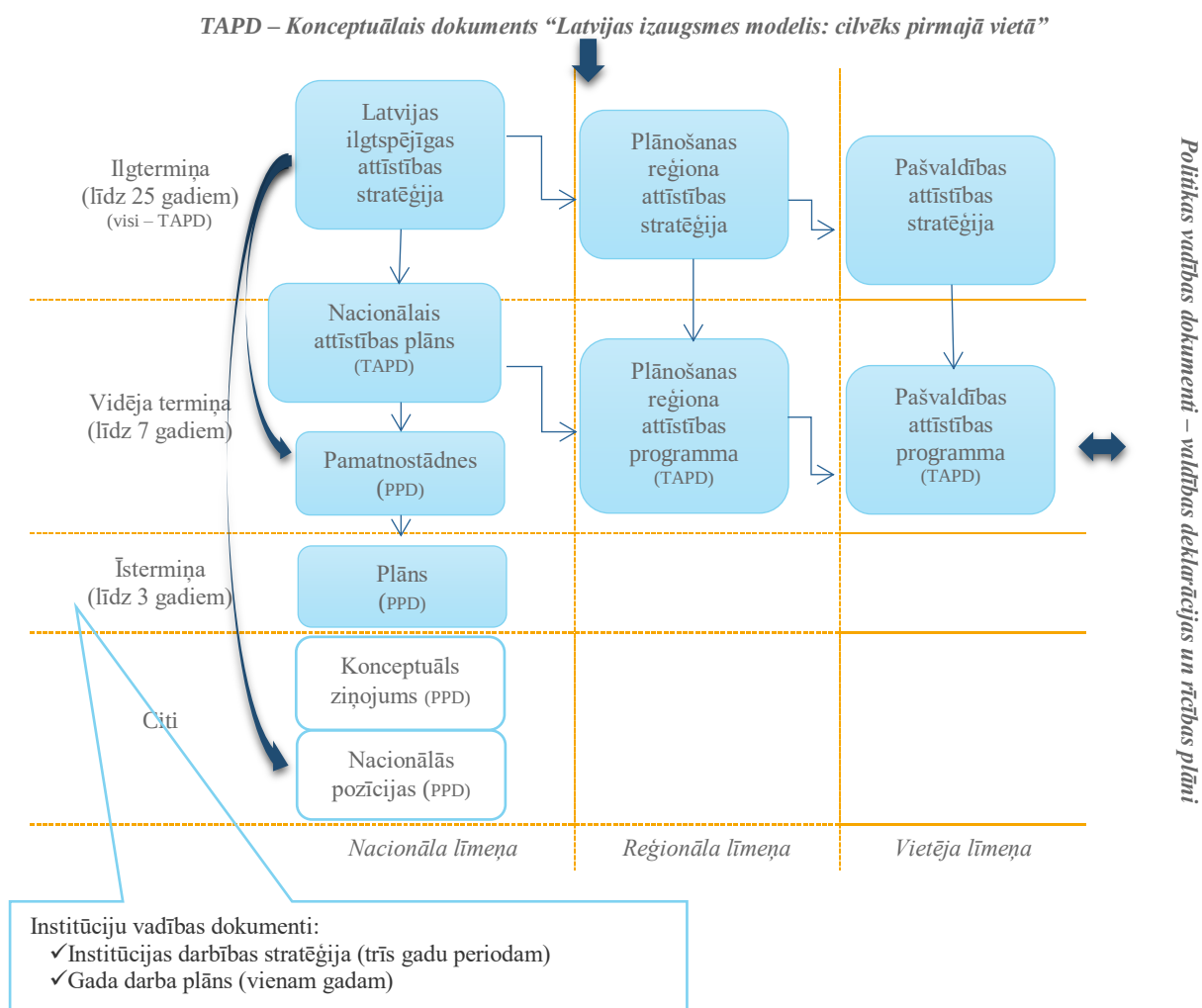
Ceturtkārt, lai gan **budžeta paskaidrojumos** (politikas un resursu vadības kartēs) **un IDS norādāmā informācija** pēc būtības ir vienāda, **faktiski tā mēdz atšķirties**, piemēram, IDS ministrijas darbība ir sadalīta vairāk darbības virzienos jeb jomās nekā budžeta paskaidrojumos, tādējādi neradot saskaņotu un salīdzināmu kopskatu par ministrijas darbības jomām, mērķiem, sasniedzamajiem rezultātiem.

4.1.1. Nacionālo mērķu noteikšana

Lai sekmētu valsts ilgtspējīgu un stabilu attīstību, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanu, ar APSL ir noteikta **attīstības plānošanas sistēma, kas aptver politikas un teritorijas plānošanu**, kā arī **nodrošina** attīstības plānošanas **sasaisti ar finanšu plānošanu** un valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu saskaņotību.

APSL nosaka arī APD veidus (TAPD, PPD, Institūciju vadības dokumenti un Politikas vadības dokumenti), līmeņus (nacionāla, reģionāla, vietēja), darbības termiņus (ilgtermiņa, vidēja termiņa, īstermiņa) un hierarhiju (skat. attēlu zemāk).

APD izvirza mērķus un sasniedzamos rezultātus attiecīgā politikas jomā vai teritorijā, apraksta noskaidrotās problēmas un paredz to risinājumus, izvērtē šo risinājumu iespējamo ietekmi, kā arī plāno turpmāko politikas īstenošanai un rezultātu novērtēšanai nepieciešamo rīcību.

Attēls Nr.47. APD, to līmeņi, darbības termiņi un hierarhija

Revīzijā konstatēts, ka pastāv attīstības plānošanas dokumenti arī ārpus APSL iedibinātās sistēmas un kuru izstrādi nosaka citi likumi, piemēram, Latvijas augstākās izglītības un augstskolu attīstības koncepcija, kuru izstrādā Augstākās izglītības padome saskaņā ar Augstskolu likumā noteikto⁵³⁹.

Budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm⁵⁴⁰.

Vidēja termiņa valsts budžeta plānošana ir process, kurā:

- ❖ tiek **noteikti pieejamie resursi vidējam termiņam** (triju gadu periods, ko veido saimnieciskais gads, kuram plāno valsts budžetu, un tam sekojošie divi saimnieciskie gadi)
- ❖ tiek nodrošināta **šo resursu izlietošana atbilstoši valdības noteiktajām prioritātēm**⁵⁴¹.

Faktiski vidēja termiņa plānošana budžeta un finanšu vadības jomā tiek veikta ES ekonomiskās politikas uzraudzības un koordinācijas cikla jeb Eiropas Semestra ietvaros. Katru gadu tiek sagatavoti šādi galvenie politikas dokumenti, kuros tiek analizēta esošā situācija, definēti mērķi, uzdevumi un rīcība vienas vai vairāku politikas jomu, nozaru vai apakšnozaru attīstības veicināšanai:

- ❖ Vispārējās valdības budžeta plāns – plānā ietvertā informācija ļauj EK novērtēt plānotā vispārējās valdības budžeta atbilstību ES tiesību normām fiskālās disciplīnas jomā. Budžeta plāns ir veids,

kādā tiek īstenota ES ciešāka iesaiste dalībvalstu budžetu sagatavošanā. Ja EK konstatē, ka budžeta plāns būtiski pārkāpj ES fiskālās disciplīnas noteikumus, tā var noraidīt budžeta plānu un pieprasīt dalībvalstij veikt izmaiņas un iesniegt to atkārtoti. Tāpat EK savā atzinumā var sniegt rekomendācijas plāna uzlabošanai. Procedūra paredz, ka nacionālie parlamenti ņem vērā EK atzinumu, pieņemot galīgajā lasījumā valsts budžetu.⁵⁴²

- ❖ Latvijas Stabilitātes programma – vidēja termiņa politikas dokuments, kas **raksturo Latvijas fiskālo politiku vidējam termiņam**, piemēram, 2016.–2019.gadam, un ir sagatavots, vadoties pēc SIP ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām. Stabilitātes programma ir vērsta uz stingras un ilgtspējīgas fiskālās politikas īstenošanu un makroekonomiskās stabilitātes nodrošināšanu.⁵⁴³
- ❖ Latvijas nacionālā reformu programma Eiropa 2020 stratēģijas īstenošanai – aprakstīts **vidēja termiņa makroekonomikas scenārijs**, atspoguļoti galvenie Latvijas tautsaimniecības makrostrukturālie izaicinājumi (šķēršļi) un galvenie pasākumi to novēršanai, kā arī Latvijas kvantitatīvie mērķi “Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā un galvenie pasākumi to sasniegšanai. Latvijas mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību, nodrošinot vidējā termiņā IKP pieauguma tempus 4–5% apmērā un augstu nodarbinātības līmeni 73% apmērā līdz 2020.gadam. EK vērtē programmu īstenošanu un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām.⁵⁴⁴

Jāņem vērā, ka nacionālo attīstības mērķu noteikšanu ietekmē ne tikai ES, bet arī pasaules tendences. Aktuāla ir ANO Ģenerālajā asamblejā 2015.gada septembrī apstiprinātā globālā apņemšanās “Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030.gadam jeb Dienaskārtība 2030”. Tā nosaka 17 ilgtspējīgas attīstības mērķus un 169 apakšmērķus, kas īstenojami visās pasaules valstīs un valstīm savstarpēji sadarbojoties, lai mazinātu nabadzību un nodrošinātu ilgtspējīgu pasaules attīstību. IAM tiek līdzsvaroti trīs dimensijās: ekonomika, sociālie aspekti un vide. PKC sadarbībā ar ministriju politikas plānotājiem skata ilgtspējīgas attīstības mērķus kontekstā ar LIAS2030 un NAP2020 topošo starpposma izvērtējumu un, ja nepieciešams, rosina papildināt mūsu plānošanas dokumentus ar tādiem mērķiem, kas aktuāli Latvijai.⁵⁴⁵

Valdības darba prioritātes tiek noteiktas deklarācijā par MK iecerēto darbību (tutpmāk tekstā – VD), kas revidējamā periodā (2014.–2016.gads) atbilstoši valdību maiņas biežumam ir sagatavotas trīs reizes.⁵⁴⁶

Attīstības plānošanas sistēmā ir iesaistītas visas valsts pārvaldes iestādes, plānošanas reģioni un pašvaldības, kas nodrošina savā kompetencē esošo APD atbilstību hierarhiski augstākiem plānošanas dokumentiem, kā arī attīstības plānošanas sistēmu regulējošiem normatīvajiem aktiem. Tāpēc attīstības plānošanā nozīmīga ir visu iesaistīto institūciju koordinēta sadarbība un vienota pieeja dažādu jautājumu risināšanā (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.56 Attīstības plānošanas sistēmā iesaistītie un to atbildības jomas⁵⁴⁷

Attīstības plānošanas sistēmā iesaistītie	Atbildības jomas
Saeima	✓ apstiprina ilgtermiņa konceptuālo dokumentu, LIAS, NAP
Ministru prezidents	✓ nodrošina LIAS un NAP izstrādi, īstenošanas uzraudzību un koordināciju, kā arī citu nacionālā līmeņa plānošanas dokumentu īstenošanas uzraudzību un koordināciju ✓ vada Nacionālo attīstības padomi
Nacionālā attīstības padome	✓ nodrošina valsts ilgtermiņa attīstības plānošanu un novērtēšanu ✓ rosina strukturālās reformas valsts pārvaldē, lai veicinātu attīstības plānošanas sasaisti ar finanšu plānošanu un valsts un pašvaldību institūciju pieņemto lēmumu savstarpējo saskaņotību
PKC	✓ izstrādā hierarhiski augstākos nacionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentus un koordinē to īstenošanu

Attīstības plānošanas sistēmā iesaistītie	Atbildības jomas
	✓ organizē un īsteno nozaru politiku savstarpējo koordināciju ✓ izstrādā priekšlikumus valsts reformu īstenošanai un resursu pārdalei
FM	✓ izstrādā un īsteno politiku valsts budžeta un finanšu vadības jomā ✓ centralizēti uzkrāj un sistematizē informāciju par valsts budžeta programmu rezultātu izpildi ✓ veic valsts budžeta programmu izpildes rezultātu analīzi
VARAM	✓ nodrošina reģionālās politikas izstrādi ✓ nodrošina teritorijas attīstības plānošanas metodisko vadību un uzraudzību
VK	✓ nodrošina valsts pārvaldes attīstības politikas izstrādi, koordinē un pārrauga tās ieviešanu
Valsts pārvaldes iestādes	✓ nodrošina savā kompetencē esošo attīstības plānošanas dokumentu atbilstību hierarhiski augstākiem plānošanas dokumentiem, kā arī attīstības plānošanas sistēmu regulējošiem normatīvajiem aktiem
Plānošanas reģioni	✓ nodrošina vietējā un reģionālā līmeņa attīstības plānošanas dokumentu savstarpējo saskaņotību un atbilstību hierarhiski augstākiem attīstības plānošanas dokumentiem, kā arī attīstības plānošanas sistēmu regulējošiem normatīvajiem aktiem

4.1.2. Attīstības plānošanas un budžeta plānošanas sasaistes jomā izvirzītie mērķi un uzdevumi

Šobrīd nevienā spēkā esošā PPD nav aprakstīta rīcībpolitika valsts budžeta un finanšu vadības jomā, taču FM ir ziņojusi Saeimas komisijai, ka plāno sistēmiskas izmaiņas ilgtermiņā, lai nodrošinātu uz rezultātiem balstītu valsts budžeta finansējuma piešķiršanu un izlietojumu un pieejas maiņai ir izvirzījusi divus konceptuālus pamatmērķus:

- precīzi definēt, ko Latvijas iedzīvotāji iegūst no ieguldītajiem publiskajiem resursiem;
- pastāvīgi izstrādāt risinājumus, lai ekonomiskāk (lētāk) sasniegtu valstij vēlamu rezultātu.

Idejiskie mērķi un virzieni, kas tiek sagaidīti no attīstības plānošanas un budžeta plānošanas sasaistes jau vairāku gadu garumā tiek definēti dažādos APD.

LIAS2030 ir noteikts, ka attīstības prioritāšu un budžeta plānošanas sasaiste ir principiāli būtisks priekšnosacījums LIAS2030 un tai pakārtoto APD īstenošanai. **Prioritātēm publisko finanšu plānošanā un izlietošanā kopumā ir jāatbilst izvēlētajiem un apstiprinātajiem valsts ilgtermiņa attīstības virzieniem un prioritātēm**⁵⁴⁸.

NAP2020 īstenošana ir valsts pārvaldes, pašvaldību, uzņēmēju, nevalstisko organizāciju un visas sabiedrības uzdevums. Paredzēts, ka **NAP2020 kalpo kā pamats valsts budžeta un ES strukturālo fondu, kā arī citu ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu ieguldījumu plānošanai, vidēja termiņa un īkgadējo budžetu plānošanai, lai nodrošinātu nepieciešamos resursus ilgtspējīgai izaugsmei**⁵⁴⁹.

Turklāt NAP2020 rīcības virziena “Izcila uzņēmējdarbības vide” viens no mērķiem⁵⁵⁰ paredz izveidot izcilu uzņēmējdarbības vidi, optimāli samazinot administratīvo slogu, ēnu ekonomikas īpatsvaru tautas saimniecībā, kā arī korupciju, nodrošinot prognozējamu nodokļu politiku, uzlabojot tieslietu sistēmas darbību, kā arī paaugstinot valsts pārvaldes darbības efektivitāti.

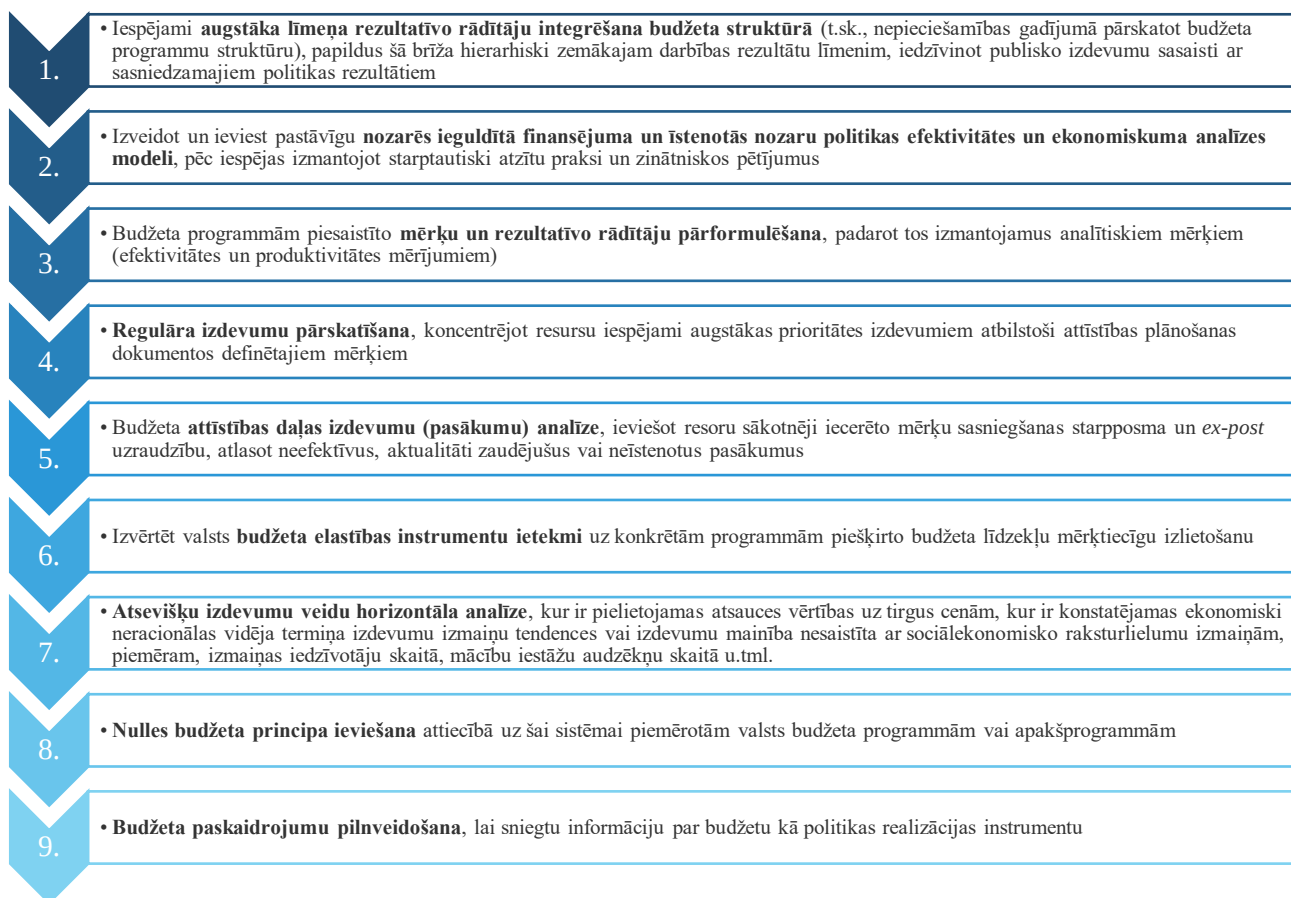
Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādņēs 2014.–2020.gadam⁵⁵¹, kas ietver jau ceturto plānošanas ciklu valsts pārvaldes politikas attīstībā un orientējas uz jau izveidotās sistēmas pilnveidošanu, ir definēts **valsts pārvaldes attīstības mērķis: efektīva, pieejama, inovatīva, profesionāla un uz rezultātu vērsta valsts pārvalde**. Viens no apakšmērķiem ir efektīvi funkcionējoša attīstības plānošanas sistēma, kas īstenota, orientējoties uz rezultātiem un pamatojoties uz kvalitatīvu ietekmes novērtējumu. Pamatnostādņēs ir identificēti seši pamatprincipi, kuru piemērošana valsts pārvaldē ir svarīga, lai nodrošinātu turpmāk izvirzīto mērķu sasniegšanu un rīcības virzienu īstenošanu. Viens no tiem ir efektivitātes princips, un tas paredz, ka efektīva valsts pārvalde principa šaurākajā izpratnē ir pakalpojumu vienības sniegšana par iespējami zemākām izmaksām, maksimāli taupīgi izmantojot finanšu līdzekļus. Efektīva valsts pārvalde principa plašākajā nozīmē ir elastīga un laikā atsaucas uz politisko pieprasījumu, nodrošinot caurskatāmus pakalpojumus ar zemām administratīvajām izmaksām, apzinoties mērķa grupas vajadzības un nodrošinot maksimāli iespējamo taisnīguma principu. **Tādējādi efektivitāte ir pakāpe, kādā sistēma (valsts pārvalde) vai tās sastāvdaļas sasniedz vēlamo rezultātu (izpilda savas funkcijas) salīdzinājumā ar resursu patēriņu.**

FM nolikums⁵⁵² nosaka, ka, lai nodrošinātu funkciju izpildi, FM izstrādā un īsteno politiku valsts budžeta un finanšu vadības jomā.

Valsts kontrole jau iepriekš ir konstatējusi, ka **šobrīd nav spēkā neviens PPD – pamatnostādnes, plāns vai konceptuālais ziņojums – APSL izpratnē**, kurā būtu aprakstīta rīcībpolitika **valsts budžeta un finanšu vadības jomā**, īpaši par procesuālajiem finanšu vadības jautājumiem. Par konstatēto un ieteikumu izstrādāt šādu PPD Valsts kontrole informēja SPIRK jau 15.03.2016. sēdē, kurā tika uzklausīts FM sagatavotais informatīvais ziņojums “Paveiktie un plānoti pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu”⁵⁵³. Šajā ziņojumā par budžeta un finanšu vadības jomu atbildīgā FM pauž savu redzējumu par sasniedzamajiem mērķiem un veicamajiem uzdevumiem, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu un ļautu pārskatāmi izsekot šo mērķu sasniegšanas pakāpei. **FM secina, ka, lai nodrošinātu uz rezultātiem balstītu valsts budžeta finansējuma piešķiršanu un izlietojumu, nepieciešams fundamentāli pārskatīt rezultatīvo rādītāju sistēmas pielietojumu budžeta izstrādes procesā.** Šādas sistēmiskas izmaiņas ir veicamas ilgtermiņā. Pieejas maiņai ir izvirzāmi divi konceptuāli pamatmērķi:

- ❖ precīzi definēt, ko **Latvijas iedzīvotāji iegūst** no ieguldītajiem publiskajiem resursiem;
- ❖ pastāvīgi izstrādāt risinājumus, lai **ekonomiskāk (lētāk) sasniegtu** valstij vēlamo **rezultātu**.

Ziņojumā⁵⁵⁴ ir norādīts, ka šo pamatmērķu sasniegšanai nepieciešams aktivizēt šādas vidējā termiņā prioritāri veicamās funkcijas (skat. attēlu zemāk):

Attēls Nr.48. FM identificētās prioritāri veicamās funkcijas koncepcijas pamatmērķu sasniegšanai

Viedokli par politikas un budžeta sasaisti ir paudusi arī **OECD Publiskās pārvaldības komiteja**, vērtējot Latviju pirmsiestāšanās sarunās, un **ir sniegusi pievienošanās rekomendāciju** valsts pārvaldes koordinācijas un iekārtas jomā⁵⁵⁵:

Uzlabot politikas un budžeta plānošanas sasaisti, tajā skaitā saikni starp rezultātu sasniegšanu un budžeta līdzekļu piešķiršanu. Lai gan tiek veikti pasākumi, lai sasaistītu resursus un valsts prioritātes ilgtermiņā un vidējā termiņā, joprojām iztrūkst vienotas pieejas politikas un budžeta plānošanai, ieskaitot ministriju līmenī.

Turpat sniegtā informācija par rīcību rekomendāciju ieviešanai gan liecina, ka FM un PKC rekomendāciju uzskata par ieviestu līdz ar “Politikas veidošanas rokasgrāmatas” publicēšanu un Plānošanas dokumentu noteikumu apstiprināšanu, kuros, sekmējot politikas plānošanas sasaisti ar budžeta veidošanu, katram PPD veidam ir piedāvāts ietekmes uz budžetu atspoguļošanas veids, kas ļauj uzskatāmā veidā apzināt un raksturot pieejamo finansējumu un tā avotus, kā arī papildus nepieciešamo finansējumu.

APD definētie mērķi un attīstības virzieni saskan arī ar vairākām starptautiski atzītām teorijām, modeļiem par politikas ieviešanu un finanšu vadību un budžeta veidošanas pieejām:

- ❖ Publisko izdevumu vadības (*Public expenditure management*) modelis balstās uz trīs rezultātu sasniegšanu – kopējā fiskālā disciplīna, līdzekļu sadales efektivitāte un darbības efektivitāte –, kur:

- ✓ kopējā fiskālā disciplīna nozīmē saskaņot publiskos izdevumus ar kopējiem ieņēmumiem;
 - ✓ līdzekļu sadales efektivitāte nozīmē budžeta sadales sasaisti ar stratēģiskajām prioritātēm, to, ka budžeta resursi tiek sadalīti programmām un aktivitātēm, kas veicina valsts stratēģisko prioritāšu izpildi, un ka valdība izlieto līdzekļus “pareizajām” lietām. To, kas ir “pareizās” lietas, nosaka pēc sabiedrības prioritātēm un budžeta programmu un aktivitāšu izmaksām, kas apmierina šīs sabiedrības prioritātes. Programma var būt relatīvi lēta, taču nesaistīta ar prioritāšu sasniegšanu, vai arī budžeta programma var atbilst prioritātēm, taču tā var maksāt daudz vairāk nekā cita programma citā prioritārā jomā – abos gadījumos budžeta programma nebūs “pareizā”;
 - ✓ darbības efektivitāte nozīmē publisko pakalpojumu nodrošināšanu pienācīgā kvalitātē un par atbilstošām izmaksām jeb vai valsts iegūst labāko par tās rīcībā esošo naudu.⁵⁵⁶
- ❖ Jaunajā publiskās vadības modelī (*New Public Management*) tiek uzsvērts, ka valsts sektoram jālīdzinās privātajam sektoram – jātaupa līdzekļi, jāpaaugstina efektivitāte un vienlaikus valsts ierēdņiem jādarbojas ar lielāku atbildību par iedzīvotājiem. Šis modelis jau kopš 20. gadsimta 80. gadiem tiek plaši izmantots ļoti daudzās reformās daudzās valstīs. Ar laiku sarunas par veicamajām reformām tika papildinātas ar tādiem terminiem kā “pārvaldība”, “partnerība”, “uzticamība”, “caurskatāmība”, “e-pārvaldība”, “globalizācija”. Ņemot vērā 2008.gada ekonomisko krīzi, sabiedrības uzticēšanās valdībai kopumā ir mazinājusies. Tāpēc publiskās pārvaldes reformas dažādās izpausmēs ir kļuvušas par politisku saukli daudzās valstīs. Ja līdzināšanos privātajam sektoram var uzskatīt kā jaunā publiskās vadības modeļa augstāko līmeni, tad ikdienišķais līmenis ir **vairāku specifisku jēdzienu un prakšu kopums**:
- ❖ lielāks uzsvars uz sniegumu, īpaši izmantojot rezultātu (*outputs*) mērīšanu;
 - ❖ priekšroka tiek dota mazām, specializētām, sadalītām organizatoriskām formām, nevis lielām un multifunkcionālām;
 - ❖ hierarhisko attiecību aizstāšana ar līgumiem tiek izmantota kā galvenais koordinējošais instruments;
 - ❖ izplatīta konkurētspējīgu iepirkumu organizēšana un uz sniegumu balstīta atalgojumu sistēma;
 - ❖ uzsvars uz ārstniecības pakalpojumu lietotājiem kā “klientiem” un vispārējās kvalitātes uzlabošanas metodes, piemēram, kopējā kvalitātes vadība (*Total Quality Management*).⁵⁵⁷

4.1.3. Paveiktais attīstības plānošanas un budžeta plānošanas sasaistē

Revidējamā periodā ir veikti priekšdarbi attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaistei:

- pilnveidota kārtība VRP sasaistei ar hierarhiski augstākajos APD izvirzītajiem mērķiem;
- pilnveidots PPD ietekmes novērtējums uz valsts un pašvaldību budžetiem, ko veic institūcijas, izstrādājot katru PPD;
- pilnveidoti budžeta paskaidrojumi, tajos ieviestas Politikas un resursu vadības kartes;
- ar grozījumiem LBFV kopš 2016.gada ir iedibināts jauns process – pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana.

Tomēr revīzijā vērtējot, vai šie veiktie pasākumi veicina budžeta izlietošanu APD noteiktajiem mērķiem, secināts, ka, lai budžeta plānošanas sistēma būtu pilnvērtīgi balstīta uz APD noteikto mērķu sasniegšanu, vēl ir jānovērš vairāki būtiski trūkumi.

Revīzijā konstatēts, ka revidējamā periodā (2014.–2016.gads) ir plānoti un veikti vairāki pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz APD mērķu sasniegšanu. Visplašākā informācija par to ir sniegta:

- ❖ FM informatīvajā ziņojumā “Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu”⁵⁵⁸;
- ❖ PKC informatīvajā ziņojumā par attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plāna 2014.–2016.gadam īstenošanu⁵⁵⁹;
- ❖ FM informatīvajā ziņojumā par rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā⁵⁶⁰.

Analizējot informatīvajos ziņojumos sniegto informāciju, veiktās izmaiņas normatīvajos aktos un to praktisko piemērošanu, revidenti secina, ka ir veikti vairāki nozīmīgi uzlabojumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz APD mērķu sasniegšanu:

- ❖ pilnveidota kārtība VRP sasaistei ar hierarhiski augstākajos APD izvirzītajiem mērķiem;
- ❖ pilnveidots PPD ietekmes novērtējums uz valsts un pašvaldību budžetiem, ko veic institūcijas, izstrādājot katru PPD;
- ❖ pilnveidoti budžeta paskaidrojumi, kur ieviestas Politikas un resursu vadības kartes;
- ❖ ar grozījumiem LBFV kopš 2016.gada ir iedibināts jauns process – pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana.

Ziņojumā tālāk tiek aprakstīts revidentu viedoklis, vai veiktie pasākumi veicina budžeta izlietošanu APD noteiktajiem mērķiem.

Kārtība politisko vadlīniju (VRP) sasaistei ar hierarhiski augstākajos APD izvirzītajiem mērķiem

2014.gadā tika pieņemti grozījumi MK iekārtas likumā⁵⁶¹, kas paredz:

- ❖ izstrādājot deklarāciju par MK iecerēto darbību, tiek izvērtēti hierarhiski augstākie ilgtermiņa un vidēja termiņa APD un nacionālās drošības politikas plānošanas dokumenti;
- ❖ deklarācijas un rīcības plāna izstrādi koordinē PKC Ministru prezidenta vai Ministru prezidenta amata kandidāta uzdevumā un nepieciešamajā apjomā, bet Deklarācijas un rīcības plāna izpildi MK kārtības rullī noteiktajā kārtībā kontrolē Ministru prezidents.

Tāpat 2014.gadā tika veikti grozījumi MK kārtības rullī⁵⁶², paredzot lielāku uzsvaru uz pārmantojamību un NAP mērķu sasniegšanu, tostarp nosakot, ka:

- ❖ valdības atkāpšanās gadījumos katra ministrija sagatavo un iesniedz PKC informāciju par rīcības plāna izpildi un uzdevumiem, **kuri vērsti uz NAP mērķu sasniegšanu un kuru izpilde ir turpināma;**

- ❖ katra ministrija, gatavojot rīcības plāna pasākumu projektu, **sadarbojas ar valdības sociālajiem partneriem, sadarbības partneriem un nozari pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām;**
- ❖ VRP pasākumiem tiek norādīti darbības rezultāti un, ja attiecināms, **tiek norādīta atsauce uz NAP uzdevumiem un mērķu sasniegšanas rādītājiem.**

Pamatojoties uz deklarāciju, MK izstrādā un apstiprina plānu deklarācijas īstenošanai.⁵⁶³

Atbilstoši pilnveidotajai kārtībai ir sagatavoti divu pēdējo valdību VRP⁵⁶⁴. Salīdzinot abus VRP, konstatēts, ka M.Kučinska vadītās VRP ir fokusēts uz sešām vairāk apkopojošām rīcības jomām, savukārt L.Straujumas vadītās VRP bija vairāk detalizēts un aptvēra 17 rīcības jomas (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.57. LIAS2030, NAP2020, VAK, M.Kučinska un L.Straujumas vadīto VD un VRP noteikto attīstības prioritāšu pārmantojamība

LIAS2030		NAP2020/VAK (no 2016.gada oktobra)		L.Straujumas vadītās VD un VRP	M.Kučinska vadītās VD un VRP
Prioritāte	Attīstības virzieni	Prioritātes/Rīcības virziens			
Inovatīva un ekoeфекtīva ekonomika		TAUTAS SAIMNIECĪ-BAS IZAUGSME	Augstražīga un eksportspējīga ražošana un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi	Tautsaimniecības izaugsme, makroekonomiskā stabilitāte, fiskālā politika	Tautsaimniecības stiprināšana
				Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība	
			Izcila uzņēmējdarbības vide	Uzņēmējdarbība, nodarbinātība, investīciju piesaiste un eksporta atbalsts	
	Masveida jaunrade un inovācija		Attīstīta pētniecība, inovācija un augstākā izglītība	Transports, infrastruktūra un sakari	
	Atjaunojama un droša enerģija		Energoefektivitāte un enerģijas ražošana	Enerģētika	
Ieguldījumi cilvēkkapitālā	Iespēju vienlīdzība un vidusslāņa veidošanās	CILVĒKA DROŠUMSPĒJA	Cienīgs darbs	Sociālās un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, veselība	
			Vesels un darbspējīgs cilvēks		Reformas veselības aprūpes sistēmā
	Cilvēkkapitāla bāzes vērtība un produktivitāte		Stabili pamati tautas ataudzei	Demogrāfija	Demogrāfiskās situācijas uzlabošana, ģimenes dzīves kvalitāte un sociālais nodrošinājums
Paradigmas maiņa izglītībā	Kvalitatīva un pieejama izglītība mūža garumā		Kompetenču attīstība	Izglītība, zinātne un inovācija, sports	Reformas izglītībā un zinātnē
Kultūras telpas attīstība	Kultūras telpas saglabāšana, mijiedarbība un bagātināšana		Cilvēku sadarbība, kultūra un pilsoniskā līdzdalība kā piederības Latvijai pamats	Nacionālā identitāte, saliedēta sabiedrība, reemigrācija un informatīvā telpa	Nacionālā identitāte
Inovatīva pārvaldība un sabiedrības līdzdalība	Sociālā kapitāla vērtības pieaugums			Kultūra	
		Valsts pārvalde un valsts aktīvu pārvaldība			
			Tiesiskuma stiprināšana		
Telpiskās attīstības perspektīva	Sasniedzamības uzlabošana	IZAUGSMI ATBALSTOŠAS TERITORIJAS	Ekonomiskās aktivitātes veicināšana reģionos – teritoriju potenciāla izmantošana	Reģionu attīstība	
	Apdzīvojums		Pakalpojumu pieejamība līdzvērtīgāku darba iespēju un dzīves apstākļu radīšanai		
	Nacionālo interešu telpas				
Daba kā nākotnes kapitāls	Dabas vērtību un pakalpojumu ilgtspējīga apsaimniekošana		Dabas un kultūras kapitāla ilgtspējīga apsaimniekošana	Vide un dabas kapitāla izmantošana	
			Aizsardzības budžets līdz 2018.gadam sasniedz 2% no IKP	Aizsardzība	Valsts drošība
				Sabiedrības drošība	
				Ārpolitika	

Spēkā esošajā M.Kučinska vadītās VD par valdības iecerēto darbību⁵⁶⁵ norādīts, ka:

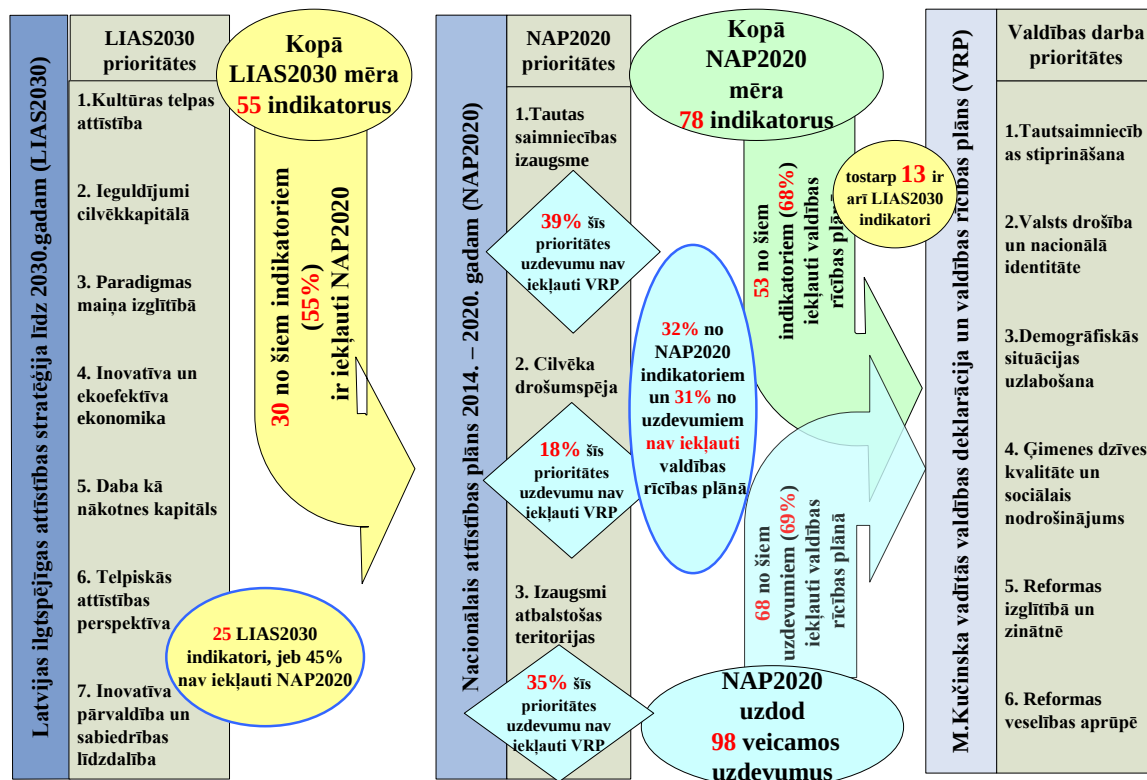
valdības darba prioritātes ir vērstas uz valsts attīstību, lai sasniegtu Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam un Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam noteiktos mērķus.

M.Kučinska VRP⁵⁶⁶ ir informācija par pasākumiem, ko savā pilnvaru laikā plāno veikt valdība, lai izpildītu VD dotos uzdevumus, par sagaidāmajiem darbības rezultātiem, par atbildīgajām un līdzatbildīgajām institūcijām un izpildes termiņiem. Tāpat VRP plānotajiem pasākumiem tiek norādītas atsauces uz NAP2020 uzdevumu un rādītāju numuriem, ja pasākums uz kādu no tiem ir attiecināms. **Tātad VRP uzdevumiem tiek piemēklēti attiecināmi NAP2020 indikatori vai uzdevumi, nevis VRP tiek plānota, izejot no NAP2020 definētajiem mērķiem.** Rīkojumā noteikts, ka īstenojot VRP pasākumus, atbildīgajām iestādēm divas reizes gadā elektroniski jāsniedz PKC pārskats par VRP iekļauto pasākumu izpildi un informāciju par sasniegto progresu attiecīgā prioritārā rīcības virziena īstenošanā.⁵⁶⁷ Pirmā pārskata perioda M.Kučinska vadītās VRP progresss ir skatīts 25.10.2016. un 01.11.2016. valdības sēdēs, pieņemot lēmumu par veicamajām izmaiņām VRP – galvenokārt, pagarinot izpildes termiņus⁵⁶⁸. Savukārt līdz 01.01.2017. iesniegto pārskatu rezultāti izskatīti MK 14.04.2017. sēdē, kur pieņemtie lēmumi galvenokārt saistīti ar MK izskatīšanai iesniedzamajiem dokumentiem⁵⁶⁹.

Ņemot vērā, ka tiešās valsts pārvaldes iestādes savos darbības plānos ietver VRP noteiktos uzdevumus, revīzijā tika vērtēts, vai valsts budžeta līdzekļu sadale atbilst attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem valsts nacionālajiem mērķiem, un **analizēts, vai ir izsekojams kā ilgtermiņa attīstības plāni ietekmē vidēja termiņa attīstības plānus un VRP, proti, vai tie secīgi kaskadējas no ilgtermiņa APD uz vidēja termiņa APD un tad attiecīgi uz VRP.**

Revīzijā konstatēts, ka gan no LIAS2030 uz NAP2020, gan no NAP2020 uz VRP ir **pārņemti vairāk kā puse rādītāju (indikatoru) vai uzdoto uzdevumu**, kas ir pamatojams ar to, ka ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumenti aptver ilgāku laika posmu un to ieviešana notiks ar vairākiem secīgiem vidēja termiņa APD (skat. attēlu zemāk):

- ❖ **no 55 indikatoriem, ar ko mērķu sasniegšanu mēra LIAS2030, NAP2020 ir iekļauti 30 indikatori jeb 55% no visiem indikatoriem, un no tiem VRP ir atsauces uz 13 indikatoriem jeb 24% no visiem LIAS2030 indikatoriem;**
- ❖ **VRP ir atsauces uz 53 no visiem 78 NAP2020 definētajiem mērķa sasniegšanas rādītājiem jeb 68% no visiem NAP2020 rādītājiem;**
- ❖ **VRP ir atsauces uz 69% no visiem 98 NAP2020 uzdotajiem uzdevumiem.** Tostarp vērtējot VRP iekļauto uzdevumu sadalījumu pa trim NAP prioritātēm, konstatēts, ka **vismazākais iekļauto uzdevumu īpatsvars ir pirmajā prioritātē “Tautas saimniecības izaugsme”** – tikai 61% no kopējiem prioritātē paredzētajiem uzdevumiem, bet vislielākais iekļauto uzdevumu īpatsvars ir otrajā NAP2020 prioritātē “Cilvēka drošumspēja” – 82% no kopējiem prioritātē paredzētajiem uzdevumiem. No trešās prioritātes “Izaugsmi atbalstošas teritorijas” VRP ir iekļauti 65% no kopējiem prioritātē plātajiem uzdevumiem.

Attēls Nr.49. LIAS2030 un NAP2020 iekļauto mērķa sasniegšanas rādītāju (indikatoru) kaskadēšana līdz VRP

Analizējot NAP2020 izpildes uzraudzību, konstatēts, ka NAP2020 **pirmajā prioritātē** “Tautas saimniecības izaugsme”, kurā ir vislielākais neiekļauto uzdevumu īpatsvars, **vidēji ir arī indikatīvi viszemākais sasniegto rezultātu novērtējums**⁵⁷⁰ starposmā (2015.gadā)⁵⁷¹, salīdzinot ar citām prioritātēm (skat. attēlu zemāk), kas revidentiem liek secināt, ka **NAP2020 uzdevumi, kas netiek iekļauti valdības rīcības plānā, visticamāk arī netiks izpildīti.**

Attēls Nr.50. NAP2020 rādītāju novērtējums starposmā, vidējais indikators novērtējums prioritātē (PKC, 2015.g.).

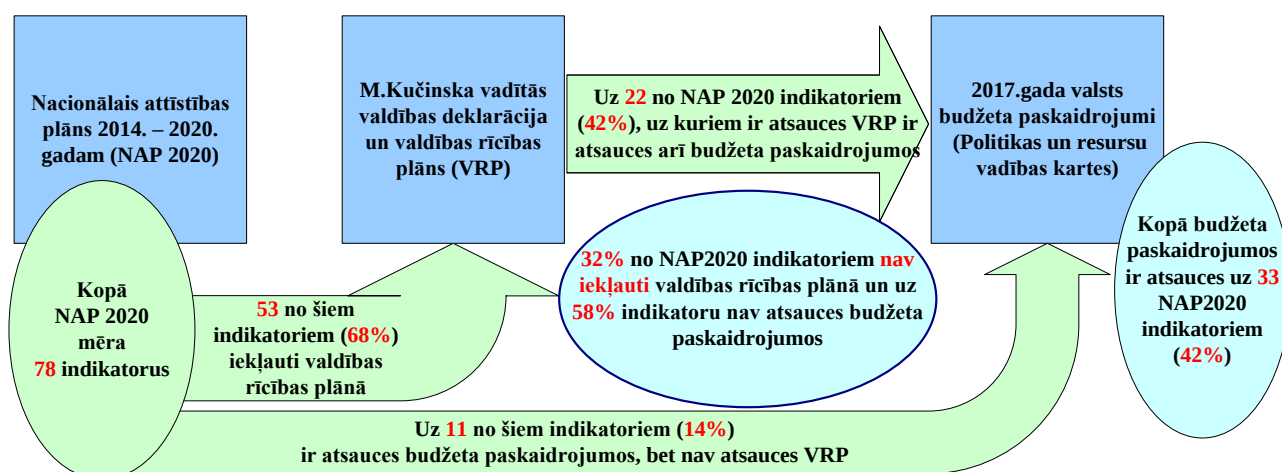
Revidentu ieskatā, pilnveidojot regulējumu MK kārtības rullī, kas paredz valdību iesāktu uzdevumu pārmantojamību, **ir pilnveidoti VD un VRP veidošanas principi**, nosakot VRP iekļaujamo pasākumu darbības rezultātus un sasaisti ar NAP2020 uzdevumiem un sekmējot katras nākamās valdības pēctecīgu un mērķtiecīgu ieguldījumu hierarhiski augstāko APD īstenošanā un rezultātu sasniegšanā. Tāpēc ir izsekojams, kuri VRP ietvertie pasākumi ir vērsti uz NAP2020 definēto mērķu sasniegšanas rādītāju un veicamo uzdevumu izpildi, **tomēr nav iespējams novērtēt, kādu progresu no VRP izpildes kopumā ir**

vai būs ieguvis NAP2020 – kuru prioritāšu mērķi ir jau sasniegti, kuru prioritāšu mērķu sasniegšanai nepieciešama vēl aktīva rīcība.

Revīzijā tika vērtēts, vai gadskārtējā valsts budžeta un APD noteikto mērķu sasaiste tiek skaidrota arī valsts budžeta paskaidrojumos, kas tekstuālā formā paskaidro budžeta saturu un ir nozīmīgs informācijas avots Saeimai un sabiedrībai.

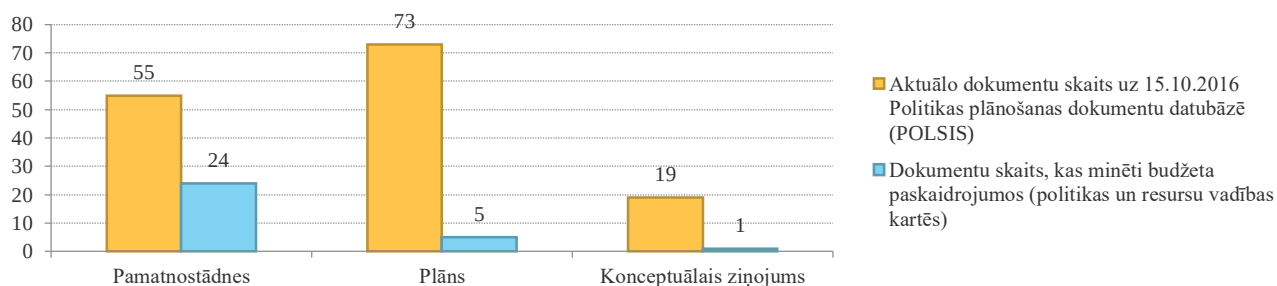
Piemēram, analizējot, kāda daļa no NAP2020 iekļautajiem mērķa sasniegšanas rādītājiem (indikatoriem) ir iekļauti 2017.gada valsts budžeta paskaidrojumos, konstatēts, ka **no 78 NAP2020 indikatoriem, budžeta paskaidrojumos ir atsaucies uz 33 indikatoriem jeb 42% no visiem NAP2020 indikatoriem** (skat. attēlu zemāk), tai skaitā :

- ❖ uz 22 indikatoriem ir atsaucies gan VRP, gan budžeta paskaidrojumos;
- ❖ uz 11 indikatoriem ir atsaucies tikai budžeta paskaidrojumos, kas rada risku, ka atsevišķās jomās nav paredzēta reāla rīcība NAP2020 ieviešanai, bet budžeta paskaidrojumos ir piemeklēti saturiski atbilstošākie indikatori.

Attēls Nr.51. NAP2020 mērķa sasniegšanas rādītāju (indikatoru) iekļaušana 2017.gada valsts budžeta paskaidrojumos

Taču valsts budžeta 2017.gadam paskaidrojumos ir atsaucies ne tikai uz NAP2020, bet arī uz zemāka līmeņa APD. Revīzijā konstatēts, ka 2017.gada valsts budžeta paskaidrojumos, norādot, kuros APD ir definēti attiecīgās darbības jomas politikas mērķi un rezultatīvie rādītāji, atsaucies ir uz 20% no visiem 147 politikas plānošanas dokumentiem, kas bija aktuāli uz valsts budžeta 2017.gadam likumprojekta iesniegšanas Saeimā termiņu – 15.10.2016. (skatīt attēlu zemāk).

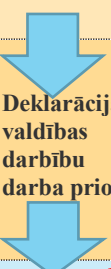
Attēls Nr.52. Cik pavisam ir spēkā esoši PPD un uz cik no tiem ir atsaucies budžeta paskaidrojumos.

Dažos gadījumos budžeta paskaidrojumos ir atsaucies uz koncepcijām, kas līdz 13.12.2014. bija viens no PPD veidiem atbilstoši noteikumiem⁵⁷² un šobrīd ir aizstāts ar konceptuālo ziņojumu, vai arī vēl arvien tiek izmantots kā PPD, jo to paredz nozares galvenais likums. Piemēram, Nacionālās drošības likums⁵⁷³ paredz Nacionālās drošības koncepcijas un VAK izstrādi. PPD datubāzē (POLSISS) uz 15.10.2016. bija 101 koncepcija ar POLSISS statusu “aktuāls” un uz četrām no tām ir atsaucies 2017.gada valsts budžeta paskaidrojumos.

Vērtējot gadskārtējā valsts budžeta likumā un tā paskaidrojumos informāciju par to, kādus mērķus ir jāsasniedz ar valsts budžetu, revidenti secina, ka vēl arvien attīstības plānošanas sistēma un budžeta plānošanas sistēma pastāv katra pati par sevi un, tikai gatavojot gadskārtējā valsts budžeta paskaidrojumus, šīs sistēmas tiek sasaistītas, un jau saplānotajam budžetam jeb faktiskajai ministriju darbībai apstiprinātajos APD tiek piemēlēti piemēroti mērķi un rezultatīvie rādītāji. Tātad vēl arvien ir aktuāla problēma, ka plānošanas dokumentos noteiktās prioritātes tiek pakārtotas budžetam – budžetēšana dominē pār politikas plānošanu.

Revīzijā tika vērtēts arī, vai vidēja termiņa budžets ir vērsts uz APD noteikto mērķu sasniegšanu. Atbilstoši LBFV⁵⁷⁴ Ietvara likumā katram likuma perioda gadam norāda FDL noteiktos rādītājus, kā arī vidēja termiņa budžeta mērķus un **prioritāros attīstības virzienus** nacionālajā attīstības plānā un valsts aizsardzības koncepcijā **noteikto mērķu sasniegšanai** un prioritāšu ieviešanai.

Analizējot prioritāros attīstības virzienus nacionālajā attīstības plānā un valsts aizsardzības koncepcijā noteikto mērķu sasniegšanai, ir konstatēts, ka **Ietvara likumā noteiktie budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni** nav pretrunā ar LIAS2030, NAP2020, VAK⁵⁷⁵ un valdības deklarācijās⁵⁷⁶ noteiktajām valdības darba prioritātēm, taču **nav arī pārskatāmi izsekojams, kādā mērā Ietvara likums veicina katras prioritātes sasniegšanu** (skat. attēlu zemāk).

NAP2020 prioritātes:	noteiktās	1. Tautas saimniecības izaugsme 2. Cilvēka drošumspeja 3. Izaugsmi atbalstošas teritorijas			
VAK noteikts:		No 2008.gada jūnija: Valsts aizsardzības finansējums tiek paredzēts 2 % apmērā no IKP ⁵⁷⁷ .	No 2012.gada maija: Valsts aizsardzības finansējums sasniedz 2% no IKP līdz 2020.gadam ⁵⁷⁸ .	No 2016.gada oktobra: Aizsardzības budžets līdz 2018.gadam sasniedz 2% no IKP ⁵⁷⁹ .	
 Deklarācija par valdības darbību noteiktās darba prioritātes:	par iecerēto noteiktās	No 2011.gada oktobra: ✓ stabila un ilgtspējīga Latvijas attīstība ✓ saliedēta un iekļaujoša sabiedrība ✓ tiesiskuma nostiprināšana un sabiedrības uzticēšanās valsts varai ✓ Latvijas tautas ataudzes veicināšana	No 2014.gada februāra: ✓ tautsaimniecības izaugsme ✓ ģimenes un indivīda dzīves kvalitāte ✓ valsts drošība	No 2016.gada februāra: ✓ tautsaimniecības stiprināšana ✓ valsts drošība un nacionālā identitāte ✓ demogrāfiskās situācijas uzlabošana ✓ ģimenes dzīves kvalitāte un sociālais nodrošinājums ✓ reformas izglītībā, zinātnē un veselības aprūpē	
		Ietvara likumā noteiktie vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni			
Prioritārie virzieni	attīstības	Ietvara likums 2014-2016	Ietvara likums 2015-2017	Ietvara likums 2016-2018	Ietvara likums 2017-2019
Ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana		X (nodrošinot nozaru finansējumu valsts budžeta iespēju robežās)	X (nodrošinot nozaru finansējumu valsts budžeta iespēju robežās un turpinot iesāktu kursu uz darbaspēka nodokļu sloga samazināšanu)	X (valsts budžeta iespēju robežās primāri nodrošinot finansējuma pieaugumu aizsardzībai, iekšējai drošībai, veselībai un izglītībai)	X (valsts budžeta iespēju robežās primāri nodrošinot finansējuma pieaugumu aizsardzībai, iekšējai drošībai, veselībai un izglītībai)
Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana		X (darbaspēka nodokļu sloga pārskatīšana un dzīves kvalitātes paaugstināšana, it īpaši ģimenēm ar bērniem)	X (pakāpeniski palielinot minimālo mēneša darba algu, ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu, palielinot atvieglojumus par apgādībā esošiem bērniem un mērķtiecīgi īstenojot valsts politiku, atbalstot ģimenes ar bērniem)	X (pakāpeniski palielinot minimālo algu un ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu)	X (pakāpeniski palielinot minimālo algu un ieviešot progresīvo IIN neapliekamo minimumu)
Valsts aizsardzības spēju palielināšana, kāpinot valsts aizsardzības finansējumu pret IKP		-	X (līdz 2% 2020.gadā)	X (līdz 2% 2018.gadā)	X (līdz 2% 2018.gadā un nodrošinot finansējuma saglabāšanu sasniedzot apmēru 2019.gadā)
Nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšana līdz 1/3 no IKP pamatā uzlabojot nodokļu iekasējamību		-	X	X	X

Attēls Nr.53 NAP2020, VAK, valdības deklarācijā un Ietvara likumā noteiktās attīstības prioritātes un to savstarpējā sasaiste

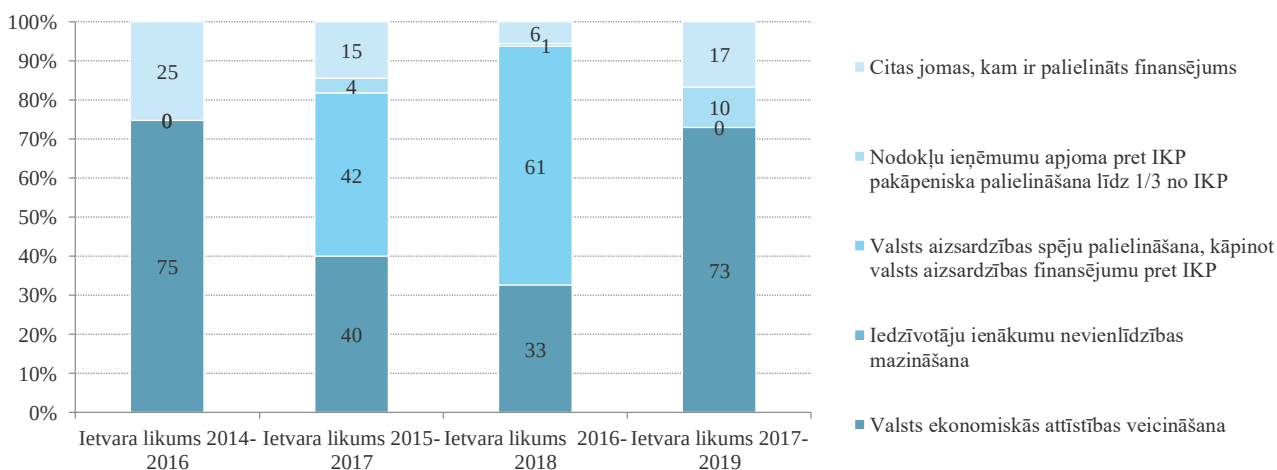
Attiecībā uz Ietvara likuma atbilstību NAP2020 mērķu vajadzībām, Ietvara likuma paskaidrojumos ir tikai vispārīgs apgalvojums, ka Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis un specifiskie mērķi ir tieši saistīti ar NAP 2014.–2020.gadam un rada nepieciešamos fiskālos apstākļus, lai īstenotu dzīvīgo NAP 2014.–2020 redzējumu⁵⁸⁰.

Ietvara likuma paskaidrojumos⁵⁸¹ tiek sniegta aprakstoša informācija, kā tiek īstenoti budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni.

Tā kā Ietvara likuma paskaidrojumos tiek sniegts skaidrojums par papildu piešķirtā (attīstības izdevumi MK noteikumu Nr.867 izpratnē – prioritārie pasākumi, JPI, neatliekamie pasākumi) finansējuma sadalījumu, tad analizējot sniegto informāciju par prioritāto attīstības virzienu īstenošanu, revīzijā tika apkopota informācija un izdarīta aplēse, kāda daļa no ikgadēji papildu piešķirtā finansējuma tiek piešķirta prioritārajiem attīstības virzieniem⁵⁸² un kāda daļa tiek piešķirta citiem pasākumiem, kas nav prioritārie virzieni. Jāņem vērā, ka kārtējā gada papildu finansējums (attīstības izdevumi) veido līdz 6% no attiecīgā gada konsolidētā valsts budžeta. Pārējie – vairāk nekā 94% no konsolidētajiem valsts budžeta

izdevumiem ir bāzes izdevumi, kuru atbilstība prioritārajiem attīstības virzieniem Ietvara likumā netiek skaidrota.

Pēc revidentu aplēsēm 2013.–2016.gadā **75–94% no kopējā papildu piešķirtā finansējuma piešķirts prioritārajiem virzieniem**, bet citiem pasākumiem, kas nav prioritārie virzieni, piešķirti **6–25% no kopējā papildu piešķirtā finansējuma** (skatīt attēlu zemāk).

Attēls Nr.54 Ar Ietvara likumiem papildus piešķirtais finansējums sadalījumā pa prioritārajiem attīstības virzieniem un citām jomām, kas nav vērtējamās kā prioritāras (revidentu aplēse)⁵⁸³

Jāatzīst gan, ka prioritārais virziens – **ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana** – ir ļoti plašs un nekonkrēts un uz to vispārināti var attiecināt jebkuras ministrijas papildu finansējumu, kas tā arī tiek praktizēts Ietvara likuma paskaidrojumos⁵⁸⁴, uz šo prioritāti attiecinot VM, KM, SM, EM, IeM vai IZM papildu piešķirto finansējumu – kopā līdz 75% no kopējā papildus piešķirtā finansējuma.

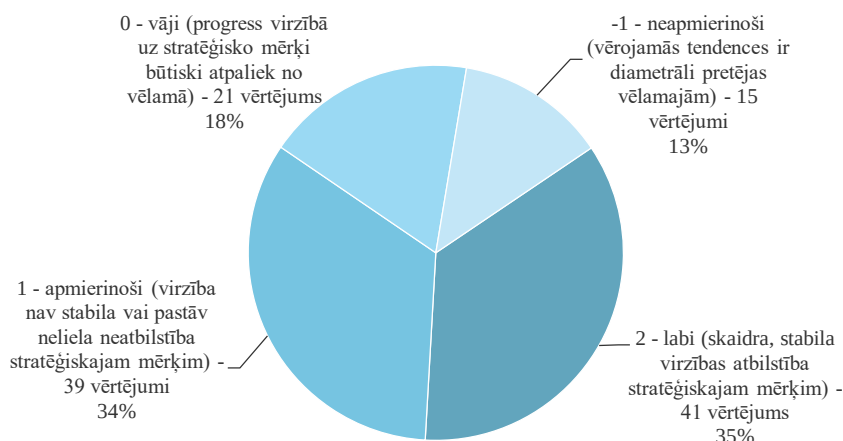
Ja šo prioritāro virzienu – ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana – skatītu NAP2020 kontekstā kā “Tautas saimniecības izaugsme” (ietver šādus rīcības virzienus – augstāzīģa un eksportspējīga ražošanas un starptautiski konkurētspējīgi pakalpojumi, izcila uzņēmējdarbības vide, attīstīta pētniecība, inovācija un augstākā izglītība, energoefektivitāte un enerģijas ražošana) tad, piemēram, papildus piešķirtais finansējums VM rindu mazināšanai uz speciālistu pakalpojumiem ambulatorajā un stacionārajā veselības aprūpē, kā arī ambulatoro un stacionāro veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšanai, kompensējamo medikamentu apmaksai, šajā prioritārajā virzienā neiederētos un NAP2020 kontekstā būtu attiecināms uz otro NAP2020 prioritāti “Cilvēka drošumspēja” (rīcības virziens – “Vesels un darbaspējīgs cilvēks”).

No tā var secināt, ka uz prioritāro virzienu – **ilgtspējīgas un sabalansētas valsts ekonomiskās attīstības veicināšana** – tiek attiecināta liela papildu piešķirto līdzekļu daļa, taču ne visi šie līdzekļi tieši veicina ekonomikas attīstību, ko apliecina arī 2015.gadā PKC veiktais NAP2020 rādītāju novērtējums starpposmā.

Tā kā Ietvara likums un tā paskaidrojumi sniedz aprakstošu informāciju tikai par papildus piešķirto līdzekļu sadalījumu atbilstoši Ietvara likumā noteiktajiem vidēja termiņa budžeta politikas prioritārajiem attīstības virzieniem un nesniedz informāciju ne par to, kā izdevumu bāzes daļa atbilst prioritārajiem virzieniem, ne par to, kā vidēja termiņa valsts budžets veicinās NAP2020 noteiktos mērķus, revidentu

ieskatā nav izveidota sistēma, kas ļautu pārskatāmi izsekot, vai un kādā pakāpē ar vidēja termiņa valsts budžetu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus.

NAP2020 ir paredzēts, ka MK reizi divos gados iesniedz Saeimai vienotu savstarpēji integrētu ziņojumu par NAP2020 un LIAS2030 īstenošanu. 01.10.2015. ministru prezidente L.Straujuma ziņoja⁵⁸⁵ Saeimai par LIAS2030, NAP2020 un VD īstenošanas uzraudzību, norādot, ka uzstādīto mērķu un rādītāju izpilde būtiski atpaliek no plānotā (skat. attēlu zemāk).

Attēls Nr.55. LIAS2030 un NAP2020 īstenošanas uzraudzības ziņojuma vērtējuma kopsavilkums

Šī ministru prezidentes ziņojuma būtiskākie secinājumi ir, ka:

- ❖ pastāvīgi jāveic **konkurētspējas** vājo vietu un priekšrocību **monitorings**, lai veidotu pierādījumos balstītu nozaru politiku;
- ❖ jāveic **strukturālās reformas / ieguldījumi jomās, kas potenciāli dos vislielāko atdevi** (primāri – produktivitātes pieaugumu), vienlaikus jāvērtē atbalsta programmu ietekme uz jaunu darbavietu veidošanos, īpaši reģionos;
- ❖ nepieciešama **mērķtiecīgāka uz ienākumu nevienlīdzības mazināšanu vērsta politika**, sekmējot iespēju vienlīdzību;
- ❖ **izvēles valsts budžeta veidošanas procesā jābalsta uz NAP2020 definēto stratēģisko mērķu sasniegšanu.**

Revīzijā konstatēts, ka **LIAS2030 un NAP2020 īstenošanas uzraudzības ziņojumā⁵⁸⁶ nav informācijas par šo APD ieviešanai izlietotajiem finanšu līdzekļiem, piemēram, nav informācijas, cik līdzekļu ir ieguldīts katrā no prioritārajiem virzieniem.** PKC ir sniedzis revidentiem informāciju, ka 2017.gadā sadarbībā ar FM tiek apkopoti un pa NAP2020 veicamajiem uzdevumiem kartēti jaunajām politikas iniciatīvām, neatliekamajiem un prioritārajiem pasākumiem piešķirtie līdzekļi. Revidenti norāda, ka tā ir tikai neliela daļa no valsts budžeta, kas nesniedz objektīvu informāciju par NAP ieviešanai izlietotajiem līdzekļiem. Ņemot vērā, ka šis izvērtējums tiks pabeigts pēc Ietvara likuma 2018.–2020.gadam apstiprināšanas, **NAP2020 indikatoru izpildei vai neizpildei nav praktiska ietekme uz nākamo periodu izdevumiem.** Tāpat budžeta izstrādes procesā **netiek vērtēts, vai jau nav pārsniegts attiecīgā rīcības virziena īstenošanai indikatīvi pieejamais kopējā finansējuma apjoms,** piemēram, budžeta izstrādes dokumentos nav informācijas, kas liecinātu, ka budžeta līdzekļi tiek piešķirti nacionālās attīstības prioritātēm, kurām ir vismazākā izpilde.

Arī FDP ir norādījusi, ka nepastāv pietiekami stipra saistība starp NAP2020 definētajiem mērķiem un uzdevumiem un ministriju atbildību par rezultatīvo rādītāju sasniegšanu⁵⁸⁷.

Šis NAP2020 izvērtējums būs vidējā termiņa novērtējums 2017.gadā ar mērķi veikt izmaiņas NAP2020 rīcības virzienos 2018.–2020.gadam, sagatavot sākotnējos priekšlikumus nākošā plānošanas perioda plānam un izvirzīt pamatojumu un iespējamās nacionālās intereses nākamajam ES fondu plānošanas periodam. Tam sekos NAP2020 rezultātu novērtējums 2019.gadā ar mērķi pārbaudīt rezultātu sasniegšanas apmēru, identificēt jomas, kurās nav uzsākta darbība vai nepieciešama padziļināta izpēte, politikas un budžeta korekcijas. NAP2020 noslēguma novērtējums par NAP2020 īstenošanas apmēru būs 2021.gadā.

PPD ietekmes novērtējums uz valsts un pašvaldību budžetiem

2014.gada decembrī tika pieņemti MK noteikumi Nr.737, kuru viens no būtiskākajiem uzlabojumiem bija prasība visiem PPD veidiem (rīcības virzienu, uzdevumu un pasākumu līmenī) norādīt ietekmi uz budžetu, identificējot gan pieejamo, gan papildu nepieciešamo finansējumu un norādot tā avotus.

Tāpēc PPD, sākot no 2015.gada, katram rīcības virzienam, uzdevumam, pasākumam, jābūt apzinātam un detalizēti raksturotam PPD īstenošanai pieejamajam un nepieciešamajam finansējumam sadalījumā pa budžeta resoriem un budžeta programmām, kā arī finansējuma avotiem.

Revīzijā konstatēts, ka dažkārt **ministrijas**, izstrādājot PPD, šo prasību interpretē tā, ka ietekmi uz budžetu izvērsti analizē, ja nepieciešams pamatot papildus nepieciešamā budžeta apjomu, bet, ja dokumentā plānoto turpmāko rīcību paredzēts finansēt no jau pieejamajiem līdzekļiem, tad finansējums nereti netiek raksturots.

No 46 PPD, kas apstiprināti sākot ar 2015.gadu, 12 dokumentos jeb 26,1% nav detalizēti raksturots pieejamais un nepieciešamais finansējums, kā to paredz MK noteikumi Nr.737 (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.58. Analīze par pieejamā un nepieciešamā finansējuma raksturojumu esamību politikas plānošanas dokumentos.

PPD, kas apstiprināti 01.01.2015.– 14.10.2016.	PPD sk. (POLIS datu bāzē), pavisam	t.sk. PPD sk., kur detalizēti raksturots pieejamais un nepieciešamais finansējums	t.sk. PPD sk., kur ir raksturots pieejamais un nepieciešamais finansējums, bet nav ievērots noteikumos noteiktais formāts	t.sk. PPD sk., kur nav detalizēti raksturots pieejamais un nepieciešamais finansējums
Plāns	20	11	5 ⁵⁸⁸	4 ⁵⁸⁹
Pamatnostādnes	8	2	3 ⁵⁹⁰	3 ⁵⁹¹
Konceptuālais ziņojums	18	10	3 ⁵⁹²	5 ⁵⁹³
Kopā, skaits	46	23	11	12
Īpatsvars, %	100,0%	50,0%	23,9%	26,1%

Revidentu ieskatā MK noteikumu Nr.737 prasības veicina reālistiskāku PPD izstrādi, kur ir detalizēti apzināts pieejamais un vēl papildu nepieciešamais finansējums, taču tikpat svarīgi ir arī veicināt un uzraudzīt šo prasību ievērošanu.

Politikas un resursu vadības kartes budžeta paskaidrojumos

Revidentu ieskatā nozīmīgs uzlabojums ir 2016.gada augustā apstiprinātie grozījumi⁵⁹⁴ MK noteikumos Nr.523, kas paredz budžeta paskaidrojumus, sākot ar 2017.gada budžetu, papildināt ar jaunām sadaļām⁵⁹⁵, tai skaitā :

- ❖ **ministrijas vai citas centrālās valsts iestādes atbildībā esošās darbības jomas**, kurās tiek īstenota noteikta politika vai darbības virziens, kas aizstāj informāciju par ministrijas funkcijām.
- ❖ **politikas un resursu vadības kartes** par katru formulēto darbības jomu. Attiecīgi katrai jomai tiek definēts mērķis (kam būtu jāizriet no APD vai normatīvajiem aktiem), svarīgākie sasniedzamie un mērāmie rezultāti un norādīti ieguldītie resursi. Tādējādi budžeta dokumentācijā tiek veidota sasaiste starp sasniedzamajiem politikas mērķiem un rezultātiem un valsts budžeta izdevumiem – kartes sniedz priekšstatu par rezultātu sasniegšanā ieguldītajiem resursiem. Kartes veido tā, lai nebūtu nepieciešams vienu programmu (apakšprogrammu) sadalīt starp vairākām kartēm. Turpretī vairāku programmu (apakšprogrammu) attiecināšana uz vienu karti (darbības jomu) ir pieļaujama. Ja tomēr ministrija uzskata, ka programma (apakšprogramma) ir iesaistīta vairāk kā vienas darbības jomas politikas rādītāju sasniegšanā, tad ministrija var veikt šādas darbības:
 - ✓ pārskatīt attiecīgās programmas (apakšprogrammas) saturu un sadalīt to (divās vai vairākās) programmās (apakšprogrammās), lai izpildītos augstāk minētais, ka katra atsevišķa programma (apakšprogramma) attiecināma ne vairāk kā uz vienu Karti;
 - ✓ ņemot vērā darbības jomas specifiku, nodrošināt programmas (apakšprogrammas) rādītāju (izdevumu un cilvēkresursu) sadalīšanu starp vairākām Kartēm, uzturot kvalitatīvu un salīdzināmu informāciju par plānotajiem un faktiskajiem ieguldījuma rādītājiem (piemēram, ES vai citu ĀFP projektu līmenī vai pasākumu līmenī).⁵⁹⁶

Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem budžeta paskaidrojumi likumprojektam par valsts budžetu **2017.gadam**, iesniedzot budžeta likumprojektu izskatīšanai Saeimā, **nav saīsinātā formātā**, kas Saeimas deputātiem sniedz plašāku un lēmumu pieņemšanai noderīgāku informāciju par darbības jomām, politikas mērķiem un rezultātiem, ko plānots sasniegt ar plānoto budžetu.

Analizējot budžeta paskaidrojumos jaunizveidotās politikas un resursu vadības kartes, konstatēts, ka valsts budžets tiek sadalīts trīs nosacītos līmeņos, kur katrs nākamais līmenis sniedz aizvien detalizētāku informāciju:

- ❖ **1.līmenis – 31 budžeta resors;**
- ❖ **2.līmenis – 98 darbības jomas**, kam ir norādīti **347 raksturojošākie rezultatīvie rādītāji;**
- ❖ **3.līmenis – 226 budžeta programmas**, kurās tiek mērīti **1580 rezultatīvie rādītāji.**

!OECD ir vairākkārtīgi⁵⁹⁷ secinājis un norādījis, ka pārāk detalizētas informācijas sniegšana rada informācijas pārslodzes problēmas – pārāk daudz informācijas sniegšana rada tādas pat problēmas kā nepietiekamas informācijas saņemšana. Informācijas pārslodze rada problēmas lēmuma pieņemējiem – valdībai un parlamentam – izšķirt būtisko.

Revidentu ieskatā budžeta paskaidrojumos svarīgi ir sabalansēt parlamenta un sabiedrības vajadzību pēc skaidrojošas informācijas no vienas puses un informācijas pārslodzes risku no otras puses. FM ir jāturpina vērtēt, vai nosacītais budžeta paskaidrojumu trešais līmenis detalizētā izvērsumā ir nepieciešams Saeimas lēmumu pieņemšanai. Iespējams ir pietiekami, ka šī informācija ir pieejama, piemēram, FM mājaslapā kā interaktīvais budžets, ko jebkurš interesents var apskatīt pēc nepieciešamības.

Revīzijā konstatēts, ka informācija, kas tiek norādīta politikas un resursu vadības kartēs, pēc būtības ir savstarpēji salīdzināma ar informāciju, kas tiek iekļauta institūcijas darbības stratēģijā (IDS) (skat. attēlu zemāk).

IDS jānorāda:	Politikas un resursu vadības kartē jānorāda:
• Stratēģijas vispārīgā daļa: • institūcijas darbības pilnvarojumu (mandātu) • institūcijas īstenotos darbības virzienus, tostarp katram darbības virzienam norāda: • esošās situācijas apraksts • mērķis • politikas rezultāti (rezultāts, rezultatīvais rādītājs, rezultatīvā rādītāja skaitliskās vērtības, saisti ar plānošanas dokumentiem) • uzdevumi darbības virziena īstenošanai • iesaistītās iestādes • institūcijas prioritātes • Stratēģijas valsts budžeta programmu daļa: • valsts budžeta programmā (apakšprogrammā) kopējos plānotos izdevumus • kopējo plānoto amata vietu skaitu stratēģijas plānošanas ciklā pa gadiem.	• Darbības jomas, kurās tiek īstenota noteikta politika vai darbības virziens, tostarp katrai darbības jomai norāda: • politikas mērķi • būtiskākos politikas rezultatīvos rādītājus un attīstības plānošanas dokumentus vai normatīvos aktus, no kuriem izriet norādītie politikas rezultatīvie rādītāji • politikas rezultatīvo rādītāju aktuālāko pieejamo faktisko vērtību un tuvāko plānoto vērtību • valsts budžeta izdevumu, kas attiecas uz konkrēto formulēto darbības jomu, kopsummas un to sadalījumu pa budžeta programmām • vidējo amata vietu skaitu kopā un sadalījumā pa budžeta programmām • raksturojošākos darbības rezultatīvos rādītājus • kvalitātes rādītājus, kas raksturo nozares nemateriālo novērtējumu

Attēls Nr.56. Kopīgais IDS un gadskārtējā budžeta paskaidrojumu Politikas un resursu vadības kartē⁵⁹⁸

Politikas un resursu vadības kartēs tiek lietots termins “darbības joma”, bet IDS tiek lietots termins “darbības virzieni”. Revidentu ieskatā aprakstītajā kontekstā “darbības joma” un “darbības virziens” ir ar vienādu nozīmi, jo Budžeta pieprasījumu noteikumu anotācijā⁵⁹⁹ tiek definēts, kas ir **darbības jomas – kurās tiek īstenota noteikta politika vai darbības virziens**, un tās var balstīties gan uz nolikumu, gan Stratēģiju izstrādes instrukciju, un atbilstoši iestādes specifikai tās var tikt formulētas vispārīgāk vai konkrētāk (nekā abos minētajos dokumentos). Savukārt darbības virziens ir institūcijas ietvaros saturiski nošķiramu funkciju, uzdevumu un pasākumu kopums, kas nodrošina institūcijas pilnvarojuma un funkciju īstenošanu tās kompetencē esošajās politikas jomās, nozarēs vai apakšnozarēs⁶⁰⁰.

IDS un gada darba plāns⁶⁰¹ ir institūciju vadības dokumenti, kuros atbilstoši attiecīgās institūcijas kompetencei **nosaka attīstības plānošanas un budžeta plānošanas savstarpējo saisti** un nodrošina APD pēctecību⁶⁰².

IDS nodrošina tiešās pārvaldes **institūcijas darbības plānošanu** tās kompetencē esošajās politikas nozarēs **atbilstoši attiecīgajā nozarē apstiprinātiem APD, tiesību aktiem un plānotajam institūcijas valsts budžeta izdevumu kopapjomam vidējam termiņam**⁶⁰³.

Politikas plānošanas saisti ar budžetu būtu jānodrošina gan tam, ka IDS tiek izstrādāta noteiktam plānošanas ciklam – trīs gadiem, kas sakrīt ar triju gadu periodu, kuram ir apstiprināts Ietvara likums⁶⁰⁴, gan tam, ka IDS par katru institūcijas darbības virzienu ir jānorāda risināmās problēmas un sasniedzamos mērķus, politikas rezultātu, rezultatīvos rādītājus un to skaitliskās vērtības⁶⁰⁵.

Šādā kontekstā **IDS ir piemērots instruments vienota pārskata par vidējā termiņā veicamajiem uzdevumiem saistībā ar piešķirto budžetu izveidošanai**, jo tās izstrāde prasa iekļaut vienā dokumentā visās ministrijas īstenotās politikas jomās veicamos uzdevumus. **Tāds pats uzdevums ir arī politikas un resursu vadības kartēm – sniegt sabiedrībai iespējami aptverošāku un raksturojošāku priekšstatu par nozares darbu sabiedrības interesēs un ieguldītajiem resursiem**⁶⁰⁶.

Revīzijā konstatēts, ka 24.04.2017. (pusotru mēnesi pēc termiņa iestāšanās) **IDS**, kas attiecas uz 2017.gadu, **bija apstiprināta** un ievietota institūcijas mājaslapā **tikai 3 no 13 ministrijām** – FM, SM un VARAM (tiešās pārvaldes iestādēm, tai skaitā ministrijām, un atvasinātām publiskām personām ir pienākums IDS pēc apstiprināšanas ievietot institūcijas mājaslapā⁶⁰⁷).

Iepriekšējais ministriju darbības stratēģijas plānošanas ciks bija 2014.–2016.gads. Atbilstoši MK instrukcijai IDS nākamajiem trim gadiem ir jāiesniedz apstiprināšanai attiecīgajam MK loceklim triju mēnešu laikā pēc Ietvara likuma izsludināšanas⁶⁰⁸ – attiecīgi stratēģijas 2017.–2020.gadam bija jāiesniedz līdz 10.03.2017. Taču 06.03.2017. VK e-pasta sarakstē aicināja atlikt ministriju stratēģiju apstiprināšanu:

Valsts kanceleja ir sagatavojusi Valsts pārvaldes reformu plāna 2017.–2019.gadam projektu, kas tiks izskatīts Ministru kabinetā š.g. marta beigās/aprīļa sākumā (skat. Informācijai: <http://mk.gov.lv/lv/aktualitates/valsts-parvaldes-reformu-plans-devini-soli-labs-gados>).

Plāna projektā ir iekļauti vairāki pasākumi, kuri varētu ietekmēt nozaru ministriju un to padotības iestāžu iekšējās darbības stratēģijās iekļautos rīcības virzienus un uzdevumus, politikas un rezultātīvos rādītājus. Tāpēc Valsts kanceleja, neskatoties uz Ministru kabineta instrukcijā Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” noteiktajiem termiņiem, aicina sagaidīt Valsts pārvaldes reformu plāna 2017.–2019.gadam apstiprināšanu Ministru kabinetā, lai tajā noteiktos pasākumus varētu integrēt institūciju iekšējās darbības stratēģijās.

Savukārt 20.04.2017. VK aicināja ministrijas vairs nevilcināties ar IDS apstiprināšanu:

Atsaucot iepriekš sūtīto informāciju un ņemot vērā to, ka darbs pie Valsts pārvaldes reformu plāna 2017.–2019.gadam projekta vēl turpinās, aicinām institūcijas, negaidot plāna izskatīšanu un apstiprināšanu, virzīties uz priekšu ar iestāžu darbības stratēģiju apstiprināšanu.

Revidentu ieskatā šāda **VK komunikācija** četras dienas pirms IDS izstrādes un iesniegšanas termiņa **nav uzskatāma par juridisku pamatojumu IDS neesamībai** un nav uzskatāma par dokumentu, kas atceļ MK instrukcijā Nr.3, MK noteikumos Nr.737 un APSL⁶⁰⁹ noteiktās prasības izstrādāt IDS.

Ņemot vērā IDS jēgu un nozīmību institūcijas iekšējās darbības koordinēšanā un politikas īstenošanas sasaistē ar budžetu un sasniežamajiem rezultātīvajiem rādītājiem, revidentu ieskatā **ir svarīgi nevilcināties ar IDS izstrādi un apstiprināšanu.**

Salīdzinot 2017.gada budžeta paskaidrojumus un to ministriju IDS, kas bija apstiprinātas uz 24.04.2017., konstatēts, ka ir atšķirīga situācija ministriju darbības jomu (budžeta paskaidrojumos) un darbības virzienu (IDS) definēšanā:

- ❖ **SM** darbības jomas, kas ir definētas budžeta paskaidrojumos, **atbilst** IDS apstiprinātajiem darbības virzieniem;
- ❖ **FM budžeta paskaidrojumos ir definētas deviņas darbības jomas, savukārt IDS ir aprakstīti 20 darbības virzieni.** Budžeta paskaidrojumos nav atsevišķi definēti darbības virzieni, kas pārsvarā ietilpst darbības jomā *Nozares vadība un politikas plānošana*, jo gandrīz visiem šiem darbības virzieniem nav atsevišķi nodalītas budžeta programmas: finanšu tirgus politikas vadība, pašvaldību finansēšanas un finanšu uzraudzība, nacionālās komercsabiedrības atbalsta kontroles politikas vadība, sabiedriskā labuma organizāciju politikas apakšnozares vadība, grāmatvedības politikas vadība, komercsabiedrību revīzijas politikas vadība un uzraudzība, sabiedriskajā sektorā nodarbināto atlīdzības politikas vadība, ārvalstu finanšu palīdzības un ES fondu līdzekļu revīzija, iekšējā audita politikas

vadība, valsts un patērētāju interešu aizsardzības politikas dārgmetālu, dārgakmeņu un to izstrādājumu izmantošanas vadība, valsts un privātās partnerības politikas vadība, personāla vadība un attīstība;

- ❖ **VARAM budžeta paskaidrojumos ir definētas četras darbības jomas, savukārt IDS ir aprakstīti 6 darbības virzieni** – trīs IDS aprakstītie darbības virzieni (sekmēt reģionu ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību; nodrošināt valsts un pašvaldību (turpmāk – publisko) publisko pakalpojumu efektivitātes paaugstināšanu un visaptverošu pieejamību, t.sk. elektroniski; digitālā vienotā tirgus attīstība, digitālo prasmju un valsts vienotās IKT arhitektūras pārvaldība) budžeta paskaidrojumos ir apvienoti vienā darbības jomā – reģionu attīstības, teritoriālās sadarbības, publisko pakalpojumu un IKT politikas īstenošana.

Tas pats attiecas arī uz politikas un resursu vadības kartēs un IDS norādīto valsts budžeta informāciju:

- ❖ politikas un resursu vadības kartēs pie katras darbības jomas tiek norādīti valsts budžeta izdevumi, kas attiecas uz konkrēto formulēto darbības jomu, kopsummas un to sadalījums pa budžeta programmām;
- ❖ IDS valsts budžeta programmu daļā norāda valsts budžeta programmās (apakšprogrammās) kopējos institūcijai plānotos izdevumus, neattiecinot tos uz darbības virzieniem.

Revidentu ieskatā budžeta paskaidrojumos (politikas un resursu vadības kartēs) sniegtā informācija par to, kādu budžeta programmu līdzekļi ir paredzēti katras konkrētās darbības jomas mērķu sasniegšanai, dod precīzāku izpratni par pieejamajiem resursiem konkrētu darbības jomu finansēšanai, nekā tas ir IDS, kur budžeta programmas netiek sagrupētas pa darbības virzieniem (jomām).

Revidentu ieskatā, lai veicinātu mērķu pārmantojamību un dokumentu savstarpējo sasaisti, kā arī, lai iespējami efektīvi izmantotu administratīvos resursus un netērētu tos lieki informācijas pārstrukturēšanai, būtu lietderīgāk, ja **politikas un resursu vadības kartes būtu tieši salīdzināmas ar IDS norādīto informāciju**, ar nosacījumu, ka ir iespējams ievērot principu, ka viena budžeta programma netiek dalīta starp vairākām darbības jomām, bet viena darbības joma var tikt finansēta ar vairākām budžeta programmām.

Valsts budžeta izdevumu pārskatīšana

Kā vēl viens nozīmīgs pasākums, kas iedibināts revidējamā periodā un kas veicina attīstības un budžeta plānošanas sistēmu sasaisti, ir pastāvīga un sistemātiska valsts budžeta izdevumu pārskatīšana. Revīzijā secināts, ka kopumā **bāzes izdevumu pārskatīšanas rezultāti liecina, ka šis process nedod gaidītos rezultātus**. Detalizētu analīzi skatīt šī ziņojuma nodaļā “Bāzes izdevumu pārskatīšana”.

4.1.4. Citu valstu pieredze, nodrošinot budžeta plānošanas sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem

Revīzijā tika analizēta arī kaimiņvalstu pieredze budžeta sasaistei ar attīstības plānošanas sistēmu, un tika secināts, ka kopumā budžeta izstrādes process Latvijā un Igaunijā ir līdzīgs, un arī problēmas, ar ko sastopas Igaunijas un Latvijas valdības, ir līdzīgas, piemēram, tiek meklēti risinājumi, kā panākt labāku sadarbību starp dažādām ministrijām un iestādēm svarīgu valsts mērķu sasniegšanai, kā darbības rezultātus un plānoto ietekmi ņemt vērā politikas veidošanā, un kā nodrošināt, ka fiskālie lēmumi tiek pamatoti ar valdības stratēģiskajiem dokumentiem un ziņojumi par darbības rezultātiem ir vairāk analītiski un informē ne tikai par padarīto, bet arī par to, kas bija plānots, bet nav izdarīts.

Igaunija⁶¹⁰

Igaunijas ARI 2012.gadā veica revīziju⁶¹¹ par to, vai Igaunijas valdība sasniedz sevis noteiktos mērķus, kurā konstatēja, ka valsts budžeta stratēģija nav sasaistīta ar nacionālajiem attīstības plānošanas dokumentiem. Igaunijas ARI informē, ka kopumā šajā 2012.gada auditā konstatētās problēmas arī 2017.gada sākumā neesot novērstas.

Igaunijas ARI pārstāvji norādīja⁶¹², ka valdības koalīcijas līgumam un nacionālās stratēģijas dokumentiem ir atšķirīgas struktūras. Igaunijas Finanšu ministrija ir ierosinājusi, ka jācenšas panākt, ka valsts budžeta, koalīcijas līguma un valsts attīstības plānošanas dokumentu struktūras ir līdzīgas.

Igaunijas ARI pārstāvji norādīja⁶¹³, ka ir ieviesta ļoti dārga un sarežģīta attīstības dokumentu sistēma, tomēr tai ir ļoti mazs pienesums lēmumu pieņemšanai. Igaunijā esot nepieciešams uzlabot stratēģiskās plānošanas kvalitāti un uzticamību, pirmkārt un galvenokārt vienkāršojot nacionālo plānošanas sistēmu, iespējams pat atsakoties no kāda plānošanas dokumentu līmeņa, sasaistot to ar budžeta lēmumu pieņemšanu un motivējot ministrijas sistēmiski izmantot darbības rezultātu rādītājus. Uzlabojumi Igaunijā ir paveikti attiecībā uz ziņošanu par paveiktajiem pasākumiem – turklāt Igaunijas ministrijas ievēro Finanšu ministrijas prasību ziņot arī par nesasniegtajiem mērķiem un nepaveiktajiem pasākumiem.

Lietuva⁶¹⁴

Lietuvas ARI 2016.gadā veica revīziju “Programmu budžeta sistēma: stratēģisko rīcības plānu izstrāde un to ieviešanas uzraudzība”⁶¹⁵. Revidējamās vienības bija valdības birojs un visas 14 ministrijas. Revidējamais periods – 2014.–2016.gads. Lietuvas budžeta plānošanā stratēģiskie rīcības plāni ir kā budžeta pieprasījums kārtējam gadam, kur katrs budžeta resors norāda plānotos mērķus, prioritātes, programmas, līdzekļus. Lietuvas ARI vērtēja riskus saistībā ar stratēģisko rīcības plānu izstrādi, piemēram, vai ministrijas, izstrādājot stratēģiskos rīcības plānus, nodrošina sasaisti ar citiem attīstības plānošanas dokumentiem, vai izveidotā uzraudzības informācijas sistēma (*Monitoring Information System*) tiek izmantota stratēģisko rīcības plānu izpildei, uzraudzībai, ziņošanai par rezultātiem u.c. Galvenie programmu budžeta sistēmas revīzijā izdarītie secinājumi:

- ❖ valsts budžets nav sasaistīts ar sasniegtajiem rezultātiem;
- ❖ plānošana ir sarežģīta, tajā “var pazust”. Piemēram, revīzijā ir saskaitīts, ka, izstrādājot 2016.gada budžetu, spēkā ir 90 parlamenta vai valdības apstiprinātas stratēģijas, 173 valdības programmu uzdevumi, 162 valdības prioritāšu uzdevumi, 1778 novērtēšanas kritēriji, vairāk nekā 1000 lappušu ar stratēģiskajiem plāniem;
- ❖ uzraudzības informācijas sistēma (*Monitoring Information System*), kas ietver vairākus moduļus, ir izmaksājusi 0,5 miljonus *euro*, taču 25% no datiem ir kļūdaini vai nepilnīgi;
- ❖ netiek sniegta informācija par sasniegtajiem/nesasniegtajiem rezultātiem, kad budžets ir izlietots. Īpaši pietrūkst skaidrojuma, kuri rezultāti nav sasniegti, izpildes ziņojumos trūkst informācijas un kritiskas pieejas;
- ❖ ir laika nobīde ziņošanā – martā tiek ziņots par rīcības plānu izpildi, bet oktobrī – par budžeta izpildi.

Zviedrija⁶¹⁶

Zviedrijā vispārējās diskusijas par politiskajām prioritātēm norit budžeta plānošanas 2.gada decembrī (piem., 2015.gada decembrī attiecībā uz 2017.gada budžetu), lai visi svarīgie jautājumi tiktu iekļauti ikgadējā budžetēšanas procesa vadlīnijās, kas tiek izdots visām ministrijām janvāra sākumā. Savukārt februārī–aprīlī regulāri tiekas augsta līmeņa darba grupas, kurās ir iekļauti arī pārstāvji no Finanšu ministrijas un premjerministra biroja. Darba grupas tiekas, lai kopīgi identificētu politiskās un budžeta politikas prioritātes, kas būtu jāiekļauj budžeta pārrunās. Šīs diskusijas ir neformālas un palīdz strukturēt domāšanas un plānošanas procesus, bet, kad maijā ministrijas iesniedz to budžeta pieprasījumus, tiek sagaidīts, ka pieprasījumos būs redzama ietekme no pavasara diskusijām un apspriestajiem virzieniem.

Zviedrijas vadības šī brīža prioritāte ir ieviest dzimumlīdztiesīgu budžetēšanu – mērķis ir pārveidot budžetēšanas procesu tā, lai tiktu identificētas dzimum-negatīvas politikas un negatīvā prakse tiktu novērsta jau pašā iesākumā, bet vienlaikus tiktu veicinātas dzimumlīdztiesību ievērojošas politikas.

Zviedrijā, atšķirīgi no daudzām citām OECD valstīm, process, kā tiek specifiski noteiktas detalizētas budžeta apropriācijas, nav tikai divpusējs process starp nozaru ministriju un Finanšu ministriju, bet – daudzās politikas jomās ataino daudzpusējās saistības un diskusijas par politikām.

Zviedrijas aģentūru uzdevums ir ieviest valdības politiku praksē – valdības nodomu pārvērst rezultātos. Valdības politiskos mērķus aģentūras ievieš, izmantojot divu veidu formālās instrukcijas:

- ❖ rīkojumi nodrošina vidēja termiņa un ilgtermiņa instrukcijas par aģentūru stratēģisko virzību. Rīkojumi nosaka katras aģentūras pilnvarojumu, tiesības un vispārējās instrukcijas;
- ❖ apropriāciju vēstules specifiski nosaka katras aģentūras finanses un ikgadēju virzību īsāka termiņa mērķiem.

Šie divi instrukciju veidi nodrošina sasaisti starp politikas virzību valdībā un aģentūru darbības rezultātiem. Finanšu ministrija tās lomu šajā procesā attiecīgi saskata tā, ka tai ir jānodrošina apstākļi, lai notiktu virzība uz valdības mērķiem: tās atbildība ir aģentūrām izdot plašas rezultātīvo rādītāju vadlīnijas; uzlabot vispārējo rezultātīvo rādītāju informācijas kvalitāti, atbalstīt aģentūras un citas ministrijas, un sekot, vai tiek ievērotas kopējās vadlīnijas.

Budžeta struktūra ir pamats rezultātu pārvaldībai un budžetēšanai Zviedrijā. Ikgadējie izdevumu griesti liek ministrijām prioritizēt izdevumus konkrētajās jomās, lai rastu vietu jaunām vajadzībām ikgadējā budžetā.

4.2. Saeimas un sabiedrības informēšana par rezultātiem, kas ir sasniegti ar budžetu

Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēma, kas sniegtu Saeimai un sabiedrībai informāciju par mērķu sasniegšanas progresu un budžeta līdzekļu izlietojuma efektivitāti tiek pakāpeniski uzlabota, taču vēl arvien jāturpina sistēmas pilnveidošana, jo revīzijā ir konstatēti tās trūkumi.

Rezultatīvo rādītāju sistēmā nav iedzīvināta analītisko rādītāju izmantošana, kas negatīvi ietekmē budžeta resoru izpratni un motivāciju, un nerosina pašiem analizēt un paaugstināt sava budžeta resora izdevumu efektivitāti, ekonomiskumu un produktivitāti.

Kopš spēku zaudēja Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, nav apstiprināts PPD, kas skaidri noteiktu, kā plānots attīstīt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu, kas ir atbildīgās institūcijas, kādi uzdevumi ir jāizpilda un kādi ir izpildes termiņi, tāpēc pastāv risks, ka centieni sistēmas uzlabošanai, piemēram, FM 2015.gada februāra informatīvajā ziņojumā par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā paustās idejas un MK 2016.gada marta uzdevumu attiecībā uz budžeta sistēmas ieviešanu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentiem, izpilde var nesasniegt iespējami labāko rezultātu.

Nav skaidri norādīts, kurš ir galvenais rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanas procesa vadītājs, kas pārvalda procesu kopumā – FM, PKC vai VK. Tas neveicina sistēmisku un mērķtiecīgu darbu pie sistēmas pilnveidošanas.

Ar budžeta paskaidrojumiem tiek sniegta informācija Saeimai un sabiedrībai, kādi rezultāti ir un tiks sasniegti ar budžetu katrā no budžeta resoru darbības jomām, kādi pakalpojumi sabiedrībai ir nodrošināti, kādā kvalitātē, taču budžeta paskaidrojumi Saeimai un sabiedrībai kopumā nesniedz informāciju, par to, kā apstiprinātais budžets ietekmē NAP2020 mērķu sasniegšanu un kādi rezultāti ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu – kas bija plānots, kas ir vai nav sasniegts un kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto Ietvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu.

4.2.1. Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas attīstība

Revīzijā konstatēts, ka šobrīd nav spēkā esošs politikas plānošanas dokuments, kurā būtu skaidri definēts, kā plānots attīstīt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu.

MK noteikumi Nr.979⁶¹⁷ nosaka rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu un tās darbības kārtību, kā arī kārtību, kādā ministrijas un citas centrālās valsts iestādes plāno, īsteno, uzrauga un uzskaita rezultātus un to rezultatīvos rādītājus, kā arī sniedz pārskatus par tiem.

Rezultātu formulēšanas un novērtēšanas metodiku nosaka MK instrukcija Nr.16⁶¹⁸ par ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izstrādi un novērtēšanu.

Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas mērķis ir atbilstoši vienotiem principiem noteikt un mērīt sabiedrībā un tautsaimniecībā panāktās pārmaiņas, kā arī materiālo un nemateriālo labumu, kuru sabiedrība un valsts gūst, izlietojot valsts budžeta līdzekļus⁶¹⁹.

FM valsts budžeta programmu (apakšprogrammu) darbības rezultātus un to rezultatīvo rādītājus uzkrāj datu bāzē, kas izveidota, izmantojot MS Excel programmatūru.

Problēmas iedzīvināt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu valsts pārvaldē jau pastāv⁶²⁰ vairāk nekā piecpadsmit gadus, taču revīzijā vairāk vērtēti procesi, kas veikti kopš tika apstiprinātas Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam⁶²¹.

Pamatnostādnēs⁶²² attiecībā uz rezultātu un rezultatīvo rādītāju izmantošanu tika norādītas šādas galvenās problēmas – sistemātiskas pieejas trūkums, nepietiekama izpratne, netiek nodrošināta sistemātiska informācijas uzkrāšana un analīze, nav panākta to izmantošana, vienkāršība un saprotamība, neskaidra rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izmantošana iestāžu vadības un finansēšanas procesā.

Kā rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu mērķis tika noteikts – pilnveidot rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu, lai uzlabotu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju informatīvo kvalitāti un to praktisko izmantošanu politikas plānošanas, īstenošanas un uzraudzības procesā, kā arī budžeta plānošanas, izpildes un uzraudzības procesā.

Šajās pamatnostādnēs noteiktā pieeja tiek izmantota, lai sniegtu Saeimai, valdībai un sabiedrībai informāciju par politikas plānošanas dokumentos definētu mērķu sasniegšanas pakāpi, kā arī, lai raksturotu valsts budžeta līdzekļu izmantošanas efektivitāti un atbilstību politikas plānošanas un tiešās pārvaldes iestāžu vadības dokumentos noteiktajiem mērķiem.

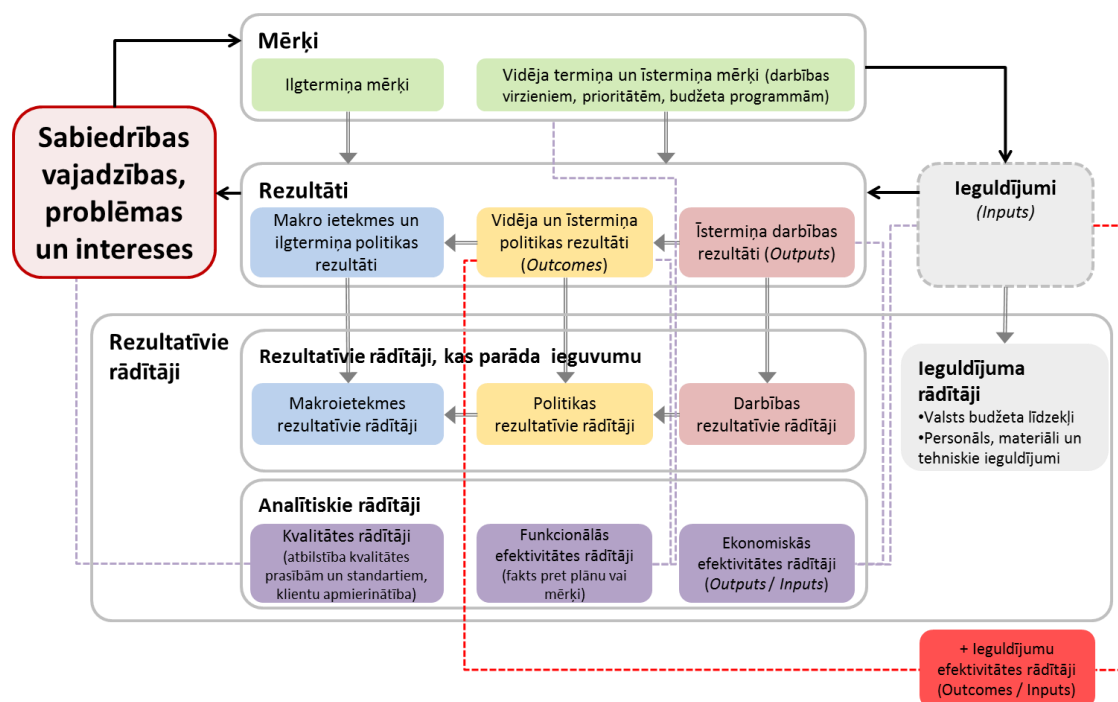
Pamatnostādnēs tika definētas rezultātu un to rezultatīvo rādītāju savstarpējās sakarības politikas ciklā (skat. attēlu zemāk) un noteikti šādi galvenie rīcības virzieni:

- ❖ rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas struktūras sasaiste ar mērķiem;
- ❖ rezultātu un to rezultatīvo rādītāju veidu un hierarhijas noteikšana;
- ❖ rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izmantošana politikas plānošanā, ieviešanā, kā arī tiešās pārvaldes iestādes darbības un budžeta izpildes novērtēšanā.

FM un VK tika noteiktas par atbildīgajām institūcijām šo pamatnostādņu īstenošanā⁶²³. FM līdz 2014.gadam sadarbībā ar VK ir iesniegusi piecus informatīvos ziņojumus par pamatnostādņu īstenošanas gaitu un 2015.gadā tika sagatavots informatīvais ziņojums par pamatnostādņu ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā⁶²⁴.

Informatīvajā ziņojumā⁶²⁵ par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā attiecībā uz pamatnostādņu ietvaros noteikto rezultātu un rezultatīvo rādītāju izpildi norādīts, ka neviens no pieciem pamatnostādnēs noteiktajiem rezultatīvajiem rādītājiem 2013.gadā nav izpildīts. Revidentu ieskatā svarīgākais nesasniegtais rezultāts ir tas, ka plānošanas dokumentos netiek izmantoti analītiskie rādītāji, kas vislabāk palīdz novērtēt ieguldīto līdzekļu efektivitāti, ekonomiskumu, produktivitāti un sniegto pakalpojumu kvalitāti.

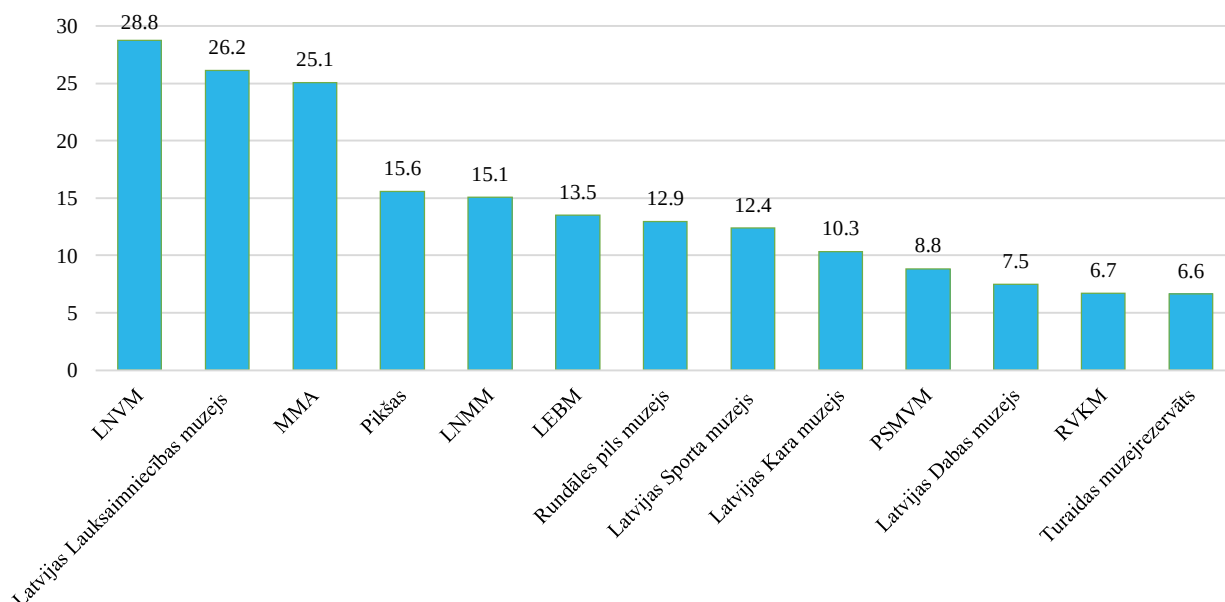
Līdzīgi kā analītiskie rādītāji bija iekļauti Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnēs 2008.–2013.gadam, šobrīd VK ir izstrādājusi metodiku, lai tiktu turpināta analītisko rādītāju izmantošanas iedzīvināšana, paredzot to izdevumu pārskatīšanas procesā (skat. attēlu zemāk).

Attēls Nr.57. Rezultātu un to rezultatīvo rādītāju savstarpējās sakarības politikas cikls⁶²⁶.

Revīzijā konstatēts, ka šobrīd analītisko rādītāju, tai skaitā kvalitātes rādītāju izmantošanu, paredz normatīvie akti⁶²⁷ budžeta programmu rezultātu plānošanā, kas noteic, ka, ja iespējams, jāiekļauj kvalitātes rādītājus Politikas un resursu vadības kartēs, kā arī analītiskie rādītāji jāizmanto institūcijas darbības stratēģijā un jebkādam analītiskam darbam. Taču ņemot vērā, ka normatīvie akti ļauj lietotājiem pašiem izdarīt izvēli par analītisko rādītāju izmantošanu, praksē tie netiek bieži izmantoti. Progress šajā jomā ir sācies līdz ar jauniedibināto ikgadējo budžeta pārskatīšanas procesu, jo FM izmanto analītiskos rādītājus, lai salīdzinātu līdzīgas budžeta programmas vai funkcijas dažādos resoros vai starptautiskā mērogā. Piemēram, pārskatot 2018.gada budžeta izdevumus, FM analizēja, cik atšķirīgs ir resursu patēriņš valsts muzejos uz vienu apmeklējumu (skat. attēlu zemāk). Rezultāti atšķiras pat 4,4 reizes un tas

ir pamatots iemesls uzsākt diskusiju par ekonomiskāku un racionālāku muzeju funkcijas īstenošanu vai apmeklējumu veicināšanu.

Attēls Nr.58 Resursu patēriņš valsts muzejos vidēji uz vienu apmeklējumu⁶²⁸

No MK instrukcijā par rezultātu un rezultatīvo rādītāju izstrādi⁶²⁹ noteiktā var secināt, ka analītiskos rādītājus, tai skaitā kvalitātes rādītājus, būtu jāizmanto arī pašiem budžeta resoriem budžeta plānošanas dokumentos un institūcijas darbības stratēģijā, lai novērtētu iestādes sasnieguma atbilstību piešķirtajiem resursiem un plānotu iestādes darbības spēju attīstības pasākumus, kā arī jebkuram, kas vēlas mērīt visu veidu rezultātu sasniegšanas progresu. Jāatzīmē gan, ka MK instrukcija⁶³⁰, kas nosaka kārtību, kādā izstrādā institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu, neparedz analītisku rādītāju izmantošanu, kaut gan pēc būtības analītisko rādītāju izmantošana stratēģijas ieviešanas novērtēšanā varētu būt noderīga tālāko vadības lēmumu pieņemšanā.

Revīzijā konstatēts, ka šobrīd nav spēkā esošs PPD, kurā būtu skaidri definēts, ko plānots rezultātu un rezultatīvo rādītāju jomā sasniegt. Virzieni nepieciešamajiem uzlabojumiem ir formulēti dažos informatīvajos ziņojumos⁶³¹. Piemēram, 2015.gada februāra FM informatīvais ziņojums⁶³² paredz, ka rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas tālākas attīstības un pilnveidošanas ietvaros ir nosakāmi šādi uzdevumi:

- ❖ ministrijām izvērtēt iespējas samazināt rezultatīvo rādītāju skaitu, to definēšanā politikas plānošanas dokumentos iespēju robežās izmantot NAP2020 un ES fondu plānošanas dokumentos noteiktos rezultatīvos rādītājus, paredzot, ka papildu rezultatīvie rādītāji izvirzāmi tikai tajās politikas jomās, kurās NAP2020 un ES fondu plānošanas dokumentos noteiktie rezultatīvie rādītāji ir nepietiekami, lai raksturotu nozares attīstību un panāktās izmaiņas;
- ❖ ministrijām attīstības plānošanā un budžeta veidošanas procesā nodrošināt skaidru sasaisti starp dažāda līmeņa rezultātiem un to rādītājiem, piemēram, paredzēt budžeta programmu (apakšprogrammu) sasaisti ar politikas rezultātu rādītājiem;
- ❖ VK ir secinājusi, ka, sagatavojot analītiskos rādītājus, OECD un ES institūcijām pastāv grūtības sniegt minēto informāciju, jo nepastāv vienota politikas un darbības rezultātu uzkrāšana plānošanas dokumentos, tāpēc jautājumu nepieciešams turpināt izvērtēt, t.sk., izvērtējot, vai daļēji šādus rādītājus

jau neapkopo CSP, kā arī izvērtējot iespējas noteikt uzkrājamo datu apjomu, kas ir nepieciešami analītisko rādītāju sagatavošanai (pamats ir rādītāju kopums, kas sniedzams OECD un ES institūcijās) un monitoringa sistēmu (Konkurētspējas institucionālais modelis, Tiesību aktu portāls, valsts pārvaldes cilvēkresursu vadības sistēma u.c.). Papildus minētajam, jāņem vērā, ka nosakot jaunus uzkrājamus datus, nepieciešams izvērtēt, vai šādu datu apkopošana neprasīs papildu finansējumu, t.i., jāizvērtē vai minētais jautājums nebūtu virzāms izskatīšanai kā JPI;

- ❖ tāpat VK ir secinājusi, ka nepieciešams veikt izmaiņas rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas normatīvajā regulējumā, lai nodrošinātu vienotu un ilgtermiņa politikas un darbības rezultātu noteikšanu un uzkrāšanu, tādējādi ieviešot vienotu sistēmu attīstības plānošanas dokumentu, valsts budžeta un ES fondu plānošanas, institūciju vadības dokumentos izmantoto rezultātu un rezultatīvo rādītāju noteikšanā un plānošanā, kā arī nodrošinot rādītāju kaskādi un savstarpēju ietekmes salīdzināšanu. Minētās izmaiņas darbības rezultātu noteikšanai, uzkrāšanai un vienotas sistēmas ieviešanai ir vērtējamās kontekstā ar nepieciešamajiem finansiālajiem ieguldījumiem sistēmas pilnveidošanai, t.i., jāizvērtē vai jautājums nav virzāms kā JPI;
- ❖ FM turpināt ikgadējo semināru rīkošanu ministrijām, lai informētu par rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas sasaistes ar budžeta plānošanu ieviešanas rezultātiem;
- ❖ gatavojot gadskārtējā valsts budžeta likuma paskaidrojumus, FM ministrijām sniegt metodoloģisku atbalstu darbības rezultātu un rezultatīvo rādītāju definēšanā.

Lai gan informatīvajā ziņojumā ir norādīti uzdevumi, kas vēl būtu jāveic, MK sēdē šis informatīvais ziņojums nav skatīts un nosūtīts valdības locekļiem zināšanai elektroniski, tāpēc nav pieņemti arī tālāki MK lēmumi par veicamajiem uzdevumiem.

Savukārt 01.03.2016. MK sēdē tika izskatīts informatīvais ziņojums “Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu”⁶³³ (atbilde SPIRK uz 20.10.2015. sēdes lēmumu). Galvenais secinājums, kas pausts šajā ziņojumā un ko atbalstīja MK ir šāds: lai nodrošinātu uz rezultātiem balstītu valsts budžeta finansējuma piešķiršanu un izlietojumu, nepieciešams fundamentāli pārskatīt rezultatīvo rādītāju sistēmas pielietojumu budžeta izstrādes procesā. Šādas sistēmiskas izmaiņas ir veicamas ilgtermiņā. Pieejas maiņai ir izvirzāmi divi konceptuāli pamatmērķi:

- ❖ precīzi definēt, ko Latvijas iedzīvotāji iegūst no ieguldītajiem publiskajiem resursiem;
- ❖ pastāvīgi izstrādāt risinājumus, lai ekonomiskāk (lētāk) sasniegtu valstij vēlamo rezultātu.

Augstāk minēto pamatmērķu sasniegšanai nepieciešams aktivizēt šādas vidējā termiņā prioritāri veicamās funkcijas:

- ❖ iespējami augstāka līmeņa rezultatīvo rādītāju integrēšana budžeta struktūrā (t.sk., nepieciešamības gadījumā pārskatot budžeta programmu struktūru), papildus šā brīža hierarhiski zemākajam darbības rezultātu līmenim, iedzīvinot publisko izdevumu sasaisti ar sasniedzamajiem politikas rezultātiem;
- ❖ izveidot un ieviest pastāvīgu nozarēs ieguldītā finansējuma un īstenotās nozaru politikas efektivitātes un ekonomiskuma analīzes modeli, pēc iespējas izmantojot starptautiski atzītu praksi un zinātniskos pētījumus;
- ❖ budžeta programmām piesaistīto mērķu un rezultatīvo rādītāju pārformulēšana, padarot tos izmantojamus analītiskiem mērķiem (efektivitātes un produktivitātes mērījumiem);
- ❖ regulāra izdevumu pārskatīšana, koncentrējot resursus iespējami augstākas prioritātes izdevumiem atbilstoši attīstības plānošanas dokumentos definētajiem mērķiem;
- ❖ budžeta attīstības daļas izdevumu (pasākumu) analīze, ieviešot resoru sākotnēji iecerēto mērķu sasniegšanas starpposma un *ex-post* uzraudzību, atlasot neefektīvus, aktualitāti zaudējušus vai neīstenotus pasākumus;

- ❖ izvērtēt valsts budžeta elastības instrumentu ietekmi uz konkrētām programmām piešķirto budžeta līdzekļu mērķtiecīgu izlietošanu;
- ❖ atsevišķu izdevumu veidu horizontāla analīze, kur ir pielietojamas atsauces vērtības uz tirgus cenām, kur ir konstatējamās ekonomiski neracionālas vidēja termiņa izdevumu izmaiņu tendences vai izdevumu mainība nesaistīta ar sociālekonomisko raksturlielumu izmaiņām, piemēram, izmaiņas iedzīvotāju skaitā, mācību iestāžu audzēkņu skaitā u.tml.;
- ❖ nulles budžeta principa ieviešana attiecībā uz šai sistēmai piemērotām valsts budžeta programmām vai apakšprogrammām;
- ❖ budžeta paskaidrojumu pilnveidošana, lai sniegtu informāciju par budžetu kā politikas realizācijas instrumentu.

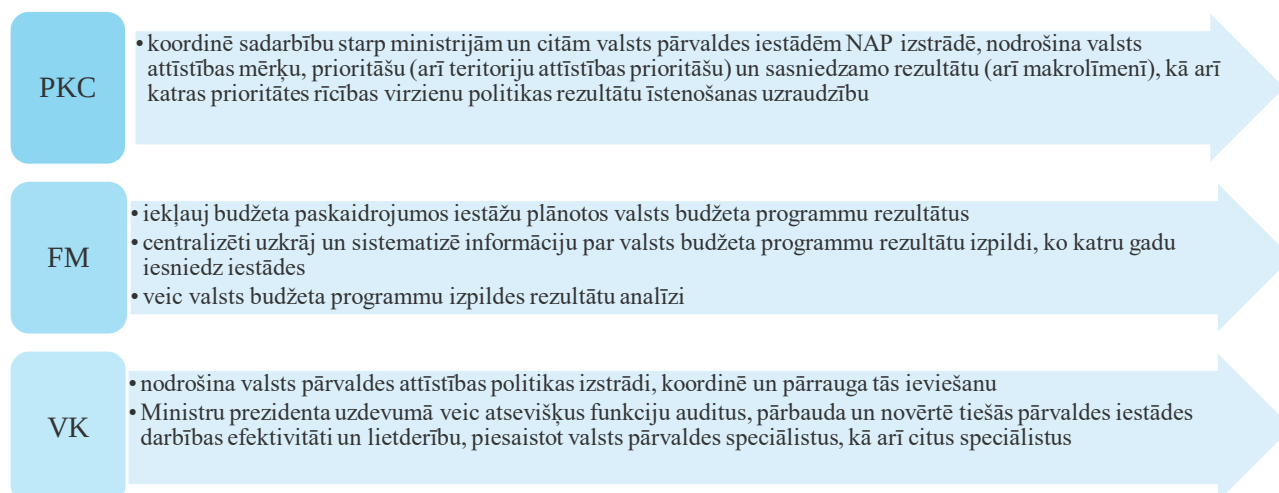
Jāsecina, ka darbs pie rezultatīvo rādītāju sistēmas uzlabošanas turpinās, taču bažas vieš fakts, ka kopš spēku zaudēja Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam, nav apstiprināts PPD, kas skaidri noteiktu, kā plānots attīstīt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu, kas ir atbildīgās institūcijas, kādi uzdevumi ir jāizpilda un kādi ir izpildes termiņi.

4.2.2. Atbildības sadalījums par rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanu

Nav skaidri norādīts, kurš ir galvenais rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanas procesa vadītājs, kas pārvalda procesu kopumā – FM, PKC vai VK.

Revīzijā vērtējot normatīvajos aktos noteikto pienākumu sadalījumu un attīstības plānošanas dokumentos deleģētos uzdevumus, konstatēts, ka **nav skaidrs atbildības sadalījums starp iesaistītajām institūcijām** – FM, PKC, VK. Tas revidentu ieskatā neveicina sistēmisku un mērķtiecīgu darbu pie rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanas.

Normatīvajos aktos gan FM, gan PKC, gan VK ir deleģētas funkcijas un uzdevumi saistībā ar valsts pārvaldes izlietoto resursu efektivitātes mērīšanu (skat. attēlu zemāk).

Attēls Nr.59 Atbildīgo institūciju pienākumi saistībā ar rezultatīvo rādītāju sistēmu⁶³⁴

Gadskārtējā un vidēja termiņa budžeta plānošanas sistēmas izveide, kas būtu balstīta uz attīstības plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšanu, un ļautu pārskatāmi izsekot šo mērķu sasniegšanas pakāpei, ir viens no valdības uzdevumiem⁶³⁵, ko īstenot uztots FM kopīgi ar PKC un VK.

Revīzijā analizējot atbildīgajām institūcijām uzdotos uzdevumus (skat. tabulu zemāk), konstatēts, ka nav skaidri norādīts, kurš ir galvenais procesa vadītājs, kas pārvalda procesu kopumā.

Tabula Nr.59 PKC, FM un VK dotie uzdevumi rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pilnveidošanai.

Dokuments	PKC	Uzdevumi FM	VK
MK 25.02.2014. rīkojums Nr.84 "Par Attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plānu 2014.–2016.gadam"	Noteikta par atbildīgo institūciju plāna īstenošanā.	Izvērtēt rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas darbību, veicot Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam <i>ex-post</i> novērtējumu	
	Izvērtēt budžeta programmu (apakšprogrammu) saistīti ar politikas rezultātiem.		
Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2014.–2020.gadam ⁶³⁶ - (apakšmērķis: "Efektīvi funkcionējoša attīstības plānošanas sistēma, kas īstenota, orientējoties uz rezultātiem un pamatojoties uz kvalitatīvu ietekmes novērtējumu")	Veikt politikas plānošanas dokumentu ietekmes novērtējumu uzraudzību. Veikt NAP 2014.–2020.gadam vidusposma izvērtējumu. Sagatavots informatīvais ziņojums par "Attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plānu 2014.–2016.gadam" un izstrādāti priekšlikumi turpmākajam plānošanas periodam attīstības plānošanas sistēmas attīstībai.	Nodrošināt pieredzes apmaiņu ar pašvaldībām vidēja termiņa budžeta sagatavošanās procesā.	VK noteikt par atbildīgo institūciju pamatnostādņu īstenošanā. Regulāras Latvijas konkurētspējas izvērtējumu veikšanas sistēmas nodrošināšana un nepieciešamo pasākumu identificēšana konkurētspējas jautājumos, tai skaitā attiecībā uz administratīvā sloga novēršanu un korupcijas risku mazināšanu, Veikt iestāžu darbības stratēģiju izvērtējumu. Veikt <i>ex-ante</i> novērtējumu par iestādes darbības atskaitītāšanās sistēmu, vienkāršojot administratīvās procedūras, kā arī izvērtējot pārskatu sniegšanas biežumu.
FM 13.02.2015. "Informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā"		FM turpināt ikgadējo semināru rīkošanu ministrijām, lai informētu par rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas saistīti ar budžeta plānošanu ieviešanas rezultātiem. Gatavojot gadskārtējā valsts budžeta likuma paskaidrojumus, FM ministrijām sniegt metodoloģisku atbalstu darbības rezultātu un rezultatīvo rādītāju definēšanā.	VK ir secinājusi, ka nepastāv vienota politikas un darbības rezultātu uzkrāšana plānošanas dokumentos, tāpēc jautājumu nepieciešams turpināt izvērtēt. Tāpat VK ir secinājusi, ka nepieciešams veikt izmaiņas rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas normatīvajā regulējumā, lai nodrošinātu vienotu un ilgtermiņa politikas un darbības rezultātu noteikšanu un uzkrāšanu, tādējādi ieviešot vienotu sistēmu attīstības plānošanas dokumentu, valsts budžeta un ES fondu plānošanas, institūciju vadības dokumentos izmantoto rezultātu un rezultatīvo rādītāju noteikšanā un plānošanā, kā arī nodrošinot rādītāju kaskādi un savstarpēju ietekmes salīdzināšanu.
Ministru prezidenta 05.11.2015. rezolūcija Nr. 90/TA-2373	FM: kopīgi ar PKC un VK sagatavot komisijas 2015.gada 20.oktobra sēdes lēmuma 1.1. punktā minēto starpziņojumu – par paveiktajiem un plānotajiem pasākumiem, ieviešot tādu gadskārtējā un vidēja termiņa budžeta plānošanas sistēmu, kas būtu balstīta uz attīstības plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšanu un ļautu pārskatāmi izsekot šo mērķu sasniegšanas pakāpei.		
MK 01.03.2016. sēdes protokols Nr.10 49.§ Informatīvais ziņojums "Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu" (atbilde Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai)	PKC un FM sadarbībā ar nozaru ministrijām un atsevišķām centrālajām valsts iestādēm līdz 31.12.2016. izveidot pastāvīgu valsts budžeta izdevumu attiecināšanas uzskaites modeli hierarhiski augstākajos attīstības plānošanas dokumentos noteikto pasākumu finansēšanai, citos attīstības plānošanas dokumentos noteikto pasākumu finansēšanai, kā arī tādu funkciju vai pasākumu finansēšanai, kam nav spēkā esošu attīstības plānošanas dokumentu, kā arī mērķiem un politikas rezultātiem, uz kuru sasniegšanu vērsti iepriekšminētie pasākumi un funkcijas. FM un PKC sadarbībā ar nozaru ministrijām un atsevišķām centrālajām valsts iestādēm līdz 30.04.2017. pilnveidot budžeta programmām un apakšprogrammām definētos mērķus, rezultātus un rezultatīvos rādītājus. VK sadarbībā ar FM un PKC izveidot un ieviest pastāvīgu nozarēs ieguldītā finansējuma un īstenotās nozaru politikas efektivitātes un ekonomiskuma analīzes metodiku, līdz 21.07.2017.		

4.2.3. Saeimas un sabiedrības informēšana par rezultātiem, kas tiks sasniegti ar budžetu

Ietvara un gadskārtējā valsts budžeta likumprojektā MK nesniedz Saeimai informāciju, kā šie budžeti ietekmēs NAP2020 mērķu sasniegšanu un kādi rezultāti ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu – kas bija plānots, kas ir vai nav sasniegts un kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto Ietvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu.

Budžeta paskaidrojumi ir galvenais veids, kā Saeima un sabiedrība tiek informēta par rezultātiem, kas tiks sasniegti ar budžetu, kādi pakalpojumi sabiedrībai tiks nodrošināti, kādā kvalitātē un cik efektīvs ir budžeta līdzekļu izlietojums.

Veicot gadskārtējo budžeta paskaidrojumu analīzi, revīzijā konstatētas nepilnības 2014.–2016.gada Gadskārtējā budžeta likumprojekta paskaidrojumos, piemēram:

- ❖ tie nesniedza informāciju, kādus politikas mērķus un rezultātus ir plānots sasniegt ar plānoto budžetu;
- ❖ iesniedzot gadskārtējo valsts budžeta likumprojektu Saeimā, budžeta paskaidrojumi bija saīsinātā formātā un sadaļā par katru budžeta resoru saturēja tikai finansiālo rādītāju kopsavilkumus un JPI piešķirto papildu finansējumu, kas ir tikai daļa no tās informācijas, ko budžeta paskaidrojumos paredz iekļaut normatīvais akts⁶³⁷ (skat. tabulu zemāk). Saīsinātie budžeta paskaidrojumi nesniedza nekādu informāciju, kādiem mērķiem paredzēts budžetu izlietot. Normatīvā akta prasībām atbilstošu saturu FM nodrošināja tikai mēneša laikā pēc tam, kad Gadskārtējais valsts budžeta likums stājās spēkā. Šāda prakse tika pamatota ar normu⁶³⁸, kas paredz – ja MK nav lēmis citādi, FM sadarbībā ar pārējām ministrijām mēneša laikā pēc tam, kad stājies spēkā Gadskārtējais valsts budžeta likums, aktualizē gadskārtējam valsts budžeta likumprojektam pievienotos paskaidrojumus un publicē tos FM tīmekļa vietnē.

Tabula Nr.60 Kādu informāciju budžeta paskaidrojumos par katru budžeta resoru var atrast Saeimas deputāti brīdī, kad Gadskārtējā budžeta likumprojekts tiek iesniegts izskatīšanai Saeimā?

Budžeta paskaidrojumos iekļaujamā informācija	2014. gadam	2015. gadam	2016. gadam	2017. gadam
Prasības, kas spēkā līdz 2016.gadam				
Funkcijas	Nē	Nē	Nē	Jā
Ministrijas kopējo izdevumu izmaiņas no n-3 līdz n+3 gadam	Nē	Nē	Nē	Jā
Ministrijas budžeta programmu izdevumi un to īpatsvars kopējos ministrijas izdevumos	Nē	Nē	Nē	Jā
Finansiālo rādītāju kopsavilkums, tai skaitā 1)Valsts pamatfunkciju īstenošana, 2) ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto un finansēto projektu un pasākumu īstenošana	Jā	Jā	Jā	Jā
n+1 gada budžeta optimizācijas pasākumi un strukturālās reformas	Nē	Nē	Nē	Jā
n+1 gada budžeta jaunajām politikas iniciatīvām piešķirtais papildu finansējums	Jā	Jā	Jā	Jā
Vidējais amata vietu skaits no n-3 līdz n+3 gadam	Nē	Nē	Nē	Jā
Budžeta programmu (apakšprogrammu) paskaidrojumi, tai skaitā katras budžeta programmas mērķis, galvenās aktivitātes, programmas izpildītājs, darbības rezultāti un to rezultatīvie rādītāji no n-1 līdz n+3 gadam, finansiālie rādītāji no n-1 līdz n+3 gadam, izmaiņas izdevumos, salīdzinot n+1 gada projektu ar n gada plānu, finansēšana n+1 gada projektā	Nē	Nē	Nē	Jā
Jaunas prasības, sākot no likumprojekta par valsts budžetu 2017.gadam sagatavošanas				
Ministrijas darbības jomas	-	-	-	Jā
Ministrijas galvenie pasākumi n+1 gadā	-	-	-	Jā

Budžeta paskaidrojumus iekļaujamā informācija	2014. gadam	2015. gadam	2016. gadam	2017. gadam
Politikas un resursu vadības karte(-es), tai skaitā katras darbības jomas politikas mērķis, politikas rezultatīvie rādītāji, ieguldījumi (izdevumi, amatu vietas), raksturojošie darbības rezultatīvie rādītāji, kvalitātes rādītāji)	-	-	-	Jā
JPI un citiem prioritāriem pasākumiem papildus piešķirtais finansējums no n+1 līdz n+3 gadam	-	-	-	Jā

Revidentu ieskatā Saeimas deputātiem nav bijusi pieejama pietiekama informācija par 2014.–2016.gada budžeta likumprojektiem diskusiju uzsākšanai un lēmumu pieņemšanai, lai spētu izvērtēt, kādu ietekmi uz tautsaimniecību, uz dažādām iedzīvotāju grupām un reģioniem atstās MK piedāvātais budžeta sadalījums. To apliecina arī Valsts kontroles revīzijā par LR 2014.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem⁶³⁹ veiktā Saeimas deputātu aptauja, kas parādīja, ka 67% Saeimas deputātu nav apmierināti ar budžeta struktūru, tā plānošanas procesu un informācijas pietiekamību Saeimas lēmumu pieņemšanai.

Tādēļ nozīmīgi ir 2016.gada augustā apstiprinātie grozījumi⁶⁴⁰ noteikumos par budžeta pieprasījumu izstrādāšanu, kas paredz budžeta paskaidrojumus, sākot ar 2017.gada budžetu, papildināt ar jaunām sadaļām⁶⁴¹, tai skaitā ar Politikas un resursu vadības kartēm. Budžeta paskaidrojumus ieviestās Politikas un resursu vadības kartes satur informāciju par aktuālāko pieejamo politikas rezultatīvo rādītāju izpildi, kā arī par darbības rezultātu izpildes informāciju. Arī pie budžeta programmām ir detalizēta informācija par darbības rezultātu izpildi. Taču vēl arvien MK ar izstrādāto budžetu nesniedz Saeimai informāciju, kādi rezultāti kopumā ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu, piemēram, **kas ir izdarīts, lai tuvinātos NAP noteikto mērķu sasniegšanai** un attiecīgi – kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto Ietvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu.

4.2.4. Citu valstu pieredze rezultatīvo rādītāju izmantošanā budžeta plānošanā

Igaunija⁶⁴²

Igaunijas Finanšu ministrija ik gadus analizē ministriju iesniegtos darbības plānus. Sarunās ar ministrijām tiek pārrunātas plānotās izmaiņas darbības plānos un finansējumā. Budžeta izstrādes sarunu laikā Finanšu ministrijas mērķis ir palielināt pabeigto aktivitāšu skaitu un panākt, ka ministrija finansē valdības līguma apņemšanās no savas ministrijas budžeta bāzes. Savukārt ministrijas mērķis ir pilnīgi pretējs. Ierobežotā laika dēļ Finanšu ministrijai ir ierobežotas iespējas izprast ministrijas budžetu. Tāpēc, kamēr ministrija neprasa papildu līdzekļus, nav reāla spiediena jeb stimula ministrijai pārtraukt nevajadzīgas aktivitātes. Igaunijas ARI pārstāvji norādīja⁶⁴³, ka tas ir izaicinājums izslēgt no budžeta novecojušu aktivitāti un ietvert budžetā jaunu aktivitāti.

Pēc sarunām ar budžeta resoriem Finanšu ministrija līdz maijam sagatavo gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu un iesniedz to valdībai kopā ar paskaidrojošo memorandu. Igaunijas ARI pārstāvji norāda⁶⁴⁴ uz problēmu, ka ministrijas budžeta paskaidrojumus gatavo tik detalizētu informāciju par mērķiem, rezultatīvajiem rādītājiem, sasniedzamajiem rezultātiem un budžetu, ka tas pārklājas ar attīstības plānošanas dokumentiem un tiem zūd jēga.

Igaunijas ARI pārstāvji informēja⁶⁴⁵, ka Igaunijas valdība plāno ieviest budžeta sadales principu atbilstoši darbības jomām – *activity based budgeting*. Igaunijas ARI pārstāvju vērtējumā diemžēl nav garantiju, ka ministrijas varēs savietot savu budžetu pa darbības jomām kopā tā, lai būtu kvalitatīvas pārmaiņas stratēģiskajā plānošanā un budžeta izstrādē kopumā. Šādas pārmaiņas Igaunijas Finanšu ministrija plāno gandrīz 10 gadus, bet līdz šim tam nav bijis pietiekams politiskais atbalsts.

Zviedrija⁶⁴⁶

Zviedrijā izdevumi tiek klasificēti 27 izdevumu jomās, kas veido pamatu gan budžetēšanai, gan ziņošanai par izpildi. 27 izdevumu jomas nav tiešā veidā attiecināmas uz standarta starptautisko klasifikāciju, piem., COFOG. Zviedrijā 27 izdevumu jomas kalpo par pamatu augsta līmeņa mērķu un indikatoru noteikšanai.

Zviedrijas fiksētie izdevumu griesti un indikatīvie izdevumu jomu ietvari nodrošina stingru rāmi reālistiskām diskusijām par politiku prioritātēm un kompromisiem. Amatpersonas, kas strādā jomās, kam ir centrāla nozīmība politiku veidošanā – izglītība, darba tirgus, sociālā apdrošināšana un Finanšu ministrija – tiek regulāri aicinātas komentēt un sniegt viedokli.

Centrālās valdības vispārīgie rezultātu mērķi ir aptuveni saskaņoti ar budžeta struktūru, un rezultātu izpildes plāni un ziņojumi tiek

prezentēti parlamentam kā daļa no ikgadējā budžeta likuma. Budžeta likumā, rezultātu izpildes informācija – kā, piemēram, izdevumu plāni – ir sadalīta 27 izdevumu jomās visiem centrālās valdības pasākumiem. Budžeta likumā valdība parasti ierosina divus vai trīs rezultātu izpildes mērķus katrai izdevumu jomai, kas visi tiek apstiprināti ar vienu parlamenta balsojumu – budžeta likuma pieņemšanu. Rezultātu izpildes mērķi parasti ir ļoti plaši un ir paredzēti, lai lakoniski uzrādītu rezultātus visās politikas jomās. Zviedrijas valdība nav izveidojusi vienotu pieeju rezultatīvo mērķu noteikšanai. Rādītāju kopumu, kas tiek izmantoti, lai mērītu progresu virzībā uz rezultatīvajiem mērķiem, veido darbības dati, statistika un novērtējums. Atsakoties no rādītājiem jomās, kur ir vāja cēloņsakarība starp valdības politiku vai budžeta izvēlēm un tiešajiem rezultātiem, kā to ir izdarījusi Zviedrija, rodas divas priekšrocības: vadības uzmanība tiek fokusēta uz jomām, kur tiešo rezultātu un iznākumu rādītāji ir vissvarīgākie; tas samazina informācijas daudzumu un novērš informācijas uztveramības pārslodzi. Rezultātu izpildes informācija Zviedrijā ir nozīmīgs veids, kā parlaments var sekot līdzi valdības darbu izpildei. Vienlaikus, rezultātu izpildes informācijai nav pietiekami liela ietekme uz parlamenta diskusijām par budžetu. Ir vāja praktiska sasaiste starp rezultātu izpildes informāciju, kas tiek sniegta ikgadējos valdības iestāžu ziņojumos un ierosinātajām budžeta apropriācijām nākamajam budžeta gadam. Vēl arvien pastāv cits izaicinājums – kā turpināt iekļaut izpildes informāciju budžetā un apsvērt sagatavotās informācijas apjomu – grūti apgūstams informācijas daudzums mazina parlamenta spēju to analizēt.

OECD

OECD ir norādījusi⁶⁴⁷, ka uz rezultātiem vērsta budžeta plānošana ir cieši saistīta ar valstu plašāka mēroga centieniem uzlabot izdevumu kontroli un publiskā sektora efektivitāti un darbības rezultātus. Rezultatīvo rādītāju informācijai ir vienkāršs koncepts: sniegt informāciju, vai programmas, aģentūras un publisko pakalpojumu sniedzēji viņiem uzticēto darbu dara efektīvi un lietderīgi. Visas valstis, kas kādā no veidiem ir uzsākušas uz rezultātu orientētu budžeta plānošanu vieno trīs mērķi: tās budžeta prioritātes kā izdevumu kontrole un sadales uzlabojumi, un līdzekļu efektīva izlietošana; publiskā sektora darbības uzlabošana; atskaitītānās procesa uzlabošana politiku un sabiedrības priekšā.

OECD norāda, ka rezultatīvo rādītāju vienkārša iekļaušana budžeta dokumentos ir ļoti tāla no uz rezultātiem vērsta budžeta plānošanas pēc būtības. OECD norāda, ka, ja valdības vēlas izmantot rezultatīvo informāciju budžeta veidošanā, tām ir jāatrod veids kā rezultatīvos rādītājus integrēt budžeta veidošanas procesā, un lai šie pasākumi neaprobežojas tikai ar informācijas ierakstīšanu budžeta dokumentos.

Lai nefinanšu informācija tiktu izmantota budžeta lēmumu pieņemšanā, rezultatīvajai informācijai ir jābūt daļai no budžeta procesa. OECD norāda, ka, pirmkārt, budžeti ir jāveido tādā veidā, kas parāda, kāpēc konkrētie līdzekļi ir piešķirti un vai tas sasniedz vēlamos rezultātus. Jāņem vērā, ka daudzām valstīm šis apstāklis ir licis mainīt visu kārtību, kā budžets tiek gatavots. Dažos budžeta strukturēšanas veidos ir vieglāk integrēt rezultatīvo informāciju nekā citos. Budžetā, kas strukturēts pēc izdevumu posteņiem – kas iekļauj, piemēram, izdevumu posteņus algām, biroja precēm, komandējumiem, ir grūti iekļaut rezultatīvo rādītāju informāciju. Budžeti ar vienas “aploksnes” pieeju visiem operatīvajiem izdevumiem ir elastīgāki un tādos ir vieglāk integrēt rezultātu informāciju.

OECD norāda⁶⁴⁸, ka svarīgi ir izvērtēt, cik skaitliski daudz mērķus noteikt. Pārāk daudzi mērķi rada informācijas pārslodzi un rada grūtības izvēlēties prioritātes, savukārt pārāk maz mērķu rada traucējošu efektu. Realistiska līdzsvara atrašana prasa laiku. Vairākas OECD valstis to praksē ir sākušas ar lielu skaitu noteikto mērķu un tad pakāpeniski ir tos samazinājušas. Piemēram, Apvienotajā Karalistē, ieviešot rezultātu noteikšanas sistēmu 1998.gadā, kopumā valdībā bija noteikti 600 mērķi. Līdz 2002.gadam šie mērķi jau bija skaitliski samazināti līdz 130.

4.2.5. Aptaujas rezultāti par budžeta plānošanas procesa galveno lietotāju (ministrijas, centrālās valsts iestādes un padotības iestādes) apmierinātību ar iedibināto budžeta plānošanas procesa kvalitāti

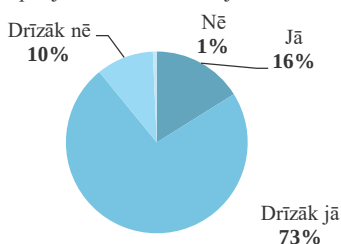
Valsts kontrole, veicot ministriju, centrālo valsts iestāžu un padotības iestāžu aptauju, ir vēlējusies noskaidrot galveno budžeta procesa lietotāju viedokli par šādiem jautājumiem:

- ❖ Vai valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu vadības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstoša Ietvara un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai?
- ❖ Vai Ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm?

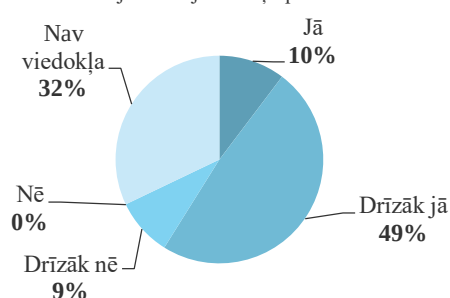
89% respondentu uzskata, ka valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu valdības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstoša vidēja termiņa un gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un

savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai. Līdzīgi arī 59% respondentu uzskata, ka Ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm.

Vai valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu vadības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstoša vidēja termiņa un gadsimtārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai?

Vai, Jūsaprāt, vidēja termiņa budžeta ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm?

Attēls Nr.60. Respondentu viedoklis par Ietvara likumu un tā atbilstību valdības prioritātēm.

Vērtējot respondentu viedokli par Ietvara likuma atbilstību valdības deklarācijai un citiem valsts attīstības plānošanas dokumentiem, jāuzsver, ka 32% respondentu nav viedokļa, kā ar Ietvara likumā paredzētajiem līdzekļiem tiks sasniegti valdības deklarācijā noteiktie mērķi. Respondenti, kuri norāda, ka viņiem nav sniegta pietiekama informācija, attiecīgi nav viedokļa, iekļauj vienu ministriju un 33% no centrālajām valsts iestādēm, kuras ir sniegušas savu vērtējumu.

Respondenti vērš uzmanību uz vairākiem būtiskiem trūkumiem, tai skaitā, ka, lai gan tiek uzdoti uzdevumi valdības prioritāšu sasniegšanai, finansējums netiek piešķirts pietiekamā apmērā vai netiek piešķirts vispār, kas būtiski kavē valdības prioritāšu sasniegšanu un neļauj nodrošināt Ietvara likuma atbilstību sasniedzamajiem mērķiem un rezultativajiem rādītājiem, kā arī attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem.

4.3. Revidentu priekšlikumi attīstības plānošanas sistēmas sasaistei ar budžeta plānošanas sistēmu

Budžeta plānošanas sistēmas pamatā valsts budžeta veidošanas procesam būtu jādarbojas kā instrumentam valsts politikas īstenošanai un tiešā sasaistē ar politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem, rezultātiem un rezultativajiem rādītājiem, tomēr praktiski budžeta procesā šāda pieeja netiek pilnībā īstenota. Budžeta struktūra, kādā to plāno iestādes, atšķiras no tā, kādi ir prioritārie attīstības virzieni hierarhiski augstākajos attīstības plānošanas dokumentos. Tāpēc izveidot loģisko sasaisti starp attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem un tam pieejamo budžetu ir grūti un visi centieni nedod vēlamo rezultātu, jo vēsturiski izveidotajai budžeta izstrādes sistēmai tiek pakārtoti attīstības mērķi un sasniedzamie rezultāti. Revidenti uzskata, ka pieeja jāmaina uz rezultātiem vērstu budžeta plānošanu pēc būtības un rezultātu informācijai jābūt daļai no budžeta procesa. Paredzams, ka to var panākt, mainot kārtību, kā budžeta plāns tiek izstrādāts (skatīt attēlu zemāk).

Kā notiek tagad?

- tiek izstrādāts budžets sadalījumā: budžeta resors - budžeta programmas
- budžeta paskaidrojumos budžeta programmas tiek grupētas pa ministrijas darbības jomām
- darbības jomām tiek norādīti attīstības plānošanas dokumentos definētie politikas mērķi
- darbības jomām tiek norādīti raksturīgākie rezultātīvie rādītāji, kas definēti attīstības plānošanas dokumentos
- budžeta programmām tiek definēti mērķi un sasniedzamie rezultāti

Kā būtu efektīvāk?

- uz rezultātu vērsta budžeta plānošana pēc būtības
- katrs budžeta resors strukturē savu budžetu, pakārtojot to NAP mērķiem
- gadskārtējā valsts budžeta likumā katrai budžeta programmai atbilstoši NAP jāparedz budžeta programmas mērķis, līdzekļu apjoms, rezultāti un rezultātīvie rādītāji nākamajam saimnieciskajam gadam un tam sekojošiem diviem vai vairāk gadiem, kā arī veicamie pasākumi mērķu sasniegšanai un resursi izdevumu segšanai
- ministrs ir atbildīgs par budžeta programmām noteikto rezultātu un rezultātīvo rādītāju izpildi un NAP mērķu sasniegšanu

Attēls Nr.61. Esošās un vēlamās budžeta plānošanas atšķirības.

Citu valstu pieredze liecina, ka budžetā, kas strukturēts pēc izdevumu posteņiem (atlīdzība, preces un pakalpojumi u.tml.) ir grūti iekļaut rezultātīvo rādītāju informāciju.

Revidenti aicina FM atrast veidu, kā integrēt rezultātu informāciju budžeta izstrādes procesā pēc būtības. Revidentu ieskatā valsts budžeta likums Saeimas deputātiem un sabiedrībai dotu pārskatāmu priekšstatu par budžeta izlietojumu, sasniedzamajiem mērķiem un rezultātiem, ja to strukturētu jeb pakārtotu hierarhiski augstāko attīstības plānošanas dokumentu struktūrai, piemēram, NAP struktūrai. Raksturojošu piemēru budžeta struktūrai, budžetu pakārtojot mērķiem, skatīt 9.pielikumā.

Revidentu ieskatā no šādas budžeta strukturēšanas sistēmas būtu vairāki ieguvumi. Ietvara likums un gadskārtējais valsts budžeta likums ir pakārtots hierarhiski augstākajam vidēja termiņa attīstības dokumentam un valsts budžeta likumā visi resursi tiktu plānoti konkrēta rezultāta sasniegšanai un ikvienam sabiedrības pārstāvim ir saprotams, kādiem mērķiem līdzekļi tiks izlietoti. Valdībai, samazinot līdzekļus vai piešķirot papildus līdzekļus, būtu skaidrs, kādi pasākumi netiks vai tiks veikti un kāds rezultāts netiks vai tiks sasniegts.

Kā rāda budžeta plānošanas prakse, īpaši attiecībā uz attīstības izdevumu daļu, un arī revīzijas ietvaros veiktās aptaujas rezultāti, kopumā budžeta resoros ir diezgan vāja izpratne par to, cik tieši makroekonomiskie procesi, veiksmes un neveiksmes tautsaimniecībā, valsts pārvaldes attieksme pret jebkuru nodokļu maksātāju un valsts budžeta izlietojuma efektivitāte ietekmē tiem pieejamos resursus. Jo skaidrāk tiks iezīmēti mērķi, kuriem tiek piešķirti līdzekļi, jo precīzāk tiks definēti sasniedzamie rezultāti un, jo rūpīgāk tiks analizēta mērķu sasniegšana un novirzes no tā, jo ātrāk valsts pārvalde kļūs efektīva, inovatīva, profesionāla un tās rīcība būs uz rezultātu vērsta.

Priekšlikumi

Turpinot uzraudzīt Finanšu ministrijai un Pārresoru koordinācijas centram dotā uzdevuma⁶⁴⁹ izpildi, lai ieviestu Valsts kontroles 2015.gadā sniegto ieteikumu⁶⁵⁰ par attīstības plānošanas sistēmas sasaisti ar budžeta plānošanu (Ministru kabineta noteiktais izpildes termiņš 30.12.2018.), aicinām Ministru kabinetu:

- ❖ nodrošināt, ka nacionālie vidēja termiņa sasniedzamie mērķi ir sākuma punkts valdības deklarācijas un valdības rīcības plāna izstrādei, kā arī budžeta plānošanai, un rezultātu informācija ir daļa no budžeta procesa;
- ❖ izvērtēt, vai sasniedzamo mērķu un plānoto aktivitāšu valsts budžeta un finanšu vadības jomā iekļaušana atsevišķos informatīvajos ziņojumos un politikas plānošanas dokumenta neesamība nerada grūtības valdībai veikt šīs jomas uzraudzību;
- ❖ veicināt budžeta paskaidrojumus (politikas un resursu vadības kartēs) un institūcijas darbības stratēģijās norādāmās informācijas saskaņotību un salīdzināmību;
- ❖ nodrošināt, ka, izstrādājot politikas plānošanas dokumentus, tiek raksturots pieejamais un papildu nepieciešamais finansējums, ievērojot normatīvā akta⁶⁵¹ prasības.

5. Budžeta apstiprināšana

Kas apstiprina budžetu?	Saeima. LR Satversmes 66.pants nosaka: <i>“Saeima ik gadus pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts ienākumu un izdevumu budžetu, kura projektu tai iesniedz ministru kabinets. Ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus. Pēc budžeta gada notecēšanas ministru kabinetam jāiesniedz Saeimai apstiprināšanai norēķini par budžeta izpildīšanu.”</i>
Kad Saeima izskata budžeta projektu?	MK līdz attiecīgā gada 15.oktobrim ⁶⁵² iesniedz Saeimai Ietvara likumprojektu trim turpmākajiem gadiem (Ietvara likumprojektu paketi), Gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu (budžeta likumprojektu paketi) nākamajam saimnieciskajam gadam un tam pievienojamos paskaidrojumus.
Kāda ir budžeta projekta izskatīšanas kārtība Saeimā?	Saeima Ietvara likumprojektu un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izskata divos lasījumos. Izskatīšanas kārtība ir detalizēti noteikta Saeimas kārtības rullī.
Kāda ir likumprojektu izskatīšanas secība Saeimā?	Saeimas kārtības rullī 87. ¹ pants nosaka: <i>Ja Saeimā izskatīšanai ir iesniegta budžeta likumprojektu pakete, kuras sastāvā ir gadskārtējā valsts budžeta likuma vai tā grozījumu projekts vai vidēja termiņa budžeta ietvara likuma vai tā grozījumu projekts un likumprojekti, kuri nosaka vai groza valsts budžetu vai vidēja termiņa budžeta ietvara likumu, tad budžeta likumprojektu pakete pirmajā lasījumā izskatāma pēc kārtas šādā secībā:</i> 1) ar budžetu saistītie likumprojekti; 2) likumprojekts par budžetu. <i>Ja budžeta likumprojektu paketes sastāvā ir gan gadskārtējā valsts budžeta likuma vai tā grozījumu projekts, gan vidēja termiņa budžeta ietvara likuma vai tā grozījumu projekts, vispirms izskatāms vidēja termiņa budžeta ietvara likuma vai tā grozījumu projekts, bet pēc tam — gadskārtējā valsts budžeta likuma vai tā grozījumu projekts.</i> <i>Debates pirmajā lasījumā atļautas par visu budžeta likumprojektu paketi kopumā, bet balsošana pirmajā lasījumā notiek par katru likumprojektu atsevišķi.</i>
Vai MK pēc budžeta projekta iesniegšanas Saeimā ir tiesības izteikt viedokli?	Jā, atbilstoši Saeimas kārtības rullim ⁶⁵³ priekšlikumus likumprojektam par budžetu un ar budžetu saistītiem likumprojektiem atbildīgā komisija apkopo un nekavējoties nosūta MK, vienlaikus paziņojot, kad priekšlikumi tiks izskatīti komisijā.
Veicot revīziju:	
izmantoti šādi būtiskākie informācijas avoti	LBFV, Saeimas kārtības rullis, OECD Labas budžeta pārvaldības rekomendācijas (OECD Recommendation of the Council on Budgetary Governance)
izvirzīti šādi revīzijas kritēriji	OECD princips kā kritērijs: 5.princips – Ir nodrošinātas ietverošas, līdzdalību veicinošas un reālistiskas debates par budžeta iespējām No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidentu vērtējumu par kritēriju sasniegšanu, skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.

Galvenie secinājumi

Revidenti uzskata, ka visu līdzekļu piešķiršanai būtu jānotiek pēc vienotiem, caurskatāmiem principiem, vispirms kompleksi izvērtējot vajadzības un pēc tam plānojot nepieciešamo rīcību un izstrādājot budžeta pieprasījumus atbilstoši normatīvajos aktos jau noteiktajai kārtībai. Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka budžeta apstiprināšanas

posmā ir identificējami trūkumi, kas neliecina par labu budžeta pārvaldību, piemēram:

- ❖ revīzijas laikā veiktajā aptaujā par budžeta plānošanas procesu ministrijas un iestādes norādīja uz caurskatāmības trūkumiem atsevišķos budžeta plānošanas posmos: uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir posmos, kur norit nozaru ministriju un FM sadarbība, norādīja 11,3% respondentu; uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir posmos, kur norit FM un MK sadarbība, norādīja 14% respondentu; savukārt **uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir noslēdzošajā budžeta apstiprināšanas posmā, norādīja 50,1% jeb vairāk nekā puse no ministrijām un iestādēm.**
- ❖ prakse, kad Saeimai ir maksimums **2 mēneši laika** Ietvara likumprojekta (ietvara likumprojektu paketes) un Gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta (budžeta likumprojektu paketes) izskatīšanai, **ierobežo Saeimas iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu**, tajā skaitā arī ar sabiedrību un NVO. Šādi termiņi budžeta izskatīšanai Saeimā neatbilst labai budžeta plānošanas praksei.
- ❖ **izskatot Ietvara likumprojektu un Gadskārtējā budžeta likumprojektu Saeimas 2.lasījumā, papildu līdzekļi tiek piešķirti kārtībā, kas nav noteikta tiesību aktos**, un tas arī rada situāciju, ka budžeta lēmumu process nav caurspīdīgs un paredzams.
- ❖ analizējot 2017.gada Ietvara likumu un Gadskārtējā budžeta likumu, konstatēts, ka to 2.lasījumā tika atbalstīti priekšlikumi papildu finansējuma piešķiršanai ne tikai 27,8 milj. *euro* apmērā 2017.gadam, bet arī 10,7 milj. *euro* 2018.gadam un 11 milj. *euro* 2019.gadam, tātad faktiski **2017.gadā tika atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi par kopsummu 49,6 milj. *euro***. Izskatot 2016.gada budžetu un Ietvara likumu, tika atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi **2016.–2018.gadam par kopsummu 14,23 milj. *euro***. Izskatot 2015.gada budžetu un Ietvara likumu, tika atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi **2015.–2017.gadam par kopsummu 2,1 milj. *euro***.
- ❖ prakse, kad **papildu līdzekļu piešķiršana notiek bez visaptverošām diskusijām, neizvērtējot budžeta prioritātes, kompromisus, alternatīvu izmaksas (iespējas izmaksas) un lietderību**, neatbilst labiem budžeta plānošanas principiem.

Saeimai nav iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu

Papildu līdzekļu piešķiršana notiek bez visaptverošām diskusijām

Vērtēšanas kritēriji

Saskaņā ar normatīvajā aktā⁶⁵⁴ noteikto kārtību finanšu ministrs iesniedz MK Ietvara likumprojektu trim turpmākajiem gadiem (Ietvara likumprojektu paketi), Gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu (budžeta likumprojektu paketi) nākamajam saimnieciskajam gadam un tam pievienojamos paskaidrojumus, un MK lemj par to iesniegšanu Saeimā.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Vai Saeimai ir nodrošināta iespēja kvalitatīvi iesaistīties budžeta plānošanā?	Izskatot papildu budžeta līdzekļu pieprasījumus, tajā skaitā laikā starp Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 1. un 2.lasījumu Saeimā, tiek izvērtēta pieprasījumu pamatotība un tiek veikts izvērtējums par sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem.	☉ Sasniegts daļēji – Saeima, izdarot grozījumus gadskārtējā budžeta likumprojektā, palielina gan izdevumu, gan attiecīgi arī ieņēmumu kopsummu, tomēr atsevišķu papildu līdzekļu piešķiršana 2.lasījumā notiek bez visaptverošām diskusijām, neizvērtējot budžeta prioritātes un lietderību, un netiek veikts izvērtējums par pieprasījumu sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem.
	Budžeta sagatavošanas dokumenti informē par galvenajiem posmiem ikgadējā budžeta veidošanā, izskatīšanā un politikas diskusiju progresā.	☉ Sasniegts daļēji – “deputātu kvotas” nav normatīvi regulētas un tādēļ atsevišķie papildu budžeta līdzekļi Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta Saeimas 2.lasījumā tiek piešķirti normatīvajiem aktiem neatbilstošā kārtībā. Revīzijas laikā veiktajā aptaujā 50,1% jeb vairāk nekā puse no tām ministrijām un iestādēm, kas uzskata, ka ir problēmas ar budžeta plānošanas procesa caurskatāmību, norāda, ka problēmas ir noslēdzošajā budžeta apstiprināšanas posmā.

Atbilstoši LR Satversmes 66.pantam Saeimai pieder ekskluzīvas tiesības lemt par budžetu, un deputātu priekšlikumi Ietvara likumprojekta un budžeta likumprojekta grozījumiem ir daļa no šīm ekskluzīvajām tiesībām.

Būtiski, ka budžets ir vienīgais likums, kura likumprojektu noraidot pirmajā vai otrajā lasījumā, uzskatāms, ka izteikta neuzticība Ministru kabinetam⁶⁵⁵.

Jāņem vērā, ka Saeima daļu savu ekskluzīvo tiesību ir deleģējusi MK, kas, izdodot MK noteikumus, ir noteicis konkrētu budžeta plānošanas regulējumu. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi MK pamatatbildību par budžeta izstrādi.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka:

Vispirms valsts budžeta projekts tiek izstrādāts pa daļām atsevišķos resoros. Ministru kabineta galvenais uzdevums ir apvienot un saskaņot atsevišķo resoru budžetus, kā arī saskaņot valsts izdevumus ar ieņēmumiem (sk.: Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 150. lpp.).

Tā kā valsts budžets ir vienots dokuments, Ministru kabinets atbild par valsts iestāžu budžeta pieprasījumu līdzsvarošanu.

*Līdz ar to valsts budžeta projekta izstrādāšana ir vienīgi Ministru kabineta kompetencē, savukārt Saeima budžetu izvērtē un apstiprina.*⁶⁵⁶

5.1. Termiņi un budžeta likumprojekta kvalitāte

Prakse, kad Saeimai ir maksimums **2 mēneši laika** Ietvara likumprojekta (ietvara likumprojektu paketes) un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta (budžeta likumprojektu paketes) izskatīšanai, **ierobežo Saeimas iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu**, tajā skaitā arī ar sabiedrību un nevalstiskajām organizācijām. Šādi termiņi budžeta izskatīšanai Saeimā neatbilst labai budžeta plānošanas praksei.

Līdz 2015.gadam LBFV noteica, ka MK iesniedz Saeimai Gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu un pārējos noteiktos dokumentus līdz attiecīgā gada 1.oktobrim.

2015.gadā steidzamā kārtā divos lasījumos izskatītie un pieņemtie LBFV grozījumi noteic, ka, sākot ar 01.01.2016., valdībai budžeta projekts jāiesniedz Saeimai līdz attiecīgā gada 15.oktobrim. Tātad budžeta projekta sagatavošanas termiņš MK ir pagarināts par pusi mēneša, bet budžeta projekta izskatīšanai tā noslēdzošajā posmā – Saeimā – tieši otrādi – saīsināts par pusi mēneša.

2009.gadā *OECD Working Party of Senior Budget Officials* darba programmas ietvaros tika atzinīgi novērtēts, ka tobrīd Latvijas parlamentam atvēlētais laiks atbilst OECD Budžeta caurskatāmības labai praksei⁶⁵⁷, kas noteica, ka valdības budžeta projekts jāiesniedz parlamentam ne vēlāk kā 3 mēnešus pirms fiskālā gada sākuma. Sākot ar 2015.gadu, šī OECD Budžeta caurskatāmības labā prakse ir iekļauta OECD Labas budžeta pārvaldības principos un, lai arī tajos nav minēts konkrētu mēnešu skaits, uzskatāms, ka šādu iepriekš norādīto labo praksi – ne vēlāk kā 3 mēneši pirms fiskālā gada sākuma – tomēr būtu ieteicams ievērot.

Jāņem vērā, ka Saeimai budžets ir jāapstiprina vēlākais līdz decembra vidum, lai savukārt atvēlētu pietiekami ilgu laiku valsts prezidentam likuma izsludināšanai⁶⁵⁸.

Tātad, sākot no oktobra vidus līdz decembra vidum, Saeimai ir maksimums 2 mēneši laika, lai iepazītos ar budžeta un Ietvara likumprojekta apjomīgajiem dokumentiem, tos izdiskutētu gan savā starpā, gan ar sociāliem partneriem un sabiedrību.

Piemēram, Igaunijas budžeta likums noteic, ka Igaunijas Finanšu ministrijai budžeta likumprojekts jāiesniedz Igaunijas valdībai ne vēlāk kā četrus mēnešus pirms budžeta gada sākuma, bet Igaunijas valdībai budžeta likumprojekts jāiesniedz parlamentam ne vēlāk kā trīs mēnešus pirms budžeta gada sākuma.

2016.gadā budžeta un Ietvara likumprojekts tika iesniegts Saeimā 14.oktobrī, un tikai 17.oktobrī Saeimas Prezidijs to nodeva darbam visām komisijām. Budžets Saeimā tika apstiprināts 24.novembrī.

Jāņem vērā, ka Valsts kontroles revīzijā par LR 2014.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem⁶⁵⁹ veiktā Saeimas deputātu aptauja parādīja, ka 67% Saeimas deputātu nav apmierināti ar budžeta struktūru, tā plānošanas procesu un informācijas pietiekamību Saeimas lēmumu pieņemšanai.

Prakse, kad Saeimai ir maksimums **2 mēneši laika** Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta, un to pavadāmo likumprojektu izskatīšanai **ierobežo iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu Saeimā. Tas ierobežo iespējas kvalitatīvi diskutēt par budžetu arī ar sabiedrību un nevalstiskajām organizācijām, tai skaitā tādām nozīmīgām organizācijām kā, piemēram, LTRK, LDDK, LABS. Šādi termiņi budžeta izskatīšanai Saeimā neatbilst labai budžeta plānošanas praksei.**

Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka:

Ir konstatējams, ka jau ilgstoši Latvijā sabiedrībā tiek runāts par būtiskām likumdošanas procesa kvalitātes problēmām, piemēram, process notiekot haotiski, sociālie partneri tajā tiekot iesaistīti vien formāli vai netiekot iesaistīti vispār, likumprojekti tiek pieņemti lielā steigā, to pieņemšana netiek skaidrota un pamatota sabiedrībai. Likumdošanas procesa kvalitātes pilnveidošana būtu uzskatāma par vienu no būtiskajiem veidiem, kā stiprināt tautas atbalstu valsts varas orgānu darbam, īpaši laikā, kad uzticība valsts varai ir katastrofāli zema. Kā viens no šo problēmu risinājumiem ir jaunizveidotais Saeimas Analītiskais dienests.⁶⁶⁰

Kopš 01.03.2017. ir spēkā jaunas parlamenta struktūrvienības – Analītiskā dienesta – nolikums. Analītiskā dienesta mērķis ir nodrošināt aprakstošu un analītisku pētījumu veikšanu, lai uzlabotu Saeimā izskatāmo likumprojektu kvalitāti, novērtētu Saeimā pieņemto likumu efektivitāti, kā arī sniegtu atbalstu likumdevējam lēmumu pieņemšanas procesā un kontrolē pār izpildvaru⁶⁶¹. Ņemot vērā Analītiskā dienesta neseno izveidošanu, revidenti šajā revīzijā nevērtēja tā lomu un ieguldījumu likumdošanas, t.sk. tās, kas saistās ar budžeta plānošanu, kvalitātes uzlabošanā.

Valsts kontroles veiktajā NVO aptaujā par valsts budžeta plānošanas procesu 81,3% respondentu snieguši viedokli, ka kopumā budžeta plānošanas process un pieņemtie lēmumi nav caurskatāmi un izsekojami (sniedzot atbildi ar “drīzāk nē” vai “nē”). Respondenti atzīmē, ka pēdējos gadus ik gadu ir situācija, kad nākamā gada 1.janvārī jāstājas spēkā kādai nodokļu tiesību normai, kas ir pieņemta pirms vairāk nekā gada, bet pēdējā brīdī milzīgā steigā tiek grozīta vai atcelta. Respondenti arī norāda, ka Saeimā pieņemtie lēmumi nav paredzami, piemēram, nav paredzami deputātu priekšlikumi Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumam.

Valsts kontroles veiktajā NVO aptaujā par valsts budžeta plānošanas procesu 87,6% uzskata, ka netiek atvēlēts pietiekami daudz laika efektīvām diskusijām ar NVO, jo budžets tiek pieņemts steigā un diskusijām atvēlētais laiks ir ierobežots. Aptaujātie NVO pārstāvji norāda, ka diskusijas un viedokļu uzklauššana budžeta plānošanas procesā bieži ir formāla, aizbildinoties ar laika trūkumu un budžeta procesa pieņemšanas saspringto laika grafiku.

5.2. “Deputātu kvotas” un caurskatāmības princips

Revīzijas laikā veiktajā aptaujā par budžeta plānošanas procesu ministrijas un iestādes norādīja uz caurskatāmības trūkumiem atsevišķos budžeta plānošanas posmos: uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir posmos, kur norit nozaru ministriju un FM sadarbība, norādīja 11,3% respondentu; uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir posmos, kur norit FM un MK

sadarbība, norādīja 14% respondentu; savukārt **uz to, ka caurskatāmības trūkumi ir noslēdzošajā budžeta apstiprināšanas posmā, norādīja 50,1% jeb vairāk nekā puse no ministrijām un iestādēm.**

Skatot Ietvara likumprojektu un Gadskārtējā budžeta likumprojektu Saeimas 2.lasījumā, papildu līdzekļi tiek piešķirti kārtībā, kas nav noteikta tiesību aktos, un tas arī rada situāciju, ka budžeta lēmumu process nav caurspīdīgs un paredzams.

Konstatēts, ka Ietvara likumprojektu un Gadskārtējā budžeta likumprojekta Saeimas 2.lasījumā tika atbalstīti priekšlikumi papildu finansējuma piešķiršanai ne tikai 27,8 milj. *euro* apmērā 2017.gadam, bet arī 10,7 milj. *euro* 2018.gadam un 11 milj. *euro* 2019.gadam, tātad faktiski **2017.gadā tika atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi par kopsummu 49,6 milj. *euro*.** Analizējot 2016.gada budžetu un Ietvara likumu tika konstatēts, ka ir atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi **2016.–2018.gadam par kopsummu 14,23 milj. *euro*.** Analizējot 2015.gada budžetu un Ietvara likumu tika konstatēts, ka ir atbalstīti papildu finansējuma priekšlikumi **2015.–2017.gadam par kopsummu 2,1 milj. *euro*.**

Prakse, kad **papildu līdzekļu piešķiršana notiek bez visaptverošām diskusijām, neizvērtējot budžeta prioritātes, kompromisus, alternatīvu izmaksas (iespējas izmaksas) un lietderību, neatbilst labiem budžeta plānošanas principiem.**

Plānojot 2018.gada budžetu, finanšu ministrijai izdevās ieviest būtiskus uzlabojumus, lai novērstu iepriekšējo gadu “deputātu kvotu” piešķiršanas prakses trūkumus. Ministru prezidents iepriekš informēja sabiedrību, ka atteiksies no “deputātu kvotām” Saeimā. Revidenti konstatēja, ka **faktiski no “deputātu kvotām” pilnībā neatteicās, tās iekļāva budžetā agrākā budžeta plānošanas posmā, Ministru kabinetā apstiprinot prioritāros pasākumus.** Mainītā kārtība, kad “deputātu kvotas” netiek piešķirtas iepriekšējo gadu ierastajā praksē, kopumā vērtējama pozitīvi, jo diskusijas par prioritātēm un lēmumu pieņemšana notiek savlaicīgāk un “tuvāk” finansējuma saņēmējam. Balstoties uz konstatēto, revidenti secina, ka ir jāuzlabo caurskatāmība, jo prioritāro pasākumu pieteikumi Ministru kabinetam un diskusija par tiem finanšu ministra izveidotā darba grupā, nav publiski pieejama, salīdzinot ar to, ka deputātu priekšlikumi, kas iesniegti Saeimā uz 2.lasījumu, un debates ir publiski pieejamas.

Neskatoties uz Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta svarīgumu un sekām, kas rodas valdībai, ja Saeima noraida budžetu, praksē vēl arvien pastāv neregulētas paražu tiesības “deputātu kvotu” izpausmē, kas atbilstoši Saeimas kārtības rullim ir deputātu priekšlikums likumprojektam par budžetu.

Par Saeimas tā dēvētajām “deputātu kvotām” publiskas debates⁶⁶² notiek ik gadu.

Par “deputātu kvotām” revidenti uzskata deputātu priekšlikumus budžeta līdzekļu piešķiršanai atsevišķiem pasākumiem, kas tiek izskatīti Saeimā Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumā. Deputātu priekšlikumi ir publiski pieejami Saeimas mājaslapā pie konkrētā likumprojekta izskatīšanas sēdes dokumentiem.

Revīzijā tika izvērtēti 2015., 2016. un 2017.gada budžeta likumi un to pielikumi (īpaši Nr.1 “Valsts konsolidētais budžets XXXX.gadam”, Nr.3 “Valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta kopsavilkums”, Nr.4 “Valsts pamatbudžeta ieņēmumu un izdevumu atšifrējums pa programmām un apakšprogrammām”). Tika salīdzinātas lielākās pozīcijas budžeta projektā, ko finanšu ministrs iesniedz Saeimai, un sekojoši izvērtētas pozīcijas Saeimas apstiprinātajā ikgadējā budžeta likumā:

- ❖ konstatēts, ka revidējamā periodā – pēdējos 3 gados – Saeima nav mainījusi finanšu ministra iesniegtās iekšzemes kopprodukta prognozes;
- ❖ secināts, ka Saeima, izdarot grozījumus budžeta likumprojektā, palielina gan valsts konsolidētā budžeta ieņēmumu, gan izdevumu kopsummas, vienlaikus ieņēmumu pozīcija vienmēr tiek palielināta vairāk nekā izdevumu pozīcija. Šāda rīcība pēc būtības atbilst Satversmes 66.panta normai, kas noteic, ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus;
- ❖ konstatēts, ka Saeima ik gadu samazina valdības sagatavotajā budžeta projektā līdzekļu apmēru 74.programmai “Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”. FM, gatavojot gadskārtējo budžeta likumprojektu, šajā 74.programmā paredz arī tos līdzekļus, par kuru sadali Saeima lems, izskatot deputātu priekšlikumus Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumā.

Kritiku par “deputātu kvotām” ir vairākkārtīgi pauduši gan paši budžeta plānotāji, gan sabiedrības pārstāvji.

Ar Ministru prezidentes 17.07.2015. rīkojumu Nr. 300⁶⁶³ PKC vadībā bija izveidota starpinstitucionāla darba grupa, kuras mērķis bija izvērtēt iespējamās reformas, kas sekmētu valsts budžeta izdevumu samazināšanu un efektīvāku valsts budžeta līdzekļu izlietojumu, un šī darba grupa norādīja, ka nav vienotas pieejas un kritēriju Saeimas deputātu budžeta priekšlikumu iekļaušanai ikgadējos izdevumos, un secināja, ka jāaicina atteikties no “deputātu kvotām”.

Revidentu ieskatā būtisks ir fakts, ka šādas **“deputātu kvotas” nav normatīvi regulētas, nav skaidri to piešķiršanas kritēriji**, turklāt tās veido lielu summu, un jau agrāk ir izskanējusi diskusija par to aizliegšanu. Kritika no sabiedrības puses ir pausta daudzkārt, piemēram, LTRK atzinusi, ka

*valstij precīzāk jāformulē deputātu priekšlikumu par papildu finansējuma piešķiršanu dažādiem projektiem jeb tā dēvēto deputātu kvotu izlietojums*⁶⁶⁴,

sabiedrība par atklātību – Delna⁶⁶⁵ uzskata, ka

*“deputātu kvotas” ir prettiesiskas un nav pieļaujamas*⁶⁶⁶,

biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”⁶⁶⁷ ir norādījusi, ka:

“līdzekļu piešķiršanas procedūra nav uzskatāma par caurskatāmu un efektīvu procesu nodokļu maksātāju finansējuma sadalē”.⁶⁶⁸

Finanšu ministre Dana Reizniece-Ozola ir norādījusi, ka, plānojot 2017.gada budžetu, “prieku par paveikto sabojāja “deputātu kvotas””⁶⁶⁹ un faktu, ka “deputātu kvotas” ir par lielu un šai summai vajadzētu būt mazākai – to 2017.gada martā ir atzinis arī Ministru prezidents Māris Kučinskis⁶⁷⁰.

Arī 2017.gada augustā ir aktuāla apņemšanās atteikties no “deputātu kvotām”:

*Valdošās koalīcijas pārstāvji šodien vienojušies par vairākiem principiem saistībā ar nākamā gada valsts budžeta veidošanu, tajā skaitā par atteikšanos no tā dēvētajām “deputātu kvotām”, žurnālistiem sacīja Ministru prezidents Māris Kučinskis (ZZS)*⁶⁷¹.

Lai arī deputātu priekšlikumi Ietvara likumprojekta un budžeta likumprojekta grozījumiem ir daļa no šo Saeimas ekskluzīvo budžeta lemšanas tiesību izpilduma, svarīgi, ka “deputātu kvotas” nav normatīvi regulētas – nav izstrādāta un noteikta kārtība, kā un kādā apmērā Saeima var lemt par atsevišķu papildu līdzekļu piešķiršanu. Nav izveidots vērtēšanas process, lai noteiktu, vai projekti, objekti un mērķi, kam Saeima plāno piešķirt papildu līdzekļus, ir prioritārāki par citiem. Nav izveidots vērtēšanas process, lai noteiktu, kāda ir šo atsevišķo pasākumu mērķu atbilstība valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām prioritātēm.

Arī ministriju pārstāvji revidentiem puda līdzīgu viedokli:

“problēmas neatrisinās ar brīdi, kad likums nonāk Saeimā, jo lēmumu uzskaitē, pamatošana starp lasījumiem nojauc jebkādu loģiku valsts plānošanā. Fakts, ka jebkādi priekšlikumi, kas maina budžetu uz otro lasījumu, nozares ministrijām vairs nav pamatojami un tādēļ pazūd arī skaidrojums sabiedrībai, kādēļ konkrētā nauda un uzdevums bija nepieciešams.”

Attiecībā uz neatkarīgo institūciju budžeta plānošanu ir noteikta izņēmuma kārtība, kā tiek piešķirti līdzekļi Ietvara un Gadskārtējā budžeta likumprojekta izskatīšanas laikā 2.lasījumā. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka MK ir pienākums respektēt likumdevēja izvēli piešķirt neatkarības garantijas atsevišķām institūcijām un tieši MK ir atbildīgs par to, lai viedokļi, kurus MK paudušas neatkarīgās institūcijas, tiktu pilnībā un pienācīgi darīti zināmi Saeimai.

*Jautājumos, kas skar valsts budžeta projektu, Saeimas tiesības neaprobežojas tikai ar pienākumu formāli apstiprināt Ministru kabineta iesniegto projektu (sk. Satversmes tiesas 2012.gada 3.februāra sprieduma lietā Nr. 2011-11-01 16.2. punktu). Tādējādi arī Saeimai tāpat kā Ministru kabinetam ir pienākums dot neatkarīgajām institūcijām iespēju izteikt savu viedokli par jautājumiem, kas ietekmē to darbību un ir Saeimas kompetencē (sk. Satversmes tiesas 2010.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr. 2009-111-01 29.1. punktu).*⁶⁷²

Saskaņā ar normatīvo regulējumu⁶⁷³ un Satversmes tiesas teikto neatkarīgajām institūcijām ir tiesības izteikt savu viedokli Saeimai par nepieciešamo finansējumu. Savukārt Saeimai, izskatot MK iesniegto budžeta projektu, ir tiesības piešķirt finansējumu neatkarīgajām institūcijām. Revidējamā periodā neatkarīgajām institūcijām līdzekļi ir piešķirti vienā no trim Ietvara likumiem- izskatot Ietvara budžeta projektu 2016.–2018.gadam un valsts budžeta projektu 2016.gadam, Saeima izmantoja tās ekskluzīvās budžeta lemšanas tiesības un 2.lasījumā apstiprināja neatkarīgo institūciju budžeta pieprasījumus par summu 467 263 euro 2016.gadam, 465 704 euro 2017.gadam un 465 704 euro 2018.gadam pasākumiem⁶⁷⁴, kurus iepriekš budžeta plānošanas procesā bija noraidījis MK.

Jāņem vērā, ka **deputāti savus priekšlikumus par finansējuma piešķiršanu izvirza un apstiprina ne tikai uz nākamo saimniecisko gadu, bet, grozot Ietvara likuma projektu un piešķirot līdzekļus**

nākamajiem trim gadiem, atbalsta arī priekšlikumus, kas atstāj vidēja un ilgtermiņa finanšu ietekmi.

Publiskajā telpā visbiežāk tiek diskutēts par tikai vienam – nākamajam – gadam piešķirtajām “deputātu kvotām”. Tādēļ publiski apspriestā informācija⁶⁷⁵ par sadalīto “deputātu kvotu” kopsummu atšķiras no faktiskās summas. Piemēram, izskatot 2017.gada budžeta un Ietvara likumu, deputāti faktiski piešķir kvotas ne tikai 27,8 milj. euro apmērā 2017.gadam, bet arī 21,8 milj. euro 2018. un 2019.gadam (10,7 milj. euro 2018.gadam un 11 milj. euro 2019.gadam), tātad **faktiski 2017.gadā “deputātu kvotas” tika atbalstītas par kopsummu 49,6 milj. euro (skatīt 10.pielikumu).**

Revidējamajā periodā⁶⁷⁶ no deputātu priekšlikumiem visvairāk finansējumu ir saņēmušas pašvaldības (15 428 051 euro), kam seko KM (7 659 112 euro), IZM (5 558 118 euro), VARAM (4 806 853 euro), LM (3 117 645 euro), TM (1 695 403 euro) un citas institūcijas.

Deputāti atsevišķi balso par visdažādākās nozīmības priekšlikumiem – gan sākot no 500 euro priekšlikumiem (atsevišķu biedrību⁶⁷⁷ darbības nodrošināšanai, atsevišķu karoga mastu uzstādīšanai⁶⁷⁸, dažu interaktīvo tāfeļu iegādei dažās izglītības iestādēs⁶⁷⁹), gan finansējumu miljonu apmērā sporta būvēm⁶⁸⁰. Revidenti vērs uzmanību, ka tāpat ar deputātu priekšlikumiem Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumā bez izvērstām diskusijām tika nolemts par 300 000 euro⁶⁸¹ piešķiršanu ilgtspējīgas nodokļu politikas un struktūras reformu izvērtējumam ar Pasaules Banku. Revidentu ieskatā ir kritiski jāizvērtē šāds deputātu resursu izlietojums, kad deputāti ierobežoto budžeta projekta izskatīšanai paredzēto laiku izlieto tik dažāda nozīmīguma jautājumu lemlēmšanai, kā rezultātā, skatot mazas nozīmes priekšlikumus, tiek atņemts laiks nozīmīgām diskusijām par plašas ietekmes jautājumiem.

Valstī ir noteiktas par nozaru politiku un nozares finansējuma sadali un izlietojumu atbildīgas iestādes. Saeimai ārpus kārtas piešķirot līdzekļus atsevišķiem mērķiem vai projektiem, netiek ievērota valstī apstiprinātā nozaru politikas budžeta plānošana un tiek apieta normatīvi noteiktā nozares līdzekļu sadales kārtība.

Piemēram, Saeima ir vairākus gadus pēc kārtas nolēmusi samazināt MK plānoto 2017.gada finansējumu budžeta resora “74.Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums” programmai 02.00.00 “Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”, piešķirot finansējumu atsevišķu filmu ražošanai, tādējādi atsevišķu filmu producentiem ļaujot neievērot esošo tiešās pārvaldes iestādes izveidoto kārtību (skatīt 11.pielikumu). Balstoties uz konstatēto, revidenti secina, ka **Saeimas rīcība, ārpus kārtas piešķirot līdzekļus atsevišķiem filmu projektiem, neievērojot normatīvi noteikto kārtību, neatbilst labai nozares līdzekļu plānošanas praksei.**

Arī Valsts kontroles iepriekš veiktajās revīzijās ir konstatēti trūkumi, kas radušies saistībā ar papildu budžeta pieprasījumu apstiprināšanu Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumā.

Attēls Nr.62. Valsts kontroles secinājumi par “deputātu kvotām” finanšu revīzijā par TM 2016.gada pārskatu⁶⁸²

Valstī netiek piemērota caurskatāma procedūra un vienota kārtība, kādā no valsts budžeta līdzekļiem tiek piešķirts finansējums dievnamu un tajos esošo kultūras vērtību restaurācijai un atjaunošanai. Pārskata periodā par finanšu līdzekļu nepieciešamību reliģiskajām organizācijām dievnamu un tajās esošo vērtību saglabāšanai un atjaunošanai

ir lēmuši gan kultūras pieminekļu aizsardzības speciālisti atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam⁶⁸³, gan Saeimas deputāti, sniedzot priekšlikumus likumprojektam “Par valsts budžetu 2016.gadam”. Tas rada risku, ka situācijā, kad par finansējuma nepieciešamību neņem attiecīgās jomas speciālisti, finanšu līdzekļus dievnamu atjaunošanas (restaurācijas) darbu veikšanai nesāņem tā reliģiskā organizācija, kurai līdzekļi visvairāk nepieciešami.

Gadījumos, kad finanšu līdzekļu izlietojuma uzraudzību veic Tieslietu ministrija, restaurācijas darbu pieņemšanā un novērtēšanā ir iesaistītas divas institūcijas – Valsts pieminekļu aizsardzības inspekcija un Tieslietu ministrija. Tādējādi administratīvais resurss (darbinieki, darba laiks) dublējās, tā palielinot budžeta institūciju izmaksas.

Revīzijā konstatēts, ka ar likumu “Par valsts budžetu 2016.gadam” Tieslietu ministrijai tika piešķirti līdzekļi 565 857 euro apmērā izdevumiem dotācijām dažādām organizācijām atbilstoši Saeimas deputātu priekšlikumiem jeb tā saucamajām “deputātu kvotām”. Līdzekļi tika piešķirti kopumā 26 pasākumiem, no tiem 22 jeb 84% saistīti ar dievnamu vai tajos esošo kultūras vērtību saglabāšanu, restaurāciju un atjaunošanu.

Normatīvie akti⁶⁸⁴ Tieslietu ministrijai nosaka kārtot valsts un reliģisko organizāciju attiecības, nodrošināt valsts politikas izstrādi, koordināciju un īstenošanu reliģijas lietās, kā arī sniegt atzinumu par reliģiskās organizācijas darbības mērķu un uzdevumu atbilstību normatīvajiem aktiem, par to, vai reliģiskās organizācijas darbība (mācība) nevar apdraudēt cilvēka tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Citi uzdevumi attiecībā uz reliģiskajām organizācijām Tieslietu ministrijai normatīvajos aktos nav noteikti.

Tādējādi minētos līdzekļus Tieslietu ministrijai piešķīra, nepiemērojot normatīvajos aktos⁶⁸⁵ noteiktos budžeta pieprasījumu izstrādāšanas pamatprincipus. Tieslietu ministrija budžeta pieprasījumus par nepieciešamajām dotācijām reliģiskajām organizācijām nav izstrādājusi un Finanšu ministrijai nav iesniegusi, jo dotāciju piešķiršana reliģiskajām organizācijām dievnamu vai tajos esošo kultūras vērtību saglabāšanai, restaurācijai vai atjaunošanai nav Tieslietu ministrijas kompetencē.

Saskaņā ar Tieslietu ministrijas sniegto informāciju⁶⁸⁶, lai uzsāktu piešķirtās dotācijas pārskaitīšanu tās saņēmējiem, informāciju par deputātu iesniegtajiem un Saeimas atbalstītajiem priekšlikumiem ministrija iegūst Saeimas mājaslapā⁶⁸⁷. Priekšlikumiem bieži ir pievienoti arī sākotnējie dokumenti (vēstule, tāme) no paša finansējuma saņēmēja puses. Minētā informācija kalpo par turpmākas saziņas pamatu, lai ministrija iegūtu informāciju, kas nepieciešama līguma par dotācijas piešķiršanu noslēgšanas vajadzībām (tāme, konta informācija, finansējuma saņēmēja informācija).

Revīzijā konstatētais liecina, ka valstī netiek piemērota caurskatāma procedūra un vienota kārtība, kādā tiek piešķirts finansējums dievnamu un tajos esošo kultūras vērtību restaurācijai un atjaunošanai. Par finansējuma piešķiršanu lemj gan kultūras pieminekļu aizsardzības speciālisti (Inspekcija), izvērtējot nepieciešamo restaurācijas, rekonstrukcijas un remontdarbu prioritātes, gan politiķi (Saeimas deputāti) pēc saņemtajiem iesniegumiem un vēstulēm. Valsts kontroles ieskatā šāda finansējuma sadale nevar nodrošināt, ka finanšu līdzekļus restaurācijas, rekonstrukcijas un remontdarbiem saņem tā reliģiskā organizācija vai dievnams, kam tas visvairāk būtu nepieciešams.

Savukārt restaurācijas, rekonstrukcijas un remontdarbu izpildes novērtēšanā ir iesaistītas divas institūcijas – Inspekcija un Tieslietu ministrija. Inspekcijas speciālisti veic pārbaudes par darbiem, kas finansēti no Inspekcijas (Kultūras ministrijas) līdzekļiem. Tieslietu ministrija veic pārbaudes par izpildītiem darbiem, kas finansēti no Tieslietu ministrijai piešķirtajiem (“deputātu kvotām”) līdzekļiem. Tanī pat laikā Inspekcija pārbauda šo darbu veikšanu pēc būtības atbilstoši Inspekcijas izsniegtajām atļaujām konkrētu darbu veikšanai. Tādējādi divas iestādes izmanto savus resursus pēc būtības viena un tā paša pasākuma izpildes kontrolei.

Arī pieņemot likumu “Par valsts budžetu 2017.gadam”, Tieslietu ministrijai ir piešķirti 905 463 euro izdevumiem dažādām reliģiskajām organizācijām un draudzēm, atbalstot Saeimas deputātu priekšlikumus.

Valsts kontroles ieskatā finansējuma piešķiršanai nacionāli nozīmīga mērķa, kas saistīts ar valsts aizsargājamu kultūras pieminekļu statusā esošu Latvijas dievnamu vai tajos esošo kultūras vērtību saglabāšanu nākamajām paaudzēm, sasniegšanai būtu jānotiek pēc vienotiem, caurskatāmiem principiem, vispirms kompleksi izvērtējot vajadzības un pēc tam plānojot nepieciešamo rīcību un izstrādājot budžeta pieprasījumus atbilstoši normatīvajos aktos jau noteiktajai kārtībai.

Attēls Nr.63. Valsts kontroles secinājumi par “deputātu kvotām” likumības revīzijā VKPAI⁶⁸⁸

Kultūras ministra apstiprinātajos Glābšanas programmas rīkojumos⁶⁸⁹ ir iekļauta arī informācija par Saeimas “deputātu kvotu” finansējumu.

Laikā posmā no 2013.gada līdz 2015.gadam sešu projektu īstenošanai tika piešķirts finansējums 58 576 euro apmērā.

Veicot visu projektu attaisnojuma dokumentu pārbaudi, revīzijā konstatēts, ka vienā gadījumā projekts īstenots iepriekšējos periodos un vienā gadījumā finansējuma piešķiršanas mērķis nav sasniegts:

✓ *Latvijas Pareizticīgās baznīcas Rīgas Svētās Trijādības – Sergija sieviešu klostera filiāle “Kristus apskaidrošanās klosteris”¹²⁵ 08.08.2013. informēja Inspekciju, ka apsardzības sistēma klostera filiālē Valgundē jau ierīkota par 2009.gada decembrī Inspekcijas piešķirtajiem līdzekļiem, kā arī lūdza piešķirto finansējumu ļaut izmantot citu klosterim nepieciešamo darbu veikšanai – Jāņa Trepinieka baznīcas ārējo sienu remontam vai iesāktā ķieģeļu mūra žoga turpināšanai.*

Līgums 16.09.2013. noslēgts par ķieģeļu mūra žoga izbūves turpināšanu;

✓ *lai gan Glābšanas programmu administrē Inspekcija, tajā skaitā slēdz līgumus un uzrauga to izpildi, tomēr līgumu ar biedrību “Piebalgas Latviešu biedrība” (vien.reģ.Nr.40008168638) 27.03.2014. par pieminētā izveidi nacionālajiem partizāniem un karavīriem noslēdza KM, kā arī līguma izpildes uzraudzību veica KM.*

Saskaņā ar biedrības “Piebalgas Latviešu biedrība” (vien.reģ.Nr.40008168638) iesniegto atskaiti¹²⁶ (samaksa par granīta bloku iegādi veikta 05.06.2014.) un KM iesniegto grāmatvedības informāciju piešķirtais finansējums ir izlietots 2014.gadā, taču revīzijā noskaidrots⁶⁹⁰, ka pieminētais nacionālajiem partizāniem un karavīriem ne 2014.gadā, ne 2015.gadā nav izveidots.

Kā liecina revīzijā konstatētais, “deputātu kvotas” tiek piešķirtas arī tādiem resoriem un mērķiem, kuriem būtu jāpieprasa finansējums un jāizvērtē tā piešķiršana parastā budžeta plānošanas ciklā vienādā procesā ar citiem līdzvērtīgiem budžeta pieprasījumiem.

Jāņem vērā, ka Satversmes tiesa ir atzinusi, ka:

“Lai valsts budžeta izstrādāšanas un pieņemšanas procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām par to, vai gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, Saeima nebūtu pieņēmusi atšķirīgu lēmumu. Pamats tiesību akta atzīšanai par spēkā neesošu varētu būt būtisks procesuālo noteikumu pārkāpums, kas radies, apzināti vai patvaļīgi neievērojot likuma prasības, vai arī tāds pārkāpums, kas radījis būtisku valsts vai sabiedrības interešu apdraudējumu”⁶⁹¹.

2017.gada augustā un septembrī, izstrādājot budžeta projektu 2018.gadam un Ietvara projektu 2018.–2020.gadam, Ministru prezidents paziņoja, ka koalīcijas partneri ir vienojušies, ka

“neveidos atsevišķu pašvaldību investīciju programmu un skatīs deputātu un citus priekšlikumus caur ministriju programmām”⁶⁹².

Revidenti izskatīja FM 22.08.2017. informatīvo ziņojumu MK par ministriju iesniegtajiem prioritārajiem pasākumiem 2018., 2019., un 2020.gadam. Revidenti salīdzināja šo ministriju pieteikumu apkopojumu ar MK 14.09.2017. apstiprinātajiem valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupas atbalstītajiem pieteikumiem prioritārajiem pasākumiem, tai skaitā neatkarīgajām institūcijām.

Revidenti konstatēja, ka MK apstiprinātie koalīcijas sadarbības partneru darba grupas atbalstītie pieteikumi veidojas no diviem avotiem:

- ❖ pieteikumi, kas ir tikuši iepriekš iesniegti kā ministriju prioritārie pasākumi atbilstoši budžeta izstrādes grafikam,

- ❖ pieteikumi, kas tika pievienoti izskatīšanai valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupā (un kam prioritārā pasākuma pieteikuma kods tiek uzrādīts tikai pēc MK 14.09.2017. sēdes).

Pieteikumi, kas tika pievienoti septembrī valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupā, nav atrodami MK 22.08.2017. FM apkopojumā par ministriju iesniegtajiem pieteikumiem prioritārajiem pasākumiem.

Pieteikumiem, kas tika pievienoti valdību veidojošo koalīcijas sadarbības partneru darba grupā, nav pielietota vienāda izskatīšanas kārtība ar tiem priekšlikumiem, ko ministrijas bija iesniegušas iepriekš, atbilstoši normatīvi noteiktai kārtībai⁶⁹³ un budžeta izstrādes grafikam⁶⁹⁴.

Revidenti ir konstatējuši, ka papildus ministriju iesniegtajiem prioritāro pasākumu pieprasījumiem **koalīcijas sadarbības partneru darba grupā tika atbalstīti šādi prioritārie pasākumi 2018.-2020.gadam par kopsummu 318 780 724 euro.**

Nr.	Prioritārā pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	2018.gads	2019.gads	2020.gads
Ministriju pasākumi kopā:			68 129 008	51 009 943	199 641 773
03.MK kopā:			225 444	155 444	155 444
3	03_04_P	Ekspertu piesaiste reformu novērtēšanai un kapacitātes stiprināšana	225 444	155 444	155 444
04.KNAB kopā:			599 327	799 327	999 327
4	04_01_P	Biroja kapacitātes stiprināšana	599 327	799 327	999 327
10.AM kopā:			912 000	847 000	847 000
6	10_01_P	Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsta pieaugums	847 000	847 000	847 000
7	10_02_P	Atbalsts nevalstiskajām organizācijām	65 000	0	0
11.ĀM kopā:			70 000	0	0
11	11_13_P	Zigfrīda Annas Meierovica pieminēkļa izveide Tukumā	70 000	0	0
12.EM kopā:			4 667 160	4 667 160	4 667 160
13	12_13_P	Valsts galvojumi bankas aizdevumiem mājokļu iegādei vai būvniecībai	4 000 000	4 000 000	4 000 000
14	12_10_P	Investīciju piesaistes un uzņēmējdarbības vides pilnveidošanas pasākumi	487 770	487 770	487 770
15	12_11_P	EM analītiskās kapacitātes stiprināšana	121 901	121 901	121 901
17	12_12_P	Nacionālā drošības likumā paredzētās funkcijas izpilde	57 489	57 489	57 489
13.FM kopā:			1 500 000	1 500 000	1 500 000
29	13_10_P	VID administratīvās struktūras reformas turpināšana, tajā skaitā APA un transfertcenu kapacitātes stiprināšana	1 500 000	1 500 000	1 500 000
14.IeM kopā:			1 663 894	1 500 000	1 500 000
42	14_46_P	Iekšlietu resora informācijas un komunikācijas tehnoloģiju infrastruktūras drošības uzlabošana (informācija klasificēta)	1 500 000	1 500 000	1 500 000
44	14_47_P	Integrētās Iekšlietu informācijas sistēmas apakšreģistra "Audžuģimeņu reģistrs" izveide	163 894	0	0
15.IZM kopā:			7 651 203	0	4 000 000
52	15_21_P	Studiju programmu sagatavošana nākamā posma akreditācijai, prioritāri STEM un pedagoģijas jomā	551 203	0	0
53	15_22_P	Papildus investīcijas valsts nozīmes sporta infrastruktūras attīstības projektu īstenošanai	5 900 000	0	4 000 000
54	15_23_P	Paralimpiskā sporta centra izveide	1 200 000	0	0
16.ZM kopā:			4 000 000	1 500 000	1 500 000
59	16_23_P	Valsts meža dienestam ugunsapsardzības specializētā autotransporta iegādei	2 500 000	0	0
60	16_24_P	Administratīvās kapacitātes palielināšanai uzraudzības, kontroles funkciju nodrošināšanai dzīvnieku un augu infekcijas slimību apkarošanas un ES fondu administrēšanas jomā, kā arī Personas datu aizsardzības regulas daļējai prasību izpildei, datu drošības, pieejamības un legimitātes nodrošināšanai, un IKT sistēmu integrācijai un attīstībai.	1 500 000	1 500 000	1 500 000
17.SM kopā:			4 000 000	0	0
63	17_20_P	Dzelzceļa publiskā infrastruktūra	4 000 000	0	0
18.LM kopā:			33 665 000	35 380 000	35 380 000
66	18_18_P	Ģimenes valsts pabalsta apmēra palielināšana	28 240 000	32 450 000	32 450 000
68	18_17_P	Sociāla rakstura institūcijām kapacitātes stiprināšanai un sociālām programmām bērnu tiesību aizsardzības jomās un ar šiem pasākumiem saistīto IT sistēmu pielāgošanai	2 602 000	1 330 000	1 330 000

Nr.	Prioritārā pasākuma kods	Pasākuma nosaukums	2018.gads	2019.gads	2020.gads
70	18_20_P	Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras administratīvās kapacitātes stiprināšana	1 600 000	1 600 000	1 600 000
72	18_19_P	Atbalsts nevalstiskajām organizācijām	325 000	0	0
74	18_21_P	Mērķdotācija pašvaldībām sociālajiem darbiniekiem, kuri strādā ar ģimenēm ar bērniem	898 000	0	0
19.TM kopā:			3 386 709	1 550 391	1 552 842
77	19_12_P	Papildu dotācija biedrības "Latvijas Politiski represēto apvienība" darbības nodrošināšanai	65 157	6657	6657
78	19_13_P	Dotācija biedrības "Rīgas Politiski represēto biedrība" darbības nodrošināšanai	8000	3000	3000
79	19_11_P	Satversmes aizsardzības biroja darbības nodrošināšana (Klasificēta informācija)	1 059 022	540 734	543 185
82	19_16_P	Uzņēmuma reģistra Publisko reģistru modernizācija	1 053 455	0	0
83	19_18_P	TM datu centra elektrosadales tīkla remonts	15 000	0	0
84	19_15_P	Ieslodzījuma vietu infrastruktūras remontdarbi un uzlabojumi	1 000 000	1 000 000	1 000 000
85	19_17_P	Konference par Vispārīgās datu aizsardzības regulas ieviešanu	50 000	0	0
86	19_14_P	Izpildu lietu reģistra tehnoloģisko resursu paplašināšana	136 075	0	0
19.TM (Zemesgrāmatu nodaļu, rajonu (pilsētu) tiesu, apgabaltiesas) kopā:			160 000	0	0
89	19_08_P_N	Drošības sistēmu ieviešana tiesās	160 000	0	0
21.VARAM kopā:			3 837 650	1 500 000	1 500 000
91	21_21_P	Vides uzraudzības stiprināšana (t.sk. algas inspektoriem)	1 500 000	1 500 000	1 500 000
93	21_22_P	Veselīga dzīvesveida aktivitāšu veicināšana Latgalē	120 000	0	0
94	21_23_P	"Latvijas Goda ģimenes gads" projekta īstenošanai	800 000	0	0
95	21_24_P	Atbalsta pasākums ražošanas atkritumu ilgtspējīgai apsaimniekošanai	900 000	0	0
96	21_25_P	Pilotprojekts pašvaldībās reemigrācijas veicināšanai "Reģionālās reemigrācijas koordinators"	425 699	0	0
97	21_26_P	Programma bērnam drošs bērnudārzs	91 951	0	0
22.KM kopā:			1 790 621	1 610 621	2 040 000
100	22_18_P	Nomas maksas izdevumi VSIA "Latvijas Nacionālais teātris" un PIKC "Ventspils mūzikas vidusskola"	270 621	270 621	200 000
101	22_17_P	Integrācijas pasākumu īstenošana	700 000	700 000	700 000
106	22_19_P	Sabiedrības saliedētība, kultūras mantojuma un sociālās atmiņas pasākumi, tai skaitā atbalsts NVO	820 000	140 000	140 000
109	22_20_P	Mērķprogramma vēsturisko un identitāti stiprinošo latviešu filmu ražošanai	0	500 000	1 000 000
74. resors "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums"			0	0	144 000 000
135		Veselības finansējuma nodrošināšana	0	0	144 000 000

Plānojot 2018.gada budžetu, finanšu ministrijai izdevās ieviest būtiskus uzlabojumus, lai novērstu iepriekšējo gadu "deputātu kvotu" piešķiršanas prakses trūkumus. Ministru prezidents iepriekš informēja sabiedrību, ka atteiksies no "deputātu kvotām" Saeimā. Revidenti konstatēja, ka faktiski no "deputātu kvotām" pilnībā neatteicās, tās iekļāva budžetā agrākā budžeta plānošanas posmā, Ministru kabinetā apstiprinot prioritāros pasākumus. Mainītā kārtība, kad "deputātu kvotas" netiek piešķirtas iepriekšējo gadu ierastajā praksē, kopumā vērtējams pozitīvi, jo diskusijas par prioritātēm un lēmumu pieņemšana notiek savlaicīgāk un "tuvāk" finansējuma saņēmējam. Balstoties uz konstatēto, revidenti secina, ka ir jāuzlabo caurskatāmība, jo prioritāro pasākumu pieteikumi Ministru kabinetam un diskusija par tiem finanšu ministra izveidotā darba grupā, nav publiski pieejama, salīdzinot ar to, ka deputātu priekšlikumi, kas iesniegti Saeimā uz 2.lasījumu, un debates ir publiski pieejamas.

Papildu sekas tam, ka līdzekļu piešķiršana notiek ārpus normatīvi noteiktās kārtības, ir zināmas nenoteiktības radīšana nozarēs, kā arī nozares speciālistu un sabiedrības neizpratne par līdzekļu piešķiršanas taisnīgumu. Par to liecina arī šīs lietderības revīzijas ietvaros veiktā ministriju un iestāžu aptauja.

20% no aptaujātajām ministrijām un iestādēm (anketas izsūtītas 162 ministrijām, neatkarīgajām institūcijām un tiešās valsts pārvaldes iestādēm, atbildes saņemtas no 137 (85%) respondentiem) uzskata,

ka budžeta plānošanas process nav caurskatāms (skatīt attēlu zemāk). No tām ministrijām un iestādēm, kas uzskata, ka ar procesa caurskatāmību ir problēmas, 18,8% uzskata, ka problēmas ir sadarbības posmā starp MK un Saeimu, un 31,3% uzskata, ka problēmas ir budžeta apstiprināšanas posmā. Tas nozīmē, ka 50,1% jeb **vairāk nekā puse no tām ministrijām un iestādēm, kas uzskata, ka ir problēmas ar budžeta plānošanas procesa caurskatāmību, norāda, ka problēmas ir noslēdzošajā budžeta apstiprināšanas posmā.**

Attēls Nr. 64 Revīzijas ietvaros veiktās aptaujas rezultāti. Respondentu atbilžu procentuālais sadalījums jautājumam par budžeta plānošanas procesa caurskatāmību.

<i>Ja uzskatāt, ka budžeta plānošanas process nav pilnībā caurskatāms, lūdzu, norādiet, kurā sadarbības posmā/posmos saskatāt trūkumus:</i>		
	Respondenti – tikai ministrijas	Respondenti – ministrijas un iestādes kopā
Nozares ministrija ↔ cita nozares ministrija	0,0%	7,5%
FM ↔ nozares ministrija	0,0%	11,3%
Nozares ministrija ↔ iestāde	0,0%	7,5%
Nozares ministrija/iestāde ↔ FM	8,3%	8,8%
FM ↔ MK	25,0%	13,8%
MK ↔ Saeima	16,7%	18,8%
Saeimas 1.lasījums ↔ 2.lasījums	41,7%	31,3%
Nav viedokļa	8,3%	1,3%

Revīzijas grupa vērtē, ka apjomīgu, neizvērtētu valsts budžeta likumprojekta grozījumu veikšana Saeimā Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā budžeta likumprojekta 2.lasījumā rada riskus budžeta kvalitātei.

Jāsecina, ka piešķirot līdzekļus kārtībā, kas nav noteikta tiesību aktos, tiek radīta situācija, ka budžeta apstiprināšanas process nav caurspīdīgs un lēmumi nav paredzami, turklāt nenotiek visaptverošas diskusijas, izvērtējot budžeta prioritātes, kompromisus, alternatīvu izmaksas (iespējas izmaksas) un lietderību. Šāda prakse neatbilst labiem budžeta plānošanas principiem.

Revidenti uzskata, ka visu līdzekļu piešķiršanai būtu jānotiek pēc vienotiem, caurskatāmiem principiem, vispirms kompleksi izvērtējot vajadzības un pēc tam plānojot nepieciešamo rīcību un izstrādājot budžeta pieprasījumus atbilstoši normatīvajos aktos jau noteiktajai kārtībai.

6. Budžeta plānošanas administrēšana

Par valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošiem normatīvajiem aktiem:	
Kādi ir galvenie normatīvie akti, kas regulē budžeta plānošanu?	✓ LBFV, kurš tika pieņemts 24.03.1994. ✓ Pašvaldību budžetu vadību galvenie regulējošie normatīvie akti ir LBFV, likums "Par pašvaldībām", likums "Par pašvaldību budžetiem".
Vai LBFV ir izdarīti bieži grozījumi?	Kopš 1994.gada likumā ir izdarīti grozījumi jau 34 reizes un uz likuma pamata kopš tā pieņemšanas ir izdoti 446 normatīvie akti, no kuriem šobrīd spēkā ir 172 normatīvie akti.
Kādā apmērā ir izdarīti grozījumi?	LBFV grozījumi ir veikti gan preambulā, gan terminos un pārejas noteikumos, gan 60 no 62 pantiem. LBFV 10 pantiem ir pievienoti kopskaitā 14 primanti. Grozījumi nav tikuši veikti tikai divos LBFV pantos: 1.pantā, kurā noteikts, kas ir budžets un tā mērķis, un 4.pantā, kas noteic, ka saimnieciskais gads sākas 1.janvārī un beidzas 31.decembrī.
Par NVO iesaisti valsts budžeta plānošanas procesā:	
Vai FM paredz NVO iesaisti valsts budžeta plānošanas procesā?	Normatīvais regulējums paredz, ka NVO ir iespēja iesaistīties debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem, alternatīvām izmaksām un lietderību. ⁶⁹⁵
Citi būtiski aspekti	Latvija ir iestājusies Atvērtās pārvaldības partnerībā.
Par budžeta plānošanas tehnisko nodrošinājumu:	
Kāda IS tiek lietota, plānojot valsts budžetu?	VVBPIIS, kura sastāv no divām apakšsistēmām (SAP (FM) un SAP (VK)), no kurām SAP (FM) sistēmu izmanto valsts budžeta plānošanai, tajā uzkrājot valsts budžeta plānu datus.
Kas vēl ir jāzina par budžeta plānošanā lietoto IS?	Resori ir pauduši viedokli, ka SAPs nav lietotājam parocīgs un piemērots un ir nepieciešama procesu automatizēšana. Tas būtiski samazinās dublētā manuālā darba apjomu.
Par valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāru attīstīšanu:	
Kas valsts pārvaldes darbiniekiem plāno un organizē apmācības?	Valsts administrācijas skola
Kas vēl organizē seminārus un apmācības?	FM; VID; resoru iekšējās apmācības
Veicot revīziju:	
<i>izmantoti šādi būtiskāki informācijas avoti</i>	Par valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošiem normatīvajiem aktiem – Satversmes tiesas 08.06.2012. spriedums lietā Nr.2011-18-01 "Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 162. Panta ceturtais daļas un 19.panta piektās daļas atbilstību LR Satversmes 1., 83. un 87.pantam", Starptautiskie grāmatvedības standarti, Pētījumi (SIA PricewaterhouseCoopers "Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.", 14.08.2013, SIA PricewaterhouseCoopers "Pētījums par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Rekomendāciju ziņojums.", 09.10.2013, LPS pasūtītais SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" veiktais zinātnisks pētījums "Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju", 2016.gada septembris) Par NVO iesaisti valsts budžeta plānošanas procesā – informācija no <i>Open Government Partnership Action Plan of Latvia</i>. Par budžeta plānošanas tehnisko nodrošinājumu – MK noteikumi Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem", MK rīkojums Nr.584 "Valsts finanšu informācijas attīstības sistēmas koncepcija", FM noteikumi Nr.12-29/34 "Finanšu ministrijas informācijas sistēmas lietošanas noteikumi", SAP programmatūras parolu politika "Enforce Password Security Policy at Logon", Starptautiskie standarti (ISO/IEC 17799:2005 (pāņemts Latvijas standarta statusā) "Informācijas

	tehnoloģija. Drošības metodika. Prakses kodekss informācijas drošības pārvaldībai.”, COBIT 4.1 standarts par informācijas tehnoloģiju sistēmu drošību), revidentu veiktās aptaujas (anketas izsūtītas 162 iestādēm, atbildes saņemtas no 132 iestādēm) rezultāti, revidentu 31.01.2017. tikšanās ar Lietuvas ARI pārstāvjiem un 24.01.2017. tikšanās ar Igaunijas ARI pārstāvjiem rezultāti. Par valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāru attīstīšanu – Valsts civildienesta likums, Valsts administrācijas skolas 2016.gada publiskais pārskats
izvirzīti šādi revīzijas kritēriji	OECD principi kā kritēriji: 4.princips – Ir nodrošināts, ka budžeta dokumenti (budžeta izstrādes process) un dati ir atklāti, caurskatāmi un pieejami; 5.princips – Ir nodrošinātas ietverošas, līdzdalību veicinošas un reālistiskas debates par budžeta iespējām; 10.princips – Tiek veicināta ar budžetu saistīto prognožu, fiskālo plānu un budžeta īstenošanas godprātība un kvalitāte ar stingru iekšējo kontroli. No OECD principiem tika atvasināti nacionālie kritēriji un jautājumi (skatīt vērtēšanas kritēriju tabulu ar revidenta vērtējumu zemāk). Apkopotu detalizētu informāciju par OECD principiem, izvirzītajiem nacionālajiem kritērijiem un jautājumiem, kā arī revidentu vērtējumu par kritēriju sasniegšanu, skatīt revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkuma tabulā ziņojuma beigās.

Galvenie secinājumi

Par valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem, revidenti secina, ka:

- ❖ LBFV piemīt būtiski trūkumi, turklāt nav viennozīmīgi saprotama LBFV un citu budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu (piem., likums “Par pašvaldībām”, likums “Par pašvaldību budžetiem”) savstarpējā sasaiste, un procesu regulējošie normatīvie akti nav skaidri un viennozīmīgi saprotami visiem procesa veicējiem;
- ❖ LBFV kritika un rekomendācija izstrādāt jaunu LBFV redakciju ir ietverta arī FM pasūtītajā pētījumā⁶⁹⁶ par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem, ko 2013.gadā izstrādāja PricewaterhouseCoopers SIA. FM par pētījumu ir samaksājusi 38 738 euro, un, lai arī saskaņā ar FM sniegto informāciju pētījumā gūtās atziņas pastāvīgi tiek izmantotas FM darbā, būtiskus LBFV identificētos trūkumus FM vēl arvien nav novērsusi;
- ❖ rīcība, kad nozīmīgi informatīvie ziņojumi par valsts ieņēmumiem un izdevumiem nav publiski pieejami arī pēc to apstiprināšanas, neatbilst valsts pārvaldes principiem;
- ❖ ministrijas neievēro LBFV 14.panta otro daļu un mēneša laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas nepublicē valsts pamatbudžetā tām apstiprinātos resursus izdevumu segšanai un izdevumus, kā arī to paskaidrojumus savās mājaslapās.

Par NVO iesaisti valsts budžeta plānošanas procesā:

- ❖ Normatīvajos aktos ir paredzēta sabiedrības līdzdalība dažādos likumprojektu pieņemšanas posmos, tajā skaitā Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta

LBFV piemīt būtiski trūkumi

NVO faktiski nav iespējams izteikt viedokli par budžeta prioritātēm

pieņemšanas posmā. Tādēļ, ka budžeta plānošanas process notiek sasteigti, ir iespējams izteikt viedokli tikai par jau izstrādātām budžeta prioritātēm.

Par budžeta plānošanas tehnisko nodrošinājumu:

- ❖ FM nav izdevies realizēt VFIS koncepcijā paredzēto pilnā apjomā, tāpēc jau 2006.gadā identificētais dublējošā manuālā darba slogs budžeta plānošanas procesā nav novērsts. FM desmit gadu laikā nav arī veikusi aprēķinus par izmaksām, kas šobrīd rodas nerealizētā VFIS projekta dēļ. Problēmas esamību jomā apstiprina arī revīzijas laikā veiktās aptaujas rezultāti. Respondenti ir norādījuši, ka:
 - ✓ SAP (FM) sistēma nav pietiekami automatizēta;
 - ✓ ir būtiska manuālā darba dublēšanās.
- ❖ savukārt SAP (FM) licenču pārvaldība nav pietiekama – netiek nodrošināta pietiekama lietotāju piekļuves pārvaldība darbam SAP (FM) sistēmā, jo piekļuvei sistēmā 69% gadījumu tiek izmantotas 2–10 gadus vecas paroles, kā arī tiek lietoti lietotāju konti tādiem darbiniekiem, kuri pārtraukuši darba tiesiskās attiecības ar iestādi, radot datu drošības apdraudējuma risku.

Par valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāru attīstīšanu:

- ❖ budžeta plānošanā iesaistītajiem darbiniekiem netiek piedāvātas speciālas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes budžeta plānošanas jomā.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošie normatīvie akti		
Vai LBFV ir loģisks un secīgi un skaidri apraksta kopbudžeta plānošanas procesu?	LBFV secīgi un skaidri apraksta galvenos kopbudžeta plānošanas procesus un nepieļauj neviennozīmīgu interpretāciju.	⊗ Nav sasniegts – LBFV piemīt būtiski trūkumi, turklāt nav viennozīmīgi saprotama LBFV un citu budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu (piem., likums “Par pašvaldībām”, likums “Par pašvaldību budžetiem”) savstarpējā sasaiste. Procesu regulējošie normatīvie akti nav skaidri un viennozīmīgi saprotami visiem procesa veicējiem.
NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā		
Vai ir veicināta NVO iesaiste debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm un lietderību?	NVO iesaiste debatēs par budžeta prioritātēm ir sistemātiska un kvalitatīva, jo ir izveidoti nepieciešamie apstākļi.	⊙ Sasniegts daļēji – lai gan normatīvajos aktos ir iestrādāti NVO iesaistes mehānismi, budžeta plānošanas process notiek sasteigti un ir iespējams izteikt viedokli tikai par jau izstrādātām budžeta prioritātēm.
Budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums		
Vai budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums ir ekonomisks un efektīvs?	Ir veikta maksimāla budžeta plānošanas procesa automatizēšana un netiek lieki izlietoti ministriju līdzekļi, darbiniekiem veicot apjomīgu manuālo darbu. Ministriju darbinieki SAP sistēmu lieto vismaz vienu reizi gadā.	⊗ Nav sasniegts – budžeta plānošanas procesā tiek izlietots būtisks budžeta plānošanā iesaistīto darbinieku laiks. ⊙ Sasniegts daļēji – lai gan lielākā daļa lietotāju SAP sistēmu lieto regulāri, revīzijā identificēti lietotāji, kuri sistēmu nav lietojuši vismaz gadu.

Revīzijas jautājums	Noteiktais kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts?
Valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāra attīstīšana		
Vai darbinieku prasmes un iemaņas tiek regulāri attīstītas?	Pašvaldību finanšu plānošanas darbiniekiem notiek regulāras apmācības par finanšu plānošanu un budžeta izstrādi, notiek labās prakses apmaiņa.	⊗ Nav sasniegts – budžeta plānošanā iesaistītajiem darbiniekiem netiek piedāvātas specifiskas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes budžeta plānošanas jomā.

6.1. Valsts un pašvaldību budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu trūkumi

LBFV ir izstrādāts laikā, kad Latvijas finanšu vadības sistēma tikai veidojās, tāpēc ir bijuši nepieciešami tik daudzi grozījumi likumā un šobrīd LBFV ir kā “salāpīta sega”.

LBFV piemīt būtiski trūkumi, turklāt nav viennozīmīgi saprotama LBFV un citu budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu (piem., likums “Par pašvaldībām”, likums “Par pašvaldību budžetiem”) savstarpējā sasaiste, un procesu regulējošie normatīvie akti nav skaidri un viennozīmīgi saprotami visām procesā iesaistītajām pusēm.

LBFV kritika un rekomendācija izstrādāt jaunu LBFV redakciju ir ietverta arī FM pasūtītajā pētījumā⁶⁹⁷ par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem, ko 2013.gadā izstrādāja PricewaterhouseCoopers SIA. FM par pētījumu ir samaksājusi 38 737,69 euro, un, lai arī saskaņā ar FM sniegto informāciju pētījumā gūtās atziņas pastāvīgi tiek izmantotas FM darbā, būtiskus LBFV identificētos trūkumus FM vēl arvien nav novērsusi.

Vairākas ministrijas neievēro LBFV⁶⁹⁸ un mēneša laikā pēc Gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas nepublicē valsts pamatbudžetā tām apstiprinātos resursus izdevumu segšanai un izdevumus, kā arī to paskaidrojumus savās mājaslapās, piem., piecus mēnešus pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas 2 no 13 ministrijām savās mājaslapās nebija publicējušas 2017.gada izdevumus un 8 no 13 ministrijām nebija publicējušas savās mājaslapās to budžeta paskaidrojumus.

Revīzijā konstatēts, ka kritika par fundamentāliem trūkumiem budžeta plānošanu regulējošajos normatīvajos aktos ir izskanējusi jau agrāk (12.pielikums).

Pamatojoties uz FM sniegto informāciju⁶⁹⁹ un FM darbības stratēģiju,⁷⁰⁰ revīzijā netika gūta pārlicība, ka FM plānotu konkrētas darbības budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu fundamentālā uzlabošanā.

FM viedoklis⁷⁰¹ ir, ka:

Jauna likuma izstrāde būtu efektīva tikai tajā gadījumā, ja notiktu būtiskās izmaiņas pašā budžeta procesā un finanšu vadības organizācijā. *kā arī, ka:*

*likuma vecums un veikto grozījumu skaits nevar kalpot par argumentu, ka likums būtu jāizdod no jauna*⁷⁰²,

Revidenti norāda, ka Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmatā⁷⁰³ teikts, ka, ja grozījumi tiek izdarīti lielākajā likuma daļā (vairāk par pusi), ieteicams apsvērt jauna likuma izstrādi, nevis izdarīt grozījumus esošajā likumā⁷⁰⁴.

Pašvaldību budžetus regulējošie normatīvie akti Latvijā – LBFV, likums “Par pašvaldībām”, likums “Par pašvaldību budžetiem” – nav vienīgi, kas ir būtiski pašvaldību budžeta un budžetēšanas jautājumu regulēšanā.

*“Normu saraksta apjoms ir ievērojams. Aplūkojot pašvaldību budžetu tiesisko ietvaru, jāsecina, ka tas ir daudzskaitlīgs un komplicēts, nereti ar nepietiekami izprotamu hierarhiju. Šāda situācija ar ne vienmēr izprotamām vai pretrunīgām normām, rada situāciju, ka kāda norma netiek ievērota (tai skaitā cita no paša sākuma, cita ar laiku “nomirst”) un attiecīgi sekmē tiesisko nihilismu.”*⁷⁰⁵

VARAM, kas ir vadošā valsts pārvaldes iestāde pašvaldību attīstības un pārraudzības jomā⁷⁰⁶, tās stratēģijā jau 2014.gadā ir norādījusi, ka “*ir konstatējusi virkni likuma “Par pašvaldībām” un citu tiesību aktu normu neatbilstību faktiskajai situācijai, normu savstarpēju kolīziju, kā arī normu piemērošanas un citas problēmas saistībā ar tiesisko regulējumu. Daļa konstatēto problēmu pastāvošajā tiesiskajā regulējumā ir fundamentālas, proti, attiecas uz pašvaldību kompetenci, pārvaldes struktūru, budžeta veidošanu un rīcību ar pašvaldību mantu, un ne tikai apgrūtina pašvaldību efektīvu darbību iedzīvotāju interesēs, bet arī valsts pārvaldes kopējo darbību, institūciju savstarpējo sadarbību un kompetences sadalījumu, racionālu valsts un pašvaldību finanšu resursu sadalījumu un izmantošanu.*”⁷⁰⁷

Valsts kontroles 04.09.2015. revīzijas ziņojumā Nr. 2.4.1-39-3/2014 “Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem pašvaldību gada pārskatu daļu” sniegts ieteikums VARAM izvērtēt nepieciešamību veikt normatīvā regulējuma, kas nosaka pašvaldību budžeta sagatavošanas kārtību, pilnveidošanu (precizēšanu) un attiecīgu metodisko norādījumu sagatavošanu. Izpildot Valsts kontroles uzdevumu, VARAM ar 03.05.2016. rīkojumu Nr. 113 izveidoja darba grupu un darba grupas darba rezultātā tika nolemts ierosināt FM veikt normatīvā regulējuma, kas nosaka pašvaldību budžeta sagatavošanas kārtību, grozījumus. Valsts kontrole ieteikuma ieviešanu ir atzinusi par uzsāktu, jo VARAM⁷⁰⁸ turpina darbu pie grozījumu likumā “Par pašvaldību budžetiem” izstrādāšanas.

Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmatā noteikts, ka:

*normatīvā akta tekstam jābūt skaidram, nepārprotamam un viennozīmīgam. Veidojot normatīvā akta tekstu, ne tikai jācenšas skaidri un precīzi identificēt subjektu un darbību (teikuma priekšmets un izteicējs), bet arī jāizvērtē, vai tiesību normu adresāts, lasot un interpretējot normatīvā akta tekstu, sapratīs tā mērķi.*⁷⁰⁹

2017.gada februārī revīzijas ietvaros Valsts kontrole nosūtīja aptaujas anketu ministrijām un iestādēm par budžeta plānošanas procesu un tās izteica vairākus priekšlikumus arī budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu uzlabošanai, ko revidenti izvērtēja šīs revīzijas gaitā.

20.03.2017. FM nosūtīja visām nozaru ministrijām un neatkarīgajām institūcijām faktiski identisku jautājumu, lūdzot sniegt viedokli par normatīvo aktu pilnveidošanas iespējām attiecībā uz ministriju

noteiktajiem pienākumiem valsts budžeta plānošanā, valsts budžeta pieprasījumu iesniegšanā u.c. Tātad FM jau 2017.gada pavasarī ir saņēmusi ministriju un iestāžu priekšlikumus procesu uzlabošanai. Kopumā ministrijas iesūtīja 109 priekšlikumus⁷¹⁰ (t.sk. VK un PKC iesniegušas 2 identiskus priekšlikumus). Lielākais priekšlikumu skaits procesu efektīvizēšanai un pilnveidošanai iesniegts par MK noteikumiem Nr.523 (30 priekšlikumi) un MK instrukciju Nr.8 (16 priekšlikumi), tādēļ FM izvēlējās IZ analizēt priekšlikumus MK noteikumu Nr.523 un MK instrukcijas Nr.8 efektīvizēšanai un pilnveidošanai. Ministrijas iesūtīja arī 13 priekšlikumus attiecībā uz LBFV. FM izvēlējās efektīvizēt procesu, kas liek saņemt Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas saskaņojumu par katru nākošajā saimnieciskajā gadā izmantotu iepriekšējā gadā radušos atlikumu no maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem vai, lai kārtējā gadā ielānotu neparedzētos ieņēmumus un veikt to izmantošanu, bet FM informatīvajā ziņojumā nav iekļāvusi ministriju citu priekšlikumu, kas attiecas uz LBFV, izvērtējumu.

Revidenti norāda, ka LBFV piemīt šādi trūkumi:

Trūkums	Konstatējumi
Struktūra un pantu secība ir nepārskatāma	LBFV nesniedz skaidri uztveramu informāciju par budžeta vadību valstī, jo secīgi neapruna galvenos valsts budžeta plānošanas un izpildes posmus (LBFV struktūra neseko, piem., OECD ieteikumos ⁷¹¹ norādītajiem šādiem secīgiem posmiem: budžeta izstrādāšana, budžeta apstiprināšana, budžeta izpilde, atskaitīšanās par budžetu. Šis arī tika norādīts FM pasūtītajā pētījumā ⁷¹²).
Nav skaidri saprotams LBFV mērķis un tā aptvertā jautājumu loks	piemēram, preambulā noteikts, ka LBFV nosaka gan valsts budžeta, gan pašvaldību budžetu izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību un atbildību budžeta procesā, tomēr 1.pantā budžets tiek definēts kā līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm (tātad – neattiecas uz pašvaldībām) un noteikts, ka budžets ir valdības finansiālās darbības un vadības pamatā (arī neattiecas uz pašvaldībām), un turpat 1.panta otrā daļa norāda arī konkrēti uz pašvaldībām, definējot, ka budžeta mērķis ir noteikt un pamatot, kādi līdzekļi nepieciešami valdībai, citām valsts institūcijām un pašvaldībām to valsts pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar likumdošanas aktiem, nodrošinot, lai tajā laikposmā, kuram šie līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi.
Lietotā terminoloģija nav korekta un iztrūkst būtisku terminu skaidrojumu	piemēram, termina “budžets” lietošana nav korekta, jo noteikts, ka tas ir līdzeklis valsts politikas realizācijai (izslēdzot pašvaldības, kas ir likuma tvērumā), nav skaidrots, kas ir LBFV lietotais termins “jaunās politikas iniciatīvas”, nav skaidrots, kas ir praksē lietotais termins “neatliekamie pasākumi”, “prioritārie pasākumi”; nav saturiski skaidroti un nodalīti termini dažādiem budžeta paskaidrojumos lietotajiem investīciju veidiem (privātās un publiskās investīcijas);
Lietotā terminoloģija nav konsekventa	piemēram, termina “budžets” lietošana nav konsekventa, jo ir runa gan par valsts, gan pašvaldības, gan vienkārši budžetu, piem., tiek lietots “valsts budžets”, “pašvaldības budžets”, “valsts budžets un pašvaldību budžets”, “valsts budžeta līdzekļi”, “valsts budžeta finansēts”, “valsts vai pašvaldības iestāde” un vienlaikus (bez norādēm, par kuru budžetu ir runa) “budžets”, “budžeta līdzekļi”, “budžeta iestādes”, “budžeta finansēts”, “budžeta izdevumi”, “budžeta izpildītāji”; līdzīgi arī termina “aizdevumi” lietošana nav konsekventa;
Nav skaidri saprotams subjektu lietojums	piemēram, ņemot vērā iepriekš norādītās terminoloģijas problēmas, nav viennozīmīgi saprotams, kas attiecas uz valsts un kas uz pašvaldību budžetu plānotājiem; tāpat arī nav skaidri saprotams pamatojums FM un finanšu ministra pienākumu nodalījumam;
Nav viennozīmīgi saprotama LBFV un citu normatīvo aktu savstarpējā sasaiste un attiecināmība	piemēram, ar likumu “Par pašvaldībām” un ar likumu “Par pašvaldību budžetiem” – saskaņā ar ietvertajām definīcijām gan LBFV nosaka pašvaldību budžetu izstrādāšanas, apstiprināšanas un izpildes kārtību, gan likums “Par pašvaldību budžetiem” nosaka pašvaldību budžetu sastādīšanas un izpildes kārtību; gan LBFV, gan likumā “Par pašvaldību budžetiem” ir norādīti dažādi pašvaldību budžetu mērķi – normatīvo aktu savstarpējās attiecināmības problēmu dēļ pastāv arī neskaidrības par pašvaldību speciālā budžeta veidošanu un saturu;
LBFV nav aktuāls pēdējo gadu prakses regulējums	nekas nav teikts par neatliekamajiem pasākumiem vai prioritārajiem pasākumiem (skat. ziņojuma sadaļu par attīstības plānošanu);

Revidenti norāda, ka šāda prakse neatbilst LBFV normām:

Neievērotā LBFV norma	Konstatējumi
3.panta otrā daļa	Norma paredz, ka valsts budžets un pašvaldību budžeti sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta (atbilstoši LBFV 8.panta pirmās daļas 4.p. pašvaldību speciālā budžeta ieņēmumus veido autoceļu fonda līdzekļi, dabas resursu nodokļa ieņēmumi, ostas maksas u.c.). Revīzijā konstatēts, ka praksē tā nav, jo valstī vairākās pašvaldībās nav šāda LBFV normām atbilstoša sadalījuma – no revīzijas apjomā iekļautajām 14 pašvaldībām Bauskas novada pašvaldības budžets sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta, bet speciālo budžetu veido tikai ziedojumi un dāvinājumi⁷¹³. 2016.gada pētījumā⁷¹⁴ norādīts, ka “Kopš 2010.gada vairākas pašvaldības jau ir atteikušās no budžeta dalījuma pamatbudžetā un speciālajā budžetā, atsevišķi atstājot tikai ziedojumu un dāvinājumu daļu. [...] Pašvaldības, kas nelieto speciālo budžetu (2015.gadā) ir Rīga, Jūrmala, Ikšķiles novads, Bauskas novads un Mērsrags novads. [...] Formāli sanāk, ka šīs pašvaldības, kas ieviesušas progresīvāku budžeta struktūru, nedarbojas saskaņā ar likuma normām.”⁷¹⁵ Arī FM ir norādījis⁷¹⁶, ka tas, ka atsevišķas pašvaldības speciālā budžeta pārskatu daļēji ir iekļāvušas pamatbudžeta pārskatā (saglabājot ziedojuma un dāvinājuma pārskatu) ir iemesls, kādēļ “pašvaldību pamatbudžeta pārskati nav izmantojami vienotas analīzes veikšanai”.
14.panta pirmā daļa	Norma noteic, ka informācija par valsts budžetu tiek regulāri publicēta pilnīgā visaptverošā un sabiedrībai viegli saprotamā formā un visi galvenie ziņojumi par valsts budžetu ir sabiedrībai pieejami. Praksē tā nenotiek. Revīzijā konstatēts, ka budžeta plānošanas laikā nozīmīgi ziņojumi par valsts budžetu sabiedrībai nav pieejami. Revīzijā secināts, ka budžeta plānošanas laikā 2014.–2016.gadā publiski nav bijuši pieejami, piemēram, šādi nozīmīgi budžeta plānošanas dokumenti: fiskālo risku deklarācijas projekts, IZ par ministriju jaunajām politikas iniciatīvām, par iespējām palielināt ieņēmumus, par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm, par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi, par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem, IZ par fiskālo risku deklarāciju. Turklāt 2016.gadā publiski nebija pieejams arī progresu ziņojums “Latvijas nacionālā reformu programma “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai”, Latvijas Stabilitātes programma 2016.–2019.gadam. Revīzijā konstatēts, ka: ✓ gatavojot 2015.gada budžetu, sabiedrībai 15 reizes nav bijuši publiski pieejami nozīmīgi budžeta plānošanas dokumenti laikā, kad tie tika izskatīti MK, piem., publiski nepieejamo dokumentu skaitā bija budžeta sagatavošanas grafika⁷¹⁷ pasākumi nr. 2, 8, 11-15, 17, 18, 21; ✓ gatavojot 2016.gada budžetu – 10 reizes nav bijuši publiski pieejami nozīmīgi budžeta plānošanas dokumenti, tai skaitā – budžeta sagatavošanas grafika⁷¹⁸ pasākumi nr. 2, 11-13. ✓ gatavojot 2017.gada budžetu – 11 reizes nav bijuši publiski pieejami nozīmīgi budžeta plānošanas dokumenti, tai skaitā – budžeta sagatavošanas grafika pasākumi nr. 2, 5, 7-9, 16; ✓ gatavojot 2018.gada budžetu līdz septembrim jau 9 reizes to izskatīšanas laikā MK sabiedrībai nav bijuši publiski pieejami nozīmīgi budžeta plānošanas dokumenti. Publiski nepieejamo dokumentu skaitā bija budžeta sagatavošanas grafika⁷¹⁹ pasākumi Nr. 1, 2, 4, 9, 10, 11, 12, piem., tādi nozīmīgi dokumenti kā IZ par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi, Latvijas Stabilitātes programma 2017.–2020.gadam, īpaši sabiedrību interesējošās Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021.gadam, IZ par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu, IZ par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm, FRD, kā arī IZ par fiskālās telpas pasākumiem un prioritārajiem pasākumiem. Revidenti saprot MK nepieciešamību atsevišķos gadījumos atsevišķiem budžeta plānošanas dokumentiem ierobežot pieejamību, bet vienlaikus uzskata, ka rīcība, kad nozīmīgi informatīvie ziņojumi par valsts ieņēmumiem un izdevumiem nav publiski pieejami ne tikai pirms, bet arī pēc to apstiprināšanas MK, neatbilst valsts pārvaldes principiem, piem., labas pārvaldības, informēšanas, atklātības pret privātpersonām principiem. Revidenti papildus norāda, ka attiecībā uz šo normu jāņem vērā, ka OECD Publiskās pārvaldības komiteja ir sniegusi līdzīga satura pievienošanās rekomendāciju⁷²⁰: <i>Uzlabot iesaistīto pušu līdzdalības kvalitāti budžeta procesā, papildinot tehnisko budžeta dokumentāciju ar skaidrāku, lietotājam draudzīgāku dokumentu, tādu kā Iedzīvotāja budžets, kas palīdzētu veicināt diskusijas</i>

Neievērotā LBFV norma	Konstatējumi
	par to, kādi ir vispārīgi rezultāti, kā arī veicināt izglītību par budžeta jautājumiem iedzīvotāju vidū. Atbilstoši apstiprinātajam pasākumu un uzdevumu plānam⁷²¹, sākot ar 2017.gada budžeta paskaidrojumiem, ministrijas šo OECD rekomendāciju plāno izpildīt, gatavojot Politikas un resursu vadības kartes kā daļu no budžeta paskaidrojumiem. Revidenti uzskata, ka budžeta paskaidrojumu uzlabošana nenodrošina, ka LBFV 14.panta pirmā daļa tiktu ievērota atbilstoši noteiktajam mērķim. Revīzijas noslēguma posmā FM 08.12.2017. vēstulē nr.15-2-03.1/8447 Valsts kontrolei norāda: <i>FM pirms mēneša uzsāka pilnībā pārveidot mājaslapas sadaļu par valsts budžetu. Izstrādes versija jau šobrīd ir pieejama internetā, kur var redzēt, ka sadaļa par Valsts budžetu ir pilnībā pārveidota. FM mājaslapa ir vietne, kur vienkopus jābūt pieejamai visai budžeta informācijai, nevis MK mājaslapa.</i>
14.panta otrā daļa	Norma noteic, ka ministrijas un citas centrālās valsts iestādes mēneša laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas publicē valsts pamatbudžetā tām apstiprinātos resursus izdevumu segšanai un izdevumus, kā arī to paskaidrojumus savā mājaslapā internetā. Revīzijā konstatēts⁷²², ka piecus mēnešus pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas 2 no 13 ministrijām savās mājaslapās nav publicējušas 2017.gada izdevumus un 8 no 13 ministrijām nav publicējušas savās mājaslapās to budžeta paskaidrojumus. Jāsecina, ka ne visas ministrijas ievēro LBFV 14.panta otrās daļas normas.
16.1 panta otrā daļa	Norma noteic, ka ministrijas iesniedz priekšlikumus JPI tikai tad, ja būs pieejami līdzekļi – praksē JPI pieprasījumi tiek sniegti neatkarīgi no pieejamo līdzekļu apjoma; detalizēta kritika par šo procesu ir izteikta ziņojuma sadaļā “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.
19.panta trešā daļa	Norma noteic, ka finanšu ministrs izvērtē budžeta pieprasījumus pēc to atbilstības paredzētajiem mērķiem, sasniedzamajiem rezultātiem, ekonomiskuma un efektivitātes. Revīzijas laikā FM norādīja⁷²³, ka praksē šāds atsevišķs vērtējums kā budžeta plānošanas procesa posms vai dokuments nepastāv, jo viss ministriju budžeta atsevišķu komponentu saskaņošanas un apstiprināšanas process ir jau noticis līdz tam, kad ministrijas tehniski iesniedz to budžeta pieprasījumus FM, un budžeta pieprasījumu iesniegšana pēc būtības ir formāla procedūra.
21.panta otrā daļa	Norma uzskaita gadskārtējā valsts budžeta likuma paskaidrojumos ietveramo informāciju, kur minēts, ka jāsniedz arī valsts budžeta pamatā liktās makroekonomiskās stratēģijas apraksts⁷²⁴ – praksē šāds makroekonomiskās stratēģijas apraksts netiek gatavots un paskaidrojumos nav ietverts.
21.panta otrās daļas 10.apakšpunkts	Atbilstoši šai normai gadskārtējā valsts budžeta likuma paskaidrojumos jāietver nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un parādu summas. Revīzijā konstatēts, ka pretēji tam, ka cita paskaidrojumos ietvertā informācija tiek uzrādīta gan par iepriekšējiem gadiem, gan uz priekšu – nākamajam saimnieciskajam gadam –, paskaidrojumu 4.sadaļā “Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas” nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un parādu summa tiek uzrādīta tikai par pagājušiem gadiem, bet nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un parādu summas netiek apkopoti uzrādītas plānojamam gadam. Revidenti secina, ka kvalitatīvas un viegli uztveramas informācijas par nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un parādu summām neuzrādīšana gala lēmuma pieņemējam – Saeimai – var ietekmēt pieņemtos lēmumus par nākamā gada budžetu (detalizēti šis jautājums apskatīts sadaļā “Fiskālā politika un fiskālās telpas noteikšana”).

Revidentu ieskatā tas ir īpaši svarīgi, lai procesu regulējošie normatīvie akti būtu skaidri un viennozīmīgi saprotami visiem procesa veicējiem, jo kā atzīts tiesību doktrīnā:

“Jāuzsver, ka valsts budžeta likuma neatbilstību augstāka juridiskā spēka normām veido tieši procesuālais pārkāpums”⁷²⁵

Jāsecina, ka LBFV piemīt būtiski trūkumi, praksē vairākas LBFV normas netiek ievērotas un, neskatoties uz arī agrāk konstatētajiem trūkumiem, budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu fundamentāla uzlabošana līdz šim nav notikusi.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka:

“Valsts budžeta izstrādāšanas un pieņemšanas procedūrai jābūt stabilai, būtiskus šīs procedūras noteikumus nedrīkst bieži mainīt un to izmaiņas ir jāpamato ar svarīgiem lēmumiem.”⁷²⁶

Tādēļ revidenti secina, ka FM nepieciešams izvērtēt, vai nebūtu lietderīgi galveno budžeta vadības dokumentu nevis bieži grozīt, bet izstrādāt no jauna, gan novēršot konstatētos LBFV trūkumus, izdzēšot arhaiskās normas, gan tajā iekļaujot aktuālās izmaiņas budžeta vadības praksē, piemēram, nepieciešamību plānot uz rezultātiem vērstu budžetu, nepieciešamību nodrošināt budžeta sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem.

6.2. NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā

Latvijas likumdošanas procesā ir paredzēta sabiedrības līdzdalība dažādos likumprojektu pieņemšanas posmos, tajā skaitā valsts budžeta likumprojekta pieņemšanas posmā. Tā iemesla dēļ, ka budžeta plānošanas process notiek sasteigti, NVO nereti ir iespējams izteikt viedokli tikai par jau izstrādātām budžeta prioritātēm.

Atvērtas pārvaldības partnerība

Valsts pārvaldei, veidojot valsts budžetu, jāsekmē sabiedrības izpratne, aktīva iesaiste un atbalsts politiskiem lēmumiem un iniciatīvām.

ĀM 14.09.2011. nosūtīja Nodomu protokolu pievienoties Atvērtas pārvaldības partnerībai⁷²⁷. Latvijas mērķis, iestājoties Atvērtas pārvaldības partnerībā, ir veidot un nostiprināt iedzīvotājiem draudzīgu, efektīvu, atvērtu, kā arī godīgu valsts pārvaldi. Latvija Atvērtās pārvaldības partnerības ietvaros ir apņēmusies stiprināt pilsonisko sabiedrību un nodrošināt tās aktīvu līdzdalību valdības darbā⁷²⁸.

Pilsoniskās sabiedrības iesaiste ar valsts attīstību saistīto lēmumu pieņemšanā pēdējo gadu laikā ir būtiski pieaugusi, tomēr vēl nevar uzskatīt, ka visu iesaistīto pušu un grupu būtiskās intereses tiek ņemtas vērā pietiekamā līmenī. Visu līmeņu publiskās pārvaldes struktūrām ir jāveido un jāuzlabo veidi ikdienas komunikācijai ar sabiedrību un nevalstisko sektoru.

Sadarbības iespējas

Revidenti šīs revīzijas ietvarā ir veikuši NVO aptauju, lai noskaidrotu to viedokli par valsts budžeta plānošanas procesu kopumā un par sabiedrības līdzdalību budžeta izstrādes procesā. Atbildes uz anketas jautājumiem tika saņemtas no 18 respondentiem – 15 NVO, 1 uzņēmējs (LDDK un LTRK biedrs), bet 2 respondenti atteicās sniegt savu viedokli (anketas par valsts budžeta plānošanas procesu NVO atbilžu kopsavilkumu skatīt 13.pielikumā).

68,8% no respondentiem darīja zināmu, ka piedalās budžeta plānošanas debatēs pēc pašu iniciatīvas, bet uzskata, ka šī iesaiste ir nepietiekama no NVO puses.

FM ir norādījusi⁷²⁹, ka NVO ir iespēja iesaistīties debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem, alternatīvām izmaksām un lietderību. Vienlaikus 81,3% respondenti – NVO – pauž viedokli, ka ietekmēt noteiktās budžeta prioritātes NVO nav iespējams. NVO piedalās budžeta plānošanas procesā, tikai izsakot viedokli par jau gataviem priekšlikumiem. Organizāciju vadība uzskata, ka Latvijas

tiesiskais regulējums plaši un konkrēti regulē sabiedrības līdzdalību, bet tas ir tendēts uz plānošanas dokumentu un tiesību aktu izstrādi, nevis skaidri nosaka, kā valsts pārvaldei jāiesaista un kā sabiedrības pārstāvji var iesaistīties tik būtiska dokumenta kā valsts budžets izstrādes procesā.

Sabiedrības līdzdalība likumprojekta “Par valsts budžetu 2017.gadam” izstrādes procesā tika nodrošināta sociālajiem partneriem⁷³⁰, kuri tika aicināti uz visām MK sēdēm, kurās tika izskatīti ar likumprojektu saistītie jautājumi. Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes sēdēs tika diskutēti par 2017.gada budžeta jautājumiem. Tika izskatīti LPS un pašvaldību pārstāvju priekšlikumi par aktuālajiem jautājumiem likumprojekta izstrādes procesā un iespēju robežās tika ņemti vērā.

FM katru gadu sniedz informāciju un piedalās diskusijās ar Nacionālo Trīspusējo sadarbības padomi saistībā ar budžeta sagatavošanas procesu. Budžeta un nodokļu politikas apakšpadome izstrādā savus priekšlikumus un sniedz atzinumus, kurus izskata Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes sēdēs attiecībā uz budžeta likumprojektu un lemj par atbalstu FM to virzīt tālāk uz Saeimu.

NVO turpretī, norāda, ka netiek ievērots MK kārtības rullis⁷³¹, kas nosaka, ka tiesību aktu projekti, kuri skar visu NVO darbību (NVO sektora horizontālie jautājumi), pirms to izskatīšanas MK iesniedzami VK izskatīšanai NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomē, un aicina turpmāk ieviest, ka valsts budžeta sagatavošanas procesā projekts tiek izdiskutēts NVO un MK sadarbības memoranda īstenošanas padomē, un šai padomei tiek nodrošinātas iespējas sniegt priekšlikumus par budžeta prioritātēm⁷³².

81,3% respondentu norāda, ka valsts budžets netiek plānots efektīvi un ekonomiski, un uz vidēja termiņa budžeta ietvaru nevar paļauties, jo tas netiek pilnībā ievērots.

Vairums NVO izmanto jebkuru iespēju iesaistīties debatēs, tomēr vairāku jautājumu risināšana ir pārcelta uz Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes Budžeta un nodokļu politikas apakšpadomes sēdēm, kur no NVO faktiski tiek uzklauts tikai LTRK/LDDK un arodbiedrību viedoklis. 68,8% respondenti vairākkārt ir norādījuši, ka NVO iesaistīšanās nedod iespēju budžeta plānošanas procesus ietekmēt, jo vairākas prioritātes, kas ietvertas deklarācijā un valsts attīstības dokumentos, tiek noliktas “otrajā plānā”, it īpaši tādas, kas neienes budžetā tiešus papildu ieņēmumus.

Revīzijas ietvaros tika veikta ne tikai NVO, bet arī ministriju un valsts budžeta iestāžu aptauja, kurā tika uzdots jautājums, vai valstī kopumā tiek veicināta pilsoņu un NVO iesaiste debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem un lietderību. No 137 respondentiem 72,9% atbildēja pozitīvi. Respondenti norādīja, ka būtu jāuzlabo komunikācija ar sabiedrību budžeta plānošanas procesā un detalizēti jāskaidro budžeta plānošanas norise, bet budžets ir jāgatavo un jāizstrādā lietpratējiem un nozares profesionāļiem, balstoties uz pieejamiem analītiskajiem datiem un prognozēm. Vienlaikus respondenti arī atzina, ka NVO iesaiste budžeta veidošanā netiek veicināta un tā ir formāla, jo daudz MK lēmumi vēl arvien tiek pieņemti slēgtās sēdēs.

Revidenti norāda, ka MK instrukcija⁷³³ par tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtību plaši raksturo, kāda informācija ir jānorāda likumprojekta anotācijas VI sadaļā “Sabiedrības līdzdalība un komunikācijas aktivitātes”. Šajā sadaļā jānorāda plānotās sabiedrības līdzdalības un komunikācijas aktivitātes saistībā ar projektu, sabiedrības līdzdalība projekta izstrādē, kā arī līdzdalības rezultāti, piemēram, informācija par sabiedrības informēšanas pasākumiem, kas tikuši organizēti projekta izstrādes laikā vai ko plānots organizēt pēc projekta pieņemšanas, informācija par pētījumiem, kas veikti, lai noskaidrotu sabiedrības attieksmi pret projektu, jānorāda visi līdzdalības veidi, kā arī sabiedrības pārstāvji, ar kuriem notikušas konsultācijas. Kā liecina revīzijā konstatētais, tas ne vienmēr tiek darīts un, gatavojot likumprojektus, šīs sadaļas netiek aizpildītas atbilstoši instrukcijas prasībām. Revīzijā

konstatēts, ka, piemēram, gatavojot pēdējos gadskārtējos valsts budžeta likumprojektus ik gadu šajā sadaļā tiek norādīts “ar masu mediju starpniecību sabiedrība ir informēta par likumprojekta “Par valsts budžetu 201X.gadam” izstrādes gaitu, svarīgākajiem prognozējamiem makroekonomiskajiem un fiskālajiem rādītājiem”, tādēļ jāsecina, ka šādas vispārīgas informācijas uzrādīšana neatbilst instrukcijas prasībām.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu NVO iesaisti budžeta plānošanā, revidenti aicina FM budžeta izstrādes procesā nodrošināt laicīgas diskusijas ar NVO par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem, alternatīvām izmaksām un lietderību.

6.3. Budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums

FM nav izdevies realizēt VFIS koncepcijā paredzēto pilnā apjomā un nodrošināt budžeta plānošanu vienotā elektroniskā vidē, tāpēc nav novērsti VFIS koncepcijā norādītie trūkumi, piemēram, budžeta plānošanas procesā pastāv atkārtota vienu un to pašu datu ievade dažādos formātos (*Excel*, *SAP* (FM)), kā arī ir smagnēja informācijas aprīte starp budžeta plānošanas procesā iesaistītajiem. FM nav veikusi VFIS koncepcijas ieviešanas gala ietekmes izvērtējumu un nav aprēķinājusi izmaksas, kas rodas nerealizētās VFIS koncepcijas dēļ. Problēmas esamību jomā apstiprina arī revīzijas laikā veiktās aptaujas rezultāti.

Savukārt *SAP* (FM) licenču pārvaldība nav pietiekoša –netiek nodrošināta pietiekama lietotāju piekļuves pārvaldība darbam *SAP* (FM) sistēmā, jo piekļuvei sistēmā 69% gadījumu tiek izmantotas 2–10 gadus vecas paroles, kā arī tiek lietoti lietotāji konti tādiem darbiniekiem, kuri pārtraukuši darba tiesiskās attiecības ar iestādi, radot datu drošības apdraudējuma risku.

Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstības koncepcija

MK 02.08.2006. apstiprināja VFIS koncepciju⁷³⁴, kas paredz, ka sistēmai jāatbalsta:

- ✓ makroekonomiskā un nodokļu ieņēmumu prognozēšana;
- ✓ **valsts un pašvaldību budžeta plānošana un sagatavošana (t.i., *SAP*)** un budžeta izpildes kontrole;
- ✓ naudas plūsmas prognozēšana;
- ✓ valsts parāda uzskaitē un vadība;
- ✓ valsts un pašvaldību finanšu uzskaites veikšana;
- ✓ ES SF, KF un VAP pārvaldība;
- ✓ valsts un pašvaldību iepirkumu veikšana.

VFIS koncepcija nosaka valsts un pašvaldību budžeta plānošanā, sagatavošanā un budžeta izpildes kontrolē pielietot C.1. variantu, kas paredz šādas veicamās izmaiņas⁷³⁵:

- ✓ visām valsts budžeta institūcijām, nozaru ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm valsts budžeta likumprojekta izstrādes posmā informācijas sistēmā sākotnēji jāievada budžeta pieprasījumi;
- ✓ visas valsts budžeta institūcijas, nozaru ministrijas un centrālās valsts iestādes budžeta pieprasījumus, finansēšanas plānus ievada (importē) Vienotajā valsts budžeta plānošanas un izpildes IS, kas tādējādi būtiski mazina līdz šim FM veikto manuālo darba apjomu iepriekš minēto dokumentu apstrādē.

VFIS koncepcija paredzēja augstāk minēto procesu un to atbalstošo IS ieviešanu vai pilnveidošanu valsts budžeta iestāžu līmenī laika posmā no 2006. līdz 2010.gadam⁷³⁶.

Jau 2006.gadā, izstrādājot VFIS koncepciju, tika identificētas arī šādas problēmas⁷³⁷ – valsts budžeta plānošanā tiek izmantots *Excel* rīks, kas nenodrošina dokumentu importu, tātad liels informācijas apjoms ir jāievada manuāli, kas prasa noteiktu darba un laika apmēru, kā arī var radīt kļūdas. VFIS koncepcijas mērķis bija samazināt manuālā darba apjomu un nodrošināt, ka budžeta plānošana notiek vienoti elektroniskā vidē. Desmit gadu laikā nav veikts VFIS koncepcijas ieviešanas gala ietekmes izvērtējums, kā arī izvērtējums, cik būtisks dublējoša manuālā darba apjoms tiek katru gadu izlietots, sagatavojot resoru budžetus.

FM, līdz 2012.gadam ieviešot Vienotās valsts budžeta plānošanas sistēmu (pagarinātais VFIS koncepcijas ieviešanas termiņš), kas ir balstīta uz starptautiski atzītu budžeta plānošanas un vadības sistēmu SAP, **bija plānojusi nodrošināt, ka visas valsts budžeta plānošanā izmantojamās informācijas ievadišana, apkopošana, apstrāde un atskaišu sagatavošana notiks vienviet.** Tika plānots, ka sistēmas lietotāji būs visas valsts budžeta iestādes – valsts budžeta sagatavošanai nepieciešamos datus būs iespējams iegūt ne tikai no ministrijām, bet arī no padotības iestādēm. Turklāt tika plānots, ka informācijas apmaiņa starp FM, ministrijām un iestādēm notiks, izmantojot drošu interneta telpu – vienoto valsts budžeta informācijas sistēmu, kurai būs pieeja tikai autorizētiem lietotājiem⁷³⁸. SAP sistēma ļauj veikt datu importu sistēmā no faila, pie nosacījuma, ka datu struktūra atbilst sistēmas formātam.

Budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums šobrīd

SAP (FM) sistēmu katrā no budžeta plānošanas posmiem izmanto FM darbinieki, sagatavojot budžeta bāzes izdevumus, tās precizējumus, maksimāli pieļaujamo izdevumu apjomu. Savukārt ministriju darbinieki SAP (FM) izmanto reizi gadā, sistēmā ievadot budžeta pieprasījuma datus. JPI / prioritārie pasākumi netiek plānoti SAP (FM) sistēmā, bet tiek plānoti *Excel* un informācija tiek manuāli ievadīta sistēmā gan par budžeta bāzi, gan par JPI / prioritārajiem pasākumiem.

Budžeta plānošanas process vienotā elektroniskā vidē nodrošinātu, ka turpmāk visas nepieciešamās korekcijas tiktu veiktas vienkopus sistematizētā veidā SAP (FM) sistēmā, nodrošinot informācijas ievadi vienu reizi, iestrādājot atbilstošas ievades lauku kontroles, kā arī ērtāku darbu padotības iestāžu līmenī un informācijas apmaiņu gan resoru ietvaros, gan ar kuratoriem.

Revīzijā nav izvirzīts mērķis novērtēt FM izvēlēta tehniskā rīka SAP (FM) tehniskās iespējas, lai nodrošinātu budžeta plānošanu vienoti elektroniskā vidē. Revidenti pieņem, ka FM atbilstoši VFIS koncepcijā definētajam mērķim ir iegādājusies atbilstošu tehnisko risinājumu, ar ko var sasniegt izvirzīto mērķi.

Revidenti ir vērtējuši, kādi budžeta plānošanas posmi notiek SAP (FM) sistēmā (skat. tabulu zemāk).

Tabula Nr.61. Budžeta datu informācijas aprīte budžeta plānošanas posmā / darba plūsma SAP (FM)

Mēnesis	Process	Datu sagatavošana	Datu forma
Janvāris	Bāze	Kurators sagatavo bāzes izdevumus (attiecīgā gada dati no iepriekšējā gadā apstiprinātā Ietvara likuma un veic korekcijas) no SAP (FM) importē atskaites formā uz <i>Excel</i> un nosūta saskaņošanai budžeta resoriem.	SAP -> <i>Excel</i>
Janvāris–februāris	Bāzes precizējumi un apstiprināšana	Ministrijas izskata bāzes izdevumus, un, ja nepieciešams veikt precizējumus, sūta precizējumus uz FM.	<i>Excel</i> + <i>Word</i> vēstule vai tikai <i>Word</i> vēstule
Janvāris–februāris		Kurators izvērtē piedāvātos precizējumus, ievada un pārbauda FM apstiprinātos bāzes precizējumus SAP (FM).	<i>Excel</i> / <i>Word</i> -> SAP
Februāris		Kurators sagatavo atbildes vēstuli resoram par apstiprinātajām un neapstiprinātajām korekcijām.	<i>Word</i> / SAP -> <i>Excel</i> pielikumi vēstulēm
Marts		MK apstiprina bāzi vidējam termiņam. Ir 2 saraksti – atbalstītie pasākumi un neatbalstītie pasākumi. (Precizētie bāzes izdevumi SAP (FM) tiek slēgti pēc apstiprināšanas).	
Jūnijs	JPI neatliekamie pasākumi	Ministrijas iesniedz FM JPI / neatliekamo pasākumu / prioritāro pasākumu pieprasījumus.	<i>Excel</i> (formas publicētas FM mājaslapā)
Jūnijs–jūlijs	prioritārie pasākumi	PKC un FM izvērtē JPI pieprasījumus.	Nav iesaistīta SAP sistēma
Augusts	Fiskālā telpa	FM sagatavo makroekonomiskās attīstības prognozes, fiskālās telpas aprēķinu, iespējamās pasākumus ieņēmumu palielināšanai/optimizācijai un apkopojumu par JPI pieprasījumiem iesniedz izskatīšanai un apstiprināšanai MK.	Nav iesaistīta SAP sistēma
Augusts	Fiskālā telpa	MK pieņem lēmumu par ieņēmumus palielinošajiem pasākumiem un atbalstāmajiem JPI / neatliekamajiem pasākumiem / prioritāriem pasākumiem atbilstoši pieejamajai fiskālajai telpai.	Nav iesaistīta SAP sistēma
Augusts	Bāzes precizēšana; maksimāli pieļaujamais izdevumu kopējais apjoms	Ministrijas precizē bāzi un iekļauj attīstības izdevumu daļu sadarbībā ar kuratoru atbilstoši MK lēmumiem. Kuratori SAP (FM) savada maksimāli pieļaujamo izdevumu kopējo apjomu katrai ministrijai nākamajam periodam (bāzes izdevumi +/- precizējumi + JPI / neatliekamie pasākumi / prioritārie pasākumi) un nosūta ministrijām informācijai <i>Excel</i> formātā.	✓ <i>Excel</i> (ministrijas un padotības iestādes) ✓ SAP / <i>Excel</i> (FM kuratori)
Septembris	Budžeta pieprasījums	Pamatojoties uz FM atsūtīto informāciju par maksimāli pieļaujamo izdevumu kopējo apjomu, budžeta resori, izmantojot SAP portālu, ievada budžeta pieprasījumus. Padotības iestādēm nav pieejas SAP, tās sagatavo budžeta pieprasījumus par savām budžeta programmām <i>Excel</i> formātā, sūta savai nozares ministrijai. Ministrija pirms datu ievades SAP apkopo padotības iestāžu datus <i>Excel</i> un ievada kopējo resora budžeta pieprasījumu SAP. Budžeta paskaidrojumus sagatavo <i>Word</i> formātā – padotības iestādes sagatavo savu daļu, nosūta ministrijai, ministrija apkopo, nosūta FM saskaņošanai un apkopošanai kopējos budžeta likuma paskaidrojumus. Ministrijas vienīgo reizi izmanto SAP, ievadot budžeta pieprasījumus.	SAP (ministrijas) <i>Excel</i> (padotības iestādes ministrijas vajadzībām) <i>Word</i> (padotības iestādes un ministrijas)
Novembris–decembris	Budžeta apstiprināšana	Pēc tam, kad Saeima ir apstiprinājusi budžetu, ministrijas sadarbībā ar kuratoru precizē budžeta pieprasījumus SAP atbilstoši Saeimas lēmumiem. Tiek precizēti un papildināti budžeta paskaidrojumi <i>Word</i> atbilstoši Saeimas lemtajam.	SAP (ministrijas) <i>Word</i> (ministrijas un kuratori)

Valsts kontroles revidenti ir salīdzinājuši 2006.gadā FM identificētos trūkumus budžeta plānošanas sistēmā un šobrīd esošo informācijas apriti un secinājuši, ka 2006.gadā apzinātie budžeta plānošanas sistēmas trūkumi nav novērsti.

Tabula Nr.62. 2006.gadā identificētie budžeta plānošanas sistēmas trūkumi salīdzinājumā ar šī brīža situāciju

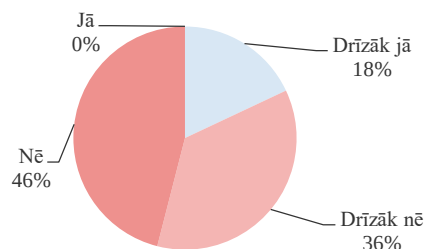
Nr.	2006.gada identificētās problēmas	2017.gada esošie trūkumi	Vērtējums
1.	Valsts budžeta plānošanā tiek izmantots <i>Excel</i> rīks.	Valsts budžeta plānošanā vairākos posmos vēl arvien tiek izmantots <i>Excel</i> / <i>Word</i> rīks. (Piemēram, nepieciešamās korekcijas budžeta bāzes izdevumu apjomā tiek komunicētas ar resoriem <i>Excel</i> failā, nevis resori var iepazīties ar korekcijām SAP (FM) sistēmā.)	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti daļēji. Šobrīd vairāki budžeta plānošanas posmi tiek nodrošināti SAP (FM), piemēram, budžeta bāzes izdevumi tiek fiksēti sistēmā pēc tam, kad tie ir saskaņoti ar budžeta resoriem <i>Excel</i> formātā. Kurators veicamās izmaiņas pēc bāzes apstiprināšanas un tehniskos precizējumus uzkrāj <i>Excel</i> kontroles failā un visas izmaiņas vada SAP (FM) gada otrajā pusē, kad tiek ievadīta informācija par prioritārajiem pasākumiem un tiek aprēķināts maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms. Manuālā darba samazinājumu veicinātu visu korekciju / izmaiņu ievade uzreiz SAP sistēmā.
2.	Resori budžeta pieprasījumus iesniegšanai FM sastāda saskaņā ar finanšu ministra izdoto budžeta pieprasījumu izstrādāšanas instrukciju, izmantojot instrukcijā definētās formas, kas prasa lielu manuālā darba apjomu un tādējādi būtiski apgrūtina valsts budžeta plānošanas procesu	Pēc tam, kad FM ir vienojusies ar budžeta resoriem par maksimālo budžeta izdevumu kopējo apjomu, saskaņojot to <i>Excel</i> formā un apmainoties ar informāciju e-pasta sarakstē, budžeta resori ievada SAP (FM) sistēmas portālā budžeta pieprasījumus, kur ir iespējams ģenerēt dažādas atskaišu formas, atkarībā no nepieciešamās informācijas.	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti daļēji. Šobrīd resori apstiprinātos budžeta pieprasījumus ievada SAP (FM). FM 2017.gadā ir veicis budžeta pieprasījumu veidlapu izvērtēšanu, lai optimizētu budžeta pieprasījumu procesu un mazinātu papildu slogu. Vēl būtiskāk optimizēt budžeta pieprasījumu procesu būtu iespējams, ja tiktu nodrošināta bāzes izdevumu un tālāko to izmaiņu plānošana jau SAP (FM) sistēmā, tādējādi samazinot atkārtotas datu ievades nepieciešamību. Trūkumi pilnībā būtu novērsti, ja budžeta pieprasījumu skaņošana jau notiktu SAP vidē, nevis saskaņots <i>Excel</i> formā, un tad ievadīts SAP vidē.
3.	Informācija tiek nodota/saņemta gan papīra, gan elektroniskā formā, izmantojot e-pastu datnes nosūtīšanai	Informācija tiek nodota/saņemta elektroniskā formā (<i>Excel</i> / <i>Word</i>).	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti daļēji. Vēl arvien informācijas apmaiņa, saskaņojot budžeta bāzes pieprasījumus, notiek e-pastu formā, nevis vienotā informācijas sistēmā. Pozitīvi vērtējams, ka kopš 2017.gada budžeta pieprasījumi vairs nav jāsniedz papīra formā, bet ir jāiesniedz tikai Valsts sekretāra parakstīta apstiprinājuma vēstule par veidlapu elektronisku iesniegšanu. Ja visas izmaiņas budžeta izdevumu apjomā notiktu SAP (FM) vidē, jau sākot no bāzes izdevumu saskaņošanas un līdz budžeta pieprasījumu apstiprināšanai, nodrošinot atbildīgajiem darbiniekiem autorizācijas iespējas, tiktu nodrošināta izsekojama informācijas apmaiņa vienā elektroniskā platformā.
4.	Ja nepieciešams izdarīt korekcijas, institūcija veic izmaiņas <i>Excel</i> datnē un nosūta dokumentu atkārtoti	Sākotnējās bāzes korekcijas tiek iesniegtas FM kuratoriem <i>Excel</i> formā. Taču dažos // vairākos gadījumos priekšlikumus bāzes izdevumu izmaiņām budžeta resori iesniedz aprakstošā vēstules formā (<i>Word</i>). Prioritārie pasākumi (neatliekamie pasākumi / JPI) tiek iesniegti <i>Excel</i> formā.	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti daļēji. Revidentu vērtējumā ir nepieciešams nodrošināt, ka bāzes un maksimālie izdevumi tiek plānoti SAP (FM) sistēmā, iesaistot attiecīgos resorus jau budžeta izdevumu saskaņošanas un korekciju veikšanas brīdī.

Nr.	2006.gada problēmas	identificētās	2017.gada esošie trūkumi	Vērtējums
			Resori nevar ievadīt bāzes un maksimālo izdevumu korekcijas SAP (FM), tādas izmaiņas var veikt tikai FM kuratori. Budžeta resori var koriģēt SAP (FM) tikai budžeta pieprasījumus.	
5.	Budžeta plānošanas sistēma pašreiz nenodrošina valsts budžeta dokumenta (Excel datnes) importu.		SAP (FM) nav iespējams ieimportēt, piemēram, bāzes izdevumus vai JPI (neatliekamie pasākumi / prioritārie pasākumi) pieprasījumus no <i>Excel</i> , dati jāievada manuāli. SAP sistēma ļauj veikt datu importu sistēmā no faila, pie nosacījuma, ka datu struktūra atbilst sistēmas formātam.	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti daļēji.
6.	FM darbinieks manuāli ievada valsts budžeta likuma datus, kas tādējādi prasa noteiktu darba un laika apmēru, kā arī var radīt kļūdas.		Trūkums ir novērsts.	2006.gadā identificētie trūkumi novērsti.

Revidenti jau iepriekš ir norādījuši, ka bāzes izdevumu saskaņošanas process notiek *Excel* veidlapu apmaiņas veidā, turklāt tajās ne vienmēr ir izveidotas formulas, tāpēc, veicot bāzes izdevumu aprēķinu precizējumus, pastāv kļūdu risks vai arī iestādei nepieciešams izlietot resursus, tabulās izveidojot formulas.

Būtiskākās problēmas, kādas pastāv šobrīd iedibinātās budžeta plānošanas informācijas aprites dēļ, ir dubulta vienu un to pašu datu ievade, smagnēja informācijas aprīte starp kuratoru un budžeta resoru un starp nozares ministriju un tās padotības iestādēm. Turklāt tā kā liela daļa informācijas tiek sagatavota un koriģēta *Excel* formātā, kur nav iespējams nodrošināt auditācijas pierakstus, ir apgrūtināta datu caurskatāmība un izsekojamība.

Nozaru ministrijas, kuras ir galvenie FM sadarbības partneri, plānojot valsts budžetu, ir norādījušas, ka budžeta bāzes izdevumu un attīstības izdevumu pieprasījumu veidlapu aizpildīšana nenotiek vienotā elektroniskā vidē un ieguldāmais darbs, sagatavojot gan bāzes izdevumus, gan attīstības izdevumu pieprasījumus, ir nesamērīgs.

Attēls Nr.65. Nozaru ministriju apmierinātība ar pašreizējo budžeta plānošanas tehnisko nodrošinājumu

Par iespējamiem uzlabojumiem budžeta plānošanas sistēmā apvaicātie respondenti ir norādījuši, ka:

Lai ievadītu SAP sistēmā datus, tik un tā tiek sagatavota Excel tabula vai dokumenti Word formātā, pēc kuriem tiek vadīta informācija. Sniedzot priekšlikumus Excel formātā, ir iespējamas dažādas tehniskas neprecizitātes, ja nepieciešams iesniegt vairākus priekšlikumus.

Saņemtajai bāzes precizēšanas veidlapai, kas ģenerēta no SAP sistēmas, ir tikai informatīvs raksturs, jo, lai to aizpildītu, precizētu un aktualizētu, ir nepieciešams Excel formātā sagatavot dublējumu ar formulām, kas ir ļoti ietilpīgs papildu darbs. SAP sistēma tiek izmantota tikai budžeta pieprasījuma veidlapu iesniegšanai FM.

Visi budžeta plānošanas procesi – budžeta bāzes sagatavošana, precizēšana un saskaņošana, budžeta pieprasījuma sagatavošana un ievadīšana un iesniegšana, sākotnējo budžeta programmu, apakšprogrammu tāmju sagatavošana un iesniegšana un to precizēšana saimnieciskā gada laikā – varētu notikt centralizēti vienā valsts informācijas sistēmā.

Budžeta bāzes izdevumu un attīstības izdevumu pieprasījumu veidlapu aizpildīšana nav automatizēta un veicamā manuālā darba apjoms nav adekvāts.

Uzskatām, ka bāzes sagatavošanas process ir jāpilnveido un jānovada līdz nozares ministrijām, lai arī nozares ministrijas bāzes sagatavošanas procesā varētu strādāt SAP vidē vai citā bāzes izdevumu sagatavošanai izstrādātā IT sistēmā. Sistēma izslēgtu tehniskās un matemātiskās neprecizitātes, kā arī operatīvāk varētu strādāt gan nozaru ministrijas ar padotības iestādēm, gan ministrijas ar FM.

Budžeta plānošanas portālā SAP nepieciešams nodrošināt informācijas ievadi arī padotības iestādēm.

Revidenti atzinīgi vērtē FM šobrīd uzsākto budžeta pieprasījumu procesa optimizēšanu – samazināts un optimizēts veidlapu skaits, nav jāiesniedz SAP sagatavotās veidlapas atkārtoti papīrā. Tomēr, lai varētu uzskatīt, ka budžeta plānošana notiek vienoti elektroniskā vidē, revidentu ieskatā būtu veicami vēl vairāki uzlabojumi, piemēram:

- ❖ nepieciešams nodrošināt, ka budžeta resori veic bāzes un maksimālo izdevumu plānošanu un precizēšanu SAP (FM) sistēmā jau no paša sākuma, kad sākas darbs pie bāzes izdevumu sagatavošanas;
- ❖ jāizvērtē iespēja attīstības izdevumu pieteikumus iesniegt, vērtēt un apkopot SAP (FM) sistēmā;
- ❖ padotības iestādēm būtu īstenojama līdzīga pieeja budžeta pieprasījumu iesniegšanai SAP (FM), kāda tiek izmantota ministrijas līmenī. Apzinoties padotības iestāžu skaitu ministrijās un šādu izmaiņu laikietilpīgumu, tomēr būtu jāvērtē iespēja nodrošināt padotības iestādēm patstāvīgi elektroniskajā platformā iesniegt budžeta pieprasījumus, kuru uzraudzību un konsolidāciju veiktu atbildīgā nozares ministrija.

Tāpēc revidenti secina, ka budžeta plānošanas process un posmi pilnībā nav elektronizēti vienkopus informācijas sistēmā, kā tas sākotnēji tika plānots VFIS koncepcijā. Revidentu ieskatā, veicot tālāku procesu optimizēšanu un turpmāku pilnveidošanu valsts budžeta plānošanā, FM ir jāveic šobrīd procesā iesaistīto administratīvo resursu patēriņa aprēķins un jāsalāgo tas ar nepieciešamo finansējumu jaunu/papildu IT risinājumu sakarā. Apzinoties to, ka jau šobrīd ir redzamas indikācijas, kas norāda uz nepamatoto papildu slogu, jaunā risinājuma realizēšanai nebūtu jāpiesaista papildu budžeta līdzekļi.

SAP uzturēšana un piekļuves tiesības

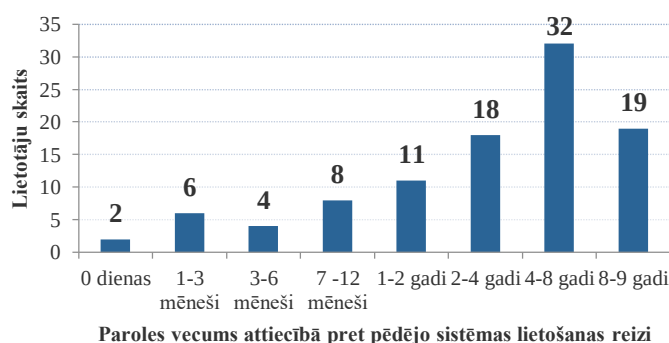
Saskaņā ar Valsts informācijas sistēmu reģistru, SAP (FM) ir Valsts informācijas sistēmu likuma subjekts.

Revidenti ir identificējuši vairākas nepilnības SAP (FM) piekļuves pārvaldībā, kuras ir nepieciešams novērst, lai samazinātu datu drošības riskus.

SAP (FM) sistēmas lietotāju sarakstā (29.11.2016.) konstatēts, ka 69% lietotāji ikdienas darbā ar sistēmu autentifikācijai izmanto 2–10 gadus vecas paroles.

Attēls Nr.66. Pēdējais SAP (FM) aktīvo lietotāju parolu maiņas gads un paroles vecums dienās starp pēdējā paroles maiņas datumu un pēdējo autentifikācijas datumu sistēmā

Pēdējais paroles maiņas gads	Lietotāju skaits, kurš konkrētajā gadā mainījis paroli
2007	14
2008	6
2009	15
2010	4
2011	6
2012	7
2013	9
2014	9
2015	16
2016	18

Veicot SAP (FM) lietotāja saraksta⁷³⁹ un lietotāju veikto darbību no 01.01.2016. līdz 31.12.2016. analīzi, konstatētas vairākas neatbilstības piekļuves pārvaldībā:

- vienam lietotājam nav slēgta piekļuve, lai gan darba tiesiskās attiecības ar ministriju (KM) pārtrauktas 2014.gadā⁷⁴⁰. Atbrīvotā darbinieka piekļuves rekvizīti izmantoti vēl 2016.gadā;
- pastāvīgas piekļuves tiesības saglabātas trīs⁷⁴¹ ārpalpojuma sniedzējiem – SIA “Informācijas tehnoloģiju centrs” un SIA “Lattelecom” darbiniekiem. Viens no tiem ir veicis darbības sistēmā, lai novērstu kļūdu Bruto funkciju atskaitēs. Pozitīvi vērtējams, ka vajadzība kļūdu novērst bija pieteikta izmaiņu pieprasījumu un problēmziņojumu reģistrā;
- lai pārskatītu citu iestāžu datus,⁷⁴² tiek izmantoti tehniskie lietotāju konti⁷⁴³, kas nav sasaistāmi ar konkrētu darbinieku.

Saskaņā ar Valsts kases sniegto informāciju⁷⁴⁴ SAP (FM) licenču izmaksas gadā ir 64 000 euro, kas balstās uz lietotāju skaitu.

FM skaidro, ka “ieviešot SAP kopumā, tika iegādātas 220 licences un šis skaits ir nemainīgs. Par šo licenču uzturēšanu FM maksā pieejamības/nomas maksu katru gadu, neatkarīgi no tā vai tiek izmantotas visas licences, vai tikai daļa no tām, pieejamības/nomas maksa ir jāmaksā par visām licencēm. FM ir tiesības samazināt licenču skaitu un turpmāk nemaksāt pieejamības/nomas maksu, bet, ja šīs licences FM būs nepieciešamas pēc laika, tad par to aktivizēšanu atkal būs jāmaksā pilna licences vērtība.”

Veicot SAP (FM) Plānošanas bloka lietotāju saraksta⁷⁴⁵ analīzi, konstatēts, ka vismaz seši lietotāji sistēmu nav lietojuši, tāpēc FM par SAP (FM) licenču uzturēšanu kopš 2016.gadā ir pārmaksājusi vismaz 873 euro⁷⁴⁶.

Tabula Nr.63. SAP (FM) sistēmas Plānošanas bloka neaktīvo lietotāju saraksts

Lietotājs	Sistēma pēdējo reizi lietota (datums)	Sistēma nav lietota (gads)				Sistēmas nelietošanas pilni gadi (skaits)	Sistēmas nelietošanas izmaksas (kopā)
		2013	2014	2015	2016		
FM – Lietotājs 1 ⁷⁴⁷	03.02.2012.	x	x	x	x	4	
VK – Lietotājs 2 ⁷⁴⁸	28.02.2014.			x	x	2	
FM – Lietotājs 3	18.08.2015.				x	1	291 euro
M11– Lietotājs 4	02.12.2015.				x	1	291 euro
VK – Lietotājs 5 ⁷⁴⁹	10.03.2015.				x	1	
FM – Lietotājs 6	03.12.2015. (izveidots lietotāja kods, bet sistēma nekad nav lietota)				x	1	291 euro
Kopā:							873 euro

6.4. Valsts pārvaldes darbinieku prasmju un iemaņu regulāra attīstīšana

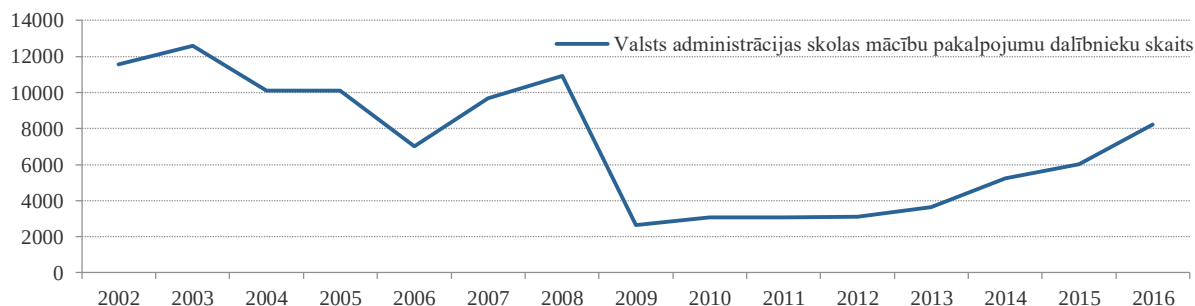
Efektīvai valsts pārvaldei ir jābūt darba instrumentam, ar kura palīdzību iespējams sasniegt nospraustos valsts attīstības mērķus un sabiedrības labklājības pieaugumu. Valsts pārvaldes galvenais resurss ir personāls, kura kompetence ir izšķirošs faktors valsts pārvaldes darbībai sabiedrības interesēs un virzībai uz attīstību.

Budžeta plānošanā iesaistītajiem darbiniekiem netiek piedāvātas speciālas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes budžeta plānošanas jomā.

EK ir norādījusi, ka:

“Valsts pārvaldes kvalitāte ir svarīga Eiropas konkurētspējai. Moderna, inovatīva un efektīva valsts pārvalde ir nepieciešama, lai nodrošinātu Eiropas atveseļošanas un izaugsmes potenciāla atvēršanu.”⁷⁵⁰

Lai nodrošinātu darbinieku kompetences celšanu, tiek veiktas apmācības, kuras var nodrošināt darbinieku zināšanu atbilstību veicamajam darbam, piemēram, mainoties amata pienākumiem, kuri iekļauj budžeta plānošanu. Valsts pārvaldes darbiniekiem apmācības plāno un organizē Valsts administrācijas skola⁷⁵¹, kura mācību programmas izstrādā saskaņā ar VK pasūtījumu kārtējam gadam⁷⁵². Viens no MK 30.12.2014. rīkojuma Nr.827 “Par Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam”⁷⁵³ rīcības virzieniem ir profesionāla valsts pārvaldes attīstība, kas ir balstīts uz MK 06.02.2013. rīkojumu Nr.48 “Par Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības koncepciju”. Revīzijā konstatēts, ka kopš 2009.gada pieaug Valsts administrācijas skolā apmācīto skaits (skat. attēlā zemāk).

Attēls Nr.67. Valsts administrācijas skolas mācību pakalpojumu dalībnieku skaits⁷⁵⁴

Valsts administrācijas skolā tiek piedāvāti dažādi apmācību moduļi, piemēram, ar budžeta plānošanu ir saistīts modulis F “Finanšu vadība un grāmatvedība”⁷⁵⁵. Revīzijā konstatēts, ka piedāvātie kursi vairāk ir par grāmatvedības kārtības, nevis finanšu vadības jautājumiem.

Revidentu ieskatā FM, kā institūcijai ar vislielāko kompetenci un pieredzi valsts budžeta plānošanas jomā, nepieciešams aktīvāk iesaistīties valsts pārvaldes darbinieku apmācībā par budžeta plānošanas jautājumiem.

FM Iekšējais audits ir konstatējis, ka saistībā ar valsts budžeta vadības veidošanu un īstenošanas procesu, FM piedāvā apmeklēt tās organizētos seminārus, mācības, diskusijas un iesaistīties darba grupās, kā arī sniedz konsultācijas dažādos formātos, piemēram:

- ❖ vienkāršos gadījumos notiek elektroniskas konsultācijas ar vecāko ekspertu, referentu, kuratoru;
- ❖ komplicētākos gadījumos tiek piesaistīti vadītāji, eksperti no Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas u.tml. atbilstoši kompetencei;
- ❖ gadījumos, ja jautājumi atkārtojas, tiek apsvērta iespēja organizēt tikšanos klātienē vai semināru veidā. Biežāk uzdotie jautājumi un skaidrojumi tiek apkopoti un publiskoti FM mājaslapā, tādējādi skaidrojošā informācija kļūst pieejama lielākam interesentu skaitam;
- ❖ īpaši svarīgos gadījumos, piemēram, kad tiek īstenotas būtiskas izmaiņas normatīvajos aktos, Ietvara likumprojekta un Gadskārtējā valsts budžeta izstrādē un virzībā, sadarbībā ar Komunikācijas departamentu tiek izstrādāti atsevišķi komunikācijas plāni ar aktivitāšu grafiku, kurā piedalās arī FM augstākā vadība;
- ❖ normatīvo aktu izmaiņu gadījumā konsultācijas par budžeta plānošanu un izpildes uzraudzību (finanšu vadību) atbildīgajiem darbiniekiem tiek rīkotas preventīvi, veicinot izpratni par gaidāmajām izmaiņām un nepieciešamām rīcībām. Informācija tiek sniegta gan Valsts sekretāru sanāsmē, gan MK, kā arī Saeimas komisijās. Skaidrojoši semināri tiek rīkoti iekšēji ministrijā, piemēram, Finanšu vadības un metodoloģijas departaments → FM BD speciālistiem;
- ❖ aktuālā informācija regulāri tiek publiskota FM mājaslapā, tādējādi arī ir nodrošināta iespēja sabiedrībai piedalīties normatīvā akta projekta izstrādē;
- ❖ katru gadu tiek rīkoti semināri, kurus kopīgi organizē un/vai kuros piedalās FM BD, Finanšu vadības un metodoloģijas departaments, Pašvaldību finansiālās darbības uzraudzības un finansēšanas departaments un Valsts kases eksperti. Tiek sniegta informācija par raksturīgākajām kļūdām un citām aktualitātēm, tādējādi nodrošinot iespēju atbildīgajiem darbiniekiem pilnveidot budžeta plānošanas, izpildes un finanšu vadības procesus.⁷⁵⁶

Pēc revīzijas grupas ieskatiem nav nozīmes, vai apmācības tiek organizētas ar Valsts administrācijas skolas atbalstu vai FM pati uzņemas nodrošināt apmācību, bet galvenais ir mērķis – izglītoti valsts pārvaldes darbinieki, kuru ikdiena ir saistīta ar finanšu vadību.

Revīzijas ietvaros tika veikta ministriju un valsts budžeta iestāžu aptauja, un respondenti norādīja, ka mācībās, kas saistītas ar finanšu vadību, pavadā maz laiku vai nepavada nemaz (skatīt tabulu zemāk). Respondentu atbildēs tika minētas galvenokārt divas problēmas:

- ✓ netiek piedāvātas specifiskas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes finanšu vadības jomā;
- ✓ iestādēm trūkst finanšu līdzekļu, lai apmeklētu maksas mācības pie komercuzņēmumiem (revidenti norāda, ka šo viedokli vairāk pauda aptaujātās iestādes, nevis ministrijas).

Tabula Nr.64. Iestādē ar budžeta izstrādi saistīto atbildīgo darbinieku gadā pavadītās mācību stundas

Iestādē ar budžeta izstrādi saistīto atbildīgo darbinieku gadā pavadītās mācību stundas	skaits	%
>0	68	49,6%
>20	44	32,1%
>50	9	6,6%
>150	2	1,5%
Nav viedokļa	14	10,2%
Kopā	137	100,0%

Ministriju un valsts budžeta iestāžu atbildīgie darbinieki ir norādījuši, ka laika periodā no 2015. līdz 2016.gadam ir apmeklējuši šādus seminārus:

- ✓ FM un VID organizētos seminārus, piemēram, par budžeta paskaidrojumu sagatavošanu, izmaiņām normatīvo aktu regulējumā;
- ✓ Valsts kases organizētos seminārus saistībā ar gada pārskata sagatavošanu ;
- ✓ nozares ministrijas organizētos seminārus par aktualitātēm normatīvajos aktos;
- ✓ Valsts administrācijas skolas rīkotos kursus:
 - nodokļu aktualitātes;
 - praktiskās finanses vadītājam;
 - Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma normu piemērošana publiskas personas darbībā;
 - mazo iepirkumu praktikums;
 - grāmatvedības attaisnojošie dokumenti un grāmatvedības organizācijas dokumentu nozīme uzskaites procesā;
- ✓ Centrālās finanšu un līgumu aģentūras apmācības par ES fondu projektu finanšu plānošanu;
- ✓ privāto apmācību uzņēmumu rīkotos maksas seminārus.

1/3 daļa no aptaujātajiem respondentiem norādījuši, ka paši seko līdz normatīvo aktu izmaiņām, aktuālajām publikācijām un uzskata, ka tādā veidā paši ceļ savu kvalifikāciju. Ministrijas norādījušas, ka FM nepieciešamības gadījumā sniedz papildu konsultācijas.

Balstoties uz FM mājaslapā publicēto informāciju par noslēgtiem iepirkuma⁷⁵⁷ līgumiem, kuri saistīti ar darbinieku apmācību, laika posmā no 2014. līdz 2016.gadam iepirkuma kopējā summa ir nepilni 200 tūkst. euro. FM aktīvi apmāca savus darbiniekus, bet revidenti norāda, ka FM Finanšu vadības un

metodoloģijas departamenta reglaments nosaka pienākumu šīs zināšanas nodot pārējo ministriju un valsts budžeta iestāžu atbildīgajiem darbiniekiem.⁷⁵⁸

Pašvaldības

Revīzijas apjomā iekļautās pašvaldības darīja zināmu, ka tām nav pieejamas specifiskas finanšu vadības darbiniekiem atbilstošas apmācības par budžeta plānošanas metodēm, jo budžeta plānošanā iesaistīto darbinieku apmācība ir vairāk saistīta ar budžeta plānošanā piemērojamo tehnisko rīku izmantošanu, tas ir, budžeta plānošanas programmas izmantošanas iespējām vai *Excel* programmas iespējām, bet ne ar piemērojamām budžeta plānošanas metodēm.

Jāsecina, ka gan ministrijas un valsts budžeta iestādes, gan pašvaldības vieno uzskats, ka netiek piedāvātas specifiskas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes finanšu vadības jomā.

Revīzijas laikā revidenti uzklauzīja pašvaldību vēlmes pēc, piemēram, šādām mācībām un diskusijām par budžetu plānošanu, kas nepieciešamas finanšu plānošanas un attīstības speciālistiem, lai pilnveidotu pašvaldību finanšu plānošanas kvalitāti:

- a) budžeta plānošanas un atskaišu sistēmas sasaiste ar pašvaldības attīstības plānu, rīcības programmu un investīciju plāniem, ievērojot sasniedzamos rezultātus, rezultatīvos rādītājus un pieejamos resursus:
 - ✓ sasniedzamo rādītāju definēšana un izmantošana budžeta plānošanā;
 - ✓ iestādes darbības novērtējuma (pašvērtējums, iestādes un nozares gadskārtējais izvērtējums, attīstības programmas uzraudzības ziņojums) sasaiste ar iestādei noteikto rezultatīvo rādītāju un budžeta tāmes izpildi. Darbības efektivitātes noteikšanas modeļi, metodes un principi;
 - ✓ iestādes attīstības dokumentu aktualizēšana, ņemot vērā darbības rezultatīvos rādītājus un budžeta finanšu iespējas;
- b) praktiskie ieteikumi budžeta plānošanai pēc programmu principa;
- c) pieredzes apmaiņa budžeta ekonomiskās klasifikācijas vienotā piemērošanā;
- d) pieredzes apmaiņa par budžeta plānošanas metodēm, par detalizācijas pakāpi budžeta sagatavošanā un izpildes dokumentu veidošanā;
- e) vidēja termiņa (trīs gadu) budžeta plānošana un sasaiste ar pašvaldības plānošanas dokumentiem.

Ieteikumi

- ❖ Lai nodrošinātu, ka ir kvalitatīvi budžeta vadību regulējošie normatīvie akti un galvenais budžeta plānošanu regulējošais normatīvais akts – Likums par budžetu un finanšu vadību – secīgi un skaidri apraksta galvenos kopbudžeta plānošanas procesus atbilstoši aktuālajai praksei, aicinām Finanšu ministriju veikt pasākumus, lai uzlabotu vai pārstrādātu Likumu par budžetu un finanšu vadību, uzmanību pievēršot Likuma par budžetu un finanšu vadību sasaistei ar likumu “Par pašvaldību budžetiem” un likumu “Par pašvaldībām”.
- ❖ Lai samazinātu Finanšu ministrijas un budžeta resoru darbinieku manuālā darba dublēšanos budžeta plānošanā, uzlabotu procesa izsekojamību un caurskatāmību un informācijas pieejamību, aicinām Finanšu ministriju veikt pasākumus budžeta plānošanas procesa elektronizēšanai.
- ❖ Lai veicinātu efektīvāku budžeta līdzekļu izlietojumu, aicinām Finanšu ministriju pilnveidot iekšējās kontroles procedūras lietotājtiesību pārvaldībai, nosakot SAP sistēmas drošības parametrus lietotāju

piekļuvei un parolei atbilstoši izstrādātajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem IS drošības jomā, un noteikt, ka reizi gadā atbilstoši normatīvā akta prasībām⁷⁵⁹, veicot SAP sistēmas lietotāja skaita pārskatīšanu, veikt lietotāja saraksta analīzi un aktualizāciju.

- ❖ Finanšu ministrijai, sniedzot metodisko atbalstu budžeta un fiskālās disciplīnas jomās, nodrošināt, ka metodiskais atbalsts un informēšanas pasākumi ir iespējami plaši pieejami un tiek informētas ne tikai ministrijas, bet arī ministriju padotībā esošās iestādes un pašvaldības.

Priekšlikumi

- ❖ Lai tiktu ievērota Likuma par budžetu un finanšu vadību 14.panta otrā daļa, aicinām Ministru kabinetu veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka ministrijas mēneša laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas publicē valsts pamatbudžetā tām apstiprinātos resursus izdevumu segšanai un izdevumus, kā arī to paskaidrojumus savās mājaslapās.
- ❖ Lai nodrošinātu informācijas apmaiņu par labo praksi budžeta plānošanā un finanšu vadībā, Ministru kabinetam veicināt regulāru pieredzes apmaiņu un kvalifikācijas celšanu budžeta plānošanas un finanšu vadības procesā iesaistītajiem darbiniekiem, tai skaitā izvērtēt iespēju Valsts administrācijas skolas ESF projekta ietvaros plānoto apmācību kursu “Finanses un valsts pārvalde” ieviest kā regulāru pasākumu un piedāvāt to iespējami plašam valsts institūciju un pašvaldību darbinieku lokam.

Finanšu ministrijas viedoklis

Par veikto revīziju

Finanšu ministrijas ieskatā Revīzijas ziņojumā aptverta plaša tematika attiecībā uz valsts budžeta plānošanu.

Revīzija tika veikta laikā, kad Finanšu ministrija veic būtiskas izmaiņas valsts budžeta politikā, līdz ar to Valsts kontroles sniegtie ieteikumi tiks analizēti, lai pilnveidotu valsts budžeta politiku, kā arī veicinātu tās ciešāku sasaisti ar nozaru politiku īstenošanu; ieteikumi esošo procesu efektīvizēšanai palīdzēs pilnveidot valsts budžeta politiku.

Par revīzijas secinājumiem

Finanšu ministrija jau ir veikusi vairākas darbības un būtiski pārskatījusi valsts budžeta politiku. Piemēram:

- 1) Ministrijas un citas centrālās valsts iestādes, sagatavojot budžeta paskaidrojumus, norāda to atbildībā esošās darbības jomas, kurās tiek īstenota noteikta politika vai darbības virziens, un katrai formulētai darbības jomai izstrādā Politikas un resursu vadības karti. Papildus jaunais budžeta paskaidrojumu formāts ir devis iespēju interaktīvā un uzskatāmākā veidā informēt Latvijas iedzīvotājus par to, kādās jomās un kādā apmērā tiek ieguldīta nodokļu maksātāju nauda un kādi rezultāti sagaidāmi.
- 2) Lai prioritāro pasākumu iesniegšanas un izvērtēšanas process būtu vienkāršāks, efektīvāks, akcentētu prioritāro pasākumu ietekmi uz ekonomisko izaugsmi un tautsaimniecību, veikti attiecīgi grozījumi normatīvajā regulējumā.
- 3) Lai pilnveidotu informācijas apmaiņu starp ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm, maksimāli izmantojot Finanšu ministrijas rīcībā jau esošo informāciju, tādējādi atvieglojot apjomīgas informācijas sagatavošanas un iesniegšanas procesus, veikti attiecīgi grozījumi budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas noteikumos.

Finanšu ministrijas ieskatā, budžeta struktūra jau šobrīd atbilst starptautiskajai praksei un budžeta veidošanas pamatprincipiem. Turklāt atbilstoši Eiropas Komisijas vērtējumam Latvijas sagatavotais budžets, tai skaitā 2018.gada budžets, jau otro reizi pilnībā atbilst Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem.

Norādām uz to, ka Revīzijas ziņojumā nav ņemta vērā Revīzijas ziņojuma projekta saskaņošanas laikā Finanšu ministrijas norādītā informācija: *Atbilstoši departamenta reglamentam FVMD kompetencē ir sniegt konsultācijas, nevis "pienākums nodot šīs zināšanas", kas var tikt saprasts kā apmācību organizēšana. FM ieskatā FVMD ir pildījis šo savu pienākumu par konsultāciju sniegšanu, ko apliecina arī Valsts kontroles ziņojuma projektā sniegtā informācija. Tāpat vēršam uzmanību, ka FM regulāri sniedz arī skaidrojumus, atbildot uz ministriju, pašvaldību, arī Valsts kontroles un privātpersonu iesniegumiem par normatīvo aktu piemērošanu valsts budžeta plānošanas jomā. Detalizēti izvērtējot iepirktais mācības, jāsecina, ka tās, galvenokārt, ir saistītas ar Eiropas Savienības fondu administrēšanu, iegūtās zināšanas tiek izmantotas, gan īstenojot Eiropas Savienība fondu Vadošās iestādes, gan Revīzijas iestādes funkcijas.*

Finanšu ministrija nepiekrīt Valsts kontroles minētajam par nodokļu politikas neesamību. Ministru kabineta 2017.gada 9.maija sēdē tika apstiprinātas Valsts nodokļu pamatnostādnes 2018.-2021.gadam (turpmāk tekstā – Nodokļu politikas pamatnostādnes), kas izstrādātas ciešā sadarbībā ar

valdības sociālajiem un sadarbības partneriem. Ar Ministru prezidenta 2017.gada 11.maija rīkojumu Nr.133 tika izveidota vadības grupa “Par veselības nozares finansēšanas modeļa izstrādes vadības grupu”, lai veiktu padziļinātu analīzi par veselības nozares finansēšanas iespējām un to sasaisti ar plānotajām reformām nozarē.

Lai nodrošinātu veselības nozares finansējuma pieaugumu, Koalīcijas sadarbības padome nolēma, ka tiks paaugstināta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme par vienu procentpunktu, tai skaitā darba devēja likme par 0,5% jeb no 23,59% uz 24,09% un darba ņēmēja likme par 0,5% jeb no 10,5% uz 11%. Vienlaikus, lai nepieļautu budžeta deficīta paaugstināšanu, Koalīcijas sadarbības padome 2017.gada 26.jūnijā vienojās par nodokļu reformas pakāpeniskāku ieviešanu, kur izmaiņas skar, galvenokārt, iedzīvotāju ienākuma nodokļa normu piemērošanas grafiku, vienlaicīgi saglabājot transformētu solidaritātes nodokli, kas ietver vairākus elementus. 2017.gada 11.jūlijā Ministru kabinets atbalstīja iepriekšminētās izmaiņas, pieņemot grozījumus likumā “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” un likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” un 2017.gada 28.jūlijā Saeima apstiprināja nodokļu reformas likumu paketi, kur ielautas minētās izmaiņas, kas stājas spēkā ar 2018.gada 1.janvāri. Tādējādi Finanšu ministrija, sniedzot normatīvu aktu projektu izskatīšanai valdībā, ir ievērojusi valdības un Nacionālā trīspusējās sadarbības padomes lēmumus, kuri papildināja vai precizēja apstiprināto nodokļu stratēģiju.

Atgādinām, ka iepriekš minētās nodokļu reformas ietvaros tika rosinātas un veiktas izmaiņas attiecībā uz pievienotās vērtības nodokļa piemērošanu, mikrouzņēmumu nodokli, minimālo darba algu, saimniecisko darbību un autoratlīdzības regulējumu, uzņēmumu ienākumu nodokli, akcīzes nodokli vairākām akcīzes preču grupām, kā arī virkne citu pasākumu, kuri pamatā ievesti bez izmaiņām, atbilstoši valdībā iepriekš apstiprinātajiem principiem. Būtu jāņem vērā tas, ka plānošanas dokumentu sistēma Latvijā neparedz Saeimas tiešo iesaisti plānošanas dokumentu apstiprināšanā. Tas neizbēgami rada situāciju, kad Saeima, izmantojot savas leģitīmās tiesības un būdama likumdevējs, precizē un koriģē Ministru kabineta rosinātās izmaiņas valsts likumdošanā.

Turklāt, kā pierādīja Valsts budžeta 2018.gadam un to pavadāšo likumprojektu pieņemšanas process, nodokļu politika ir prognozējama, jo netika pieņemtas izmaiņas, kas atšķirtos no Valsts nodokļu politikas pamatnostādņēm ar jau minētajām izmaiņām, kas tika veiktas, lai nodrošinātu veselības nozares finansējuma pieaugumu un nepieļautu budžeta deficīta paaugstināšanu.

Nepiekrītam Valsts kontroles secinājumam, ka nav izsekojami eksperta izdarītie pieņēmumi, kas nesniedz iespēju veikt ex-post vērtējumu par ieņēmumu prognožu izpildi. Finanšu ministrijas ekspertu veidotās prognozes pamatotība ir izsekojama prognozēšanas modelī ministrijā izmantojamajā lietojumprogrammatūrā, kā arī eksperta izveidotajos attiecīgā nodokļa mikromodeļos un citos materiālos, kuri tiek izmantoti budžeta prognožu veidošanas gaitā un tiek saglabāti. Gan prognozēšanas modelī, gan mikromodeļos detalizēti tiek atspoguļotas prognozēšanas komponentes un rādītāji, attiecīgi norādot pieņēmuma pamatojumu, kā arī izvēlētās metodes datu atlases periodu un avotu. Prognozēšana tiek balstīta uz jaunākajiem pieejamiem datiem, izmantojot vēsturisko modelēšanas pieeju un papildinot ar jaunākajām ekspertam pieejamajām modelēšanas metodēm. Tāpat prognozes pamatotība tiek atspoguļota arī valsts budžeta paskaidrojumos, kā arī attiecīgo budžetu pavadāšo likumprojektu anotācijās.

Finanšu ministrija nepiekrīt Valsts kontroles priekšlikumam, ka ir jāizstrādā jauns politikas plānošanas dokuments ar pasākumiem publisko investīciju plūsmas stabilizēšanai pēc Eiropas Savienības fondu 2014.- 2020.gada plānošanas perioda noslēguma. Finanšu ministrija uzskata, ka efektīva valsts pārvalde nedarbojas pēc principa, ka katra jauna jautājuma atrisināšanai labākais instruments ir jauna plānošanas dokumenta izstrāde. Pašlaik nav zināms ne Eiropas Savienības fondu samazinājuma apjoms, ne nodokļu reformas faktiskā pozitīvā ietekme uz ilgtermiņa izaugsmi. Abu šo rādītāju prognozes rāda, ka papildus ekonomikas izaugsme spēs ģenerēt resursus publiskajām

investīcijām apjomā, kas nosegtu Eiropas Savienības fondu samazinājumu. Līdz ar to pašlaik nav pietiekama informācija, kas norādītu uz nepieciešamību izstrādāt speciālu politikas plānošanas dokumentu.

Par revīzijas ieteikumiem un ieteikumu ieviešanu

Pamatā Valsts kontroles ieteikumi Finanšu ministrijai ir saprotami un Finanšu ministrija tos ir saskaņojusi. Turklāt, ņemot vērā, ka revīzijas laikā ir notikusi Valsts kontroles un Finanšu ministrijas konstruktīva sadarbība, Finanšu ministrija jau ir uzsākusi darbu atsevišķu ieteikumu ieviešanai, trijos informatīvajos ziņojumos nosakot budžeta politikas attīstības virzienus un sasniedzamos mērķus. Pamatojoties uz minēto, Finanšu ministrija ievieš Valsts kontroles ieteikumus atbilstoši valdības īstenotajai budžeta un fiskālajai politikai, kā arī turpinās pilnveidot valsts budžeta politiku. Finanšu ministrijas veiktās un plānotās darbības ir neatņemama valsts pārvaldes reformas ieviešanas sastāvdaļa, kuras rezultātā tiks paaugstināta valsts pārvaldes pakalpojumu vērtība, centralizētas atbalsta funkcijas un ieviesta projektu komandu pieeja valdības prioritāšu sasniegšanā.

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Lietderības revīzijas “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums” mērķis ir pārliecināties, vai Finanšu ministrija ir nodrošinājusi, ka budžeta plānošanas process atbilst labas budžeta pārvaldības principiem, un vai budžeta izstrādes process ir efektīvs. Revīzijā izdarām pieņēmumu – ja budžeta vadībā tiek ievēroti visi desmit labas budžeta pārvaldības principi, tad uzskatām, ka budžets ir labi pārvaldīts un ir pietiekami priekšnoteikumi, lai budžeta vadība būtu efektīva.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzijas “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles revīziju 2016.gada un 2017.gada plānu un Revīzijas un metodoloģijas departamenta 18.02.2016. revīzijas uzdevumu Nr.2.4.1-7/2016.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītājas – vecākās valsts revidentes Dzintra Tripane un Maruta Kaņepa un revīzijas grupa – vecākās valsts revidentes Zanda Rulle un Antra Apsīte, valsts revidente juriste Sanita Tiltiņa, valsts revidentes Laura Liniņa un Ingūna Vanaga, valsts revidents Jānis Aleksāns, IS auditors Valdis Kaļupnieks un valsts revidenta palīdzē Liene Aizpuriete.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Finanšu ministrija ir atbildīga par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms un ierobežojums

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par revīzijas apjomā iekļautās revidējamās vienības – Finanšu ministrijas – veiktajiem pasākumiem, lai nodrošinātu, ka budžeta plānošanas process atbilst labas budžeta pārvaldības principiem un budžeta izstrādes process ir efektīvs.

Revīzija veikta par laika posmu no 01.01.2014. līdz 31.12.2016., tomēr atsevišķu jautājumu kvalitatīvākam raksturojumam ir izmantoti arī iepriekšējo gadu dati, kā arī, lai sniegtu aktuālai situācijai atbilstošus ieteikumus ir vērtēti arī notikumi līdz revīzijas ziņojuma sagatavošanas brīdim.

Revīzijas apjomā iekļauta:

- ❖ Finanšu ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde finanšu nozarē, kura izstrādā valsts budžeta un finanšu vadības politiku, izstrādā likumprojektu par valsts budžetu kārtējam gadam un vidējam termiņam.

Revīzijas ierobežojumi:

- ❖ revīzijā nav atsevišķi vērtēta ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības plānošana pa programmām;
- ❖ revīzijā nav vērtēta no valsts budžeta daļēji finansētu atvasinātu publisku personu budžeta un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta plānošana un pārvaldība, jo to fiskālais īpatsvars kopējos valsts izdevumos ir neliels un pieļaujamā rīcība izmantot finansējumu atšķiras no kopējās valsts pārvaldē iedibinātās sistēmas;
- ❖ ierobežoto revīzijas resursu dēļ, revīzijā nav vērtēta speciālā budžeta plānošana.

Revīzijas vērtēšanas kritēriju kopsavilkums

Revīzija “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums” ir veikta, balstoties uz desmit OECD labas budžeta pārvaldības vadlīniju⁷⁶⁰ pamatprincipiem, kas ir izvēlēti kā revīzijas kritēriji, pret kuriem tiek novērtēti budžeta plānošanas procesi. Minētie labas budžeta pārvaldības principi sniedz vadlīnijas gan par budžeta plānošanas, gan par budžeta izpildes aspektiem. Šajā revīzijā ir vērtēti visi desmit principi, bet izmantoti astoņi no desmit principiem, kas vistiešāk attiecas uz budžeta plānošanu. Nākamajā revīzijā, vērtējot budžeta izpildes cikla efektivitāti un uzturēšanas aspektus budžeta vadības procesā, revidenti izmantos tos OECD principu nosacījumus, kas attiecas uz budžeta izpildi.

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
OECD princips un kritēriji	1.princips – Budžeta vadībā tiek ievēroti skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku			
	❖ ir ieviestas procedūras, kas palīdz valdībai īstenot precīzisku vai cikliski neitrālu fiskālo politiku un piesardzīgi izmantot resursus;			
	❖ ir apņemšanās īstenot stabilu un ilgtspējīgu fiskālo politiku, ko palīdz īstenot skaidri un pārbaudāmi fiskālie noteikumi vai politikas mērķi, un kas cilvēkiem ļauj vieglāk saprast un prognozēt valsts fiskālās politikas kursu visā ekonomikas ciklā;			
	❖ tiek nodrošināta ekonomisko prognožu profesionāla objektivitāte, fiskālo likumu stingra ievērošana un ilgtermiņa ilgtspēja, vadot fiskālos riskus.			
1.1.	Vai budžeta vadībā tiek ievēroti skaidri, uzticami un paredzami ierobežojumi attiecībā uz fiskālo politiku?	2.	Definētie fiskālie nosacījumi ir mērāmi un pārbaudāmi.	☑ Sasniegts – FDL nosacījumi ir izsekojami un mērāmi.
		2.	Budžeta sagatavošanas procesā tiek ievēroti FDL noteiktie principi.	☑ Sasniegts daļēji – FDL noteiktie principi tiek ievēroti daļēji, jo no astoņiem FDL noteiktajiem principiem, septiņi tiek ievēroti daļēji.
		2.	Budžeta deficīta zemākais līmenis (maksimāli pieļaujamais) tiek sasniegts tikai ekonomikas lejupslīdes gadījumā.	☑ Sasniegts – ekonomika turpmākajos gados ir augšupejas posmā, strukturālais bilances deficīts tiek pakāpeniski samazināts.
		2.	Valdībai ir izvērtējums par optimālo valsts parāda līmeni lai nodrošinātu stabilu, bet augošu ekonomiku, kas veicinās Latvijas ilgtermiņa attīstību.	☒ Nav sasniegts – valdība pieņem Māstrihtas kritēriju 60% par maksimāli pieļaujamo, un nav izvērtējusi, kāds ir Latvijas situācijai optimāls valsts parāda līmenis.
		2.	Tiek aprēķināta FNR.	☑ Sasniegts daļēji – Ietvara likumā paredzēts noteikt FNR 2018.gadam un 2020.gadam, bet tā nav paredzēta 2019.gadam, kā arī nebija piemērota 2016.gadam.
1.2.	Vai ir ieviesta kārtība, kas palīdz pašvaldībām īstenot FDL prasībām	3.	Pašvaldību budžeti atbilst FDL principiem.	☑ Sasniegts daļēji – pašvaldībās nav ieviesta formāla kārtība, lai budžeta plānošanas procesā tiktu ņemti vērā FDL principi, tomēr praktiski pašvaldības FDL principus ņem vērā daļēji, ievērojot citos normatīvajos aktos noteiktos valsts pārvaldes principus un budžeta plānošanas noteikumus. FM

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadala	Kritērijs	Kritērija izpilde
	atbilstošu fiskālo politiku?			nav pašvaldībām skaidrojusi principu saturu, mērķus un piemērošanas iespējas.
OECD princips un kritēriji	2.princips – Budžetam ir cieša sasaiste ar valdības vidēja termiņa stratēģiskajām prioritātēm			
	❖ attīstīt spēcīgāku vidēja termiņa ietvaru un sasaisti budžeta plānošanas procesā, ne tikai paļaujoties uz īkgadējā budžeta plānošanas ciklu;			
	❖ organizēt un strukturēt budžeta līdzekļu sadali, lai tas atbilstu valsts nacionālajiem mērķiem;			
	❖ atzīt vidēja termiņa budžeta plānošanas lietderību, nosakot gadskārtējā budžeta izdevumus, kas, efektīvā veidā plānojot gadskārtējo budžetu, nodrošina, ka:			
	✓ plānojot gadskārtējā budžeta izdevumus, tiek ņemti vērā vidēja termiņa budžetā noteikto izdevumu kategoriju griesti;			
	✓ ir saskaņotība ar vidēja termiņa valdības apstiprināto budžeta plānu (<i>top-down</i> pieeja);			
	✓ budžets ir bāzēts uz realistiskām bāzes izdevumu prognozēm, ieskaitot skaidri definētus lietotos pamatpieņēmumus;			
	✓ ir uzrādīta sasaiste starp izdevumu mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem ar valsts attīstības plānošanas dokumentiem;			
	✓ ir iekļauta pietiekama institucionālā elastība un stimuli, lai nodrošinātu, ka izdevumu griesti tiek ievēroti.			
	❖ ņemot vērā savstarpējo sasaisti starp budžeta vadības procesu un valdības politikas mērķu sasniegšanu, ir izveidotas ciešas attiecības starp plānošanas institūciju un citām centrālajām valdības institūcijām;			
	❖ nodrošinot budžeta izdevumu sasaisti ar valdības attīstības mērķiem, ir izstrādāta un ieviesta regulāra esošo izdevumu pārskatīšana (tai skaitā izdevumu pārskatīšanas metodika).			
2.1.	Vai Latvijā ir izveidota stingra vidēja termiņa plānošana?	1.	Sabiedrība un valsts institūcijas paļaujas uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu. Plānojot gadskārtējā budžeta izdevumus, tiek ņemti vērā vidēja termiņa budžetā noteiktie ministriju izdevumu – lielāko EKK grupu – griesti, pieļaujot izmaiņas prioritārajos attīstības virzienos.	⊙ Sasniegts – 86% aptaujāto budžeta izpildītāju ir norādījuši, ka var paļauties uz Ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu – plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiks iekļauts konkrētā gada budžetā.
2.2.	Vai pašvaldībās ir izveidota stingra vidēja termiņa plānošana?	3.	Tiesību akti paredz pašvaldību vidēja termiņa budžeta plānošanu.	⊙ Sasniegts daļēji – normatīvi nav noteikts un pašvaldības pašas neplāno budžetu vidējam termiņam, bet FM patstāvīgi plāno pašvaldību ieņēmumu un izdevumu galvenās budžeta pozīcijas, ik gadus gatavojot Ietvara likumu un plānojot pašvaldību kopbudžeta ieņēmumus un izdevumus. Atbilstoši normatīvajam regulējumam pašvaldībām vidējam termiņam jāplāno to teritorijas attīstības plānošanas dokumenti.
2.3.	Vai budžeta izdevumu sadale atbilst nacionālajiem mērķiem?	4.	Valsts budžeta līdzekļu sadale atbilst attīstības plānošanas dokumentos noteiktajiem valsts nacionālajiem mērķiem.	⊙ Nav sasniegts – noteiktās prioritātes tiek pakārtotas budžetam un nav izsekojams, kādā pakāpē ar gadskārtējo un vidēja termiņa valsts budžetu ir plānots sasniegt attīstības plānošanas dokumentos noteiktos mērķus.
		4.	Tiek regulāri uzraudzīts hierarhiski augstāko attīstības plānošanas dokumentu ieviešanas progress un nepieciešamības gadījumā tie tiek aktualizēti.	⊙ Sasniegts – NAP2020 un LIAS2030 īstenošanas uzraudzības ziņojums tiek sagatavots ik pēc diviem gadiem.
		4.	Ietvara likums ir pamatots ar un veidots, balstoties uz valdības deklarācijā noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm un nacionālo attīstības plānu.	⊙ Sasniegts daļēji – Ietvara likumā noteiktie budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni nav pretrunā ar LIAS2030, NAP2020, VAK ⁷⁶¹ un valdības deklarācijās ⁷⁶² noteiktajām valdības darba prioritātēm, taču nav arī pārskatāmi izsekojams, kādā mērā Ietvara likums veicina katras prioritātes sasniegšanu.
2.4.	Vai pašvaldību budžetu izdevumu	3.	Ir izsekojama pašvaldību budžetu un attīstības plānošanas dokumentu sasaiste.	⊙ Sasniegts daļēji – lai arī pašvaldībās atsevišķos budžeta pieprasījumu dokumentos ir norādīta sasaiste ar attīstības plānošanas dokumentiem, sasaistes

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
	sadale atbilst attīstības plānošanas dokumentiem un vai pašvaldību budžetos ir iekļauti sasniedzamie mērķi un rezultatīvie rādītāji?	3.	Budžeta plānošanas dokumentos ir ietverti sasniedzamie mērķi, rezultāti un rezultatīvie rādītāji.	nodrošināšana nav visaptveroša un konsekventa. ☑ Sasniegts daļēji – pašvaldībās netiek veidots vidēja termiņa budžets, kas nodrošinātu uz sasniedzamiem rezultātiem organizētu pašvaldību darbu, kā arī pašvaldībās netiek nodrošināta visaptveroša un konsekventa sasaiste ar attīstības plānošanas dokumentiem un tajos noteiktajiem mērķiem.
2.5.	Vai vidēja termiņa budžeta ietvars palīdz efektīvi plānot gadskārtējo valsts budžetu?	1.	Gadskārtējā valsts budžetā ir iekļauta pietiekama institucionālā elastība un stimuli, vienlaikus nodrošinot, ka izdevumu griesti tiek ievēroti.	☑ Sasniegts – bāzes izdevumu saskaņošanas procesā un izdevumu pārskatīšanas rezultātā var tikt precizēti arī ar iepriekšējo lēmumu likumu apstiprinātie izdevumi, ja ir attiecīgs MK lēmums.
2.6.	Vai ir izstrādāta un ieviesta regulāra esošo izdevumu pārskatīšana un optimizēšana?	1.	Ir izstrādāta un ieviesta metodiska esošo izdevumu pārskatīšana vienu reizi gadā.	☑ Sasniegts – ir ieviesta metodiska esošo izdevumu pārskatīšana vienu reizi gadā.
		1.	Pārskatot izdevumus, tiek vērtēta budžeta izdevumu sasaiste ar valdības noteiktajiem vidēja termiņa attīstības mērķiem.	☑ Sasniegts – iespēju robežās FM iekļauj metodes, kad tiek vērtēta budžeta izdevumu sasaiste ar valdības noteiktajiem vidēja termiņa attīstības mērķiem, piemēram, abās pārskatīšanās atsevišķām jomām ir piemērota nulles budžeta plānošana, kas ietver sākotnējo mērķu noskaidrošanu un pakārtoti tam – budžeta plānošanu.
		1.	Normatīvie akti nodrošina skaidru izpratni par bāzes izdevumu aprēķināšanu (t.sk. bāzes izdevumu palielināšanu, samazināšanu gan ministrijas (resora) ietvaros, gan atsevišķi pa ministrijas budžeta programmām/apakšprogrammām) un procesu, kādā notiek bāzes izdevumu apstiprināšana.	☑ Sasniegts daļēji – lai gan MK noteikumi Nr.867 paredz kārtību, ka lēmumu likuma attiecīgā gada dati tiek pārņemti kā bāzes izdevumi un kādi precizējumi tajos ir pieļaujami, tomēr tie skaidri neregulē kārtību, kādā ministrijas (resora) ietvaros starp budžeta programmām/apakšprogrammām veicamas izmaiņas, kā arī šie noteikumi neparedz objektīvus bāzes elastības rīkus.
		1.	Ministrijas sniegušas priekšlikumus FM bāzes izdevumu samazināšanai. Ministrijās vērtēts plānoto un faktisko izdevumu apjoms JPI īstenošanai un ir iespējams izsekot veiktajiem izdevumiem. Pārskatot bāzes izdevumus, tiek atbrīvoti resursi attīstībai un palielinās attīstības izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos.	☑ Sasniegts daļēji – lai gan pārskatīšanas gaitā FM sadarbībā ar ministrijām identificēja būtisku līdzekļu apjomu, ko iespējams izmantot racionālāk, tomēr pirmās izdevumu pārskatīšanas rezultātus vairākas ministrijas ieviesa budžetā mazākā apmērā, nekā tika konstatēts vai neieviesa vispār, bet otrajā izdevumu pārskatīšanā konstatētos ministriju iekšējos resursus valdība atļāva turpināt izlietot tāpat kā līdz pārskatīšanai, tajā skaitā aktualitāti zaudējušu JPI finansēšanai vai turpināt iepriekšējos gados JPI piešķirto finansējumu izlietot neatbilstoši apstiprinātajam mērķim.
un	3.princips – Ir izveidota attīstības izdevumu plānošanas sistēma, lai ekonomiski un saskaņoti realizētu valsts attīstības vajadzības			
OECD kritēriji	☑ ir izstrādāts attīstības izdevumu plāns, kurš nodrošina nepārtrauktību gadskārtējos budžetos, objektīvi novērtējot ekonomiskās situācijas nepilnības, infrastruktūras attīstības vajadzības un nozaru/sociālās prioritātes; ☑ ir pārdomāts novērtējums par: ✓ ieguldījumu izdevumiem un ieguvumiem; ✓ lietotāju iespējām atļauties izdevumus ilgtermiņā, tai skaitā, ņemot vērā kārtējās izmaksas; ✓ relatīvo prioritāti starp dažādiem projektiem; ☑ kopējo ieguldījumu atdevi. ☑ finansēšanas lēmumu izvērtējums ir neatkarīgs no specifiskā finansēšanas modeļa, proti, vai tiek finansēts ar			

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
			tradicionālo iepirkuma vai privāti finansētu modeli, piemēram, publisko un privāto partnerības līgumu; ❖ ir izstrādāta un īstenota nacionālā sistēma valsts investīciju atbalstam, kas risina vairākus aspektus, tai skaitā : ✓ ir atbilstoša institucionāla kapacitāte novērtēt, veikt un pārvaldīt lielus kapitālieguldījumu projektus; ✓ ir stabils juridiskais, administratīvais un tiesiskais regulējums; ✓ investīciju plāni tiek koordinēti valsts un pašvaldību līmenī; ✓ kapitālieguldījumu budžeta plānošana ir integrēta valdības vidēja termiņa fiskālajos plānos.	
3.1.	Vai attīstības izdevumi ir vērsti uz attīstību, nevis ministriju un iestāžu pamatfunkciju nodrošināšanu?	1.	Ir izstrādāta attīstības izdevumu plānošanas sistēma, kas nodrošina nepārtrauktību gadskārtējos budžetos, objektīvi novērtējot ekonomiskās situācijas izmaiņas, nozaru prioritātes un infrastruktūras attīstības vajadzības.	⊗ Nav sasniegts – attīstības izdevumi tiek piešķirti katru gadu, taču prioritāro pasākumu apstiprināšanas prakse ar koalīcijas darba grupas iesaisti nesniedz pārliecību, ka ir izvēlēti pasākumi, kas nozarei ir vissvarīgākie.
		1.	Ar attīstības izdevumiem netiek finansētas normatīvajos aktos noteiktās pamatfunkcijas.	⊗ Nav sasniegts – attīstības izdevumos ir ietverti pasākumi, kas raksturīgi pamatfunkciju finansēšanai, piemēram, minimālās darba algas pieauguma kompensēšana iestāžu budžetos.
		1.	Normatīvajos aktos ir noteikta kārtība, kā jārikojas ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm, ja MK finansējumu JPI īstenošanai nav akceptējis pilnā pieprasītā apjoma.	⊙ Sasniegts – ar MK noteikumu Nr.867 2017.gada maija grozījumiem ieviestā kārtība paredz, ka samazinoties apstiprinātajam finansējumam, prioritārā pasākuma iesniedzējs precīzē veicamos pasākumus.
3.2.	Vai, lemjot par attīstības izdevumu piešķiršanu, tiek veikts objektīvs novērtējums?	1.	Vērtējot pieteikumus attīstības izdevumiem, tiek saturiski vērtēts piešķiramais finansējums pret JPI pievienoto vērtību. Ir novērtētas ilgtermiņa iespējas atļauties un pieejamība lietotājiem, tajā skaitā iespēja segt kārtējās izmaksas. Ir novērtēta relatīvā prioritāte starp dažādiem projektiem. Ir novērtēta kopējo ieguldījumu lietderība.	⊗ Nav sasniegts – lai gan ar MK noteikumu Nr.867 2017.gada maija grozījumiem ieviestā kārtība samērā plaši definē, kas jāņem vērā prioritāro pasākumu izvērtēšanā, – īstenojamās strukturālās reformas, prioritāro pasākumu ietekme uz tautsaimniecību, tai skaitā nacionālo drošību, un ekonomisko izaugsmi, atbilstību Ietvara likumā noteiktajiem budžeta mērķiem un prioritārajiem attīstības virzieniem, kā arī no ministriju budžetiem novirzāmais finansējums prioritāro pasākumu īstenošanai, tomēr koalīcijas darba grupas iesaiste un tās lēmumu necaurskatāmība, sagatavojot priekšlikumus MK, neļauj gūt pārliecību, ka ir veikts objektīvs prioritāro pasākumu novērtējums.
		1.	MK nav iespējama JPI atbalstīšana, ja ministrija nav sagatavojusi JPI pieteikumu, kā to reglamentē normatīvais akts.	⊗ Nav sasniegts – pat ja MK tiek piedāvāts prioritizēts pasākumu saraksts, tas netiek ņemts kā pamatkritērijs lēmumu pieņemšanai. Nav skaidri izsekojams, pēc kādiem kritērijiem tiek atlasīti apstiprināmie prioritārie pasākumi. Aptuveni trešdaļa no visiem apstiprinātajiem prioritārajiem pasākumiem ir bez JPI pieteikuma.
3.3.	Vai valstī kopumā pastāv funkcionējoša lielo investīciju projektu pārvaldība, t.i., vai un kā valsts pārvalda valsts budžeta investīcijas, un vai pastāv redzējums par valsts investīcijām nākotnē?	1.	Ir atbilstoša institucionāla pārvaldība un noteikta atbildība novērtēt, veikt un pārvaldīt lielus publisko investīciju projektus.	⊗ Nav sasniegts – pastāv sistēmiskas un visaptverošas lielo publisko investīciju projektu pārvaldības problēmas. FM – vadošā valsts pārvaldes iestāde finanšu nozarē – un EM – vadošā valsts pārvaldes iestāde ekonomiskās politikas jomā – neiesaistās lielo publisko investīciju projektu apzināšanā, uzskaitē un pārvaldībā.
		1.	Ir stabils juridiskais, administratīvais un tiesiskais regulējums lielu publisko investīciju projektu pārvaldībai.	⊗ Nav sasniegts – valstī nav izveidota centralizēta lielo, publisko investīciju projektu īstenošanas pārraudzības kārtība. Nav izstrādāts politikas dokuments par to, kā valsts patstāvīgi spēs finansēt publiskās investīcijas situācijā, kad ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļi mazināsies.
		1.	Notiek ieguldījumu plānu	⊙ Nav sasniegts – FM nav konkrēta un konsekventa

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
			koordinācija valsts un pašvaldību līmenī.	viedokļa par publisko investīciju kopsummu valstī. Vairāki publisko investīciju projekti tiek finansēti attiecīgo ministriju un iestāžu budžeta ietvaros kā tiešās investīcijas, un šīs tiešās investīcijas netiek veiktas kā daļa no vienota, koordinēti uzraudzīta publisko investīciju plāna.
		1.	Attīstības izdevumu budžets (lielajiem publiskajiem investīciju projektiem) tiek iekļauts valdības vidēja termiņa fiskālajos plānos.	⊙ Sasniegts daļēji – Vairākiem publisko investīciju projektiem paredzētais finansējums ir iekļauts atbildīgo ministriju un iestāžu budžetos, bet FM nesniedz Saeimai un sabiedrībai uztveramu, pārskatāmu un pilnīgu apkopojošu informāciju par iepriekšējos gados veiktajām publiskajām investīcijām, kā arī budžeta paskaidrojumos nesniedz apkopotu un analītisku informāciju, kur un cik daudz ir plānots veikt publiskās investīcijas nākamajos gados.
OECD princips un kritēriji	4.princips – Ir nodrošināts, ka budžeta dokumenti (budžeta izstrādes process) un dati ir atklāti, caurskatāmi un pieejami			
			❖ ir pieejami skaidri, detalizēti budžeta pārskati, kas informē par galvenajiem posmiem politikas veidošanā, izskatīšanā un apspriešanā, kā arī ieviešanā un pārskatīšanā; ❖ budžeta informācija ir uzrādīta salīdzināmā formā pirms budžeta fināla apstiprināšanas, nodrošinot pietiekami daudz laika efektīvām diskusijām un debatēm par politiku izvēli (piem., budžeta projekts vai pirmsbudžeta ziņojums), ieviešanas fāzē (piem., vidēja termiņa budžeta ziņojums) un pēc budžeta gada beigām (piem., budžeta izpildes ziņojums), lai veicinātu efektīvu lēmumu pieņemšanu, atbildību un pārraudzību; ❖ visi budžeta pārskati tiek pilnīgi, savlaicīgi un regulāri publicēti, un informācija ir pieejama iedzīvotājiem, NVO un citām ieinteresētām personām; ❖ skaidra pasniegšana un skaidrojumi par budžeta pasākumu ietekmi, tai skaitā nodokļi un izdevumi, norādot, kāds ir “pilsoņa budžets” vai budžeta kopsavilkums, standarta un sabiedrībai draudzīgā formātā, kas ir viens no veidiem, kā šo mērķi sasniegt; ❖ budžeta dati tiek veidoti un izmantoti tā, lai veicinātu un atbalstītu citus svarīgus valdības mērķus, piem., atvērta valdība, godprātība, programmu izvērtēšana un politikas koordinācija valsts un pašvaldību līmenī.	
	4.1. Vai LBFV ir loģisks un secīgi un skaidri apraksta kopbudžeta plānošanas procesu?	6.	LBFV secīgi un skaidri apraksta galvenos kopbudžeta plānošanas procesus un nepieļauj neviennozīmīgu interpretāciju.	⊙ Nav sasniegts – LBFV piemīt būtiski trūkumi, turklāt nav viennozīmīgi saprotama LBFV un citu budžeta plānošanu regulējošo normatīvo aktu (piem., likums “Par pašvaldībām”, likums “Par pašvaldību budžetiem”) savstarpējā sasaiste. Procesu regulējošie normatīvie akti nav skaidri un viennozīmīgi saprotami visiem procesa veicējiem.
	4.2. Vai budžeta sagatavošanas dokumenti ir atklāti un pieejami, kā arī informācijas aprīte ir caurskatāma un izsekojama?	1.	Budžeta sagatavošanas dokumenti informē par galvenajiem posmiem ikgadējā budžeta veidošanā, izskatīšanā un politikas diskusiju progresā.	⊙ Nav sasniegts – budžeta izstrādes procesā aktīvi iesaistās valdošās koalīcijas budžeta darba grupa, kuras iesaiste normatīvajos aktos nav paredzēta un sabiedrībai nav pieejami tās sēžu protokoli.
		1.	Informācijas aprīte nodrošina pilnvērtīgu, visaptverošu un kvalitatīvu budžeta plānošanu.	⊙ Sasniegts daļēji – FM saziņa ar budžeta resoriem notiek gan sarakstē (papīra formā un elektroniski), gan sazinoties telefoniski, gan izmantojot SAP sistēmu datu ievadei, taču sabiedrībai nav pieejami nozīmīgi MK izskatītie ziņojumi par valsts budžetu tā plānošanas laikā un arī pēc tam, kad budžets ir apstiprināts.
	4.3. Vai gadskārtējā budžeta struktūra veicina kvalitatīvu budžeta izstrādi?	1.	Budžeta struktūra ataino izdevumu būtību pa darbības jomām un veicina saimniecisku līdzekļu plānošanu un izpildi.	⊙ Sasniegts daļēji – budžeta datu klasifikācijā tiek izmantoti vairāki klasifikatori, piemēram, institucionālo sektoru kodu shēma un klasifikācija, budžeta izdevumu klasifikācija atbilstoši ekonomiskajām un funkcionālajām kategorijām, budžeta ieņēmumu klasifikācija, budžetu finansēšanas klasifikācija, taču budžeta struktūra un budžeta izstrādes dokumenti neļauj skaidri un viennozīmīgi izsecināt, kāds izdevumu apjoms faktiski nodrošina ministriju un centrālo valsts

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
				iestāžu funkciju izpildi nemainīgā līmenī un kāds ir attīstības izdevumu apjoms, ja to vērtē nevis pēc piešķiršanas metodes, bet gan pēc būtības un saturiski.
4.4.	Vai budžeta plānošanas tehniskais nodrošinājums ir ekonomisks un efektīvs?	6.	Ir veikta maksimāla budžeta plānošanas procesa automatizēšana un netiek lieki izlietoti ministriju līdzekļi, darbiniekiem veicot apjomīgu manuālo darbu.	⊗ Nav sasniegts – budžeta plānošanas procesā tiek izlietots būtisks budžeta plānošanā iesaistīto darbinieku laika resurss.
		6.	Ministriju darbinieki SAP sistēmu lieto vismaz vienu reizi gadā.	⊗ Sasniegts daļēji – lai gan lielākā daļa lietotāju SAP sistēmu lieto regulāri, revīzijā identificēti lietotāji, kuri sistēmu nav lietojuši vismaz gadu.
OECD princips un kritēriji	5.princips – Ir nodrošinātas ietverošas, līdzdalību veicinošas un reālistiskas debates par budžeta iespējām			
	❖ parlamentam un tās komitejām ir piedāvātas iespējas iesaistīties budžeta cikla visos posmos, <i>ex ante</i> un <i>ex post</i> ;			
	❖ ir veicināta Saeimas un NVO iesaiste diskusijā par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem, alternatīvu izmaksām (iespējas izmaksām) un lietderību;			
				❖ ir sniegta skaidrība par relatīvajām izmaksām un ieguvumiem par plašo publisko izdevumu programmu un nodokļu izdevumiem;
				❖ ir nodrošināts, ka visi galvenie lēmumi šajās jomās tiek pieņemti kontekstā ar budžeta procesu.
5.1.	Vai Saeimā ir nodrošināta iespēja kvalitatīvi iesaistīties budžeta plānošanā?	5.	Izskatot papildu budžeta līdzekļu pieprasījumus, tajā skaitā laikā starp Ietvara likumprojekta un gadskārtējā budžeta likumprojekta 1. un 2.lasījumu Saeimā, tiek izvērtēta pieprasījumu pamatotība un tiek veikts izvērtējums par sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem.	⊗ Sasniegts daļēji – Saeima, izdarot grozījumus gadskārtējā budžeta likumprojektā, palielina gan izdevumu, gan attiecīgi arī ieņēmumu kopsummu, tomēr atsevišķu papildu līdzekļu piešķiršana 2.lasījumā notiek bez visaptverošām diskusijām, neizvērtējot budžeta prioritātes un lietderību, un netiek veikts izvērtējums par pieprasījumu sasaisti ar attīstības plānošanas dokumentiem.
		5.	Budžeta sagatavošanas dokumenti informē par galvenajiem posmiem ikgadējā budžeta veidošanā, izskatīšanā un politikas diskusiju progresā.	⊗ Sasniegts daļēji – “deputātu kvotas” nav normatīvi regulētas un tādēļ atsevišķie papildu budžeta līdzekļi Ietvara likumprojekta un gadskārtējā budžeta likumprojekta Saeimas 2.lasījumā tiek piešķirti normatīvajiem aktiem neatbilstošā kārtībā. Revīzijas laikā veiktajā aptaujā 50,1% jeb vairāk nekā puse no tām ministrijām un iestādēm, kas uzskata, ka ir problēmas ar budžeta plānošanas procesa caurskatāmību, norāda, ka problēmas ir noslēdzošajā budžeta apstiprināšanas posmā.
5.2.	Vai ir veicināta NVO iesaiste debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm un lietderību?	6.	NVO iesaiste debatēs par budžeta prioritātēm ir sistemātiska un kvalitatīva, jo ir izveidoti nepieciešamie apstākļi.	⊗ Sasniegts daļēji – lai gan normatīvajos aktos ir iestrādāti NVO iesaistes mehānismi, budžeta plānošanas process notiek sasteigti un ir iespējams izteikt viedokli tikai par jau izstrādātām budžeta prioritātēm.
OECD princips un kritēriji	6.princips – Publiskās finanses ir visaptveroši, korekti un uzticami uzrādītas			
	❖ budžeta dokumentā ir visaptveroši un korekti uzrādīti visi izdevumi un ieņēmumi, neko neizlaižot un neslēpjot (informāciju var atklāt ierobežotā apjomā valsts drošības apsvērumu dēļ);			
	❖ ir atklāts pilns nacionālais pārskats par publiskajām finansēm, ietverot gan centrālo, gan vietējo valdību;			
				❖ uzskaitē tiek veikta tā, lai atklātu pilnu informāciju par finanšu izmaksām un ieguvumiem no budžeta lēmumiem;
				❖ ir iekļautas un izskaidrotas valsts programmas, kas ir finansētas netipiskā veidā, piemēram, publiskās un privātās partnerības līgumi.
	Attiecas uz budžeta izpildi, šajā revīzijā nav vērtēts.			
OECD princips	7.princips – Budžeta izpilde tiek aktīvi plānota, pārvaldīta un uzraudzīta			
	❖ parlamenta apstiprinātā budžeta līdzekļi tiek izlietoti godprātīgi, un ir nodrošināta centrālās budžeta iestādes un, ja nepieciešams, arī ministriju pārraudzība pār budžeta izlietojumu;			
	❖ centrālā kases iestāde tiek izmantota, lai nodrošinātu ieņēmumu un publisko finanšu pienācīgu pārraudzību un			

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
				samazinātu līdz minimumam speciāla nolūka ieņēmumus; ❖ ir pieļauta ierobežota elastība resoriem gada laikā pārdalīt budžeta līdzekļus parlamenta pilnvarojuma robežās, lai nodrošinātu efektīvu pārvaldību un rezultatīvo rādītāju sasniegšanu, kamēr tas atbilst piešķiršanas mērķim, ņemot vērā, ka lielu budžeta līdzekļu pārdale un jaunu mērķu noteikšana ir jāsaskaņo ar parlamentu; ❖ budžeta izpildes pārskati tiek sagatavoti kvalitatīvi, lai nodrošinātu budžeta izpildes pārskatu pielietojamību, gatavojot nākamo gadu budžetus.
				Attiecas uz budžeta izpildi, šajā revīzijā nav vērtēts.
				8.princips – Darbības rezultāti, to novērtēšana un lietderība ir budžeta neatņemama sastāvdaļa
				❖ notiek parlamenta un sabiedrības informēšana par budžeta līdzekļu piešķiršanu un izlietošanu, tai skaitā kādi pakalpojumi, kādā kvalitātē un cik efektīvi tiek sniegti sabiedrībai; ❖ regulāri tiek sniegta budžeta izpildes un mērķu sasniegšanas progresā informācija, nodrošinot, ka sniegtā informācija uzlabo pārraudzību un atbildību; ❖ tiek izmantota informācija par darbības rezultātiem un izpildi, tādēļ: ✓ katrā politikas/mērķu jomā ir noteikts neliels skaits saistošo rādītāju un kvalitāte; ✓ šī informācija ir skaidra un viegli saprotama; ✓ šī informācija ļauj izsekot mērķiem un sasniedzamiem rezultātiem un salīdzināt tos ar starptautiskajiem un citiem kritērijiem; ✓ šī informācija ir skaidri saistīta ar valdības stratēģiskajiem mērķiem. ❖ objektīvi un regulāri tiek izvērtēti un pārskatīti izdevumu posteņi un budžeta programmas, lai nodrošinātu uz valdības prioritātēm balstītu finanšu līdzekļu sadali; ❖ ir pieejama augstas kvalitātes (t.i., atbilstoša, konsekventa, vispusīga un salīdzināma) izpildes un novērtējuma informācija, lai veicinātu uz pierādījumiem balstītu pārskatu; ❖ tiek veikti regulāri un atvērti <i>ex ante</i> novērtējumi par visiem būtiskiem jauno politikas iniciatīvu priekšlikumiem, lai nodrošinātu atbilstību nacionālajām prioritātēm, sasniedzamo mērķu skaidrību, paredzamajām izmaksām un ieguvumiem; ❖ tiek regulāri izvērtēti kopējie izdevumi, lai pārliecinātos par izdevumu saskaņotību ar fiskālajiem mērķiem un valsts prioritātēm.
8.1.	Vai Saeimai un sabiedrībai tiek sniegta informācija, kādi rezultāti ir sasniedzami ar budžetu?	4.	Sabiedrībai ir pietiekami izskaidrota apstiprinātā budžeta pasākumu ietekme. Saeimai un sabiedrībai tiek sniegta informācija, kādi rezultāti tiks/ir sasniegti ar budžetu, kādi pakalpojumi sabiedrībai ir nodrošināti, kādā kvalitātē un cik efektīvs ir bijis budžeta līdzekļu izlietojums.	⊙ Sasniegts daļēji – līdz ar politikas un resursu vadības karšu ieviešanu budžeta paskaidrojumi sniedz skaidrāku informāciju par budžeta resoru darbības jomām, galvenajiem pasākumiem, darbības jomu politikas mērķiem un rezultatīvajiem rādītājiem, taču vēl arvien ar budžeta paskaidrojumiem netiek sniegta informācija, kā apstiprinātais budžets kopumā ietekmē NAP2020 mērķu sasniegšanu un kādi rezultāti ir sasniegti ar iepriekšējā gada budžetu – kas bija plānots, kas ir sasniegts vai nav sasniegts un kā tas ir ietekmējis nākamo izstrādāto letvara un Gadskārtējā budžeta likuma projektu, lai noteiktajā termiņā nodrošinātu NAP2020 mērķu sasniegšanu.
		4.	NAP izpildes progresā un izlietotā finansējuma apjoma izvērtēšanai ir praktiska ietekme uz nākamo periodu izdevumiem.	⊗ Nav sasniegts – NAP2020 izpildes pirmajā uzraudzības ziņojumā netika novērtēts izlietotais finansējums, tāpēc tam nav praktiska ietekme uz nākamo periodu budžeta izdevumiem.
				9.princips – Tiek noteikti, novērtēti un piesardzīgi pārvaldīti ilgtspējas un citi fiskālie riski
				❖ ir piemēroti mehānismi, lai veicinātu budžeta plānu noturību un mazinātu fiskālo risku potenciālu ietekmi, tādējādi veicinot publisko finanšu stabilitāti; ❖ ir fiskālo risku skaidra identifikācija, klasifikācija pēc riska veida, izskaidrojums, un, ja iespējams, fiskālo risku kvantitatīva ietekme, iekļaujot iespējamās saistības, lai iekļautu pietiekamu izskatīšanu un debates par atbilstošo fiskālo politiku budžeta pieņemšanas procesā; ❖ ir padarīta skaidra un saprotama ikgadējā budžeta risku pārvaldība un ziņošana par to; ❖ tiek regulāri publicēti ziņojumi par ilgtermiņa publisko finanšu ilgtspēju, lai nodrošinātu sabiedrības efektīvu iesaisti un politiskās diskusijas par budžetu, nodrošinot politisko viedokļu izskatīšanu gan vidēja termiņa, gan īstermiņa kontekstā.
9.1.	Vai noteikti, novērtēti un piesardzīgi pārvaldīti	2.	Fiskālo risku identifikācija ir skaidra un saprotama.	⊙ Sasniegts – fiskālo risku identifikācija ir skaidra un saprotama, ir sniegta pietiekama informācija fiskālo risku vadības procesam un revidenti nav identificējuši būtiskus riskus, kuri būtu papildus jāiekļauj FRD.

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde	
	ilgtspējas un citi fiskālie riski?	2.	Fiskālie riski tiek skaidroti un klasificēti atbilstoši to būtībai.	☑ Sasniegts daļēji – fiskālie riski tiek skaidroti un klasificēti atbilstoši to būtībai, bet nav noteikts periods, kurā ir jāvērtē simetriskuma principa piemērošana visās identificētajās risku grupās.	
		2.	Tiek noteikta fiskālo risku kvantitatīvā ietekme, iekļaujot ietekmi FNR.	☑ Sasniegts daļēji – lai gan tiek veiktas risku ietekmes aplēses un aprēķināta FNR, 2019.gadā, lai nodrošinātu fiskālās telpas palielināšanu, FNR netiek veidota.	
		2.	Tiek identificēti gan regulārie riski, gan izvērtēti vienreizējie riski.	☑ Sasniegts – tiek izvērtēti gan regulārie riski, gan izvērtēti jauni un vienreizēji riski, piemēram, nodokļu reformas ietekme uz valsts budžetu.	
		2.	Notiek FRD izskatīšana un debates par fiskālo risku ietekmi uz fiskālo politiku un finanšu ilgtspēju budžeta pieņemšanas procesā.	☑ Sasniegts – MK izskata un apstiprina FRD.	
9.2.	Vai ir izstrādāta fiskālo risku identificēšanas un noteikšanas procedūra pašvaldībās?	3.	Pašvaldības apzina fiskālos riskus ar iespējamu būtisku ietekmi uz pašvaldības vai valsts budžetu un informē par tiem VARAM un/vai FM.	☑ Sasniegts daļēji – pašvaldības neveic sistemātisku fiskālo risku novērtējumu budžeta plānošanas procesā, izņemot vērtējumu par pašvaldību iespējām uzņemties papildu saistības. Pašvaldību aizņēmumu un galvojumu izsniegšanas kārtībā nav konstatējami trūkumi.	
OECD principi un kritēriji	10.principi – Tiek veicināta ar budžetu saistīto prognožu, fiskālo plānu un budžeta īstenošanas godprātība un kvalitāte ar stingru iekšējo kontroli				
	☞ tiek nepārtraukti uzlabota darbinieku kompetence, lai darbinieki varētu efektīvi veikt savus pienākumus – gan centrālajā budžeta iestādē, gan visos resoros, ņemot vērā valsts un starptautisko pieredzi, praksi un standartus; ☞ budžeta ticamība, tai skaitā makroekonomisko prognožu profesionāla objektivitāte, saskaņotība ar fiskālajiem noteikumiem, ilgtermiņa ilgtspējība un fiskālo risku mazināšanas rīcība, tiek atbalstīta caur neatkarīgām fiskālajām institūcijām, lai nodrošinātu neatkarīgu pārbaudi un ieguldījumu izstrādātajā budžetā un ieviestajā budžeta procesā; ☞ tiek atzīta un nodrošināta neatkarīga iekšējā audita funkcija kā priekšnoteikums un nodrošinājums budžeta procesa un finanšu vadības kvalitātei un godprātībai gan centrālajā budžeta iestādē, gan pārējos resoros; ☞ tiek atbalstīta augstākā revīzijas iestāde tās revīziju jautājumos, tai skaitā, veicinot sadarbību revīzijas ziņojumu laicīgā publicēšanā budžeta cikla ietvarā, lai ir iespējams izmantot tās sniegto informāciju budžeta procesa uzlabošanā; ☞ tiek veicināta iekšējās un ārējās kontroles sistēmas loma, izvērtējot atsevišķu programmu izdevumu efektivitāti un izvērtējot atbildību par darbības rezultātiem un vispārējo pārvaldības sistēmas modeļa kvalitāti.				
	10.1	Vai tiek nodrošinātas objektīvas un profesionālas makroekonomiskās prognozes, un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam ir efektīva?	2.	Ir ieviesta stabila un uzticama nodokļu politika vismaz vidējam termiņam.	☑ Sasniegts daļēji – ir izstrādāta nodokļu reforma, kura stāties spēkā ar 2018.gada 1.janvāri, bet nav paredzama tās stabilitāte.
			2.	Ir izstrādāta skaidra metodika nodokļu ieņēmumu prognozēšanai.	☑ Sasniegts daļēji – ir izstrādāts nodokļu ieņēmumu prognozēšanas modeļa tehniskais apraksts, bet nav izsekojami eksperta izdarītie pieņēmumi, kas nesniedz iespēju veikt ex-post vērtējumu par ieņēmumu prognožu izpildi.
			2.	Nodokļu plaša ir 5% robežās no ES dalībvalstu vidējā līmeņa.	☑ Sasniegts – veicot pārreķinu pēc VID izstrādātas metodikas, kura ir pielāgota Latvijas nodokļu īpatnībām, nodokļu plaša 2014.gadā ir 16,9%, turpretī ES vidējā nodokļu plaša pēc EK metodoloģijas ir 14,06%.
			2.	Nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP ir 1/3 (33%).	☒ Nav sasniegts – 2016.gadā iekasēto nodokļu ieņēmumu attiecība pret IKP bija 29,6%.
			2.	Ir izsekojams prognožu izveides process (no bāzes datu ievadīšanas līdz gadskārtējā budžeta likumā apstiprinātajām prognozēm).	☑ Sasniegts – Latvijas Stabilitātes programmā, ikgadējā informatīvajā ziņojumā “Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm” un likumprojektā “Par valsts budžetu XXXX.gadam” ir pieejami paskaidrojumi par makroekonomisko attīstību un ieņēmumu analīzi. Tomēr revidentu ieskatā ir nepilnības atsevišķā makroekonomisko un

Nr	Revīzijas jautājums	Ziņojuma sadaļa	Kritērijs	Kritērija izpilde
				ieņēmumu prognožu izstrādes posmā, jo lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī netiek saglabātas vēsturiskās lietotāju veiktās darbības un to pamatojums, un nav noteikta prasība iekļaut prognozes pamatojošos komentārus lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī vai nodrošināt pieņēmumu pamatojuma atšifrējumu pa soļiem kādā citā dokumentā, ja šādi komentāri netiek sniegti lietojumprogrammatūras <i>Microsoft Excel</i> prognozēšanas modelī.
10.2	Vai darbinieku prasmes un iemaņas tiek regulāri attīstītas?	6.	Pašvaldību finanšu plānošanas darbiniekiem notiek regulāras apmācības par finanšu plānošanu un budžeta izstrādi, notiek labās prakses apmaiņa.	☺ Nav sasniegts – budžeta plānošanā iesaistītajiem darbiniekiem netiek piedāvātas specifiskas apmācības, kas paaugstinātu profesionālās prasmes budžeta plānošanas jomā.

Revīzijas metodes

Revīzijā izmantotas šādas galvenās metodes:

- ❖ analizētas ārējo normatīvo aktu prasības un identificētas obligātās prasības;
- ❖ vērtēta Finanšu ministrijas īstenotā politika valsts budžeta un finanšu vadības jomā un tās īstenošanas uzraudzība;
- ❖ pārbaudīti Finanšu ministrijas uzrādītie dokumenti;
- ❖ vērtēta budžeta plānošanā izmantotās informācijas sistēmas efektivitāte un atbilstība datu drošības prasībām;
- ❖ veikta nozīmīga NVO rakstiska aptauja par valsts budžeta plānošanas procesu un NVO iesaisti budžeta plānošanas procesā;
- ❖ veikta apjomīga tiešo valsts pārvaldes iestāžu rakstiska aptauja par valsts budžeta plānošanas procesu;
- ❖ veiktas intervijas ar Finanšu ministrijas atbildīgajām personām;
- ❖ veiktas intervijas ar ministriju un valsts pārvaldes iestāžu atbildīgajām personām;
- ❖ veiktas intervijas ar Latvijas Bankas pārstāvjiem, Eiropas Komisijas pārstāvjiem, neatkarīgiem ekspertiem.

Departamenta direktore

Z.Zariņa

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Termini un skaidrojumi

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
AiM	Aizsardzības ministrija
APD	Attīstības plānošanas dokuments
APSL	Attīstības plānošanas sistēmas likums
ARI	Augstākā revīzijas iestāde
AT	Augstākā tiesa
ĀM	Ārlietu ministrija
COBIT	Kontroles mērķi informācijas un saistīto tehnoloģiju jomā
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
CVK	Centrālā vēlēšanu komisija
CZK	Centrālā zemes komisija
DRN	Dabas resursu nodoklis
EK	Eiropas Komisija
EKS2010	Eiropas Kontu sistēma 2010, pēc kuras ir iespējams klasificēt institucionālās vienības
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FDP	Fiskālās disciplīnas padome
FM	Finanšu ministrija
FM BD	Finanšu ministrijas Budžeta departaments
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IDS	Institūcijas darbības stratēģija
IeM	Iekšlietu ministrija
Ietvara likums	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis

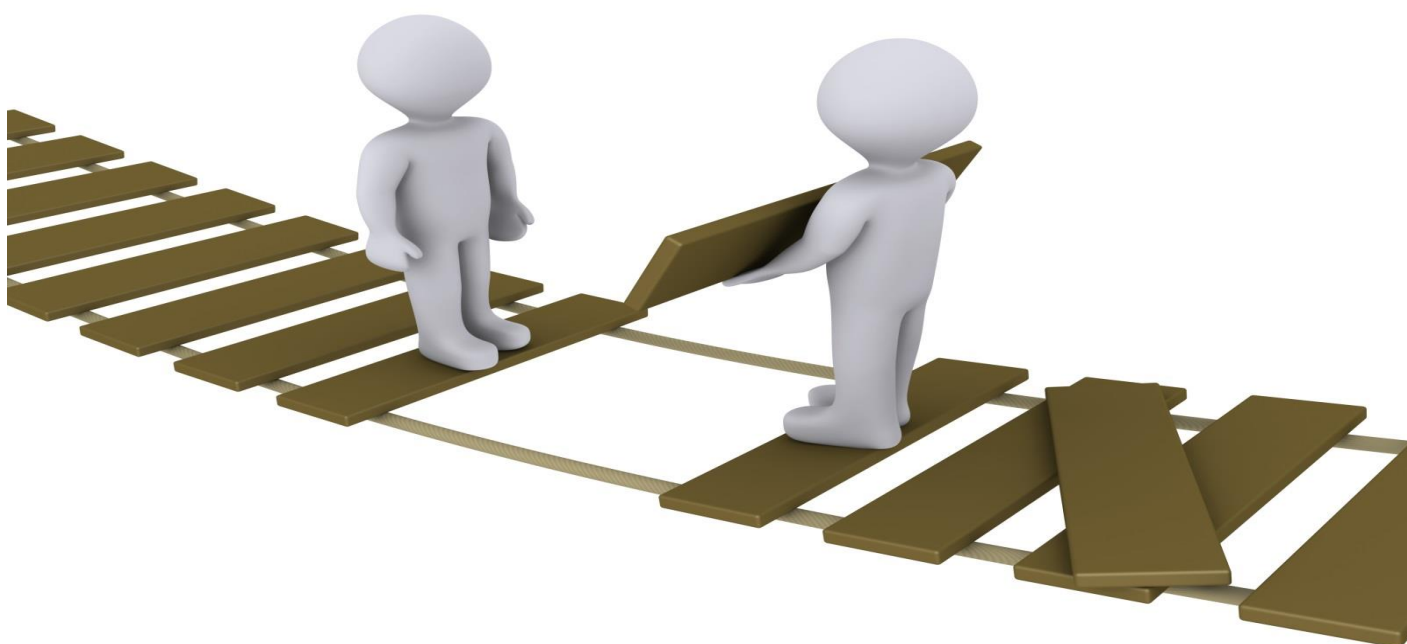
Saīsinājums/termiņš	Skaidrojums
IKP	Iekšzemes kopprodukts
ISO/IEC	Starptautiskā standartizācijas organizācija un Starptautiskā elektrotehnikas komisija
ISR	Ilgtermiņa stabilizācijas rezerve
ISRL	Ilgtermiņa stabilizācijas rezerves likums
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JPI	Jaunās politikas iniciatīvas
KM	Kultūras ministrija
KNAB	Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
LABS	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
LB	Latvijas Banka
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
LDDK	Latvijas darba devēju konfederācija
LIAA	Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra
LIAS2030	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam
LM	Labklājības ministrija
LNG	Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LR	Latvijas Republika
LTRK	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
MK	Ministru kabinets
MK instrukcija Nr.3	MK 28.04.2015. instrukcija Nr.3 "Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu"
MK noteikumi Nr.1644	MK 22.12.2009. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā pieprasa un izlieto budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem" līdzekļus"
MK noteikumi Nr.256	MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 256 "Noteikumi par kārtību, kādā ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm tiek veikta apropriācijas pārdale starp programmām, apakšprogrammām un izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem"
MK noteikumi Nr.464	MK 18.05.2010. noteikumi Nr. 464 "Noteikumi par 74.resora "Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums" 80.00.00 programmā plānoto līdzekļu pārdales kārtību ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai"

Saīsinājums/termiņš	Skaidrojums
MK noteikumi Nr.523	MK 31.07.2012. noteikumi Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem"
MK noteikumi Nr.594	MK 28.08.2007. noteikumi Nr. 594 "Noteikumi par valsts budžeta apropriācijas rezerves izmantošanu"
MK noteikumi Nr.737	MK 02.12.2014. noteikumi Nr.737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi"
MK noteikumi Nr.867	MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējums un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam"
MUN	Mikrouzņēmuma nodoklis
NAD	Nodokļu analīzes departaments
NAP2020	Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam
NEPLP	Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
NVO	Nevalstiskās organizācijas
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PKC	Pārresoru koordinācijas centrs
POLSYS	Politikas plānošanas dokumentu datubāze
PPD	Politikas plānošanas dokuments
PPP	Publiski privātā partnerība
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
Saimnieciskā gada pārskats	Latvijas Republikas 20xx.gada pārskats par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem
SAP	MK 31.07.2012. noteikumos Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem" pieņemtais apzīmējums Vienotajai valsts budžeta plānošanas un izpildes informācijas sistēmai
SAP (FM)	SAP sistēmas moduļa nosaukums
SAP (VK)	SAP sistēmas moduļa nosaukums
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SM	Satiksmes ministrija
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
SVF	Starptautiskais valūtas fonds

Saīsinājums/termins	Skaidrojums
TAND	Tautsaimniecības analīzes departaments
TAPD	Tautsaimniecības attīstības plānošanas dokuments
TB	Tiesībsarga birojs
TM	Tieslietu ministrija
UIN	Uzņēmuma ienākuma nodoklis
VAK	Valsts aizsardzības koncepcija
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VD	Deklarācija par MK iecerēto darbību
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VFIS koncepcija	Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstības koncepcija
VK	Valsts kanceleja
VM	Veselības ministrija
VPK	Valsts prezidenta kanceleja
VRP	Valdības rīcības plāns
VSAOI	Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VTM	Vidēja termiņa budžeta mērķi
VVBPIIS	Vienotā valsts budžeta plānošanas un izpildes informācijas sistēma
ZM	Zemkopības ministrija

Pielikumi

1.pielikums. Starptautisko organizāciju rekomendācijas, nodrošinot Latvijas publisko finanšu ilgtspēju.

Vai ieklausāties starptautisko organizāciju
rekomendācijās, nodrošinot Latvijas publisko
finanšu ilgtspēju?

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Rīga 2017

Starpziņojums “Starptautisko organizāciju rekomendācijas, nodrošinot Latvijas publisko finanšu ilgtspēju”

Starpziņojums “Starptautisko organizāciju rekomendācijas, nodrošinot Latvijas publisko finanšu ilgtspēju” sagatavots paralēlās revīzijas “Publisko finanšu ilgtspējas riski” vajadzībām.

Paralēlā revīzija “Publisko finanšu ilgtspējas riski” ir veikta lietderības revīzijas “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums” ietvaros.

Vāka noformējumā izmantota fotogrāfija no tīmekļa vietnes <http://depositphotos.com/>, Photo by 6kor3dos

Saturs

Revīzijas kopsavilkums	263
Motivācija	263
Galvenie secinājumi.....	263
Revidējamās jomas raksturojums.....	265
Starptautiskās organizācijas – Latvijas status quo un sadarbības nodrošināšana.....	265
Starptautisko organizāciju identificētie fiskālie riski Latvijā.....	266
Starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju klasifikācija.....	268
Starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju izvērtēšanas, ieviešanas un uzraudzības process Latvijā.....	269
Rekomendāciju piemērotības analīze un atbildīgo ministriju novērtējums par sniegto rekomendāciju piemērotību.....	270
Starptautisko organizāciju vērtējums par Latvijas sniegumu rekomendāciju ieviešanā.....	272
Rekomendāciju ieviešanai plānotie pasākumi tiek ietverti attīstības plānošanas / politisko vadlīniju dokumentos.....	276
Rekomendāciju faktiskā ieviešana.....	278
Informācijas pieejamība par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām un to ieviešanas progresu.....	286
Paralēlās revīzijas raksturojums.....	289
Izmantotie saīsinājumi.....	291
1.a.pielikums. Starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas.....	292

Revīzijas kopsavilkums

Motivācija

Valsts kontrole 2016.gada 4.janvārī apstiprināja savu dalību paralēlajā revīzijā “Publisko finanšu ilgtspējas riski”, kurā piedalījās arī Somijas, Nīderlandes, Slovākijas, Zviedrijas un Portugāles augstākās revīzijas iestādes un novērotāju statusā arī Eiropas Revīzijas palāta, Bulgārijas un Ungārijas augstākās revīzijas iestādes.

Uzskatām, ka Latvijai kā Eiropas Savienības, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk tekstā – OECD), kā arī Starptautiskā Valūtas fonda (turpmāk tekstā – SVF) dalībvalstij, plānojot un īstenojot tās fiskālo politiku un identificējot publisko finanšu ilgtspējas riskus, būtu jāieklausās starptautisko organizāciju rekomendācijās, t.sk. jāvērtē to piemērojamība vai nepiemērojamība, ņemot vērā faktisko situāciju un plānotās reformas valstī.

Galvenie secinājumi

Par rekomendāciju būtību

Starptautiskās organizācijas savstarpēji neatkarīgi ir identificējušas pēc būtības līdzīgus Latvijas publisko finanšu ilgtspējas riskus un sniegušas rekomendācijas tādos strukturālajos jautājumos kā fiskālā politika, ilgtermiņa fiskālie izaicinājumi un stabilitātes pasākumi, uzņēmējdarbības vide, darba tirgus, kā arī izglītības, veselības aprūpes, sociālās politikas, vides, enerģijas un transporta jautājumos. Skatīt sniegto rekomendāciju klasifikāciju 1.a. pielikumā šī starpziņojuma “Starptautisko organizāciju rekomendācijas, nodrošinot Latvijas publisko finanšu ilgtspēju” beigās.

Par rekomendāciju vadības procesu un rekomendāciju ietekmi uz rīcībpolitiku

Valstī nav izveidots izsekojams, regulēts un vadīts process, kā valstī būtu jānotiek starptautisko organizāciju rekomendāciju izvērtēšanai, ieviešanai, ieviešanas uzraudzībai un ziņošanai par ieviešanas progresu. Starptautisko organizāciju pieeja rekomendāciju ieviešanas uzraudzībā ir atšķirīga, piem., Eiropas Komisija nodrošina regulāru uzraudzības procesu, kamēr SVF tikai sniedz rekomendācijas, bet ieviešanas uzraudzību atstāj valstu pašu atbildībā. Nepastāvot vienotai rekomendāciju pārvaldības kārtībai, iztrūkst arī pamats turpmāko darbību izsekojamības nodrošināšanai un pastāv risks, ka būtiskas starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas publisko finanšu ilgtspējības risku mazināšanai netiek ņemtas vērā. Atbildība par koordināciju ar starptautiskajām organizācijām ir deleģēta trim ministrijām un centrālajai bankai – Latvijas Bankai un Finanšu ministrijai (SVF), Ekonomikas ministrijai (ES Padomes) un Ārlietu ministrijai (OECD) –, nenosakot vienotu darbību kopumu, kas tām veicams, lai starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas rūpīgi izvērtētu, noteiktu tās, kas neatbilst valsts interesēm un plāniem, un nodrošinātu rekomendāciju ieviešanu un progresu uzraudzību.

Neskatoties uz rekomendāciju vadības procesa trūkumiem, atbildīgās ministrijas un Latvijas Banka starptautisko organizāciju izvirzītos riskus vērtē kā atbilstošus Latvijas fiskālajām, ekonomiskajām un sociālajām problēmām. Apstiprinot rekomendācijas, valsts apstiprina arī starptautisko organizāciju veiktās analīzes rezultātā identificētos riskus.

Saturiski starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas aptver līdzīgus jautājumus. Ņemot vērā, ka valstī nav izstrādāts vienots rekomendāciju pārvaldības un ieviešanas progressa izvērtēšanas process un starptautiskās organizācijas rekomendāciju ieviešanas izvērtēšanā piemēro dažādu metodiku, nav iespējams iegūt vienotu vērtējumu par atšķirīgo starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju ieviešanas progresu līdzīgajās jomās, piemēram, ēnu ekonomikas apkarošanā.

Starptautisko organizāciju rekomendācijas ir sniegtas vairākās jomās, kas ir arī valdības darba prioritātes, tomēr atsaucies uz rekomendācijām nav atrodamas vidēja termiņa plānošanas dokumentā Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam, kas nosaka valsts attīstības mērķus, prioritātes un sasniedzamos rezultātus, kā arī rīcības virzienus. Tāpat arī konkrēti pasākumi starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju ieviešanā vai pasākumi, kuri veicinās rekomendāciju ieviešanu, nav minēti galvenajā politisko vadlīniju dokumentā – Deklarācijā par Ministru kabineta iecerēto darbību –, kā rezultātā tiek izstrādāts Valdības rīcības plāns⁷⁶³, kurā ir iekļauti konkrēti uzdevumi Deklarācijā izvirzīto mērķu sasniegšanā. Netiešas atsaucies uz rekomendācijām atrodamas, tikai analizējot attīstības plānošanas / politisko vadlīniju dokumentos noteiktos valsts plānus un salīdzinot tos ar rekomendāciju saturu.

Nepastāvot šādai vienotai rekomendāciju pārvaldības kārtībai un nenodrošinot rekomendāciju iestrādāšanu attīstības plānošanas un politisko vadlīniju dokumentos, iztrūkst arī pamats turpmāko darbību izsekojamības nodrošināšanai un pastāv risks, ka starptautisko organizāciju neatkarīgais vērtējums un sniegtās rekomendācijas netiek ņemtas vērā, neskatoties uz rekomendāciju izstrādē ieguldītajiem resursiem gan no starptautisko organizāciju puses, gan arī no atbildīgo ministriju un Latvijas Bankas puses, nodrošinot sadarbību ar starptautiskajām organizācijām.

Par rekomendāciju faktisko ieviešanu

Lai gan atsevišķu starptautisko organizāciju rekomendāciju ieviešanā ir novērojams pozitīvs progress, tomēr vairāku būtisku risku novēršana un attiecīgo rekomendāciju ieviešana tiek novilcināta, piemēram, vērtējot jautājumu par tādu būtisku publisko finanšu ilgtspēju ietekmējošu risku kā ēnu ekonomika un tās apkarošanas pasākumi, Valsts kontrole ir secinājusi, ka, lai gan ir panākta vienošanās par rīcības plānu rekomendācijas ieviešanā, pastāv būtiski trūkumi Valsts ieņēmumu dienesta spējā ieviest reformas ēnu ekonomikas apkarošanai. Valsts kontrole jau iepriekš ir vērsusi uzmanību uz to, ka Valsts ieņēmumu dienestā tādu ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu kā JPI finansētie *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšana, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu un Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā*, kā arī ēnu ekonomikas apkarošana, ieviešot efektīvu nodokļu politiku, netiek organizēta plānveidīgi un efektīvi. Arī starptautiskās organizācijas jau kopš 2010.gada ir rosinājušas Latvijas valdību risināt jautājumu par ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšanu, taču līdz pat 2016.gadam starptautisko organizāciju vērtējumi liecina, ka veiktie pasākumi ēnu ekonomikas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apkarošanai nav pietiekami efektīvi, Latvijai ir neliels progress nodokļu iekasēšanas uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā un ir jāturpina censties samazināt ēnu ekonomikas mērogu.

Par informācijas pieejamību sabiedrībai

Sabiedrībai netiek sniegta visaptveroša, izvērstā informācija par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām un Latvijas atbildīgo ministriju attiecīgi veiktajiem pasākumiem. Valsts kontroles ieskatā ar rekomendāciju ieviešanu saistītās informācijas ierobežotā pieejamība paaugstina risku, ka nozīmīgu rekomendāciju ieviešana paliks formālā līmenī, jo atbildīgās ministrijas nav atbildīgas sabiedrības priekšā.

Revidējamās jomas raksturojums

Starptautiskās organizācijas – Latvijas status quo un sadarbības nodrošināšana

Eiropas Komisija / ES Padome

Latvijas nacionālā reformu programma “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai un Latvijas Stabilitātes programma saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 121. un 148.pantu ir ES līmeņa ekonomiskās politikas koordinācijas un uzraudzības instrumenta sastāvdaļa. Eiropas Komisija vērtē abu programmu īstenošanu un uz tā pamata nāk klajā ar priekšlikumiem par ES Padomes rekomendācijām⁷⁶⁴.

Ekonomikas un budžeta politikas koordinācija tiek veikta ar viena procesa, proti, Eiropas pusgada palīdzību. Eiropas pusgads ir ekonomikas un fiskālās politikas koordinācijas cikls Eiropas Savienībā. Tas ir daļa no Eiropas Savienības ekonomikas pārvaldības sistēmas. Eiropas pusgada laikā dalībvalstis pieskaņo savu budžeta un ekonomikas politiku tiem mērķiem un noteikumiem, par ko panākta vienošanās ES līmenī⁷⁶⁵.

Stratēģijas “Eiropa 2020” mērķis ir radīt apstākļus gudrākas, ilgtspējīgākas un iekļaujošākas ekonomikas izaugsmei Eiropas Savienībā. Tajā ir izklāstīti pieci ES mērķi, kas līdz 2020. gadam būtu jāpanāk nodarbinātības, izglītības, sociālās iekļaušanas, inovācijas, kā arī klimata un enerģijas izmantošanas jomā. Pamatojoties uz šiem mērķiem, dalībvalstis katrā no šīm piecām jomām ir pieņēmušas savus valsts mērķus. Savās ikgadējās valsts reformu programmās dalībvalstis izklāsta pasākumus šo mērķu sasniegšanai⁷⁶⁶.

Latvijas Stabilitātes programma ir vidēja termiņa politikas dokuments, kas raksturo Latvijas fiskālo politiku četriem gadiem un ir sagatavots, vadoties pēc Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām. Latvija šobrīd ir Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvajā daļā. Pamats preventīviem pasākumiem ir valsts noteiktais vidēja termiņa budžeta mērķis strukturālā izteiksmē (t.i., cikliski koriģētā izteiksmē, neņemot vērā vienreizējos vai citus pagaidu pasākumus). Neatbilstība Stabilitātes un izaugsmes pakta preventīvajam vai korektīvajam pasākumam var novest pie sankciju piemērošanas eirozonas valstīm⁷⁶⁷. Atbildīgā institūcija par sadarbību, valsts pozīciju par rekomendācijām un startēģijas “Eiropa 2020” ieviešanu – Ekonomikas ministrija, par Stabilitātes programmu – Finanšu ministrija.

OECD

Latvijas iestāšanās OECD ilgu laiku ir bijusi viena no Latvijas nozīmīgākajām ekonomiskajām un ārpolitikas prioritātēm.

Tabula Nr.1. Latvijas iestāšanās OECD process

Datums	Notikums
2013.gada 30.maijā	OECD Padomes sēdē dalībvalstis pilnvaroja organizācijas ģenerālsēkretāru uzsākt sarunas ar Latviju par pievienošanos
2013. gada 15.oktobrī	OECD Padome apstiprināja Latvijas iestāšanās sarunu “Ceļa karti”, kas nosaka individuālo Latvijas pievienošanās plānu organizācijai un procedūras procesa norisei ⁷⁶⁸
2016.gada 11.maijā	OECD Padome pieņēma lēmumu uzaicināt Latviju pievienoties OECD

2016.gada 2.jūnijā	Ministru prezidents un OECD ģenerālsēkretārs parakstīja Līgumu par Latvijas pievienošanos OECD ⁷⁶⁹
2016.gada 1.jūlijā	Parīzē Francijas Ārlietu ministrijai tika iesniegts Latvijas pievienošanās raksts Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai (OECD), un saskaņā ar OECD Konvencijas 16.pantu Latvija ar šo datumu ir kļuvusi par pilntiesīgu OECD dalībvalsti⁷⁷⁰.

Atbildīgā institūcija par sadarbību – Ārlietu ministrija⁷⁷¹ (komiteju un darba grupu atbildīgās, kā arī līdzatbildīgās ministrijas ir noteiktas atbilstoši to kompetencei (piem., Finanšu ministrija, Tieslietu ministrija, Ekonomikas ministrija, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Labklājības ministrija, Izglītības un zinātnes ministrija, Zemkopības ministrija, Valsts kanceleja, Centrālā statistikas pārvalde).

SVF

Latvija ir SVF dalībvalsts kopš 1992.gada 19. maija. **SVF sniedza finansiālu palīdzību Latvijai ekonomiskās lejupslīdes laikā.** Starptautiskās aizņēmuma programmas ietvaros Latvija no SVF aizņēmas SDR⁷⁷² 982,24 milj. apmērā. Sekmīgi emitējot obligācijas starptautiskajos finanšu tirgos, 2012.gada beigās Latvija atmaksāja saistības pret SVF pilnā apmērā. **SVF katru gadu, balstoties uz SVF Vienošanās līguma⁷⁷³ IV pantu, Latvijai sniedz konsultācijas un veic vispārēju valsts ekonomikas izvērtējumu.** Atbildīgā institūcija par sadarbību – Latvijas Banka sadarbībā ar Finanšu ministriju.

Starptautisko organizāciju identificētie fiskālie riski Latvijā

Starptautiskās organizācijas savstarpēji neatkarīgi ir identificējušas pēc būtības līdzīgus Latvijas publisko finanšu ilgtspējas riskus un sniegušas rekomendācijas tādos strukturālajos jautājumos kā fiskālā politika, ilgtermiņa fiskālie izaicinājumi un stabilitātes pasākumi, uzņēmējdarbības vide, darba tirgus, kā arī izglītības, veselības aprūpes, sociālās politikas, vides, enerģijas un transporta jautājumos.

Eiropas Komisija / ES Padome

Eiropas Komisija / ES Padome būtiskākos attīstības un izaugsmes riska faktoros, par kuriem ir sniegtas rekomendācijas, izvirza šādās jomās:

- ❖ fiskālā politika, nodokļi, fiskālā sistēma un tās ilgtspēja⁷⁷⁴:
 - vidējā termiņā var būt nepieciešamas turpmākas reformas efektivitātes palielināšanai vai alternatīvi ieņēmumu avoti;
 - samērā augstais nodokļu slogs zemu atalgotiem darba ņēmējiem kavē ekonomisko aktivitāti un nodarbinātību. Latvijai ir iespēja novirzīt nodokļu slogu no darbaspēka uz izaugsmei labvēlīgākiem nodokļu avotiem;
 - 2016.gada budžets palielina darbaspēka nodokļu progresivitāti, taču nodokļu slogs tiek novirzīts no cilvēkiem ar zemiem ienākumiem uz personām ar augstiem ienākumiem, nevis uz izaugsmei labvēlīgākiem ieņēmumu avotiem;
 - neapliekamā minimuma diferenciacija pēc ienākumiem samazina nodokļu īpatsvaru darbaspēka izmaksās zemu atalgotiem darba ņēmējiem, taču tas notiek tikai ierobežotā apmērā. Diferencētā neapliekamā minimuma administrēšana nodrošina nodokļu iekasēšanas nepārtrauktību, taču nodokļu maksātājiem administrēšana kļūst sarežģītāka;

- mikrouzņēmumu nodokļa shēma tiek izmantota kā nodokļu optimizācijas instruments un sniedz darba ņēmējiem ierobežotu sociālo nodrošinājumu;
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa samazināšana, kas ir pasākums darbaspēka nodokļu samazināšanai, ir politisks izaicinājums vietējām iestādēm (pašvaldības saņem 80% no iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem, kas kopumā veido aptuveni 56% no pašvaldību ieņēmumiem);
- regulāram īpašuma nodoklim ir potenciāls radīt papildu ieņēmumus, lai finansētu izaugsmi veicinošu pāreju no nodokļu uzlikšanas darbaspēkam. Ir īstenoti daži nodokļu palielināšanas pasākumi, bet to fiskālā ietekme ir ierobežota;
- nepieciešams veicināt ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu efektivitāti;
- pensiju sistēmas atbilstība un ilgtspēja. Eiropas Komisija ir vērsusi uzmanību, ka, lai gan Latvijai ir labi rezultāti attiecībā uz valsts finanšu ilgtspēju, pamatojoties uz pašreizējo politiku, paredzams, ka zemā pensiju atbilstība nākotnē un iecerētie politikas plāni radīs papildu fiskālās izmaksas.

- ❖ **veselības aprūpe**⁷⁷⁵ – identificēti riski saistībā ar mazo publisko finansējumu, nevienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei un darbaspēka slikto veselības stāvokli;
- ❖ **darba tirgus un sociālā politika**⁷⁷⁶;
- ❖ **izglītība, pētniecība un inovācijas**⁷⁷⁷;
- ❖ **enerģētika, transports un vides jautājumi**;
- ❖ **pārvaldība un uzņēmējdarbības vide**.

OECD

OECD, veicot Latvijas pievienošanās OECD izvērtējumus, ir vērtējusi visas tautsaimniecībā nozīmīgās jomas (ekonomikas, sociālā, izglītības, veselības u.c.). Lai nodrošinātu Latvijas iestāšanos OECD, tika noteikts, ka uzlabojumi ir nepieciešami šādās jomās, par kurām OECD ir sniedzis rekomendācijas⁷⁷⁸:

- ❖ **cīņa ar kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana**⁷⁷⁹;
- ❖ **valsts kapitālsabiedrību pārvaldība**⁷⁸⁰;
- ❖ **cīņa ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas**, piemēram⁷⁸¹, nosakot mērķa “uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošakai izaugsmei” prioritāro rekomendāciju – pastiprināt centienus mazināt izvairīšanos no nodokļu nomaksas un uzlabot nodokļu iekasēšanu;
- ❖ **brīva kapitāla kustība**.

Rekomendācijas **pārējās jomās** balstās uz OECD labo praksi, un to mērķis ir palīdzēt Latvijai veikt uzlabojumus īstermiņā un ilgtermiņā tādos Latvijai svarīgos jautājumos kā produktivitātes veicināšana, uzņēmējdarbības vides uzlabošana, izglītības un darba tirgum nepieciešamo prasmju nodrošināšana, nevienlīdzības mazināšana, nodarbinātība, veselības pakalpojumu pieejamība, konkurences politika, patērētāju aizsardzība⁷⁸².

SVF

SVF IV panta konsultāciju rezultātā ir identificējis⁷⁸³ un sniedzis rekomendācijas, lai veicinātu, ka valsts gan vidējā termiņā, gan ilgtermiņā veic **reformas, lai nodrošinātu un noturētu pēckrīzes konkurētspēju un nodrošinātu ienākumu konvergenci ES līmenī**; atjauno kredītesānu, lai nodrošinātu

investīcijās un patērīgā balstīto ekonomisko izaugsmi; papildus un veiksmīgāk nodrošina sociālo drošību, atbalstu izaugsmei un nodarbinātībai:

- jāattīsta **strukturālās reformas** tādās jomās kā **tiesu sistēma, uzņēmējdarbības vide, izglītība, infrastruktūra un darba tirgus**;
- lai veicinātu efektīvu resursu sadali un palielinātu ieņēmumus, būtiskas būs **ēnu ekonomikas apkarošanas darbības**;
- lai nodrošinātu uzņēmējdarbības izaugsmi un attīstību, it īpaši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, atbildīgo iestāžu un banku sadarbības rezultātā ir jāatvieglo **kreditēšana**;
- lai mazinātu reālos un reputācijas riskus **nerezidentu depozītu banku sektorā**, ir jānodrošina nepārtraukta un modra uzraudzība;
- **nodokļu un izdevumu izskatīšana** nodrošina iespēju uzlabot stimulus, vienlīdzīgi novirzīt nodokļu slogu un nodrošināt fiskālo telpu.

Starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju klasifikācija

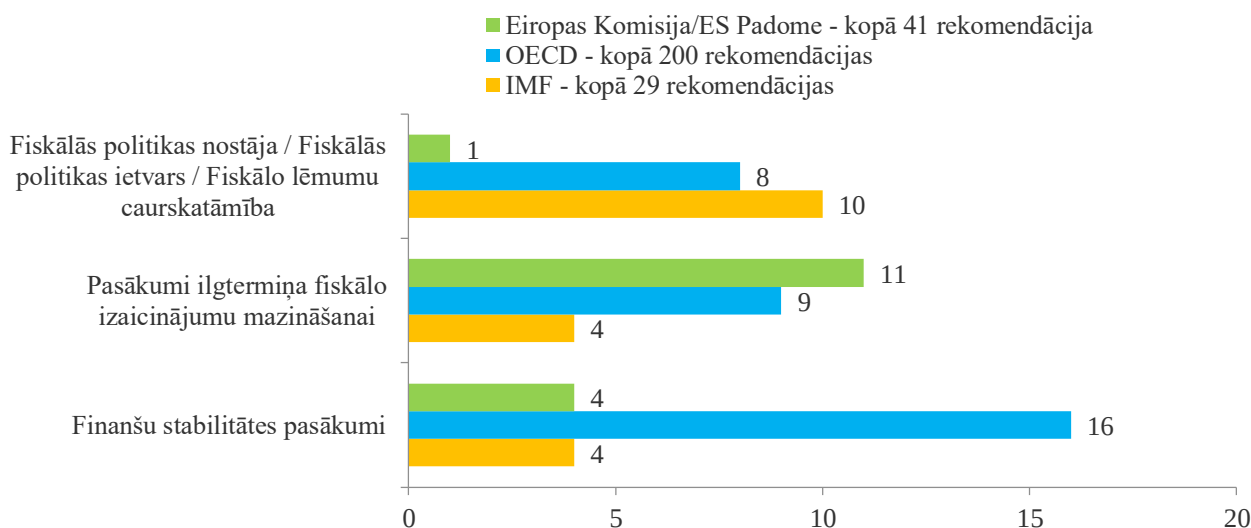
Revīzijā apkopotas 270 starptautisko organizāciju pēdējo piecu gadu laikā sniegtās rekomendācijas. Jāuzsver, ka vairākas no sniegtajām rekomendācijām skar vienus un tos pašus problēmjautājumus un tiek sniegtas gan atšķirīgos starptautisko organizāciju ziņojumos, gan atkārtoti, ja ieviešanas progresa izvērtēšanas rezultātā ir identificēts, ka nav veiktas pietiekamas darbības, lai rekomendācijas ieviestu. Piemēram, izvērtējot sniegtās rekomendācijas jomā “ēnu ekonomikas apkarošana”, starptautiskās organizācijas vairākus gadus pēc kārtas par šo jomu ir sniegušas vairākus ieteikumus (skat. 2.tabulu). Skaitliski visvairāk rekomendācijas ir sniegtas produktu un pakalpojumu / uzņēmējdarbības vidē, kas galvenokārt ir OECD labākās prakses pārņemšanas rekomendācijas tādās jomās kā tirdzniecība, konkurence un digitālās ekonomikas politika. Revīzijā ir pielietots šāds dalījums:

Paralēlās revīzijas darba grupas ziņojuma galvenās interesējošās jomas	1. Fiskālās politikas nostāja / fiskālās politikas ietvars / fiskālo lēmumu caurskatāmība 2. Pasākumi ilgtermiņa fiskālo izaicinājumu mazināšanai 3. Finanšu stabilitātes pasākumi
Strukturālās politikas pasākumi, kas var nebūt saistīti ar fiskālo ilgtspēju	4. Produktu un pakalpojumu tirgus / uzņēmējdarbības vide 5. Darba tirgus 6. Citi – izglītība, veselības aprūpe, sociālā sfēra, vides sfēra, enerģijas sfēra, transporta sistēmas

Eiropas Komisijas / ES Padomes, OECD un SVF sniegto rekomendāciju par būtiskākajiem Latvijas publisko finanšu ilgtspējas riskiem (rekomendāciju grupas – *Fiskālās politikas nostāja / Fiskālās politikas ietvars / Fiskālo lēmumu caurskatīšana; Pasākumi ilgtermiņa fiskālo izaicinājumu mazināšanai; Finanšu stabilitātes pasākumi*) rekomendāciju skaits pēdējos piecos gados sasniedz 67.

Sadaļā *Fiskālās politikas nostāja / Fiskālās politikas ietvars / Fiskālo lēmumu caurskatīšana* visvairāk rekomendāciju sniedzis SVF – 10 rekomendācijas. Sadaļā *Pasākumi ilgtermiņa fiskālo izaicinājumu mazināšanai* visvairāk rekomendāciju sniegusi Eiropas Komisija / ES Padome – 11 rekomendācijas, savukārt par *Finanšu stabilitātes pasākumiem* visvairāk rekomendāciju ir bijis OECD – 16 rekomendācijas.

Rekomendāciju klasifikācija grupās parāda, ka Eiropas Komisija / ES Padome, OECD un SVF savstarpēji neatkarīgi ir sniegušas rekomendācijas katrā rekomendāciju klasifikācijas grupā.

Attēls Nr.1. Starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas katrā rekomendāciju grupā

Tabula Nr.2. Jomā “ēnu ekonomikas apkarošana” sniegtās rekomendācijas

Eiropas komisija	Starptautiskais valūtas fonds	OECD
2011	1	1
2012		
2013		
2014	1	1
2015	1	1
Kopā 11 rekomendācijas jomā “ēnu ekonomikas apkarošana”		

Starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju izvērtēšanas, ieviešanas un uzraudzības process Latvijā

Lai gan **starptautiskās organizācijas ir noteikušas atšķirīgu to sniegto rekomendāciju uzraudzības procesu** – no regulāras uzraudzības Eiropas Komisijas / ES Padomes sniegto rekomendāciju gadījumā līdz palikšanai paļaušanās līmenī, ka valsts ievieš sniegtās rekomendācijas, SVF gadījumā – **Latvijā nav izveidots izsekojams, regulēts un vadīts process**, kā valstī būtu jānotiek starptautisko organizāciju rekomendāciju izvērtēšanai, ieviešanai, ieviešanas uzraudzībai un ziņošanai par ieviešanas progresu.

Neieviešot šādu procesu un nenodrošinot rekomendāciju nokļūšanu attīstības plānošanas un politisko vadlīniju dokumentos, kas būtu pamats turpmāko darbību izsekojamības nodrošināšanai, **starptautisko organizāciju darbam tiek piešķirts formāls raksturs** – mūs vērtē, analizē, iesaka, bet mēs, nepievēršot pienācīgu uzmanību “skatam no malas”, neņemam vērā rekomendācijas, kuras paši esam atzinuši par attiecināmām Latvijas publisko finanšu ilgtspējības nodrošināšanai.

Nepietiekamas un neatbilstošas procesu vadības piemērs ir (ne)paveiktais ēnu ekonomikas apkarošanā – lai gan **starptautiskās organizācijas jau kopš 2010.gada ir rosinājušas Latvijas valdību risināt**

jautājumu par ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšanu, starptautisko organizāciju vērtējumi liecina, ka **veiktie pasākumi** ēnu ekonomikas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apkarošanai **nav pietiekami efektīvi un Latvijai ir neliels progress nodokļu iekasēšanas uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā.**

Rekomendāciju piemērotības analīze un atbildīgo ministriju novērtējums par sniegto rekomendāciju piemērotību

Valstī nav izveidots izsekojams, regulēts un vadīts process, kā valstī būtu jānotiek starptautisko organizāciju rekomendāciju izvērtēšanai, ieviešanai, ieviešanas uzraudzībai un ziņošanai par ieviešanas progresu

Starptautisko organizāciju pieeja rekomendāciju ieviešanas uzraudzībā ir atšķirīga, piem., Eiropas Komisija nodrošina regulāru uzraudzības procesu, kamēr SVF tikai sniedz rekomendācijas, bet ieviešanas uzraudzību atstāj valstu pašu atbildībā. Nepastāvot vienotai rekomendāciju pārvaldības kārtībai, trūkst arī pamata turpmāko darbību izsekojamības nodrošināšanai un pastāv risks, ka būtiskas starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas publisko finanšu ilgtspējības risku mazināšanai netiek ņemtas vērā. Atbildība par koordināciju ar starptautiskajām organizācijām ir deleģēta trim ministrijām un centrālajai bankai – Latvijas Bankai, sadarbībā ar Finanšu ministriju (SVF), Ekonomikas ministrijai (ES Padomes) un Ārlietu ministrijai (OECD) –, nenosakot vienotu darbību kopumu, kas tām veicams, lai starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas rūpīgi izvērtētu, noteiktu tās, kas neatbilst valsts interesēm un plāniem, un nodrošinātu rekomendāciju ieviešanu un progresa uzraudzību.

Neskatoties uz rekomendāciju vadības procesa trūkumiem, atbildīgās ministrijas un Latvijas Banka starptautisko organizāciju izvirzītos riskus vērtē kā atbilstošus Latvijas fiskālajām, ekonomiskajām un sociālajām problēmām, par ko liecina fakts, ka rekomendāciju saskaņošanas posmā valsts nekad nav izmantojusi tiesības iebilst par pašu rekomendāciju, bet ir iebildusi tikai pret rekomendāciju redakciju⁷⁸⁴. Tāpēc, apstiprinot rekomendācijas, valsts apstiprina arī starptautisko organizāciju veiktās analīzes rezultātā identificētos riskus.

Finanšu ministrijas pārstāvji ir norādījuši⁷⁸⁵, ka Latvija starptautiskās rekomendācijas visupirms pieņem zināšanai. Valsts nolemj kā reaģēt uz sniegtajām rekomendācijām un kā tām sekot, bet tādi **automātiski procesi kā procedūras, uzraudzīšana vai atskaitīšanās nav**. Tāpēc revīzijā **nebija iespējams iegūt pārlicību, vai un kādā apjomā** Latvijas valdība vai ministrijas **ir veikušas** starptautisko organizāciju **konkrēto rekomendāciju izvērtējumu un nepieciešamību tās ieviest**. Attiecībā uz ES Padomes rekomendācijām ir izveidots tāds process, lai nodrošinātu Eiropas pusgada procesuālo prasību izpildi.

Finanšu ministrijas pārstāvji ir norādījuši⁷⁸⁶, ka starptautisko organizāciju rekomendācijas ir nepieciešams diferencēt, jo, saistībā ar to, ka, cita starpā, ES Padomes rekomendācijas tiek sniegtas regulas ietvarā, kura tieši paredz rekomendāciju sniegšanu un ieviešanu, Eiropas Komisija sagaida, ka šīs rekomendācijas tiks ņemtas vērā un ieviestas. Saskaņā ar Eiropas Komisijas vērtējumu faktiski ir ieviestas apmēram, 5–10% no ES Padomes rekomendācijām.

Eiropas Komisija strādā direktorātos, nereti var būt pretrunas starp rekomendācijām, arī Eiropas Komisija atzīst faktu, ka katram direktorātam ir savs viedoklis par to, kuras būtu galvenās prioritāri īstenojamās rekomendācijas⁷⁸⁷.

Ekonomikas ministrija ir akcentējusi, ka ES Padomes rekomendācijas ir būtisks elements Latvijas nacionālo prioritāšu noteikšanā, nepieciešamo reformu un politikas pasākumu formulēšanā, kā arī Latvijas Nacionālās reformu programmas un Latvijas Stabilitātes programmas veiksmīgā īstenošanā.

Ņemot vērā atsevišķu ikgadējā novērtējuma rekomendāciju mērogu (*piemēram, nepieciešamās reformas izglītībā, nabadzības mazināšanā, veselības aprūpē, enerģētikā un tiesu sistēmas sakārtošanā*), reformu ietekmi, ieviešanas izmaksas un nepieciešamību apspriest tās ar sociālo partneru, nevalstisko organizāciju un sabiedrības pārstāvjiem, tās, visticamāk, nebūs iespējams ieviest viena gada laikā, bet Ekonomikas ministrija ir paudusi apņemšanos turpināt uzraudzīt rekomendācijas ieviešanu un Latvijas Nacionālās reformu programmas izpildes pasākumu īstenošanu⁷⁸⁸.

Arī Saeimas Eiropas lietu komisijas priekšsēdētāja ir uzsvērusi, ka ES Padomes sniegtās rekomendācijas Latvijai skaidri iezīmē virzienus, kuros jāstrādā Latvijas valdībai, un, lai gan Eiropas Komisija rekomendāciju ieviešanas progresu vērtē kā ierobežotu, ekonomikas ministrs ir atzinis, ka kopumā Eiropas Komisijas vērtējumam piekrt⁷⁸⁹.

Par OECD sniegto rekomendāciju piemērotību

Latvijai 2016.gada 1.jūlijā oficiāli kļūstot par OECD dalībvalsti, Ministru prezidents ir norādījis, ka dalība OECD ir bijis Latvijas mērķis jau divdesmit gadus, bet tas nekad nav bijis pašmērķis. Pievienošanās process jau ir devis Latvijai konkrētus ieguvumus – tas ir bijis dzinējspēks valsts kapitālsabiedrību pārvaldes reformai un kalpojis kā papildu stimul, lai celtu Latvijas kapacitāti cīņā ar kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos. Vienlaikus **Ministru prezidents uzsvēra, ka Latvijai ir jāpabeidz OECD rekomendāciju ieviešana,** kā arī, neapstājoties pie sasniegtā, jāpieņem atbildīgi lēmumi, kas ļautu attīstīties valsts tautsaimniecībai⁷⁹⁰. Ministru prezidents ir vēršis uzmanību uz to, ka OECD sniegto rekomendāciju “neizpildītie mājasdarbi” vēl arvien ir, piemēram, finanšu sektora uzraudzība un valsts kapitālsabiedrību padomju veidošana. **Ministru prezidents uzsvēra, ka maksimāli jāizmanto pienesums un rekomendācijas, ko sniedz OECD,** neskatoties uz to, ka OECD pēc Latvijas iestāšanās vairs nenorādīs, kas tieši jādara, bet gan piedāvās iespēju salīdzināt, kā Latvija izskatās uz citu valstu fona, un piedāvās labās prakses piemēru⁷⁹¹.

Par SVF sniegto rekomendāciju piemērotību

Par sadarbību ar SVF **atbildīgās ministrijas pārstāvji,** izvērtējot SVF Vienošanās IV panta konsultāciju ziņojumus, ir **pauduši viedokli, ka piekrt SVF paustajam Latvijas nākotnes attīstības, risku un izaicinājumu vērtējumam.** Latvijas pārstāvji ir **piekrituši nepieciešamībai turpināt veikt strukturālas reformas,** lai nodrošinātu konkurētspēju un produktivitāti⁷⁹².

Diskutējot par tuvākās nākotnes attīstību un riskiem, Latvijas pārstāvji ir pauduši viedokli, ka tuvāko gadu izaugsme, iespējams, būs zemāka nekā sākotnēji prognozēts, it īpaši ņemot vērā Krievijas samazināto ekonomisko attīstību un Latvijas lēno investīciju apgūšanu, kā arī to, ka demogrāfiskā situācija valstī radīs slogu ekonomikai nākotnē. Ņemot vērā, ka ekonomiku ir iespējams stimulēt straujāk apgūstot ES strukturālos fondus, lai mazinātu esošos riskus, ir nepieciešama apdomīga politikas veidošana⁷⁹³. Papildus Latvijas pārstāvji ir norādījuši, ka šobrīd tiek veiktas valsts kapitālsabiedrību pārvaldības reformas⁷⁹⁴, ka ir jāveic reformas darba tirgū un izglītības sistēmā, lai ilgtermiņā nodrošinātu konkurētspēju⁷⁹⁵. Latvijas pārstāvji piekrita SVF, ka banku sistēma ir stabila, bet ir nepieciešams veicināt kredītiestāžu sektoru, un puda apņemšanos izskatīt starptautiski atzīto labo praksi un citu valstu pieredzi⁷⁹⁶. **Attiecībā uz SVF viedokli par fiskālo politiku, Latvijas pārstāvji piekrīt, ka valsts budžetam ir jābūt saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma prasībām.** Viņi vērta uzmanību uz to, ka, ņemot vērā nākotnes attīstības perspektīvu, **būs nepieciešama piesardzīga fiskālā politika.** Ienākumu nevienlīdzība ir samazinājusies pēdējā laikā, daļēji minimālās algas paaugstināšanas dēļ, un sociālos izdevumus, īpaši veselības aprūpē, ir plānots palielināt vidējā termiņā⁷⁹⁷.

Starptautisko organizāciju vērtējums par Latvijas sniegumu rekomendāciju ieviešanā

Saturiski starptautisko organizāciju rekomendācijas aptver līdzīgus jautājumus. Ņemot vērā, ka valstī nav izstrādāts vienots rekomendāciju pārvaldības un ieviešanas progresu izvērtēšanas process un starptautiskās organizācijas rekomendāciju ieviešanas izvērtēšanā piemēro dažādu metodiku, nav iespējams iegūt vienotu vērtējumu par atšķirīgo starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju ieviešanas progresu līdzīgajās jomās, piemēram, ēnu ekonomikas apkarošanā.

Rekomendāciju ieviešanas novērtējuma process no starptautisko organizāciju viedokļa

Eiropas Komisija / ES Padome

Lai novērtētu ES Padomes rekomendāciju ieviešanas progresu, Eiropas Komisija izmanto šādas kategorijas:

- ❖ **nav progressa:** dalībvalsts nav nedz paziņojusi par pasākumiem, nedz pieņēmusi pasākumus, lai izpildītu rekomendācijas.
- ❖ **ierobežots progress:** dalībvalsts ir paziņojusi par dažiem pasākumiem, lai izpildītu rekomendācijas, bet tie šķiet nepietiekami un/vai to pieņemšana/īstenošana ir apdraudēta.
- ❖ **neliels progress:** dalībvalsts ir paziņojusi par pasākumiem vai pieņēmusi pasākumus, lai izpildītu rekomendācijas. Šie pasākumi ir daudzsoļi, bet ne visi no tiem jau ir īstenoti, un nav droši zināms, vai visi šie pasākumi tiks īstenoti.
- ❖ **ievērojams progress:** dalībvalsts pieņēmusi pasākumus, no kuriem lielākā daļa ir īstenota. Šie pasākumi ļoti veicina rekomendācijas izpildi.
- ❖ **pilnīga īstenošana:** dalībvalsts pieņēmusi un īstenojusi pasākumus, ar kuriem atbilstīgi izpilda rekomendācijas.

Tabula Nr.3. Eiropas Komisijas vērtējums par Latvijai sniegto rekomendāciju ieviešanu

Gads	Pilnīga īstenošana	Ievērojams progress	Neliels progress	Ierobežots progress	Nav progressa
2012	-	1	-	5	1
2013	-	1	5**	2**	1**
2014	-	-	4	1	-
2015*	-	-	1	1	-

*Izvērtējuma veikšanas brīdī vēl nav pieejami visi fiskālie rādītāji, tādēļ nav sniegts vērtējums par rekomendāciju "nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa mērķa 2015. un 2016. gadā atspoguļo vienīgi pielaidi, kas saistīta ar sistēmisko pensiju reformu".

**Divām rekomendācijām ir divi atšķirīgi vērtējumi, jo rekomendācijas iekļauj vairākas strukturālās reformas.

Valdība likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018., un 2019.gadam" paskaidrojumos norāda, ka Eiropas Komisijas 2016.gada izvērtējumā, komentējot iepriekšējā perioda sasniegumus, ir norādīts, ka:

kopumā Latvija ir panākusi ierobežotu progresu rekomendāciju izpildē. Izvērtējot panākto progresu 2015.gada valstij adresēto rekomendāciju izpildē, neliels progress tika konstatēts profesionālās izglītības uzlabošanā, pētniecības un augstākās izglītības finansēšanas uzlabošanā, sociālās palīdzības pabalstu saņēmēju nodarbinātības veicināšanā. Papildus tam labvēlīgi tiek vērtēti Latvijas panākumi tiesu iestāžu sistēmas efektivitātes un ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā (EK vērtējums – neliels progress nodokļu saistību izpildes uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā⁷⁹⁸), Latvijas panākumi nodokļu sloga samazināšanā zemo algu saņēmējiem, kā arī sociālās palīdzības pabalstu pieejamība un atbilstība tiek vērtēti kā ierobežoti. Eiropas Komisija norādīja, ka nepietiekams progress tika panākts maksātspējas administratoru darbības pārskatāmības (transparency) nodrošināšanā. Progress netika konstatēts tiesību aktu uzlabošanā, jo iepretim sākotnēji plānotajam, valsts civildienesta likuma projekts Saeimā netika pieņemts.

Vērtējot Latvijas panākumus "Eiropa 2020" valsts mērķu sasniegšanā, atzinīgi tiek vērtēti rezultāti nodarbinātības uzlabošanā, energoefektivitātes veicināšanā un atjaunojamo energoresursu lietošanā, siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanā, priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanā un terciārās izglītības iegūšanas sekmēšanā. Ieguldījumi pētniecībā un attīstībā kā arī nabadzības samazināšana ir tie mērķi, kuru aktualitāte saglabāsies nākamajos periodos.⁷⁹⁹

Lai novērtētu sniegto rekomendāciju attīstību, kā piemēru esam apkopojuši Eiropas Komisijas / ES Padomes sniegto rekomendāciju par vidēja termiņa budžeta mērķi no 2011. līdz 2016.gadam.

Tabula Nr.4. 2011.gada līdz 2016.gadam sniegtās vidēja termiņa budžeta mērķa rekomendācijas

Rekomendācijas gads	Sniegtā rekomendācija
2011	✓ Ieviest precīzi noteiktu vidēja termiņa fiskālo programmu, lai samazinātu valsts kopbudžeta deficītu zemāk par Līgumā paredzēto atsauces līmeni 3 % no IKP atbilstoši grafikam un konsolidācijas plānam, kas atbilst ES Padomes ieteikumiem Latvijai un ko pieņēma saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru.
2012	✓ Nodrošināt plānoto virzību, lai paredzētajā laikā novērstu pārmērīgu budžeta deficītu . Lai to panāktu, izpildīt 2012. gada budžetu, kā plānots, un nodrošināt fiskālo pasākumu ietekmi, kas norādīta ES Padomes ieteikumā saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru. Pēc tam 2013. gadā un turpmāk īstenot budžeta stratēģiju, kuras pamatā ir pietiekami

Rekomendācijas gads	Sniegtā rekomendācija
	konkrēti strukturālie pasākumi, panākt pietiekamu virzību uz budžeta vidēja termiņa mērķa sasniegšanu un ievērot izdevumu kritēriju. Cikliskos ieņēmumus, kas lielāki par plānotajiem, izmantot valsts parāda samazināšanai.
2013	✓ Pastiprināt budžeta stratēģiju, lai nodrošinātu, ka novirzes no vidēja termiņa mērķa atspoguļo vienīgi sistēmiskās pensiju reformas papildu ietekmi. Šīs stratēģijas ietvarā samazināt nodokļus zemu atalgotiem darba ņēmējiem, novirzot nodokļus uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, regulāri īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. ✓ Turpināt centienus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un apkarotu ēnu ekonomiku. ✓ Arī turpmāk stiprināt fiskālo regulējumu, efektīvi īstenojot Fiskālās disciplīnas likumu un daudzgadu budžeta plānošanu.
2014	✓ Saglabāt stabilu fiskālo stāvokli 2014. gadā un sākot no 2015. gada stiprināt budžeta stratēģiju, nodrošinot, ka novirze no vidēja termiņa mērķa atspoguļo vienīgi sistēmiskās pensiju reformas ietekmi. ✓ Turpināt centienus, lai vēl vairāk samazinātu nodokļu slogu zemu atalgotiem darba ņēmējiem, ņemot vērā pāreju uz izaugsmei labvēlīgākiem īpašuma un vides nodokļiem un uzlabojot nodokļu saistību izpildi un nodokļu iekasēšanu.
2015	✓ Nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa mērķa 2015. un 2016. gadā atspoguļo vienīgi pielaidi, kas saistīta ar sistēmisko pensiju reformu.
2016	✓ Nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa budžeta mērķa korekcijas plāna 2016. un 2017. gadā attiecas vienīgi uz atskaitījumiem saistībā ar sistēmisko pensiju reformu un vispārējo strukturālo reformu veselības aprūpes jomā. ✓ Samazināt nodokļu īpatsvaru darbaspēka izmaksās zemu atalgotiem darba ņēmējiem, veicot izaugsmei labvēlīgas pārmaiņas nodokļu jomā, proti, novirzot uzsvaru uz vides un īpašuma nodokļiem un uzlabojot nodokļu iekasēšanu.

Minētajā periodā var novērot, ka Latvija ir panākusi nozīmīgu progresu pārmērīga budžeta deficīta samazināšanā – Latvija strukturālo deficītu 0,5 % no IKP apmērā, kas ir arī Latvijas vidēja termiņa budžeta mērķis, sasniegta 2012.gadā. Tātad **kopš 2013.gada Latvijas uzdevums vairs nav strukturālā deficīta samazināšana, bet gan noturēšana vidēja termiņa budžeta mērķa līmenī, pieļaujot tikai tādas atkāpes un tādā apmērā, kas atbilst ES regulās noteiktajiem gadījumiem, piemēram, attiecībā uz reformām veselības nozarē ir noteikts, ka:**

Tabula Nr.5. Pieļaujamās atkāpes no vidēja termiņa budžeta mērķa sakarā ar reformām veselības nozarē⁸⁰⁰

Regulējums	Saskaņā ar Regulas Nr. 1175/2011 5.panta 1.punktu ES dalībvalstis, kuras izpilda noteiktus kritērijus, var saņemt atkāpi no vidēja termiņa budžeta mērķa, ja tiek veiktas strukturālas reformas ar pozitīvu ilgtermiņa ietekmi uz publiskajām finansēm un izaugsmi.
Saņemšanas nosacījumi	Lai saņemtu atkāpi, reformai ir jābūt jau likumdošanā nostiprinātai (tad atkāpi saņem bez nosacījuma) vai arī sagatavotai kā tiesību aktu projektiem, kas vēl nav pieņemti parlamentā. (Latvijas gadījumā runa ir nevis par jaunām veselības reformām, kas vēl tikai tiek apspriestas, bet gan par Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam ieviešanu, t.i., atkāpe tiek prasīta, lai 2017.–2019. gadā varētu piešķirt papildu finansējumu pamatnostādņu ieviešanai. Atkāpes mērķis ir iegūt papildu finansējumu veselības nozares finansēšanai nekavējoties, un šāda veidā risināt nepietiekamā finansējuma problēmu pirmos trīs gadus).
Situācija šobrīd	Pašlaik gan atkāpe ir piešķirta 0,1% no IKP apmērā (maksimālais atkāpes apmērs, ko paredz Stabilitātes un izaugsmes pakta elastības instruments attiecībā uz strukturālajām reformām ir 0,5%) 2017. gadam, jo Eiropas Komisija savas makroekonomiskās un fiskālās prognozes pašlaik ir izstrādājusi līdz 2017.gadam, kas liedz Eiropas Komisijai iespēju izvērtēt vai un cik lielā apmērā Latvija turpmāk kvalificēsies atkāpei. Atbilstoši aktuālajiem Finanšu ministrijas aprēķiniem, pieļaujamais atkāpes apmērs tiek prognozēts 0,4% no IKP 2018.gadā un 0,5% no IKP 2019.gadā.

Iespējas nākotnē	Iespēja saņemt šo atkāpi 2018. un 2019. gadā būs atkarīga no tā, vai: - tiks pienācīgi īstenotas solītās reformas; - atbilstoši Eiropas Komisijas aprēķiniem tiek ievērota minimālā robežvērtība (<i>t.i., strukturālais deficīts 1,7 % apmērā no IKP</i>).
Atkāpes būtība	Svarīgi ir atzīmēt, ka atkāpe no vidēja termiņa budžeta mērķa veselības reformas finansēšanai nosacīti ir īstermiņa risinājums papildu finansējumam veselības nozarē, jo saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes pakta regulējumu atkāpe tiek piešķirta tikai uz trīs gadiem un pēc tam budžeta pozīcijai ir jāatgriežas vidēja termiņa budžeta mērķa līmenī. Atkāpes pagaidu raksturs no vienas puses nodrošina to, ka ilgākā termiņā tiek saglabāts fiskālās disciplīnas princips, savukārt no otras puses disciplinē strukturālās reformas īstenošanu efektīvi, jo pēc atkāpes beigšanās budžeta deficīts tiek noteikts stingrāks.
Izaicinājumi	Tāpēc ir būtiski nodrošināt Deklarācijā par Māra Kučinska vadītās valdības iecerēto, proti, izvirzīt ilgtspējīgas veselības aprūpes finansēšanas sistēmas izstrādi pakalpojumu pieejamības uzlabošanai visos veselības aprūpes līmeņos kā būtisku prioritāti un izveidot ilgtspējīgu veselības finansēšanas mehānismu pēc tam, kad Stabilitātes un izaugsmes pakta elastības instrumenta atkāpe beigsies.

OECD

OECD neparedz ikgadēju sniegto rekomendāciju izvērtējumu.

Sakarā ar Latvijas iestāšanos OECD 2016.gadā, rekomendāciju ieviešana turpmāk no OECD puses tiks uzraudzīta daļēji. Tiks uzraudzīta to rekomendāciju izpilde, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu Latvijas atbilstību OECD saistošajiem instrumentiem, kā arī Latvijas iestāšanās procesa ietvaros uzņemto saistību ieviešanai:

- ❖ saskaņā ar Latvijas pievienošanās līgumu OECD Korporatīvās pārvaldības komitejā un Veselības komitejā tiks veikti Latvijas pēc-iestāšanās izvērtējumi (*Korporatīvās pārvaldības komitejā – 2017.gada pavasarī un 2018.gadā un Veselības komitejā – 2018.gada jūnijā*);
- ❖ OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupā regulāri tiek veikti izvērtējumi par dalībvalstu progresu OECD Pret-korupcijas konvencijas standartu ieviešanā (*2016.gada oktobrī un 2017.gada oktobrī*);
- ❖ Ekonomikas un attīstības analīzes komitejā regulāri (vienu reizi divos gados) tiek veikts visaptverošs ekonomiskais pārskats (*nākamais Latvijas ekonomikas pārskats tiks veikts 2017.gada maijā*).

Pārējās OECD komitejās turpmākā rekomendāciju ieviešanas uzraudzība no OECD puses nebūs tik sistemātiska un regulāra kā iepriekš minētajās komitejās. Latvija kā OECD dalībvalsts turpmāk piedalīsies OECD regulārajā darbā, kas ir vērsts uz labākās prakses risinājumiem nozarē kopumā, salīdzinot un izceļot labāko dalībvalstu piemērus.⁸⁰¹

*Ekonomikas ministrija ir norādījusi, ka, izvērtējot citu OECD dalībvalstu pieredzi, var secināt, ka OECD labākās prakses pārņemšana nav centralizēts process, bet gan atbildīgo valsts institūciju ikdienas darbs*⁸⁰².

SVF

SVF neparedz tā sniegto rekomendāciju izvērtējumu.

*Finanšu ministrijas pārstāvji ir norādījuši, ka, attiecībā uz SVF kā labā džentlmeņu klubā, ir nerakstītas starptautiska prestiža vienošanās, ka tā rekomendācijas tiks ieviestas*⁸⁰³.

Rekomendāciju ieviešanai plānotie pasākumi tiek ietverti attīstības plānošanas / politisko vadlīniju dokumentos

Starptautisko organizāciju rekomendācijas ir sniegtas vairākās jomās, kas ir arī valdības darba prioritātes, tomēr atsaucē uz rekomendācijām nav atrodamas vidēja termiņa plānošanas dokumentā Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam, kas nosaka valsts attīstības mērķus, prioritātes un sasniedzamos rezultātus, kā arī rīcības virzienus. Tāpat arī konkrēti pasākumi starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju ieviešanā vai pasākumi, kuri veicinās rekomendāciju ieviešanu, nav minēti galvenajā politisko vadlīniju dokumentā – Deklarācijā par Ministru kabineta iecerēto darbību, kā rezultātā tiek izstrādāts Valdības rīcības plāns⁸⁰⁴, kurā ir iekļauti konkrēti uzdevumi Deklarācijā izvirzīto mērķu sasniegšanā. Netiešas atsaucē uz rekomendācijām atrodamas, tikai analizējot attīstības plānošanas / politisko vadlīniju dokumentos noteiktos valsts plānus un salīdzinot tos ar rekomendāciju saturu.

Valstī nav noteikta vienota kārtība, kā rekomendācijas, kuras valsts ir apņēmusies ieviest, nokļūst līdz attīstības plānošanas un politisko vadlīniju dokumentiem un pēc tam – līdz konkrētiem rīcības plāniem. Eiropas Komisijas / ES Padomes rekomendācijām Eiropas pusgada procesuālo prasību izpildes ietvaros ir iespējams izsekot ar *Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020”* un *Stabilitātes programmas* palīdzību, savukārt informācija par to progresu tiek apkopota *progresā ziņojumos par Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020” stratēģijas* kontekstā īstenošanu. Tomēr attiecībā uz OECD un SVF rekomendācijām nav noteikts process, ar kādu konkrētu uzdevumu deleģēšanas instrumentu šīs rekomendācijas nokļūst līdz izpildītājiem.

Nepastāvot šādai vienotai rekomendāciju pārvaldības kārtībai un nenodrošinot rekomendāciju iestrādāšanu attīstības plānošanas un politisko vadlīniju dokumentos, trūkst pamata turpmāko darbību izsekojamības nodrošināšanai un pastāv risks, ka starptautisko organizāciju neatkarīgais vērtējums un sniegtās rekomendācijas netiek ņemtas vērā, neskatoties uz rekomendāciju izstrādē ieguldītajiem resursiem gan no starptautisko organizāciju puses, gan arī no atbildīgo ministriju un Latvijas Bankas puses, nodrošinot sadarbību ar starptautiskajām organizācijām.

Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020” stratēģija un Stabilitātes programma

2011.gada 26.aprīlī apstiprinātā *Latvijas nacionālās reformu programma “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai* balstās uz Integrētajām vadlīnijām un Eiropas Komisijas prasībām attiecībā uz ES dalībvalstu nacionālo reformu programmu sagatavošanu, ņemot vērā Latvijas nacionālās prioritātes un mērķus,

kas ir noteikti citos Latvijas politikas plānošanas dokumentos, piemēram, Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā “Latvija 2030”⁸⁰⁵, kā arī Latvijas Stratēģiskās attīstības plānā 2010.–2013.gadam⁸⁰⁶. Latvijas Nacionālajai reformu programmai ir cieša sasaiste arī ar *Latvijas Konverģences programmu*, kuras izstrāde notika vienlaikus ar Nacionālās reformu programmas sagatavošanu (atbildīgā institūcija – Finanšu ministrija).

Kopš 2014.gada Latvija kā eiro zonas dalībvalsts iesniedz Eiropas Komisijai Stabilitātes programmu līdzšinējās Konverģences programmas vietā. Kā jau norādīts iepriekš, Latvijas Stabilitātes programma ir vidēja termiņa politikas dokuments, kas raksturo Latvijas fiskālo politiku četriem gadiem un ir sagatavots, vadoties pēc Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas nosacījumiem un vadlīnijām.

Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai ir šādi politikas virzieni: finanšu stabilitāte, konkurētspējas veicināšana, nodarbinātība, izglītība, cīņa ar nabadzību, demogrāfijas izaicinājumi un veselības aizsardzība, enerģētika un klimata pārmaiņas. **Politikas virziens finanšu stabilitāte ietver sevī šādus politikas apakšvirzienus:**

- ❖ ilgtspējīga budžeta veidošana, kas ietver:
 - fiskālās disciplīnas stiprināšanu (atbildīgā institūcija – Finanšu ministrija);
 - pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanu (atbildīgā institūcija – Labklājības ministrija);
- ❖ banku sektora stabilitātes nodrošināšana.

2016.gada 12.aprīlī⁸⁰⁷ Latvija sagatavoja piekto *Progresā ziņojumu par Latvijas nacionālās reformu programmas “Eiropa 2020” stratēģijas kontekstā īstenošanu*, kas ir cieši saistīts ar Latvijas Stabilitātes programmu 2016.–2019.gadam.

Izstrādājot *Progresā ziņojumu* par Latvijas Nacionālās reformu programmas īstenošanu, **tika ņemts vērā:**

- ❖ 2012.gada 20.decembrī Saeimā apstiprinātais Latvijas *Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam*;
- ❖ *Partnerības līgums ES fondu 2014.–2020.gada plānošanas periodam*, darbības programma *Izaugsmei un nodarbinātībai 2014.–2020.gadam*;
- ❖ Latvijas saistības 2011.gada 24.–25.marta Eiropadomē apstiprinātā Eiro Plus pakta (*Euro Plus Pact*) ietvaros;
- ❖ Eiropas Komisijas / ES Padomes rekomendācijas Latvijai 2015.–2016.gadam;
- ❖ 2015.gada 26.novembrī Eiropas Komisijas publicētais 2016.gada izaugsmes ziņojums (*2016 Annual Growth Survey*);
- ❖ Komisijas dienestu darba dokuments *Ziņojums par valsti – Latvija (2016) (Country Report Latvia 2016)*;
- ❖ Eiropas Komisijas Ģenerālsēkretariāta vēstule ES dalībvalstīm par 2016.gada Eiropas pusgadu.

Latvijas valdība informē⁸⁰⁸, ka ar *Eiropa 2020* stratēģiju un Eiropas pusgada virzību saistītie jautājumi, kā arī Latvijas Nacionālās reformu programmas un Latvijas Stabilitātes programmas īstenošanu saistītie jautājumi, t.sk. Eiropas Komisijas / ES Padomes rekomendāciju izpilde, tiek regulāri apspriesti Ministru kabinetā, Saeimā, ar sociālajiem partneriem, nevalstisko organizāciju un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, piemēram, Nacionālajā trīspusējās sadarbības padomē, Saeimas Eiropas lietu komisijā u.c.

Ir notikušas divpusējās sarunas ar Eiropas Komisijas pārstāvjiem, kurās tika apspriests Latvijas progress ES Padomes rekomendāciju izpildē. Pēdējā notikušajā 2016.gada 15.aprīļa sanāksmē⁸⁰⁹ tika skatītas trīs Latvijas izvēlētās jomas, kurās ES Padomes rekomendāciju izpildes novērtējums Eiropas Komisijas dienestu darba dokumentā *2016.gada ziņojums par valsti – Latvija* tika vērtēts ar ierobežotu progresu:

- ❖ rekomendācijas nodokļu jomā;
- ❖ tieslietu un interešu konflikta novēršanas reformas;
- ❖ veselības aprūpes reformu ieviešana.

Šajā sanāksmē⁸¹⁰ Latvijas pārstāvji ir norādījuši, ka ir jautājumi, par kuriem Latvijas un Eiropas Komisijas uzskati nesakrīt, tādēļ svarīgs ir savstarpējais dialogs.

Latvijas pārstāvji ir norādījuši uz ierobežoto laika posmu starp valstu ziņojumu publicēšanas un Latvijas Nacionālās reformu programmas iesniegšanas laiku, ko turpmāk vajadzētu izvērtēt, tādējādi uzlabojot Eiropas pusgada procesu.

Saskaņā ar Eiropas pusgadā⁸¹¹ iedibināto kārtību Eiropas Komisija februārī sagatavo ziņojumu par katru dalībvalsti, savukārt dalībvalstīm savas reformu programmas un stabilitātes vai konverģences programmas jāiesniedz Eiropas Komisijai jau aprīlī.

Valdības rīcības plāns

Valdības darba prioritātes – tautsaimniecības stiprināšana, valsts drošība un nacionālā identitāte, demogrāfiskās situācijas uzlabošana, ģimenes dzīves kvalitāte un sociālais nodrošinājums, reformas izglītībā un zinātnē, reformas veselības aprūpē – ir vērstas uz valsts attīstību, lai sasniegtu Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā līdz 2030.gadam un Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam noteiktos mērķus.

Piemēram, Latvijas valdība rīcības plānā⁸¹² pie veicamajiem pasākumiem ir norādījusi, ka veicamais pasākums skar kādu konkrētu rekomendāciju izpildi, tajā skaitā par Banku Savienības ieviešanu, par augstskolu finansēšanas sasaisti ar izglītības un pētniecības kvalitāti, kā to ir ieteikusi ES Padome, kā arī par Latvijas iestāšanās OECD sarunu pabeigšanu. Valdības rīcības plānā ir iekļauti pasākumi tādās fiskālai ilgtspējai būtiskās jomās kā fiskālā politika un fiskālā disciplīna, sabalansēts budžets, nodokļu politika, ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumi, veselības sistēma, pensiju sistēma.

Fiskālo risku deklarācija

FM efektīvai fiskālo risku identificēšanai izstrādā Fiskālo risku deklarāciju, kura atbilstoši FDL nosacījumiem tiek pievienota likumprojektam par vidēja termiņa budžeta ietvaru. Fiskālo risku deklarācija ir mehānisms kā sabiedrība tiek informēta par Latvijas publisko finanšu ilgtspējības riskiem.

Rekomendāciju faktiskā ieviešana

Lai izvērtētu, kā ir veicies ar starptautisko organizāciju rekomendāciju ieviešanu, kādus un vai pietiekamus pasākumus atbildīgās institūcijas ir veikušas rekomendāciju ieviešanai, Valsts kontrole ir

izskatījusi sniegtās rekomendācijas ēnu ekonomikas apkarošanai, un, balstoties uz finanšu revīziju par *Finanšu ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību* un par *Latvijas Republikas 2013.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem* rezultātiem, izvērtējusi tādas Valdības veiktos pasākumus ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu realizācijā kā JPI finansētos pasākumus *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšana, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu, Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā*, finansējuma pamatotība ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumiem⁸¹³ un ēnu ekonomikas apkarošana ieviešot efektīvu nodokļu politiku.

Lai gan atsevišķu starptautisko organizāciju rekomendāciju ieviešanā ir novērojams pozitīvs progress, tomēr vairāku būtisku risku novēršana un attiecīgo rekomendāciju ieviešana tiek novilcināta. Piemēram, vērtējot jautājumu par tādu būtisku publisko finanšu ilgtspēju ietekmējošu risku kā ēnu ekonomika un tās apkarošanas pasākumi, Valsts kontrole ir secinājusi, ka, lai gan ir panākta vienošanās par rīcības plānu rekomendācijas ieviešanā, pastāv būtiski trūkumi Valsts ieņēmumu dienesta spējā ieviest reformas ēnu ekonomikas apkarošanai. Valsts kontrole jau iepriekš ir vērsusi uzmanību uz to, ka Valsts ieņēmumu dienestā tādu ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu realizācija kā JPI finansētie *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšana, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu un Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā*, kā arī ēnu ekonomikas apkarošana, ieviešot efektīvu nodokļu politiku, netiek organizēta plānveidīgi un efektīvi. Līdzīgi arī starptautiskās organizācijas jau kopš 2010.gada ir rosinājušas Latvijas valdību risināt jautājumu par ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšanu, taču līdz pat 2016.gadam starptautisko organizāciju vērtējumi liecina, ka veiktie pasākumi ēnu ekonomikas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apkarošanai nav pietiekami efektīvi, Latvijai ir neliels progress nodokļu iekasēšanas uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā un ir jāturpina censties samazināt ēnu ekonomikas mērogu.

Starptautiski organizāciju sniegtās rekomendācijas ēnu ekonomikas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apkarošanas jomā

Eiropas Komisija / ES Padome

Starptautiskās aizdevumu programmas ietvaros **Latvija jau kopš 2010.gada februāra izsaka apņemšanos palielināt Valsts ieņēmumu dienesta efektivitāti un apkarot ēnu ekonomiku**⁸¹⁴. Turpinoties aizdevumu programmai līdz 2012.gadam, Eiropas Komisija sniedza vērtējumu, ka ir sasniegts progress ēnu ekonomikas apkarošanā, taču darbs ir jāturpina. Eiropas Komisija kopš 2013.gada, sniedzot savu viedokli par Latvijas nacionālo reformu programmu un konverģences/stabilitātes programmu ES semestra ietvaros, norāda, ka Latvija saskaras ar virkni problēmu, jo īpaši attiecībā uz pareizas fiskālās politikas saglabāšanu un ēnu ekonomikas apmēru samazināšanu. Eiropas Komisija 2014. un 2015.gadā

sniedza novērtējumu, ka Latvijai ir **neliels progress** nodokļu iekasēšanas uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā.

Tabula Nr.6. Eiropas Komisijas sniegtās rekomendācijas saistībā ar ēnu ekonomikas apkarošanu un to ieviešanas novērtēšana

Gads	Sniegtās rekomendācijas / Latvijas izteiktās apņemšanās	EK viedoklis / novērtējums
Starptautiskās aizdevumu programmas ietvaros parakstītais Saprašanās memorands starp Eiropas Savienību un Latvijas Republiku		
Par 2011.gadu	2010.gadā Latvija izteica apņemšanos palielināt Valsts ieņēmumu dienesta efektivitāti un apkarot ēnu ekonomiku ⁸¹⁵ , un pieņemt vispārēju plānu cīņai pret ēnu ekonomiku ar nolūku to īstenot 2011.gadā. ⁸¹⁶ 2011.gadā Latvija apņēmas turpināt ieviest galvenos ēnu ekonomikas apkarošanas stratēģijas pasākumus. ⁸¹⁷	Ir sasniegts progress nodokļu administrēšanas stiprināšanā un cīņā ar ēnu ekonomiku. ⁸¹⁸ Ir sasniegts progress, stiprinot nodokļu administrāciju un apkarojot ēnu ekonomiku, vienlaikus norādot, ka kaut arī ēnu ekonomikas apkarošana ir fiskālās korekcijas stratēģijas nozīmīga sastāvdaļa, tomēr ieņēmumu daudzums ir neskaidrs un grūti nosakāms. Šajā Papildu saprašanās memorandā Latvijas iestādes apņēmas cīnīties ar ēnu ekonomiku un nelegālo tirdzniecību un vēlākais līdz 2012.gada janvāra vidum pabeigt galvenos ēnu ekonomikas apkarošanas stratēģijas pasākumus. ⁸¹⁹
Ikgadējais Latvijas valsts/nacionālās reformu programmas un konverģences/stabilitātes programmas novērtējums		
Par 2011.gadu	Nav tiešu ieteikumu.	Nav sniegts vērtējums par ēnu ekonomikas apkarošanu
Par 2012.gadu	Nav tiešu ieteikumu.	Nav sniegts vērtējums par ēnu ekonomikas apkarošanu
Par 2013.gadu ⁸²⁰	Nav tiešu ieteikumu.	Vidējā termiņā un ilgtermiņā Latvija saskaras ar virkni problēmu, jo īpaši attiecībā uz pareizas fiskālās politikas saglabāšanu un ēnu ekonomikas apmēru samazināšanu.
Par 2014.gadu ⁸²¹	Turpināt centienus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un apkarotu ēnu ekonomiku.	Neliels progress nodokļu iekasēšanas uzlabošanā un ēnu ekonomikas apkarošanā.
Par 2015.gadu ⁸²²	Turpināt centienus, lai vēl vairāk samazinātu nodokļu slogu zemu atalgojuma darba ņēmējiem, ņemot vērā pāreju uz izaugsmei labvēlīgākiem īpašuma un vides nodokļiem un uzlabojot nodokļu saistību izpildi un nodokļu iekasēšanu.	Neliels progress ir gūts, nodrošinot piemērotus līdzekļus, lai apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas.

SVF

SVF Starptautiskās aizdevumu programmas ietvaros **2011.gadā ir aicinājis Latviju pārskatīt nodokļu administrēšanas stratēģiju, tajā skaitā samazināt ēnu ekonomiku**. SVF 2012.gadā sniedza vērtējumu, ka pasākumi paveikti ar kavēšanos un darbs jāturpina. Savukārt, sniedzot ikgadējās SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijas no 2014.gada līdz 2016.gadam, **SVF ir atzinis, ka ēnu ekonomikas samazināšanas pasākumi ir devuši rezultātus, taču norāda, ka ir jāturpina censties samazināt ēnu ekonomikas mērogu**.

Tabula Nr.7. SVF sniegtās rekomendācijas saistībā ar ēnu ekonomikas apkarošanu un tā novērtējums

Gads	Sniegtie ieteikumi/izteiktās apņemšanās	SVF viedoklis/novērtējums
Starptautiskās aizdevumu programmas ietvaros iesniegtās Latvijas Republikas Nodomu vēstules SVF		

Gads	Sniegtie ieteikumi/izteiktās apņemšanās	SVF viedoklis/novērtējums
Par 2011.gadu	Pārskatīt nodokļu administrēšanas stratēģiju, ņemot vērā sagaidāmās SVF Tehniskās palīdzības misijas rekomendācijas. Samazināt ēnu ekonomiku. Izpildes termiņš: 2011.gada augusts. Mēs divkārtosim centienus nodokļu administrēšanas stiprināšanai un ēnu ekonomikas apkarošanai. ⁸²³	Paveikts ar kavēšanos. Iestādes turpina pārskatīt savu nodokļu administrēšanas stratēģiju, ņemot vērā SVF Fiskālo lietu departamenta rekomendācijas. Pasākumiem jābūt pabeigtiem līdz 2011.gada decembra vidum. ⁸²⁴
Ikgadējās SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijas		
Par 2011.gadu	Nav tiešu ieteikumu	-
Par 2012.gadu	Nav tiešu ieteikumu	-
Par 2013.gadu	Nav tiešu ieteikumu	-
Par 2014.gadu	Turpinājums censties samazināt ēnu ekonomikas mērogu, kas jau ir devis rezultātus; varētu palielināt ieņēmumus. ⁸²⁵	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par Vienošanās līguma IV panta konsultāciju ieviešanu.
Par 2015.gadu	Iestādēm būtu jāizpēta veidi, kā palielināt ieņēmumus, piemēram, pārskatīt nākotnes IIN likmes samazināšanu, paaugstināt nekustamā īpašuma nodokli zemei kopā ar kadastra reformu, neveidot sociālās apdrošināšanas iemaksas griestus, un izveidot mērķtiecīgākus un pamatotākus atvieglojumus vairākiem nodokļiem. <u>Šādi pasākumi papildinātu uzsāktos pasākumus ēnu ekonomikas mazināšanai, uzlabojot labāku nodokļu administrēšanu un iekasēšanu.</u> ⁸²⁶	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par Vienošanās līguma IV panta konsultāciju ieviešanu.
Par 2016.gadu	Pasākumiem ēnu ekonomikas īpatsvara mazināšanai būs izšķiroša nozīme. Ēnu ekonomika neļauj Latvijai izmantot tās potenciālu. Turpmāki centieni veicināt nodokļu maksāšanu būs svarīgi, bet izmērāmi uzlabojumi sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā var palīdzēt uzkrāt sabiedrības atbalstu atbildīgajām institūcijām. ⁸²⁷	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par Vienošanās līguma IV panta konsultāciju ieviešanu.

OECD⁸²⁸

Divas OECD komitejas – Nodarbinātības, darba un sociālo lietu komiteja un Ekonomikas un attīstības analīzes komiteja – **ir sniegušas rekomendācijas saistībā ar ēnu ekonomikas apkarošanu** Latvijai pievienošanās OECD sarunu ietvaros. **Vērtējums par Nodarbinātības, darba un sociālo lietu komitejas sniegto rekomendāciju izpildi vēl nav zināms**, jo komitejas lēmums nosaka, ka Latvijai par progresu OECD Sociālās un darba tirgus politikas pārskatā ietvertu rekomendāciju ieviešanā ir jāziņo līdz 2018.gadam (divu gadu laikā pēc iestāšanās OECD). Savukārt **Ekonomikas un attīstības analīzes komiteja** ir identificējusi prioritārās rekomendācijas un papildu rekomendācijas un ieteikumus. Komiteja ir uzsvērusi, ka administratīvo šķēršļu un izvairīšanos no nodokļu nomaksas mazināšana ir nepārtraukts process. Komiteja **ir sniegusi vērtējumu, ka rekomendāciju izpilde ir procesā**, turklāt rekomendācija “Pastiprināt centienus mazināt izvairīšanos no nodokļu nomaksas un uzlabot nodokļu iekasēšanu” sadaļā “Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei” ir norādīta kā prioritāra rekomendācija.

Latvijas veiktās darbības, lai nodrošinātu ēnu ekonomikas apkarošanas un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas apkarošanas mehānismu izveidi

2012.gadā apstiprinātajā **Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam**⁸²⁹ **ir paredzēta radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanā** – kontrolējošo iestāžu sadarbības uzlabošana, tajā skaitā publisko iepirkumu jomā, kapacitātes stiprināšana un operatīva rīcība jaunu ēnu ekonomikas risku identificēšanā un novēršanā, sabiedrības izpratnes palielināšana par ēnu ekonomikas ietekmi uz dzīves kvalitāti.

Valdība cīņu ar ēnu ekonomiku ir iekļāvusi deklarācijās par Ministru kabineta darbību jau kopš 2010.gada:

- ❖ 2010.gada novembra Valda Dombrovska Deklarācijā⁸³⁰ paredzēts: “Nodrošināsim labāku nodokļu iekasēšanu, samazinot ēnu ekonomikas īpatsvaru un veicinot godīgu konkurenci. Aktīvi vēršīsimies pret nodokļu nemaksāšanu, pastiprinātu uzmanību pievēršot “aplokšņu” algu, PVN krāpšanas un kontrabandas apkarošanai. Vienlaikus ievērosim samērīguma principu attiecībā uz piemērojamajiem sodiem”;
- ❖ 2011.gada oktobra Valda Dombrovska Deklarācijā⁸³¹ paredzēts: “Nodrošināsim labāku nodokļu iekasēšanu, īstenojot ēnu ekonomikas apkarošanas plānu un veicinot godīgu konkurenci. Turpināsim Valsts ieņēmumu dienesta reformu, padarot to par uz klientu orientētu iestādi”;
- ❖ 2014.gada novembra Laimdotas Straujumas Deklarācijā⁸³² paredzēts: “Īstenosim ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumus un aktīvi vēršīsimies pret nodokļu nemaksāšanu, pastiprinātu uzmanību pievēršot kontrabandas, pievienotās vērtības nodokļa krāpšanas, “aplokšņu” algu, nelegālās nodarbinātības apkarošanai”;
- ❖ 2016.gada februāra Māra Kučinska Deklarācijā⁸³³ paredzēts: “Izšķirsimies par pasākumiem, kuru īstenošana sniegs lielāko ieguldījumu ēnu ekonomikas apkarošanā (kontrabandas apkarošana, cīņa pret krāpniecību ar PVN, cīņa pret starptautisko izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, manipulāciju ar kases aparātiem ierobežošana, stingrāki sodi par “aplokšņu algām” u. c.).” Valdības rīcības plānā⁸³⁴ ir **paredzēts samazināt ēnu ekonomikas īpatsvaru valstī no 23,6% (2015.gadā) līdz 21% (2018.gadā).**

Ministru kabinets 2014.gadā izveidoja **Ēnu ekonomikas apkarošanas padomi**⁸³⁵, kuras priekšsēdētājs ir Ministru prezidents. Ministru kabinets ir noteicis, ka Ēnu ekonomikas apkarošanas padome ir koordinējoša institūcija, kuras mērķis ir ēnu ekonomikas apkarošanas jomā koordinēt un uzraudzīt atbildīgo institūciju – valsts pārvaldes iestāžu un nevalstisko organizāciju – darbību⁸³⁶. Padomei ir šādi uzdevumi⁸³⁷:

- ❖ veicināt sekmīgu ēnu ekonomikas apkarošanas koordinēšanu, kā arī analizēt ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu ieviešanas koordinācijas procesa norisi;
- ❖ atbilstoši kompetencei lemt par nepieciešamajiem pasākumiem ēnu ekonomikas apkarošanā;
- ❖ novērtēt ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu efektivitāti, apzināt problēmas arī sadarbības jomā un sniegt priekšlikumus to risināšanai, nodrošinot ēnu ekonomikas samazināšanos.

Kopš 2010.gada ir izstrādāti vairāki ēnu ekonomikas apkarošanas plāni:

- ❖ Valdības apstiprinātais Pasākumu plāns ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam⁸³⁸;
- ❖ Valdības apstiprinātais Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.–2013.gadam⁸³⁹;
- ❖ Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes apstiprinātais Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošana 2016.–2020.gadam⁸⁴⁰;
- ❖ tiesībaizsardzības iestāžu rīcības plāni, lai aktivizētu cīņu pret akcīzes preču nelikumīgu apriti Latvijā.

FM sagatavotajā Informatīvajā ziņojumā⁸⁴¹ par Pasākumu plānu ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam ir uzsvērti šajā periodā izpildītie un neizpildītie pasākumi ēnu apkarošanas un godīgas konkurences jomā. Par izpildītiem FM uzskata šādus pasākumus:

- ❖ nodokļu politikas pasākumi – izvērtēt jau pastāvošos nodokļu režīmus mazajiem uzņēmumiem un izstrādāt priekšlikumus mazo uzņēmumu nodokļa maksāšanas režīmu konsolidācijai un vienkāršošanai;
- ❖ atbalsts uzticamajiem uzņēmējiem un pārejas uz legālo ekonomiku veicināšana;
- ❖ kontrolējošo iestāžu kapacitātes nodrošināšana;
- ❖ ēnu ekonomikas apjoma samazināšana izložu un azartspēļu jomā.

Finanšu ministrija ir atzinusi⁸⁴², ka no 2010. līdz 2013.gadam nav izdevies īstenot šādus plānotos pasākumus:

- ❖ samazināt administratīvo slogu – izvērtēt iespējas pilnveidot nodokļu samaksas un uzskaites sistēmu (*izvērtējot esošās IT sistēmas valsts pārvaldes iestādēs, naudas plūsmas veidu un nodokļu uzskaites kārtību, darba grupa secināja, ka tuvākajā laikā nav iespējams ieviest vienotu kontu nodokļu maksājumu samaksai un atmaksai, ņemot vērā būtiskās izmaksas IT sistēmu pielāgošanai, kā arī komplikētību normatīvo aktu saskaņošanai*);
- ❖ normatīvo aktu izstrāde – sagatavot vadlīnijas, kas noteiktu pamatprincipus normatīvo aktu izstrādāšanā, nodrošinot to pakāpenisku vienkāršošanu (*ņemot vērā, ka iepirkuma procesa laikā daļa no tehniskajā specifikācijā noteiktajām izpētes jomām zaudēja aktualitāti, iepirkuma komisija nolēma, ka iepirkuma daļā par pakalpojumu “Tiesību aktu kvalitātes un aprites uzlabošana” tiks izbeigta bez rezultāta. Savukārt ar Ministru prezidenta 2012. gada 28. decembra rezolūciju Nr.111-1/127 bija uzdots kā viens no sasniedzamajiem mērķiem 2013. gadā ministriju un to padotības iestāžu darbībai izvirzāmajiem nozares regulējošo normatīvo aktu vienkāršošanas un administratīvā sloga mazināšanas pasākumiem*);
- ❖ ēnu ekonomikas apjoma samazināšana akcīzes preču jomā – paredzēt kontrolējošo iestāžu konfiscēto nelegālo tabakas izstrādājumu, alkoholisko dzērienu vai naftas produktu ražošanai izmantoto iekārtu utilizāciju vai iznīcināšanu, lai mazinātu risku, ka šādas iekārtas tiek atkārtoti izmantotas nelegālu produktu ražošanā (*ņemot vērā, ka Saeimā tika skatīti vairāki likumprojekti saistībā ar bezmantinieka mantas uzskaites funkciju nodošanu no VID zvērinātiem tiesu izpildītājiem, kuros iekļautās normas rada izmaiņas Finanšu ministrijas izstrādātajā Ministru kabineta noteikumu projektā, likumprojektos noteiktais regulējums iekļauts jau sagatavotajā noteikumu projektā, un tādējādi uzdevums nav izpildīts iepriekš noteiktajā termiņā*).

Viena no nozīmīgākajām lomām ēnu ekonomikas apkarošanā ir **Valsts ieņēmumu dienestam**, kas savā **darbības stratēģijā 2014.–2016.gadam**⁸⁴³ ir **paredzējis samazināt ēnu ekonomikas īpatsvaru** (% no iekšzemes kopprodukta, pēc prof. Fr.Šneidera pētījuma) **no 26% (2012.gadā) līdz 22,6% (2016.gadā)**, kas veicinās Valdības rīcības plānā minētā vidēja termiņa mērķa sasniegšanu – līdz 2018.gadam samazināt ēnu ekonomikas īpatsvaru valstī līdz 21%.

Ministru Prezidents **2016.gada novembrī, ziņojot Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību**, ir informējis⁸⁴⁴, ka:

- ❖ **ēnu ekonomika vēl arvien ir būtiska Latvijas tautsaimniecības problēma, un tās mazināšana ir viena no valdības prioritātēm**, kas nodrošinās papildu budžeta ieņēmumus viena procentpunkta apmērā ik gadu, ļaujot novirzīt papildu ieņēmumus izglītības, veselības un aizsardzības nozarēm. Kopumā ēnu ekonomikas apjoms Latvijā ir mērķtiecīgi samazinājies kopš 2011.gada. Ņemot vērā minēto, jau 2016. gadā ir veikti būtiski soļi ēnu ekonomikas mazināšanai:
 - ir izstrādāts risinājums attiecībā uz ēnu ekonomikas rādītājiem būvniecības nozarē;

- tiek izstrādāti tehnoloģisko risinājumu varianti krāpšanās ar elektroniskajiem kases aparātiem apkarošanai;
 - ir pieņemts regulējums, lai samazinātu krāpšanas risku ar PVN;
 - ir veikti pasākumi labprātīgas nodokļu samaksas veicināšanas jomā;
 - ir apstiprināts rīcības plāns, lai nodrošinātu koordinētu tiesībaizsardzības iestāžu rīcību cīņā pret akcīzes preču nelikumīgu apriti Latvijā.
- ❖ ēnu ekonomikas ierobežošanas pasākumi tiks veikti visā valdības darbības laikā. Nākamajos periodos būtiskākie veicamie darbi ir:
- Valsts ieņēmumu dienesta Padziļinātās sadarbības programmas pilnveidošana;
 - PVN apgrieztās maksāšanas kārtības piemērošanas paplašināšanas izvērtēšana;
 - elektronisko preču pārvietošanas pavadzīmju un rēķinu tiešsaistes sistēmas izstrāde;
 - būvniecības nozarē uzsākto pasākumu noslēgšana un ģenerālvienošanos un koplīgumu attīstīšana plašākā nozaru kontekstā.

Ir paredzēta amatpersonu prēmēšana, lai motivētu ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju amatpersonas. **Kopš 2013.gada gadskārtējā budžeta likumā⁸⁴⁵ ik gadu tiek paredzēts**, ka, ja sešu un deviņu mēnešu laikā ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju darbības rezultātā būtiski tiek uzlabota situācija ēnu ekonomikas apkarošanā un godīgas konkurences veicināšanā un tiek prognozēti ievērojami uzlabojumi arī līdz gada beigām, **Ministru kabinets pieņem lēmumu par ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā iesaistīto institūciju amatpersonu (darbinieku) motivēšanu** un apropriācijas palielinājumam novirzāmo finansējuma apjomu, kas nepārsniedz 5 % no valsts budžetā plānoto nodokļu ieņēmumu pārpildes. Praktiski šī likuma norma ir arī faktiski izmantota un ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu īstenošanā iesaistītajām amatpersonām ir tikušas piešķirtas prēmijas.

Valsts kontroles viedoklis par paveikto ēnu ekonomikas apkarošanas jomā

Valsts ieņēmumu dienesta stratēģijā kā vienu no stratēģiskajiem rezultatīvajiem rādītājiem ir minējis ēnu ekonomikas īpatsvara samazināšanos⁸⁴⁶. Ēnu ekonomikas apkarošana tiek finansēta arī jauno politikas iniciatīvu ietvaros. Valsts kontrole, izvērtējot Valsts ieņēmumu dienestam piešķirtos līdzekļus ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu realizēšanai (piešķirtais finansējums ēnu ekonomikas apkarošanai JPI ietvaros *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšanai, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu un Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā*), ir konstatējusi⁸⁴⁷ būtiskus un visaptverošus pārkāpumus un neatbilstības:

- ❖ ne 2014.gadā, ne 2015.gadā valstī nebija spēkā esoša attīstības plānošanas dokumenta, kurā būtu izvirzīti mērķi un noteikti sasniedzamie rezultāti ēnu ekonomikas apkarošanas jomā, tādējādi pastāv risks, ka JPI ietvarā piešķirtie valsts budžeta līdzekļi tiks izlietoti bez ilgtspējīga redzējuma ēnu ekonomikas apkarošanā;
- ❖ Valsts ieņēmumu dienestā plānotajā apmērā tiek apgūts finansējums tikai atlīdzības izdevumiem, savukārt finansējuma, kas nodrošinātu muitas kontroles punktu efektīvāku darbību, apguve tiek kavēta, kas norāda, ka JPI finansētie būtiskākie pasākumi ēnu ekonomikas apkarošanai netiek efektīvi īstenoti;
- ❖ Valsts ieņēmumu dienesta darbinieku atlīdzībai piešķirtais finansējums, lai veiktu ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumus, neatbilst Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības politikas izvirzītajām prioritātēm Valsts ieņēmumu dienesta darbinieku atalgojuma problēmu risināšanai, tādējādi netiek

veicināta mērķtiecīga, iepriekš identificētu problēmu risināšana. No 2015.gadā piešķirtā finansējuma 6 488 048 euro jaunās politikas iniciatīvas *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšanai, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu* vismaz 17% Valsts ieņēmumu dienests nav izlietojis atbilstoši Ministru kabinetā atbalstītajam finansējuma izlietojuma mērķim – atlīdzības mainīgai daļai⁸⁴⁸ –, jo 1 057 288 euro ir izlietoti mēnešalgu izlīdzināšanai un vismaz 65 523 euro ir izmaksāti piemaksās darbiniekiem, kuru amata pienākumi nav tieši saistīti ar ēnu ekonomikas apkarošanu;

- ❖ Valsts kontrole revīzijā “Par Latvijas Republikas 2013.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem” jau ir norādījusi, ka nav iespējams noteikt, kāda daļa no nodokļu ieņēmumu pieauguma ir attiecināma uz Valsts ieņēmumu dienesta administrējošo darbību rezultātu uzlabošanas, kāda – uz ekonomiskās situācijas stabilizēšanos, kāda – uz izmaiņām saistošajos normatīvajos aktos⁸⁴⁹. Lai pamatotu jaunās politikas iniciatīvas īstenošanai nepieciešamo finansējuma apmēru, Valsts ieņēmumu dienests un Finanšu ministrija kā rezultatīvos rādītājus ir norādījuši papildu nodokļu un nenodokļu (soda naudas) ieņēmumus valsts budžetā, taču nesniedz informāciju par to, kas pamato šos prognozētos papildu ieņēmumus. Finanšu ministrija veic Valsts ieņēmumu dienesta veikto pasākumu ietekmes izvērtēšanu, nenodrošinot plānotā un faktiski sasniegtā rezultāta salīdzināšanu. Turklāt Finanšu ministrijas aprēķini būs pieejami tikai būtisku laika periodu pēc tam, kad Valsts ieņēmumu dienests ir realizējis pasākumus. Tādējādi Valsts ieņēmumu dienestam nepastāv iespēja savlaicīgi veikt uzlabojumus, ja izvērtēšanas procesā tiktu secināts, ka plānotie pasākumi nav efektīvi. Tāpat secināms, ka noteiktie rezultatīvie rādītāji netiek sasaistīti ar politikas plānošanas dokumentos noteiktajiem.

Valsts iestāžu darba plānā ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020.gadam iekļautie pasākumi – virziens: efektīva nodokļu politika

Valsts iestāžu darba plānā ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020.gadam⁸⁵⁰ ir noteikti vairāki mērķi strukturālās reformās, lai nodrošinātu ēnu ekonomikas īpatsvara samazināšanos valstī, piemēram, efektīvas nodokļu politikas izstrāde. Lai nodrošinātu efektīvu nodokļu politiku, FM ir noteikts⁸⁵¹ izstrādāt vidēja termiņa valsts nodokļu politiku, kas būtu saistīta ar vidēja termiņa Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2014.–2020.gadam noteikto, nodrošinātu nodokļu politikas kvalitatīvu un pilnīgu realizāciju un paredzētu nodokļu politikas instrumentiem sasniedzamos mērķus un rezultatīvos rādītājus. Sagaidāmais rezultāts ir līdz 15.07.2016. izstrādātas Nodokļu politikas pamatnostādnes 2017.–2020.gadam. Nodokļu politikas pamatnostādnes uz starpziņojuma sagatavošanas brīdi nav izstrādātas, lai gan bija paredzēts izstrādāt līdz 2016.gada vidum. Šobrīd⁸⁵² ir noteikts, ka 01.04.2017. ir termiņš, līdz kuram valdībai un tās sociālajiem partneriem būtu jāpanāk kompromiss par galvenajām izmaiņām nodokļu politikā 2018.gadā. Plānots, ka nodokļu politikas izmaiņas tiks ņemtas vērā 2018.gada valsts budžeta izstrādē. Uz Lietderības revīzijas noslēgumu nodokļu reforma ir apstiprināta, skatīt Lietderības ziņojuma pamattektu.

Ņemot vērā iepriekš minēto pārkāpumu un neatbilstību ietekmi, Valsts kontrole uzskata, ka Valsts ieņēmumu dienestā **ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu realizācija** tādiem pasākumiem kā JPI finansētie *Ēnu ekonomikas apkarošanas sekmēšana, nodrošinot atbilstoši konkurētspējīgu un motivējošu Valsts ieņēmumu dienesta atlīdzības sistēmu* un *Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā*, kā arī ēnu ekonomikas apkarošana, ieviešot efektīvu nodokļu politiku, netiek organizēta plānveidīgi un efektīvi.

Informācijas pieejamība par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām un to ieviešanas progresu

Sabiedrībai netiek sniegta visaptveroša, izvērstā informācija par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām un Latvijas atbildīgo ministriju veiktajiem pasākumiem. Valsts kontroles ieskatā ar rekomendāciju ieviešanu saistītās informācijas ierobežotā pieejamība paaugstina risku, ka nozīmīgu rekomendāciju ieviešana paliks formālā līmenī, jo valstī nav vienota rekomendāciju pārvaldības procesa un atbildīgās ministrijas nav atbildīgas sabiedrības priekšā.

Valsts kontrole ir izvērtējusi, vai sabiedrībai tiek sniegta pietiekama informācija par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām un Latvijas atbildīgo ministriju veiktajiem pasākumiem, lai ieviestu sniegtās rekomendācijas. Šādas **informācijas publiska pieejamība ir būtiska** ne tikai lai sniegtu sabiedrībai priekšstatu par Latvijas dalību starptautiskajās organizācijās un Latvijas attīstību, bet galvenokārt, **lai atbilstoši starptautiski atzītai labai praksei veicinātu valsts un pilsoniskās sabiedrības, kā arī nevalstiskā sektora aktīvāku savstarpēju komunikāciju, kopīgu lēmumu pieņemšanu un līdzatbildību par valsts attīstībai svarīgiem lēmumiem.**

Saskaņā ar Atvērtās pārvaldības partnerības principiem valsts valdībai un tautai jādarbojas kā **partneriem**; iedzīvotājiem no valsts vadības saprotamā veidā jāsaņem dati un informācija par stāvokli valstī, valsts ieņēmumiem un izdevumiem, pieņemtajiem likumiem un lēmumiem⁸⁵³. Valsts pārvaldes iestādēm – gan politikas veidotāju, gan ieviešēju līmenī – jātiecas sasniegt ne tikai sabiedrības izpratne, bet arī aktīva iesaiste un atbalsts politiskiem lēmumiem un iniciatīvām. **Latvijas mērķis, iestājoties Atvērtas pārvaldības partnerībā, bija veidot un nostiprināt iedzīvotājiem draudzīgu, efektīvu, atvērtu, kā arī godīgu valsts pārvaldi.** Latvija Atvērtās pārvaldības partnerības ietvaros ir apņēmusies stiprināt pilsonisko sabiedrību, nodrošinot tās aktīvu līdzdalību valdības darbā un ierobežot korupciju. Kā norādīts Atvērtās pārvaldības partnerības Latvijas darba plānā⁸⁵⁴, lai gan pilsoniskās sabiedrības iesaiste ar valsts attīstību saistīto lēmumu pieņemšanā ir būtiski pieaugusi, tomēr joprojām nevar uzskatīt, ka visu skarto pušu un grupu būtiskās intereses tiek ņemtas vērā pietiekamā līmenī. Tāpēc visu līmeņu publiskās pārvaldes struktūrām ir jāveido un jāuzlabo veidi ikdienas komunikācijai ar sabiedrību un nevalstisko sektoru.

Tāpat arī 22.06.2016. ziņojumā “Par Eiropas Ekonomiskās un monetārās savienības pabeigšanu”, jeb t.s. **“Piecu prezidentu” plānā par Eiropas Monetārās savienības izveidi, uzsvērts, ka tuvāko gadu prioritāšu sarakstā ir vairākas problēmas, piemēram, augstā bezdarba līmeņa novēršana, lai nodrošinātu, ka EMS ir politisks un ekonomisks projekts ar ilglaicīgu, godīgu un demokrātisku likumīgo bāzi un rada labāku un taisnīgāku dzīvi visiem iedzīvotājiem. Valstīm ir jānodrošina augsta līmeņa pārvaldība un taisnīga un efektīva valsts pārvalde, un viens no uzdevumiem, kas sekmētu šī mērķa sasniegšanu, ir: dalībvalstīm aktīvi jāiesaista pilsoniskā sabiedrība un sociālie partneri valsts prioritāšu apspriešanā.**

Starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas, kā arī to vērtējums par rekomendāciju ieviešanu ir būtiska informācija, par ko sabiedrībai būtu jāsaņem atklāta, aktuāla, labi strukturēta informācija viegli uztveramā veidā – tā, lai sabiedrības pārstāvjiem rastos pilnīgs priekšstats gan par jomām un jautājumiem, kurās starptautiskās organizācijas mūs kritizē un sniedz ieteikumus uzlabojumu sasniegšanai, gan arī par šo uzlabojumu faktisko ieviešanu. Šāda caurskatāmība veicinātu gan pilsonisko

ieinteresētību, gan līdzatbildību. Valdības un sabiedrības sadarbībā rastie risinājumi ir efektīvāki, abām pusēm vieglāk pieņemami un saprotamāki, tādējādi tiek sekmēta arī to ieviešana.

Valsts kontrole ir izskatījusi publiski pieejamo informāciju un saņēmusi informāciju no atbildīgajām ministrijām, un secinājusi, ka, lai gan informāciju var uzskatīt par publiski pieejamu, tomēr, lai šī komunikācija sasniegtu galveno mērķi, t.i., veicinātu labu publisko pārvaldību un pilsoniskās sabiedrības iesaisti valstij svarīgu lēmumu pieņemšanā, nepieciešami uzlabojumi. **Informācija nav pieejama vienuviet par visām rekomendācijām, tā netiek pasniegta viegli uztveramā veidā un latviešu valodā, un nav pietiekama, lai veicinātu sabiedrības atgriezenisko saiti un strukturētas un savlaicīgas diskusijas.**

Tabula Nr.8. Informācijas pieejamība par starptautisko organizāciju sniegtajām rekomendācijām

Nr.	Jautājums	EK rekomendācijas	SVF IV panta konsultācijas	OECD rekomendācijas
1.	Vai valstu specifiskās rekomendācijas ir sabiedrībai pieejamas nacionālajā līmenī?	Pieejamas latviešu valodā EK mājas lapā	Nē, bet informācija pieejama SVF mājaslapā	Nē, Latvijas atbildīgā ministrija mājaslapā norāda saiti uz OECD mājaslapu
1.1.	Vai šī ir obligāta procedūra un ir normatīvais regulējums?	Nē	Nē	Nē
1.2.	Kura ministrija / atbildīgā iestāde / institūcija ir atbildīga par rekomendāciju publiskošanu?	Ekonomikas ministrija	Latvijas Banka sadarbībā ar Finanšu ministriju	Ārlietu ministrija
1.3.	Vai publicējot tiek iekļautas visas rekomendācijas vai tikai kāda konkrēta izlase?	EK mājaslapā pieejamas visas rekomendācijas	Netiek publicētas	OECD mājaslapā pieejamas visas rekomendācijas, kuras OECD ir publicējis
2.	Vai valstu specifiskās rekomendācijas tiek iesniegtas Saeimā?	Jā, Saeimas Eiropas lietu komisija	Nē, bet notiek diskusijas ministriju līmenī	Jā, iestāšanās procesa rekomendācijas ir sniegtas Saeimai
3.	Vai atbildīgā ministrija nacionālajā līmenī publisko ziņojumu ar Latvijas oficiālo viedokli par valstu specifiskajām rekomendācijām?	Jā, viedoklis par progresu ir iekļauts budžeta plānā, tiek publicēts FM mājaslapā	Nē, viedoklis netiek publicēts	Nē, informācija tiek sniegta valdībai, netiek publicēta sabiedrībai pieejamā veidā
3.1.	Vai ziņojums ir obligāts?	Jā	Neattiecas	Neattiecas
3.2.	Vai viedoklis tiek sniegts par visām rekomendācijām vai tikai kādu konkrētu izlasi?	Jā	Neattiecas	Neattiecas
4.	Vai starptautiskajām organizācijām ir noteiktas pēcpārbaudes katrai rekomendāciju grupai atbildīgajās ministrijās, izvērtējot rekomendāciju ieviešanas progresu?	Jā	Nē	Kopš Latvija ir pievienojusies OECD. Komitejas, kurās noteiktas regulāras pēcpārbaudes ⁸⁵⁵ – Korporatīvās pārvaldības komiteja, Veselības komiteja
4.1.	Vai pēcpārbaudes dokumenti tiek izplatīti / sniegti sabiedrībai un / vai Saeimai?	EK sniedz savu viedokli EK mājaslapā, Saeimā par pārbaudes rezultātiem informē EK pārstāvji Latvijā	Neattiecas	Pēc Latvijas pievienošanās OECD pēcpārbaudes Korporatīvās pārvaldības un Veselības komitejās nav notikušas
4.2.	Vai izvērtējumā ir iekļauts skaidrojums kādēļ konkrētās rekomendācijas nav ieviestas?	Tiek sniegts skaidrojums par jomām kurās ir / nav progress	Neattiecas	Pēc Latvijas pievienošanās OECD pēcpārbaudes Korporatīvās pārvaldības

Nr.	Jautājums	EK rekomendācijas	SVF IV panta konsultācijas	OECD rekomendācijas
		<i>rekomendāciju ieviešanā</i>		<i>un Veselības komitejās nav notikušas</i>

Jāsecina, ka Eiropas komisijas / ES Padomes sniegtās rekomendācijas un to ieviešanas progress ziņojumi ir publiski brīvi pieejami Latvijas sabiedrībai.

Informācija attiecībā uz OECD sniegtajām rekomendācijām ir tikai daļēji pieejama Latvijas sabiedrībai.

Lai gan FM katru gadu rīko preses konferenci pēc IV panta konsultāciju noslēguma un Latvijas Banka ir publicējusi savā mājaslapā hipersaiti uz SVF IV panta konsultāciju ziņojumiem SVF mājaslapā, informācijas sniegšanā latviešu valodā Latvijas sabiedrībai un Saeimai **attiecībā uz SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijām ir novērojami trūkumi.**

Paralēlās revīzijas raksturojums

Mērķis

Paralēlās revīzijas darba grupas mērķis ir apkopot kopīgo pieredzi un secinājumus par fiskālās ilgtspējas riskiem un to, kā attiecīgajās valstīs ir uztvertas un izmantotas starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem revīzijas standartiem. Revīzija plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par paralēlajā revīzijā “Publisko finanšu ilgtspējas riski” izskatāmajiem jautājumiem. Revīzija veikta par laika posmu no 01.01.2012. līdz 01.12.2016.

Revīzijas apjomā iekļauta Finanšu ministrija kā revidējamā vienība lietderības revīzijā “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: 1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums”, un sadarbībā ar Latvijas Banku kā atbildīgā institūcija par sadarbību ar SVF. Pamatojoties uz sadarbību, revīzijas pierādījumi iegūti arī Ārlietu ministrijā kā atbildīgajā institūcijā par sadarbību ar OECD un Ekonomikas ministrijā kā atbildīgajā institūcijā par sadarbību ar Eiropas Komisiju / ES Padomi.

Revīzijā vērtējam:

- ❖ rekomendāciju ieviešanas un uzraudzības procesu;
- ❖ vai atbildīgās ministrijas ir izvērtējušas rekomendāciju atbilstību faktiskajai situācijai un plānotajām reformām valstī;
- ❖ vai atbildīgās ministrijas, plānojot rīcībpolitiku, ņem vērā starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas;
- ❖ vai sabiedrībai ir pieejama informācija par sniegtajām rekomendācijām un to ieviešanas progresu.

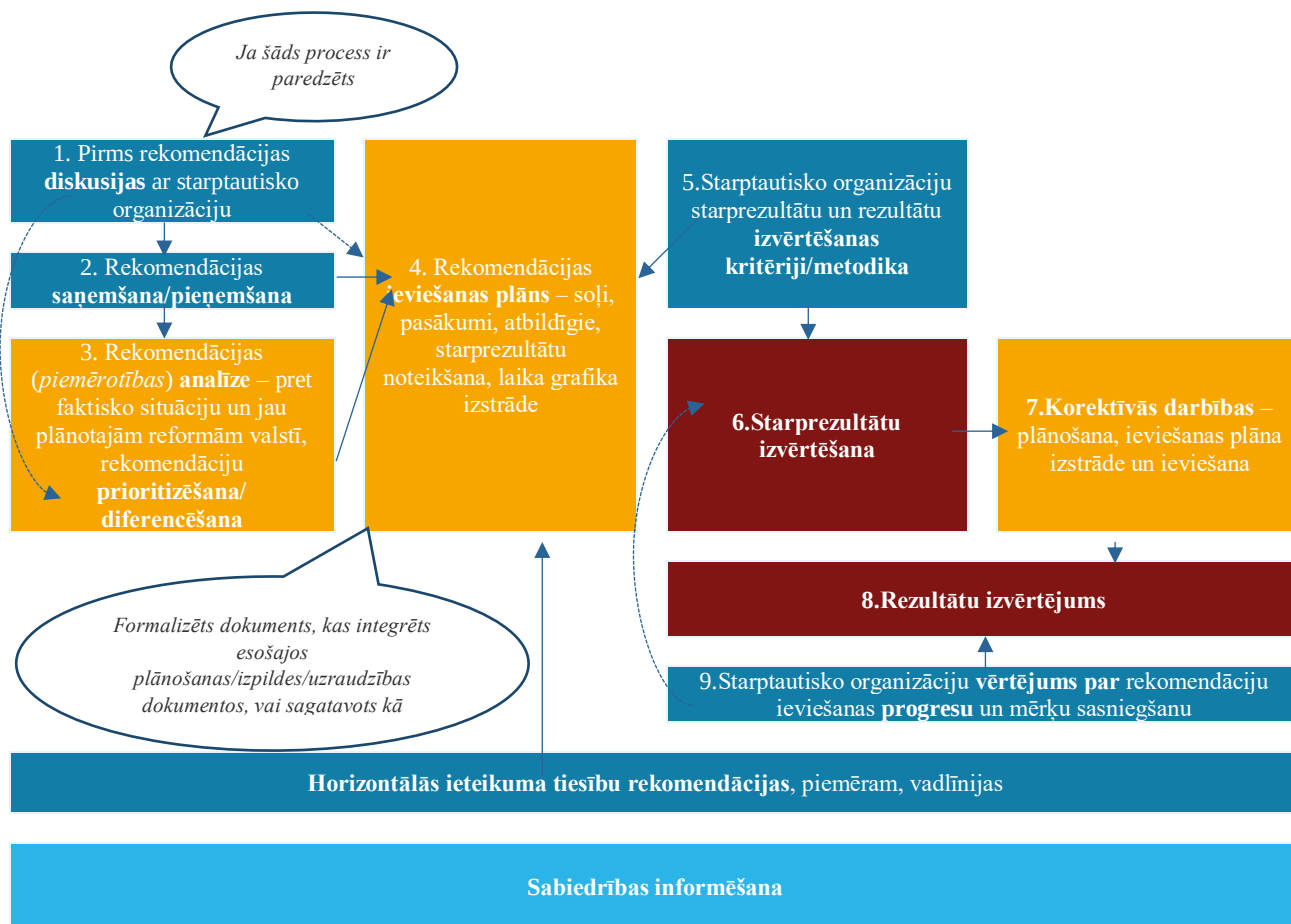
Vērtēšanas kritēriji

Tabula Nr.9. Revīzijas jautājumi un noteiktie vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums	Noteiktais vērtēšanas kritērijs
<i>Ar rekomendāciju izvērtēšanas, ieviešanas un uzraudzības procesu saistītie revīzijas jautājumi un kritēriji</i>	
1. Vai atbildīgās institūcijas ir izveidojušas sistēmisku un caurskatāmu starptautisko organizāciju sniegto rekomendāciju ieviešanas un uzraudzības procesu?	Ir izveidots izsekojams rekomendāciju ieviešanas un uzraudzības process.
2. Vai atbildīgās institūcijas ir izvērtējušas rekomendāciju atbilstību faktiskajai situācijai un plānotajām reformām valstī?	Ir izveidots process: saņemot rekomendāciju, tiek vērtēta tās atbilstība faktiskajai situācijai un plānotajām reformām valstī un tiek pieņemts konceptuāls lēmums, vai rekomendācija tiks ieviesta un kādi pasākumi tiks veikti rekomendācijas ieviešanai.
3. Vai atbildīgās institūcijas, plānojot rīcībpolitiku, ņem vērā starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas?	Atbildīgās institūcijas, plānojot rīcībpolitiku, ņem vērā starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas, rekomendācijas ir ietvertas.
<i>Ar informācijas pieejamību saistītais revīzijas jautājums un kritērijs</i>	
4. Vai sabiedrībai ir pieejama visaptveroša informācija par sniegtajām rekomendācijām un to ieviešanas progresu?	Publiski ir pieejama visaptveroša informācija latviešu valodā par sniegtajām rekomendācijām un to ieviešanas progresu.

Attiecībā uz revīzijas jautājumiem, kas saistīti ar rekomendāciju izvērtēšanas, ieviešanas un uzraudzības procesu, tas tika skatīts pret loģisku procesa shēmu (skatīt. 2.attēlu), kuras galvenajiem principiem

īstenojoties praksē, varētu uzskatīt, ka valstī kopumā ir izveidots izsekojams rekomendāciju izvērtēšanas, ieviešanas un uzraudzības process.

Attēls Nr.2. Vēlamā procesa shēma rekomendāciju izvērtēšanai, ieviešanai un uzraudzībai

Valstij, saņemot starptautisko organizāciju rekomendācijas, jābūt skaidram viedoklim, vai konkrētās rekomendācijas būtu jāievieš, jābūt skaidriem gan to mērķiem, gan konkrētiem sasniegšanas un ieviešanas soļiem, t.sk. kādiem jābūt starprezultātiem un kāds ir rezultātu uzraudzības mehānisms. Tāpat jābūt skaidram, vai, kad, kā un pēc kādiem kritērijiem un metodikas starptautiskā organizācija vērtēs rekomendācijās nosprausto mērķu sasniegšanu, un vai tās vērtējuma vai starpposma vērtējuma rezultātā sagaidāmas vēl citas papildu rekomendācijas.

Lai arī vairākas starptautiskās organizācijas veic rekomendāciju ieviešanas progressa vai mērķu sasniegšanas izvērtēšanu, valstij arī pašai vajadzētu izveidot noteiktu kārtību, kādā uzraudzīt un nodrošināt to ieviešanu, ko varētu veikt pēc vienotas sistēmas, tajā pēc iespējas ietverot arī starptautisko organizāciju pašu norādītos vērtējuma kritērijus/pazīmes.

Izmantotie saīsinājumi

ĀM – Ārlietu ministrija

EK – Eiropas Komisija

FM – Finanšu ministrija

Valsts kontrole – Latvijas Republikas Valsts kontrole

JPI – Jaunās politikas iniciatīvas

Nacionālā reformu programma – Latvijas nacionālā reformu programma “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai

OECD – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (Organisation for Economic Co-operation and Development – angļu val.)

ES Padome – Eiropas Savienības Padome

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds

Lietderības revīzija – lietderības revīzija “Budžeta vadības sistēmas efektivitāte: *1.daļa – budžeta plānošanas cikla efektivitātes izvērtējums*”

1.a.pielikums. Starptautisko organizāciju sniegtās rekomendācijas.

Saīsinājumi rekomendāciju klasifikācijai:

1. **Nostāja, ietvars, caurskatāmība** - Fiskālās politikas nostāja / Fiskālās politikas ietvars / Fiskālo lēmumu caurskatāmība
2. **Ilgtermiņa izaicinājumi** - Pasākumi ilgtermiņa fiskālo izaicinājumu mazināšana (piemēram, pensiju un veselības sistēma)
3. **Stabilitāte** - Finanšu stabilitātes pasākumi
4. **Uzņēmējdarbība** - Produktu un pakalpojumu tirgus, Uzņēmējdarbības vide
5. **Darba tirgus**
6. **Citi** - Izglītība, Veselības aprūpe, Sociālā sfēra, Vides sfēra, Enerģijas sfēra, Transporta sistēmas

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
Eiropas Komisija								
2016.gads								
1	Nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa budžeta mērķa korekcijas plāna 2016. un 2017. gadā attiecas vienīgi uz atskaitījumiem saistībā ar sistēmisko pensiju reformu un vispārējo strukturālo reformu veselības aprūpes jomā. Samazināt nodokļu īpatsvaru darbaspēka izmaksās zemu atalgojamiem darba ņēmējiem, veicot izaugsmei labvēlīgas pārmaiņas nodokļu jomā, proti, novirzot uzsvāru uz vides un īpašuma nodokļiem un uzlabojot nodokļu iekasēšanu.	Vērtējums vēl nav sniegts		x				
2	Uzlabot sociālās palīdzības pabalstu līmeni un pastiprināt pasākumus, kas palīdz atbalsta saņēmējiem atrast un saglabāt darbu, tostarp ar aktivizācijas pasākumu tvēruma palielināšanu. Paātrināt profesionālās izglītības programmu reformu, iesaistot sociālos partnerus, izveidot regulējumu mācekļības shēmām un palielināt to piedāvājumu. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas pieejamību, kvalitāti un izmaksu lietderību.	Skat. pie 1.p.					x	
3	Turpināt stiprināt pētniecības iestādes un stimulēt privātā sektora ieguldījumus inovācijā. Stiprināt interešu konflikta novēršanas sistēmu un izveidot vienotu tiesisko regulējumu visiem publiskā sektora darbiniekiem. Panākt, ka maksātspējas administratori uzņemas lielāku atbildību, un pastiprināt to publisko uzraudzību.	Skat. pie 1.p.						x
2015.gads								
1	Nodrošināt, ka novirze no vidēja termiņa mērķa 2015. un 2016. gadā atspoguļo vienīgi pielaidi, kas saistīta ar sistēmisko pensiju reformu.	Izvērtējuma veikšanas brīdī vēl nav pieejami visi Latvijas fiskālie rādītāji ⁸⁵⁶		x				
2	Uzlabot profesionālo izglītību un apmācību, paātrināt izglītības programmu reformu un palielināt mācekļa darba piedāvājumu. Nodrošināt, ka jaunais augstākās izglītības sistēmas finansēšanas modelis stimulē kvalitāti. Mērķtiecīgāk novirzīt finansējumu pētniecībai un stimulēt privātā sektora investīcijas inovācijā, pamatojoties uz pārdomātas specializācijas shēmu.	Latvija ir panākusi nelielu progresu ⁸⁵⁷						x
3	Veikt konkrētus pasākumus, lai reformētu sociālo palīdzību, nodrošinot pabalstu piemērotību, un veikt pasākumus nodarbināmības palielināšanai. Samazināt lielo nodokļu īpatsvaru cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, novirzot nodokļu slogu uz avotiem, kam ir mazāka negatīvā ietekme uz izaugsmi. Rīkoties, lai uzlabotu veselības aprūpes sistēmas pieejamību, izmaksu lietderību un kvalitāti un slimnīcu finansēšanu sasaistītu ar sasniegumos balstītiem mehānismiem.	Latvija ir panākusi ierobežotu progresu						x
4	Uzlabot tiesu iestāžu sistēmas efektivitāti, palielinot visu pušu (tostarp maksātspējas administratoru) pārskata tīrību, nodrošinot piemērotus līdzekļus, lai apkarotu izvairīšanos no nodokļu maksāšanas, un stiprinot Tieslietu padomes nozīmi. Uzlabot tiesību aktus valsts civildienesta jomā, lai stiprinātu pret interešu konfliktu vērsto kārtību un atalgojumu sasaistītu ar atbildību.	Latvija ir panākusi ierobežotu progresu						x
2014.gads								
1	Saglabāt stabilu fiskālo stāvokli 2014. gadā un sākot no 2015. gada stiprināt budžeta stratēģiju, nodrošinot, ka novirze no vidēja termiņa	Latvija ir panākusi		x				

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	mērķa atspoguļo vienīgi sistēmiskās pensiju reformas ietekmi. Turpināt centienus, lai vēl vairāk samazinātu nodokļu slogu zemu atalgo tiem darba ņēmējiem, ņemot vērā pāreju uz izaugsmei labvēlīgākiem īpašuma un vides nodokļiem un uzlabojot nodokļu saistību izpildi un nodokļu iekasēšanu.	nelielu progresu ⁸⁵⁸						
2	Paātrināt augstākās izglītības reformas īstenošanu, jo īpaši izveidojot neatkarīgu akreditācijas aģentūru un tādu finansēšanas modeli, kas stimulē kvalitāti. Sniegt profesionālo orientāciju visos izglītības līmeņos, uzlabot profesionālās izglītības un apmācības kvalitāti, tostarp stiprinot mācekļību, un gūt panākumus jauniešu nodarbināmībā, tostarp īstenojot pasākumus to jauniešu iesaistīšanai, kuri nav ne nodarbināti, ne iesaistīti izglītībā vai apmācībā un nav reģistrējušies valsts nodarbinātības dienestā. Veikt pasākumus integrētākai un visaptverošākai pētniecības sistēmai, tostarp koncentrējot finansējumu starptautiski konkurētspējīgām pētniecības iestādēm.	Latvija ir panākusi nelielu progresu						x
3	Reformēt sociālo palīdzību un tās finansēšanu, lai nodrošinātu, ka tā attiecas uz lielāku iedzīvotāju skaitu, nodrošinātu pabalstu adekvātumu, pastiprinātus aktivizēšanas pasākumus un mērķtiecīgus sociālos pakalpojumus. Palielināt aktīvās darba tirgus politikas mērogu. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas izmaksu lietderību, kvalitāti un pieejamību.	Latvija ir panākusi ierobežotu progresu		x			x	
4	Paātrināt gāzes un elektroenerģijas starpsavienojumu ar kaimiņu dalībvalstīm attīstību, lai dažādotu enerģijas avotus un veicinātu konkurenci Baltijas enerģijas tirgu labākas integrācijas rezultātā. Turpināt centienus, lai vēl vairāk palielinātu transporta, ēku un apkures sistēmu energoefektivitāti.	Latvija ir panākusi nelielu progresu						x
5	Pabeigt tiesu reformas, tostarp sāktās reformas maksātspējas, šķīrējtiesu un mediācijas jomā, lai nodrošinātu uzņēmējdarbībai un patērētājiem labvēlīgāku tiesisko vidi. Pastiprināt publiskās pārvaldes reformas, tostarp īstenojot valsts uzņēmumu pārvaldības reformu un palielinot Konkurences padomes institucionālo un finansiālo neatkarību.	Latvija ir panākusi nelielu progresu						x
2013.gads								
1	Pastiprināt budžeta stratēģiju, lai nodrošinātu, ka novirzes no VTM atspoguļo vienīgi sistēmiskās pensiju reformas papildus ietekmi. Šīs stratēģijas satvarā samazināt nodokļus zemu atalgo tiem darba ņēmējiem, novirzot nodokļus uz tādām jomām kā akcīzes nodokļi, regulāri īpašuma nodokļi un/vai vides nodokļi. Turpināt centienus, lai uzlabotu nodokļu iekasēšanu un apkarotu ēnu ekonomiku. Arī turpmāk stiprināt fiskālo regulējumu, efektīvi īstenojot Fiskālās disciplīnas līkumu un daudzgadu budžeta plānošanu.	Latvija ir panākusi nelielu progresu ⁸⁵⁹		x				
2	Turpināt piemērot mikro- un makroprudenciālās politikas nostādnes, lai nepieļautu iespējamās problēmas, kas varētu rasties no kredītu pieauguma un nerezidentu banku aktivitātēm nākotnē.	Latvija ir panākusi ievērojamu progresu			x			
3	Risināt situāciju saistībā ar ilgstošu un jauniešu bezdarbu, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un mērķtiecīgu sociālo pakalpojumu darbības jomu un efektivitāti. Uzlabot jauniešu nodarbināmību, piemēram, izmantojot garantijas jauniešiem, izveidot visaptverošu profesionālo orientāciju, īstenojot reformas profesionālās izglītības un apmācības nozarē un uzlabot mācekļības kvalitāti un pieejamību.	Latvija ir panākusi nelielu progresu					x	
4	Risināt situāciju saistībā ar augstajiem nabadzības rādītājiem, veicot reformas sociālajā palīdzībā, lai tā attiektos uz lielāku iedzīvotāju skaitu, uzlabojot pabalstu adekvātumu un veicot pabalsta saņēmēju aktivizēšanas pasākumus. Pastiprināt īstenošanas mehānismus, lai efektīvi samazinātu bērnu nabadzību.	Latvija ir panākusi nelielu progresu						x
5	Īstenot plānotās augstākās izglītības reformas, jo īpaši attiecībā uz tāda finansēšanas modeļa izveidi, kas stimulē kvalitāti, akreditācijas sistēmas reformu, iestāžu konsolidāciju un internacionalizācijas veicināšanu. Veikt turpmākus pasākumus, lai modernizētu pētniecības iestādes, pamatojoties uz neatkarīgu novērtējumu, kas pašlaik tiek veikts.	Latvija nav panākusi nekādu progresu attiecībā uz izglītības un						x

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtērmiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīgums	Darba tirgus	Citi
		apmācības daļu Latvija ir panākusi ierobežotu progresu attiecībā uz par pētniecības iestāžu modernizāciju						
6	Arī turpmāk uzlabot energoefektivitāti, jo īpaši attiecībā uz dzīvojamajām ēkām un centrālā apkures tīkliem, nodrošināt stimulus enerģijas izmaksu samazināšanai un novirzīt patēriņu uz energoefektīviem produktiem. Uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem un veikt pasākumus, lai liberalizētu dabasgāzes tirgu, tostarp paredzēt skaidrus noteikumus par trešo personu piekļuvi uzglabāšanas iespējām.	Latvija ir panākusi nelielu progresu attiecībā uz Padomes ieteikuma 6. KVAI par energoefektivitāti Latvija ir panākusi ierobežotu progresu attiecībā uz Padomes ieteikuma 6. KVAI par savienojamību ar ES tīkliem						x
7	Pabeigt reformas, lai uzlabotu tiesu iestāžu efektivitāti un kvalitāti un samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu, tostarp attiecībā uz maksātnespēju. Ieviest visaptverošu cilvēkresursu politiku un veikt pasākumus, lai īstenotu mediācijas tiesības un racionalizētu šķīrējtiesu sistēmu.	Latvija ir panākusi nelielu progresu						x
2012.gads								
1	Nodrošināt plānoto virzību, lai paredzētajā laikā novērstu pārmērīgu budžeta deficītu. Lai to panāktu, izpildīt 2012. gada budžetu, kā plānots, un nodrošināt fiskālo pasākumu ietekmi, kas norādīta Padomes ieteikumā saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru. Pēc tam 2013. gadā un turpmāk īstenot budžeta stratēģiju, kuras pamatā ir pietiekami konkrēti strukturālie pasākumi, panākt pietiekamu virzību uz budžeta vidēja termiņa mērķa sasniegšanu un ievērot izdevumu kritēriju. Cikliskos ieņēmumus, kas lielāki par plānotajiem, izmantot valsts parāda samazināšanai.	Ievērojams progress. ⁸⁶⁰		x				
2	Īstenot pasākumus nodokļu sloga novirzīšanai no darbaspēka uz patēriņu, īpašumiem un dabas un citu resursu izmantojumu, līdztekus uzlabojot strukturālo bilanci. Nodrošināt Fiskālās disciplīnas likuma pieņemšanu un izstrādāt vidēja termiņa budžeta satvara likumu, kas sekmētu valsts finanšu ilgtspēju ilgtermiņā. Privāto obligāto fondēto pensiju shēmā no 2013. gada atgriezties pie iemaksām 6 % apmērā no bruto algas.	Neliels progress.			x			
3	Veikt pasākumus ilgstošai bezdarba un jauniešu bezdarba samazināšanai, novēršot mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, veicinot efektīvāku arodpraksi un profesionālo izglītību un apmācību, palielinot aktīvās darba tirgus politikas un tās apmācību sadaļas kvalitāti, darbības jomu un efektivitāti un nodrošinot efektīvu algu subsīdiu shēmu.	Neliels progress.					x	
4	Pievērsties augstajam nabadzības un sociālās atstumtības līmenim, reformējot sociālās palīdzības sistēmu, lai tā kļūtu efektīvāka un vienlaikus labāk aizsargātu trūcīgos iedzīvotājus. Mērķtiecīgāk organizēt un palielināt motivāciju strādāt.	Nav progressa.						x

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
5	Turpināt veicināt energoefektivitāti, radot stimulus samazināt enerģijas izmaksas un pārorientēt patēriņu uz energoefektīviem produktiem, tostarp attiecībā uz transportlīdzekļiem, ēkām un apkures sistēmām. Veicināt konkurenci lielākajos enerģētikas tīklos (elektroenerģija, dabasgāze, apkure) un uzlabot savienojamību ar ES enerģētikas tīkliem.	Neliels progress.						x
6	Veikt pasākumus tiesu sistēmas pārvaldības un efektivitātes uzlabošanai, jo īpaši lai samazinātu neiztiesāto lietu skaitu un tiesvedības ilgumu. Strādāt pie tā, lai uzlabotu maksātnespējas sistēmu un mediācijas tiesības.	Neliels progress.						x
7	Turpināt augstākās izglītības reformu, cita starpā ieviešot jaunu finansēšanas modeli, kas stimulētu kvalitāti, stiprinātu tirgus vajadzību ievērošanu un saikni ar zinātniskās izpētes iestādēm un novērstu budžeta līdzekļu sadrumstalošanu. Izstrādāt un īstenot efektīvu zinātniskās izpētes un inovācijas politiku, kas paredz veicināt uzņēmumu inovācijas, tostarp izmantojot nodokļu atvieglojumus, modernizēt infrastruktūru un racionalizēt zinātniskās izpētes iestādes.	Neliels progress.						x
2011.gads								
1	Īstenot minētos pasākumus, kas noteikti Lēmumā 2009/290/EK, kurā grozījumi veikti ar Lēmumu 2009/592/EK, un kas sīkāk izklāstīti 2009. gada 20. janvāra saprašanās memorandā un tā turpmākajos papildinājumos, jo īpaši pēdējā, 2011. gada 7. jūnija papildinājumā.	Īstenotās reformas, kā arī arvien labvēlīgāka makroekonomi kas situācija ir palīdzējusi valstij sasniegt programmas fiskālos mērķus un līdzsvarot ekonomiku, atgriežot to uz ilgtspējīgāka izaugsmes ceļa. ⁸⁶¹		x				
OECD sniegtās pievienošanās rekomendācijas								
OECD Investīciju komiteja								
1	Jāveic nepieciešamās izmaiņas attiecīgajos tiesību aktos, lai visām OECD dalībvalstīm piemērotu vienlīdzīgu investīciju režīmu attiecībā uz: - zemes iegādes tiesībām, kas pašlaik tiek piešķirta ES, Eiropas Ekonomiskās zonas (EEZ) valstīm un Šveicei; - investīciju ierobežojumiem apsardzes uzņēmumos (tikai ES un EEZ valstu investori); - investīciju ierobežojumiem azartspēļu uzņēmumos (tikai ES un EEZ valstu investori).	Nav paredzēts rekomendāciju izvērtēšanas process				x		
2	Saistībā ar Latvijas iespējām finanšu sektorā piemērot ES iekšējā tirgus režīmu arī citām OECD valstīm, t.sk. tādos jautājumos kā: Pārrobežu pakalpojumi finanšu sektorā (banku, apdrošināšanas un pensiju pakalpojumi). Iespēju robežās aicinot attiecināt ES piemēroto režīmu arī uz visām OECD dalībvalstīm; zvērīnātu revidentu un advokātu pakalpojumi.	Skat. pie 1.p.			x			
OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa								
1	1. Attiecībā uz novēršanu un izpratnes veidošanu WGB rekomendē, lai Latvijā: (a) nodrošina, ka Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādņēs 2015.-2020.gadam kā prioritāte būtu noteikts: (i) KNAB centieni un spēja atklāt un izmeklēt aizdomas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu; (ii) KNAB priekšnieka iecelšanas un atļaišanas kārtība; (iii) ar korupciju saistītu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un	Šajā jomā Latvijas izvērtējums tiek dalīts divās fāzēs – 1.fāzē (likumdošana) un 2.fāzē				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	grāmatvedības pārkāpumu novēršana, atklāšana un likuma izpilde attiecībā uz to; un (iv) ārvalstu amatpersonu kukuļošanas noziedzīgais nodarījums (2009.gada Rekomendācija III);	(ieviešana) ⁸⁶² .						
2	(b) turpina ievērojami paaugstināt informētību privātajā sektorā par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, ieskaitot uzņēmēju asociācijas un tādus svarīgus sektorus kā mazos un vidējos uzņēmumus (MVU) un valsts uzņēmumus (2009.gada Rekomendācija III).	Skat. pie 1.p.				x		
3	2. Attiecībā uz ziņojumiem par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu WGB rekomendē, lai: (a) ĀM turpina nodrošināt rakstiskas vadlīnijas un apmācīt ĀM personālu par viņu pienākumu atklāt un ziņot par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu (ieskaitot mediju uzraudzību) un par atbalstu, kas pārstāvniecībām ārvalstīs jāsniedz Latvijas uzņēmumiem, kad tiem tiek prasīts kukulis (2009.gada Rekomendācija III, IX(ii) un I Pielikums A);	Skat. pie 1.p.				x		
4	(b) Latvija īsteno tās plānu veikt pasākumus, kas noteiktu valsts amatpersonām pienākumu ziņot tieši vai netieši, izmantojot iekšējo mehānismu, tiesībsargājošām iestādēm par aizdomām par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu starptautiskos darījumos, kas radušās, veicot savus dienesta pienākumus (2009.gada Rekomendācija III un IX(i)).	Skat. pie 1.p.				x		
5	3. Attiecībā uz trauksmes celšanu WGB rekomendē, lai Latvija: (a) nodrošina attiecīgus pasākumus, aizsargājot no diskriminēšanas vai disciplinārsodiem valsts un privātajā sektorā strādājošos, kuri labā ticībā un pamatoti ziņo kompetentām institūcijām par aizdomām par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu (2009.gada Rekomendācija III un IX(iii));	Skat. pie 1.p.				x		
6	(b) veic pasākumus, iedrošinot trauksmes celšanu, tai skaitā informējot par labā ticībā (bona fide) veiktās trauksmes celšanas, kā publiskās un privātās godprātības sistēmas sastāvdaļas, svarīgumu un paaugstinot informētību par pieejamo aizsardzību privātajā sektorā strādājošiem trauksmes cēlējiem, nodrošinot trauksmes cēlējiem viegli pieejamus ziņošanas kanālus (2009.gada Rekomendācija III un IX(i), (iii)).	Skat. pie 1.p.				x		
7	4. Attiecībā uz oficiāli atbalstītiem eksporta kredītiem WGB rekomendē, lai Latvija: (a) nodrošina, ka Altum ir pietiekami cilvēku un finanšu resursi, lai sistemātiski veiktu atbalsta pieprasījuma iesniedzēju izpēti;	Skat. pie 1.p.				x		
8	(b) nodrošina, ka Altum kukuļošanas novēršanas politika un prakse atbilst 2006.gada Rekomendācijai, un	Skat. pie 1.p.				x		
9	(c) apmāca Altum darbiniekus jautājumos par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas novēršanu, atklāšanu un ziņošanu (2009.gada Rekomendācija IX(i), X.C un XII).	Skat. pie 1.p.				x		
10	5. Attiecībā uz oficiālo attīstības palīdzību (OAP) WGB rekomendē, lai Latvija veic atbilstošus pasākumus ārvalstu amatpersonu kukuļošanas novēršanai, atklāšanai un ziņošanai par to un apsver iespēju izslēgt no OAP projektiem šajā noziedzīgā nodarījumā iesaistītos uzņēmumus, ja Latvijas privātā sektora pārstāvji nākotnē iesaistīsies OAP finansētos projektos (2009.gada Rekomendācija XI).	Skat. pie 1.p.				x		
11	6. Attiecībā uz aplikšanu ar nodokļiem WGB rekomendē, lai Latvija: (a) uzlabo kukuļošanas atklāšanu, (i) grozot VID Iekšējos noteikumus Nr.38, lai nodrošinātu, ka tie ietver ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, kā definēts Krimināllikuma (KL) 323.pantā, (ii) apsverot iespēju iestrādāt Noteikumos papildu materiālus no Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) Informētības par kukuļošanu rokasgrāmatas nodokļu inspektoriem, (iii) veicot pasākumus, lai nodrošinātu, ka nodokļu maksātāji ar ārvalstu amatpersonu kukuļošanas risku, tiktu pakļauti nodokļu auditam, un (iv) izvērtējot, vai nodokļu iestādes efektīvi atklāj kukuļošanu saskaņā ar 2009.gada Nodokļu rekomendāciju I(ii) (2009.gada Rekomendācija VIII un 2009.gada Nodokļu rekomendācija I(ii));	Skat. pie 1.p.				x		
12	(b) veic pasākumus, nosakot, ka prokurori pieprasa, lai VID veiktu	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	iespējamo likumpārkāpēju nodokļu deklarāciju izvērtēšanu saskaņā ar likuma "Par nodokļiem un nodevām" 23.panta 4.1 daļu visās ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietās (2009.gada Rekomendācija VIII);							
13	(c) turpina paaugstināt nodokļu iestāžu amatpersonu un nodokļu maksātāju izpratni par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu un nodrošina nodokļu inspektoru papildu apmācību kukuļošanas atklāšanā (2009.gada Rekomendācija III un VIII un 2009.gada Nodokļu rekomendācija II).	Skat. pie 1.p.				x		
14	7. Attiecībā uz uzskaites prasībām, ārējo un iekšējo uzņēmuma kontroli WGB rekomendē, lai Latvija: (a) veic pasākumus, mudinot uzņēmumus izstrādāt, pieņemt un efektīvi īstenot adekvātu iekšējo kontroli, ētikas un atbilstības programmas vai pasākumus ar mērķi novērst un atklāt ārvalstu amatpersonu kukuļošanu; un mudina uzņēmēju un profesionālās asociācijas izstrādāt līdzīgas programmas vai pasākumus, cenšoties palīdzēt uzņēmumiem, ir īpaši MVU (2009.gada Rekomendācija III un X C(i));	Skat. pie 1.p.				x		
15	(b) nodrošina, ka valsts uzņēmumiem vadlīnijas par iekšējo kontroli pretkorupcijas jomā skaidri vērsas pret ārvalstu amatpersonu kukuļošanu (2009.gada Rekomendācija III un X C(i));	Skat. pie 1.p.				x		
16	(c) turpina veikt pasākumus, padziļinot pieaicināto revidentu izpratni par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, tai skaitā nodrošinot apmācību par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas atklāšanu (2009.gada Rekomendācija III(i));	Skat. pie 1.p.				x		
17	(d) veic efektīvus pasākumus, mudinot uzņēmumus, kas saņem ziņojumus no ārējā revidenta par aizdomīgiem ārvalstu amatpersonu kukuļošanas gadījumiem, aktīvi un efektīvi reaģēt uz šādiem ziņojumiem (2009.gada Rekomendācija III(iv) un X B(iv));	Skat. pie 1.p.				x		
18	(e) veic grozījumus tiesību aktos, nosakot pienākumu ārējiem revidentiem ziņot kompetentām institūcijām par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu pēc iespējas ātrāk; un arī veikt turpmākos grozījumus tiesību aktos, precizējot, ka tiesas, prokurori un izmeklētāji drīkst pieprasīt revidentam sniegt informāciju izmantošanai, kad tiek izmeklēta ārvalstu amatpersonu kukuļošana (2009.gada Rekomendācija III(iv) un X B(v)).	Skat. pie 1.p.				x		
19	8. Attiecībā uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju WGB rekomendē, lai Latvija: (a) veic izmaiņas NILLTFNL, nodrošinot, ka visas politiski nozīmīgas personas (PNP) kategorijas ir iekļautas (Konvencijas 7.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ii));	Skat. pie 1.p.				x		
20	(b) pieprasa visiem komersantiem, kuru akcijas ir iekļautas regulētā tirgū (turpmāk – likuma subjekts), veic padziļināto izpēti un citus papildus pasākumus pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, izvērtējot nerezidentus, kas rada noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas riskus (Konvencijas 7.pants; 2009.gada Rekomendācija II.);	Skat. pie 1.p.				x		
21	(c) uzlabo noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas atklāšanu (i) nodrošinot, ka FIU ir pietiekami resursi, lai analizētu visus aizdomīgu darījumu ziņojumus (ADZ) un neparastu darījumu ziņojumus (NDZ) un pārsūtītu ar ārvalstu amatpersonu kukuļošanu saistīto informāciju KNAB, un (ii) nodrošinot papildu vadlīnijas, tipoloģiju un apmācību komersantiem, kuru akcijas ir iekļautas regulētā tirgū, īpaši pievēršoties ziņošanai par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju saistībā ar korupciju un ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, it īpaši - noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, ko veic banku klienti nerezidenti (Konvencijas 7.pants; 2009.gada Rekomendācija III(i));	Skat. pie 1.p.				x		
22	(d) veic pasākumus, nodrošinot atbilstību NILLTFNL (i) palielinot FKTK resursus; (ii) nodrošinot, ka komersantu, kuru akcijas ir iekļautas regulētā tirgū, pārbaudes, ieskaitot to pārstāvniecībās, biežums atbilst riskam, ko var radīt konkrētā juridiskā persona, palīdzot legalizēt vai veicinot noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju;	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīguma	Darba tirgus	Citi
	(iii) piešķirot lielāku prioritāti to banku pārbaudēm, kas specializējas nerezidentu depozītos; (iv) izpētīt, kāpēc FKTK un/vai ziņojošie subjekti nespēja atklāt tos gadījumus, par kuriem tika ziņots plašsaziņas līdzekļos un attiecīgi veikt nepieciešamos pasākumus; un (v) uzsākot procesu pret attiecīgām fiziskām un juridiskām personām, kad atklāts, ka iepriekšminētās pārkāpušas NILTFNL (Konvencijas 7.pants; 2009.gada Rekomendācija II);							
23	(e) veic neatliekamus pasākumus, lai veicinātu saukšanu pie atbildības par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju (Konvencijas 7.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ii)).	Skat. pie 1.p.				x		
24	9. Attiecībā uz ārvalstu amatpersonu kukuļošanas un ar to saistīto noziedzīgo nodarījumu izmeklēšanu un kriminālvajāšanu WGB rekomendē, lai Latvija: (a) veic pasākumus, nodrošinot, ka KNAB izmeklētāji sistemātiski veic padziļinātas diskusijas ar uzraugošo prokuroru visās ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietās (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
25	(b) (i) nosaka skaidrus noteikumus, nodrošinot, ka visa informācija par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu tiek sistemātiski nodota izmeklēšanai KNAB, (ii) nodrošina, ka visas ticamās ziņas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu tiek proaktīvi izmeklētas, un (iii) pilnībā izmanto plaša spektra pieejamās izmeklēšanas pasākumus, pēc nepieciešamības (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija II un V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
26	(c) nodrošina regulāras apmācības KNAB, prokuratūras un tiesu varas pārstāvjiem par (i) ārvalstu amatpersonu kukuļošanu un ar to saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, (ii) juridisko personu atbildību; (iii) konfiskācijas pasākumiem; (iv) izmeklēšanas metodēm, ieskaitot grāmatvedības un informācijas tehnoloģiju ekspertīzes un (v) vienošanās piemērošana ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietās, ieskaitot 2014.gadā izdotās vadlīnijas par atbrīvošanu no kriminālatbildības par kukuļošanu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija II un V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
27	(d) veic pasākumus, nodrošinot, ka ar ārvalstu amatpersonu kukuļošanu saistītie grāmatvedības pārkāpumi tiek pilnībā izmeklēti un atbilstoši tiek uzsākta kriminālvajāšana (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācijas I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
28	(e) atbilstoši situācijai un saskaņā ar normatīvajiem aktiem, padara sabiedrībai pieejamu informāciju par vienošanos ārvalstu amatpersonu kukuļošanas lietās, ieskaitot lietas apstākļus, vienošanās pamatojumu, vienošanās noteikumus un piemēroto sodu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
29	(f) veic pasākumus, nodrošinot, ka KNAB izmeklēšanas norisinās bez liekas kavēšanās (Konvencijas 6.pants un 2009.gada Rekomendācija V).	Skat. pie 1.p.				x		
30	10. Attiecībā uz KNAB spējām un neatkarību WGB rekomendē, lai Latvija: (a) nodrošina, ka personāla jautājumi netraucē KNAB spējai izmeklēt ārvalstu amatpersonu kukuļošanu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija II, III(i), V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
31	(b) veic grozījumus tiesību aktos (i) precizējot ar likumu noteikto pamatu KNAB priekšnieka atstādināšanai no amata; un (ii) konkretizējot atstādināšanas no amata komisijas sastāvu un (iii) pieļaujot atstādināšanu no amata vienīgi, ja komisija rod pamatojumu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; un 2009.gada Rekomendācija	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīguma	Darba tirgus	Citi
	V un I Pielikums D);							
32	(c) veic pasākumus, nodrošinot, ka valdība turpina atturēties no komentāriem, kas rada priekšstatu par politisku iejaukšanos KNAB darbā (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
33	(d) paaugstina KNAB un citu attiecīgo valdības amatpersonu izpratni par Konvencijas 5.pantu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D).	Skat. pie 1.p.				x		
34	11. Attiecībā uz statistiku WGB rekomendē, lai Latvija: (a) nodrošina detalizētu informāciju par KNAB veiktajām izmeklēšanām, ieskaitot sarežģīto lietu skaitu un veiksmīgi izmeklēto lietu skaitu (Konvencijas 5.pants un 27.komentārs; un 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D);	Skat. pie 1.p.				x		
35	(b) uztur aptverošu statistiku par (i) kavēšanas procesos un lietām, kurās ir iestājies noilgums; un (ii) ienākošajiem un izejošajiem savstarpējas tiesiskās palīdzības (STP) un izdošanas lūgumiem, ieskaitot saistītos noziedzīgos nodarījumus, pieprasīto palīdzību, un izpildei nepieciešamo laiku (Konvencijas 5., 6. un 9.pants; 10. un 27.komentārs; 2009.gada Rekomendācija V un I Pielikums D).	Skat. pie 1.p.				x		
36	12. Attiecībā uz (STP) un izdošanu WGB rekomendē, lai Latvija: (a) veic visus nepieciešamos pasākumus, nodrošinot, ka STP būtu iespējams sniegt ar ārvalstu amatpersonu kukuļošanu saistītā nekriminālā procesā pret juridisku personu (Konvencijas 9.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ix) un XIII(iv) s);	Skat. pie 1.p.				x		
37	(b) veic grozījumus tiesību aktos, skaidri nosakot, ka gadījumos, ja tiek atteikta personas izdošana, pamatojoties uz to, ka tā ir Latvijas pilsonis, tiek uzsāktas personas kriminālvajāšana, pārskatot KPL grozījuma projektu, kurš šobrīd atrodas Parlamentā (Konvencijas 10.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ix) un XIII(iv)).	Skat. pie 1.p.				x		
38	13. Attiecībā uz ārvalstu amatpersonu kukuļošanas noziedzīgo nodarījumu WGB rekomendē, lai Latvija veic labojumus savos tiesību aktos, nodrošinot, ka: (a) tiešs nodoms, kā tas ir definēts Latvijas tiesību aktos, atbilstu Konvencijas 1.pantā minētajam (Konvencijas 1.pants);	Skat. pie 1.p.				x		
39	(b) noziedzīgais nodarījums skaidri ietver (i) kukuļa solījumu, un (ii) valsts amatpersonas no jebkuras organizētas ārvalstu teritorijas, piemēram, autonomas teritorijas vai atsevišķas muitas teritorijas, (Konvencijas 1.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ii) un V).	Skat. pie 1.p.				x		
40	14. Attiecībā uz juridisku personu atbildību WGB rekomendē, lai Latvija: (a) nodrošina vadlīnijas praktiķiem juridisko personu atbildības interpretācijā KL 701.panta kontekstā, ieskaitot skaidrojošas rokasgrāmatas un apmācības (Konvencijas 2.pants; 2009.gada Rekomendācija I Pielikums B);	Skat. pie 1.p.				x		
41	(b) veic grozījumus KPL, nodrošinot, ka procesu par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskai personai par ārvalstu amatpersonas kukuļošanu var uzsākt gadījumos, kad kukuļošanu veikušā fiziskā persona mirusi vai notiesāta (Konvencijas 2. un 3.pants; 2009.gada Rekomendācija III(ii) un I Pielikums B).	Skat. pie 1.p.				x		
42	15. Attiecībā uz sankcijām un konfiskāciju par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu un ar to saistītiem likumpārkāpumiem WGB rekomendē, lai Latvija: (a) pieņem grozījumu projektu, kas attiecas uz (i) KL 322.pantu un paaugstina maksimālo brīvības atņemšanas termiņu starpniekiem līdz pieciem gadiem un (ii) maksimālo naudas sodu par ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, grāmatvedības pārkāpumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu (Konvencijas 3(1).pants);	Skat. pie 1.p.				x		
43	b) veic pasākumus, nodrošinot, ka sankcijas, kas piemērotas fiziskām un juridiskām personām par (i) grāmatvedības pārkāpumiem,	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	(ii) ārvalstu amatpersonu kukuļošanu, ieskaitot vienošanos, ir efektīvas, samērīgas un atturošas (Konvencijas 3. un 8.pants);							
44	(c) veic pasākumus, nodrošinot, ka tiesībsargājošās iestādes un prokurori regulāri prasītu konfiskāciju korupcijas lietās (Konvencijas 3(3).pants).	Skat. pie 1.p.				x		
OECD Korporatīvās pārvaldības komiteja								
1	Prioritārā rekomendācija Lai nodrošinātu efektīvu reglamentējošo funkciju un īpašumtiesību valsts kapitālsabiedrībās nodalīšanu un lai turpinātu ieviest Padomes rekomendāciju par OECD vadlīnijām valsts kapitālsabiedrību pārvaldībai:	Pēc-iestāšanās izvērtējums tiks veikts 2017.gada pavasarī				x		
1.1	Ir jāizveido profesionālas padomes visās lielajās komerciālajās valsts kapitālsabiedrībās, pamatojoties uz skaidras atlases un izvirzīšanas procedūras piemērošanu valsts kapitālsabiedrību padomes locekļiem.	Skat. pie 1.p.				x		
1.2	Balstoties uz progresu 2015. gadā, lai nostiprinātu sniegumu attiecībā īpašumtiesību funkciju, līdz 2016. gada beigām, veikt skaidrus pasākumus, lai nodrošinātu efektīvu Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma (PPKDKPL), tā piemērošanas noteikumu un vadlīniju ieviešanu. Tam vajadzētu ietvert valsts kapitālsabiedrību vidēja termiņa darbības stratēģiju izstrādi, pārbaudi un uzraudzību nozaru ministrijās sadarbībā ar koordinācijas institūciju, tostarp skaidrojumu par valsts kapitālsabiedrību komerciāliem un nekomerciāliem mērķiem; kā arī – turpmāko konsolidēto gada pārskatu par valsts kapitāla daļām un valsts kapitālsabiedrībām izstrādi un pilnveidošanu.	Skat. pie 1.p.				x		
1.3	Nodrošināt, ka 13 Latvijas lielākās valsts kapitālsabiedrības, kuras ir apņēmušas piemērot Starptautiskos finanšu pārskatu standartus (SFPS) to individuālajiem un konsolidētajiem (ja piemērojams) gada pārskatiem sākot ar 2016. gada pārskata periodu, izpilda šo apņemšanos. Kā tas ir noteikts kotētajiem uzņēmumiem Latvijas galvenajā kotēšanas sarakstā, visām lielajām komerciālajām valsts kapitālsabiedrībām ir jāizvēlas piemērot SFPS savos finanšu pārskatos saskaņā ar jauno Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likumu (2015).	Skat. pie 1.p.				x		
2	Prioritārā rekomendācija Lai nodrošinātu akcionāru tiesību piemērošanu un vienlīdzīgu attieksmi pret akcionāriem	Skat. pie 1.p.				x		
2.1	Latvijai jānovērš trūkumi, kas identificēti attiecībā uz saistīto pušu darījumiem un to atklāšanu, līdz 2016. gada beigām pieņemot nepieciešamos normatīvos aktus, lai stiprinātu šo regulējumu.	Skat. pie 1.p.				x		
3	Stiprināt biržā kotēto sabiedrību tiesisko regulējumu. Latvijai jāturpina progress, ko tā ir sasniegusi, lai stiprinātu efektivitāti komercietu izskatīšanai tiesā. Valdībai jāturpina tās iesāktais maksātnespējas finiskā regulējuma novērtējums. Turklāt Latvijai jāievieš grozījumi Finanšu instrumentu tirgus likumā, lai stiprinātu Finanšu un kapitāla tirgus komisijas piemērošanas kapacitāti un lai padarītu skaidrāku revīzijas komitejas lomu, sastāvu un darbību.	Skat. pie 1.p.			x			
4	Uzlabot piemērošanu un izveidot trauksmes cēlēju aizsardzību. Latvijai jāturpina sasniegtais, lai stiprinātu lietu par tirgus pārkāpumiem, tajā skaitā, iekšējās informācijas izmantošanu, izpildes efektivitāti un koordinēšanu, kas ir būtiski, lai palielinātu uzticēšanos Latvijas kapitāla tirgum. Šiem centieniem jāietver arī atbilstošu ziņošanas kanālu izveide un trauksmes cēlēju aizsardzība, ņemot vērā svarīgo lomu, ko trauksmes cēlēji spēlē pārkāpumu identificēšanā.	Skat. pie 1.p.				x		
5	Papildu rekomendācijas OECD Vadlīniju par valsts kapitāla pārvaldību ieviešanai - Efektīvi koordinēt un īstenot valsts īpašumtiesību funkciju. Koordinācijas institūcijas izveidei ir potenciāls, lai veicinātu efektīvāku īpašumtiesību funkciju īstenošanu valsts kapitālsabiedrībās Latvijā. Valdībai jānodrošina, ka koordinācijas institūcija ir nodrošināta ar cilvēku un finanšu resursiem, kuri ir pietiekami, lai izpildītu visus tās pienākumus saskaņā ar PPKDKPL. Vienlaikus nozaru ministrijām būtu arī jāparāda, ka tās ir apņēmušas sadarboties ar koordinācijas	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	institūciju.							
6	Papildu rekomendācijas OECD Vadlīniju par valsts kapitāla pārvaldību ieviešanai - Precizēt valsts īpašumtiesību politikas un īpašumtiesību mērķus. Grozījumi Valsts pārvaldes iekārtas likumā, kas pieņemti 2015. gada 22. oktobrī, racionalizē nosacījumus attiecībā uz īpašuma tiesībām valsts kapitālsabiedrībās. Īstenojot jauno īpašumtiesību politiku, valdībai jānoskaidro un jāpaziņo kritērijus, kas jāpiemēro, lai noteiktu, kuras preces, pakalpojumi un īpašumi ir "stratēģiski svarīgi", un kā valsts īpašumtiesības valsts kapitālsabiedrībās var attaisnot ar "sabiedrības interešu aizsardzību".	Skat. pie 1.p.				x		
7	Papildu rekomendācijas OECD Vadlīniju par valsts kapitāla pārvaldību ieviešanai - Apsvērt padomju izveidošanu pārējās valsts kapitālsabiedrībās. Profesionālas padomes kalpo kā stūrakmens labai korporatīvajai pārvaldībai komerciāli orientētās valsts kapitālsabiedrībās. Tādēļ Latvijai būtu jāizvērtē pieredze, kura iegūta padomju izveidē lielajās valsts kapitālsabiedrībās, lai apsvērtu tās attiecināšanu uz visām pārējām valsts kapitālsabiedrībām neatkarīgi no to lieluma.	Skat. pie 1.p.				x		
OECD Finanšu tirgus komiteja								
1	Ņemot vērā riskus, kas saistīti ar lielu nerezidentu noguldījumu bāzi, Latvijai jāturpina mazināt šīs jomas riskus un jāstiprina riska vadība attiecībā uz noguldījumiem ārvalstu valūtā. Latvijas kompetentajām iestādēm tiek rekomendēts pastiprināti uzraudzīt kredītiestādes, kurās ir liels nerezidentu noguldījumu īpatsvars.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana			x			
OECD Konkurences komiteja								
1	Palielināt naudas sodus karteļu lietās, regulāri tos tuvinot Konkurences likumā paredzētajam 10 procentu apmēram no to pēdējā finanšu gada neto apgrozījuma	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana				x		
2	Apsvērt iespēju ieviest lielāku elastību attiecībā uz obligāto viena gada aizliegumu uzņēmumam piedalīties publiskajos iepirkumos, ja ir pārkāpts konkurences tiesiskais regulējums	Skat. pie 1.p.				x		
3	Apsvērt sankciju paplašināšanu pret karteļu dalībniekiem, t.sk., paredzēt individuālās sankcijas, kriminālatbildību par manipulācijām ar publisko iepirkumu	Skat. pie 1.p.				x		
4	Veicināt efektīvāku sadarbību starp KP, KNAB un IUB publisko iepirkumu iespējamo pārkāpumu jomā	Skat. pie 1.p.				x		
5	Pieņemt grozījumus Konkurences likumā attiecībā uz apvienošanās paziņošanas sliekšņa kritēriju noteikšanu	Skat. pie 1.p.				x		
6	Nodrošināt, ka uzvedības saistošie noteikumi tiek izmantoti tikai tad, ja tie var efektīvi risināt konkurētspēju ilgtermiņā un strukturālie tiesiskās aizsardzības līdzekļi nav vienlīdz efektīvi	Skat. pie 1.p.				x		
7	Turpināt pētīt iespējas paplašināt regulējuma ietekmes novērtējumu, t.sk. konkurences novērtējumu, esošajiem likumiem un noteikumiem vismaz dažās svarīgās nozarēs	Skat. pie 1.p.				x		
8	Piešķirt KP pilnvaras vērsties pret konkrētām konkurenci ierobežojošām pašvaldību darbībām	Skat. pie 1.p.				x		
9	KP cieši sadarboties ar SPRK un PTAC, lai nodrošinātu, ka elektroenerģijas tirgus ir konkurētspējīgs un privātais patērētājs saprot ieguvumus no pilnīgas tirgus liberalizācijas	Skat. pie 1.p.				x		
10	Pārskatīt, vai valstij piederošo elektroenerģijas piegādātāju vertikālā integrācija nerada bažas konkurencei un nepieciešamības gadījumā apsvērt īpašumtiesību nodalīšanu	Skat. pie 1.p.				x		
11	Pārskatīt pašreizējo dzelzceļa kravu pārvadājumu maksas noteikšanas kārtību	Skat. pie 1.p.				x		
12	Piešķirt KP lielāku neatkarību lēmumu pieņemšanā attiecībā uz būtiskiem konkurences lēmumiem, piemēram, uzsākt izmeklēšanu vai pieņemt lēmumu par Konkurences likuma pārkāpumu	Skat. pie 1.p.				x		
13	Piešķirt KP lielāku elastību, lemjot par sūdzību tālāko virzību	Skat. pie 1.p.				x		
14	Nodrošināt lēmumu pieņemšanas un izmeklēšanas atzara nodalīšanu starp KP izpildinstitūciju (Izpilddirekcija) un lēmējzinstitūciju	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	(Padome), veicot iestādes iekšējo reorganizāciju							
OECD Fiskālo lietu komiteja								
1	Turpināt pilnveidot divpusējos un daudzpusējos informācijas apmaiņas mehānismus. Nodrošināt paplašinātu pieeju bankas rīcībā esošajai informācijai par nodokļu maksātājiem.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana	x					
2	Attiecībā uz informācijas apmaiņu un nodokļu atbilstību - iesaistīties efektīvā informācijas apmaiņas nodrošināšanā saskaņā ar OECD standartiem.	Skat. pie 1.p.	x					
OECD Fiskālo lietu komiteja								
OECD Globālā foruma par caurskatāmību un informācijas apmaiņu nodokļu mērķiem izteiktās I un II fāzes rekomendācijas Latvijai								
1	Latvijai jānodrošina informācijas pieejamība visos gadījumos attiecībā uz īpašnieku informāciju par ārvalstu sabiedrībām, arī situācijā, kad ārvalsts sabiedrībai ir būtiska saikne ar Latviju, kad tā veic saimniecisko darbību Latvijā, izmantojot filiāli vai pastāvīgo pārstāvniecību (ToR A.1.; Element A1 (Phase 1))	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana			x			
2	Latvijai jāuzrauga informācijas pieejamība par ārvalstu trastu, ko pārvalda pilnvarotie - Latvijas rezidenti, dibinātājiem un labuma guvējiem (ToR A.1.; Element A1 (Phase 2))	Skat. pie 1.p.			x			
3	Latvijai jānodrošina, ka tās kompetentajai iestādei ir pilnvaras piekļūt banku informācijai, ko pieprasa visi tās informācijas apmaiņas partneri (ToR B.1. (Element B1 (Phase 1))).	Skat. pie 1.p.			x			
4	Latvijai ir jānodrošina nacionālā tiesiskā regulējuma atbilstība starptautiskajiem standartiem attiecībā uz advokāta – klienta privilēģijām (ToR B.1.; Element B1 (Phase 1))	Skat. pie 1.p.			x			
5	Latvijai jāuzrauga grozījuma Kredītiestāžu likumā īstenošana, lai visu banku informāciju, ko pieprasa tās informācijas apmaiņas partneri, var sniegt saskaņā ar starptautisko standartu (ToR B.1.; Element B1 (Phase 2))	Skat. pie 1.p.			x			
6	Latvijai jāuzrauga tās pieejas un obligāto pilnvaru izmantošana, lai pieprasīto informāciju visos gadījumos var efektīvi iegūt (ToR B.1.; Element B1 (Phase 2))	Skat. pie 1.p.			x			
7	Latvijai jānodrošina, lai tās visās nodibinātajās tiesiskajās attiecībās informācijas apmaiņa tiktu paredzēta saskaņā ar standartu (ToR C.1.; Element C1 (Phase 1))	Skat. pie 1.p.			x			
8	Latvijai jāturpina paplašināt tās informācijas apmaiņas tīkls ar visiem atbilstošajiem partneriem (ToR C.2.; Element C2 (Phase 1)).	Skat. pie 1.p.			x			
9	Latvijai jāveic pasākumi, lai saņemta informācija visos gadījumos tiek izmantota saskaņā ar atbilstošo [starptautisko] līgumu, saskaņā ar kuru tā tika iegūta (ToR C.3. (Phase 2))	Skat. pie 1.p.			x			
10	Latvijai jāierobežo termina “profesionālais noslēpums” tvērums savos nacionālajos normatīvajos aktos, lai tas atbilstu informācijas apmaiņas standartam (ToR C.4. Element C4 (Phase 1))	Skat. pie 1.p.			x			
11	Latvijai jāveic pasākumi, lai nodrošinātu atbilstošos resursus, lai tā varētu turpināt sniegt informāciju laicīgi, un gadījumos, kad informācija nav sniegta 90 dienu laikā, tā sniedz jaunāko informāciju pieprasītājas puses kompetentajai iestādei par pieprasījuma statusu visos gadījumos (ToR C.5. (Phase 2))	Skat. pie 1.p.			x			
OECD Vides politikas komiteja								
1	Būtiskākie ieteikumi skar ekonomisko instrumentu izmantošanu. EPOC uzskata, ka Latvijas politika vides nodokļu jomā nav pietiekami efektīva, lai būtiski mazinātu nevēlamo ietekmi uz vidi, kā arī nav pietiekami motivējoša, lai rosinātu uzņēmējus rīkoties videi draudzīgāk. Uzlabojumi tiek sagaidīti gaisa piesārņojuma, atkritumu apsaimniekošanas un vides trokšņu sektoros. EPOC izsaka bažas par tādu ekonomisko instrumentu trūkumu, kas atspoguļotu sociālās un vides izmaksas, ko rada piekrastes resursu izmantošana un noplicināšana.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	Atkritumu apsaimniekošanas jomā EPOC ziņojumā konstatēts, ka, neskatoties uz pasākumiem, kas veikti atkritumu pārstrādes veicināšanai, tomēr nav paveikti pietiekami, lai mazinātu atkritumu	Skat. pie 1.p.						x

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	nonākšanu poligonos. EPOC aicina Latviju risināt jautājumus, kas saistīti ar atkritumu pārstrādes veicināšanu, un lūkoties uz atkritumu apsaimniekošanu no visaptveroša skatu punkta, kā to paredz attiecīgie OECD juridiskie instrumenti.							
3	Virkne EPOC ieteikumu skar uzlabojumus, kas nepieciešami vides statistikas un monitoringa jomās. EPOC secinājumos pieminēts sadzīves atkritumu sektors, pazemes un virszemes ūdens monitorings.	Skat. pie 1.p.						x
4	EPOC secinājumi ūdens jomā liecina, ka EPOC sagaida progresu attiecībā uz ūdensapgādes un kanalizācijas sektora attīstību Latvijā. Tāpat EPOC konstatē, ka Latvija nav ratificējusi Londonas konvenciju par jūras piesārņošanu ar atkritumiem (1972) un tās protokolus, un aicina Latviju tos ratificēt.	Skat. pie 1.p.						x
5	Piekrastes zonas integrētas pārvaldības jomā EPOC vēlas redzēt daudz integratīvāku valsts politiku un konkrētus pasākumus, kuru ieviešana tiek uzraudzīta, citu starpā izmantojot arī piekrastes zonas monitoringa indikatorus.	Skat. pie 1.p.						x
OECD Publiskās pārvaldības komiteja								
1	1.prioritārā joma: Godprātība valsts pārvaldē - Veikt piemērotus pasākumus, lai turpinātu stiprināt KNAB statusu un nodrošinātu tā saskaņotu darbību, piemēram, skaidrāk nosakot Biroja pārraudzības īstenošanas ierobežojumus un apjomu, likumā nodrošinot Biroja funkcionālo autonomiju, nosakot skaidrus mehānismus Biroja priekšnieka atbildībai, lai nodrošinātu efektīvu Biroja darbību, kā arī atrisinot jautājumus, kas saistīti tiesību aktiem, kas nosaka Birojā nodarbināto dienesta un darba attiecības.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	1.prioritārā joma: Godprātība valsts pārvaldē - Izstrādāt likumprojektu par trauksmes cēlēju aizsardzību, ar mērķi izveidot tādu tiesisku regulējumu, kas ļautu aizsargāt personas, kas ceļ trauksmi valsts pārvaldē un privātajā sektorā. Likumprojektā jāietver skaidru un pieejamu ziņošanas kanālu izveidi, un tas jāīsteno, izmantojot efektīvus sabiedrības informēšanas pasākumus, komunikāciju, apmācības un ieviešanas izvērtējumu.	Skat. pie 1.p.						x
3	1.prioritārā joma: Godprātība valsts pārvaldē - Stiprināt godprātību Valsts policijā, veicot tādos pasākumos kā rotācijas principa ieviešana attiecībā uz tajā nodarbinātajiem un turpinot ieviest Iekšējā drošības biroja uzsāktu operatīvo programmu.	Skat. pie 1.p.						x
4	1.prioritārā joma: Godprātība valsts pārvaldē - Izskatīt un ieviest skaidru lobēšanas regulējumu, tajā skaitā politiku, kā nodrošināt lobēšanas atklātumu un godprātību, saskaņā ar OECD Padomes rekomendācijā par lobēšanas atklātuma un godprātības principiem noteikto.	Skat. pie 1.p.						x
5	2.prioritārā joma: Tiesu varas darbības un kapacitātes jautājumi - Stiprināt tiesu efektivitāti un tiesnešu un tiesu darbinieku tiesvedības kapacitāti, piemēram, nosakot skaidrus tiesu darbības kvalitātes rādītājus, uzlabojot datu apkopošanu un to kvalitāti un plašāk lietojot klientu apmierinātības aptaujas; pārskatot atalgojuma un darba daļījuma apjomu attiecībā uz ar tiesvedību tieši nesaistīto darbu starp tiesnešiem un tiesu darbiniekiem un samazinot tiesu darbinieku mainību; stiprināt Tieslietu padomes lomu un stiprināt saikni starp darbības novērtējumu, apmācības vajadzībām un profesionālo attīstību.	Skat. pie 1.p.						x
6	2.prioritārā joma: Tiesu varas darbības un kapacitātes jautājumi - Veicināt efektīvu pieeju tiesu pakalpojumiem un informācijai, piemēram, stiprinot izpratni par tiesībām, izplatot informāciju par tiesu pakalpojumiem, tajā skaitā nacionālo minoritāšu valodās; stiprināt Tiesībsarga biroja kapacitāti, lai izskatītu lietas, kas saistītas ar iespējamu diskrimināciju uz pilsonības, etniskās izcelsmes vai valodas spēju pamata un veicināt izpratni sabiedrībā par tā kompetenci aizsargāt visu iedzīvotāju grupu tiesības; ieviest informācijas apkopošanas praksi par to, cik efektīva ir tiesu pieejamība dažādām sabiedrības grupām.	Skat. pie 1.p.						x
7	Valsts pārvaldes koordinācijas un iekārtas jautājumi - Uzlabot politikas	Skat. pie 1.p.	x					

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīguma darbība	Darba tirgus	Citi
	un budžeta plānošanas sasaisti, tajā skaitā saikni starp rezultātu sasniegšanu un budžeta līdzekļu piešķiršanu. Lai gan tiek veikti pasākumi, lai sasaistītu resursus un valsts prioritātes ilgtermiņā un vidējā termiņā, joprojām iztrūkst vienotas pieejas politikas un budžeta plānošanai, ieskaitot ministriju līmenī.							
8	Valsts pārvaldes koordinācijas un iekārtas jautājumi - Stiprināt Pārresoru koordinācijas centra kapacitāti, lai nodrošinātu valsts attīstības plānošanas dokumentu efektīvu ieviešanu.	Skat. pie 1.p.	x					
9	Valsts pārvaldes koordinācijas un iekārtas jautājumi - Vienkāršot plānošanas sistēmu un prioritāšu noteikšanu, stiprināt starpnozaru monitoringu un politikas un stratēģiju ieviešanu, un nodrošināt politikas izvērtēšanas kvalitāti. Lai gan Latvijas attīstības plānošanas sistēma ir diezgan labi izstrādāta, tās sarežģītība Latvijas atbildīgajām ministrijām var būt pārāk lieta.	Skat. pie 1.p.	x					
10	Atklātība un atbildīgums - Sistemātiskāk nodrošināt vieglāk pieejamu informāciju par publiskas konsultācijas iespējām iedzīvotājiem un ieinteresētajām pusēm, kas būtu pieejama visām Latvijas iedzīvotāju grupām. Arī būtu lietderīgi identificēt kritērijus, pēc kuriem NVO tiek aicināti slēgt sadarbības līgumus ar ministrijām.	Skat. pie 1.p.						x
11	Atklātība un atbildīgums - Stiprināt mehānismus neatkarīgas pārraudzības nodrošināšanai pār Informācijas atklātības likuma ieviešanu. Tas nodrošinās efektīvāku iedzīvotāju tiesību piekļūt publiskai informācijai piemērošanu.	Skat. pie 1.p.						x
12	Godprātība valsts pārvaldē - Plašāk ieviest reformas godprātības stiprināšanai augsta riska jomās (piemēram, sabiedriskie pakalpojumi, veselība, celtniecība, transports) un institūcijās (piemēram, pašvaldības, tiesībsargājošās iestādes un muiža).	Skat. pie 1.p.						x
12	Godprātība valsts pārvaldē - Veikt aktīvus pasākumus, lai stiprinātu kapacitāti, izpratni un piemērošanu, kas attiecas uz valsts pārvaldes vērtībām (ētiku), nosakot skaidrus un izmērāmus rezultātus rādītājus	Skat. pie 1.p.						x
14	Godprātība valsts pārvaldē - Plašāk veikt apmācības par korupcijas novēršanas tēmu pašvaldībās un pašvaldību iestādēs, kā arī nodrošināt, ka šādās apmācībās piedalās vadoši darbinieki, īpaši iestāžu vadītāji un to vietnieki.	Skat. pie 1.p.						x
15	Budžeta jautājumi un procedūras - Attīstīt iekšējās procedūras iestādēs budžeta izdevumu izvērtēšanai, piemēram, stiprinot izvērtēšanas kapacitāti un procesus visā valsts pārvaldē (piemēram, profesionālu izvērtētāju nodaļa vai noteiktas specializācijas ekonomistu piesaistīšana, kas var tikt pieaicināti visās valsts pārvaldes iestādēs); un veidot procesus, kas ļauj piesaistīt šādas kompetences speciālistus politikas veidošanas procesā (piemēram, regulāri, pastāvīgi budžeta pārskatīšanas procesi/norēķina pārbaudes.	Skat. pie 1.p.	x					
16	Budžeta jautājumi un procedūras - Stiprināt Saeimas institucionālo kapacitāti, lai argumentēti reaģētu uz dažādu izpildvaras budžeta vai grozījumu projektiem un dažādu iesaistīto pušu kritiku. Latvijai būtu lietderīgi izveidot Saeimas Budžeta biroju vai līdzīgu orgānu, kas nodrošinātu neatkarīgu ekspertīzi, lai veicinātu informētāku diskusiju budžeta izstrādes procesā un kopumā fiskālās politikas cikla ietvaros, tajā skaitā jēgpilnus parlamenta ex ante politikas izvērtējumus, saskaņā ar OECD Padomes Budžeta vadības rekomendācijā noteikto. OECD Padomes rekomendācija par neatkarīgu fiskālo institūciju principiem nodrošina praktiskas vadlīnijas šādu orgānu izveidei un darbībai.	Skat. pie 1.p.	x					
17	Budžeta jautājumi un procedūras - Uzlabot iesaistīto pušu līdzdalības budžeta procesā kvalitāti, papildinot tehnisko budžeta dokumentāciju ar skaidrāku, lietotājam draudzīgāku dokumentu, tādu kā Iedzīvotāja budžets, kas palīdzētu ieviezt diskusijas par to, kādi ir vispārīgi rezultāti, kā arī veicināt izglītību par budžeta jautājumiem iedzīvotāju vidū.	Skat. pie 1.p.	x					
18	Cilvēkresursu vadība - Uzlabot valsts pārvaldes spējas piesaistīt un noturēt vajadzīgos speciālistus, lai turpinātu attīstīt valsti un novērst vajadzīgo kompetenču nonākšanu citos sektoros, tajā skaitā radot konkurētspējīgus darba nosacījumus.	Skat. pie 1.p.					x	

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtērmiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīguma darbība	Darba tirgus	Citi
19	Cilvēkresursu vadība - Palielināt investīcijas, lai nodrošinātu jaunas apmācību iespējas valsts pārvaldē nodarbinātajiem, kas vēlas attīstīt savu karjeru, lai uzlabotu spējas un motivāciju.	Skat. pie 1.p.					x	
20	Cilvēkresursu vadība - Turpināt reformas attiecībā uz augstākām amatpersonām, tajā skaitā ieviešot speciālas prasības to atlasei, novērtējumam, motivēšanai, attīstībai un rotācijai, lai veicinātu tālāku Latvijas valsts pārvaldes stiprināšanu, nodrošinot stiprāku, saliedētāku vadošo sastāvu, kas ir spējīga vadīt valsti uz priekšu.	Skat. pie 1.p.					x	
21	Cilvēkresursu vadība - Veicināt jaunas pieejas datu un oficiālas informācijas apkopošanai, lai izprastu, vai valsts pārvaldes darbība atspoguļo plašākas sabiedrības intereses un vai pienācīgi tiek ņemtas vērā minoritāšu pārstāvji.	Skat. pie 1.p.					x	
22	Digitālā valdība - Stiprināt saikni starp valsts attīstības un valdības rīcības plānošanu un realitāti un izaicinājumiem, ar kuriem saskaras pašvaldības, lai izveidotu kopīgu digitalizācijas dienas kārtību.	Skat. pie 1.p.						x
23	Digitālā valdība - Uzlabot klientu un to vajadzību apzināšanu, darot to sadarbības ceļā un pastāvīgi, kā daļu no digitālo pakalpojumu pārveides, lai veicinātu to nodošanu privātām personām, jo tas, neskatoties uz labvēlīgiem apstākļiem, ir mazāk izplatīts kā vidēji ES.	Skat. pie 1.p.						x
24	Digitālā valdība - Noskaidrot, kā un vai esošais iepirkumu regulējums var tikt piemērots arvien dinamiskākajai digitālo pakalpojumu attīstībai.	Skat. pie 1.p.						x
25	Digitālā valdība - Veikt pasākumus, lai ilgtermiņā nodrošinātu digitālās valdības finanšu stabilitāti, ņemot vērā tās atkarību no ārējiem resursiem (90% valdības IKT projektus finansē par ES fondu līdzekļiem).	Skat. pie 1.p.						x
26	Daudzlīmeņu pārvaldība - Stiprināt vertikālu un horizontālu koordināciju, tajā skaitā stiprinot plānošanas reģionu lomu un kompetenci politikas koordinēšanā starp pašvaldībām un ar valsti, pārstāvēt pašvaldību intereses.	Skat. pie 1.p.						x
27	Daudzlīmeņu pārvaldība - Veicināt atklātumu un godaprātu pašvaldību līmenī, stiprinot iekšējo audita sistēmu un veicot citus līdzīgus pasākumus.	Skat. pie 1.p.						x
28	Daudzlīmeņu pārvaldība - Stiprināt pašvaldību spēju nodrošināt vienlīdzīgu pieeju pakalpojumiem visa Latvijas teritorijā, stiprinot darbības monitoringu, nodrošinot efektīvu informācijas apriti starp centrālo (valsts) un vietējo (pašvaldību) līmeņiem.	Skat. pie 1.p.						x
29	Daudzlīmeņu pārvaldība - Pārskatīt pašvaldību budžeta ietvara efektivitāti (izskatot, piemēram, tādu pasākumus kā izlīdzināšanas fonds un ienākumu nodokļa pārdale starp pašvaldībām un centrālo budžetu) ar mērķi radīt apstākļus, lai uzlabotu pašvaldību pakalpojumu kvalitāti.	Skat. pie 1.p.		x				
OECD Regulatīvās politikas komiteja								
1	Izvērtēt iespēju noteikt vienai no atbildīgajām institūcijām par regulatīvās politikas koordināciju konkrētu vadošo lomu regulējuma kvalitātes veicināšanā.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	Izveidot labāku darba sadalījumu starp institūcijām, kuras atbild par tiesiskā regulējuma uzraudzību, un attīstīt to specializēšanos ar nolūku stiprināt uzmanību un kapacitāti novērtējot tiesību aktu projektu un plānošanas dokumentu projektu ekonomisko un sociālo ietekmi.	Skat. pie 1.p.						x
3	Nodrošināt sistemātisku regulatīvo reformu monitoringu un novērtēšanu, piemēram, nosakot politikas un darbības rezultātu indikatorus un veicot sistemātisku būtiskāko regulatīvo politiku kā ietekmes izvērtējuma sistemātisku novērtēšanu.	Skat. pie 1.p.						x
4	Izvērtēt robežšķirtnes testa ieviešanu attiecībā uz detalizētāku ietekmes novērtējuma sagatavošanu tiesību aktu projektiem un plānošanas dokumentiem.	Skat. pie 1.p.						x
5	Izpētīt iespējas uzlabot tiesību aktu projektu un plānošanas dokumentu projektu ietekmes kvantitatīvo rādītāju analīzi, tajā skaitā izstrādājot vadlīnijas izmaksu-ieguvumu analīzei un stiprinot kapacitāti tās	Skat. pie 1.p.						x

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	veikšanai.							
6	Attīstīt sistemātiskāku pieeju, kas ļautu veicināt tiesiskā regulējuma efektīvu piemērošanu, stiprinātu uzraudzības funkciju un institūciju kapacitāti.	Skat. pie 1.p.						x
OECD Statistikas un statistikas politikas komiteja								
1	Ceturkšņa nacionālo kontu sistēmas datu pamatrādītāju revīzijas, izmantojot gada datu pārdales optimizācijas metodes	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	Ikgadējo piedāvājuma-izlietojuma tabulu sagatavošana iepriekšējā gada cenās vienlaicīgi ar faktisko cenu novērtējumu	Skat. pie 1.p.						x
3	Apsvērt datu sagatavošanu par nostrādātajām stundām	Skat. pie 1.p.						x
4	Apsvērt īpašnieka apdzīvotā mājokļa cenu indeksa iekļaušanu patēriņa cenu indeksa (turpmāk – PCI) tvērumā izmantojot vienotu pieeju saskaņā ar nacionālo kontu un EU-SILC (Eiropas statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem) pieeju	Skat. pie 1.p.						x
5	Patēriņa cenu indeksa un ražotāju cenu indeksa (turpmāk – RCI) formulām elementārā līmenī būtu pilnībā jāatbilst starptautiskajām rekomendācijām	Skat. pie 1.p.						x
6	Pakāpeniska izstrūkstošo laukrindu aizpildīšana Darbaspēka apsekojuma datiem, piemēram, veicot nodarbināto un bezdarbnieku ikmēneša novērtējumus	Skat. pie 1.p.						x
7	Uzņēmumu konjunktūras rādītāju vākšana par pašreizējo un gaidāmo kopējo situāciju uzņēmējdarbībā apstrādes rūpniecības nozarē	Skat. pie 1.p.						x
8	Mājokļu skaita indeksa, kur sākti būvniecības darbi, vākšanas uzsākšana	Skat. pie 1.p.						x
OECD Ekonomikas un attīstības analīzes komiteja								
1	Ierobežot atkārtota burbuļa veidošanas un plīšanas riskus - prioritārā rekomendācija Pastiprināt pretciklisku likviditātes spilvenu nodrošināšanu	Tiek veikts visaptverošs ekonomisks pārskats, bet netiek sniegts vērtējums par rekomendāciju ieviešanu			x			
2	Ierobežot atkārtota burbuļa veidošanas un plīšanas riskus - prioritārā rekomendācija Turpināt analizēt parāda un kapitāla īpatsvara rādītājus ar mērķi novērtēt un stiprināt banku bilances	Skat. pie 1.p.				x		
3	Ierobežot atkārtota burbuļa veidošanas un plīšanas riskus - prioritārā rekomendācija Turpināt uzraudzīt nerezidentu banku aktivitātes ar mērķi pēc iespējas ātrāk noteikt un risināt finanšu stabilitātes riskus	Skat. pie 1.p.			x			
4	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Padarīt regulējumu konkurencei draudzīgāku, samazinot tirgus ienākšanas barjeras	Skat. pie 1.p.				x		
5	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Turpināt mazināt administratīvos šķēršļus, vienkāršojot atļauju un licenču sistēmu, kā arī nodokļu nomaksu	Skat. pie 1.p.				x		
6	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Turpināt pielāgot valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību OECD Vadlīnijām par korporatīvo valstij piederošo uzņēmumu pārvaldību	Skat. pie 1.p.				x		
7	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Turpināt uzlabot enerģijas tīklu savienojamību ar citām ES dalībvalstīm	Skat. pie 1.p.						x

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
8	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Turpināt profesionālās izglītības un apmācības reformas īstenošanu, t.sk. plānoto darba vidē balstītās apmācības paplašināšanu	Skat. pie 1.p.						x
9	Produktivitātes palielināšana un noturīgas konverģences nodrošināšana - prioritārā rekomendācija Veicināt mūžizglītību un apmācību, uzlabojot informāciju par apmācības iespējām un pieaugušo apmācībām, nodrošinot prasmju pārnei	Skat. pie 1.p.						x
10	Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei - prioritārā rekomendācija Pastiprināt centienus mazināt izvairīšanos no nodokļu nomaksas un uzlabot nodokļu iekasēšanu	Skat. pie 1.p.		x				
11	Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei - prioritārā rekomendācija Izvērtēt esošo pabalstu sistēmu un nodrošināt mērķētāku sociālo pabalstu piešķiršanu zemu ienākumu saņēmējiem	Skat. pie 1.p.						x
12	Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei - prioritārā rekomendācija Pakāpeniski atcelt pabalstu piešķiršanu zemo ienākumu saņēmējiem tiklīdz viņi tiek nodarbināti	Skat. pie 1.p.					x	
13	Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei - prioritārā rekomendācija Samazināt nodokļu slogu (nodokļu plaisu) zemu algu saņēmējiem	Skat. pie 1.p.		x				
14	Uzlabot valsts sektora efektivitāti iekļaujošākai izaugsmei - prioritārā rekomendācija Palielināt esošos ieņēmumus, paaugstinot ar īpašumu un vidi saistītos nodokļus	Skat. pie 1.p.		x				
OECD Izglītības politikas komiteja								
1	prioritārā rekomendācija Pārskatīt pirmsskolas izglītības un bērnu aprūpes pakalpojumu pārvaldības un finansēšanas kārtību, kas ietver bērnu ar speciālajām vajadzībām integrācijas veicināšanu parastajās pirmsskolas izglītības iestādēs; vienlīdzīgākus finansējuma līmeņus pirmsskolas izglītībai un aprūpei pašvaldībās; mērķtiecīgāku pieeju bērnu un ģimeņu pabalstu piešķiršanai ģimenēm ar zemiem ienākumiem	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	prioritārā rekomendācija Pieņemt sistemātiskāku pieeju, reformējot skolotāja profesiju, kas ietver mācīšanu un līderību, izmantojot visaptverošu vidēja un ilgtermiņa cilvēkresursu stratēģiju, kas ietver algu paaugstināšanu valstī līdz konkurētspējīgam līmenim, kā daļu no labi izstrādātas karjeras struktūras – balstītu uz profesionālajiem standartiem, kas virza novērtēšanu un profesionālo pilnveidi	Skat. pie 1.p.						x
3	prioritārā rekomendācija Turpināt centienus, lai stiprinātu un nodrošinātu sinerģiju starp izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas galvenajiem elementiem, proti, skolēnu, skolotāju un skolu vadītāju, skolu, un izglītības sistēmas novērtējumu	Skat. pie 1.p.						x
4	prioritārā rekomendācija Pastiprināt centienus, lai uzlabotu dalību pieaugušo izglītībā, tostarp izveidojot saskaņotu karjeras attīstības atbalsta sistēmu un pārskatot stimulējošās struktūras (pasākumus) Latvijas darba devējiem darbaspēka attīstībai	Skat. pie 1.p.					x	
5	prioritārā rekomendācija Turpināt uzlabot augstākās izglītības un zinātnes kvalitāti, tostarp izveidojot ārējās kvalitātes nodrošināšanas sistēmu, kas atbilst starptautiskiem standartiem, konsolidējot sadrumstaloto zinātnisko institūciju tīklu, vienlaikus veicinot izcilību zinātnē un turpinot reformas augstākās izglītības finansējumā	Skat. pie 1.p.						x
6	prioritārā rekomendācija Turpināt uzlabot profesionālās izglītības kvalitāti un atbilstību darba tirgus prasībām, t.sk. sašaurinot dalījumu starp vispārējo un	Skat. pie 1.p.					x	

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	profesionālo vidusskolas izglītību							
OECD Nodarbinātības, darba un sociālo lietu komiteja								
1	Emigrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās vadība - Lielākas pūles jāpieliek, lai nodrošinātu, ka ārzemēs dzīvojošie Latvijas absolventi ir informēti par darba iespējām Latvijā; gan ar aktīvas vakanču publicēšanas palīdzību, gan attīstot platformu ārvalstīs dzīvojošo latviešu profilu (CV) un kontaktu reģistrēšanai.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana					x	
2	Emigrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās vadība - Jāstiprina un jāizvērtē ilgāka termiņa pasākumi kontaktu ar diasporu uzturēšanai, ieskaitot jauniesu vasaras programmas un ieinteresēšanas (outreach) pasākumus latviešu dzīvesbiedriem – svešautiešiem. Būtu jāīsteno stratēģiskāka pieeja diasporas uzņēmējiem.	Skat. pie 1.p.						x
3	Emigrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās vadība - Līdz ar iespēju nodrošināšanu Latvijas iedzīvotājiem, būtu jāuzlabo ārvalstu talantu piesaiste. Latviešu valodas izglītības infrastruktūra būtu jāizmanto, lai uzlabotu darba migrantu iespējas mācīties latviešu valodu un palikt. Darba migranti būtu mērķēti un aktīvi jāpiesaista, lai risinātu nākotnes prasmju iztrūkumus, ieskaitot NVA īstenotas ne-ES pilsoņu sasniegšanas aktivitātes. Profesionālās valodas prasības vīzu piešķiršanai būtu jāvērtē nozaru darbaspēka trūkuma un prioritāro jomu kontekstā. Jāīsteno starptautisko absolventu palikšanu Latvijā veicinoši pasākumi. Rīcībpolitikas kursam jāsniedz ieguldījums starptautisku darbinieku atlaides veicināšanā.	Skat. pie 1.p.					x	
4	Emigrācijas un iedzīvotāju skaita samazināšanās vadība - Investoru uzturēšanās atļauju programmas jāizvērtē ar mērķi tās vērst uz produktīvo biznesu, jāsniedz priekšrocība investējošiem rezidentiem un jānodrošina, ka nekustamā īpašuma vērtības sliekšnis ir atbilstošs. Valodas prasības ārvalstu investoriem varētu tikt atceltas, lai tas neradītu šķēršļus un dotu atvērtības signālu uz ārvalstu tirgu strādājošiem uzņēmumiem.	Skat. pie 1.p.				x		
5	Atbalsts darba meklētājiem produktīvākai nodarbinātībai - Resursu bāze aktīvai darba tirgus politikai ir jāstiprina. Kamēr joprojām ir pieejams ESF līdzfinansējums, pamatpakalpojumiem un programmu izvērtējumiem un monitoringam jātiek finansēti no valsts budžeta. Finansējuma apmēri jāpadara spējīgi reaģēt uz izmaiņām darba tirgū, kā arī jāapsver aktīvās darba tirgus politikas finansējuma un bezdarba līmeņa izmaiņu sasaiste.	Skat. pie 1.p.					x	
6	Atbalsts darba meklētājiem produktīvākai nodarbinātībai - Koordinācija starp NVA, pakalpojumu nodrošinātājiem un izglītības iestādēm jāstiprina, lai maksimizētu administratīvo efektivitāti, palīdzētu sociālās palīdzības saņēmējiem tikt pie produktīvas nodarbinātības un veicināt pāreju no izglītības uz darba tirgu. Aktīvās darba tirgus politikas resursu sadale NVA un pašvaldību sociālajiem dienestiem cieši jāsaista ar to de-facto atbildībām. Lai labāk veicinātu pāreju uz formālo darba tirgu, garantētā minimālā ienākuma un citi ienākumu jutīgie pabalsti būtu jāsamazina pakāpeniski (pabalstu saņēmējiem sākot strādāt un ģimeņu ienākumiem pieaugot).	Skat. pie 1.p.					x	
7	Atbalsts darba meklētājiem produktīvākai nodarbinātībai - Lēmumi par finansējumu aktīvās darba tirgus politikas programmām cieši jāsaista ar to rezultātiem, veicot sistemātiski programmu izvērtējumu un monitoringu un plašāk analīzei izmantojot bagātīgo administratīvo datu apjomu.	Skat. pie 1.p.					x	
8	Nodarbināto prasmju attīstība - Moderna darba vidē balstītu apmācību sistēma jāveicina, ieviešot praktikantiem pielāgotu darba līgumu, kas ir izveidots mērķēts uz darba devēja un studenta vajadzībām. Šādam līgumam jānodrošina iespēja maksāt algas, kas ir zemākas par valstī noteikto minimālo algu un jāveicina efektīvu apmācību darbā un jānodrošina, ka praktikanti ir aizsargāti atbilstoši darba likumdošanā noteiktajām prasībām.	Skat. pie 1.p.					x	
9	Nodarbināto prasmju attīstība - Valdībai jāapsver specifiskas un mērķētas finansiālās iniciatīvas, lai veicinātu darba vidē balstītu apmācību, īpaši mazo uzņēmēju vidū. Šāds publiskais atbalsts jāveido,	Skat. pie 1.p.					x	

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	lai stimulētu nepieciešamos darba devēja ieguldījumus, bet ne tos aizstājot. Kā iespēja varētu tikt izvērtēta prakses vietu apkopošana, kurā uzņēmumi varētu dalīties ar prakses vietām.							
10	Darba tirgus nevienlīdzība un ēnu ekonomika - Vienotas minimālās algas piemērotība visiem nodarbinātajiem jāpārskata, ņemot vērā dažādu grupu nodarbinātības šķēršļus un darba tirgus situāciju dažādos reģionos un nozarēs. Nodarbinātības saglabāšanai formālajā sektorā būtu jābūt galvenajam apsvērumam, lemjot par minimālās algas izmaiņām.	Skat. pie 1.p.					x	
11	Darba tirgus nevienlīdzība un ēnu ekonomika - Jāturpina stiprināt Darba likuma un nodokļu likumdošanas prasību iedzīvināšanu. Valodas prasības plašam profesiju lokam un šādu prasību ieviešana jāvērtē pret iespējamām sekām, kas atturētu no legālas nodarbinātības personas ar valodas zināšanām zem noteiktā sliekšņa.	Skat. pie 1.p.					x	
12	Darba tirgus nevienlīdzība un ēnu ekonomika - Augsto darbaspēka nodokļu sloga, ko rada būtisks sociālās apdrošināšanas iemaksu slogs, uz zemāk atalgotajiem nodarbinātajiem samazināšanai ir joprojām jābūt prioritātei. Tomēr efektīvi pasākumi progresivitātes stiprināšanai ar mērķētiem nodokļu sloga samazinājumiem prasīs nozīmīgu progresu neformālās ekonomikas un "aploksņu algas" apkarošanā.	Skat. pie 1.p.					x	
13	Darba tirgus nevienlīdzība un ēnu ekonomika - Finansiālajam sodam nodarbinātajiem, kuri saņem nedeklarētus darba ienākumus ("aploksņu algas"), jābūt kā daļai no ilgtspējīgas ēnu ekonomikas un "aploksņu algu" apkarošanas stratēģijas. Jebkādiem šādiem sodiem jābūt proporcionāliem, tāpat tie var būt kombinēti ar amnestijas iespēju, lai veicinātu ziņošanu par pārkāpumiem. Rīcībpolitikā ēnu ekonomika jāizceļ kā nacionāla līmeņa jautājums, vienlaikus esot uzmanīgiem, lai izvairītos no specifisku nodarbināto grupu stigmatizēšanas.	Skat. pie 1.p.		x				
14	Darba tirgus nevienlīdzība un ēnu ekonomika - No rosinātā obligātā minimālā sociālo iemaksu apmēra, kura noteikšana ir vērsta uz nostrādāto stundu, par kurām netiek ziņots, samazināšanu ir jāizvairās, jo tas padarītu īsto nepilna laika darbu būtiski dārgāku un būtu potenciāli grūti administrējams.	Skat. pie 1.p.					x	
15	Padarīt sociālo aizsardzību par galveno rīcībpolitikas prioritāti - Centieni reformēt un stiprināt ienākumu drošības tīklus būtu jāintensificē, ieskaitot darbu pie ilgtspējīga valsts un pašvaldības reformu līdzfinansēšanas mehānisma, lai finansētu reformu un nodrošinātu vienlīdzīgu pieejamību visos reģionos. Ienākumu drošības tīkliem jāturpina integrēt ar nodarbinātības un rehabilitācijas pakalpojumiem.	Skat. pie 1.p.		x				
16	Padarīt sociālo aizsardzību par galveno rīcībpolitikas prioritāti - Bezdarbnieku pabalstu pārklājums jāuzlabo, piemēram, kombinējot garākus bezdarba pabalstu saņemšanas periodus ar pabalsta apjoma samazināšanu laika gaitā; vai izvērtējot iespēju veidot no ienākumiem atkarīgu bezdarba palīdzības pabalstu tiem bezdarbniekiem, kas vairs neatbilst bezdarba (sociālās apdrošināšanas) pabalstam.	Skat. pie 1.p.		x				
17	Padarīt sociālo aizsardzību par galveno rīcībpolitikas prioritāti - Sistemātiska un fiskālo sistēmu visaptveroša analīze ir jāveic, izstrādājot un sagatavojot lielas fiskālas reformas gan izdevumu, gan ienākumu pusē. Pašreiz visaptveroša ietekmes uz nevienlīdzību novērtējuma politikas plānošanas dokumentiem nesaskan ar valdības politikas mērķiem nevienlīdzības samazināšanas jomā.	Skat. pie 1.p.		x				
18	Padarīt sociālo aizsardzību par galveno rīcībpolitikas prioritāti - Konkrētas pensiju reformu alternatīvas jāizstrādā, lai stiprinātu pārdales elementus, vienlaikus uzturot iniciatīvas veidot pensiju kapitālu. Tas varētu ietvert pasākumus, kas padarītu pensijas aprēķina formulu progresīvāku tiem, kam ir tiesības uz pensiju virs minimālā līmeņa, vai arī palielināt minimālo pensiju ar vecumu (piem. 70 un 75 gados). Par pamatu dažādu alternatīvu relatīvo priekšrocību novērtēšanai visaptverošā pārskatā būtu jāizvērtē sekas sagaidāmajai vecuma pensiju atšķirībai uz nabadzību un ienākumu adekvātumu vecumdienās.	Skat. pie 1.p.		x				

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
OECD Veselības komiteja								
1	Izveidot uz datiem orientētu veselības aprūpes sistēmu, izstrādājot galvenos veselības aprūpes pieejamības, kvalitātes, efektivitātes un ilgtspējas darbības indikatorus, un virzīties uz pakalpojumu sniedzēju novērtēšanas rezultātu salīdzināšanu un atklātu publicēšanu.	Pēc-iestāšanās izvērtējums tiks veikts 2018.gada jūnijā						x
2	Uzlabot piekļuvi veselības aprūpei, īpaši samazinot tiešo maksājumu izdevumus un apsverot iespēju atkārtoti ieviest līdzmaksājumu atbrīvojumus neaizsargātajām un maznodrošinātajām grupām	Skat. pie 1.p.						x
3	Uzlabot veselības aprūpes kvalitāti, labāk izmantojot nacionālos pacientu reģistrus, plašāk vācot datus par kvalitāti un ārstniecības rezultātu, un ieviest valsts sistēmu, lai mācītos no nevēlamiem notikumiem	Skat. pie 1.p.						x
4	Efektīvāk nodrošināt profilakses pasākumus, izmantojot plašāku starpnozaru sadarbību, labāk izmantot ģimenes ārstu praksēs esošo māsu kapacitāti, un labāk izmantot farmaceitus slimību profilaksē.	Skat. pie 1.p.						x
5	Palīdzēt veselības izdevumus uz vienu iedzīvotāju līdz OECD vidējam līmenim, ar mērķtiecīgu papildu izdevumu pieaugumu	Skat. pie 1.p.						x
OECD Tirdzniecības komiteja								
1	Caurskatāmība - Nepieciešams sistemātiski padarīt pieejamākus konsolidētos tiesību aktus un MK noteikumus angļu valodā, iekļaujot arī veiktos grozījumus, piemēram, caur digitālā nolikumu krājuma www.likumi.lv angļu versijas tehniskās veiktspējas paplašināšanu un uzlabošanu. Lai uzlabotu caurskatāmību, tāpat nepieciešams paplašināt pieejamās informācijas apjomu angļu valodā svarīgākajās valdības sniegto pakalpojumu mājaslapās. Nepieciešams pagarināt jaunu tiesību aktu pārejas periodus, lai veicinātu uzņēmumu spēju pielāgoties izmaiņām.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana				x		
2	Caurskatāmība - Lēmumu pārsūdzības jautājumā nepieciešams turpināt reformas, lai samazinātu juridisko procesu, kas ļautu apelāciju iznākumiem spēlēt nozīmīgu lomu vietējās likumdošanas interpretācijas nenoteiktības samazināšanā, tādējādi veicinot tiesiskā regulējuma caurskatāmību. Nepieciešams stiprināt tiesu un to pieņemto lēmumu autoritāti un nodrošināt adekvātu tiesvedības alternatīvu (piemēram, mediācija un šķīrējtiesa)	Skat. pie 1.p.						x
3	Caurskatāmība - Attiecībā uz publiskajiem iepirkumiem, nepieciešams veicināt publiskā iepirkuma procesa caurredzamību caur, piemēram: • savlaicīgas piekļuves nodrošināšanu informācijai par plānotajiem iepirkumiem, iepriekš publicējot informatīvus ziņojumus un plānus par gaidāmajiem iepirkumiem (ja iespējams); • Iepirkumu uzraudzības biroja mājaslapas izveidošanu angļu valodā, padarot iepirkumus pieejamākus ārvalstu interesentiem; • veicināt līgumslēdzēju iestāžu mājaslapu publisko iepirkumu sadaļu vieglu un ērtu pieejamību, ieskaitot informācijas nodrošināšanu angļu valodā	Skat. pie 1.p.				x		
4	Nediskriminācija - Pakalpojumu sektorā vērst uzmanību uz vajājamajiem punktiem, kuri ietverti STR1 un apsvert ierobežojumu atvieglošanu ienākšanai tirgū, kuri saistīti ar juridiskajiem pakalpojumiem	Skat. pie 1.p.				x		
5	Vismazāk ierobežojošo tirdzniecības regulējumu pielietojums - Turpināt efektivitātes paaugstināšanu ar muitas un tirdzniecības atvieglošanu saistītos jautājumos, piemēram: • Attiecība uz Latvijas iekšējo robežu aģentūru sadarbību, regulārājās nacionāla līmeņa sanāksmēs, kuras tiek rīkotas, lai nodrošinātu dažādu publiskā sektora aģentūru (kuras iekļautas ar preču importu un eksportu saistītās procedūrās) savstarpējo sadarbību, nepieciešams sistemātiskāk iekļaut privāto sektoru. Tāpat nepieciešams veicināt sadarbību un koordināciju attiecībā uz robežām dabā un dokumentu pārbaudes punktiem starp dažādām robežu aģentūrām valsts iekšienē. • Attiecībā uz Latvijas ārējo robežu aģentūru sadarbību apsvērt tālākas saskaņošanas procedūras un formalitātes robežu šķērsošanas punktos, kā arī attīstīt un dalīt kopīgās iespējas (ierīces) ar kaimiņvalstīm. Piemēram, aicināt robežkontroles uz sadarbību ar kaimiņvalstīm, ja	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	nepieciešams. Tāpat arī, kā jau ierosināja FICIL, jāapsver iespēja īstenot risinājumus, kas dotu iespēju personām vienu un to pašu dokumentu elektroniski parakstīt dažādās valstīs. Un apsvērt iespēju pievienoties e - SENS (Electronic Simple European Networked Services) projektam, lai būtu iespējams lietot elektronisko identifikāciju sadarbībā ar citām ES dalībvalstīm. • Attiecībā uz caurskatāmību, paplašināt informāciju angļu valodā muitas mājaslapā par importa un eksporta procedūrām, kā arī attēlot informāciju par soda procedūrām un to sankciju apmēru par importa un eksporta formalitāšu neievērošanu. Publiski jānorāda vidējais preču realizēšanas laiks, lai lietotāji varētu labāk prognozēt procesa gaitu. Ieviest pilna laika telefona līniju (7/24), lai atbildētu uz jautājumiem ar muitu saistītās lietās, kā tas jau ir dažādās OECD valstīs. Sistemātiskāk sekot līdž un ziņot par atsauksmēm no sabiedrības puses par praktiskiem jautājumiem, kas saistīti ar muitu. Pārskatīt kā Authorised Economic Operator (AEO) statusu var attīstīt tālāk, lai labāk informētu uzņēmumus par iespējamajām priekšrocībām, kārtību un kritērijiem saskaņā ar AEO sertifikātu, tādā veidā mudinot uzņēmumus pieprasīt un izmantot AEO statusu vēl lielākā mērā.							
6	Nediskriminācija - Veidot starptautiskas sadarbības saites, lai palielinātu efektivitāti šajā jomā	Skat. pie 1.p.				x		
7	Nediskriminācija - Palielināt iekšzemes iespējas ražot un izmantot intelektuālo īpašumu. Pārskatīt politiku par labu ieguldījumiem pētniecības un attīstības jomās, it īpaši attiecībā uz privāto sektoru	Skat. pie 1.p.				x		
OECD Zivsaimniecības komiteja								
1	Latvijai būtu jāapsver formāla pieeja izmaksu atgūšanai zivsaimniecības pārvaldībā, uzlabojot licencēšanas un resursu izmantošanas maksas sistēmu. Šī pieeja daļēji varētu būt arī veids kā sistemātiskā veidā uzskaitīt un ziņot par pārvaldības izdevumiem.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	Latvijai būtu jāapsver kvotu tirdzniecības sistēmas uzlabošana flotes segmentā aiz piekrastes joslas, palielinot tās elastību un nodrošinot platformu kvotu apmaiņai. Tas palīdzētu labāk identificēt šo kvotu vērtību, kā arī ienākumus, ko sniedz zivsaimniecības resursu izmantošana. Resursu izmantošanas maksa ir svarīgs instruments vienlīdzīgai zivju resursu izmantošanai starp zvejniekiem un sabiedrību.	Skat. pie 1.p.						x
3	Latvijai būtu jāapsver nodrošināt veidu, kā uzskaitīt to priekšrocību vērtību zvejniekiem un izmaksas Valsts Kasei, ko sniedz samazinātu nodokļu piemērošana zvejniekiem un akvakultūras uzņēmumiem. Jo īpaši būtu jāapzina līdzekļu apjoms, ko rada akcīzes nodokļa atlaide degvielai zvejas kuģiem. Tas jā dara, lai nodrošinātu politikas efektivitātes novērtēšanu.	Skat. pie 1.p.						x
4	Latvijai būtu jāraida iespēja dabiskām zvejas flotes struktūras izmaiņām, zvejniekiem nodrošinot pieeju kapitāla tirgiem, lai nodrošinātu investīcijas un stimulu optimizēt kuģu skaitu, vecumu un daudzumu. Droša un uz tirgu bāzēta kvota sistēma ir šāda pasākuma pamats un Latvijā tā lielā mērā jau darbojas.	Skat. pie 1.p.						x
OECD Zinātnes un tehnoloģiju politikas komiteja								
1	Ieteikums par piekļuvi publiski finansēto pētījumu datiem	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
OECD Digitālās ekonomikas politikas komiteja								
1	Īstenot metodisku datu vākšanas un pārzināšanas praksi valsts iestādēs, tostarp savstarpēju sadarbību valsts sektora atkalizmantojamās informācijas sagatavošanā, vākšanā, apstrādē, uzglabāšanā un izplatīšanā.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana				x		
2	Panākt lielāku konsekvenci piekļuves režīmiem un datu formātiem, lai uzlabotu valsts sektora informācijas atkalizmantošanu, kā arī starptautisko savietojamību un atkārtotu izmantošanu.	Skat. pie 1.p.				x		
3	Apsvērt uz pieprasījumu balstītas izpētes pieeju, lai veicinātu platjoslas pakalpojumu ieviešanu un efektīvu izmantošanu visā valstī.	Skat. pie 1.p.				x		

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtērmiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
4	Veicināt pētniecību un attīstību IKT jomā, lai attīstītu platjoslas tīklu un uzlabotu tās ekonomisko, sociālo un kultūras efektivitāti.	Skat. pie 1.p.				x		
5	Koordinēt IKT, klimata, vides un enerģētikas politiku izstrādi un īstenošanu un noteikt politikas mērķus IKT un videi ar izmērāmiem mērķiem.	Skat. pie 1.p.				x		
6	Paplašināt un papildināt esošās valdības iniciatīvas, lai samazinātu valsts pārvaldes ietekmi uz vidi, izmantojot IKT, lietojumprogrammas un pakalpojumus.	Skat. pie 1.p.				x		
7	Pārskatīt Kiberdrošības stratēģiju 2014.-2018.gadam, integrējot digitālās drošības riska pārvaldības pieeju ekonomiskajai un sociālajai labklājībai.	Skat. pie 1.p.				x		
8	Paaugstināt informētību un izpratni par digitālās drošības riska pārvaldību lēmumu pieņēmēju līmenī un atvieglot visu ieinteresēto personu sadarbību šādu risku pārvaldībā.	Skat. pie 1.p.				x		
9	Palielināt Datu valsts inspekcijas resursus un izpildes pilnvaras, piemēram, pilnvaras uzlikt lielākus naudas sodus.	Skat. pie 1.p.				x		
10	Izveidot vadību un uzlabot iesaistīto personu koordināciju politiku izstrādē un piemērošanā attiecībā uz bērnu aizsardzību tiešsaistē.	Skat. pie 1.p.				x		
OECD Patērētāju aizsardzības politikas komiteja								
1	OECD rekomendācija par datu vākšanas uzlabošanu attiecībā uz pārrobežu pārkāpumiem.	Netiek veikta rekomendāciju ieviešanas izvērtēšana						x
2	Uzlabot sadarbību ar ārvalstu tiesībsargājošām uzraudzības iestādēm jautājumos, kas attiecas uz nevēlamiem komerciāliem paziņojumiem, kā arī uzlabot sadarbību ar privātā sektora uzņēmēju nevalstiskajām organizācijām ieviešanā.	Skat. pie 1.p.						x
Starptautiskais valūtas fonds								
2016.gads								
1	Neskatoties uz pašreizējo lejupslīdi, pieaugums ir paredzams, bet šobrīd neskaidrs ir pieauguma periods. Sagaidāms, ka pieaugums nedaudz palēnināsies līdz 2½ procentiem 2016. gadā sakarā ar kavējumiem ES fondu apgūšanā un esošās ģeopolitiskās spriedzes un ekonomiskās nenoteiktības dēļ. Tomēr izaugsmes tempa paātrinājums ir paredzams šī gada otrajā pusē un 2017.gadā, jo ES programmas līdzekļu apgūšana uzsākas un pasaules ekonomika nostiprinās, lai gan precīzs laiks nav zināms. Nākotnes perspektīva ir pakļauta ievērojamiem negatīviem riskiem, ieskaitot ilgstošu tirdzniecības palēnināšanos ar galvenajiem tirdzniecības partneriem, ģeopolitiskās spriedzes saasināšanās, nespēja atsākt kredītišanu vai turpināt strukturālās reformas.	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par IV panta konsultāciju ieviešanu	x					
2	Vidējais pieauguma temps 4 procentiem ir nākotnē iespējams, bet prasīs ilgtermiņa strukturālās reformas. Strukturālās reformas ir nepieciešamas, lai veicinātu investīciju un produktivitātes pieaugumu, un nodrošinātu konkurētspēju, saskaroties ar nelabvēlīgo demogrāfisko tendenču un palēnināto produktivitātes pieaugumu. Galvenās reformu jomas ir: infrastruktūras un valsts kapitālsabiedrību vadību; palielinot efektivitāti un darbības efektivitāti (efficiency and effectiveness) tiesu sistēmas un maksātspējas procesā; nodokļu politika, lai uzlabotu motivāciju strādāt; un izglītības un profesionālās apmācības, lai mazinātu prasmju neatbilstību. Ņemot vērā pašreizējo minimālās algas pret vidējo algu attiecību, minimālās algas palielinājums nedrīkst pārsniegt ražīguma pieaugumu vidējā termiņā, bet papildu politikai būtu jārisina nevienlīdzības un nabadzības problēma.	Skat. pie 1.p.	x					
3	Pasākumiem, lai mazinātu ēnu ekonomikas īpatsvaru, būs izšķiroša nozīme. Ēnu ekonomika neļauj Latvijai izmantot tās potenciālu. Turpmāki centieni veicināt nodokļu maksāšanu būs svarīgi, bet izmērāmi uzlabojumi sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā var palīdzēt uzkrāt sabiedrības atbalstu atbildīgajām institūcijām.	Skat. pie 1.p.		x				
4	Ir nepieciešama kredītišanas atjaunošana, lai nodrošinātu investīcijas un izaugsmi, papildu nodrošinot pietiekamus ierobežojumus. Vairāku	Skat. pie 1.p.			x			

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtērmiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzturamīguma darbība	Darba tirgus	Citi
	līmeņu pieeja ir nepieciešama, lai novērstu kredītiestāžu izaugsmes šķēršļus, vienlaicīgi nodrošinot finanšu stabilitāti. Ir jāiekļauj tiesu prakses un maksātnespējas reformu stīgra īstenošana, tai skaitā nodrošinot atskaitītājus par veikto progresu; pamatojoties uz banku riska modeļu salīdzinošo novērtēšanu, kas ir veikta sadarbībā ar Eiropas partneriem, lai nodrošinātu, ka tie pienācīgi identificē riskus, un ka krīzes mantojums un risku mazināšana nepamatoti neierobežo kredītiestāžu. Jāizvērtē iespēja paplašināt publiskā sektora iniciatīvas, lai rosinātu MVU kredītiestāžu.							
5	Lai gan 2016. gada budžets ir atbilstošs, fiskālā telpa ir nepieciešama vidējā termiņā, lai stiprinātu sociālo drošību un veicinātu produktīvu valsts finanšu izlietojumu. Atbildīgo iestāžu plāns paaugstināt nodokļu ieņēmumus līdz vienai trešdaļai no IKP ir apsveicama, un būs nepieciešamas nodokļu politikas izmaiņas, ilgstošs un sistemātisks darbs, lai uzlabotu atbilstību, kā arī uzlabotu sabiedriskos pakalpojumus. Atbildīgo iestāžu nodokļu politikas, atbilstības un izdevumu pārbaude ir iespēja apsvērt reformas visaptveroši, lai uzlabotu stimulus, taisnīgi pārvērtētu nodokļu slogu, kā arī izvērtētu iespējas fiskālās telpas uzlabošanai. Jo īpaši, palielinot nodokļu ieņēmumus, nodokļu slogs būtu novirzīts efektīvākai un uz izaugsmi draudzīgai nodokļu ieņēmumu palielināšanai, tai skaitā nekustamā īpašuma nodoklim.	Skat. pie 1.p.	x					
6	Naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas apkarošanas pasākumi ir uzteicami, bet jāturpina uzraudzība, lai nodrošinātu reālo un reputācijas risku mazināšanu, jo īpaši attiecībā uz nerezidentu bankām. Iestādēm būtu jākoncentrējas uz pastiprināto noteikumu īstenošanu, kā arī nodrošināt, lai tiktu piešķirti pietiekami resursi naudas atmazgāšanas mazināšanas pasākumiem, lai nostiprinātu Latvijas finanšu sektora reputāciju.	Skat. pie 1.p.				x		
2015.gads								
1	Paredzams, ka Latvijas ekonomikas lejupslīde turpināsies šogad. IKP pieaugums tiek lēsts, ka palēninājies līdz aptuveni 2,4 procentiem 2014. gadā, atspoguļojot ietekmi no ilgstošas tērauda ražotāja Liepājas metalurģs slēgšanas, un vājo ekonomisko sniegumu ciro zonā un tostarp Krievijā un pieaugošās ģeopolitiskās spriedzes ietekmē. 2015. gadā vājā ārējā vide, īpaši straujā Krievijas ekonomikas lejupslīde, turpinās negatīvi ietekmēt eksportu un investīcijas. Paredzams, ka šo ietekmi minimāli mazinās iedzīvotāju rīcībā esošo ienākumu palielinājums sakarā ar zemākām naftas cenām un stabila faktiskajām algām, Liepājas metalurģa atvēršana, un ECB monetārā nostāja.	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par IV panta konsultāciju ieviešanu	x					
2	Latvijai būs nepieciešama straujāka vidēja termiņa izaugsme, ja Latvija ir vēlas mazināt ienākumu atšķirības ar pārējām eirozonas dalībvalstīm, taču to nevar uzskatīt par pašsaprotamu. Vidēja termiņa pieaugums aptuveni 4 procenti būtu iespējams. Bet nelabvēlīgas demogrāfiskās tendences radīs lejupejošu vilkmi uz izaugsmes iespējām, un tik spēcīga izaugsme ir atkarīga no reformām, lai samazinātu joprojām augsto strukturālo bezdarbu, un palielināt kapitāla uzkrāšanu un darba ražīgumu. Turklāt tuvākajā laikā prognoze ir pakļauta vairākiem negatīviem riskiem, galvenokārt ilgstošu lejupslīdi Latvijai svarīgiem tirdzniecības partneriem, piemēram, Krievija un eirozona.	Skat. pie 1.p.	x					
3	Lai gan 2015. gada budžets ir būtībā adekvāts, fiskālā telpa ir jāparedz un jānodrošina vidējā termiņā. Automātiskajiem stabilizatoriem jāļauj pilnībā darboties šogad, ņemot vērā vājo un neskaidro ārējo vidi. Vidējā termiņā, dažādi faktori, piemēram, plānoto samazinājumu iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likmei, varētu ierobežot budžeta iespējas nodrošināt nepieciešamo kapitālu un sociālos izdevumus. Iestādēm būtu jāizpēta veidi, kā palielināt ieņēmumus, piemēram, pārskatīt nākotnes IIN likmes samazināšanu, paaugstināt nekustamā īpašuma nodokli zemei kopā ar kadastra reformu, neveidot sociālās apdrošināšanas iemaksas griestus, un mērķtiecīgākus un pamatotākus atvieglojumus vairākiem nodokļiem. Šādi pasākumi papildinātu uzsāktos pasākumus ēnu ekonomikas mazināšanai uzlabojot labāku	Skat. pie 1.p.	x					

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	nodokļu administrēšanu un iekasēšanu.							
4	Banku kredītēšanas samazinājums visticamāk ierobežos investīcijas. SVF personāls atbalsta nesenās publiskā sektora iniciatīvas, lai rosinātu MVU kredītēšanu, tostarp sniedzot aizdevumu garantijas, iesaistoties padotības amatos un veicinot kredītu biroju izveidi. Reformas maksātspējas procesā un tiesu sistēmā ir nepieciešamas, lai veicinātu norakstīšanas un paātrinātu samazinājumu privātā sektora parāda apjomā. Tas sniegtu pamudinājumu jauniem aizdevumiem gan no pieprasījuma un piedāvājuma puses.	Skat. pie 1.p.				x		
5	Līdz šim nav bijuši nekādi ievērojami ģeopolitiskās spriedzes veicināti pārtraukumi nerezidentu depozītu plūsmā. Bet Krievijas un Ukrainas konflikts uzsver nepieciešamību uzturēt modru uzraudzību nerezidentu depozītu apkalpojošām bankām, kas veido gandrīz pusi no visiem noguldījumiem banku sistēmā. Šajā kontekstā, atbildīgās iestādes tiek mudinātas turpināt centienus stiprināt un efektīvi īstenot naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas apkarošanas pasākumu sistēmu. Attiecīgi, Finanšu izlūkošanas vienība, kas atbild par naudas atmazgāšanas un terorisma finansēšanas apkarošanu ir nostiprināta. Minimālās kapitāla un likviditātes prasības ir augstākas nerezidentu depozītus apkalpojošām bankām, saskaņā ar iepriekšējo SVF personāla konsultāciju; un atbildīgās iestādes plāno uzlikt nerezidentu depozītiem proporcionāli augstākas iemaksas noguldījumu garantiju fondā.	Skat. pie 1.p.				x		
6	Latvijas svarīgākais vidēja termiņa uzdevums ir saglabāt konkurētspēju eirozonā. Nākotnes palielinājums minimālajām algām nedrīkst pārsniegt produktivitātes pieaugumu. Lai Latvija konsekventi pārsniegtu vidējo eirozonas izaugsmi un tādējādi aizvērtu ienākumu plaisu ar galvenajām ekonomikas jomām, produktivitātes pieaugums ir jāatbalsta ar atbilstošām strukturālajām politikām. Reformas ir nepieciešamas vairākās jomās, piemēram, darba tirgus, augstākā un profesionālā izglītība, infrastruktūras un valsts kapitālsabiedrību vadībā.	Skat. pie 1.p.				x		
2014.gads								
1	Latvijai pievienojoties eiro zonai, tās ekonomika turpina spēcīgi atgūties. 2013. gadā pieaugums tiek lēsts 4,1 procenti, un ražošanas apjoma starpība ir lielā mērā slēgta. Bezdarbs, lai gan joprojām ir augsts, strauji samazinās un tagad, galvenokārt, tam ir strukturāls raksturs. Investīciju un eksporta apjoma palēnināšanās tika daļēji kompensēta ar spēcīgu patēriņa pieprasījumu, ko atbalsta reālo algu celšanās.	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli par IV panta konsultāciju ieviešanu				x		
2	2014. gada perspektīvas ir kopumā labvēlīgas. Pieaugums tiek prognozēts aptuveni 3,8 procenti, kam par pamatu ir investīciju atgūšana, pateicoties pozitīvajam noskaņojumam, kas saistīts ar eiro ieviešanu. Eksports būtu jāstiprina ar galveno Eiropas tirdzniecības partneru izaugsmes pieaugumu. Galvenie riski, kas apdraud šo perspektīvu, ir ārēji. Eksporta perspektīvas varētu negatīvi ietekmēt Ukrainas notikumu iespaids uz Krievijas ekonomiku, it īpaši, ja tas iegūtu reģionāli plašāku ietekmi. Ilgstošs Eiropas partnervalstu vājums varētu mazināt Latvijas ekonomikas atlabšanu un palielinātu tās tekošā konta deficītu, bet pieaugums pasaules finanšu nestabilitātē varētu ietekmēt banku finansējumu.	Skat. pie 1.p.	x					
3	2014. gada budžets konsolidē pagātnes fiskālo ieguvumu pieaugumu tempu. Tas satur dažus slavējamus pasākumus, kas stiprina sociālās drošības tīklu, tai skaitā minimālās algas pieaugumu, mazo pensiju indeksāciju un ienākuma nodokļa minimālā sliekšņa kāpumu. Tomēr vairāk būtu jādarbojas, lai stiprinātu Latvijas garantētā minimālā ienākuma pabalstu.	Skat. pie 1.p.	x					
4	Vidējā termiņā fiskālai politikai būs jācinās ar vairākām potenciālajām grūtībām. FDL ieviestās pārmaiņas ir apsveicamas, un tam būtu jānodrošina, ka budžeta plānošana tiek balstīta regulējumā, kas veidots, lai novērstu procikliskumu. Svarīgi būs saglabāt investīciju izdevumus tādās būtiskās jomās kā infrastruktūra, neskatoties uz plānotajiem	Skat. pie 1.p.		x				

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	ienākuma nodokļa likmes samazinājumiem. Turpinājums censties samazināt ēnu ekonomikas mērogu - kas jau ir devis rezultātus, varētu palielināt ieņēmumus. Būtu jāpārskata IIN likmes samazinājumi. Īpašuma nodokļa ieņēmumi būtu jāpaplašina kopā ar kadastrālo reformu.							
5	Latvijas vidēja termiņa makroekonomikas pamata izaicinājumu - konkurētspējas uzturēšana saskaņā ar fiksēta valūtas kursa režīmu, nav mainījies saistībā ar pievienošanās eirozonai. Laikā, kad ir beigusies iekšējā devalvācija un situācija darba tirgū saspringst, ir jāmaina fokuss no algu ierobežošanas uz ražīguma palielināšanu. Būs nepieciešams progress plaša spektra strukturālajās reformās, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi un sasniegtu vēlamās produktivitātes uzlabojumus.	Skat. pie 1.p.				x		
6	Prioritārās reformas ietver pasākumus, lai uzlabotu Latvijas infrastruktūru, uzlabotu augstākās un profesionālās izglītības sistēmu, kā arī uzlabotu valsts uzņēmumu pārvaldību. Rekomendācijas, kas ietvertas nesenajā Pasaules Bankas pētījumā par Latvijas ostām, būtu jāsteno pēc iespējas ātrāk. Plāni liberalizēt tarifus un ieviest lielāku konkurenci elektroenerģijas nozarē būtu jāpaātrina. Reformas, lai augstāko izglītību ciešāk pielīdzinātu tirgus pieprasījumam, un paplašinātu profesionālo izglītību, palīdzētu samazināt prasmju neatbilstību un tādējādi mazinātu strukturālo bezdarbu vidējā termiņā. Valsts uzņēmumu pārvaldības centralizēšana, vienlaikus nodalot ar pamatdarbību nesaistīto darbību - saskaņā ar ilgtermiņā plānotajām reformām, uzlabotu efektivitāti un atbildību.	Skat. pie 1.p.						x
7	Būtu jāsteno darba tirgus reformas, lai uzlabotu darba stimulus un būtu zemāks strukturālais bezdarbs. It īpaši, pakāpeniskāka garantētā minimālā ienākuma (GMI) pabalsta samazināšana - kas šobrīd tiek pakāpeniski samazināts viens pret vienu ar ienākumiem - samazinātu nodokļu slogu garantētā minimālā ienākuma (GMI) saņēmējiem uzsākot nodarbinātību. Lai palielinātu nodarbinātību zemākas kvalifikācijas darbiniekiem, varētu tikt apsvērta sistēmas ieviešana ar strādājošo nodokļa atlaidēm un pabalstiem.	Skat. pie 1.p.					x	
8	Banku kreditēšana turpina sarukt Latvijā un citās Baltijas valstīs, un varētu ierobežot investīciju ieviešanu. Piedāvājuma un pieprasījuma faktoru kombinācija, visticamāk, kavē kreditēšanu. Pasākumi, lai risinātu privātā sektora parādu riska sliekšni varētu palīdzēt atdzīvināt gan kreditēšanas pieprasījumu un piedāvājumu, un atbalstītu ieguldījumu ieviešanu. Ierosinātās reformas, lai mazinātu maksātnespējas gadījumu uzkrāšanos, tostarp tiesību aktu grozījumi, lai veicinātu ātrāku alternatīvu procesu nekā tradicionālā tiesu sistēma, piemēram, arbitražu un starpniecību ir uzslavējamas.	Skat. pie 1.p.				x		
9	Nerezidentu noguldījumu pieaugums ir pēdējos mēnešos palēninājies, bet nerezidentu noguldījumi veido gandrīz pusi no visiem noguldījumiem banku sistēmā. Kamēr nerezidentu noguldījumu paplašināšana ir saistīta ar likvidu ārvalstu aktīvu uzkrāšanu (kas samazina iekšzemes izplatības riskus), arvien nozares palielināšanās var izraisīt ārējo satricinājumu riskus. Nerezidentu noguldījumu specializējošajās bankās banku uzraudzībai arī turpmāk jābūt pietiekami intensīvai un biežai, tostarp attiecībā uz naudas atmazgāšanu un terorisma finansēšanu, ņemot vērā to salīdzinoši augstākos riskus un uzņēmību pret pēkšņām izmaiņām. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā paaugstinātu risku, kas rodas no notikumiem Ukrainā. Attiecīgi, minimālās kapitāla prasības un likviditātes rādītāji nerezidentu noguldījumu specializējošajās bankās jau ir augstākas nekā citiem.	Skat. pie 1.p.			x			
2012.gads								
1	Latvijas ekonomika atgūstas spēcīgi. Ekonomiskā izaugsme varētu pārsniegt 5 procentus 2012. gadā, neskatoties uz recesiju eiro zonā. Neskatoties uz negatīvo (output gap), inflācija ir strauji samazinājusies. Neskatoties uz augošo darbaspējīgo kopskaitu, bezdarba līmenis	SVF procedūras neparedz sniegt viedokli	x					

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtermiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	samazinās. Bet bezdarba līmenis, kuram lielākoties ir strukturāls raksturs, joprojām ir nepieņemami augsts.	par IV panta konsultāciju ieviešanu						
2	Paredzams, ka pirms vidēja termiņa ekonomiskās izaugsmes, 2013. gadā ekonomiskā izaugsme palēnināsies. Paredzams, ka privātā sektora kredīvēšana pakāpeniski atsāksies, sākotnēji paātrinoties ar uzņēmējdarbības kredīvēšanu un tikai tad ar mājsaimniecību kredīvēšanu. Paredzams, ka starpība starp potenciālo IKP un faktisko IKP samazināsies 2015-16 gados, un inflācija stabilizēsies aptuveni 2-2½ procenti. Paredzams, ka deficīts palielināsies pieļaujamajās ilgtermiņa robežās. Bet riski norāda uz tendenci pasliktināties situācijai. Īpaši nelabvēlīga attīstība eirozonā varētu aizkavēt ekonomikas attīstību un paaugstināt Latvijas aizņēmumu izmaksas.	Skat. pie 1.p.						x
3	Atrisinot dažas neskaidrības, Eiro ieviešana 2014. gadā šķiet sasniedzama. Pamatojoties uz šī gada fiskālajiem rezultātiem un 2013. gada Saeimas apstiprināto budžetu, vispārējās valdības sektora deficīts un valsts parāda līmenis būs zem attiecīgajiem Māstrihtas līguma kritērijiem. Inflācija un procentu likmes ir samazinājušās līdz zēmam līmenim, lai gan vērtības šiem kritērijiem nav Eiropas institūcijās noteiktas. Kopumā, eiro ieviešana turpina būt ekonomiski izdevīga Latvijai. Tas likvidētu atlikušo valūtas risku un, risinot problēmas saistībā ar valūtas darījumiem, uzlabojot uz eiro tendēto finanšu sistēmu.	Skat. pie 1.p.						x
4	Ar 2012. gada budžeta deficītu zem 2 procentiem no IKP, 2013. gada budžets turpina nostiprināt fiskālos ieguvumus, kā arī jābūt saskaņā ar Māstrihtas deficīta kritēriju un Stabilitātes un Izaugsmes paktu. Papildu prioritārās izmaksas ir kvalitatīvi sadalītas, pievēršot uzmanību saspīlējumam veselības jomā un reformējot skolotāju zemās algas. Tomēr izdevumu samazinājums un decentralizācija garantētajiem minimālajiem pabalstiem varētu negatīvi ietekmēt visneaizsargātāko segmentu sabiedrībā. Šis pasākums būtu jāpārskata, un, pamatojoties uz gaidāmā Pasaules Bankas pētījumu, jāaizstāj ar pabalstu reformu, kura ir saskaņā gan ar nodarbinātības veicināšanu, gan ar pietiekamu veselības un drošības nodrošināšanu.	Skat. pie 1.p.	x					
5	Atbildīgajām institūcijām vajadzētu izmantot ekonomikas atveseļošanas lai turpinātu veidot fiskālo telpu vidējā termiņā. Plānotais IIN samazinājums būtu jāpārskata: labāki varianti varētu ietvert divpakāpju sistēmu vai neapliekamā minimuma pieaugumu. Būs nepieciešami kompensācijas pasākumi, lai saglabātu fiskālo impulsu saistībā ar šo un citām problēmām (piemēram, atjaunotā pensiju indeksācija, daļēja otrā līmeņa pensiju iemaksu atjaunošana un nepieciešamo dividendu izmaksas īpatsvara samazināšana mazajos un vidējos uzņēmumos).	Skat. pie 1.p.		x				
6	Straujais nerezidentu noguldījumu pieaugums banku sistēmā norāda uz to, ka nepieciešama piesardzība. Nerezidentu noguldījumu pieaugums tiek asociēts ar ārvalstu aktīvu uzkrāšanu, bet vienlaikus sektora apjoma palielinājums ir avots neaizsargātībai pret starptautiskām rezervēm un, ņemot vērā valsts atbalstītu noguldījumu garantiju mehānismu — pret ievērojamu iespējamo fiskālo atbildību. FKTK pašreizējie un plānotie piesardzības pasākumi, lai nodrošinātos pret šādiem riskiem, ir apsveicami. Nerezidentu noguldījumu specializēto banku uzraudzībai jābūt pietiekami intensīvai un biežai.	Skat. pie 1.p.			x			
7	Bruto rezervju apjoms salīdzinājumā ar īstermiņa ārējo parādu ir zēms. Ārējā parāda atmaksas profils saīsinās, jo dažas bankas saņem īstermiņa nerezidentu noguldījumus, kamēr citas atmaksā ilgtermiņa aizdevumus mātesbankām (aizņēmtā kapitāla īpatsvara samazinājums). Šajā kontekstā nesenā veiksmīgā starptautisko obligāciju emisija, daļa no kuras tiks izmantota, lai veiktu priekšapmaksu Fondam par neizpildītām saistībām, ir apsveicama. Tā paplašina ārējā parāda atmaksas profilu, bet iekļaujot pašreizējos izdevīgos guvumus.	Skat. pie 1.p.			x			
8	Impulsa saglabāšana saistībā ar strukturālajām reformām palīdzēs likt pamatus Latvijas vidēja termiņa fiskālai ilgtermiņai, konkurētspējai un	Skat. pie 1.p.		x				

Nr.	Rekomendācija	Starptautiskās organizācijas vērtējums	Klasifikācija					
			Nostāja, ietvars, caurskatāmība	Ilgtērmiņa izaicinājumi	Stabilitāte	Uzņēmējdarbība	Darba tirgus	Citi
	izaugsmes iespējām. Fiskālās disciplīnas likums mazinātu risku, ka nākotnē fiskālajā jomā atkārtoti parādītos procikliska politika. Citas nozīmīgas prioritāšu jomas ietver tiesu sistēmas reformas, lai risinātu kavēšanos tiesu sistēmā un ierobežotu ļaunprātīgu maksātnespējas regulējuma izmantošanu; valsts uzņēmumu pārvaldības struktūru un caurredzamību; un augstākās un profesionālās izglītības kvalitāti. Savlaicīgas plānoto reformu īstenošanas rezultāts būtu ievērojami labāka uzņēmējdarbības vide, attiecīgi uzlabojot izredzes uz ilgtspējīgi lielākām investīcijām, nodarbinātību un dzīves līmeni.							

2.pielikums. Anketas par valsts budžeta plānošanas procesu ministrijām un iestādēm rezultātu apkopojums.

Valsts kontrole izstrādāja anketu par valsts budžeta plānošanu ministrijām, neatkarīgajām institūcijām un tiešās valsts pārvaldes iestādēm un modificēja četrus anketas variantus četrām adresātu grupām, atbilstoši adresātu iesaistei valsts budžeta plānošanas procesā.

24.02.2017. anketas tika nosūtīta kopskaitā 162 adresātiem:

1. anketas variants Nr.1 ar vēstuli Nr. 6-2.3.1e/178 – visām 12 ministrijām (anketa netika sūtīta revidējamai vienībai – FM);
2. anketas variants Nr.2 ar vēstuli Nr. 6-2.3.1e/182 – 13 centrālajām valsts iestādēm un neatkarīgajām institūcijām;
3. anketas variants Nr.3 ar vēstuli Nr. 6-2.3.1e/179 – 67 valsts tiešās pārvaldes iestādēm;
4. anketas variants Nr.4 ar vēstuli Nr. 6-2.3.1e/180 – 70 valsts tiešās pārvaldes iestādēm izglītības, sporta, kultūras, sociālajās nozarēs.

Adresātiem tika lūgts sniegt atbildes līdz 13.03.2017.

Valsts kontrole saņēma kopskaitā atbildes no 137 jeb 84,57% respondentiem:

1. 12 no 12 jeb 100% ministriju atbildes (tabulā – MINISTRIJAS);
2. 12 no 13 jeb 92,3% centrālo valsts iestāžu un neatkarīgo institūciju atbildes (tabulā – IESTĀDES 1);
3. 54 no 67 jeb 80,6% valsts tiešās pārvaldes iestāžu atbildes (tabulā – IESTĀDES 2);
4. 59 no 70 jeb 84,29% valsts tiešās pārvaldes iestāžu izglītības, sporta, kultūras, sociālajās nozarēs atbildes (tabulā – IESTĀDES 2).

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
	Resp. skaits 12		Resp. skaits 12		Resp. skaits 54		Resp. skaits 59			
1. Vai, Jūsaprāt, valstī izveidotais valsts budžeta un finanšu vadības process nodrošina valdības prioritātēm atbilstoša vidēja termiņa un gadskārtējā valsts budžeta likumprojektu izstrādi un savlaicīgu finanšu resursu pieejamību valsts funkciju finansēšanai?										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	10	18,5%	11	18,6%	22	16,1%
Drīzāk jā	9	75,0%	11	91,7%	36	66,6%	44	74,6%	100	73,0%
Drīzāk nē	2	16,7%	1	8,3%	7	13,0%	4	6,8%	14	10,2%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
2. Vai normatīvo aktu bāze budžeta un finanšu vadības jomā (piem., likums “Par budžetu un finanšu vadību”, attiecīgie Ministru kabineta noteikumi) ir pietiekoša, loģiska un viennozīmīgi skaidri apraksta budžeta plānošanas procesu?										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	11	20,4%	13	22,0%	26	19,0%
Drīzāk jā	9	75,0%	11	91,7%	36	66,6%	43	72,9%	99	72,2%
Drīzāk nē	1	8,3%	1	8,3%	7	13,0%	3	5,1%	12	8,8%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
3. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
Valsts budžeta plānošanas process ir efektīvs										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	2	3,7%			4	5,1%
Drīzāk jā	7	58,3%	9	75,0%	38	70,4%			54	69,3%
Drīzāk nē	3	25,0%	2	16,7%	12	22,2%			17	21,8%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
Nav viedokļa	0	0,0%	1	8,3%	2	3,7%			3	3,8%
Valsts budžeta plānošanas process ir ekonomisks										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	4	7,4%			6	7,7%
Drīzāk jā	5	41,7%	8	66,7%	40	74,1%			53	68,0%
Drīzāk nē	5	41,7%	3	25,0%	8	14,8%			16	20,5%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
Nav viedokļa			1	8,3%	2	3,7%			3	3,8%
Budžeta struktūra veicina kvalitatīvu budžeta izstrādi										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	7	13,0%	16	27,1%	25	18,2%
Drīzāk jā	7	58,3%	7	58,4%	37	68,4%	39	66,1%	90	65,8%
Drīzāk nē	2	16,7%	4	33,3%	7	13,0%	3	5,1%	16	11,7%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
Nav viedokļa	1	8,3%	1	8,3%	2	3,7%	1	1,7%	5	3,6%
Valstī ir izveidots budžeta plānošanas process, kas ļauj Jums efektīvi un ekonomiski plānot Jūsu ministrijas/iestādes budžetu										
Jā	1	8,3%	1	8,3%	6	11,1%	10	16,9%	18	13,1%
Drīzāk jā	6	50,1%	8	66,7%	34	62,9%	41	69,5%	89	65,0%
Drīzāk nē	4	33,3%	3	25,0%	12	22,2%	7	11,9%	26	19,0%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	3	2,2%

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
Nav viedokļa	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
2016.gadā FM veiktā budžeta bāzes izdevumu pārskatīšana notika, balstoties uz skaidru un saprotamu metodisku pieeju, par ko bija informēta Jūsu ministrija/iestāde										
Jā	1	8,3%	2	16,7%	9	16,7%			12	15,4%
Drīzāk jā	5	41,7%	9	75,0%	28	51,8%			42	53,9%
Drīzāk nē	5	41,7%	1	8,3%	12	22,2%			18	23,1%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	2	3,7%			3	3,8%
Nav viedokļa	0	0,0%	0	0,0%	3	5,6%			3	3,8%
Jūsu ministrijas/iestādes darbībā ir veicināta pilsoņu un sabiedrisko organizāciju iesaiste debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem un lietderību										
Jā	3	25,0%	0	0,0%	4	7,4%			7	9,0%
Drīzāk jā	6	50,0%	6	50,1%	26	48,2%			38	48,7%
Drīzāk nē	3	25,0%	1	8,3%	8	14,8%			12	15,4%
Nē	0	0,0%	4	33,3%	10	18,5%			14	17,9%
Nav viedokļa	0	0,0%	1	8,3%	6	11,1%			7	9,0%
Valstī kopumā tiek veicināta pilsoņu un sabiedrisko organizāciju iesaiste debatēs par reālistiskām budžeta prioritātēm, kompromisiem un lietderību										
Jā	1	8,3%	1	8,3%	4	7,4%	5	8,5%	11	8,0%
Drīzāk jā	4	33,3%	6	50,1%	27	50,0%	38	64,4%	75	54,8%
Drīzāk nē	6	50,1%	4	33,3%	15	27,8%	11	18,6%	36	26,3%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%	2	3,4%	4	2,9%
Nav viedokļa	1	8,3%	1	8,3%	6	11,1%	3	5,1%	11	8,0%
4. Vai piekrītat, ka praksē (ne dokumentos) Latvijas valsts budžets tiek plānots vidējam termiņam:										
Jā	2	16,7%	1	8,3%	7	13,0%	13	22,0%	23	16,8%
Drīzāk jā	6	50,0%	6	50,1%	28	51,8%	36	61,0%	76	55,4%
Drīzāk nē	4	33,3%	4	33,3%	16	29,6%	8	13,6%	32	23,4%
Nē	0	0,0%	1	8,3%	3	5,6%	2	3,4%	6	4,4%
5. Vai ir izveidota cieša un veiksmīga sadarbība starp FM/ministriju un Jūsu ministriju/iestādi, lai nodrošinātu budžeta sasaisti ar valdības politikas mērķu sasniegšanu?										
Jā	4	33,3%	2	16,7%	17	31,5%	30	50,8%	53	38,7%
Drīzāk jā	7	58,4%	5	41,7%	33	61,1%	23	39,0%	68	49,6%
Drīzāk nē	1	8,3%	3	25,0%	2	3,7%	5	8,5%	11	8,0%
Nē	0	0,0%	1	8,3%	0	0,0%	1	1,7%	2	1,5%
Nav viedokļa	0	0,0%	1	8,3%	2	3,7%	0	0,0%	3	2,2%
6. Ja esat atbildējuši ar "jā" vai "drīzāk jā" uz 5.jautājumu, lūdzu, atzīmējiet, kādos brīžos FM/ministrija iesaistās diskusijās ar Jūsu ministriju/iestādes par budžeta sasaisti ar valdības prioritātēm:										
Plānojot bāzes izdevumus	9	75,0%	3	42,9%	40	74,1%	40	67,8%	92	67,2%
Plānojot attīstības izdevumus un/vai neatliekamos pasākumus	8	66,7%	6	85,7%	43	79,6%	39	66,1%	96	70,1%
N/A	0	0,0%	1	14,3%	9	16,7%	2	3,4%	12	8,8%
7. Vai Jūs uzskatāt, ka budžeta plānošanas un lēmumu pieņemšanas process ir caurskatāms:										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	5	9,3%	11	18,6%	16	11,7%
Drīzāk jā	9	75,0%	8	66,7%	37	68,4%	38	64,4%	92	67,1%
Drīzāk nē	3	25,0%	4	33,3%	10	18,5%	8	13,6%	25	18,2%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	2	1,5%
N/A	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	2	1,5%
8. Ja uzskatāt, ka budžeta plānošanas process nav pilnībā caurskatāms, lūdzu, norādiet, kurā sadarbības posmā/posmos saskatāt trūkumus:										
Nozares ministrija ↔ cita nozares ministrija	0	0,0%	0	0,0%	3	5,6%	3	5,1%	6	4,4%
FM ↔ nozares ministrija	0	0,0%	1	8,3%	8	14,8%	0	0,0%	9	6,6%
Nozares ministrija ↔ iestāde	0	0,0%	0	0,0%	3	5,6%	3	5,1%	6	4,4%
Nozares ministrija/iestāde ↔ FM	1	8,3%	1	8,3%	3	5,6%	2	3,4%	7	5,1%
FM ↔ MK	3	25,0%	5	41,7%	1	1,9%	2	3,4%	11	8,0%
MK ↔ Saeima	2	16,7%	5	41,7%	3	5,6%	5	8,5%	15	10,9%
Saeimas 1.lasījums ↔ 2.lasījums	5	41,7%	6	50,0%	8	14,8%	6	10,2%	25	18,2%
Nav viedokļa	1	8,3%	0	0%	0	0%	0	0%	1	0,7%
9. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
Jūsu ministrija/iestāde var paļauties uz vidēja termiņa budžeta ietvara likumā apstiprināto izdevumu apjomu, t.i., var paļauties, ka plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiks iekļauts konkrētā gada budžetā										
Jā	2	16,7%	3	25,0%	19	35,2%	20	33,9%	44	32,1%
Drīzāk jā	9	75,0%	8	66,7%	25	46,2%	32	54,2%	74	54,0%
Drīzāk nē	1	8,3%	0	0,0%	6	11,1%	3	5,1%	10	7,3%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	2	1,5%
Nav viedokļa	0	0,0%	1	8,3%	3	5,6%	3	5,1%	7	5,1%

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
Vidēja termiņa budžeta ietvara likuma detalizācijas pakāpe 2. un 3.gadam ir lietderīga un nodrošina pietiekamu ministrijas/iestādes vadības lēmumu elastību										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	9	16,7%	11	18,6%	21	15,3%
Drīzāk jā	8	66,7%	4	33,3%	27	50,0%	36	61,0%	75	54,8%
Drīzāk nē	2	16,7%	4	33,3%	11	20,3%	6	10,2%	23	16,8%
Nē	1	8,3%	1	8,3%	4	7,4%	1	1,7%	7	5,1%
Nav viedokļa	0	0,0%	3	25,1%	3	5,6%	5	8,5%	11	8,0%
Vidēja termiņa budžeta ietvara likums ir veidots, balstoties uz valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	6	11,1%			8	10,3%
Drīzāk jā	7	58,3%	5	41,7%	26	48,2%			38	48,6%
Drīzāk nē	2	16,7%	3	25,0%	2	3,7%			7	9,0%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
Nav viedokļa	1	8,3%	4	33,3%	20	37,0%			25	32,1%
10. Vai piekrītat, ka valsts budžets tiek veidots, ievērojot pretcikliskas* politikas principu un piesardzīgi izmantojot resursus? *pretciklisks = ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē – stimulējoša fiskālā politika										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	1	1,9%			2	2,6%
Drīzāk jā	4	33,3%	3	25,0%	16	29,6%			23	29,5%
Drīzāk nē	4	33,3%	1	8,3%	4	7,4%			9	11,5%
Nē	1	8,3%	2	16,7%	4	7,4%			7	9,0%
Nav viedokļa	2	16,8%	6	50,0%	29	53,7%			37	47,4%
11. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
Budžeta attīstības daļas (JPI) plānošanas process ir saprotams										
Jā	3	25,0%	2	16,7%	8	14,8%	10	16,9%	23	16,8%
Drīzāk jā	8	66,7%	5	41,7%	29	53,6%	32	54,3%	74	54,0%
Drīzāk nē	0	0,0%	1	8,3%	9	16,7%	3	5,1%	13	9,5%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	2	1,5%
N/A	0	0,0%	4	33,3%	7	13,0%	14	23,7%	25	18,2%
Budžeta attīstības daļas (JPI) plānošanas process ir paredzams										
Jā	1	8,3%	1	8,3%	6	11,1%	7	11,9%	15	10,9%
Drīzāk jā	7	58,4%	2	16,7%	23	42,6%	27	45,7%	59	43,1%
Drīzāk nē	3	25,0%	2	16,7%	10	18,5%	7	11,9%	22	16,1%
Nē	1	8,3%	1	8,3%	4	7,4%	2	3,4%	8	5,8%
N/A	0	0,0%	6	50,0%	11	20,4%	16	27,1%	33	24,1%
Budžeta attīstības daļas (JPI) plānošanas process ir ekonomisks un labi koordinēts										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	4	7,4%	5	8,5%	10	7,3%
Drīzāk jā	6	50,1%	3	25,0%	19	35,2%	30	50,8%	58	42,3%
Drīzāk nē	4	33,3%	3	25,0%	12	22,2%	5	8,5%	24	17,5%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	2	1,5%
N/A	0	0,0%	6	50,0%	18	33,3%	19	32,2%	43	31,4%
12. Budžeta attīstības daļas (JPI) pieprasījumu vērtēšanas process ir objektīvs un caurskatāms:										
Attiecībā uz JPI, kurām tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem.										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	3	5,6%	7	11,9%	10	7,3%
Drīzāk jā	6	50,0%	5	41,7%	21	38,9%	22	37,3%	54	39,4%
Drīzāk nē	5	41,7%	1	8,3%	7	12,9%	3	5,1%	16	11,7%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	2	3,7%	0	0,0%	3	2,2%
N/A	0	0,0%	6	50,0%	21	38,9%	27	45,7%	54	39,4%
13. Budžeta attīstības daļas (JPI) pieprasījumu piešķiršanas process ir objektīvs un caurskatāms:										
Attiecībā uz JPI, kurām tiek vērtēta atbilstība attīstības plānošanas dokumentiem.										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	4	7,4%	6	10,1%	11	8,0%
Drīzāk jā	8	66,7%	6	50,0%	18	33,4%	25	42,4%	57	41,6%
Drīzāk nē	2	16,7%	0	0,0%	8	14,8%	3	5,1%	13	9,5%
Nē	1	8,3%	0	0,0%	2	3,7%	0	0,0%	3	2,2%
N/A	0	0,0%	6	50,0%	22	40,7%	25	42,4%	53	38,7%
Attiecībā uz JPI administratīvās kapacitātes stiprināšanas pasākumiem										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%	4	6,8%	6	4,4%
Drīzāk jā	4	33,3%	3	25,0%	18	33,3%	25	42,4%	50	36,5%
Drīzāk nē	5	41,7%	3	25,0%	9	16,7%	4	6,8%	21	15,3%
Nē	3	25,0%	1	8,3%	3	5,6%	0	0,0%	7	5,1%
N/A	0	0,0%	5	41,7%	22	40,7%	26	44,0%	53	38,7%
14. Budžeta attīstības daļas (JPI) reālā plānošana valstī kopumā ekonomiski un efektīvi realizē valsts attīstības vajadzības un atbilst valdības deklarācijā un citos valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm.										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%			2	2,6%

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
Drīzāk jā	5	41,7%	3	25,0%	15	27,8%			23	29,5%
Drīzāk nē	5	41,7%	1	8,3%	10	18,5%			16	20,5%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%			2	2,6%
Nav viedokļa	2	16,6%	8	66,7%	25	46,3%			35	44,8%
15. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
Jūsu ministrijas/iestādes budžeta attīstības daļā (JPI) ir ticis plānots finansējums arī Jūsu ministrijas/iestādes pamatdarbības nodrošināšanai (t.i., bāzes izdevumi nespēj nodrošināt pamatfunkciju izpildi nemainīgā līmenī)										
Nekad	2	16,7%	3	25,0%	20	37,0%	33	55,9%	58	42,3%
Vienu reizi	0	0,0%	1	8,3%	5	9,3%	1	1,7%	7	5,1%
Dažas reizes	4	33,3%	5	41,7%	13	24,1%	7	11,9%	29	21,2%
Regulāri	6	50,0%	1	8,3%	10	18,5%	13	22,0%	30	21,9%
Nav viedokļa	0	0,0%	2	16,7%	6	11,1%	5	8,5%	13	9,5%
Jūsu ministrijas/iestādes praksē ir bijis gadījums, kad budžeta attīstības daļas (JPI) finansējums nav piešķirts pilnā apmērā un tādēļ ir kavēta JPI mērķa sasniegšana										
Nekad	1	8,3%	6	50,0%	24	44,4%	40	67,7%	71	51,9%
Vienu reizi	0	0,0%	1	8,3%	5	9,3%	2	3,4%	8	5,8%
Dažas reizes	4	33,3%	2	16,7%	6	11,1%	6	10,2%	18	13,1%
Regulāri	7	58,4%	1	8,3%	12	22,2%	4	6,8%	24	17,5%
Nav viedokļa	0		2	16,7%	7	13,0%	7	11,9%	16	11,7%
16. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
Valsts budžeta nodokļu ieņēmumu plānošana ir efektīva										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
Drīzāk jā	10	83,4%	2	16,7%	12	22,2%			24	30,8%
Drīzāk nē	1	8,3%	1	8,3%	4	7,4%			6	7,7%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
Nav viedokļa	1	8,3%	9	75,0%	37	68,5%			47	60,2%
Valsts budžeta nenodokļu ieņēmumu plānošana ir efektīva										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
Drīzāk jā	10	83,4%	2	16,7%	13	24,1%			25	32,1%
Drīzāk nē	1	8,3%	1	8,3%	3	5,6%			5	6,4%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
Nav viedokļa	1	8,3%	9	75,0%	36	66,5%			46	58,9%
Jūsu ministrijas/iestādes atbildībā esošo nenodokļu ieņēmumu plānošana ir efektīva										
Jā	1	8,3%	2	16,7%	7	13,0%			10	12,8%
Drīzāk jā	10	83,4%	2	16,7%	24	44,3%			36	46,2%
Drīzāk nē	1	8,3%	0	0,0%	3	5,6%			4	5,1%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
Nav viedokļa	0		8	66,6%	19	35,2%			27	34,6%
17. Kā Jūsu ministrijā tiek veidota ieņēmumu prognoze no maksas pakalpojumiem?										
Nav maksas pakalpojumu	0	0,0%	7	58,4%	16	29,6%	1	1,7%	24	17,5%
Īss prognozes veidošanas apraksts	10	83,3%	4	33,3%	36	66,7%	52	88,1%	102	74,5%
Nav viedokļa	2	16,7%	1	8,3%	2	3,7%	6	10,2%	11	8,0%
18. Revīzijas plānošanas posmā Valsts kontrole atsevišķās intervijās ministrijās un padotības iestādēs jau ir uzklauzījusi to viedokli par budžeta plānošanu. Lūdzu atzīmējiet kāds ir Jūsu viedoklis par šiem apgalvojumiem:										
Budžeta sadalījums "Valsts pamatfunkciju īstenošana" un "ES politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošana" ir noderīgs un pamatots										
Jā	10	83,4%	1	8,3%	28	51,8%			39	50,0%
Drīzāk jā	1	8,3%	10	83,4%	24	44,4%			35	44,8%
Drīzāk nē	1	8,3%	0	0,0%	1	1,9%			2	2,6%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
N/A	0		1	8,3%	1	1,9%			2	2,6%
Budžeta izdevumu plānošana* atsevišķi ekonomiskās klasifikācijas kodos "2310 Izdevumi par precēm iestādes darbības nodrošināšanai" un "5200 Pamatlīdzekļi" ir lietderīga un ekonomiska *apgalvojums attiecas tikai uz plānošanu, nevis budžeta izpildes uzskaiti										
Jā	2	16,7%	1	8,3%	15	27,8%	20	33,9%	38	27,7%
Drīzāk jā	1	8,3%	5	41,7%	22	40,7%	24	40,7%	52	38,0%
Drīzāk nē	3	25,0%	3	25,0%	10	18,5%	11	18,6%	27	19,7%
Nē	5	41,7%	2	16,7%	6	11,1%	4	6,8%	17	12,4%
N/A	1	8,3%	1	8,3%	1	1,9%	0	0,0%	3	2,2%
Budžeta pieprasījumu sagatavošana ceturtajā EKK līmenī ir lietderīga										
Jā	1	8,3%	1	8,3%	12	22,2%	14	23,7%	28	20,4%
Drīzāk jā	5	41,7%	5	41,7%	21	38,8%	29	49,2%	60	43,9%
Drīzāk nē	3	25,0%	3	25,0%	9	16,7%	10	16,9%	25	18,2%
Nē	3	25,0%	2	16,7%	11	20,4%	4	6,8%	20	14,6%

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
N/A	0	0,0%	1	8,3%	1	1,9%	2	3,4%	4	2,9%
Kārtība, ka valsts pamatbudžeta konti un tajos esošie līdzekļu atlikumi (izņemot līdzekļu atlikumus no ieņēmumiem par sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citiem pašu ieņēmumiem, ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļiem, kā arī valsts speciālā budžeta kontos esošo līdzekļu atlikumus) gada beigās tiek slēgti, ir lietderīga un ekonomiska										
Jā	1	8,3%	0	0,0%	8	14,8%	16	27,1%	25	18,2%
Drīzāk jā	2	16,7%	5	41,7%	18	33,3%	17	28,8%	42	30,8%
Drīzāk nē	5	41,7%	3	25,0%	15	27,8%	8	13,6%	31	22,6%
Nē	4	33,3%	3	25,0%	11	20,4%	16	27,1%	34	24,8%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	2	3,7%	2	3,4%	5	3,6%
19. Vai piekrītat, ka uzturēšanas izdevumu plānošanas kārtība, kas ļauj iepļānot uzturēšanas izdevumus objektam tikai pēc tam, kad tas ir pabeigts/nodots ekspluatācijā, un par kuru ir veikts galīgā norēķina maksājums, ir lietderīga un ekonomiska?										
Jā	2	16,7%	0	0,0%	5	9,3%	17	28,8%	24	17,5%
Drīzāk jā	2	16,7%	5	41,7%	23	42,5%	28	47,4%	58	42,4%
Drīzāk nē	5	41,6%	3	25,0%	15	27,8%	7	11,9%	30	21,9%
Nē	2	16,7%	0	0,0%	5	9,3%	3	5,1%	10	7,3%
N/A	1	8,3%	4	33,3%	6	11,1%	4	6,8%	15	10,9%
20. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:										
FM veiktā budžeta plānošanas procesa automatizēšana ir pietiekama										
Jā	1	8,3%	1	8,3%	6	11,1%	14	23,7%	22	16,1%
Drīzāk jā	4	33,3%	7	58,4%	26	48,1%	29	49,2%	66	48,1%
Drīzāk nē	7	58,4%	3	25,0%	12	22,2%	1	1,7%	23	16,8%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	2	1,5%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	9	16,7%	14	23,7%	24	17,5%
Esošā kārtība, ka katra ministrija/iestāde saskaņo bāzes izdevumus un sniedz FM priekšlikumus izmaiņām bāzes izdevumos Excel formātā, ir produktīva un ekonomiska										
Jā	3	25,0%	0	0,0%	7	13,0%	15	25,4%	25	18,2%
Drīzāk jā	4	33,3%	6	50,0%	30	55,5%	28	47,5%	68	49,7%
Drīzāk nē	0	0,0%	5	41,7%	10	18,5%	1	1,7%	16	11,7%
Nē	5	41,7%	0	0,0%	1	1,9%	2	3,4%	8	5,8%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	6	11,1%	13	22,0%	20	14,6%
Budžeta bāzes izdevumu un attīstības izdevumu pieprasījumu veidlapu aizpildīšana ir pietiekoši automatizēta, un veicamā manuālā darba apjoms ir adekvāts										
Jā	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%	14	23,7%	16	11,7%
Drīzāk jā	2	16,6%	6	50,0%	29	53,7%	28	47,5%	65	47,4%
Drīzāk nē	5	41,7%	5	41,7%	14	25,9%	3	5,1%	27	19,7%
Nē	5	41,7%	0	0,0%	3	5,6%	1	1,7%	9	6,6%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	6	11,1%	13	22,0%	20	14,6%
21. Vai FM (ministrijām)/ministriju (iestādēm) sniegtais metodiskais atbalsts budžeta sagatavošanas jomā kopumā ir pietiekošs – viennozīmīgi skaidrs un saprotams?										
Jā	7	58,3%	4	33,3%	29	53,6%	36	61,0%	76	55,5%
Drīzāk jā	5	41,7%	6	50,1%	21	38,9%	20	33,9%	52	38,0%
Drīzāk nē	0	0,0%	1	8,3%	0	0,0%	1	1,7%	2	1,5%
Nē	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	3	5,6%	2	3,4%	6	4,4%
22. Budžeta plānošanas un sagatavošanas laikā Jūs darbam nepieciešamo informāciju iegūstat:										
No normatīvajiem aktiem										
Jā	9	75,0%	6	50,0%	35	64,8%	38	64,4%	88	64,2%
Drīzāk jā	3	25,0%	5	41,7%	14	25,9%	12	20,3%	34	24,8%
Drīzāk nē	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%	0	0,0%	2	1,5%
Nē	0	0,0%	1	8,3%	0	0,0%	2	3,4%	3	2,2%
Neizmanto	0	0,0%	0	0,0%	3	5,6%	7	11,9%	10	7,3%
FM mājaslapas http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/										
Jā	8	66,7%	7	58,3%	20	37,1%	9	15,3%	44	32,1%
Drīzāk jā	4	33,3%	3	25,1%	18	33,3%	18	30,5%	43	31,4%
Drīzāk nē	0	0,0%	1	8,3%	6	11,1%	12	20,4%	19	13,9%
Nē	0	0,0%	1	8,3%	6	11,1%	10	16,9%	17	12,4%
Neizmanto	0	0,0%	0	0,0%	4	7,4%	10	16,9%	14	10,2%
Konsultējoties ar kuratoru										
Jā	10	83,3%	9	75,0%					19	79,1%
Drīzāk jā	2	16,7%	2	16,7%					4	16,7%
Drīzāk nē	0	0,0%	0	0,0%					0	0,0%
Nē	0	0,0%	1	8,3%					1	4,2%
Konsultējoties ar FM speciālistiem (tikšanās klātienē, prezentācijas, semināri, starpinstītūciju sanāksmes)										

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
Jā	5	41,7%	3	25,0%	6	11,1%	4	6,8%	18	13,1%
Drīzāk jā	2	16,7%	5	41,7%	6	11,1%	9	15,3%	22	16,1%
Drīzāk nē	4	33,3%	1	8,3%	11	20,4%	7	11,9%	23	16,8%
Nē	0	0,0%	3	25,0%	23	42,6%	27	45,7%	53	38,7%
N/A	1	8,3%	0	0%	8	14,8%	12	20,3%	21	15,3%
Konsultējoties ar FM speciālistiem (sarakste)										
Jā	8	66,6%	3	25,0%					11	45,9%
Drīzāk jā	2	16,7%	4	33,3%					6	25,0%
Drīzāk nē	2	16,7%	0	0,0%					2	8,3%
Nē	0	0,0%	5	41,7%					5	20,8%
Konsultējoties ar Jūsu nozares ministrijas speciālistiem (tikšanās klātienē, prezentācijas, semināri, starp institūciju sanāksmes, sarakste)										
Jā					41	75,9%	46	77,9%	87	77,0%
Drīzāk jā					11	20,4%	9	15,3%	20	17,7%
Drīzāk nē					0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Nē					0	0,0%	2	3,4%	2	1,8%
Neizmanto					2	3,7%	2	3,4%	4	3,5%
Konsultējoties ar citu iestāžu atbildīgajiem darbiniekiem										
Jā	4	33,3%	1	8,3%	8	14,8%	17	28,8%	30	21,9%
Drīzāk jā	1	8,3%	1	8,3%	13	24,1%	14	23,7%	29	21,2%
Drīzāk nē	5	41,7%	4	33,3%	13	24,1%	9	15,3%	31	22,6%
Nē	0	0,0%	6	50,1%	15	27,7%	10	16,9%	31	22,6%
N/A	2	16,7%	0	0%	5	9,3%	9	15,3%	16	11,7%
23. Kuru no metodiskā atbalsta veidiem uzskatāt par efektīvāko? (Lūdzu, vērtējiet 6 ballu sistēmā, pieņemot, ka 6 ir visefektīvākais un 1 visneefektīvākais veids.)										
Normatīvo aktu bāze (likumi, MK noteikumi, vadlīnijas, instrukcijas u.t.t.)										
1 (visneefektīvākais)	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
2	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
3	0	0,0%	3	25,0%	2	3,7%	2	3,4%	7	5,1%
4	2	16,7%	4	33,4%	15	27,7%	20	33,9%	41	29,9%
5	3	25,0%	3	25,0%	22	40,7%	15	25,4%	43	31,5%
6 (visefektīvākais)	7	58,3%	1	8,3%	11	20,4%	17	28,8%	36	26,3%
N/A	0	0,0%	1	8,3%	2	3,7%	5	8,5%	8	5,8%
FM mājaslapā publicētā informācija http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/										
1 (visneefektīvākais)	1	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,7%
2	1	8,3%	1	8,3%	5	9,3%	7	11,9%	14	10,2%
3	1	8,3%	3	25,0%	5	9,3%	13	22,0%	22	16,1%
4	2	16,7%	2	16,7%	15	27,7%	14	23,7%	33	24,1%
5	4	33,4%	3	25,0%	22	40,7%	8	13,6%	37	27,0%
6 (visefektīvākais)	2	16,7%	2	16,7%	4	7,4%	6	10,2%	14	10,2%
N/A	1	8,3%	1	8,3%	3	5,6%	11	18,6%	16	11,7%
Konsultācijas ar kuratoru										
1 (visneefektīvākais)	0	0,0%	0	0,0%					0	0,0%
2	0	0,0%	0	0,0%					0	0,0%
3	1	8,3%	0	0,0%					1	4,2%
4	0	0,0%	0	0,0%					0	0,0%
5	4	33,4%	2	16,7%					6	25,0%
6 (visefektīvākais)	7	58,3%	9	75,0%					16	66,6%
N/A	0	0,0%	1	8,3%					1	4,2%
Konsultācijas ar Jūsu nozares ministriju, t.sk. tikšanās klātienē, prezentācijas, semināri, starp institūciju sanāksmes u.c.										
1 (visneefektīvākais)					0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
2					1	1,9%	1	1,7%	2	1,8%
3					2	3,7%	2	3,4%	4	3,5%
4					4	7,4%	2	3,4%	6	5,3%
5					9	16,7%	12	20,3%	21	18,6%
6 (visefektīvākais)					36	66,6%	39	66,1%	75	66,4%
Nav viedokļa					2	3,7%	3	5,1%	5	4,4%
Konsultācijas elektroniskā vidē (sarakste e-pastā) atbilstoši risināmā jautājuma kompetencei										
1 (visneefektīvākais)	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	0	0,0%	1	0,7%
2	0	0,0%	0	0,0%	2	3,7%	0	0,0%	2	1,5%
3	0	0,0%	0	0,0%	7	13,0%	5	8,5%	12	8,8%
4	4	33,4%	3	25,0%	7	13,0%	11	18,6%	25	18,2%
5	4	33,3%	2	16,7%	17	31,4%	22	37,3%	45	32,8%

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
6 (visefektīvākais)	4	33,3%	4	33,3%	16	29,6%	17	28,8%	41	29,9%
N/A	0	0,0%	3	25,0%	4	7,4%	4	6,8%	11	8,0%
Konsultācijas ar FM speciālistiem, t.sk. tikšanās klātienē, prezentācijas, semināri, starpinstītūciju sanāksmes utt.										
1 (visneefektīvākais)	0	0,0%	0	0,0%	4	7,4%	7	11,9%	11	8,0%
2	1	8,3%	0	0,0%	8	14,7%	6	10,2%	15	10,9%
3	2	16,8%	0	0,0%	7	13,0%	8	13,6%	17	12,4%
4	1	8,3%	4	33,3%	9	16,7%	11	18,5%	25	18,2%
5	4	33,3%	3	25,0%	5	9,3%	6	10,2%	18	13,1%
6 (visefektīvākais)	4	33,3%	2	16,7%	9	16,7%	7	11,9%	22	16,1%
N/A	0	0,0%	3	25,0%	12	22,2%	14	23,7%	29	21,2%
Konsultācijas ar citu iestāžu atbildīgajiem darbiniekiem										
1 (visneefektīvākais)	1	8,3%	3	25,0%	9	16,7%	8	13,6%	21	15,3%
2	1	8,3%	1	8,3%	9	16,7%	7	11,9%	18	13,1%
3	2	16,7%	0	0,0%	14	25,8%	8	13,6%	24	17,5%
4	3	25,0%	2	16,7%	6	11,1%	11	18,6%	22	16,1%
5	3	25,0%	1	8,3%	7	13,0%	11	18,6%	22	16,1%
6 (visefektīvākais)	2	16,7%	2	16,7%	3	5,6%	4	6,8%	11	8,0%
N/A	0	0,0%	3	25,0%	6	11,1%	10	16,9%	19	13,9%
24. Lūdzu, atzīmējiet jomas, kurās visbiežāk nepieciešams metodiskais atbalsts:										
Vidēja termiņa bāzes izdevumu sagatavošana	3	25,0%	5	41,7%	15	27,8%	19	32,2%	42	30,7%
Valsts budžeta izdevumu gadskārtējā pārskatīšana	3	25,0%	4	33,3%	16	29,6%	19	32,2%	42	30,7%
Fiskālo risku vadības ziņojumu sagatavošana	3	25,0%	1	8,3%	4	7,4%			8	5,8%
Jauno politikas iniciatīvu sagatavošana un vērtēšana	2	16,7%	6	50,0%	39	72,2%	29	49,2%	76	55,5%
Maksimāli pieļaujamā ministrijas budžeta izdevumu kopapjoma aprēķināšana	1	8,3%	2	16,7%	9	16,7%	16	27,1%	28	20,4%
Cits viedoklis	0	0,0%	2	16,7%	6	11,1%	0	0,0%	8	5,8%
25. Lūdzu, atzīmējiet, kāds pēc Jūsu domām ir 2017.gada valsts budžetā paredzētais finansējums:										
Sociālā aizsardzība 34.2% (2 846 541 619 EUR)										
Nepietiekams	5	41,7%	1	8,3%	17	31,5%			23	29,5%
Pietiekams	2	16,7%	1	8,3%	7	13,0%			10	12,8%
Pārfinansēts	1	8,3%	1	8,3%	0	0,0%			2	2,6%
N/A	4	33,3%	9	75,1%	30	55,5%			43	55,1%
Vispārējie valdības dienesti 12% (999 852 989 EUR)										
Nepietiekams	6	50,0%	0	0,0%	1	1,9%			7	9,0%
Pietiekams	3	25,0%	2	16,7%	13	24,1%			18	23,1%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	5	9,3%			5	6,4%
N/A	3	25,0%	10	83,3%	35	64,7%			48	61,5%
Izglītība 8.2% (683 725 773 EUR)										
Nepietiekams	5	41,7%	1	8,3%	10	18,5%			16	20,5%
Pietiekams	2	16,6%	1	8,3%	14	25,9%			17	21,8%
Pārfinansēts	0	0,0%	1	8,3%	2	3,7%			3	3,8%
N/A	5	41,7%	9	75,1%	28	51,9%			42	53,9%
Sabiedriskā kārtība un drošība 7% (585 018 182 EUR)										
Nepietiekams	6	50,0%	0	0,0%	9	16,6%			15	19,2%
Pietiekams	3	25,0%	3	25,0%	10	18,5%			16	20,5%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
N/A	3	25,0%	9	75,0%	34	63,0%			46	59,0%
Teritoriju un mājokļu apsaimniekošana 0.1 % (9 799 012 EUR)										
Nepietiekams	4	33,3%	0	0,0%	4	7,4%			8	10,3%
Pietiekams	3	25,0%	3	25,0%	15	27,8%			21	26,9%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
N/A	5	41,7%	9	75,0%	35	64,8%			49	62,8%
Vides aizsardzība 0.5 % (41 239 460 EUR)										
Nepietiekams	5	41,7%	1	8,3%	2	3,7%			8	10,3%
Pietiekams	2	16,6%	2	16,7%	16	29,6%			20	25,6%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%			0	0,0%
N/A	5	41,7%	9	75,0%	36	66,7%			50	64,1%
Veselība 9.6% (797 693 820 EUR)										

	MINISTRIJAS		IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
Nepietiekams	7	58,4%	1	8,3%	21	38,9%			29	37,2%
Pietiekams	1	8,3%	2	16,7%	4	7,4%			7	9,0%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%			1	1,3%
N/A	4	33,3%	9	75,0%	28	51,8%			41	52,5%
Aizsardzība 5.4% (450 269 440 EUR)										
Nepietiekams	5	41,7%	1	8,3%	4	7,4%			10	12,8%
Pietiekams	3	25,0%	2	16,7%	12	22,2%			17	21,8%
Pārfinansēts	0	0,0%	0	0,0%	5	9,3%			5	6,4%
N/A	4	33,3%	9	75,0%	33	61,1%			46	59,0%
Atpūta, Kultūra un Reliģija 2% (166 067 966 EUR)										
Nepietiekams	3	25,0%	0	0,0%	4	7,4%			7	9,0%
Pietiekams	2	16,7%	2	16,7%	15	27,8%			19	24,4%
Pārfinansēts	2	16,7%	1	8,3%	2	3,7%			5	6,4%
N/A	5	41,6%	9	75,0%	33	61,1%			47	60,2%
Ekonomiskā darbība 21% (1 747 249 601 EUR)										
Nepietiekams	6	50,0%	0	0,0%	3	5,6%			9	11,5%
Pietiekams	2	16,7%	0	0,0%	10	18,5%			12	15,4%
Pārfinansēts	0	0,0%	2	16,7%	3	5,6%			5	6,4%
N/A	4	33,3%	10	83,3%	38	70,3%			52	66,7%
26. Kādu klasifikācijas struktūru Jūs piemērojat, plānojot Jūsu ministrijas/iestādes budžeta izdevumus (piem., tikai likumā noteiktā klasifikācija vai arī tiek piemērota papildu klasifikācija)?										
Budžeta resors	10	83,3%	7	58,3%	22	40,7%	12	20,3%	51	37,2%
Programma / apakšprogramma	12	100,0%	9	75,0%	48	88,9%	38	64,4%	107	78,1%
EKK	12	100,0%	11	91,7%	52	96,3%	51	86,4%	126	92,0%
Funkcijas kods	11	91,7%	7	58,3%	20	37,0%	15	25,4%	53	38,7%
27. Kādu klasifikācijas struktūru Jūs piemērojat, plānojot Jūsu ministrijas/iestādes budžeta izdevumus (piem., tikai likumā noteiktā klasifikācija vai arī tiek piemērota papildu klasifikācija)? Citi:										
Finansējuma virsmērķis	4	33,3%	1	8,3%	9	16,7%	2	3,4%	16	11,7%
Finansējuma mērķis	8	66,7%	7	58,3%	23	42,6%	18	30,5%	56	40,9%
Objekts	4	33,3%	3	25,0%	14	25,9%	9	15,3%	30	21,9%
Struktūrvienība	5	41,7%	1	8,3%	22	40,7%	22	37,3%	50	36,5%
Finansējuma avots	8	66,7%	4	33,3%	35	64,8%	28	47,5%	75	54,7%
Sistēma/process	1	8,3%	1	8,3%	8	14,8%	4	6,8%	14	10,2%
Projekts	11	91,7%	4	33,3%	34	63,0%	29	49,2%	78	56,9%
Citu	3	25,0%	0	0,0%	4	7,4%	2	3,4%	9	6,6%
28. Vai ministrijas/iestādes vajadzībām izmantojat papildu budžeta plānošanas veidu/formu/principus, kas nav noteikti normatīvajos aktos?										
Jā	10	83,4%	4	33,3%	24	44,4%	10	16,9%	48	35,0%
Nē	1	8,3%	7	58,4%	27	50,0%	46	78,0%	81	59,2%
N/A	1	8,3%	1	8,3%	3	5,6%	3	5,1%	8	5,8%
29. Lūdzu, sniedziet aplēsi, cik procentuāli no budžeta plānošanā patērētā kopējā laika tiek iztērēts ārējos normatīvos aktos noteikto prasību izpildei un cik tiek patērēts budžeta plānošanai konkrēti Jūsu ministrijas iekšējām vajadzībām:										
Laiks, kas patērēts ārējos normatīvos aktos noteikto prasību izpildei (t.i., aptuveni % no kopējā budžeta plānošanā patērētā laika)	Vidējais laiks 52,5%		Vidējais laiks 49,0%		Vidējais laiks 40,0%		Vidējais laiks 32,0%			
30. Lūdzu, sniedziet aplēsi, cik procentuāli no budžeta plānošanā patērētā kopējā laika tiek iztērēts ārējos normatīvos aktos noteikto prasību izpildei un cik tiek patērēts budžeta plānošanai konkrēti Jūsu ministrijas iekšējām vajadzībām:										
Laiks, kas patērēts budžeta plānošanai Jūsu ministrijas iekšējām vajadzībām (t.i., aptuveni % no kopējā budžeta plānošanā patērētā laika)	Vidējais laiks 47,5%		Vidējais laiks 51,0%		Vidējais laiks 54,0%		Vidējais laiks 52,0%			
31. Cik stundas gadā Jūsu par budžeta izstrādi atbildīgie darbinieki pavadā mācībās, kas saistītas ar finanšu vadību?										
>0 h	5	41,7%	7	58,4%	28	51,8%	28	47,4%	68	49,6%
>20 h	4	33,3%	4	33,3%	15	27,8%	21	35,6%	44	32,1%
>50 h	0	0,0%	0	0,0%	4	7,4%	5	8,5%	9	6,6%
>150 h	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	1,7%	2	1,5%
N/A	3	25,0%	1	8,3%	6	11,1%	4	6,8%	14	10,2%
32. Informācija par anketas aizpildītāju:										
Gada budžets 2016.gadā / konsolidētais gada budžets 2016.gadā										
līdz 2 milj. euro			7	58,3%	11	20,4%	29	49,1%	47	37,6%
2-10 milj. euro			3	25,0%	17	31,5%	28	47,5%	48	38,4%
10-100 milj. euro			2	16,7%	20	37,0%	2	3,4%	24	19,2%

MINISTRIJAS	IESTĀDES 1		IESTĀDES 2		IESTĀDES 3		Resp. kopā	KOPĀ
virs 100 milj. euro	0	0,0%	6	11,1%	0	0,0%	6	4,8%
Vidējais darbinieku skaits 2016.gadā:								
maza iestāde – iestāde, kurā nodarbināti 10–40 darbinieku	5	41,7%	8	14,8%	1	1,7%	14	11,2%
vidēja iestāde – iestāde, kurā nodarbināti 41–200 darbinieku	6	50,0%	22	40,7%	45	76,3%	73	58,4%
liela iestāde – iestāde, kurā nodarbināti 201–500 darbinieku	0	0,0%	10	18,5%	10	16,9%	20	16,0%
ļoti liela iestāde – iestāde, kurā nodarbināti vairāk par 500 darbiniekiem	1	8,3%	14	26,0%	3	5,1%	18	14,4%

3.pielikums. 2017.gada valsts budžets veidošanas process

Aktivitāte	Valsts budžeta ieņēmumi, euro	Valsts budžeta izdevumi, euro			Valsts budžeta finansālā bilance, euro
		Pamatbudžets	Speciālais budžets	Konsolidētais valsts budžets	
2015.gada budžeta izstrāde					
Kā sākuma punkts 2017.gada bāzes aprēķinam tiek izmantots 2016.gada budžets saskaņā ar likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam"	7 059 510 259	5 356 456 345	2 134 691 554	7 297 968 752	-238 458 493
(+/-) Izmaiņas (kopsumma) attiecībā uz 2017.gada bāzi saskaņā ar Maksimālo izdevumu noteikumiem noteiktās izmaiņas ilgtermiņa saistībās, izslēgti vienreiz finansējamie pasākumi un citas izmaiņas		-87 652 912	0	-87 652 912	
(=) 2017.gada bāze, apstiprināta 18.03.2014.MK sēdē.		5 268 803 433	2 134 691 554	7 210 315 840	
(+/-) Izmaiņas bāzē, to aktualizējot (atbilstoši MK lēmumiem+tehniskie precizējumi)		61 868 026	116 679 147	180 614 398	
(=) 2017.gada bāze, aktualizēta 10.11.2014.MK sēdē.		5 330 671 459	2 251 370 701	7 390 930 238	
(+) Finansējums JPI kopā		255 992 720	0	255 992 720	
(+/-) Izmaiņas bāzē, to aktualizējot (atbilstoši MK lēmumiem+tehniskie precizējumi)		12 041 629	-3 559 712	8 452 205	
(=) Maksimālais budžeta kopapjoms 2017.gadam MK Saeimā iesniegtajā Ietvara 2015–2017 likumprojektā		5 598 705 808	2 247 810 989	7 655 375 163	
(+/-) Saeimas 2.lasījumā apstiprinātās izmaiņas budžetā		419 226	0	419 226	
(=) Ietvara likumā 2015–2017 apstiprinātie valsts budžeta izdevumi 2017.gadam	7 488 837 963	5 599 125 034	2 247 810 989	7 655 794 389	-166 956 426
2016.gada budžeta izstrāde					
(+/-) Izmaiņas (kopsumma) attiecībā uz 2017.gada bāzi saskaņā ar Maksimālo izdevumu noteikumiem noteiktās izmaiņas ilgtermiņa saistībās, izslēgti vienreiz finansējamie pasākumi un citas izmaiņas.		16 215 891	-5 725 671	12 703 525	
(=) 2017.gada bāze, kas apstiprināta 17.03.2015.MK sēdē.		5 615 340 925	2 242 085 318	7 668 497 914	
(+) Finansējums neatliekamajiem pasākumiem		226 618 697	0	226 618 697	
(+/-) Izmaiņas bāzē, to aktualizējot (atbilstoši MK lēmumiem+tehniskie precizējumi)		183 520 278	73 428 202	259 865 670	
(=) Maksimālais budžeta kopapjoms 2017.gadam MK Saeimā iesniegtajā Ietvara 2016–2018 likumprojektā	7 838 312 358	6 025 479 900	2 315 513 520	8 154 982 281	-316 669 923
(+/-) Saeimas 2.lasījumā apstiprinātās izmaiņas budžetā	32 305 876	16 034 403	12 290 018	28 298 609	4 007 267
(=) Ietvara likumā 2016–2018 apstiprinātie valsts budžeta izdevumi 2017.gadam	7 870 618 234	6 041 514 303	2 327 803 538	8 183 280 890	-312 662 656
2017.gada budžeta izstrāde					
(+/-) Izmaiņas (kopsumma) attiecībā uz 2017.gada bāzi saskaņā ar Maksimālo izdevumu noteikumiem noteiktās izmaiņas ilgtermiņa saistībās, izslēgti vienreiz finansējamie pasākumi un citas izmaiņas.	5 049 806	-38 349 356	-	-38 349 356	43 399 162
(=) 2017.gada bāze, kas apstiprināta 01.03.2016.MK sēdē.	7 875 668 040	6 003 164 947	2 327 803 538	8 144 931 534	-269 263 494
(+) Finansējums JPI kopā, apstiprināts 12.11.2014.MK sēdē.		188 680 836	0	188 680 836	
(+/-) Izmaiņas bāzē, to aktualizējot (atbilstoši MK lēmumiem+tehniskie precizējumi)		-64 491 086	267 975 690	33 832 471	
(=) Maksimālais budžeta kopapjoms 2017.gadam MK Saeimā iesniegtajā Ietvara 2017–2019 likumprojektā	8 065 928 117	6 127 354 697	2 595 779 228	8 367 444 841	-301 516 724
(+/-) Saeimas 2.lasījumā apstiprinātās izmaiņas budžetā	-39 805 594	-40 319 379	-174 950 836	-39 986 979	181 385

Aktivitāte	Valsts budžeta ieņēmumi, <i>euro</i>	Valsts budžeta izdevumi, <i>euro</i>			Valsts budžeta finansālā bilance, <i>euro</i>
		Pamatbudžets	Speciālais budžets	Konsolidētais valsts budžets	
(=) Gadskārtējā valsts budžetā un Ietvara likumā 2017–2019 apstiprinātie valsts budžeta izdevumi 2017.gadam	8 026 122 523	6 087 035 318	2 420 828 392	8 327 457 862	-301 335 339

4.pielikums. Finansējuma izmaiņas ministriju optimizētajās budžeta programmās.

Programma/ apakšprogramma	Optimizācija (samazinājums)	Pārdales no citām budžeta programmām (palielinājums)	Pārdales (samazinājums)	Pārdaļu neto efekts uz optimizētajām izmaksām	Piezīmes (raksturīgākie piemēri, kad finansējums pārdalīts pasākumiem ar līdzīgu mērķi, kam budžeta izstrādes laikā tika optimizēts)
1	2	3	4	5=2+3-4	6
Ārlietu ministrija					
97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana”	-117 335	379 226	0	261 891	2016.gadā papildus piešķirti līdzekļi, kuri trīs reizes pārsniedz optimizēto summu, tajā skaitā 215 000 euro ministrijas darbinieku motivācijas instrumentu nodrošināšanai.
Izglītības un zinātnes ministrija					
07.00.00 “Informācijas tehnoloģijas attīstība un uzturēšana izglītībā, Microsoft līguma un projektu nodrošināšana”	-23 390	177 797	100 000	54 407	2016.gadā budžeta izpildes laikā papildus piešķirti 36 000 euro, lai nodrošinātu apmācības par Finanšu un grāmatvedības sistēmu (HORIZON), projektora ekrāna pārlikšanu un kalibrēšanu, lietvedības sistēmas serveru konfigurāciju un darbinieku apmācības par izmaiņām lietvedības sistēmā un 141 797 euro, lai nodrošinātu Finanšu un grāmatvedības sistēmas (HORIZON) papildu inventāra uzskaites kartīšu licences un web tabeļu uzskaites moduļa iegādi, lietvedības sistēmas licenču iegādi, kā arī projektora ekrāna un portatīvo datoru iegādi, vienlaikus samazinot 100 000 euro un pārdalot finansējumu citai Izglītības un zinātnes ministrijas programmai.
Ekonomikas ministrija					
20.00.00 “Būvniecība”	-9 804	59 351	0	49 547	2016.gadā veikts finansējuma palielinājums, piemēram: ❖ lai īstenotu reemigrācijas pasākumus Latvijas valstspiederīgo ārvalstu augstskolu absolventu piesaistei darbā valsts tiesās pārvaldes iestādēs; ❖ lai Latvijas dalības Londonas grāmatu tirgū sagatavošanas ietvaros nodrošinātu Latvijas stenda dizaina izstrādi.
24.00.00 “Statistiskās informācijas nodrošināšana”	-72 600	111 661	0	39 061	
26.01.00 “Iekšējais tirgus un patērētāju tiesību aizsardzība”	-11 102	18 855	0	7 753	
26.02.00 “Konkurences politikas ieviešana”	-3 578	15 000	0	11 422	
28.00.00 “Ārējās ekonomiskās politikas ieviešana”	-4 434	64 000	106 550	-46 984	
97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana”	-22 967	178 810	15 000	140 843	
Veselības ministrija					
39.04.00 “Neatliekamā medicīniskā palīdzība”	-435 806	1 965 283	3 073	1 526 404	2016.gadā veikts finansējuma palielinājums, piemēram: ❖ piešķirti 225 425 euro, lai Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienests nodrošinātu valsts materiālo rezervju nomenklatūrā iekļauto medikamentu un medicīnas preču iegādi un krājumu atjaunošanu atbilstoši Valsts materiālo rezervju likuma prasībām, kā arī zāļu, medicīnisko materiālu un ierīču nokomplektēšanu līdz
45.01.00 “Veselības aprūpes finansējuma administrēšana un ekonomiskā novērtēšana”	-132 760	492 131	7 769	351 602	

Programma/ apakšprogramma	Optimizācija (samazinājums)	Pārdales no citām budžeta programmām (palielinājums)	Pārdales (samazinājums)	Pārdaļu neto efekts uz optimizētajām izmaksām	Piezīmes (raksturīgākie piemēri, kad finansējums pārdalīts pasākumiem ar līdzīgu mērķi, kam budžeta izstrādes laikā tika optimizēts)
1	2	3	4	5=2+3-4	6
					noteiktiem minimālajiem apmēriem; ❖ piešķirti 767 839 euro, lai nodrošinātu valsts budžeta iestāžu nodarbināto darba samaksas pieaugumu; ❖ piešķirti 627 681 euro Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestam operatīvo medicīnisko transportlīdzekļu iegādei; ❖ Veselības ministrijas optimizētajā programmā 45.01.00 ir veikts izmaksu samazinājums 3% apmērā no ministriju budžetos plānotajiem bāzes izdevumiem, bet, 2016.gadā piešķirts papildu finansējums 100 000 euro apmērā, lai Nacionālais veselības dienests nodrošinātu e-veselības projekta turpināšanu.
Zemkopības ministrija					
20.01.00 “Pārtikas drošības un veterinārmedicīnas valsts uzraudzība un kontrolē”	-78 784	594 154	703	514 667	2016.gadā veikts finansējuma palielinājums, piemēram, programmā 20.01.00: ❖ piešķirti 160 670 euro remontdarbu veikšanai PVD teritoriālajās struktūrvienībās un robežkontroles punktos, tajā skaitā ēkas fasādes un iekštelpu remontam, garāžas vārtu nomaiņai, saimniecības ēkas jumta nomaiņai un remontam; ❖ piešķirti 302 640 euro, lai nodrošinātu ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas ierīkošanu PVD Rietumpierīgas pārvaldē, kā arī e-pasta servera un licenču iegādei dienesta e-pasta sistēmas darbības nodrošināšanai un mājaslapas izstrādei un piecu automašīnu iegādei dienesta autoparka atjaunošanai.
21.02.00 “Sabiedriskā finansējuma administrēšana un valsts uzraudzība lauksaimniecībā”	-117 254	339 147	86 400	135 493	
24.01.00 “Mežu resursu valsts uzraudzība”	-98 426	635	0	-97 791	
25.02.00 “Zivju fonds”	-21 533	0	18 000	-39 533	
27.00.00 “Augu veselība un augu aprites uzraudzība”	-20169	566 961	0	546 792	
97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana”	-14 019	86 400	0	72 381	
Finanšu ministrija					
97.00.00 “Nozaru vadība un politikas plānošana”	-50 000	328 177	0	278 177	2016.gadā veikts finansējuma palielinājums, piemēram: ❖ piešķirti 30 000 euro, lai veiktu samaksu par dienesta vieglo automobiļu nomu un uzturēšanu; ❖ piešķirti 218 000 euro, tajā skaitā 157 000 euro gaisa dzesēšanas sistēmas ierīkošanai FM ēkas 1.stāvā un 61 000 euro gaisa dzesēšanas sistēmas izbūves darbu trešās kārtas pabeigšanai; ❖ piešķirti 29 962 euro dienesta automašīnas iegādei FM pārstāvja Briselē funkciju nodrošināšanai.
Kultūras ministrija					
21.00.00 “Kultūras mantojums”	-1 339 677	2 973 682	13 973	1 620 032	2016.gadā veikts finansējuma palielinājums, piemēram:

Programma/ apakšprogramma	Optimizācija (samazinājums)	Pārdales no citām budžeta programmām (palielinājums)	Pārdales (samazinājums)	Pārdaļu neto efekts uz optimizētajām izmaksām	Piezīmes (raksturīgākie piemēri, kad finansējums pārdalīts pasākumiem ar līdzīgu mērķi, kam budžeta izstrādes laikā tika optimizēts)
1	2	3	4	5=2+3-4	6
					❖ piešķirts 1 879 euro Latvijas Nacionālajam mākslas muzejam kultūras projekta “Modes vēsturnieka Aleksandra Vasiļjeva skaistāko vakartērpu kolekcijas izstāde “Pieradinātā daba” un “Kultūrizglītojoša rakstura pasākumu un radošo darbnīcu programma vasaras – rudens sezonā”” īstenošanai; ❖ piešķirts 150 000 euro, lai Latvijas Nacionālajam Mākslas muzejam nodrošinātu mākslas priekšmetu krājumu papildināšanu, kurus saskaņā ar Rīgas pils atjaunošanas padomes lēmumu eksponēs Rīgas pils Priekšpils reprezentācijas telpās.

5.pielikums. Valsts kontroles 2015.–2017.gadu revīziju secinājumi lielo projektu un IKT projektu pārvaldības jomā.

Revīzija	Kādi bija secinājumi?
Finanšu revīzijas "Par Tieslietu ministrijas 2016.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 28.04.2017. ziņojums	Projektam, kas saistīts ar ieslodzījuma vietu infrastruktūras attīstību, piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši mērķiem un plānotajām projekta aktivitātēm, tomēr kavēšanās Jauna cietuma būvniecības īstenošanā un darbu izpildes termiņu pagarināšana rada risku budžeta izdevumu pieaugumam par esošo veco ieslodzījuma vietu ēku un telpu uzturēšanu, kā arī var ietekmēt nozares attīstības plānošanas dokumentos ieslodzīto resocializācijas jomā izvirzīto mērķu izpildi. Lai nodrošinātu efektīvu tieslietu nozarei nozīmīgu projektu pārvaldību, pēc iepriekšējā gada revīzijas Valsts kontrole ieteica Tieslietu ministrijai izstrādāt labai praksei atbilstošus, nozares vajadzībām piemērojamus projektu vadības principus, paredzot visu projekta jomu vadību, tajā skaitā projekta mērķa, laika, izmaksu, kvalitātes, cilvēkresursu, komunikācijas, risku, iepirkumu un iesaistīto pušu vadību. Tieslietu ministrija ir izstrādājusi iekšējos noteikumus par jaunā cietuma būvniecības projekta īstenošanas kārtību, kas ietver cietuma būvniecības procesa vadību un kontroli, kā arī risku vadību. Revīzijā konstatēts, ka ik gadu pieaug izdevumi novecojušās un neefektīvās cietumu infrastruktūras uzturēšanai. Ieslodzījuma vietu pārvaldes kopējie izdevumi cietumu kārtējiem un kapitālajiem remontiem un rekonstrukcijai no budžeta apakšprogrammas "Ieslodzījuma vietas" ir pieauguši no 409 875 euro – 2013.gadā līdz 2 166 674 euro – 2016.gadā jeb piecas reizes.
Finanšu revīzijas "Par Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 2016.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 27.04.2017. ziņojums	Lai arī Salaspils kodolreaktora likvidācijas pasākumu īstenošana ir aizkavējusies un plānotie pasākumi netiek veikti noteiktajos termiņos, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija turpina valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" pārskaitīt piešķirto dotāciju sākotnēji noteiktajos apmēros, neņemot vērā pasākumu izpildes pakāpi. Tādējādi ministrija valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs" ir jau pārskaitījusi vairāk nekā vienu miljonu euro, kaut arī darbi faktiski nav veikti. Revidentu skatījumā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, šādi rīkojoties, nenodrošina drošu finanšu pārvaldību.
Finanšu revīzijas "Par Zemkopības ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 28.04.2016. ziņojums	Tā kā Zemkopības ministrija ne līgumā, ne tehniskā piedāvājumā nav detalizēti nodalījusi, cik maksā programmatūras ieviešana, ko tā ietver un cik lieli cilvēkresursi un stundu apjoms programmatūras ieviešanai nepieciešami, nav iespējams pārliecināties par ieguldīto līdzekļu izlietošanas efektivitāti, tādējādi radot risku, ka programmatūras komponentu ieviešanai iztērētie finanšu līdzekļi 231 333 euro ir izmantoti neefektīvi.
Finanšu revīzijas "Par Valsts prezidenta kancelejas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 28.04.2016. ziņojums	Valsts prezidenta kanceleja 2015.gadā neveica visas plānotās iegādes, jo no piešķirtā finansējuma gandrīz 4,9 miljoniem euro apmērā, Valsts prezidenta kanceleja 2015.gadā ir veikusi iepirkumus un samaksu 1,3 miljonu euro apmērā. Valsts prezidenta kancelejas apstiprinātajā iepirkumu plānā 2015.gadam nav iekļauti iepirkumi, kas ir saistīti ar Rīgas pils aprīkojuma iegādi un restaurāciju. Neapgūtais finansējums pārējām Rīgas pils aprīkojuma un mēbeļu iegādēm ir paredzēts 2016.gada valsts budžetā.
Finanšu revīzijas "Par Tieslietu ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 29.04.2016. ziņojums	Pārskata periodā projektam "Jauna cietuma būvniecība Liepājā" piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši mērķim un plānotajām projekta aktivitātēm, kā arī termiņi projekta realizācijā nav kavēti. Tomēr revīzijā ir konstatēti vairāki trūkumi projekta vadībā (projekta personāla un risku vadības īstenošanā), kas nākotnē varētu radīt risku lielo un vērienīgo ieslodzījuma vietu būvniecības projektu efektīvai pārvaldībai, negatīvi ietekmējot arī minētajam mērķim piešķirtā finansējuma izlietojumu. Pārskata periodā projektam "Jaunas nodaļas Olaines cietumā (Atkarīgo centra) izveide, ieskaitot būvniecību un personāla apmācību" piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši mērķim un plānotajām projekta aktivitātēm, tomēr pastāv risks projekta kvalitatīvai īstenošanai, ja projekta īstenošanā netiks veikti pasākumi iesaistītā personāla kapacitātes un nepieciešamo kompetenču pilnveidošanā. Pastāv risks projekta ilgtspējīgas attīstības

Revīzija	Kādi bija secinājumi?
	nodrošināšanai, ja laikus netiks ieplānots finansējums personāla piesaistei un apmācībai resocializācijas īstenošanai Atkarīgo centrā pēc tā darbības uzsākšanas. Lai gan pārskata periodā Valmieras cietuma izmeklēšanas izolatora rekonstrukcijai piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši mērķim un plānotajām aktivitātēm, tomēr projekta vadībā ir konstatēti trūkumi, kas var ietekmēt rekonstrukcijas kvalitatīvu īstenošanu. Nenovēršot šos trūkumus, pastāv risks dažādu būvniecības un rekonstrukcijas pasākumu efektīvai un kvalitatīvai īstenošanai nākotnē.
Finanšu revīzijas "Par Satiksmes ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 29.04.2016. ziņojums	Satiksmes ministrijas valsts budžeta programmā 45.00.00 "Ostu publiskās lietošanas infrastruktūras attīstība" izlietotais finansējums 2015.gadā veidoja 4 788 721 euro. Latvijas lielo ostu veiktie maksājumi 90% apmērā tiek novirzīti ostu pārvaldēm publiskās infrastruktūras attīstībai, bet kontroles mehānisms šo līdzekļu izlietošanas atbilstībai faktiski nepastāv. Ministru kabineta noteikumos ietvertā norma, ka valsts budžeta dotācija piešķirama "ostu akvatoriju un kuģu ceļu padziļināšanas un dziļumu uzturēšanas darbiem" un "ar ostu darbību saistītās publiskās lietošanas infrastruktūras attīstībai", ir vispārīga un neviennozīmīgi interpretējama un var pieļaut tādu pasākumu finansēšanu, kas tiek veikti kādu konkrētu komercsabiedrību interesēs un neatbilstoši valsts atbalsta sniegšanas principiem. Valsts kontrole līdz minēto trūkumu novēršanai un tiesiskās noteiktības ieviešanai – lai tiesību normas būtu skaidras un tajās ietvertās darbības būtu pakļautas atbildīgo institūciju kontrolei – nesniedz atzinumu par Latvijas lielo ostu publiskās infrastruktūras attīstībai piešķirto valsts budžeta līdzekļu izlietojuma atbilstību tam paredzētajiem mērķiem.
Finanšu revīzijas "Par Izglītības un zinātnes ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 29.04.2016. ziņojums	Apakšprogrammas 09.04.00 "Sporta būves" kopējais finansējums 2015.gadā bija 7 156 187 euro, kas ir par 1 798 297 euro jeb 25% vairāk nekā 2014.gadā. Pārskata periodā valsts budžeta apakšprogrammai 09.04.00 "Sporta būves" piešķirtais finansējums ir izlietots atbilstoši piešķiršanas mērķim un tiesību aktos noteiktajā kārtībā, tomēr revīzijā konstatētie iekšējo normatīvo aktu neievērošanas gadījumi liecina par iekšējās kontroles sistēmas nepilnībām, kuru nenovēršana var radīt neatbilstoša finanšu līdzekļu izlietojuma risku nākotnē.
Finanšu revīzijas "Par Finanšu ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību" 29.04.2016. ziņojums	Viens no pasākumiem, kas ir jāīsteno JPI "Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā" ietvaros ir – modernizēt atsevišķus muitas kontroles punktus, tos aprīkot ar muitas tehnisko aprīkojumu un nodrošināt muitas tehniskā aprīkojuma uzturēšanas izdevumus. Muitas tehniskā aprīkojuma iegādei piešķirtais finansējums laika posmā no 2014.gada līdz 2017.gadam ir 24 382 468 euro. Nav iespējams novērtēt no JPI "Radikāla rīcība ēnu ekonomikas apkarošanai nodokļu administrēšanas un muitas lietu jomā" finansējuma plānoto muitas tehniskā aprīkojuma iegāžu nepieciešamību, jo, plānojot JPI pasākumus, nebija noteikts (dokumentēts) nepieciešamais muitas kontroles punktu aprīkojums. Revīzijā secināts, ka 2014.gadā un 2015.gadā JPI plānoto pasākumu realizācijā (tai skaitā muitas kontroles punktu nodrošināšanai ar nepieciešamo aprīkojumu) nav sasniegts būtisks progress.
31.03.2016. likumības/lietderības revīzijas Nr.2.4.1-8/2015 ziņojums "Vai Rīgas brīvostas pārvalde projektu "Infrastruktūras attīstība Krievu salā ostas aktivitāšu pārcelšanai no pilsētas centra" īsteno sekmīgi?"	"Neprofesionālas un starptautiskajiem projektu vadības standartiem neatbilstošas projekta vadības dēļ, tajā skaitā neefektīvas un nesavlaicīgas komunikācijas ar Projektā iesaistītajām pusēm – stīvidoriem, būvdarbu veicēju, kredītiestādēm –, un nepilnīgas kontroles dēļ Pārvaldei ir radušies papildu izdevumi vismaz 3 249 033 euro apmērā."
02.04.2015 lietderības revīzijas Nr.2.4.1-20/2014 ziņojums "Valsts budžeta dotācijas dzelzceļa pasažieru pārvadājumu pakalpojumu sniedzējiem piešķiršanas un izlietojuma atbilstība normatīvo aktu prasībām, un AS "Pasažieru vilciens" darbības atbilstība normatīvajiem aktiem un efektivitāte	"Pasažieru vilciena rīcība, izstrādājot attīstības plānošanas dokumentus investīciju projektu realizēšanai, nav vērsta uz mērķi sasniegt rezultātu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu, jo tajos nav iekļauta informācija par uzņēmuma finansiālajām iespējām investīciju projektu realizēšanā." "Pasažieru vilcienam un Satiksmes ministrijai nav saskaņots redzējums par iespējām investīcijām ritošā sastāva atjaunošanai piesaistīt ES līdzfinansējumu un, ņemot vērā Pasažieru vilciena faktisko finanšu situāciju un iespējas piesaistīt citus finanšu resursus, Satiksmes ministrijas uzdevumi ritošā sastāva atjaunošanai ir formāli, un to izpildes iespēja norādītajos termiņos ir apšaubāma.

Revīzija	Kādi bija secinājumi?
	Pasažieru vilciens nespēj definēt ritošā sastāva apjomu un iepirkuma prasības, kā arī nav spējis novērtēt pēdējā iepirkuma reālās izmaksas un finansēšanas iespējas, izmantojot nepilnīgus pieņēmumus aprēķinos, kā rezultātā paredzamā līgumcena būtu palielinājusies par 49,4 milj. euro jeb 18%, sasniedzot 323,2 milj. euro.” Pasažieru vilciena organizētie ritošā sastāva atjaunošanas pasākumi ir rezultējušies: - papildu izdevumos, kas vērtējami kā nelietderīgi, vismaz 1,9 milj. euro apmērā; - saistībās par sešu dīzeļvilcienu modernizāciju 22 012 796 euro apmērā. Pasažieru vilciena investīciju finansēšanas plāni neatbilst projekta īstenošanas gaitai, kā arī Satiksmes ministrijas stratēģiskie lēmumi nav ilgtspējīgi, padarot neiespējamu dīzeļvilcienu projekta atbilstošu un pārdomātu ieviešanu, kā rezultātā Pasažieru vilciens, lai taupītu tehniskos resursus laikā no 01.02.2015. līdz 31.07.2015. atsevišķu vilcienu maršrutus plāno aizvietot ar organizētiem autobusu reisiem.

Valsts kontroles agrāko revīziju secinājumi IKT projektu pārvaldības jomā.

Revīzija	Kādi bija secinājumi?
Par E-veselības sistēmas ieviešanu – revīzija Nr.2.4.1-7/2014 “Vai projekts “E-veselība Latvijā” ir solis pareizajā virzienā?”	1. Izstrādājot e-veselības politikas plānošanas dokumentus un sistēmu, nav nodrošināta kvalificētu nozares ekspertu iesaiste. 2. E-veselības ieviešana ir orientēta uz iepirkuma procedūru un piegādāto produktu akceptēšanu, bet ne uz mērķu sasniegšanu. 3. Nav nodrošināta personu sensitīvo datu aizsardzība un drošība. 4. Valdības vadītājs nav kontrolējis, un Veselības ministrija ilgstoši nav sniegusi atskaiti par politikas ieviešanas progresu.
Par elektronisko dokumentu saņemšanas un uzglabāšanas infrastruktūru – revīzija Nr.2.4.1-5/2015 “Vai arhīvā tiek nodrošināta elektronisko dokumentu glabāšana?”	1. Nav skaidras vīzijas, kas veido Latvijas nacionālo dokumentāro mantojumu, lai resursus koncentrētu uz svarīgāko dokumentu atlasīšanu un uzglabāšanu. 2. Atbildīgās institūcijas ir atstājušas novārtā ieviešanas koordinācijas jautājumu. 3. Ieviešana ir ieilgusi, un informācijas sistēmas iespējas netiek izmantotas, tādējādi samazinot iespējamo atdevi no to izstrādē ieguldītajiem resursiem.
Par Biometrijas datu apstrādes sistēmas un Kriminālprocesa informācijas sistēmas izveidi un lietošanu – revīzija Nr.2.4.1-10/2014 “Biometrijas pasu izsniegšanas procesa un to atbalstošo informācijas sistēmu darbības efektivitāte” ⁸⁶³	1. Pasūtītā un izstrādātā funkcionalitāte netika izmantota pilnvērtīgi, kavējot valsts iestāžu saziņu ar iedzīvotājiem. 2. Programmatūra, kas iegādāta, lai analizētu un uzraudzītu personu apliecināto dokumentu izsniegšanu, un ir jutīga pret krāpšanās riskiem, netika izmantota. 3. Informācijas sistēmās iekļauto datu kvalitāte ir zema, pārkāpjot fizisko personu datu aizsardzības normas. 4. Lieki resursi tiek tērēti datu uzglabāšanai divās vienas ministrijas informācijas sistēmās un neierobežoti ilgu laiku.
Par E-pārvaldes portfeli – revīzija Nr.5.1-2-23/2009 “Projekta “E-pārvaldes portfelis” realizācijas efektivitātes un atbilstības normatīvajiem aktiem un tiesiskajam regulējumam novērtējums”	Valstī nav vienkopus uzskaitīta informācija par dažādās nozarēs realizētajiem un plānotajiem IKT projektiem, izņemot projektus, kas ir saistīti ar ERAF līdzfinansējumu.

6.pielikums. Ministru prezidenta Māra Kučinska Valdības rīcības plānā⁸⁶⁴ ietvertie pasākumi par atsevišķu nozaru lielo projektu uzraudzību.

Dekl. dotā uzd. Nr.	Pasāk. Nr.	Deklarācijā dotais uzdevums	Rīcības plāna pasākums	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Pasākuma īstenošanas gaita uz 2017.gada 1.jūliju
018.	18.1.	Veiksim centralizētu lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas pārraudzību, lai veicinātu šo projektu savlaicīgu un kvalitatīvu īstenošanu	Sagatavot ziņojumu MK par Latvijas dzelzceļa tīkla elektrifikācijas projekta attīstības gaitu, pamatojot izvēlēto risinājumu, iekļaujot informāciju par izvērtētu ietekmi uz valsts budžetu un tarifiem, t.sk. saistībā ar AS "Pasažieru vilciens" saistītām darbībām un saistītām papildu izmaksām, kā arī informāciju par projekta pārvaldības struktūru.	30.06.2016.	SM	Izpildīts. Informatīvais ziņojums "Par lielā projekta "Latvijas dzelzceļa tīkla elektrifikācija" sagatavošanas progresu, izmaksu un ieguvumu analīzes rezultātiem un projekta īstenošanas risinājumiem" izskatīts MK 17.01.2017. sēdē (prot. Nr.3, 39.§).
018.	18.2.	Veiksim centralizētu lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas pārraudzību, lai veicinātu šo projektu savlaicīgu un kvalitatīvu īstenošanu.	Izveidot lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas uzraudzības mehānismu un uzsākt tā darbību	31.12.2016.	VK	30.09.16. Ministru prezidentam iesniegts piedāvājums lielo stratēģiskās attīstības projektu īstenošanas uzraudzības mehānismam un uzraudzības metodikas projekts.
021.	21.1.	Izveidosim stabilu, prognozējamu un ilgtspējīgu transporta infrastruktūras finansējuma modeli	Izstrādāt autoceļu infrastruktūras uzturēšanas un attīstības finansēšanas modeļa priekšlikumu.	31.08.2016.	SM	1. Izpildīts. Satiksmes ministrijas izveidotā ekspertu darba grupa ceļu veiktspējas nodrošināšanai ir izstrādājusi vairākus priekšlikumus un 10.08.2016. sanāksmē prezentēja šādus iespējamus rīcības virzienus: 1) valsts, pašvaldību un komersantu ceļu tīkla kopēja izvērtēšana; 2) ceļu fonda kā speciālā budžeta atjaunošana; 3) aizņēmums ceļu pārbūvei un atjaunošanai; 4) ceļa lietotāju maksājumiem piesaistīta finansējuma modelis; 5) nodokļu un nodevu pārskatīšana transportlīdzekļu jomā; 6) valsts kapitālsabiedrību, kuras veic valsts deleģētu uzdevumu, peļņas novirzīšana deleģētā uzdevuma veikšanai. 2. Izpildīts. Satiksmes ministrija izvērtēja Ekspertu grupas izstrādātos priekšlikumus un sagatavoja Informatīvo ziņojumu par autoceļu finansēšanas modeli un Valsts autoceļu sakārtošanas programmu 2014.–2023.gadam un MK sēdes protokollēmuma projektu, kā arī atbildes vēstuli Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai, kas tika izskatīti MK 20.12.2016. sēdē. MK uzdeva SM sadarbībā ar FM līdz 31.08.2017. sagatavot un iesniegt izskatīšanai MK informatīvo ziņojumu par iespējamību piesaistīt papildu finansējumu ceļu uzturēšanai, pārbūvei un atjaunošanai

Dekl. dotā uzd. Nr.	Pasāk. Nr.	Deklarācijā dotais uzdevums	Rīcības plāna pasākums	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Pasākuma īstenošanas gaita uz 2017.gada 1.jūliju
						papildus valsts budžetā paredzētajam finansējumam (piemēram, izmantojot publiskās un privātās partnerības finansēšanas modeli), ievērojot fiskālās disciplīnas nosacījumus. KPMG ir iesniedzis LVC izvērtējumu par iespējām finansēt autoceļus, un LVC, pamatojoties uz KPMG izvērtējumu, gatavo informatīvo ziņojumu. Pēc ziņojuma sagatavošanas tas tiks nosūtīts saskaņošanai FM.
021.	21.2.	Izveidosim stabilu, prognozējamu un ilgtspējīgu transporta infrastruktūras finansējuma modeli	Izstrādāt lietošanas infrastruktūras attīstības plānu un sagatavot daudzgadu līguma projektu starp valsti un dzelzceļa infrastruktūras pārvaldītāju par dzelzceļa infrastruktūras uzturēšanu un attīstību	31.12.2017.	SM	1. Informatīvā ziņojuma izstrādes pabeigšana plānota pēc tam, kad tiks atrisināts jautājums par jauna ritošā sastāva iepirkuma nosacījumiem. Informatīvais ziņojums "Par pasažieru pārvadājumu pa dzelzceļu nodrošināšanu" izskatīts MK 13.06.2017. sēdē (protokols Nr.30 61.§), ar kuru Satiksmes ministrija informē par PV plānotā iepirkuma ietekmi uz vispārējās valdības sektora budžeta bilanci pirms iepirkuma otrās kārtas izsludināšanas. 2. Pilnveidotais Indikatīvās dzelzceļa infrastruktūras attīstības plāna projekts tika prezentēts Latvijas Tranzīta biznesa asociācijas 15.05.2017. sēdē. SM tika aicināta papildināt plāna projektu, ņemot vērā Dzelzceļa likumā noteikto pienākumu valstij nodrošināt infrastruktūras pārvaldītāja finanšu līdzsvaru. Pēc priekšlikumu sagatavošanas pilnveidotais plāns jūlijā tiks iesniegts saskaņošanai ministrijām un citām ieinteresētajām pusēm. 3. Līgumu paredzēts izstrādāt, balstoties uz Publiskās lietošanas dzelzceļa infrastruktūras attīstības plānu. Notiek daudzgadu līguma projekta apspriešana ar iesaistītajām pusēm.
056.	56.1.	Plānosim lielo būvniecības projektu savlaicīgu un sabalansētu īstenošanu, mazinot cenu svārstību un nozares pārkaršanas riskus nākotnē.	Apkopot un publiskot informāciju par plānotajiem publiskajiem lielajiem būvniecības iepirkumiem un sadarbībā ar nozaru ministrijām nepieciešamības gadījumā veikt korekcijas publisko būvniecības projektu plānošanā.	31.01.2017. 31.01.2018.	EM	EM: Izpildīts plānotais 2017.gadam, izpilde turpinās. Pēc Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas uzaicinājuma EM pārstāvis komisijas 21.12.2016. sēdē iepazīstināja deputātus un klātesošos ministriju pārstāvjus ar informācijas apkopojumu un EM secinājumiem. Informatīvais ziņojums "Par plānotajiem publiskajiem lielajiem būvniecības iepirkumiem, sagaidāmajām investīcijām būvniecībā, nepieciešamo resursu pieejamību un ietekmi uz tirgus cenu, būvniecības kvalitāti un tirgus pārkaršanas risku" 16.03.2017. iesniegts Valsts kancelejā. MK sēdē netika skatīts, 30.03. ievietots e-portfelī un MK locekļiem izsūtīts zināšanai (2017-TA-289). Ziņojums publicēts EM mājaslapā. Tā pielikumā "Publiskā iepirkuma regulējuma kārtībā realizējamie būvdarbi, 2017.–2020.gada periodam, euro (Iestāžu dati)" apkopota informācija par plānotajiem būvniecības projektiem. IeM: Informācija par aģentūrā plānotajiem lielākajiem iepirkumiem, tajā skaitā arī būvniecības jomā, tiek publicēta aģentūras mājaslapā internetā pēc ikgadējā iepirkumu plāna apstiprināšanas. Minētā informācija ikreiz pēc iepirkumu plāna papildināšanas arī tiek aktualizēta.

7.pielikums. FDP sniegtie skaidrojumi, viedokļi un ieteikumi par FDL noteiktajiem principiem.

FDP skaidrojums par FDL noteikto taupības principu

Taupības princips – pieejamie resursi izmantojami lietderīgi un efektīvi.	Skaidrojums 1. Regulāri efektivitātes novērtējumi un detalizēta izdevumu pārskatīšana, lai lietderīgi izmantotu budžeta līdzekļus^{865,866}. 2. Finansējuma piešķiršanai ir jābūt balstītai uz efektivitātes novērtējumu un skaidri definētiem rezultātiem rādītājiem⁸⁶⁷. 3. Ar ieņēmumiem no pagaidu pasākumiem nedrīkst finansēt bāzes izdevumus⁸⁶⁸.
	Viedoklis 1. Padomei ir bažas saistībā ar deficīta finansējuma izmantošanu un izdevumu plānošanu veselības aprūpes nozarē, kas būtu jārisina strukturālo reformu izstrādes un īstenošanas procesā. [...] Papildu finansējumam un reformām jābūt vērstām uz pašreizējo nepilnību labošanu, lai radītu ilgtspējīgu publiski finansēto veselības sistēmu⁸⁶⁹. 2. Visaptveroša izdevumu pārskatīšana ļautu efektīvāk izmantot ierobežotos finanšu resursus. [...] Šāds solis dotu ietaupījumus, kuri varētu tikt novirzīti kritiskām vajadzībām.⁸⁷⁰ 3. Izskatot Valdības apstiprinātās jaunās politikas iniciatīvas, Padome vērš uzmanību, ka vairāki pagaidu vai vienreizēji ieņēmumu pasākumi (piemēram, 34,2 miljonu ieņēmumi no transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un 20 miljoni no konfiscēto preču pārdošanas) tiek izmantoti, lai finansētu pastāvīgos izdevumus, tai skaitā atalgojumu. Padome iebilst pret šādu praksi, jo tādējādi tiek atlikts uzdevums izstrādāt ilgtspējīgus ieņēmumu pasākumus vai ierobežot neefektīvus izdevumus⁸⁷¹.
	Ieteikumi 1. Uzlabot veselības aprūpes sistēmas efektivitāti un ilgtspēju, optimizējot finansējumu sadali ar mērķi uzlabot sabiedrības kopējos veselības un grozāmās mirstības rādītājus.⁸⁷² 2. Jāapzina potenciālie ieņēmumu avoti un jāizvērtē izdevumu lietderība, lai uzlabotu veselības aprūpes pakalpojumu izmaksu efektivitāti, kas ļautu nepalielināt budžeta deficītu VTBI 2017./19. laikā un pēc tam.⁸⁷³

FDP skaidrojums par FDL noteikto uzkrājumu veidošanas principu

Uzkrājuma veidošanas princips – ja to ļauj ekonomiskā situācija, budžets tiek plānots un izpildīts ar pārpalikumu, kas savukārt ļauj segt nākotnes saistības ekonomiskās situācijas	Skaidrojums 1. Padome pieņem FM viedokli, ka FDL var konstatēt nelielas neatbilstības starp uzkrājuma veidošanas principa formulējumu un vidēja termiņa mērķi 0,5% no IKP apmērā⁸⁷⁴. 2. FDL paredz ekonomiskā ciklā sabalansētu budžetu⁸⁷⁵. 3. Piemērot apdomīgas budžeta deficīta plānošanas praksi zem normatīvajos aktos atļautā maksimālā līmeņa⁸⁷⁶.
	Viedoklis 1. Tendence nesamazināt valsts parāda līmeni un pat palielināt (2018. gadā par 2% no IKP) ietekmē ekonomisko drošību un, palielinot risku, ka būs jāaizņemas ar augstākām procentu likmēm, samazina pieejamo fiskālo telpu.⁸⁷⁷

pasliktināšanās vai budžeta neizpildes gadījumā.	Ieteikumi 1. Arī nākotnē nepieciešams ievērot atbildīgu fiskālo politiku. Padome aicina Valdību apsvērt apdomīgas budžeta deficīta plānošanas praksi zem normatīvajos aktos atļautā maksimālā līmeņa, tādā veidā nodrošinot lejupvērstu valsts parāda tendenci un līdz ar to labāku fiskālo pozīciju, lai pārdzīvotu potenciālu finanšu un ekonomikas krīzi nākotnē.⁸⁷⁸ 2. Nepiekrīst veselības aprūpes sistēmas reformas atkāpei. Reformai vēl aizvien nav izstrādāts ieviešanas monitoringa ietvars un Padome aicina valdību reformu neīstenot, piemērojot deficīta finansējuma praksi. Padome uzskata, ka atkāpe no VTM nepārkāpj Regulas (EK) 1175/2011 5. pantu, bet neatbilst FDL principiem⁸⁷⁹.

FDP skaidrojums par FDL noteikto pretcikliskas fiskālās politikas principu

Pretcikliskas fiskālās politikas princips —tāda fiskālā politika, kas darbojas pretēji ekonomikas cikla tendencēm, proti, ekonomikas cikla augšupejas fāzē tiek realizēta ierobežojoša, bet lejupslīdes fāzē — stimulējoša fiskālā politika.	Skaidrojums: 1. Valdībai ekonomiskās izaugsmes periodā jāveido budžets ar pārpalikumu un ka deficīts ir pieļaujams tikai gadījumā, ja ekonomiskā attīstība ir zem potenciāla.⁸⁸⁰
	Viedoklis: 1. Padome norāda, ka FDL neparedz atkāpes no valdības finanšu bilances mērķa sakarā ar strukturālo reformu ieviešanu. Šī Padomes nostāja nav pretrunā ar nepieciešamību veikt efektīvas strukturālās reformas, kas veicinātu izaugsmi un kāpinātu ekonomikas potenciālu ilgtermiņā.⁸⁸¹ 2. Fiskālās disciplīnas likumā iekļautie fiskālie nosacījumi tika ieviesti, lai ierobežotu budžeta deficītu, kas ir primārais valsts parāda pieauguma cēlonis.⁸⁸² 3. Attiecībā uz fiskālās bilances samazinājumu saistībā ar veselības jomas strukturālo reformu, Padome vērš uzmanību par šāda samazinājuma neatbilstību FDL noteiktajam. Padome uzskata, ka valdības prioritāšu, it īpaši aizsardzības jomas, finansēšanai nepieciešamie resursi jāatrod veicot efektīvu pasākumus budžeta ieņēmumu palielināšanai vai samazinot citus – mazākas prioritātes izdevumus.⁸⁸³ Padome nesaskata piedāvātā lēmuma attiecībā uz deficīta palielināšanu saistībā ar veselības aprūpes izdevumu bāzu palielināšanu un JPI atbilstību FDL.⁸⁸⁴
	Ieteikumi: 1. Padome uzskata, ka strukturālo reformu ieviešana ir būtiska visās Latvijas tautsaimniecības jomās, taču reformu ieviešana nebūtu jāveic, palielinot deficītu.⁸⁸⁵ 2. Padome ierosina finansējumu aizsardzības budžetam palielināt, kāpinot budžeta ieņēmumus un nepasliktinot budžeta bilanci. Padome šī vienreizējā pasākuma formulējumu neatzīst kā atbilstošu vienreizējo pasākumu kritērijiem atbilstoši Regulas Nr. 1175/2011 5. pantā noteiktajam.⁸⁸⁶

FDP skaidrojums par FDL noteikto stabilitātes principu

Stabilitātes princips – finanšu politika ir paredzama un pēctecīga, un tādējādi tā veicina ekonomikas attīstību un	Skaidrojums 1. Finanšu politika gan izdevumu, gan ieņēmumu jomā ir paredzama un pēctecīga – politikas prioritātes un strukturālo reformu plāni ir jāuzrāda Ietvara likumā.
	Viedoklis 1. Padome norāda, ka politikas prioritātes un strukturālo reformu plāni būtu precīzāk jāatspoguļo izdevumu aprēķinos visam VTBI periodam, tādējādi paaugstinot ticamību vidēja termiņa izdevumu aplēsēm.⁸⁸⁷
	Ieteikumi 1. Strādājot pie ieņēmumu palielināšanas, būtu jāapsver veidi, kā kāpināt ieņēmumus no tirgu

finanšu stabilitāti.	nekroplojošiem nodokļiem, kā arī pasākumus, kas mazinātu izvairīšanos no nodokļiem. Šāda pieeja ļautu veidot stabilu un paredzamu ieņēmumu politiku, kas sekmētu izaugsmi un nepalielinātu slogu cilvēkiem, kuri nodokļus jau maksā.⁸⁸⁸ 2. Pilnveidot vidējā termiņa budžeta plānošanu, pilnībā iekļaujot reformu plānus VTBI⁸⁸⁹.

FDP skaidrojums par FDL noteikto ilgtspējīgas fiskālās politikas principu

Ilgspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā.	Skaidrojums 1. Ir nepieciešama ilgtspējīga ieņēmumu plānošana, lai turpinātu nodrošināt valdības funkciju īstenošanu un sabiedriskos pakalpojumus iecerētajā līmenī, vienlaikus nepasliktinot budžeta bilanci un nepalielinot valsts parādu. 2. Ir jānodrošina pietiekama pakalpojumu pieejamība finansiāli ilgtspējīgā veidā.
	Viedoklis 1. Lai gan Latvijas valsts parāds joprojām ir “drošs”, konsekventa deficīta budžeta prakse un darbaspēka sarukums ilgtermiņā var apdraudēt fiskālo ilgtspēju⁸⁹⁰ un ņemot vērā pašreizējās demogrāfiskās projekcijas, prognozes par vāju ekonomisko izaugsmi, zemu valdības ieņēmumus un deficīta budžeta tradīciju, Latvija var saskarties ar valsts parāda ilgtspējas problēmām.⁸⁹¹ 2. Lai gan Fiscal sustainability report apgalvots, ka Latvijai īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā novērojams zems ar fiskālo ilgtspēju saistītais risks, šāds vērtējums bija balstīts uz noteiktiem pieņēmumiem (European Commission 2016a). No parāda ilgtspējas analīzes viedokļa vidējā termiņā risks bija zems. Proti, Latvijai netika prognozētas ilgtspējas problēmas, bet tas ir atkarīgs no tā, vai tiks saglabāta 2017. gadā sasniegtā primārā bilance⁸⁹². 3. Atļauja novirzīties no VTM, lai finansētu reformas īstenošanu veselības aprūpes nozarē attiecas uz periodu no 2017. līdz 2019. gadam, bet vajadzība pēc finansējuma saglabāsies arī turpmākajos gados. Padome iepriekš ir rekomendējusi valdībai izstrādāt fiskāli ilgtspējīgu pieeju publiski finansētai veselības aprūpei. Padome atkārtoti uzsver nepieciešamību izstrādāt reformas veselības aprūpes nozarei, kuras būtu iespējams īstenot, nepaļaujoties uz deficīta pieaugumu.⁸⁹³ 4. Lai turpinātu nodrošināt valdības funkciju īstenošanu un sabiedriskos pakalpojumus iecerētajā līmenī, vienlaikus nepasliktinot budžeta bilanci un nepalielinot valsts parādu, būs nepieciešama ilgtspējīga ieņēmumu plūsma. Visi nodokļu reformas priekšlikumi, jo īpaši tie, kas saistīti ar nodokļu likmju samazināšanu un nodokļu bāžu sašaurināšanu, būtu jāpapildina ar ilgtermiņa izmaksu-ieguvumu analīzi, kā arī novērtējumu par ietekmi uz deficītu un valsts parādu vismaz 20 gadu perspektīvā.⁸⁹⁴
	Ieteikumi 1. Ir jāpieņem lēmums attiecībā uz valdības lomu veselības aprūpes nodrošināšanā un finansēšanā, lai nodrošinātu pietiekamu pakalpojumu pieejamību finansiāli ilgtspējīgā veidā [...] Īstenojot reformas veselības aprūpes jomā, valdībai ir nepieciešams ņemt vērā šos faktorus, izstrādājot regulējumu attiecībā uz izdevumu saistībām, fiskālo ilgtspēju un tiesībām uz valsts finansētu veselības aprūpi.⁸⁹⁵ 2. Ilgtspējīga ieņēmumu plūsma būs nepieciešama, lai, samazinoties ārvalstu finansiālajai palīdzībai, varētu turpināt nodrošināt valdības funkcijas un sabiedriskos pakalpojumus iecerētajā līmenī.⁸⁹⁶

FDP skaidrojums par FDL noteikto paaudžu savstarpējās atbildības principu

Paaudžu savstarpējās	Skaidrojums 1. Lai nodrošinātu principa ieviešanu, deficīts ir jāizmanto, lai īstenotu reformas, no kurām

atbildības princips – fiskālajā politikā tiek ņemta vērā tās finansiālā ietekme uz sabiedrību gan šobrīd, gan nākamajās paaudzēs.	iegūs arī nākamās paaudzes, ne tikai bāzes izdevumu segšana. 2. Fiskālā politika jāplāno tā, lai nepasliktinātu valdības budžeta bilanci un nepalielinātu parāda nastu nākamajām paaudzēm.
	Viedoklis 1. Lai gan Latvijas valsts parāds ir salīdzinoši zems, procentu maksājumi apgrūtina būtisku valdības funkciju finansēšanu pietiekamā līmenī (piemēram, veselības aprūpes) un deficīta finansējums reti tiek izmantots, lai īstenotu reformas, kuru pozitīvo ietekmi izjutīs arī nākamās paaudzes. Bet viņiem būs jānomaksā rēķins. ⁸⁹⁷ 2. Pētījums Buchanan and Wagner uzsver, ka lēmums aizņemt, nevis paaugstināt nodokļus, lai finansētu izdevumus, ir politiskas izvēles jautājums. Piemēram, deficīta finansējumu nav ieteicams izmantot, lai finansētu tekošos izdevumus, jo izdevumu nasta tiek uzlikta nākamajām paaudzēm. Situācija ir atšķirīga attiecībā uz projektiem ar ilgtermiņa pielietojumu (piemēram, infrastruktūra), jo nākamās paaudzes vienkārši maksās savu daļu. ⁸⁹⁸
	Ieteikumi 1. Padome rosina Valdību apsvērt pasākumus, kas nodrošinātu finansējumu veselības aprūpes nozarē, nepasliktinot valdības budžeta bilanci un nepalielinot parāda nastu nākamajām paaudzēm. ⁸⁹⁹

FDP skaidrojums par FDL noteikto atklātuma principu

Atklātuma princips – tiek nodrošināta publiski pieejama informācija par fiskālās politikas mērķiem, to sasniegšanas metodēm un rezultātiem.	Skaidrojums 1. Lai sekmētu atbalstu fiskālās politikas mērķiem un to sasniegšanai, iesaistīt un savlaicīgi informēt sabiedrību un valsts pārvaldi par fiskālās politikas virzienu.
	Viedoklis 1. Caurspīdība ir viens no fiskālās politikas principiem, kas uzskaitīti FDL 4. pantā. Tas nozīmē, ka fiskālās politikas mērķiem, sasniegumiem un rezultātiem jābūt publiski pieejamiem. ⁹⁰⁰ 2. Mērķtiecīga un caurspīdīga pieeja, reformējot nodokļu sistēmu, mazinātu nenoteiktību. Līdz pēdējam brīdim ierobežojot piekļuvi nodokļu reformas ietekmes novērtējumam, tiek samazināta reformas procesa caurskatāmība un apgrūtina neatkarīgu novērtējumu. Izstrādājot, caurspīdīgi prezentējot izmaiņas nodokļu sistēmā un nodrošinot kvantitatīvu novērtējumu par ierosinātajām izmaiņām, valdība var sekmēt atbalstu to īstenošanai un saņemt vērtīgu atgriezenisko saiti. ⁹⁰¹
	Ieteikumi 1. Padome uzskata, ka analīzei, kas pamato fiskālā nodrošinājuma rezervei nepieciešamo summu, ir jābūt caurspīdīgākai. ⁹⁰²

8.pielikums. Fiskālās disciplīnas padomes 2014.–2016.gadu rekomendāciju progressa novērtējums atbilstoši Fiskālās disciplīnas padomes uzraudzības ziņojumiem⁹⁰³.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
Fiskālās politikas izaicinājumi				
1.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Ieviest strukturālo reformu plānu nodokļu sistēmai, skaidri norādot, kā tiks sasniegta nodokļu attiecība pret IKP 1/3 apmērā, sekmējot ekonomisko izaugsmi un vienlīdzību un paplašinot nodokļu bāzi.	Rekomendācija daļēji ņemta vērā: Saeimā tika atbalstīta nodokļu reformas pakete, kas mazina nodokļu slogu cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, taču ieņēmumu prognozes nenorāda, kā tiks sasniegta nodokļu attiecība pret IKP 1/3 apmērā.	Daļējs progress.
2.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Izstrādāt un īstenot efektivitāti veicinošas un fiskāli ilgtspējīgas reformas veselības aprūpes nozarē, nenovirzoties no budžeta deficīta mērķiem.	Rekomendācija daļēji ņemta vērā.	Daļējs progress.
3.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Uzlabot veselības aprūpes sistēmas efektivitāti un ilgtspēju, optimizējot finansējumu sadali ar mērķi uzlabot sabiedrības kopējos veselības un grozāmās mirstības rādītājus.	Progressa nav. Veselības ministrijai piešķirti papildu līdzekļi. Lai gan finansējums tiks izmantots, lai uzlabotu sabiedrības veselības rādītājus, ir maz ticams, ka šiem pasākumiem būs pozitīva ietekme uz veselības aprūpes sistēmas efektivitāti un ilgtspēju.	Progressa nav.
4.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Identificēt problēmas un apstiprināt pasākumus, kas ierobežo ilgtermiņa riskus attiecībā uz speciālo budžetu, ņemot vērā demogrāfiskās tendences, situāciju darba tirgū, politikas izmaiņu ietekmi un vēsturiskās novirzes no budžeta izdevumu prognozēm.	Rekomendācija daļēji ņemta vērā: Fiskālo risku deklarācijā norādīts, ka tika uzlabota prognožu kvalitāte, lai mazinātu novirzes no speciālā budžeta izdevumu prognozēm.	Daļējs progress.
5.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Veikt regulārus efektivitātes novērtējumus un detalizētāku izdevumu pārskatīšanu, lai efektīvāk izmantotu budžeta līdzekļus.	Rekomendācija daļēji ņemta vērā: 2017. gadā tika veikta izdevumu pārskatīšana, kā rezultātā tika identificēti līdzekļi, kurus var izmantot citiem mērķiem, taču padziļinātā analīze, kas uzlabotu izdevumu efektivitāti, netika veikta.	Daļējs progress.
6.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Padome aicina līdz 2015. gada beigām ievērot piesardzīgu fiskālo politiku, paturot prātā iespējamo nepieciešamību veikt korekciju 0,5% no IKP apmērā būtisku noviržu gadījumā.	Vispārējās valdības budžeta bilance 2015. gadam ir 1,3% no IKP. Tas ir labāks rezultāts nekā prognoze, kas tika izmantota, plānojot 2016. gada budžetu. Skatīt sadaļu 3.1 plašākam izklāstam	Daļējs progress.
7.	2015.gada	1/3 nodokļu ieņēmumu pret IKP attiecības sasniegšanai ir	Ierobežots progress. Vairāki pasākumi, kas tika ieviesti 2017.	Ierobežots

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
	rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	jābūt galvenajam mērķiem, strādājot pie nodokļu politikas un administrēšanas stratēģijas; īpaša uzmanība jāpievērš ēnu ekonomikas mazināšanai, nodokļu iekasēšanas efektivitātei, kā arī nodokļu likmju pārvērtēšanai un atvieglojumu atcelšanai.	gada valsts budžeta veidošanas procesā, skar nodokļu nemaksāšanu un nodokļu atlaides. Darbs pie nodokļu politikas izstrādes sāksies 2017. gada sākumā. Jaunākais Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs norāda, ka 2015. gadā ēnu ekonomika Latvijā saruka par 2,2% punktiem no IKP.	progress.
8.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Apsvērt ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, veidojot nodokļu un politikas un administrēšanas stratēģiju; īpašu uzmanību jāpievērš nodokļu sloga palielināšanai ienākumiem no dividendēm, kā arī citiem ienākumiem, kuri netiek atkārtoti investēti.	Progresā nav.	Progresā nav.
9.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Palielināt budžeta ieņēmumus augsmei draudzīgā veidā, izmantojot īpašuma un vides nodokļu ieņēmumu potenciālu	Ierobežots progress. 2017. gada ieņēmumu prognozēs plānoti augstāki ieņēmumi no vides nodokļiem, bet īpašuma nodokļu ieņēmumu potenciāls netiek pilnībā izmantots.	Ierobežots progress.
10.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Likvidēt prasmju nevienlīdzību, uzlabojot izglītības kvalifikāciju profesionālo atbilstību, lai sekmētu Latvijas darbaspēka ilgtermiņa produktivitāti	Ierobežots progress. Atbalsts STEM (<i>science, technology, engineering, and mathematics</i>) nozarēm ir palielināts. Šeit var minēt 2016. gada 16. augustā pieņemto lēmumu, kas novirzīja 8,93 miljonus eiro 2017. gadā un 11,16 miljonus eiro 2018. un 2019. gadā. Ir palielināts atbalsts arodizglītībai, un nesen izdota publikācija uzsver, ka likumdošanā ir nostiprināta darbadevēju iesaiste. Ir palielināts finansējums un atbalsts pētniecībai un attīstībai – gan akadēmiskajā, gan privātajā sektorā. Tika ieviesta ilgi apspriestā pedagogu atalgojuma reforma. Šie soļi norāda, ka tiek risinātas dažas problēmas, kuras tika identificētas 2015. gada Uzraudzības ziņojumā.	Ierobežots progress.
11.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Sagatavot nodokļu politikas stratēģiju, vienlaikus ar Latvijas Stabilitātes programmas 2015.–2018.gadam izstrādi, kura ļautu efektīvi sasniegt Valdības mērķi – panākt nodokļu ieņēmumus 1/3 apmērā no IKP līdz 2018. gadam.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Ir palielinātas vairāku nodokļu likmes, iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme netiks samazināta, kā arī veikti pasākumi ēnu ekonomikas samazināšanai. Šīm darbībām ir potenciāls uzlabot nodokļu ieņēmumu apmēru no IKP, taču ir maz ticams, ka tiks sasniegts Valdības mērķis – panākt nodokļu ieņēmumus 1/3 apmērā no IKP līdz šīs Saeimas mandāta beigām. Nodokļu politikas stratēģija vēl nav izstrādāta , taču to ir plānots izdarīt 2016. gadā.	Progresā nav.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
12.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Izskatīt nodokļu bāzes paplašināšanas iespējas, tai skaitā, pievienotās vērtības nodoklī, kas varētu tikt vienlaicīgi papildināts ar pasākumiem, kas mazinātu likmes paaugstināšanas ietekmi uz sociāli neaizsargātiem iedzīvotājiem.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. VB un VTBI sagatavošanā iekļautie lēmumi paredz PVN bāzes paplašināšanu, apliekot dzīvokļu apsaimniekošanas pakalpojumus, tomēr, ņemot vērā Latvijas zemo efektīvo PVN likmi, Padome saskata joprojām neizmantotu PVN ienākumu potenciālu .	Ierobežots progress.
13.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Pastiprināt normatīvo regulējumu, kas paredz “ēnu” ekonomikas ierobežošanas pasākumus	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Ir uzlabota informācijas apmaiņa ar VID, kā arī pilnveidotas tehniskās prasības kases aparātiem. Vispārīgi iezīmēta ēnu ekonomikas apkarošanas stratēģija, taču vēl ir jāpanāk vienošanās par veicamajiem pasākumiem un tie jāietver plānos, novērtējot arī to sagaidāmo fiskālo ietekmi.	Daļējs progress.
14.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Izskatīt visu nodokļu atvieglojumu atcelšanas iespējas. Nodokļu sistēmas vienkāršošana, samazinot dažādo likmju un izņēmumu skaitu, atbalstītu Valsts ienākumu dienesta ikdienas darbu efektivitāti.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Paredzēts atcelt IIN atvieglojumus strādājošajiem.	Ierobežots progress.
15.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Izskatīt iespējas aizvietot iedzīvotāju ienākumu nodokļa (turpmāk – IIN) likmes samazinājumu ar IIN neapliekamā minimuma palielinājumu, tādējādi samazinot nodokļu slogu zemāk apmaksātajiem darbiniekiem, veicinot nodarbinātības legalizāciju un iedzīvotāju vēlēšanos atgriezties darba tirgū, nevis paļauties uz sociālajiem pabalstiem. Padome atbalsta plānus par progresīvā ar IIN neapliekamā minimuma ieviešanu	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Rekomendācija ieviesta. Iedzīvotāju ienākuma likme nav samazināta; ir paaugstināts neapliekamais minimums; tiek plānots diferencētā neapliekamā minimuma ieviešana.	Ieviests.
16.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Izskatīt iespējas īpašuma nodokļu palielinājumam kopā ar kadastrālo vērtību pārskatīšanu, kas ļautu uzlabot vienlīdzību ienākumu sadalījumā. Rezidentiem, kas ilgstoši dzīvo teritorijās ar augstu kadastrālo vērtību, būtu jāļauj kapitalizēt pieaugošo īpašumu nodokli, norēķināšanās par kuru varētu tikt atlikta līdz īpašuma pārreģistrēšanai.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Ir pieņemti vairāki lēmumi, kas skar kadastrālo vērtību noteikšanu, taču nekustamā īpašuma nodokļa ienākumu potenciāls nav pilnībā izmantots un veiktās izmaiņas neļaus sasniegt ES vidējo līmeni.	Progresā nav.
17.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Pārcelt atsevišķus valsts pārvaldes pakalpojumus uz privāto sektoru, tādējādi parādot skaidru stratēģiju samazināt sabiedrības izdevumus vidējā termiņā, piemēram, izpētīt iespēju lietot precīzāk mērķētus	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Saglabājas pretruna starp sabiedrības gaidām saņemt kvalitatīvus pakalpojumus no valsts un pašvaldību iestādēm no vienas puses un nevēlēšanos maksāt nodokļus pilnā likumā noteiktajā apmērā.	Progresā nav.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
		pabalstus un pakalpojumus, lai atbalstītu sabiedrības grupas, kurām īpaši vajadzīgs atbalsts un tādējādi palielinātu pabalstu un pakalpojumu efektivitāti.		
Fiskālo risku novērtējums un fiskālā nodrošinājuma rezerves atbilstība				
18.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Pieņemt zināšanai Valdības apstiprināto FRD, uzsverot fiskālā nodrošinājuma rezerves nepieciešamību un vajadzību apzināt visus fiskālo risku avotus.	2016.gadā nav komentāra par progresu.	Ieviests.
19.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Fiskālā nodrošinājuma rezervē iekļaut riskus, kas saistīti ar finanšu sektoru, jo tie pagātnē ir bijuši ar būtisku ietekmi. FRD būtu jāiekļauj arī riski, kas saistīti ar kapitāla pieprasījumu no Eiropas stabilitātes mehānisma, un to ietekme ir rūpīgi jāizvērtē.	FRD iekļauti riski, kas saistīti ar finanšu sektoru.	Ieviests.
20.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Uzlabot riska novērtējuma kvalitāti, ievācot informāciju par visa veida fiskālajiem riskiem un, ja iespējams, novērtēt tos kvantitatīvi, lai būtu pieejama drošicama prognoze par to iespējamo fiskālo ietekmi.	2016.gadā nav komentāra par progresu.	Daļējs progress.
21.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	FRD iekļaut detalizētāku konkrētu risku novērtēšanas aprakstu, lai neatkarīgas iestādes varētu labāk izvērtēt riskiem piešķirtās varbūtības.	2016.gadā nav komentāra par progresu.	Daļējs progress.
22.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Nodrošināt informācijas ievākšanu un apmaiņu, lai uzlabotu risku vadību un pilnveidotu procedūras, ar kurām savlaicīgi varētu novērst pēkšņu ietekmi uz fiskālo bilanci.	2016.gadā nav komentāra par progresu.	Daļējs progress.
23.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Atbalstīt Valdības fiskālo risku deklarāciju ar Padomes ierosinājumiem.	2015.gadā nav komentāra par progresu.	Progresu nav.
24.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Sniegt atbilstošu informāciju sabiedrībai par valdības atbildības ierobežojumiem un veicināt privātas apdrošināšanas iegādi uzņēmumiem un mājsaimniecībām, lai samazinātu fiskālos riskus, kas saistīti ar stihisko	Progresu ziņojums, 25.09.2015. Pozitīvi vērtējami soļi novirzīt Eiropas kopējo negadījumu kompensācijas no valsts budžeta pamatfunkcijām uz ES fondu finansējumu. Tomēr jāturpina virzīt privātā apdrošināšana nevis budžeta sloga palielināšana	Daļējs progress.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
		nelaimju un biznesa riskiem.	neparedzēto gadījumu kompensāciju dēļ.	
25.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Uzlabot risku vadību tām valsts kapitālsabiedrībām, kas klasificētas vispārējās valdības sektorā, lai nodrošinātu iespēju saņemt savlaicīgu informāciju par darbībām, kas var radīt ietekmi uz fiskālās bilances vadību.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Padome secina, ka gada laikā nav panākts būtisks progress valsts kapitālsabiedrību pārvaldīšanas uzlabošanā.	Progresā nav.
26.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Pārskatīt pašvaldību budžetu bilances realitāti ietvara likuma izstrādē ietvertajās prognozēs, ņemot vērā panāktās vienošanās sakarā ar pašvaldību aizņēmumu apmēru un līdzšinējās tendences.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Padome uzskata, ka riski pašvaldību budžetu pārvaldībā ir labi apzināti un vadīti . Apsveicama ir vienošanās par jaunu pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mehānismu.	Ieviests.
27.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Ierosināt izveidot fiskālā nodrošinājuma rezervi 2016. gadam 26,9 milj. eiro vai 0,1% no IKP un 2017. gadam par 37,3 milj. eiro vai 0,13% no IKP apmērā	Progresā ziņojums, 25.09.2015. FDL nosaka prasību veidot fiskālās drošības rezervi sākot ar 2016.gadu. Diemžēl veidojot VTBI, tika pieņemts lēmums rezerves veidošanu atlikt līdz 2017. gadam. Nepieciešama cieša Padomes un Valdības sadarbība fiskālo risku apzināšanā un to fiskālās ietekmes kvantificēšanā, fokusējoties uz pasākumiem, kuri varētu samazināt fiskālos riskus.	Daļējs progress.
Makroekonomikas apskats un izlaižu starpības				
28.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Uzsākt nacionālās produktivitātes padomes izveidi, lai veicinātu attīstību un izaugsmi veicinošas politikas īstenošanu	Rekomendācija ņemta vērā. Valdība 2017. gada laikā ir rīkojusi divas diskusijas/seminārus šajā tēmā un ir uzsākusi praktisko darbu šādas padomes izveidē.	Ieviests.
29.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Lai veicinātu attīstību vidējā un ilgā termiņā, nepieciešams īstenot potenciālo izaugsmi atbalstošas strukturālās reformas, īpašu uzmanību pievēršot problēmjautājumiem par darbaspēka samazinājumu, neaktīvo investīciju sektoru un ekonomiski aktīvo iedzīvotāju prasmju un spēju neatbilstību darba tirgus prasībām	2016.gadā nav komentāra par progresu.	Progresā nav.
30.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Izstrādāt jutīguma analīzi gadījumam, ja nominālais IKP nesasniedz prognozēto līmeni, ieskicējot ietekmi uz nodokļu ieņēmumu apjomu un aprēķinot nepieciešamo izdevumu samazinājumu, lai nenovirzītos no VTMI.	Likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" paskaidrojumu sadaļa 1.5. Jūtīguma analīze 61.-63.lpp.	Ieviests.
31.	2015.gada rekomendāciju	Padome kopumā atbalsta VTBI fiksētās FM makroekonomikas prognozes kā pamatu 2016. gada valsts	Rekomendācijas a daļa ieviesta, likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" paskaidrojumu sadaļa 1.5. ir aprakstīta	Daļējs progress.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
	progress, 2016.gada novērtējums	budžeta izstrādei un VTBI 2016./18. gadiem izstrādei. Vienlaikus Padome rosina FM: a) izstrādāt izvērstāku jutīguma analīzi makroekonomikas scenārijam; b) balstoties uz jutīguma analīzes rezultātiem, izstrādāt rezerves plānu gadījumam, ja budžeta ieņēmumi nesasniedz plānotos apjomus.	jūtīguma analīze 59.-61.lpp.	
32.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Aicināt FM sagatavot plašāku skaidrojumu par izlaižu starpību aprēķiniem, tai skaitā par ekonomisko būtību svarīgākajiem pieņēmumiem.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Padome līdz 2015. gada 31. decembrim izstrādās priekšlikumus oficiālo makroekonomisko prognožu apstiprināšanas ietvaram. Sagatavots detalizēts skaidrojums par izlaižu starpības aprēķiniem, kas tika nosūtīts FDP 18.08.2017.	Ieviests.
33.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Aicināt FM paskaidrot fiskālās politikas otrā principa, t.i. uzkrājumu veidošanas ievērošanu, saskaņā ar kuru budžets jāveido un jāizpilda ar pārpalikumu pozitīvas izlaižu starpības apstākļos, lai nodrošinātu ekonomikas cikla laikā sabalansētu budžetu, ja to ļauj ekonomiskā situācija.	Padomes atbilde, 26.01.2015. Padome vērš uzmanību, ka FDL var konstatēt nelielas neatbilstības starp uzkrājuma veidošanas principa formulējumu un vidēja termiņa mērķi 0,5% no IKP apmērā. Progresā ziņojums, 25.09.2015. Padome sadarbībā ar FM strādās pie fiskālās politikas rezultātu izvērtēšanas kārtības, lai veicinātu atbildīgas fiskālās disciplīnas ievērošanu gan sagatavojot VB un VTBI projektus, kā arī izpildot budžeta plānus.	Daļējs progress.
34.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Plānot rezerves fiskālajā telpā tālākajos Vidēja termiņa budžeta ietvara 2015.–2017. gadam likuma projekta gados, lai spētu adekvāti reaģēt uz mainīgo situāciju un realizēt Valdības prioritātes, ņemot vērā, ka 2015. gada un 2016. gada fiskālā telpa faktiski jau bija izsmelta pirms budžeta procesa uzsākšanas.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. MK ir pieņēmis lēmumu 2016. gadā fiskālā nodrošinājuma rezervi neveidot , bet 2017. un 2018. gados rezervi veidot 0,1% apmērā no IKP. Padome vērtēs fiskālos riskus un sadarbosies ar Valdību, lai panāktu risku samazināšanos.	Daļējs progress.
35.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Pievienot Gadskārtējā budžeta un Ietvara likumu projektiem paskaidrojumu par plānotajām strukturālajām reformām, lai veicinātu ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un efektīvāku budžeta resursu izlietojumu.	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Padome uzskata, ka papildu budžeta līdzekļu piešķiršana kritiskajās nozarēs – izglītība, veselības aprūpe, arī tieslietas – var notikt tikai saistībā ar konkrētiem strukturālo reformu plāniem, vērtējot ieguldījumu sabiedrības izglītības, veselības, kā arī tiesiskas valsts pamatu stiprināšanā un izmaksu efektivitātes uzlabošanā.	Progresā nav.
Skaitlisko fiskālo nosacījumu izpildes novērtējums				
36.	2016.gada	FM veikt retrospektīvu fiskālo nosacījumu novērtējumu	Progresā nav.	Progresā nav.

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
	rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	FDL 11.panta nozīmē laika periodam kopš 2013. gada, ņemot vērā faktiskos makroekonomiskos un fiskālos rādītājus.		
37.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	FM vajadzētu izstrādāt strukturālās bilances retrospektīvās novērtēšanas un korekcijas mehānisma procedūras sadarbībā ar Padomi.	Ierobežots progress. FRD ietver arī VTM retrospektīvo novērtējumu, kā arī fiskāli nosacījumi ir pārreķināti, ievērojot no FM saņemto aktuālo informāciju. Tomēr vēl aizvien ir iespējas pilnveidei salīdzinājumam starp nacionālo un EK metodoloģiju attiecībā uz fiskālajiem nosacījumiem un korekcijas mehānismu.	Ierobežots progress.
38.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Atbilstoši fiskālo nosacījumu novērtējumam par VTBI 2017./19. projektu, Padome rekomendē VTBI izstrādes un ieviešanas gaitā sekojošo: 1) Padome nepiekrīt FM viedoklim, ka 2017. gada izdevumu griesti jānosaka atbilstoši pārmantojamības nosacījumu un uzskata, ka 2017. gadam jāpiemēro bilances nosacījums; 2) Padome neatbalsta novirzi no VTM saistībā ar veselības reformas īstenošanu, jo tā ir pretrunā ar FDL noteiktajiem principiem un rekomendē to izslēgt no fiskālo nosacījumu un valdības izdevumu griestu aprēķina; 3) 2017. gada strukturālā balance jāuzlabo par 30,1 milj. eiro (0,1% no IKP), 2018. gadam par 111,6 milj. eiro (0,4% no IKP) un 2019. gadam par 148,1 milj. eiro (0,5% no IKP).	Progresā nav.	Progresā nav.
39.	2016.gada rekomendāciju progress, 2017.gada novērtējums	Padome aicina Valdību apsvērt apdomīgas budžeta deficīta plānošanas praksi zem normatīvajos aktos atļautā maksimālā līmeņa, tādā veidā nodrošinot lejupvērstu valsts parāda tendenci un līdz ar to labāku fiskālo pozīciju, lai pārdzīvotu potenciālu finanšu un ekonomikas krīzi nākotnē.	Progresā nav.	Progresā nav.
40.	2015.gada rekomendāciju progress, 2016.gada novērtējums	Padome rekomendē FNR nepieciešamo finanšu resursu piešķiršanu uzskatīt par pasākumu, kas ir saistīts ar skaitlisko fiskālo nosacījumu mērķu noteikšanu un kas ir ietverts maksimālo izdevumu griestu aprēķinā sākot ar 2017. gadu	Rekomendācija ņemta vērā. Fiskālā nodrošinājuma rezerve noteikta vienlaikus ar fiskālās telpas lēmumu.	Ieviests.
41.	2014.gada	Noslēgt sadarbības protokolu ar Finanšu ministriju	Progresā ziņojums, 25.09.2015. 2015.gada 27.janvārī (līdz	Ierobežots

Nr.	Gads	Rekomendācija	Komentāri	Vērtējums
	rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	(turpmāk – FM) par informācijas apmaiņu un sadarbību fiskālās disciplīnas uzraudzības jomā.	2015.gada 27.februārim) Padome veica aptauju par Valdības rīcības plāna projektā minēto aktivitāšu fiskālo ietekmi un š.g. 9.aprīlī sniedza kopsavilkumu, vēršot uzmanību, ka Valdības rīcības plāna pasākumiem nav reālu finansēšanas avotu. Visas iesaistītās iestādes sniedza informāciju, izņemot Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, kas lūdza papildu metodoloģiju šīs informācijas precīzākai apkopošanai. Regulāras informācijas apmaiņas veicināšanai 2015.gada 13.maijā un 17.augustā FDP lūdza FM virkni regulāro ziņojumu un atskaišu savas darbības nodrošināšanai. Padome saņēma gan atbildes vēstules no FM un Valsts kases, gan arī pieprasīto informāciju. Datu apmaiņas uzlabošana tiks turpināta arī nākamajos periodos. Paredzot iespēju Padomes sekretariātā algot makroekonomikas ekspertu, Padome nākamā gada VTBI izstrādes procesā uzsāks neatkarīgu makroekonomisko prognožu un izlaižu starpību novērtējumu	progress.
42.	2014.gada rekomendāciju progress, 2015.gada novērtējums	Sagatavot pasākumus budžeta bilances mērķa sasniegšanai 2015. gadā un atbilstošām korekcijām 2016. gada ikgadējā budžeta plānos, lai izvairītos no sekām, kuras iestāsies Fiskālās disciplīnas likuma (turpmāk – FDL) 11. panta noteikumu rezultātā, lai kompensētu trīs gadu laikā uzkrāto budžeta bilances mērķa neizpildi, kurai pārsniedzot 0,5% no IKP jāparedz budžeta bilances mērķa palielināšana (sagaidāma budžeta bilances mērķa neizpilde 2014. gadā par 0,3% no IKP).	Progresā ziņojums, 25.09.2015. Atbilstoši FDL Pārejas noteikumu 7.punktam faktiskās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances un minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances starpību sāk aprēķināt par 2013. gadu, un pirmo aprēķinu FM veic līdz 2014. gada 1. decembrim. Atbilstoši teiktajam VTBI 2016./18. projektam pievienotajā Fiskālo risku deklarācijā uzkrātā novirze 2015. gadam veido – 0,4%. Padome aicina līdz 2015. gada beigām ievērot piesardzīgu fiskālo politiku , paturot prātā iespējamo nepieciešamību veikt korekciju 0,5% no IKP apmērā būtisku noviržu gadījumā.	Progresā nav.

9.pielikums. Raksturojošs piemērs budžeta veidošanai, to pakārtojot nacionālās attīstības mērķiem.

NAP Prioritāte – 2. CILVĒKA DROŠUMSPĒJA, rīcības virziens – Vesels un darbaspējīgs cilvēks

Mērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Veicamie uzdevumi	Resursi izdevumu segšanai (3 gadi) - kopā visiem iesaistītajiem budžeta resoriem)		
		2017	2020	2030		n+1	n+2	n+3
[302] Veicinot veselīgu dzīvesveidu, uzlabojot plānošanu un koordinēšanu veselības aprūpes sistēmā, kā arī ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, mazināt hronisko slimību un ārējo nāves cēloņu riska faktoru izplatību sabiedrībā, tādā veidā sekmējot iedzīvotāju veselības saglabāšanu un uzlabošanu, kas ir pamats ilgam un produktīvam darba mūžam	[304] Veselīgi nodzīvoti mūža gadi, vidējie gadi (vīrieši/sievietes)	55/58	57/60	60/63	[311] Veselīga un aktīva dzīvesveida paraduma nostiprināšana sabiedrībā kopumā, nostiprinot veselības veicināšanas sadarbības tīklus: (a) veselīga uztura, aktīva dzīvesveida un garīgas veselības veicināšana, (b) bērnu un jauniešu sporta un tautas sporta attīstība, (c) veselības mācības iekļaušana skolu programmās, (d) atkarību izraisīto vielu un procesu prevencija			
	[305] Potenciāli zaudētie mūža gadi (uz 100 000 iedzīvotāju)	5 850	5 300	4 500	[312] Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšana: (a) īpaši stiprinot primārās veselības aprūpes lomu profilaksē, diagnostikā un ārstēšanā, (b) uzlabojot agrīno diagnosticēšanu un ārstēšanu ambulatorajā tīklā, (c) uzlabojot neatliekamās medicīniskās palīdzības infrastruktūru			
	[306] Iedzīvotāju īpatsvars, kas vismaz 1–2 reizes nedēļā Latvijā nodarbojas ar fiziskām vai sportiskām aktivitātēm (%)	35	40	60	[313] Veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, plānošana un koordinēšana: (a) tālākizglītības programmu īstenošana ārstniecības un ārstniecības atbalsta personām, (b) sirds un asinsvadu, onkoloģisko, psihisko saslimšanu, perinatālās aprūpes tīkla attīstība (t.sk. pacientu plūsmas vadlīniju izstrāde), (c) pakalpojumu apmaksas sistēmas pilnveidošana, (d) veselības aprūpes iestāžu darba efektivitātes novērtēšana un pilnveidošana			

	[307] Darbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars, kuri vismaz reizi pēdējā gada laikā apmeklējuši ģimenes ārstu (%)	70	74	75	[314] Medicīniskās un sociālās rehabilitācijas pasākumi darbaspēju saglabāšanai un atjaunošanai, t.sk. personām pēc nelaimes gadījumiem, saslimšanām un traumām darbā			
	[308] Pēdējā gada laikā pārmērīgo alkohola lietotāju īpatsvars darbspējas vecumā (%)	40	38	35	[315] Atkarību izraisīto procesu un vielu lietošanas izplatības ierobežošana, t.sk. ārstēšana cilvēku integrācijai darba tirgū un atkarību izraisīto vielu pieejamības mazināšana			
	[309] Regulāras smēķēšanas paraduma izplatība 15 gadu vecumā (%)	24,5	22	18,5				
...	...							
Programmas, apakš-programmas kods	COFOG kods					n+1	n+2	n+3
Veselības ministrija								
Mērķis: [302] Veicinot veselīgu dzīvesveidu, uzlabojot plānošanu un koordinēšanu veselības aprūpes sistēmā, kā arī ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, mazināt hronisko slimību un ārējo nāves cēloņu riska faktoru izplatību sabiedrībā, tādā veidā sekmējot iedzīvotāju veselības saglabāšanu un uzlabošanu, kas ir pamats ilgam un produktīvam darba mūžam								
.....								
XX.XX.XX	YY.YYY	Veselīgs dzīvesveids (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3

[311] Veselīga un aktīva dzīvesveida paraduma nostiprināšana sabiedrībā kopumā	Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (vīriešiem gados)				(NAP kartēšana) Cilvēkresursu attīstība – izglītēt pašvaldību veselības veicināšanas koordinatorus un citas atbildīgās amatpersonas veselības veicināšanas un sabiedrības veselības jautājumos, lai tās varētu patstāvīgi organizēt veselības veicināšanas darbu savā pašvaldībā, tādējādi nodrošinot vienmērīgu veselības veicināšanas pakalpojumu pieejamību visā Latvijas teritorijā			
	Jaundzimušo vidējais paredzamais mūža ilgums (sievietēm gados)				(NAP kartēšana) Sabiedrības veselības pētījumi – nodrošināt nozari ar informāciju par veselības riska faktoru izplatību, tās tendencēm un potenciālo ietekmi uz Latvijas iedzīvotāju veselību			
	Skolēnu īpatsvars (15 g.v.), kuriem ir lieka ķermeņa masa vai aptaukošanās (%) ¹				(NAP kartēšana) Veselības veicināšanas pasākumi – uzlabot sabiedrības veselību, samazināt ar dzīvesveidu saistīto neinfekciju slimību izplatību, veicinot iedzīvotāju izpratni un uzlabojot zināšanas par veselību kā vērtību			
					(BudžPask) Veselības veicināšanas pasākumu nodrošināšana (Slimību profilakses un kontroles centrs nodrošina iedzīvotāju informēšanu par veselīgu dzīvesveidu, veicot izglītojošus pasākumus un kampaņas, sadarbojoties ar pašvaldībām un izstrādājot informatīvus materiālus.)	238 715	238 715	238 715
					...			
XX.XX.XX	YY.YYY	Pieejamība - primārā aprūpe, diagnostika, NMP (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3

[312] Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšana:	Veselīgi nodzīvoti mūža gadi vīriešiem (vidējie gadi) Veselīgi nodzīvoti mūža gadi sievietēm (vidējie gadi) [304]				(Budž Pask) Primārās ambulatorās veselības aprūpes nodrošināšana (nodrošināta no valsts budžeta apmaksāto primārās ambulatorās veselības aprūpes pakalpojumu apmaksā ārstniecības iestādēm – ģimenes ārsti, zobārstniecība)	86 941 355	86 941 355	86 941 355
	Priekšlaicīgas mirstības no sirds asinsvadu slimībām vecumā līdz 64 gadiem (skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Laboratorisko izmeklējumu nodrošināšana ambulatorajā aprūpē	25 410 416	25 410 416	25 410 416
	Priekšlaicīgas mirstības no ļaundabīgiem audzējiem vecumā līdz 64 gadiem (skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Pārējo ambulatoro veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšana	156 643 132	156 643 132	156 643 132
	Priekšlaicīgas mirstības no ārējiem nāves cēloņiem vecumā līdz 64 gadiem (skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Neatliekamās medicīniskās palīdzības nodrošināšana stacionārās ārstniecības iestādēs	162 380 437	162 340 437	162 340 437
	Zīdaiņu mirstība (skaits uz 1 000 dzīvi dzimušajiem)				(BudžPask) Plānveida stacionāro veselības aprūpes pakalpojumu nodrošināšana	99 793 392	99 734 572	99 734 572
	Perinatālā mirstība (skaits uz 1 000 dzīvi un nedzīvi dzimušajiem)				(BudžPask) Kompensējamo medikamentu apmaksā	128 041 249	122 283 386	122 283 386

	Saslimstība ar tuberkulozi1 (gadījumu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Neatliekamās medicīniskās palīdzības attīstība – Neatliekamās medicīniskās palīdzības attīstība pirmsslimnīcas posmā, samazināt mirstības rādītājus pirmsslimnīcas posmā un stacionēšanās gadījumu skaitu ar NMP	51 209 154	51 162 187	51 179 325
	No jauna diagnosticēts HIV2 (gadījumu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Ambulatorās veselības aprūpes attīstība – primārās veselības aprūpes un sekundārās ambulatorās veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības un kvalitātes sekmēšana. Racionāla un efektīva veselības aprūpes resursu izmantošana, stiprinot agrīnas diagnostikas kapacitāti un valsts politiku ambulatorajā veselības aprūpē	7 000 000	7 000 000	7 000 000
	No jauna diagnosticēts AIDS3, (gadījumu skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Ambulatoro veselības aprūpes pakalpojumu gaidīšanas rindu mazināšana	2 000 000	2 000 000	2 000 000
	Jaunatklāts hronisks C hepatīts (skaits uz 100 000 iedzīvotājiem)				(BudžPask) Stacionāro veselības aprūpes pakalpojumu gaidīšanas rindu mazināšana	1 000 000	1 000 000	1 000 000
					...			
XX.XX.XX	YY.YYY	Veselības pakalpojumu kvalitāte (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[313] Veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes uzlabošana, plānošana	Potenciāli zaudētie mūža gadi uz 100 000 iedzīvotājiem	...			(BudžPask) Nozaru vadība un politikas plānošana	2 855 512	2 855 512	2 855 512

un koordinēšana	līdz 64 gadu vecumam (gadi)							
	No valsts budžeta finansētās rezidentu vietas uz gada sākumu (skaits)	706	704	704	(BudžPask) Rezidentu apmācības nodrošināšana (dotācija Rīgas Stradiņa universitātei un Latvijas Universitātei, Sporta medicīnas valsts aģentūrai, Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centram)	9 738 547	9 738 547	9 738 547
					(BudžPask) Centralizēta medikamentu un materiālu iegāde (vakcīnas un šļirces; standarta tuberkulīns; fenilketonūrijas un citu ģenētiski determinēto slimību korekcijas preparāti; peritoneālās dialīzes nodrošinājuma ārstniecības līdzekļi (šķīdumi un piederumi); redzes korekcijas līdzekļi bērniem; imūnbioloģiskie preparāti)	11 428 873	11 428 873	11 428 873
					(NAP kartēšana) Par normatīvo regulējumu un praksi ieslodzīto personu iesniegumu izskatīšanas kārtībai Veselības inspekcijā gadījumos, kas saistīti ar ieslodzīto personu nopietnu un akūtu saslimšanu			
					(NAP kartēšana) Stacionāro veselības aprūpes iestāžu darba efektivitātes pilnveidošana – uzlabot veselības aprūpes sistēmas pakalpojumu apmaksas sistēmu.			
					(NAP kartēšana) Garīgās veselības centru attīstība – uzlabot personu ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem integrāciju sabiedrībā un samazināt slimnīcu aprūpes īpatsvaru, izveidojot garīgās veselības ambulatoros centrus			
					(NAP kartēšana) Stacionāro veselības aprūpes iestāžu darba efektivitātes pilnveidošana – izveidot darboties spējīgu, pēc vienotiem principiem veidotu, kvalitātes sistēmu ārstniecības iestādēs, uzlabojot veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti, pieejamību un drošumu			
					(NAP kartēšana) Perinatālā tīkla attīstība – samazināt mirstību un pagarināt dzīvildzi, veicinot perinatālā tīkla attīstību			

					(NAP kartēšana) Onkoloģijas tīkla attīstība – samazināt saslimstību un mirstību no onkoloģiskajām saslimšanām, veicinot onkoloģijas profila horizontālo attīstību			
					(NAP kartēšana) Kardioloģijas tīkla attīstība – samazināt saslimstību un mirstību no sirds un asinsvadu slimībām, veicinot kardioloģijas tīkla attīstību			
					(NAP kartēšana) Cilvēkresursu attīstība – nodrošināt augsti kvalificētu ārstniecisko personālu palielināt ārstniecības personu izglītības teorētisko un praktisko apjomu un nodrošināt nepieciešamo infrastruktūru ārstniecības personu teorētiskai un praktiskai apmācībai, tādējādi nodrošinot vienmērīgu veselības aprūpes un veselības veicināšanas pakalpojumu pieejamību visā Latvijas teritorijā			
XX.XX.XX	YY.YYY	Rehabilitācija (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[314] Medicīniskās un sociālās rehabilitācijas pasākumi darbspēju saglabāšanai un atjaunošanai					SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" stacionāram "Gaiļezers" pacientu rehabilitācijai nepieciešamā gaitas trenēšanas celiņa jeb tredmila iegāde atbilstoši priekšlikumam Nr.389 un Nr.366 2.lasījumam	9 900		
					SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" stacionāram "Gaiļezers" pacientu rehabilitācijai nepieciešamās ķermeņa atslogošanas sistēmas iegāde atbilstoši priekšlikumam Nr.390 un Nr.367 2.lasījumam	19 400		

					VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca" Rehabilitācijas nodaļai rokas attīstības funkcionēšanas ierobežojumu diagnostikai un rehabilitācijai nepieciešamā aprīkojuma iegāde atbilstoši priekšlikumam Nr.392 un Nr.369 2.lasījumam	14 520		
					(NAP kartēšana) Medicīniskās un sociālās rehabilitācijas programmas izveide, nodrošinot rehabilitācijas pakalpojumus reģionālajās un universitātes slimnīcās, kā arī attīstot ģimenes ārsta darbu rehabilitācijā (komandas darbs kopā ar fizioterapeitu, ergoterapeitu).			
					(NAP kartēšana) Rehabilitācijas pakalpojumu apjoma palielināšana			
XX.XX.XX	YY.YYY	Atkarību prevencija (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[315] Atkarību izraisīgo procesu un vielu lietošanas izplatības ierobežošana	Ikdienas smēķētāju īpatsvars (15–64 g.v.) (%) 2	-	30,0	28 (2020)	(NAP kartēšana) Nodrošināt pēctecīgu narkotiskās ārstēšanas pieejamību (atklāšana, motivācija, specializēta ārstēšana, rehabilitācija) iedzīvotājiem, tai skaitā saņemot stacionāro psihoterapijas ārstēšanās kursu motivācijas un Minesotas programmā			
	Regulāras smēķēšanas paraduma izplatība 15 gadu vecumā (%)	-	12,0	-				

	15 gadus veco skolēnu īpatsvars, kuri alkoholu lieto riskantā veidā (%)	-	-	41				
	Absolūtā alkohola patēriņš uz 1 iedzīvotāju pēc 15 gadu vecuma (litri gadā)	9,8	9,8	9,5 (2020)				
Programmas, apakš-programmas kods	COFOG kods					n+1	n+2	n+3
Izglītības un zinātnes ministrija								
Mērķis: [302] Veicinot veselīgu dzīvesveidu, uzlabojot plānošanu un koordinēšanu veselības aprūpes sistēmā, kā arī ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, mazināt hronisko slimību un ārējo nāves cēloņu riska faktoru izplatību sabiedrībā, tādā veidā sekmējot iedzīvotāju veselības saglabāšanu un uzlabošanu, kas ir pamats ilgam un produktīvam darba mūžam								
.....								
XX.XX.XX	YY.YYY	Veselīgs dzīvesveids (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[311] Veselīga un aktīva dzīvesveida paraduma nostiprināšana sabiedrībā kopumā	Skolēnu īpatsvars (15 g.v.), kuriem ir lieka ķermeņa masa vai aptaukošanās (%) ¹				(NAP kartēšana) Veselības mācības iekļaušana skolu programmās (BudžPask) Izstrādāts, aprobēts un ieviests jauns sporta un veselības izglītības mācību saturs, attīstot vienu no pamatkompetencēm – “Fiziskā aktivitāte un veselība”;			

	Iedzīvotāju īpatsvars, kas vismaz 1–2 reizes nedēļā Latvijā nodarbojas ar fiziskām aktivitātēm (%) [306]				(NAP kartēšana) Veselību veicinošo izglītības iestāžu sadarbības tīkla izveide (BudžPask) – organizēts veselību veicinošu skolu koordinatoru seminārs			
	Atbalstīta profesionālās ievirzes sporta izglītības programmu (sporta veidos) īstenošana (skaits)				(NAP kartēšana) Atbalsts sporta inventāra un aprīkojuma iegādei vispārīzglītojošām un profesionālajām izglītības iestādēm			
					(NAP kartēšana) Publiski pieejama sporta infrastruktūra aktīvai atpūtai			
					(BudžPask) Darbības joma – Sports	49 811 864	42 667 744	37 072 106
					...			

Tieslietu ministrija

Mērķis: [302] Veicinot veselīgu dzīvesveidu, uzlabojot plānošanu un koordinēšanu veselības aprūpes sistēmā, kā arī ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, mazināt hronisko slimību un ārējo nāves cēloņu riska faktoru izplatību sabiedrībā, tādā veidā sekmējot iedzīvotāju veselības saglabāšanu un uzlabošanu, kas ir pamats ilgam un produktīvam darba mūžam

.....								
XX.XX.XX	YY.YYY	Pieejamība – primārā aprūpe, diagnostika, NMP (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						

		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[312] Veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības nodrošināšana:					(NAP kartēšana) Uzlabot ieslodzīto veselības aprūpi ieslodzījuma vietās			
					...			
XX.XX.XX	YY.YYY	Atkarību prevencija (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[315] Atkarību izraisošo procesu un vielu lietošanas izplatības ierobežošana	Ikdienas smēķētāju īpatsvars (15–64 g.v.) (%) 2	-	30,0	28 (2020)	(NAP kartēšana) Atkarību ārstniecības pakalpojumu pieejamība notiesātajiem, veicinot to integrāciju darba tirgū pēc atbrīvošanas			
	Regulāras smēķēšanas paraduma izplatība 15 gadu vecumā (%)	-	12,0	-				
	15 gadus veco skolēnu īpatsvars, kuri alkoholu lieto riskantā veidā (%)	-	-	41				

	Absolūtā alkohola patēriņš uz 1 iedzīvotāju pēc 15 gadu vecuma (litri gadā)	9,8	9,8	9,5 (2020)				
Iekšlietu ministrija								
Mērķis: [302] Veicinot veselīgu dzīvesveidu, uzlabojot plānošanu un koordinēšanu veselības aprūpes sistēmā, kā arī ambulatorās veselības aprūpes kvalitāti un pieejamību, mazināt hronisko slimību un ārējo nāves cēloņu riska faktoru izplatību sabiedrībā, tādā veidā sekmējot iedzīvotāju veselības saglabāšanu un uzlabošanu, kas ir pamats ilgam un produktīvam darba mūžam								
.....								
XX.XX.XX	YY.YYY	Veselīgs dzīvesveids (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						
		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[311] Veselīga un aktīva dzīvesveida paraduma nostiprināšana sabiedrībā kopumā					(LNG 2014) Iekšlietu ministrijai (Valsts policijai) 35 800 <i>euro</i> , lai organizētu profilakses un izglītojošus pasākumus jauno psihoaktīvo vielu lietošanas straujā pieauguma ierobežošanai;			
					...			
XX.XX.XX	YY.YYY	Atkarību prevencija (Budžeta programmas (apakšprogrammas) nosaukums)						
		Resursi izdevumu segšanai						
		...						
		Izdevumi – kopā						
		...						

		...						
Starpmērķis	Rezultāti	Rezultatīvie rādītāji			Pasākumi/Darbības	Resursi izdevumu segšanai		
		n+1	n+2	n+3		n+1	n+2	n+3
[315] Atkarību izraisīgo procesu un vielu lietošanas izplatības ierobežošana	Ikdienas smēķētāju īpatsvars (15–64 g.v.) (%) 2	-	30,0	28 (2020)	(NAP kartēšana) Narkomānijas un narkotiku lietošanas profilakse; Narkoloģisko pacientu un narkotiku lietotāju veselības aprūpe; Narkotiku piedāvājuma samazināšana. (“Narkotisko un psihotropo vielu un to atkarības izplatības ierobežošanai un kontroles pamatnostādnes 2011.–2017.gadam” definēto mērķu sasniegšanai).			
	Regulāras smēķēšanas paraduma izplatība 15 gadu vecumā (%)	-	12,0	-				
	15 gadus veco skolēnu īpatsvars, kuri alkoholu lieto riskantā veidā (%)	-	-	41				
	Absolūtā alkohola patēriņš uz 1 iedzīvotāju pēc 15 gadu vecuma (litri gadā)	9,8	9,8	9,5 (2020)				

10.pielikums. Ietvara likumprojekta un gadskārtējā valsts budžeta likumprojekta Saeimas 2.lasījumā apstiprināto⁹⁰⁴ deputātu priekšlikumu summas.

	2015	2016	2017	2018	2019	kopā
						65 942 592
2015.gada budžets un Ietvars	2 061 437	21 300	21 300			2 104 037
2016.gada budžets un Ietvars		10 416 199	2 516 629	1 299 129		14 231 957
2017.gada budžets un Ietvars			27 852 096	10 708 395	11 046 107	49 606 598
08. Sabiedrības integrācijas fonds	13 000					70 249
		20 083	18 583	18 583		
10. Aizsardzības ministrija	49 500					134 172
		21 500	10 000	10 000		
			47 672			
11. Ārlietu ministrija						122 000
		55 000				
			67 000			
13. Finanšu ministrija						503 985
		503 985				
14. Iekšlietu ministrija	13 000					76 000
		60 000				
			3 000			
15. Izglītības un zinātnes ministrija	41 000					5 558 118
		4 001 438	1 132 840	382 840		
			8 982 900	8 190 000	7 190 000	
16. Zemkopības ministrija						83 000
			83 000			
18. Labklājības ministrija	13 83 00	1 63 00	1 63 00			2 946 745
		838 878	786 206	786 206		
			385 455		150 000	
19. Tieslietu ministrija	55 000	5 000	5 000			1 695 403
		423 570	101 500	101 500		
			1 003 833		700 000	
21. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija						4 806 853
		30 500				
			1 676 353	1 550 000	1 550 000	
22. Kultūras ministrija	210 100					7 659 112
		1 524 586	467 500			
			3 032 424	968 395	1 456 107	
25. Pārresoru koordinācijas centrs	20 000					118 700
			98 700			
29. Veselības ministrija	58 500					820 820
		135 500				
			626 820			
35. Centrālā vēlēšanu komisija						0
37. Centrālā zemes komisija						0
47. Radio un televīzija	25 030					681 084
		276 054				
			380 000			
Mērķdotācijas pašvaldībām	1 438 007					15 428 051
		2 525 105				
			11 464 939			

11.pielikums. “Deputātu kvotu” piešķiršana filmu ražošanai.

Kultūras ministra pakļautībā ir Nacionālais kino centrs, kas ir tiešās pārvaldes iestāde, un tai ir uzdots mērķis – īstenot valsts politiku kino un filmu nozarē un administrēt kino un filmu nozarei paredzētos valsts budžeta līdzekļus⁹⁰⁵.

Normatīvais akts⁹⁰⁶ nosaka, ka, lai filmu nozares projektiem piešķirtu finansējumu, Nacionālais kino centrs rīko atklātu konkursu.

Saskaņā ar normatīvo aktu⁹⁰⁷ uz finansējumu nevar pretendēt, ja:

- ❖ projekta iesniedzējs pasludināts par maksātnespējīgu, atrodas likvidācijas procesā, tā saimnieciskā darbība ir apturēta vai pārtraukta, ir uzsākta tiesvedība par projekta iesniedzēja bankrotu;
- ❖ projekta iesniedzējam projekta iesniegšanas dienā ir nodokļu parādi un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu parādi saskaņā ar normatīvajiem aktiem;
- ❖ projekta iesniedzējs nav izpildījis saistības, kas izriet no iepriekš ar Nacionālo kino centru noslēgtajiem finansēšanas līgumiem.

Atbilstoši normatīvajam aktam⁹⁰⁸ filmu nozares projekta un filmu nozares projekta iesniedzēja vērtēšana notiek šādā secībā:

- ❖ vērtēšana atbilstoši administratīvās atbilstības vērtēšanas kritērijiem, lai pārbaudītu, vai projekta iesniedzējs un projekts atbilst noteiktajām prasībām un ir virzāms tālākai izvērtēšanai;
- ❖ vērtēšana atbilstoši kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, ievērojot nolikumā minēto projektu vērtēšanas metodiku, – vērtējot atbilstību kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, iespējams izvērtēt projekta kvalitāti saistībā ar projektu konkursa mērķi.

Vērtējot filmu nozares projekta atbilstību kvalitātes vērtēšanas kritērijiem, tiek vērtēts gan filmu nozares projekta idejas pamatojums un kvalitāte, gan filmas scenārija un (vai) sižeta kvalitāte, kā arī filmas radošais un vizuālais risinājums u.c.

Dvēseļu putenis

Revīzijā ir konstatēts, ka, neievērojot normatīvajā aktā⁹⁰⁹ noteikto principu par finansējuma piešķiršanu filmu nozares projektu īstenošanai, jau piecu gadu garumā tiek piešķirts finansējums filmai “Dvēseļu putenis” par kopējo summu 1 390 172 euro:

- ❖ 2013.gadā – 35 572 euro filmas “Dvēseļu putenis” projekta izstrādei⁹¹⁰ (prioritārie pasākumi un jaunās politikas iniciatīvas);
- ❖ 2014.gadā – 200 000 euro spēlfilmas “Dvēseļu putenis” ražošanas sagatavošanai un filmēšanas pirmajam posmam (vienreizējie pasākumi);
- ❖ 2015.gadā – 200 000 euro tiek iekļauti likumā “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam”, lai nodrošinātu spēlfilmas “Dvēseļu putenis” ražošanas sagatavošanu un filmēšanas pirmo posmu;
- ❖ 2016.gadā – 467 500 euro filmas “Dvēseļu putenis” ražošanas turpināšanai (citas izmaiņas);
- ❖ 2017.gadā – 467 500 euro tiek iekļauti likumā “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” filmas “Dvēseļu putenis” projekta īstenošanai un pabeigšanai;

- ❖ 2017.gadā – 19 600 *euro* tiek iekļauti likumā “Par valsts budžetu 2017.gadam”, lai nodrošinātu interaktīvo lapu *dveseluputenis.lv* / svarīgāko 1915.–1919. gada Latvijas vēstures notikumu atspoguļojums (Rīgas Latviešu biedrība)⁹¹¹.

Attēls Nr.68 Spēlfilmāi “Dvēseļu putenis” piešķirtais finansējums un finansējuma piešķiršanas pamatojums

Gads	Pamatojums	Pieprasītais finansējums pārskata gadam, <i>euro</i>	Valsts budžeta programma/apakšprogramma, no kuras pārdala	Likumā par kārtējā gada budžetu vai vidējā termiņa budžeta ietvaru norādītais finansējums, <i>euro</i>
2013	11.Saeimas deputāta A.Brigmaņa priekšlikums likumprojekta “Par valsts budžetu 2013.gadam” otrajam lasījumam Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai – Studija F.O.R.M.A. SIA – pilnmetrāžas kinofilmāi “Dvēseļu putenis”. Projekta izstrādei, ražošanas sagatavošanai, filmēšanas uzsākšanai.	1 338 922	30.00.00 “Budžeta izpilde un valsts parāda vadība”	35 572
2014	SIA “Studija F.O.R.M.A.” 15.08.2013. vēstule Nr.08/12-V5 “Par spēlfilmā “Dvēseļu putenis” ražošanas uzsākšanas finansējuma iekļaušanu 2014.gada valsts budžetā. Vēstule adresēta Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai un Izglītības, kultūras un zinātnes komisijai)	1 335 648	74.00.00 “Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”	200 000
2015	Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšlikums (priekšlikums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam”	200 000	74.00.00 “Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”	200 000
2016	Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas 04.11.2015. vēstule Nr.111.9/5-38-12/15 “Par spēlfilmā “Dvēseļu putenis finansējumu 2016. un 2017.gadā” – priekšlikumus likumprojekta “Par valsts budžetu 2016.gadam” un likumprojekta “Par vidējā termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” 2.lasījumam par nepieciešamā valsts budžeta finansējuma piešķiršanu filmas “Dvēseļu putenis” projekta īstenošanai un pabeigšanai.	467 500	74.00.00 “Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums”	467 500
2017		467 500		467 500
2017	Lai nodrošinātu interaktīvo lapu <i>dveseluputenis.lv</i> / svarīgāko 1915.–1919. gada Latvijas vēstures notikumu atspoguļojums (Rīgas Latviešu biedrība) ⁹¹²	19 600		
Kopā				1 390 172

Finansējums 35 572 *euro* apmērā, kas tika piešķirts sabiedrībai ar ierobežotu atbildību STUDIJA “F.O.R.M.A.” filmas projekta izstrādei, ražošanas sagatavošanai, filmēšanas uzsākšanai, tika norakstīts izdevumos 2014.gadā, jo sabiedrība ar ierobežotu atbildību STUDIJA “F.O.R.M.A.” izstrādāja filmas projektu, bet tās ražošanu neuzsāka, jo tika laužts līgums ar Aleksandra Grīna tiesību turētāju. Sabiedrība ar ierobežotu atbildību “AMBER LAND FILMS” pārņēma filmas “Dvēseļu putenis” veidošanu 2014.gadā no sabiedrības ar ierobežotu atbildību STUDIJA “F.O.R.M.A.”.

Saskaņā ar sabiedrība ar ierobežotu atbildību “AMBER LAND FILMS” 01.12.2016. iesniegto atskaiti Nacionālajam kino centram uz 01.12.2016. no piešķirtā finansējuma laika posmā no 2014.gada līdz

2016.gadam 867 500 *euro* apmērā sabiedrība ar ierobežotu atbildību “AMBER LAND FILMS” bija izlietojusi finansējumu 107 226 *euro* apmērā, kas veido tikai 12,4% no kopējā piešķirtā finansējuma.

Nameja gredzens

Nacionālais kino centrs 29.05.2015. noslēdza finansēšanas līgumu ar SIA “Platforma” par valsts budžeta finansējuma piešķiršanu 449 096 *euro* apmērā spēlfilmas “Nameja gredzens” pabeigšanai. Piešķirtais finansējums tika pārskaitīts 2015.gadā, savukārt 2016.gadā finansējums šai spēlfilmai netika piešķirts.

Revīzijā ir konstatēts, ka 23.11.2016., pamatojoties uz deputātu priekšlikumiem likumprojekta “Par valsts budžetu 2017.gadam” 2.lasījumam, tika piešķirts finansējums 300 000 *euro* apmērā spēlfilmas “Nameja gredzens” uzņemšanai, lai gan 13.10.2016. tika pasludināts SIA “Platforma” maksātnespējas process – atbilstoši normatīvajam aktam⁹¹³ šāds apstāklis nemaz neļauj pretendēt uz finansējumu Nacionālā kino centra atklātajā konkursā. Jāatzīmē, ka 09.06.2017. ir pieņemts tiesas lēmums par SIA “Platforma” ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa izbeigšana sakarā ar to, ka parādnieks ir izpildījis ārpustiesas tiesiskās aizsardzības procesa pasākumu plānu.

12.pielikums. Trūkumi Likumā par budžetu un finanšu vadību.

Pētījuma nosaukums	Par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem	Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas, izmantojot pašvaldību budžeta informāciju
Pētījuma pasūtītājs	FM	LPS
Pētījuma veicējs	PricewaterhouseCoopers SIA (pētījuma iepirkuma cena 27 225 LVL ⁹¹⁴ jeb 38 737,69 euro)	SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" (pētījuma iepirkuma cena 31 474,52 euro)
Pētījuma publicēšanas laiks	Analītiskais ziņojums ⁹¹⁵ , 14.08.2013, Rekomendāciju ziņojums ⁹¹⁶ , 09.10.2013.	2016.gada septembris
Pētījuma būtiskākie secinājumi par LBFV	Pētījuma analītiskajā ziņojumā secināts⁹¹⁷, ka: - nepietiekami precīzi noteikts LBFV mērķis un tā aptverto jautājumu loks, kas rada situāciju, ka LBFV ir neviennozīmīgi saprotams; - LBFV struktūra, pantu secība ir nepārskatāma (t.sk. analizējama ir dažādu pantu un sadaļu atbilstība LBFV mērķim, to detalizācijas pakāpe utt.), kas rada situāciju, ka LBFV ir grūti saprotams un var radīt konfliktsituācijas tā piemērošanā; - LBFV ietverto subjektu lietojums un terminu definīcijas nav konsekventas paša LBFV ietvaros (vieni un tie paši subjekti definēti dažādos terminos), kā arī tās saistīti ar citiem normatīvajiem aktiem ir neviennozīmīgi saprotamas, kas rada problēmas ar LBFV piemērošanu praksē dažādiem subjektiem; - LBFV aprakstītā MK loma un atbildība budžeta procesā nav viennozīmīga un var radīt jautājumus par tās atbilstību Satversmē paredzētajām MK budžeta tiesībām, tajā skaitā aktuāls ir jautājums, vai Satversmei atbilstošas ir LBFV piešķirtās pilnvaras citām valsts institūcijām, ne tikai MK; - attiecībā uz LBFV paredzētajām finanšu ministra tiesībām budžeta procesā var rasties jautājumi par šo finanšu ministra tiesību atbilstību Satversmē paredzētajiem pamatprincipiem; - ar LBFV nodotās tiesības atsevišķus jautājumus regulēt MK noteikumu līmenī var radīt jautājumus par MK nodoto tiesību atbilstību Satversmei; - ņemot vērā to, ka MK un Saeimas kārtības ruļļos noteiktās procedūras un termiņi ir būtiski likumprojektu tiesiskuma atzīšanai, tad pat nelielas novirzes var radīt būtiskus riskus, piemēram, visi budžeta likumprojekta paketē ietilpstšie tiesību aktu projekti būtu izskatāmi vienlaikus un novirzes varētu nozīmēt budžeta likumprojekta neatbilstību noteiktajai procedūrai; - LBFV skaidri nenošķir atbildību veikt pienākumus budžeta procesā no atbildības par budžeta izpildi vai likuma neieviešanu.	Ar pašvaldību budžetu saistītais tiesiskais ietvars kopumā ir⁹¹⁸: - pārāk complicēts, - tas nav viennozīmīgi skaidrojams, - satur arī normas, kas praksē netiek ievērotas/īstenotas; - tas neveicina progresīvu budžetēšanas metožu ieviešanu.
Pētījuma rezultātā izdarītie ieteikumi	Kā ilgtermiņa izvēle ieteikta ⁹¹⁹ alternatīva uzsākt darbu pie jaunas LBFV redakcijas izstrādes, tomēr pirms jauna likuma izstrādes kā augsta prioritāte minēta nepieciešamība veikt arī budžeta procesu efektivitātes pētījumu, kurā tiktu identificētas budžeta procesu iespējamās problēmas un potenciālie efektivitātes uzlabojumi.	"ieteikums būtu nevīs labot un lāpīt šo⁹²⁰ likumu, bet sagatavot jaunu likumu, kas sniegtu vispārējus publisko subjektu budžetu principus un uz valsts budžetu attiecināmas normas, kā arī ieteikums sagatavot jaunu pašvaldību budžetu likumu, kur vienkopos skaidri apkopotas uz pašvaldību budžetiem attiecināmas normas." Veikt ar pašvaldību budžetēšanu saistītā tiesiskā

Pētījuma nosaukums	Par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem	Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas, izmantojot pašvaldību budžeta informāciju
		ietvara pilnveidošanu, lai tas netraucētu ieviest modernas budžetēšanas praksi. Ņemot vērā, ka Valsts kontrole ir VARAM uzdevusi izvērtēt šādu nepieciešamību, un VARAM ir izveidojusi tam darba grupu, šī darba grupa varētu izvērtēt šī ziņojuma ietvaros norādītās nepilnības un ieteikumus pilnveidošanai ⁹²¹ .
Sekojošā rīcība	- Saskaņā ar FM sniegto informāciju⁹²² galvenais secinājums pēc pētījuma – normas turpmāk izstrādājamas tā, lai nodrošinātu to korektumu no juridiskā aspekta, ka likums ir loģisks, viegli uztverams tā piemērotājiem un labi harmonē ar citiem normatīvajiem aktiem, kā arī pētījumā izteiktie ieteikumi ir noderīgi sekojošo normatīvo aktu izstrādē un tiek izmantoti, lai sniegtu skaidrojumus par LBFV piemērošanu, interpretāciju un tā mijiedarbību ar citiem likumiem. - Lai arī FM informēja, ka pētījumā gūtās atziņas tiek patstāvīgi izmantotas, revīzijā tika konstatēts, ka nozīmīgi pētījumā konstatētie trūkumi esošajā LBFV redakcijā nav novērsti.	Pētījumā konstatētie trūkumi nav novērsti. 05.12.2016. VARAM nosūtīja Finanšu ministrijai vēstuli Nr. 17.18-1e/9035 ar lūgumu izvērtēt nepieciešamību veikt attiecīgus grozījumus normatīvajos aktos, kas nosaka pašvaldību budžeta sagatavošanas kārtību. Vēstulē VARAM atsaucas uz šo SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" veikto pētījumu un norāda, ka Likumam par budžetu un finanšu vadību attiecībā uz pašvaldību budžetiem jābūt kā vispārējam likumam, kas nosaka vispārējus publiskā budžeta, tas ir, valsts budžeta un pašvaldību budžeta principus, kā arī jau detalizētāk valsts budžeta jautājumus, bet likums "Par pašvaldību budžetiem" būtu jāvērtē kā speciālās tiesību normas (par pašvaldību budžetu) ietverošs likums. VARAM atzīmē, ka ne visur ir skaidrs, kad Likumā par budžetu un finanšu vadību termins "budžets" attiecināms uz jebkuru publisku budžetu (tātad arī uz pašvaldību) un kad tikai uz valsts budžetu.

13.pielikums. Anketas par valsts budžeta plānošanas procesu sabiedriskajām organizācijām atbilžu kopsavilkums.

Revīzijas ietvaros vēlējāmies noskaidrot sabiedrisko organizāciju viedokli par valsts budžeta plānošanas procesu kopumā un par sabiedrības līdzdalību budžeta izstrādes procesā ar anketas starpniecību.

Anketa tika aizsūtīta Ārvalstu investoru padomei, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai, Latvijas Darba devēju konfederācijai, Latvijas Lielo pilsētu asociācijai, Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijai, Latvijas Pašvaldību savienībai, Latvijas Pilsoniskās aliansei, Latvijas Republikas Grāmatvežu asociācijai, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamerai, Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijai un Sabiedrība par atklātību "Delna" ar lūgumu pārsūtīt saviem biedriem.

Atbildes uz anketu esam saņēmuši no 18 respondentiem, no tiem –15 sabiedriskās organizācijas, 1 uzņēmējs (Latvijas Darba devēju konfederācijas un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras biedrs) un 2 respondenti atteicās sniegt savu viedokli.

1. Lūdzu, atzīmējiet, vai piekrītat šiem apgalvojumiem:

	Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē	Nav viedokļa
<i>Latvijā tiek veicināta pilsoņu un sabiedrisko organizāciju iesaiste debatēs par budžeta prioritātēm un kompromisiem</i>	6.2%	12.5%	56.3%	25%	0%
<i>Valsts budžets tiek plānots efektīvi un ekonomiski</i>	0%	18.7%	62.5%	18.8%	0%
<i>Uz <u>Vidēja termiņa budžeta ietvara likumu</u> var paļauties, t.i., var paļauties, ka plānotais finansējums otrajam un trešajam gadam tiks iekļauts konkrētā gada budžetā</i>	0%	25%	43.8%	18.7%	12.5%
<i>Pēdējo divu gadu laikā pieņemtie Vidēja termiņa budžeta ietvara likumi ir veidoti, balstoties uz <u>valdības deklarācijā noteiktajām vidēja termiņa prioritātēm</u> un citiem valsts attīstības plānošanas dokumentiem</i>	6.2%	31.2%	31.3%	12.5%	18.8%
<i>Valsts budžeta nodokļu ieņēmumu plānošana ir efektīva un produktīva</i>	6.2%	12.5%	43.8%	37.5%	0%
<i>Valsts budžeta nenodokļu ieņēmumu plānošana ir efektīva un produktīva</i>	6.2%	12.5%	37.6%	6.2%	37.5%

Respondentu komentāros tiek norādīts, ka pilsoņu un sabiedrisko organizāciju iesaiste debatēs par budžeta prioritātēm un kompromisiem drīzāk tiek imitēta vai notiek formāli.

Valsts budžeta plānošanai ir vairāki trūkumi (tas nav efektīvs un ekonomisks), to norāda 81.3% respondentu. Uz vidēja termiņa budžeta ietvaru nevar paļauties, jo tas netiek pilnībā ievērots.

Pēc respondentu domām, nodokļu politika netiek plānota ilgtermiņā, bet gan tikai gada griezumā, lai segtu esošos izdevumus. Ieteikums būtu cīnīties ar ēnu ekonomiku, lai katru gadu nebūtu jārada jauni nodokļi, kuri veido papildu slogu godīgajiem nodokļu maksātājiem.

Respondenti norāda, ka pašlaik valstī visa nodokļu tiesību normu izstrāde notiek haotiski un sasteigti, pārsvarā budžeta tapšanas procesa ietvaros, un vairs notiek sistēmisks darbs pie nodokļu politikas veidošanas un nodokļu tiesību aktu izstrādes un kļūdu novēršanas. 81.3% respondentu norāda, ka valsts budžeta nodokļu ieņēmumu plānošana nav efektīva un produktīva, jo tiek pielāgota katra nākamā gada budžeta vajadzībām.

Pēc respondentu atbildēm var secināt, ka lielākais īpatsvars uzskata, ka Latvijā nenotiek vidēja termiņa budžeta plānošana.

2. Jūsuprāt, Latvijas valsts budžets praktiski (ne dokumentos) tiek plānots:

Vienam gadam	Vidējam termiņam	Ilgtermiņam
87.5%	12.5%	0%

Respondenti norāda, ka Latvijas valsts budžets netiek plānots ilgtermiņam, tāpēc būtu nepieciešams savlaicīgi iesaistīt plānošanā sabiedrisko organizāciju pārstāvjus, jo tas paaugstinās sabiedrības uzticēšanās līmeni valsts pārvaldei un Saeimai un jau sākotnējā stadijā budžetā varētu iestrādāt sabiedrības vēlmēm atbilstošas prioritātes, izvairoties no tā, ka budžeta paketes jāmaina pēdējā brīdī pēc liela sabiedrības spiediena.

3. Jūsu organizācija iesaistās budžeta plānošanas debatēs:

Pēc pašas iniciatīvas	Aicina nozares ministrija	Nepiedalās
68.8%	12.5%	18.7%

Respondenti, kuri neiesaistās budžeta plānošanas debatēs, pauž viedokli, ka nesaskata ietekmes iespējas, jo ministrijas, izstrādājot likumprojektus, ne vienmēr konsultējās ar attiecīgo nozaru asociācijām.

4. Vai uzskatāt, ka Jūsu pārstāvētajai sabiedriskajai organizācijai ir pietiekoša iekšējā kapacitāte iesaistīties valsts budžeta plānošanas procesā?

Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
50%	31.3%	18.7%	0%

81.3% respondentu ir atbildējuši pozitīvi, ka ir pietiekoša iekšējā kapacitāte iesaistīties valsts budžeta plānošanas procesā. 18.7% respondentu norāda, ka organizācijai ir citas prioritātes un trūkst resursu.

5. Kā, pēc Jūsu domām, sabiedriskās organizācijas šobrīd izmanto tām sniegtās iespējas iesaistīties budžeta plānošanas procesā?

Iesaistās pietiekami	Iesaistās nepietiekami
31.3%	68.8%

Respondenti, sniedzot komentāru, kādi uzlabojumi būtu nepieciešami, norāda, ka vairums sabiedriskās organizācijas izmanto jebkuru iespēju iesaistīties, tomēr tā kā visu šo jautājumu risināšana ir pārcelta uz Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes Budžeta un nodokļu politikas apakšpadomes sēdēm, kur no nevalstiskajām organizācijām faktiski tiek uzklauts tikai LTRK/LDDK un arodbiedrību viedoklis, pārējām sabiedriskajām organizācijām ir ierobežotas iespējas iesaistīties.

Respondents, kurš ir LDDK un LTRK biedrs, norāda, ka lielās sabiedriskās organizācijas, kuras apvieno daudz biedru, nespēj pārstāvēt katra biedra intereses, jo tiek izteikti dažādi viedokļi vienā jautājumā. No tā izriet, ka tiek pārstāvēts lielākā vairākuma kopīgais viedoklis.

Atkārtoti respondenti norāda, ka sabiedrisko organizāciju iesaistīšanās nedod iespēju budžeta plānošanas procesus ietekmēt un viedokļi netiek ņemti vērā.

6. Vai pēc Jūsu domām sabiedriskajām organizācijām ir radītas pietiekamas praktiskas iespējas iesaistīties budžeta plānošanas procesā un ietekmēt noteiktās budžeta prioritātes?

Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
0%	18.7%	56.3%	25%

Respondenti pauž viedokli, ka ietekmēt noteiktās budžeta prioritātes sabiedriskajām organizācijām nav iespējams, tās piedalās budžeta plānošanas procesā, tikai izsakot viedokli par jau gataviem priekšlikumiem, jo Latvijas tiesiskais regulējums plaši un konkrēti regulē sabiedrības līdzdalību, tas ir tendēts uz sabiedrības līdzdalību plānošanas dokumentiem, Ministru kabineta noteikumiem u.c. dokumentiem, nevis skaidri nosaka, kā valsts pārvaldei jāiesaista un kā sabiedrības pārstāvji var iesaistīties tik būtiska plānošanas dokumenta izstrādes procesā kā valsts budžets.

7. *Vai Jūs uzskatāt, ka budžeta izstrādes laikā tiek atvēlēts pietiekami daudz laika efektīvām diskusijām ar sabiedriskām organizācijām?*

Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
0%	12.4%	56.3%	31.3%

87.6% no respondentiem snieguši atbildi “drīzāk nē” vai “nē”, jo uzskata, ka netiek atvēlēts pietiekami daudz laika efektīvām diskusijām ar sabiedriskajām organizācijām, jo budžets tiek pieņemts steigā un diskusijām atvēlētais laiks ir ierobežots. Diskusiju uzklauššana bieži ir formāla, aizbildinoties ar laika trūkumu budžeta procesa pieņemšanas saspringtā laika grafika dēļ.

8. *Vai Jūs uzskatāt, ka kopumā budžeta plānošanas process un pieņemtie lēmumi ir caurskatāmi un izsekojami?*

Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
6.2%	12.5%	50%	31.3%

81.3% respondentu snieguši atbildi “drīzāk nē” vai “nē”, ka kopumā budžeta plānošanas process un pieņemtie lēmumi nav caurskatāmi un izsekojami. Respondenti, sniedzot komentāru, norāda, ka pēdējos gadus, katru gadu ir situācija, kad ar 1.janvāri jastājas spēkā kādai nodokļu tiesību normai, kas ir pieņemta pirms vairāk nekā gada, bet pēdējā brīdī milzīgā steigā tiek grozīta vai atcelta. Respondenti arī norāda, ka Saeimā pieņemtie lēmumi nav paredzami, piemēram, deputātu priekšlikumi 2.lasījumam.

9. *Vai Fiskālās disciplīnas likumā definētie fiskālās politikas principi un nosacījumi ir skaidri, saprotami un ļauj prognozēt valsts fiskālās politikas virzību?*

Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē	Nav viedokļa
6.2%	50%	18.8%	6.2%	18.8%

Respondenti, kuri atbildējuši “drīzāk nē”, “nē” vai “nav viedokļa”, uzskata, ka ne vienmēr tiek ievēroti fiskālās politikas principi un nosacījumi, jo budžeta ieņēmumu palielināšanai tiek pieņemti neizvērtēti un sasteigti lēmumi.

10. *Vai sabiedrībai tiek pietiekami skaidrots:*

	Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
Kādi ir <u>vidēja termiņa budžeta mērķi</u> ? Kādi <u>fiskālie nosacījumi</u> ir ievēroti/pārkāpti budžeta likumprojektā?	6.2%	31.3%	37.5%	25%
Kā budžets ietekmē valsts <u>parāda līmeni</u> (% no iekšzemes kopprodukta) un apjomu (<u>parāda atlikums</u> EUR)?	18.7%	37.5%	25%	18.8%
Kāda ir publisko finanšu ilgtspēja?	0%	31.2%	50%	18.8%
Kādi mērķi un rezultāti tiks sasniegti ar	12.5%	50%	25%	12.5%

	Jā	Drīzāk jā	Drīzāk nē	Nē
<i>budžetu?</i>				
<i>Kādi pakalpojumi sabiedrībai tiks nodrošināti?</i>	6.2%	56.3%	25%	12.5%
<i>Kādā kvalitātē tiks nodrošināti pakalpojumi sabiedrībai?</i>	0%	31.2%	56.3%	12.5%
<i>Cik efektīvs ir bijis iepriekšējā budžeta līdzekļu izlietojums, kādi mērķi ir sasniegti?</i>	0%	25%	37.5%	37.5%

Pēc respondentu domām vispiemērotākais veids, kā sabiedrībai skaidrot pieņemtos lēmumus, būtu ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību. Ziņu adresāts būtu valsts iedzīvotājs, nodokļu maksātājs, kuram tiek izskaidrots – kā tiek tērēti viņa samaksātie nodokļi. Respondenti norāda, ka apsveicama ir pēdējo gadu prakse izmantot infografikas.

11. Lūdzu, atzīmējiet, kāds pēc Jūsu domām ir 2017.gada valsts budžetā paredzētais finansējums:

	Nepietiekams	Pietiekams	Pārfinansēts	Nav viedokļa
<i>Sociālā aizsardzība 34.2% (2 846 541 619 EUR)</i>	43.8%	37.5%	6.2%	12.5%
<i>Vispārējie valdības dienesti 12% (999 852 989 EUR)</i>	0%	31.2%	50%	18.8%
<i>Izglītība 8.2% (683 725 773 EUR)</i>	37.5%	37.5%	12.5%	12.5%
<i>Sabiedriskā kārtība un drošība 7% (585 018 182 EUR)</i>	25%	62.5%	0%	12.5%
<i>Teritoriju un mājokļu apsaimniekošana 0.1 % (9 799 012 EUR)</i>	0%	68.8%	6.2%	25%
<i>Vides aizsardzība 0.5 % (41 239 460 EUR)</i>	6.2%	62.5%	12.5%	18.8%
<i>Veselība 9.6% (797 693 820 EUR)</i>	68.8%	18.7%	0%	12.5%
<i>Aizsardzība 5.4% (450 269 440 EUR)</i>	18.8%	50%	18.7%	12.5%
<i>Atpūta, Kultūra un Reliģija 2% (166 067 966 EUR)</i>	6.2%	62.6%	6.2%	25%
<i>Ekonomiskā darbība 21% (1 747 249 601 EUR)</i>	31.2%	31.2%	12.6%	25%

Pēc respondentu domām valsts budžeta finansējums kopumā ir pietiekams, bet respondenti uzskata, ka ir jāpārskata katras nozares izvirzītie mērķi un jāskaidro sabiedrībai, kādi pakalpojumi un kādā kvalitātē tie tiks nodrošināti. Respondenti pauž viedokli, ka kamēr nebūs īstenotas reālās reformas jebkurā no sadaļām, tikmēr runāt par līdzekļu nepietiekamību nevar. Var jau papildus piešķirt līdzekļus gan veselībā, gan izglītībā, gan arī sociālajā aizsardzībā, taču ja to izmanto neefektīvi, tad tam nav nekāda pienesuma. Reformas ir nepieciešamas, un ietaupītā nauda jāatstāj sektora attīstībai, bet reformām jābūt ilgtermiņa, profesionālām, savlaicīgām, izdiskutētām.

Citi komentāri par valsts budžeta plānošanas procesu, ieteikumi uzlabojumiem:

Respondenti norāda, ka vēlētos arī saņemt atbildes uz jautājumu “Cik efektīvs ir bijis iepriekšējā budžeta līdzekļu izlietojums, kādi mērķi ir sasniegti?”, jo šāda informācija netiekot skaidrota sabiedrībai. Sabiedrisko organizāciju pārstāvji vēlētos iesaistīties diskusijās pie valsts budžeta veidošanas jau vasarā, un ieteiktu pieaicināt praktizējošus speciālistus, nevis iepirkt gatavus pētījumus vai veidot aplēses.

Atsauces

- ¹ Latvijas Republikas Satversmes 66.pants.
- ² Saeimas kārtības rūļa 30.pants.
- ³ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.228 "VARAM Vides aizsardzības projekti Biedrībai "Vides Aizsardzības klubs" informatīvā tālruņa "Zaļais telefons"" (500 euro); likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.428 "Latvijas Neredzīgo biedrības darbības nodrošināšana" (550 euro).
- ⁴ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.375 "Mērķdotācija Cēsu novada pašvaldībai karogu mastu izgatavošanai un uzstādīšanai (3 masti) pie Cēsu pilsētas Pastariņa sākumskolas" (1200 euro), priekšlikums Nr.452 "Mērķdotācija Smiltenes novada pašvaldībai karoga masta uzstādīšanai Smiltenes brīvdabas estrādē" (7500 euro).
- ⁵ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.357 "Amatas novada dome. Amatas sākumskolai – interaktīvo un attīstošo mācību līdzekļu iegādei – matemātikas, dabas zinātņu un valodu prasmju attīstībai un pilnveidošanai" (3000 euro), priekšlikums Nr.362 "Balvu pilsētas dome. Interaktīvās tāfeles iegādei PII "Sienāzītis"" (3000 euro).
- ⁶ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" 2.lasījuma priekšlikumi Nr. 167, 169, 173, 174, 176, 178, 181, 503 "Valsts nozīmes sporta infrastruktūras attīstības projektu īstenošana, Jēkabpils multifunkcionālās sporta halles būvniecībai, Liepājas slēgto tenisa kortu celtniecībai, Latvijas brīvās cīņas sporta klubam – Sporta kluba-internāta renovācijas darbu pabeigšanai, Valmieras J.Daliņa stadiona rekonstrukcijai, vieglatlētikas manēžas celtniecībai, Olimpiskā centra "Ventspils" infrastruktūras attīstības projekta īstenošanai, Bauskas peldbaseina būvniecībai, Madonas biatlona un slēpošanas sporta bāzes "Smeceres sils" attīstīšanai, Cēsu pilsētas stadiona rekonstrukcijai" (6 200 000 euro).
- ⁷ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa.
- ⁸ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa, noteikumu redakcijā, kas bija spēkā līdz 12.05.2017.
- ⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam".
- ¹⁰ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" (līdz 27.12.2012. MK 20.03.2007. noteikumi Nr.198 "Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam").
- ¹¹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 13.2.apakšpunkts.
- ¹² MK 02.08.2006. rīkojums Nr.584, "Par Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstības koncepciju".
- ¹³ EKS 2010 metodoloģija.
- ¹⁴ Public Governance and Territorial Development Directorate, Recommendation of the Council on Budgetary Governance, OECD publication, 18.02.2015.
- ¹⁵ Ārlietu ministrijas 02.09.2016. informatīvs materiāls "Latvijas ieguvumi no dalības OECD", <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/ekonomiskas-attiecibas/starptautiskas-ekonomiskas-organizacijas/ekonomiskas-sadarbibas-un-attistibas-organizacija-esao/latvijas-ieguvumi-no-dalibas-esao>, resurss apskatīts 04.09.2017.
- ¹⁶ Valsts kontroles 15.09.2014. revīzijas ziņojums Nr.5.1-2-32/2013 "Par Latvijas Republikas 2013.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ¹⁷ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-39/2014 "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ¹⁸ MK 06.10.2015. sēdes protokola Nr.53 41.§.3.punkts.
- ¹⁹ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-39/2014 "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ²⁰ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-39/2014 "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ²¹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 19.06.2017. vēstule "Par Valsts kontroles ieteikumu ieviešanu revīzijas lietā Nr.2.4.1-39-1/2014".
- ²² Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini.
- ²³ 2012.–2016.gadam izmantoti saimnieciskā gada pārskati par valsts budžeta izpildi un pašvaldību budžetiem, 2017.gadam – likums "Par budžetu 2017.gadam" un tā paskaidrojumi, un likums "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam".
- ²⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 5.panta piektā daļa.
- ²⁵ 2012.–2016.gadam izmantoti saimnieciskā gada pārskati par valsts budžeta izpildi un pašvaldību budžetiem, 2017.gadam – likums "Par budžetu 2017.gadam" un tā paskaidrojumi, un likums "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam".
- ²⁶ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.punkts.
- ²⁷ Žubule Ē. Valsts budžeta procesa analīze un pilnveidošana. Promocijas darbs Latvijas Universitātē, Rīga, 2012., 84.lpp.
- ²⁸ Žubule Ē. Valsts budžeta procesa analīze un pilnveidošana. Promocijas darbs Latvijas Universitātē, Rīga, 2012., 87.lpp.
- ²⁹ B.Traidase "Nulles budžeta anatomija", Bilance Nr.15/16 (387/388), 01.08.2016., Bilances pielikums, 3.lpp.
- ³⁰ Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini un likuma trešā sadaļa "Vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projekta (ietvara likumprojektu paketes) un gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta (budžeta likumprojektu paketes) sagatavošanas, iesniegšana un pieņemšana".
- ³¹ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.²pants.
- ³² Fiskālās disciplīnas likuma 2.panta pirmā daļa.
- ³³ Piemēram, MK 29.02.2016. rīkojums Nr.145 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžeta 2017.gadam" sagatavošanas grafiku".

- ³⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību pārejas noteikumu 66.punkts.
- ³⁵ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ pants.
- ³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 21.05.2013. Regula (ES) Nr.473/2013 par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai eurozonas dalībvalstīs, preambulas 4.panta 1.punkts.
- ³⁷ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹panta otrā, trešā un trešā prim daļa.
- ³⁸ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.³panta pirmā daļa.
- ³⁹ Likuma par budžetu un finanšu vadību 21.panta pirmā daļa un pārejas noteikumu 67.punkts.
- ⁴⁰ MK 10.12.2013. noteikumi Nr.1456 "Noteikumi par institucionālo sektoru klasifikāciju".
- ⁴¹ FM 2017.gada augusta vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai "Par publisko investīciju plūsmas stabilizēšanu pēc Eiropas Savienības 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma".
- ⁴² Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants.
- ⁴³ Fiskālās disciplīnas padomes skaidrojums, <http://fdp.gov.lv/biezak-uzdotie-jautajumi>, resurss apskatīts 17.08.2017.
- ⁴⁴ FM sagatavotā "Latvijas Stabilitātes programma 2016.–2019.gadam" 21.lpp. (apstiprināta MK 12.04.2016. sēdē, protokola Nr.17 52.§.).
- ⁴⁵ EKS 2010 metodoloģija
- ⁴⁶ FM apstiprinātā Valsts parāda vadības stratēģija, 31.10.2016.
- ⁴⁷ Fiskālās disciplīnas likuma 2.panta pirmā daļa.
- ⁴⁸ Fiskālās disciplīnas likuma 16.pants.
- ⁴⁹ Fiskālās disciplīnas likuma 16.pants un MK 29.04.2014. noteikumu Nr.229 "Noteikumi par fiskālo risku vispārējo vadību un par fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma noteikšanas metodoloģiju" 3.punkts.
- ⁵⁰ Fiskālās disciplīnas likuma 5.panta piektā daļa.
- ⁵¹ FM sagatavotās "Vadlīnijas fiskālo risku vadības ziņojuma sagatavošanai", 2015.gads.
- ⁵² Fiskālās disciplīnas likuma 5.pants.
- ⁵³ Fiskālo risku deklarācija, 2017 (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§.).
- ⁵⁴ European Commission Fiscal Sustainability Report, 25.01.2016, <https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/fiscal-sustainability-report-2015>, resurss apskatīts 07.09.2017.
- ⁵⁵ Latvijas Stabilitātes programma 2016.–2019.gadam (apstiprināta MK 12.04.2016. sēdē, protokols Nr.17 52.§.).
- ⁵⁶ Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 2.pants.
- ⁵⁷ Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 16.pants.
- ⁵⁸ Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 2.pants.
- ⁵⁹ Likuma "Par pašvaldībām" 46.panta otrā daļa.
- ⁶⁰ FM 24.08.2017. informatīvs materiāls "Sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanā Latvijā", http://www.fm.gov.lv/lv/sabiedrības_līdzdalība/lemumu_pienemsana_latvija/, resurss apskatīts 14.09.2017.
- ⁶¹ MK 25.08.2009. noteikumi Nr.970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā", MK 14.09.2016. rīkojums Nr.523 "Par Attīstības sadarbības politikas pamatnostādņēm 2016.–2020.gadam".
- ⁶² MK 03.05.2016. rīkojumi Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ⁶³ Nacionālās trīspusējās sadarbības padomes nolikums, 30.10.1998.
- ⁶⁴ Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands, 07.01.2014. http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/nvo_un_mk_sadarbibas_memorands_2014.pdf, resurss apskatīts 14.03.2017.
- ⁶⁵ Saeimas 30.03.2006. paziņojums "Deklarācija par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām".
- ⁶⁶ Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini.
- ⁶⁷ Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini.
- ⁶⁸ Valsts kontroles priekšlikumu diskusijai "Cilvēks, informācijas sistēmas un valsts" 23.lpp., Rīga, 2016.
- ⁶⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam".
- ⁷⁰ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" (līdz 27.12.2012. MK 20.03.2007. noteikumi Nr.198 "Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam").
- ⁷¹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 13.2.apakšpunkts.
- ⁷² MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa.
- ⁷³ Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini.
- ⁷⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.² pants.
- ⁷⁵ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.pants.
- ⁷⁶ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.² panta otrā daļa.
- ⁷⁷ Fiskālo risku deklarācija (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§.).
- ⁷⁸ Eiropas Savienības Stabilitātes un izaugsmes pakts, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm, resurss apskatīts 07.09.2016.
- ⁷⁹ Latvijas Stabilitātes programmas 2016.–2019.gadam pirmā sadaļa "Vispārējās ekonomiskās politikas vadlīnijas un mērķi" (apstiprināta MK 12.04.2016. sēdē, protokola Nr.17 52.§.).
- ⁸⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 21.05.2013. Regula (ES) Nr. 473/2013 (par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai eurozonas dalībvalstīs, preambulas 11.punkts. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/lv/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0473&qid=1427896616927&from=EN>, resurss apskatīts 07.09.2016.
- ⁸¹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.1.apakšpunkts (līdz 27.12.2012. – MK20.03.2007. noteikumu Nr.198 "Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli

- pieļaujāmā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam” 8.punkts).
- ⁸² Atbilstoši FM centrālā aparāta personāla sarakstam 31.07.2017.
- ⁸³ Jón R. Blöndal, *Budget Reform in OECD Member Countries: Common Trends*, *OECD Journal on Budgeting*, VOL. 2, No. 4.
- ⁸⁴ Fiskālā konsolidācija – konkrētas politikas ar mērķi samazināt valdības deficītu un parāda uzkrāšanu (OECD (2011), “*Fiscal consolidation: targets, plans and measures*”, *OECD Journal on Budgeting*, Vol. 11/2).
- ⁸⁵ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu 2017.–2020.gadam (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes rakstiskajā konsultācijā 06.04.2017., prot. Nr.1-08/443).
- ⁸⁶ Revidentu intervija Igaunijas augstākajā revīzijas iestādē, 24.01.2017.
- ⁸⁷ Igaunijas likuma *State Budget Act*, §24. pirmā daļa.
- ⁸⁸ Downes R., Moretti D., Shaw T. *Budgeting in Sweden*, *OECD Journal on Budgeting*, Volume 2016/2.
- ⁸⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 8.1.apakšpunkts (līdz 27.12.2012. MK 20.03.2007. noteikumu Nr.198 “Noteikumi par maksimāli pieļaujāmā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli pieļaujāmā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam” 8.punkts).
- ⁹⁰ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 10.punkts (līdz 27.12.2012. – MK 20.03.2007. noteikumu Nr.198 “Noteikumi par maksimāli pieļaujāmā valsts budžeta izdevumu kopējuma un maksimāli pieļaujāmā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam” 14.punkts).
- ⁹¹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 10.punkts.
- ⁹² Informatīvais ziņojums „Par valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi 2016., 2017. un 2018.gadam un bāzes izdevumos neiekļauto ministriju un citu centrālo valsts iestāžu iesniegto pasākumu sarakstu”, izskatīts 01.03.2016. MK sēdē, protokols Nr.10 51 §.
- ⁹³ MK 10.12.2013. noteikumu Nr.1456 “Noteikumi par institucionālo sektoru klasifikāciju”.
- ⁹⁴ MK 27.12.2005. noteikumu Nr.1031 “Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām”.
- ⁹⁵ MK 27.12.2005. noteikumu Nr.1032 “Noteikumi par budžetu ieņēmumu klasifikāciju”.
- ⁹⁶ MK 27.12.2005. noteikumu Nr.1031 “Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši funkcionālajām kategorijām”.
- ⁹⁷ MK 22.11.2005. noteikumu Nr.875 “Noteikumi par budžetu finansēšanas klasifikāciju”.
- ⁹⁸ Valsts kontroles 28.04.2016. revīzijas ziņojuma “Par Ekonomikas ministrijas 2016.gada pārskatu” 2.daļa – Atbilstības jautājumi.
- ⁹⁹ Igaunijas likuma *State Budget Act*, § 26., https://www.riigiteataja.ee/en/compare_original?id=504072014004, resurss apskatīts 15.09.2017.
- ¹⁰⁰ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam”.
- ¹⁰¹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 6. un 10.punkts.
- ¹⁰² MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 10.punkts.
- ¹⁰³ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 10.punkts.
- ¹⁰⁴ FM 27.02.2015. vēstule Nr.2-4-07/1177 “Par Iekšlietu ministrijas valsts pamatbudžeta bāzes izdevumiem 2016.–2018.gadam”.
- ¹⁰⁵ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 13.1. un 13.2.apakšpunkts.
- ¹⁰⁶ FM 13.02.2015. vēstule Nr.8-1-02/870 “Par valsts pamatbudžeta “bāzes izdevumu” 2016., 2017. un 2018.gadam saskaņošanu”.
- ¹⁰⁷ Iekšlietu ministrijas 10.02.2015. vēstule Nr.1-40/398 “Par Iekšlietu ministrijas bāzes izdevumiem 2016.–2018.gadam”.
- ¹⁰⁸ MK 26.03.2010. noteikumu Nr.256 “Noteikumi par kārtību, kādā ministrijām un citām centrālajām valsts iestādēm tiek veikta apropriācijas pārdale starp programmām, apakšprogrammām un izdevumu ekonomiskās klasifikācijas kodiem” 5.punkts.
- ¹⁰⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam”.
- ¹¹⁰ MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes protokols Nr.41. 1.§ 15.punkts.
- ¹¹¹ Latvijas Valsts prezidenta 06.11.2015. vēstule Nr.279 Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai “Par valsts budžeta izdevumu vērtēšanu”.
- ¹¹² Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.³ panta pirmā daļa.
- ¹¹³ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 “Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujama valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam” 20.punkts.
- ¹¹⁴ FM informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta izdevumiem 2016.gadam un ietvaram 2016.–2018.gadam” (pieņemts zināšanai MK 25.08.2015. sēdē, prot. Nr.41 44.§ 2.punkts), FM informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2016.gadam un ietvaram 2016.–2018.gadam” (pieņemts zināšanai MK 27.08.2015. sēdē, prot. Nr.42 3.§).
- ¹¹⁵ FM informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2016.gadam un ietvaram 2016.–2018.gadam” (pieņemts zināšanai MK 31.08.2015. sēdē, prot. Nr.43 4.§).
- ¹¹⁶ FM informatīvais ziņojums “Par priekšlikumiem valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem 2016.gadam un ietvaram 2016.–2018.gadam” (pieņemts zināšanai MK 31.08.2015. sēdē, prot. Nr.43 4.§).
- ¹¹⁷ FM informatīvais ziņojums “Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam” un likumprojekta “Par valsts budžetu 2017.gadam” izstrādes procesā” (pieņemts zināšanai MK 31.05.2016. sēdē, prot. Nr.26 39.§).
- ¹¹⁸ FM informatīvais ziņojums “Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam” un likumprojekta “Par valsts budžetu 2018.gadam” izstrādes procesā” (pieņemts zināšanai MK 28.08.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.41 1.§).
- ¹¹⁹ FM informatīvais ziņojums “Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu” (atbilde Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai) (pieņemts zināšanai MK 01.03.2016. sēdē, prot. Nr.10 49.§ 2.punkts)

- ¹²⁰ MK 28.03.2017. rīkojuma Nr.141 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" sagatavošanas grafiku" 2.punkts.
- ¹²¹ MK 01.03.2016. sēdes protokola Nr.10 49.§ 8.punkts.
- ¹²² FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (pieņemts zināšanai MK 31.05.2016. sēdē, prot. Nr.26 39.§).
- ¹²³ Informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (pieņemts zināšanai MK 31.05.2016. sēdē, prot. Nr.26 39.§).
- ¹²⁴ MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes protokols Nr.41, 1.§ 24.punkts.
- ¹²⁵ MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes protokola Nr.41 1.§ 34.punkts.
- ¹²⁶ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (pieņemts zināšanai MK 31.05.2016. sēdē, prot. Nr.26 39.§).
- ¹²⁷ MK 04.07.2017. noteikumi Nr.404 "Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31. jūlija noteikumos Nr. 523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem".
- ¹²⁸ FM informatīvā ziņojuma "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" izstrādes procesā" tabula Nr.2.2 (MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes prot. Nr.41, 1.§).
- ¹²⁹ FM, pamatojoties uz provizoriskajām aplēsēm un ekspertu novērtējumu, veica iespējamā ietaupījuma aprēķinu katrā ministrijā. Kopējais ietaupījums *euro* izteiksmē aprēķināts, par pamatu ņemot ministrijas padotībā esošās budžeta iestādes, citas iestādes, kapitālsabiedrības reizinot ar FM resora referenci (provizoriskais aprēķins, ka budžeta pieprasījuma sagatavošanai tiek patērētas 908 cilvēkstundas), piemērots apjoma koeficients attiecībā pret FM resoru. Tāpat aprēķinātas FM Budžeta departamenta ieguldītās cilvēkstundas budžeta pieprasījumu izvērtēšanā un kopsavilkuma sagatavošanā (kā pieņēmums 20% no resora). Kopējās izmaksas aprēķinātas, pamatojoties uz CSP datiem, par vienas stundas darbaspēka izmaksām valsts pārvaldē 2016.gada 4.ceturksnī (9,58 *euro* par vienu cilvēkstundu). Kopējais ietaupījums *euro* izteiksmē, veicot grozījumus MK 31.07.2012. noteikumos Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem", veidojas kā kopsumma no ietaupījuma resoru griezumā un FM Budžeta departamentam paredzamā ietaupījuma.
- ¹³⁰ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (pieņemts zināšanai MK 31.05.2016. sēdē, prot. Nr.26 39.§).
- ¹³¹ MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes protokola Nr.41 1.§ 35. un 37.punkts.
- ¹³² MK 28.08.2017. ārkārtas sēdes protokola Nr.41 1.§ 29.punkts.
- ¹³³ MK 09.08.2016. sēdes protokola Nr.39 48.§ 19.punkts.
- ¹³⁴ Likumprojekta "Par budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi 5.3.sadaļa "Valsts budžeta izdevumi", <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/09D21265182EF9D8C225804C0030B7FF?OpenDocument>, resurss apskatīts 11.05.2017.
- ¹³⁵ Likumprojekta "Par budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi 5.3.sadaļa "Valsts budžeta izdevumi" <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/09D21265182EF9D8C225804C0030B7FF?OpenDocument>, resurss apskatīts 11.05.2017.
- ¹³⁶ Likumprojekta "Par budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi 5.3.sadaļa "Valsts budžeta izdevumi" <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/09D21265182EF9D8C225804C0030B7FF?OpenDocument>, resurss apskatīts 11.05.2017.
- ¹³⁷ Likumprojekta "Par budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi, 5.3.sadaļa Valsts budžeta izdevumi <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/09D21265182EF9D8C225804C0030B7FF?OpenDocument>, resurss apskatīts 11.05.2017.
- ¹³⁸ Vienotais reģistrācijas Nr.LV40003052790.
- ¹³⁹ Pasta likuma pārejas noteikumu 12.punkts.
- ¹⁴⁰ MK 31.05.2016. sēdes protokola Nr.26 39.§ 4.12.apakšpunkts.
- ¹⁴¹ MK 31.05.2016. sēdes protokola Nr.26 39.§ 6.12.apakšpunkts.
- ¹⁴² Izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē 13.04.2017. (Valsts sekretāru sanāksmes prot. Nr.15 19.š.).
- ¹⁴³ MK 31.05.2016. sēdes protokola Nr.26 39.§ 4.12.apakšpunkts.
- ¹⁴⁴ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (MK 31.05.2016. sēdes protokols Nr.26 39.š.).
- ¹⁴⁵ MK 16.08.2016. sēdes protokola Nr.40 59.§ 2.punkts.
- ¹⁴⁶ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2017., 2018. un 2019.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2017., 2018. un 2019.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" izstrādes procesā" (MK 31.05.2016. sēdes protokols Nr.26 39.š.).
- ¹⁴⁷ Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" 54.pants.
- ¹⁴⁸ Igaunijas likums *State Budget Act*, § 71.
- ¹⁴⁹ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" (līdz 27.12.2012. MK 20.03.2007. noteikumi Nr.198 "Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopapjoma un maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam").
- ¹⁵⁰ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 13.2.apakšpunkts.
- ¹⁵¹ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.198 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" (līdz 27.12.2012. MK 20.03.2007. noteikumi Nr.198 "Noteikumi par maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopapjoma un maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm noteikšanas metodiku vidējam termiņam").
- ¹⁵² MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopapjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 19.¹punkts.
- ¹⁵³ MK 17.03.2015. sēdes protokola Nr.15 30.§ 25.punkts.

- ¹⁵⁴ MK 18.03.2014. sēdes protokola Nr.17 44.§ 37.punkts.
- ¹⁵⁵ Likums par budžetu un finanšu vadību, MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam".
- ¹⁵⁶ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 10.punkts.
- ¹⁵⁷ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 13.2.apakšpunkts.
- ¹⁵⁸ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 13.2.apakšpunkts.
- ¹⁵⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa.
- ¹⁶⁰ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.un 22.punkts.
- ¹⁶¹ Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 443.–447.punkts (apstiprināts ar Saeimas 20.12.2012. lēmumu).
- ¹⁶² Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta trešā un 3.¹ daļa.
- ¹⁶³ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.punkts, redakcijā, kas spēkā līdz 13.05.2017.
- ¹⁶⁴ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.3.sadaļa "Valsts budžeta izdevumi", http://www.fm.gov.lv/files/valstsbudzets/FMPask_K_131016_proj2017.pdf, resurss apskatīts 23.11.2016.
- ¹⁶⁵ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta trešā un 3.¹ daļa, MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.punkts.
- ¹⁶⁶ Politikas veidošanas rokasgrāmata, http://www.pkc.gov.lv/images/pkc_rokasgramata_090316_web.pdf, resurss apskatīts 16.01.2017.
- ¹⁶⁷ 04.01.2017. intervijas ar FM pārstāvjiem protokols, FM 11.01.2017. e-pasta vēstule.
- ¹⁶⁸ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta trešā un 3.¹ daļa, MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 8.punkts.
- ¹⁶⁹ Informācija atbilstoši gadskārtējo likumu par valsts budžetu paskaidrojumiem.
- ¹⁷⁰ Apstiprinātie izdevumi jaunajām politikas iniciatīvām. Atbilstoši 2014.gada budžeta paskaidrojumiem.
- ¹⁷¹ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁷² Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁷³ Apstiprinātie izdevumi jaunajām politikas iniciatīvām. Atbilstoši 2015.gada budžeta paskaidrojumiem.
- ¹⁷⁴ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁷⁵ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁷⁶ Apstiprinātie izdevumi neatliekamo pasākumu īstenošanai atbilstoši 2016.gada budžeta paskaidrojumiem.
- ¹⁷⁷ Apstiprinātie izdevumi neatliekamo pasākumu īstenošanai atbilstoši 2016.gada budžeta paskaidrojumiem.
- ¹⁷⁸ Apstiprinātie izdevumi neatliekamo pasākumu īstenošanai atbilstoši 2016.gada budžeta paskaidrojumiem.
- ¹⁷⁹ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁸⁰ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁸¹ Atbilstoši FM 26.01.2017. sniegtajai informācijai.
- ¹⁸² Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta otrā daļa.
- ¹⁸³ Saeima, Valsts prezidenta kanceleja, Augstākā tiesa, Satversmes tiesa, Valsts kontrole, Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome, Tiesībsarga birojs, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Ģenerālprokuratūra.
- ¹⁸⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta 2.¹ daļa.
- ¹⁸⁵ MK 13.04.2015. ārkārtas sēdes protokols Nr.19 1.§.
- ¹⁸⁶ MK 19.05.2015. sēdes protokola Nr.25 47.§ 12.punkts.
- ¹⁸⁷ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 24., 37. un 38.punkts.
- ¹⁸⁸ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 4.pielikums, redakcijā, kas spēkā līdz 12.05.2017.
- ¹⁸⁹ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 33., 33.¹ un 34.punkts, redakcijā, kas spēkā līdz 12.05.2017.
- ¹⁹⁰ MK 09.07.2015. rīkojums Nr.373 "Grozījumi Ministru kabineta 2015.gada 16.marta rīkojumā Nr.124 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" sagatavošanas grafiku".
- ¹⁹¹ MK sēdes 31.05.2016. protokola Nr.26 39.§; 22.punkts.
- ¹⁹² MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" 34.punkts, redakcijā, kas spēkā līdz 12.05.2017.
- ¹⁹³ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa, redakcijā, kas spēkā līdz 12.05.2017.
- ¹⁹⁴ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa, redakcijā, kas spēkā līdz 12.05.2017.

- ¹⁹⁵ MK 11.12.2012. noteikumu Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējums un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam" V nodaļa.
- ¹⁹⁶ MK 12.11.2014. sēdes protokols Nr.62 2.§.
- ¹⁹⁷ MK 09.08.2016. sēdes protokola Nr.39 48.§ 6.punkts.
- ¹⁹⁸ Koalīcijas darba grupas budžeta sagatavošanai 11.08.2016. sanāksmes protokols Nr.1, Koalīcijas budžeta darba grupas 12.08.2016. sanāksmes protokols Nr.2., Koalīcijas budžeta darba grupas 16.08.2016. sanāksmes protokols Nr.3.
- ¹⁹⁹ MK 12.11.2014. sēdes protokols Nr.62 2.§.
- ²⁰⁰ MK 09.08.2016. protokols Nr.39 48.§, MK 16.08.2016. protokols Nr.40 59.§, MK 18.08.2016. protokols Nr.41 5.§.
- ²⁰¹ MK 03.05.2017. noteikumu Nr.246 "Grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 11. decembra noteikumos Nr. 867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējums un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam"" anotācija.
- ²⁰² MK 28.03.2017. rīkojuma Nr.141 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018. gadam" sagatavošanas grafiku" pielikums.
- ²⁰³ MK 22.08.2017. sēdes protokola Nr.40 46.§ 2.punkts.
- ²⁰⁴ Informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta prioritārajiem pasākumiem 2018., 2019. un 2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 22.08.2017. sēdē, prot. Nr.40 46.§).
- ²⁰⁵ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam"" (pieņemts zināšanai MK 08.09.2017. sēdē, prot. Nr.44 1.§), "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 12.09.2017. sēdē, prot. Nr.45 53.§), "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 14.09.2017. sēdē, prot. Nr.46 3.§).
- ²⁰⁶ Likumprojekta "Par budžetu 2018.gadam" budžeta paskaidrojumu sadaļa 5.3.Valsts budžeta izdevumi <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/7A3D8F917CE0663CC22581B6002ADFED?OpenDocument>.
- ²⁰⁷ Likuma par budžetu un finanšu vadību 21.panta otrās daļas 6.apakšpunkts.
- ²⁰⁸ MK noteikumu projekta "Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31.jūlija noteikumos Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- ²⁰⁹ MK 03.05.2016. rīkojums Nr. 275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ²¹⁰ FM atbildes vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai par publisko investīciju plūsmas stabilizēšanu pēc Eiropas Savienības 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma (atbalstīta MK 22.08.2017. sēdē, prot. Nr.40 41.§).
- ²¹¹ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.4.sadaļa "Valsts investīciju projektu finansēšana 2017.gadā", 902.lpp.
- ²¹² Likumprojekta "Par valsts budžetu 2014.gadam", "Par valsts budžetu 2015.gadam", "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumi.
- ²¹³ Konkrētie Aizsardzības ministrijas izdevumi tiek atsevišķi uzrādīti paskaidrojumos kopš tā laika, kad pastāvēja valsts investīciju programma līdz Latvija sāka ieplūst ES līdzekļi.
- ²¹⁴ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.5.sadaļa "Valsts budžeta ilgtermiņa saistības 2018., 2019.gadam un turpmākajiem gadiem", 999.lpp.
- ²¹⁵ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.5.sadaļa "Valsts budžeta ilgtermiņa saistības 2018., 2019.gadam un turpmākajiem gadiem".
- ²¹⁶ FM prezentācija Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdē, <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C1942F9E57AF951DC22580BA004F76C2?OpenDocument&prevCat=12|Publisko%20izdevumu%20un%20rev%C4%ABzijas%20komisija, resurss apskatīts 20.03.2016>.
- ²¹⁷ Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdes protokols Nr.162, <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C1942F9E57AF951DC22580BA004F76C2?OpenDocument&prevCat=12|Publisko%20izdevumu%20un%20rev%C4%ABzijas%20komisija, resurss apskatīts 20.03.2016>.
- ²¹⁸ FM atbildes vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai par publisko investīciju plūsmas stabilizēšanu pēc Eiropas Savienības 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma (atbalstīta MK 22.08.2017. sēdē, prot. Nr.40 41.§).
- ²¹⁹ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.4.sadaļa "Valsts investīciju projektu finansēšana 2017.gadā", 902.lpp.
- ²²⁰ FM atbildes vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai par publisko investīciju plūsmas stabilizēšanu pēc Eiropas Savienības 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma (atbalstīta MK 22.08.2017. sēdē, prot. Nr.40 41.§).
- ²²¹ MK 01.11.2011. noteikumu Nr.850 "Nacionālā veselības dienesta nolikums" 3.1.apakšpunkts.
- ²²² Nacionālā veselības dienesta "Gada publiskais pārskats 2016".
- ²²³ MK 27.12.2005. noteikumi Nr.1031 "Noteikumi par budžeta izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām".
- ²²⁴ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" paskaidrojumu 5.4.sadaļa "Valsts investīciju projektu finansēšana 2017.gadā".
- ²²⁵ Revidentu 10.01.2017. intervija Pārresoru koordinācijas centrā.
- ²²⁶ Revidentu 10.01.2017. intervija Pārresoru koordinācijas centrā.
- ²²⁷ MK 03.05.2016. rīkojums Nr. 275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ²²⁸ FM prezentācija Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdē, <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C1942F9E57AF951DC22580BA004F76C2?OpenDocument&prevCat=12|Publisko%20izdevumu%20un%20rev%C4%ABzijas%20komisija, resurss apskatīts 20.03.2016>.
- ²²⁹ FM prezentācija Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdē, <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C1942F9E57AF951DC22580BA004F76C2?OpenDocument&prevCat=12|Publisko%20izdevumu%20un%20rev%C4%ABzijas%20komisija, resurss apskatīts 20.03.2016>.
- ²³⁰ FM atbildes vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai par publisko investīciju plūsmas stabilizēšanu pēc Eiropas Savienības 2014.–2020.gada plānošanas perioda noslēguma (atbalstīta MK 22.08.2017. sēdē, prot. Nr.40 41.§).
- ²³¹ FM prezentācija Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas 22.02.2017. sēdē, <http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/C1942F9E57AF951DC22580BA004F76C2?OpenDocument&prevCat=12|Publisko%20izdevumu%20un%20rev%C4%ABzijas%20komisija, resurss apskatīts 20.03.2017>.

- ²³² Satiksmes ministrijas 20.12.2016. informatīvais ziņojums par autoceļu finansēšanas modeli un Valsts autoceļu sakārtošanas programmu 2014.–2023.gadam un atbildes vēstule Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijai, <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5795>, resurss apskatīts 20.09.2017.
- ²³³ FM informatīvais ziņojums “Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam” (pieņemts zināšanai MK 08.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.44, 1.§).
- ²³⁴ Valsts kancelejas 27.07.2017. vēstule Nr.56/SAN-940 Valsts kontrolei par informācijas pieprasījumu revīzijas lietā Nr.2.4.1-7/2016.
- ²³⁵ FM 15.11.2016. vēstule Nr.22-1-02/6149 Valsts kontrolei par lietderības revīzijas pieeju.
- ²³⁶ MK 29.04.2003. noteikumi Nr.239 “Finanšu ministrijas nolikums”.
- ²³⁷ MK 23.03.2010. noteikumi Nr.271 “Ekonomikas ministrijas nolikums”.
- ²³⁸ MK 20.05.2003. noteikumi Nr.263 “Valsts kancelejas nolikums”.
- ²³⁹ MK 29.04.2003. noteikumi Nr.239 “Finanšu ministrijas nolikums” 1.punkts.
- ²⁴⁰ MK 23.03.2010. noteikumi Nr.271 “Ekonomikas ministrijas nolikums” 1.punkts.
- ²⁴¹ Raksts www.la.lv “VK: Visvairāk nelietderīgu izdevumu lielajos investīciju projektos un kapitālsabiedrību pārvaldībā”, <http://www.la.lv/vk-visvairak-nelietderigu-izdevumu-lielajos-investiciju-projektos-un-kapitalsabiedribu-parvaldiba/>, resurss apskatīts 16.09.2016.
- ²⁴² FM mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/, resurss apskatīts 11.09.2017.
- ²⁴³ Fiskālās disciplīnas padomes mājaslapa, <http://fdp.gov.lv/biezak-uzdotie-jautajumi>, resurss apskatīts 28.09.2017.
- ²⁴⁴ MK 28.03.2017. rīkojums Nr.141 “Par likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam” un likumprojekta “Par valsts budžetu 2018. gadam” sagatavošanas grafiku”.
- ²⁴⁵ MK apstiprina valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta bāzi vidējam termiņam.
- ²⁴⁶ 1. MK apstiprina makroekonomiskās attīstības prognozes, valsts fiskālos mērķus un Stabilitātes programmu; 2. Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021. gadam izskatītas MK.
- ²⁴⁷ Ministrijas iesniedz izskatīšanai FM un Pārresoru koordinācijas centram priekšlikumus par prioritārajiem pasākumiem.
- ²⁴⁸ 1. MK apstiprina makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozes 2018.–2020. gadā; 2. MK apstiprina izdevumu pārskatīšanas rezultātus un priekšlikumus fiskālās telpas palielināšanai; 3. MK apstiprina valsts budžeta prioritāros pasākumus 2018., 2019., 2020. gadiem.
- ²⁴⁹ Maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējuma aprēķināšana un ministriju maksimāli pieļaujamā valsts budžeta izdevumu kopējā apjoma 2018., 2019., 2020. gadam aprēķinu nosūtīšana ministrijām.
- ²⁵⁰ Fiskālās disciplīnas likuma 1.pants.
- ²⁵¹ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants.
- ²⁵² EK izstrādātais *Assessment of the 2017 Stability programme for Latvia*, https://ec.europa.eu/info/files/assessment-2017-stability-programme-latvia_en, resurss apskatīts 17.10.2017.
- ²⁵³ Fiskālo risku deklarācija, 2016.gads, Rīga (pieņemta zināšanai MK 02.08.2016. sēdē prot. Nr.38, 48.§).
- ²⁵⁴ Fiskālo risku deklarācija, 2016.gads, Rīga (pieņemta zināšanai MK 02.08.2016. sēdē prot. Nr.38, 48.§).
- ²⁵⁵ Fiskālo risku deklarācija, 2016.gads, Rīga (pieņemta zināšanai MK 02.08.2016. sēdē prot. Nr.38, 48.§).
- ²⁵⁶ Fiskālās disciplīnas likums, 10.pants; 13.pants; 14.pants; 15.pants; 17.pants.
- ²⁵⁷ No kura ir izslēgti izlīdzinātie izdevumi
- ²⁵⁸ Fiskālās disciplīnas likuma 5.panta otrā daļa
- ²⁵⁹ Fiskālās disciplīnas likuma 18.panta otrā daļa
- ²⁶⁰ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam” paskaidrojumi
- ²⁶¹ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam” Paskaidrojumi 2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana.
- ²⁶² Eiropas parlamenta un Padomes 16.11.2011.regulas (ES) Nr.1175/2011 (), ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr.1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu, 5.pants.
- ²⁶³ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumi, 2.1. vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana, 2.2.tabula.
- ²⁶⁴ Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes 05.07.2-16., http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/coc/code_of_conduct_en.pdf, resurss apskatīts 11.10.2017.
- ²⁶⁵ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums 2016 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes 05.10.2016.sēdē, prot. Nr.5(18), §2.1.) un Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums par Latvijas vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018.–2020.gadam (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes 04.10.2017. sēdē, prot. Nr.6 (25), §2.1.).
- ²⁶⁶ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam” paskaidrojumi.
- ²⁶⁷ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums 2016 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes 05.10.2016.sēdē, prot. Nr.5(18), §2.1.).
- ²⁶⁸ Fiskālās disciplīnas padomes publikācija, 06.12.2017.,<http://fdp.gov.lv/jaunumi/par-atkapi-no-budzeta-bilances-merka-lai-ieviestu-strukturalas-reformas-veselibas-aprupe>
- ²⁶⁹ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019. gadam” paskaidrojumi.
- ²⁷⁰ Fiskālo risku deklarācija, 2017 (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ²⁷¹ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē 05.10.2016., prot.Nr.5(18), §2.1.).
- ²⁷² MK, 08.11.2005., noteikumi Nr.842, “Noteikumi par vispārējā valdības parāda klasifikāciju” 3.punkts.
- ²⁷³ Valsts kases mājaslapa, <https://www.kase.gov.lv/valsts-parada-vadiba/kas-ir-valsts-parads>, resurss apskatīts 05.04.2017.
- ²⁷⁴ Vispārējais valdības parāds ir vērtēts šī ziņojuma sadaļā “Vispārējais valdības parāds – nepārdomātas fiskālās politikas sekas”.
- ²⁷⁵ FDP izstrādātais Valsts parāda pētījums “Latvijas valsts parāds – deficīts un novecošanās”, 03/2016.
- ²⁷⁶ Iznēmums – Fiskālās disciplīnas likuma 12.panta pirmās daļas 1. un 2.punkta nosacījumi.
- ²⁷⁷ Iznēmums – Fiskālās disciplīnas likuma 12.panta pirmās daļas 1. un 2.punkta nosacījumi.
- ²⁷⁸ Fiskālās disciplīnas likums, 9.pants.
- ²⁷⁹ Fiskālās disciplīnas padomes Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē 05.10.2016., prot.Nr.5(18), §2.1.).
- ²⁸⁰ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums par Latvijas vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018.–2020.gadam (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes 04.10.2017. sēdē, prot. Nr.6 (25), §2.1.).

- ²⁸¹ Skatīt pamatojumu šajā sadaļā zemāk.
- ²⁸² Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 1.apakšpunkts.
- ²⁸³ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojuma, 2016, 4.lpp., (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē 05.10.2016., prot.Nr.5(18), §2.1.).
- ²⁸⁴ Detalizētu izvērtējumu skatīt sadaļā “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.
- ²⁸⁵ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.³ pants.
- ²⁸⁶ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.
- ²⁸⁷ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Papildu ieņēmumi prioritārajiem pasākumiem”; “Makroekonomiskās prognozes un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam”.
- ²⁸⁸ Detalizētu izvērtējumu skatīt sadaļā “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.
- ²⁸⁹ Detalizētu izvērtējumu skatīt sadaļā “Budžeta apstiprināšana”.
- ²⁹⁰ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 2.apakšpunkts.
- ²⁹¹ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2015 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē Nr.4(12), prot. Nr.4, 2.§
- ²⁹² Ilgtermiņa stabilizācijas rezerves likums, 2.pants.
- ²⁹³ MK 29.04.2014. noteikumi Nr.229, “Noteikumi par fiskālo risku vispārējo vadību un par fiskālās nodrošinājuma rezerves apjoma noteikšanas metodoloģiju”, 21.punkts.
- ²⁹⁴ Fiskālās disciplīnas likums, 17.pants.
- ²⁹⁵ Ilgtermiņa stabilizācijas rezerves likums, 5.pants.
- ²⁹⁶ FM informatīvais ziņojums “Par 2013. gada valsts pamatbudžeta ieņēmumiem un valsts pamatbudžeta izpildi, ilgtermiņa stabilizācijas rezerves ienākumiem, finanšu darījumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem un no ilgtermiņa stabilizācijas rezerves finansētajiem pasākumiem” (pieņemts zināšanai MK 03.06.2014. sēdē, prot. Nr.31, 30.§).
- ²⁹⁷ FM informatīvais ziņojums “Par 2016.gada valsts pamatbudžeta ieņēmumiem un valsts pamatbudžeta izpildi, ilgtermiņa stabilizācijas rezerves ienākumiem, finanšu darījumiem un ar tiem saistītajiem maksājumiem un no ilgtermiņa stabilizācijas rezerves finansētajiem pasākumiem” (pieņemts zināšanai MK 14.03.2017. sēdē, prot. Nr.12 38.§).
- ²⁹⁸ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 3.apakšpunkts.
- ²⁹⁹ FM e-pasts Valsts kontrolei, 03.04.2017, temats : Par informācijas sniegšanu uz 23.03.epastu.
- ³⁰⁰ Latvijas Stabilitātes programmas 2017.–2020.gadam sadaļa “Ekonomikas cikliskā attīstība” (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§).
- ³⁰¹ Latvijas Stabilitātes programma 2017.–2020.gadam 3.2.2.sadaļa “Ticamības tests un argumentēto lēmumu procedūra” (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§).
- ³⁰² Latvijas Stabilitātes programmas 2017.–2020.gadam 3.2.2.sadaļa “Ticamības tests un argumentēto lēmumu procedūra” (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§).
- ³⁰³ Latvijas Stabilitātes programmas 2017.–2020.gadam 3.2.2.sadaļa “Ticamības tests un argumentēto lēmumu procedūra” (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§).
- ³⁰⁴ *European Commission, Directorate General, Economic and financial affairs, Assessment of the 2017 Stability programme for Latvia*, Brisele, 23.05.2017.
- ³⁰⁵ European Commission, Report on Public Finances in EMU, 2015.
- ³⁰⁶ *European Commission, Directorate General, Economic and financial affairs, Assessment of the 2017 Stability programme for Latvia*, Brisele, 23.05.2017. (2016., 2017., 2018.gadam uzraudzīti EK aprēķini pēc vienotās metodikas (tiek ņemta vērā nodokļu reforma), 2019., 2020. gadam uzraudzīti Stabilitātes programmas rādītāji).
- ³⁰⁷ Latvijas Stabilitātes programmas 2017.–2020.gadam 3.2.2.sadaļa “Ticamības tests un argumentēto lēmumu procedūra” (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§)
- ³⁰⁸ FM e-pasts Valsts kontrolei, 03.04.2017, temats : Par informācijas sniegšanu uz 23.03.epastu.
- ³⁰⁹ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 4.apakšpunkts.
- ³¹⁰ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Budžeta vidēja termiņa plānošana”.
- ³¹¹ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Makroekonomiskās prognozes un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam”.
- ³¹² Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Budžeta izdevumu atbilstība nacionālajiem mērķiem”.
- ³¹³ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 5.apakšpunkts.
- ³¹⁴ Valsts kases sagatavotais Valsts pārāda vadības pārskats, 2016.gads, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P/C4%81rskati/Gada%20p/C4%81rskats/VK_parada_parskats_2016.pdf, resurss apskatīts 17.10.2017.
- ³¹⁵ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Vispārējās valdības pārāds – nepārdomātas fiskālās politikas sekas”.
- ³¹⁶ FM sagatavotais Latvijas Republikas 2016.gada pārskats par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem, 2017.gads.
- ³¹⁷ Valsts kontrole ir vērtējusi fiskālā nodrošinājuma rezervi saistībā ar valsts izsniegtajiem galvojumiem un aizdevumiem šī ziņojuma sadaļā “Fiskālo risku identificēšanas un pārvaldības sistēma”.
- ³¹⁸ FM vēstule FDP Nr. 3-1-02/11 no 28.07.2016.
- ³¹⁹ Revidenti fiskālo risku identificēšanu un vadību ir vērtējuši šī ziņojuma sadaļā “Fiskālo risku identificēšanas un pārvaldības sistēma”.
- ³²⁰ Vērtējums pieejams šī ziņojuma sadaļā “Vispārējās valdības pārāds – nepārdomātas fiskālās politikas sekas”.
- ³²¹ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Fiskālo risku identificēšanas un pārvaldības sistēma”.
- ³²² Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Fiskālo risku identificēšanas un pārvaldības sistēma”.
- ³²³ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 6.apakšpunkts.
- ³²⁴ Sīkāk skatīt šī ziņojuma sadaļu “Tiesību aktos definētie fiskālie nosacījumi”.
- ³²⁵ Sīkāk skatīt šī ziņojuma sadaļu “Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana”.
- ³²⁶ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 7.apakšpunkts.
- ³²⁷ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā”.
- ³²⁸ Skatīt sīkāk šī ziņojuma sadaļu “Budžeta izdevumu atbilstība nacionālajiem mērķiem”.
- ³²⁹ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “NVO iesaiste valsts budžeta plānošanas procesā”.
- ³³⁰ Skatīt šī ziņojuma sadaļu “Budžeta vidēja termiņa plānošana”.
- ³³¹ Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants, 8.apakšpunkts.
- ³³² Centrālās statistikas pārvaldes dati, <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/termini/visparejas-valdibas-sektors-35097.html>, resurss apskatīts 11.09.2017.

- ³³³ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums, 22.panta 2.daļa.
- ³³⁴ Fiskālās disciplīnas likums, 21.pants.
- ³³⁵ Fiskālās disciplīnas likums, 28.panta 1.-6.daļa.
- ³³⁶ Fiskālās disciplīnas likums, 28.panta 7.daļa.
- ³³⁷ 2016.gada 9.jūnija intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā.
- ³³⁸ Vienošanās par sadarbību, 4. punkts Makroekonomisko rādītāju prognožu apstiprināšana, http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_09_281_20160208_VPS_FDP_FM.pdf, resurss apskatīts 2017.gada 3.aprīlī.
- ³³⁹ Fiskālās disciplīnas padomes mājaslapa, <http://fdp.gov.lv/jaunumi/janis-platais-pirmie-tris-gadi-fiskalas-disciplinas-padomes-darba>, resurss apskatīts 2017.gada 15.martā.
- ³⁴⁰ Eiropas Komisijas fiskālais ekonomists.
- ³⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija Regula Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā.
- ³⁴² EKS-2010 grupē institucionālās vienības sektoros pēc institucionālo vienību galvenajām funkcijām, uzvedības un mērķiem un vietējās darbības veida vienības nozarēs pēc izmantotajiem resursiem un ražošanas procesa un produktu izlaides.
- ³⁴³ Likums par budžetu un finanšu vadību, 21.panta otrās daļas 10.apakšpunkts.
- ³⁴⁴ Valsts kontroles 2016.gada 15.septembra revīzijas Nr.2.4.1-34/2015 ziņojums "Par Latvijas Republikas 2015.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ³⁴⁵ Saeimas mājaslapa, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/805376DD0BAE48CCC225804C002039F1?OpenDocument>, resurss apskatīts 2017.gada 29.septembrī.
- ³⁴⁶ Valsts kontroles 2016.gada 15.septembra revīzijas Nr.2.4.1-34/2015 ziņojums "Par Latvijas Republikas 2015.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ³⁴⁷ Valsts kontroles 2017.gada 15.septembra revīzijas Nr.2.4.1-34/2016 ziņojums "Par Latvijas Republikas 2016.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem".
- ³⁴⁸ Fiskālās disciplīnas padomes 17.07.2017. vēstule Nr.1-08/1124 Ministru prezidentam, Finanšu ministrijai un Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai.
- ³⁴⁹ Fiskālās disciplīnas padomes 17.07.2017. sagatavotais Neatbilstības ziņojums par nodokļu reformas likumprojektiem, Nr.1-08/1124,
- ³⁵⁰ Valsts kontroles 2017.gada 15.septembra revīzijas ziņojuma Nr.2.4.1_2-38/2016 "Par 2016.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem ieņēmumu daļu" 58.punkts.
- ³⁵¹ Piemēram: Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030.gadam un Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020. gadam.
- ³⁵² Ministru kabineta 2016. gada 3. maija rīkojums Nr. 275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošana" rīcības joma Tautsaimniecības stiprināšana, pasākuma numuri: 23.1; 24.1; 26.1; 26.4; 26.5.
- ³⁵³ Valsts kases mājaslapa, <http://www.kase.gov.lv/l/saimnieciska-gada-parskats-par-valsts-budzeta-izpildi-un-pasvaldibu-budzetiem/86>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁵⁴ Valsts ieņēmumu dienesta mājaslapa, <https://www.vid.gov.lv/lv/strategija-un-darbibas-parskati>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁵⁵ Valsts ieņēmumu dienesta mājaslapa, <https://www.vid.gov.lv/lv/strategija-un-darbibas-parskati>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁵⁶ Finanšu ministrijas mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/nodoklu_un_nodevu_sistema_latvija/pievienotas_vertibas_nodoklis/no_2013_gada_speka_esosai_s_regulejums/, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁵⁷ Latvijas muitas statistika – zelta imports un eksports (Muitas pārvaldes muitas deklarāciju datu bāzē esošā informācija par zelta (preču pozīcija 7108) eksportu un laišanu brīvā apgrozībā laika posmā no 2010.gada līdz 2016.gadam.) Resurss: <http://www.csb.gov.lv/>.
- ³⁵⁸ Raksts www.nra.lv "Jānis Endziņš: nauda slīd valstij ārā no rokām", <http://nra.lv/latvija/190685-janis-endzins-nauda-slid-valstij-ara-no-rokam.htm>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁵⁹ Raksts www.nra.lv "Jānis Endziņš: nauda slīd valstij ārā no rokām", <http://nra.lv/latvija/190685-janis-endzins-nauda-slid-valstij-ara-no-rokam.htm>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶⁰ Valsts ieņēmumu dienesta mājaslapa, <https://www.vid.gov.lv/lv/strategija-un-darbibas-parskati>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶¹ Valsts kases mājaslapa, http://www.kase.gov.lv/?object_id=83, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶² FM mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/tautsaimniecibas_analize/ikmenesa_makroekonomikas_un_kopbudzeta_apskats/, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶³ FM mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/aktualitates/nozares_zinas/vid/51885-nelegali-ievesta-alkohola-paterins-samazinas, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶⁴ Eiropas Komisijas preses relīze *VAT Gap: Nearly €160 billion lost in uncollected revenues in the EU in 2014*, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2936_en.htm, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶⁵ Eiropas Komisijas dati *VAT Gap: Frequently asked questions*, 06.09.2016. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-2909_en.htm, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ³⁶⁶ 01.11.2016. revidentu intervija Valsts ieņēmumu dienestā par nodokļu plaīas aprēķinu sagatavošanas procesu, metodiku un aprēķinu izmantošanu budžeta izstrādes procesā.
- ³⁶⁷ MK 29.05.2012. noteikumu Nr.375 "Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība" 2.punkts, 3.2.apakšpunkts, 37.2.apakšpunkts.
- ³⁶⁸ Starptautiskā publiskā sektora grāmatvedības 23.standarta "Ieņēmumi no darījumiem bez apmaiņas (nodokļi un transferti)" 116., 117. un 124. punkts, www.ifac.org, resurss apskatīts 07.07.2016.
- ³⁶⁹ Starptautiskā publiskā sektora grāmatvedības 23.standarta "Ieņēmumi no darījumiem bez apmaiņas (nodokļi un transferti)" 116., 117. un 124. punkts, www.ifac.org, resurss apskatīts 07.07.2016.
- ³⁷⁰ Valsts kontroles 2006.gada 14.septembra revīzijas ziņojuma Nr.5.1-2-70R/2005 "Par 2005.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem ieņēmumu daļu" 42.punkts.
- ³⁷¹ SVF izstrādātais politikas dokuments, *Analyzing and Managing Fiscal Risks – Best Practices*, Jūnijs, 2016.gads.
- ³⁷² Fiskālo risku deklarācija, 2017 (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ³⁷³ Latvijas Stabilitātes programma 2016.–2019.gadam (apstiprināta MK 12.04.2016. sēdē, prot. Nr.17 52.§).
- ³⁷⁴ Fiskālo risku deklarācija, 2017 (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ³⁷⁵ FM vēstules Nr.15-2-03.1/ 1.pielikums Komentāri par Valsts kontroles revīzijas Nr.2.4.1-7/2016 ziņojuma projektu.
- ³⁷⁶ Fiskālo risku deklarācija, 2017 (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).

- ³⁷⁷ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums 2016 (pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes 05.10.2016.sēdē, prot. Nr.5(18), §2.1.).
- ³⁷⁸ Fiskālo risku deklarācija, 2017, (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ³⁷⁹ FM sagatavotā Fiskālo risku deklarācija, 2016, (pieņemta zināšanai MK 02.08.2016. sēdē prot. Nr.38, 48.§).
- ³⁸⁰ FM sagatavotā Fiskālo risku deklarācija, 2017, (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ³⁸¹ FM sagatavotā Fiskālo risku deklarācija, 2017, (apstiprināta MK 22.08.2017., protokola Nr.40 45.§).
- ³⁸² Aprēķins balstīts uz Valsts kases sagatavoto informatīvo ziņojumu "Ziņojums par valsts aizdevuma portfeli 2016.gada 31.decembrī".
- ³⁸³ Atskaides datums 31.05.2017. – ņemti vērā 2017.gadā veicamie maksājumi pēc šī datuma.
- ³⁸⁴ FM vēstule FDP Nr. 3-1-02/11 no 28.07.2016.
- ³⁸⁵ Fiskālo risku deklarācija, Rīga, (pieņemta zināšanai MK 02.08.2016. sēdē prot. Nr.38, 48.§)..
- ³⁸⁶ MK 22.08.2017. sēdes protokols Nr. 40, 43§, 20.punkts "Informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā"".
- ³⁸⁷ FM sagatavotā prezentācija "Fiskālie riski", 2016.gads.
- ³⁸⁸ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta otrā daļa.
- ³⁸⁹ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.¹ panta otrā daļa.
- ³⁹⁰ Sīkāk lūdz skatīt ziņojuma sadaļu "Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana".
- ³⁹¹ Plašāka informācija pieejama šī ziņojuma sadaļās "Makroekonomiskās prognozes un budžeta ieņēmumu plānošana vidējam termiņam" un saistībā ar izdevumus optimizējošiem procesiem un izdevumu pārskatīšanu sadaļā "Bāzes un attīstības izdevumu noteikšana".
- ³⁹² Stabilitātes programmas 2014.–2017.gadam 3.2.sadaļa "Fiskālās politikas stratēģija un vidēja termiņa mērķi" (apstiprināta MK 29.04.2014. sēdē, prot. Nr.25 10.§).
- ³⁹³ MK 14.10.2014. sēdes protokols Nr.55, 52.§5.punkts.
- ³⁹⁴ Likuma "Par budžetu 2015.gadam" paskaidrojumi, 5.3. Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumi.
- ³⁹⁵ Stabilitātes programmas 2015.–2018.gadam, 3.3. sadaļa "Fiskālās attīstības scenārijs" (apstiprināta MK 13.04.2015. ārkārtas sēdē, prot.Nr.19 1.§).
- ³⁹⁶ MK 11.08.2015.gada sēdes protokola Nr.38 52.§ 5.punkts.
- ³⁹⁷ Likuma "Par budžetu 2016.gadam" paskaidrojumu 5.3.sadaļa "Valsts pamatbudžeta un speciālā budžeta izdevumi".
- ³⁹⁸ Stabilitātes programmas 2017.–2019.gadam 3.3.sadaļa "Fiskālās attīstības scenārijs" (apstiprināta MK 11.04.2017. sēdē, prot. Nr.19 35.§).
- ³⁹⁹ MK 02.08.2016. sēdes protokola Nr.38, 47.§ 5.punkts.
- ⁴⁰⁰ FM sniegtā informācija Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes 06.09.2016. sēdē, http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ntsp_060916.pdf, resurss apskatīts 13.09.2016.
- ⁴⁰¹ FM 22.08.2017 prezentācija MK "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā".
- ⁴⁰² FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 12.09.2017. sēdē, prot. Nr.45 53.§).
- ⁴⁰³ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritāriem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 14.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.46 3.§).
- ⁴⁰⁴ FM 22.08.2017. prezentācija MK "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā".
- ⁴⁰⁵ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 12.09.2017. sēdē, prot. Nr.45 53.§).
- ⁴⁰⁶ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritāriem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 14.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.46 3.§).
- ⁴⁰⁷ FM 22.08.2017. prezentācija MK "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā".
- ⁴⁰⁸ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 12.09.2017. sēdē, prot. Nr.45 53.§).
- ⁴⁰⁹ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritāriem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 14.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.46 3.§).
- ⁴¹⁰ FM sniegtā informācija Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes 06.09.2016. sēdē, http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ntsp_060916.pdf, resurss apskatīts 13.09.2016.
- ⁴¹¹ FM sniegtā informācija Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes 06.09.2016. sēdē, http://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/ntsp_060916.pdf, resurss apskatīts 13.09.2016.
- ⁴¹² Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: pieņemts 16.10.2014. 1.panta pirmās daļas 19. punkts.
- ⁴¹³ Pārresoru koordinācijas centra 30.03.2016. apstiprinātas "Valsts kapitālsabiedrības vidēja termiņa darbības stratēģijas izstrādes vadlīnijas", https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/VTS_30032016_.pdf, resurss apskatīts 2017.gada 20.oktobrī.
- ⁴¹⁴ FM prezentācija MK 22.08.2017 "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā".
- ⁴¹⁵ FM prezentācija MK 22.08.2017 "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2018.–2020.gadā".
- ⁴¹⁶ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 08.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.44 1.§).
- ⁴¹⁷ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 08.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.44 1.§).
- ⁴¹⁸ FM sagatavotais Informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 12.09.2017. sēdē, prot. Nr.45 53.§).
- ⁴¹⁹ Valsts kontroles 28.04.2017. finanšu revīzijas ziņojums "Par Tieslietu ministrijas 2016.gada pārskata sagatavošanas pareizību".
- ⁴²⁰ FM informatīvais ziņojums "Par fiskālās telpas pasākumiem un izdevumiem prioritārajiem pasākumiem valsts budžetam 2018.gadam un ietvaram 2018.–2020.gadam" (pieņemts zināšanai MK 08.09.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.44 1.§).
- ⁴²¹ Fiskālās disciplīnas likums, 17.pants, otrā daļa.
- ⁴²² Likuma "Par valsts budžetu 2017. gadam" paskaidrojumi.
- ⁴²³ Revīzijas mērķiem ir vērtēti izdevumi FM budžeta apakšprogrammā 31.02.00. "Valsts parāda vadība" EKK 4100 "Procentu maksājumi ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām"
- ⁴²⁴ Eurostat dati, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina225&language=en>
- ⁴²⁵ FM e-pasts Valsts kontrolei, 03/04/2017, temats: Par informācijas sniegšanu uz 28.03. epastu.
- ⁴²⁶ Eurostat dati, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina225&language=en>; Iedzīvotāju skaita informācija iegūta no <http://www.csb.gov.lv/en>, resursi apskatīti 20.09.2017

- ⁴²⁷ *World Population Ageing 2015, Report No. ST/ESA/SER.A/390, Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, Ņujorka, 2015.*
- ⁴²⁸ Raksts lsm.lv "Sociālais budžets tuvākajos gados var "ieiet" mīnusus; no nepopulāriem lēmumiem neizvairīties <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/ekonomika/socialais-budzets-tuvakajos-gados-var-ieiet-minusos-no-nepopulariem-lemumiem-neizvairities.a222145/>, resurss apskatīts 20.09.2017.
- ⁴²⁹ EM sagatavotais ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, Rīga, 2016. gada jūnijs.
- ⁴³⁰ Latvijas bankas eksperta A.Meļihova 09.10.2014. raksts "Latvijas iedzīvotāju skarbā nākotne", <https://www.makroekonomika.lv/latvijas-iedzivotaju-skarba-nakotne>, resurss apskatīts 15.09.2017.
- ⁴³¹ Latvijas bankas eksperta A.Meļihova 09.10.2014. raksts "Latvijas iedzīvotāju skarbā nākotne", <https://www.makroekonomika.lv/latvijas-iedzivotaju-skarba-nakotne>, resurss apskatīts 15.09.2017.
- ⁴³² Vispārējās valdības parāda rādītāji no šādiem avotiem: Valsts parāda vadības pārskats, 2013.gads (2012.gada salīdzinošie rādītāji izmantoti), Vispārējās valdības parāda rādītāji pēc nacionālās metodoloģijas, pārvērsts no LVL uz EUR pēc ECB fiksētā kursa 0,702804, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/Latvia_annual_debt_report_2013.pdf; Valsts parāda vadības pārskats, 2013.gads, Vispārējās valdības parāda rādītāji pēc nacionālās metodoloģijas, pārvērsts no LVL uz EUR pēc ECB fiksētā kursa 0,702804, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/Latvia_annual_debt_report_2013.pdf; Valsts parāda vadības pārskats, 2014.gads, Vispārējās valdības parāda rādītāji pēc nacionālās metodoloģijas, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/Latvia_annual_debt_report_2015.pdf; Valsts parāda vadības pārskats, 2015.gads, Vispārējās valdības parāda rādītāji pēc nacionālās metodoloģijas, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/Latvia_annual_debt_report_2015.pdf; Valsts parāda vadības pārskats, 2016.gads, Vispārējās valdības parāda rādītāji pēc nacionālās metodoloģijas, https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/VK_parada_parskats_2016.pdf. Iedzīvotāju skaits: CSP, noapaļots līdz 100, http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_iedz_iedzskaitis/IS0010.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0. Ekonomiski aktīvie nodarbinātie iedzīvotāji, dati: Centrālā statistikas pārvalde, NBG01. Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes un dzimuma, http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_nodarb/NB0010.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0
- ⁴³³ Matemātiski vidējais IKP pieaugums pēdējo piecu gadu laikā ir 4,3%. Ņemot vērā, ka ekonomikas izaugsme ir cikliska un ir posmi, kad tā attīstās straujāk, un kad lēnāk, tik straujš pieaugums katru gadu nav paredzams. Lai IKP pieauguma prognozes būtu reālas, revidenti izvēlējās piesardzīgāku scenāriju un pieņēma vidēji 2% IKP pieaugumu.
- ⁴³⁴ Revidentu aplēse, starpība starp 2030.gada aplēsi un 2016.gada faktu uz vienu ekonomiski aktīvo nodarbināto cilvēku, attiecināta pret 2016.gadu.
- ⁴³⁵ Informācija par samaksātajiem procentiem ārvalstu un starptautiskajām finanšu institūcijām no Latvijas republikas gada pārskatiem, pielikums PI_1, veidlapas Nr.8-12.10.2.2/PI_1., dati par ekonomiski aktīvajiem nodarbinātajiem iedzīvotājiem no Centrālās statistikas pārvaldes "NBG01. Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes un dzimuma".
- ⁴³⁶ Pārskats par valsts konsolidēto parādu 2016. gada 31. decembrī
- ⁴³⁷ FM apstiprinātā Valsts parāda vadības stratēģija, 31.10.2016.
- ⁴³⁸ Konsolidētā kopbudžeta izdevumu palielinājums (2016.gads mīnus 2012.gads, starpība attiecināta pret 2012.gadu)
- ⁴³⁹ European Commission, Fiscal sustainability report 2015, Institutional paper 018, January 2016.
- ⁴⁴⁰ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojuma (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu 2017.–2020.gadam 18. lpp. (pieņemts Fiskālās disciplīna padomes rakstiskajā konsultācijā 06.04.2017., prot. Nr.1-08/443).
- ⁴⁴¹ Fiskālās disciplīnas ziņojums pētījums "Nedrošā ilgtspēja", Pētījums 01/2017.
- ⁴⁴² Fiskālās disciplīnas ziņojums pētījums "Nedrošā ilgtspēja", Pētījums 01/2017.
- ⁴⁴³ Vispārējās valdības parāda cipari (Latvija, Lietuva, Igaunija) Eurostat dati, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina225&language=en>; Ekonomiski aktīvie nodarbinātie iedzīvotāji, dati: Centrālā statistikas pārvalde, NBG01. Iedzīvotāji pēc ekonomiskās aktivitātes un dzimuma, http://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/Sociala/Sociala_ikgad_nodarb/NB0010.px/table/tableViewLayout2/?rxid=cdbc978c-22b0-416a-aacc-aa650d3e2ce0; Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji: https://www.stat.ee/publication-2017_quarterly-bulletin-of-statistics-estonia-2-17, koriģēts par nodarbinātību un ekonomiski aktīvo sabiedrības daļu; Lietuvas iedzīvotāji OECD survey Lithuania 2016, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-lithuania-2016_eco_surveys-ltu-2016-en#WbuTdaCyUk#page8, koriģēts par nodarbinātību un ekonomiski aktīvo sabiedrības daļu.
- ⁴⁴⁴ Informācija par Lietuvu šajā sadaļā no Lietuvas Valsts kontroles Fiskālās uzraudzības departamenta veiktā pētījuma par valsts budžeta fiskālo ilgtspēju nākamajos 20 gados. Pētījums balstīts arī uz krīzes laika uzvedību un tās sekām, kā rezultātā valsts parāds pieauga trīs reizes, jo nebija izveidota rezerve. Pētījumā izmantots arī SVF modelis valsts finanšu ilgtspējas modelēšanai. Pētījuma preses relīze pieejama http://www.vkontrolle.lt/pranesimas_spaudai_en.aspx?id=21861, resurss apskatīts 20.09.2017.
- ⁴⁴⁵ *World Population Ageing 2015, Report No. ST/ESA/SER.A/390, Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, Ņujorka, 2015.*
- ⁴⁴⁶ *World Population Ageing 2015, Report No. ST/ESA/SER.A/390, Department of Economic and Social Affairs Population Division, United Nations, Ņujorka, 2015.*
- ⁴⁴⁷ Ekonomikas ministrija; Fiskālās disciplīnas padome; Latvijas banka.
- ⁴⁴⁸ Likuma "Par pašvaldību budžetiem" 7.pants.
- ⁴⁴⁹ Likuma "Par pašvaldībām" 24.panta trešā daļa un 46.panta otrā daļa.
- ⁴⁵⁰ Dati no "Latvijas Republikas XXXX.gada pārskats par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem" 17.pielikuma (pēc naudas plūsmas principa).
- ⁴⁵¹ Dati no "Latvijas Republikas XXXX.gada pārskats par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem" 17.pielikuma (pēc naudas plūsmas principa).
- ⁴⁵² FM mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/nodoklu_ienemumu_sadalijums_pa_budzetiem/, resurss apskatīts 05.04.2017.
- ⁴⁵³ Likuma "Par valsts budžetu 2017.gadam" budžeta paskaidrojumi, 89.lpp. http://www.fm.gov.lv/files/valsts_budzets/FMPask_G_100217_bud2017.pdf, resurss apskatīts 03.05.2017.

- 454 Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam 382.punkts (296 LVL = 414 euro).
http://www.pkc.gov.lv/images/NAP2020%20dokumenti/20121220_NAP2020_apstiprinats_Saeima.pdf, resurss apskatīts 07.04.2017.
- 455 Pārresoru koordinācijas centra infografika, <http://www.pkc.gov.lv/nap2020/nap2020-uzraudz%C4%ABba>, resurss apskatīts 07.04.2017.
- 456 Valsts pārvaldes iekārtas likums, likums “Par pašvaldību budžetiem”, likums “Par budžetu un finanšu vadību”, Attīstības plānošanas sistēmas likums, Teritorijas attīstības plānošanas likums, MK 27.12.2005. noteikumi Nr. 1032 “Par budžeta ieņēmumu klasifikāciju”, MK 27.12.2005. noteikumi Nr.1031 “Par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām”.
- 457 J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 59.lpp.
- 458 Valsts pārvaldes iekārtas likums.
- 459 Attīstības plānošanas sistēmas likuma 5.pants.
- 460 Fiskālās disciplīnas likuma 4.pants.
- 461 Fiskālās disciplīnas likuma 28.panta trešā daļa.
- 462 Eiropas vietējo pašvaldību harta: starptautisks līgums, pieņemts 15.10.1985., pievienošanās 05.12.1996. Latvijas Vēstnesis, 28.02.1996.
- 463 J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 78.lpp.
- 464 Efektivitāte – esošo resursu efektīva izmantošana. Saskaņā ar Revīzijas standartiem “efektivitāte” ir saistāma ar ekonomiju. Izvērtējot efektivitāti, tiek ņemti vērā esošie resursi un vērtēts, cik lielā mērā ar esošajiem resursiem tiek sasniegti izvirzītie mērķi. ISSAI 3000, Standards and guidelines for performance auditing based on INTOSAI's Auditing Standards and practical experience (pieejams: http://www.issai.org/media/13517/performance_audit_guidelines_e.pdf) 15.lpp. (aplūkots 02.03.2015.).
- 465 Attīstības plānošanas sistēmas likuma 5.panta piektā daļa.
- 466 MK 14.10.2014. noteikumu Nr.628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem” 22.punkts.
- 467 Valmieras pilsētas, Jelgavas, Mārupes, Salaspils, Bauskas, Cēsu, Ķekavas un Siguldas novada pašvaldības.
- 468 Limbažu, Dobeles, Saldus, Ogres, Tukuma un Brocēnu novada pašvaldības.
- 469 Bauskas, Cēsu, Tukuma, Dobeles novada pašvaldības.
- 470 MK 15.12.2009. noteikumu Nr.1486 “Kārtība, kādā budžeta iestādes kārtro grāmatvedības uzskaiti”, 98.punkts.
- 471 MK 15.12.2009. noteikumu Nr.1486 “Kārtība, kādā budžeta iestādes kārtro grāmatvedības uzskaiti”, 1.pielikuma 200.punkts.
- 472 Likuma “Par pašvaldību budžetiem” 31.pants.
- 473 MK 16.12.2014. noteikumu Nr.785 “Kārtība, kādā iedzīvotāju ienākuma nodokli, ar nodokli saistīto nokavējuma naudu un soda naudu ieskaita budžetā” 6.punkts.
- 474 Dobeles un Ķekavas novada pašvaldības.
- 475 Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Ķekavas, Salaspils, Siguldas, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- 476 Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Ķekavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Siguldas, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- 477 Tukuma novada pašvaldība.
- 478 Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Jelgavas, Ogres, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- 479 Dobeles, Ķekavas un Cēsu novada pašvaldības.
- 480 Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Jelgavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Salaspils, Saldus, Siguldas, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- 481 Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Jelgavas, Ķekavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Salaspils, Saldus, Siguldas, novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- 482 Cēsu novada domes 20.09.2012. saistošie noteikumi Nr.17 “Par nodokļa atbalsta pasākuma piemērošanu nekustamā īpašuma nodoklim”.
- 483 Bauskas, Ogres, Saldus novada pašvaldības.
- 484 Ogres novada pašvaldības 13.11.2014. saistošie noteikumi Nr.33/2014 “Par atvieglojumu piešķiršanu nekustamā īpašuma nodokļa maksātājiem Ogres novada pašvaldībā”.
- 485 Cēsu novada pašvaldība.
- 486 Cēsu novada domes 14.03.2013. saistošie noteikumi Nr. 11 “Nodeva par īslaicīgas reklāmas vai reklāmas objektu izvietojumu publiskās vietās vai vietās, kas vērstas pret publisku vietu Cēsu novadā”.
- 487 Tukuma novada pašvaldība.
- 488 Tukuma novada domes 28.04.2011. saistošie noteikumi Nr.10 “Par kārtību, kādā tiek saskaņota un organizēta ielu tirdzniecība Tukuma novadā”.
- 489 Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.pants.
- 490 MK 06.07.2004. noteikumu Nr.585 “Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses”.
- 491 MK 06.07.2004. noteikumu Nr.585 “Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses”, 6.punkts.
- 492 MK 06.07.2004. noteikumu Nr.585 “Kārtība, kādā Ministru kabinets saskaņo ar pašvaldībām jautājumus, kas skar pašvaldību intereses”, 7.punkts.
- 493 MK un Latvijas pašvaldību savienības 05.10.2016. vienošanās un domstarpību protokols, [http://www.fm.gov.lv/files/pasvaldibas/Protokols%20\(002\).pdf](http://www.fm.gov.lv/files/pasvaldibas/Protokols%20(002).pdf), resurss apskatīts 20.04.2017.
- 494 Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumu 92.lpp., http://www.fm.gov.lv/files/valstsbudzets/2017/FMPask_07102016_ietv2017_2019.pdf, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 495 Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumu 79.lpp., http://www.fm.gov.lv/files/valstsbudzets/2017/FMPask_07102016_ietv2017_2019.pdf, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 496 MK 14.10.2014. noteikumi Nr.628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”.
- 497 MK 14.10.2014. noteikumi Nr.628 “Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem”.
- 498 SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, pētījums veikts 8 pilotpašvaldībās – Ādažu, Cēsu, Dundagas, Jelgavas, Riebiņu, Tukuma, Valmieras un Ventspils pašvaldībās.
- 499 SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”.
- 500 SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, pētījums veikts 8 pilotpašvaldībās – Ādažu, Cēsu, Dundagas, Jelgavas, Riebiņu, Tukuma, Valmieras un Ventspils pašvaldībās.
- 501 Latvijas Pašvaldību savienība (LPS). (2013). *Pašvaldības deputāta rokasgrāmata*. Rīga: Logs, Nr.7/8, 146 lpp., http://www.lps.lv/uploads/magazine_module/Logs_7-8.2013_htckm8eECV.pdf, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 502 SIA “Konsorts” zinātnisks pētījums “Pašvaldības vidēja termiņa budžeta veidošanas iespējas un pielietojumi”, 25.08.2016., LPS iepirkuma identifikācijas Nr.LPS/2015/30/NFI.
- 503 Valsts kontroles 24.02.2017. revīzijas ziņojuma Nr.2.4.1.-48/2015 “Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?” 7.lpp.

- ⁵⁰⁴ Valsts kontroles 24.02.2017. revīzijas ziņojuma Nr.2.4.1.-48/2015 “Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?” 15.lpp.
- ⁵⁰⁵ Dobeles un Ķekavas novada pašvaldības.
- ⁵⁰⁶ Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Jelgavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Salaspils, Saldus, Siguldas, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- ⁵⁰⁷ Ogres novada pašvaldība.
- ⁵⁰⁸ MK 25.03.2008. noteikumu “Noteikumi par pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem” 6.punkts.
- ⁵⁰⁹ Likuma “Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību” 2.pants.
- ⁵¹⁰ MK 17.08.2010. noteikumu Nr.776 “Mēneša pārskatu sagatavošanas un iesniegšanas kārtība” 17.punkts.
- ⁵¹¹ FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”. 2016.gada marts. 10.lpp.
http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf, resurss apskatīts 20.04.2017.
- ⁵¹² Ķekavas, Mārupes, Salaspils, Siguldas novada pašvaldības.
- ⁵¹³ Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Jelgavas, Limbažu, Ogres, Saldus, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- ⁵¹⁴ Bauskas, Madonas, Saldus novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- ⁵¹⁵ J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 70.lpp.
- ⁵¹⁶ J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 70.lpp.
- ⁵¹⁷ J.Briede, E.Danovskis, A.Kovaļevska. ADMINISTRATĪVĀS TIESĪBAS. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 69.lpp.
- ⁵¹⁸ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: pieņemts 16.10.2014.
- ⁵¹⁹ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: pieņemts 16.10.2014.
- ⁵²⁰ Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma (pieņemts 06.06.2002.) 1.pantam pašvaldība ir atvasināta publiska persona.
- ⁵²¹ Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums: pieņemts 16.10.2014.
- ⁵²² Pašvaldību un kapitālsabiedrību mājaslapas apskatītas 03.05.2017.
- ⁵²³ Bauskas, Brocēnu, Cēsu, Dobeles, Jelgavas, Ķekavas, Limbažu, Mārupes, Ogres, Salaspils, Siguldas, Tukuma novada un Valmieras pilsētas pašvaldības.
- ⁵²⁴ Pašvaldību un kapitālsabiedrību mājaslapas apskatītas 03.05.2017.
- ⁵²⁵ Pašvaldību un kapitālsabiedrību mājaslapas apskatītas 03.05.2017.
- ⁵²⁶ Izņemot SIA “Bauskas slimnīca”.
- ⁵²⁷ Likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22.pants.
- ⁵²⁸ Likums “Par valsts budžetu 2017.gadam”.
- ⁵²⁹ Likuma “Par budžetu un finanšu vadību”, 41. panta piektā daļa.
- ⁵³⁰ MK 25.03.2008. noteikumi Nr. 196 “Noteikumi par pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem”
- ⁵³¹ MK 25.03.2008. noteikumi nr. 196 “Noteikumi par pašvaldību aizņēmumiem un galvojumiem”
- ⁵³² MK 25.09.2012. noteikumi Nr.643 “Kārtība, kādā ministrijas un centrālās valsts iestādes, kā arī pašvaldības apkopo kapitālsabiedrību finanšu pārskatus un finanšu informāciju”
- ⁵³³ MK 25.09.2012. noteikumi Nr.643 “Kārtība, kādā ministrijas un centrālās valsts iestādes, kā arī pašvaldības apkopo kapitālsabiedrību finanšu pārskatus un finanšu informāciju”
- ⁵³⁴ FM Pašvaldību finansiālās darbības uzraudzības un finansēšanas departamenta apkopotā informācija “Pašvaldību kapitālsabiedrību kavētie maksājumi uz 31.12.2016.”, http://www.fm.gov.lv/files/pasvaldibas/2017-04-12_11_27_26_Pasvaldibu%20kapitalsabiedribu%20kavetie%20maksajumi%204.cet.pdf, resurss apskatīts 26.04.2017.
- ⁵³⁵ Fiskālās disciplīnas uzraudzības 25.09.2015. ziņojuma Nr.1-02/692 1.pielikums. “REKOMENDĀCIJU PROGRESA ZIŅOJUMS”, 30.lpp.
- ⁵³⁶ 2015.gada budžetā; FM informatīvais ziņojums “Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu” (MK 01.03.2016. sēdes protokols Nr.10, 49.§).
- ⁵³⁷ Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 19.06.2008. Saeimas lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 10.05.2012. Saeimas lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 16.06.2016.Saeimas lēmumu.
- ⁵³⁸ Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, <http://mk.gov.lv/lv/content/ministru-kabineta-vesture>, resurss apskatīts 06.10.2017.
- ⁵³⁹ Augstskolu likuma 70. panta 1.punkts.
- ⁵⁴⁰ Likuma par budžetu un finanšu vadību, 1.panta pirmā daļa.
- ⁵⁴¹ Likumā par budžetu un finanšu vadību lietotie termini.
- ⁵⁴² Latvijas Vispārējās valdības budžeta plāna projekts, http://www.fm.gov.lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/latvijas_visparejas_valdibas_budzeta_plana_projekts/, resurss apskatīts 18.06.2017.
- ⁵⁴³ Latvijas nacionālā reformu programma, http://www.fm.gov.lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/stabilitates_konvergenes_programma/, resurss apskatīts 18.06.2017.
- ⁵⁴⁴ Latvijas nacionālā reformu programma, https://www.em.gov.lv/lv/eiropas_savieniba/strategija_eiropa_2020_latvijas_nacionala_reformu_programma/, resurss apskatīts 18.06.2017.
- ⁵⁴⁵ Pārresoru koordinācijas centra informatīvais materiāls “Latvija īstēni ilgtspējīgas attīstības mērķus?” [https://www.pkc.gov.lv/lv/valsts-attistibas-planosana/ano-ilgtspējīgas-attistibas-merki/ka-latvija-palidz-sasnigt-globalos](https://www.pkc.gov.lv/lv/valsts-attistibas-planosana/ano-ilgtspējigas-attistibas-merki/ka-latvija-palidz-sasnigt-globalos), resurss apskatīts 18.10.2017.
- ⁵⁴⁶ Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, <http://mk.gov.lv/lv/content/ministru-kabineta-vesture>, resurss apskatīts 06.10.2017.
- ⁵⁴⁷ Attīstības plānošanas likuma 12.pants; MK 29.03.2011. noteikumu Nr.233 “Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums” 5.punkts; MK 20.05.2003. noteikumu Nr.263 “Valsts kancelejas nolikums” 3.4.apakšpunkts.
- ⁵⁴⁸ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, 458.rindkopa http://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/Latvija_2030_7.pdf, resurss apskatīts 06.10.2017.
- ⁵⁴⁹ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam (apstiprināts ar 20.12.2012. Latvijas Republikas Saeimas lēmumu), [449].punkts.
- ⁵⁵⁰ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.–2020.gadam (apstiprināts ar 20.12.2012. Latvijas Republikas Saeimas lēmumu), [139].punkts.
- ⁵⁵¹ MK 31.12.2014. rīkojums Nr.827 “Par Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādņiem 2014.–2020. gadam”.
- ⁵⁵² MK 29.04.2003.noteikumu Nr.239 “Finanšu ministrijas nolikums” 5.1.apakšpunkts.

- ⁵⁵³ Valsts kontroles 16.03.2016. vēstule Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijas priekšsēdētājam A.Bērziņam "Par attīstības plānošanas dokumenta izstrādes nepieciešamību".
- ⁵⁵⁴ FM informatīvais ziņojums "Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu (atbilde Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai)" (pieņemts zināšanai MK 01.03.2016. sēdē, prot. Nr.10 49.§ 2.punkts).
- ⁵⁵⁵ MK 25.08.2016. rīkojums Nr.482 "Par kompetenču sadalījumu Latvijas interešu pārstāvēšanā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas komitejās un darba grupās" un informatīvais ziņojums "Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai (OECD)" un tā 1.pielikums (pieņemts zināšanai MK 18.08.2017. sēdē, prot. Nr.41 4.§).
- ⁵⁵⁶ J.Edgardo Campos, Senior Economist (Governance) Asian Development Bank "What is Public Expenditure Management (PEM)?" A Quarterly Publication The Governance Unit Strategy and Policy Department, Asian Development Bank "The Governance Brief"; The World Bank "Public Expenditure Management Handbook"
- ⁵⁵⁷ Christopher Pollitt and Geert Bouchaert "Public Management Reform. A comparative analysis New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State" Third edition, Oxford university press, 2011, 5.–10.lpp.
- ⁵⁵⁸ FM informatīvais ziņojums "Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu" (atbilde Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai)" (pieņemts zināšanai MK 01.03.2016. sēdē, prot. Nr.10 49.§)
- ⁵⁵⁹ Pārresoru koordinācijas centra 30.03.2017. informatīvais ziņojums par Attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plāna 2014.–2016. gadam īstenošanu, <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4683>, resurss apskatīts 02.05.2017.
- ⁵⁶⁰ FM 13.02.2015.informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.– 2013.gadam ieviešanas procesa pēc novērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā, <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4683>, resurss apskatīts 02.05.2017.
- ⁵⁶¹ Grozījumi Ministru kabineta iekārtas likumā, Saeimā pieņemti 19.06.2014.
- ⁵⁶² MK 02.12.2014. noteikumu Nr.747 "Grozījumi Ministru kabineta 07.04.2009. noteikumos Nr.300 "Ministru kabineta kārtības rullis" 1., 2.un 24.punkts.
- ⁵⁶³ Ministru kabineta iekārtas likuma 15.panta trešā daļa.
- ⁵⁶⁴ MK 16.02.2015.rīkojums Nr. 78 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai", MK 03.05.2016. rīkojums Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ⁵⁶⁵ Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 2016.gada februārī.
- ⁵⁶⁶ MK 03.05.2016. rīkojums Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ⁵⁶⁷ MK 03.05.2016. rīkojums Nr.275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai".
- ⁵⁶⁸ MK 08.11.2016. rīkojums Nr. 642 "Grozījumi Ministru kabineta 2016. gada 3. maija rīkojumā Nr. 275 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai"" (MK sēdes prot. Nr. 58 1. §).
- ⁵⁶⁹ MK 14.02.2017. sēdes prot. Nr. 7 1. § "Informatīvais ziņojums "Par Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai izpildes vēlamajām".
- ⁵⁷⁰ NAP indikatoru novērtējums: 2 – **labi**: skaidra, stabila virzības atbilstība stratēģiskajam mērķim vai pat labāka, 1 – **apmierinoši**: virzība nav stabila vai pastāv neliela neatbilstība stratēģiskajam mērķim, 0 – **vāji**: progress virzībā uz stratēģisko mērķi būtiski atpaliek no vēlamā, -1 – **neapmierinoši**: vērojamās tendences ir diametrāli pretējas vēlamajām.
- ⁵⁷¹ PKC sagatavotais NAP 2020 starpposma novērtējums, Indikatori 2015–2017 norādītais, ka šai prioritātei papildus palielināts finansējums kultūrai un veselībai, tomēr ir attiecināts uz valsts ekonomiskās attīstības veicināšanu atbilstoši tam, kā tas ir norādīts pārējos ietvara likumos. Uz valsts aizsardzības spēju palielināšanu attiecināts Aizsardzības ministrijai papildus piešķirtais finansējums. Uz nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšanu līdz 1/3 no IKP attiecināts Finanšu ministrijai papildus piešķirtais finansējums.
- ⁵⁷² MK 13.10.2009.noteikumu Nr.1178 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi" 11.punkts, zaudējis spēku ar 13.12.2014.
- ⁵⁷³ Nacionālās drošības likuma 6.pants.
- ⁵⁷⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.² panta otrās daļas pirmais punkts.
- ⁵⁷⁵ Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 19.06.2008. lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 10.05.2012. lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 16.06.2016. lēmumu.
- ⁵⁷⁶ Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību.
- ⁵⁷⁷ Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 19.06.2008. lēmumu.
- ⁵⁷⁸ Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 10.05.2012. lēmumu.
- ⁵⁷⁹ Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar Saeimas 16.06.2016. lēmumu.
- ⁵⁸⁰ Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" paskaidrojumu 2.sadaļa "Fiskālā politika".
- ⁵⁸¹ Likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam" paskaidrojumu 2.2.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni"; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam" paskaidrojumu 2.2.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni"; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam" paskaidrojumu 2.3.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni"; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" paskaidrojumu 2.3.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni".
- ⁵⁸² Uz valsts ekonomiskās attīstības veicināšanu ir attiecināti Veselības ministrijai, Kultūras ministrijai, Satiksmes ministrijai, Ekonomikas ministrijai, Iekšlietu ministrijai un Izglītības un zinātnes ministrijai papildus piešķirtais finansējums. Uz iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanu nav attiecināti papildus izdevumu piešķirumi – Ietvara likumā 2015–2017 norādītais, ka šai prioritātei papildus palielināts finansējums kultūrai un veselībai, tomēr ir attiecināts uz valsts ekonomiskās attīstības veicināšanu atbilstoši tam, kā tas ir norādīts pārējos ietvara likumos. Uz valsts aizsardzības spēju palielināšanu attiecināts Aizsardzības ministrijai papildus piešķirtais finansējums. Uz nodokļu ieņēmumu apjoma pret IKP pakāpeniska palielināšanu līdz 1/3 no IKP attiecināts Finanšu ministrijai papildus piešķirtais finansējums.
- ⁵⁸³ Likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam" paskaidrojumu 2.5.tabula; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam" paskaidrojumu 2.6.tabula; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam" paskaidrojumu 2.10.tabula; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam" paskaidrojumu 2.11.tabula.
- ⁵⁸⁴ Likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2014., 2015. un 2016.gadam" paskaidrojumu 2.2.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni"; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam" paskaidrojumu 2.2.1.sadaļa "Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni"; Likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam" paskaidrojumu 2.3.1.sadaļa "Vidēja

- termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni”; Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumu 2.3.1.sadaļa “Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni”.
- 585 Pārresoru koordinācijas centra izstrādātais Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, Nacionālā attīstības plāna 2014.–2020.gadam un Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanas uzraudzības ziņojums, 2015.
- 586 Pārresoru koordinācijas centra izstrādātais Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam, Nacionālā attīstības plānā 2014.–2020.gadam un Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanas uzraudzības ziņojums, 2015.
- 587 07.09.2016. intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Fiskālās disciplīnas padomē.
- 588 Pasākumu plāns 2021.gada tautas skaitīšanas sagatavošanai un organizēšanai; Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.–2020.gadam īstenošanas plāns 2015.–2017.gadam; Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādņu 2012.–2018.gadam īstenošanas plāns laika periodam līdz 2016.gadam; Tiesu varas un tiesībsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstības plāns 2015.–2020.gadam; Rīcības plāns Latgales reģiona izaugsmei 2015.–2017.gadam.
- 589 Rīcības plāns “Ģimenes valsts politikas pamatnostādņu 2011.–2017.gadam” īstenošanai 2016.–2017.gadā”; Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādņu 2016.–2020. gadam īstenošanas plāns; Plāns “Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.–2020.gadā”; Zaļā iepirkuma veicināšanas plāns 2015.–2017.gadam.
- 590 Enerģētikas attīstības pamatnostādnes 2016.–2020.gadam; Pamatnostādnes ieslodzīto resocializācijas pilnveidošanai ieslodzījuma laikā un pēc atbrīvošanas no 2015.gada līdz 2020.gadam; Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam.
- 591 Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.–2020.gadam; Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.–2020.gadam (precizēts – 18.08.2016); Maksātnespējas politikas attīstības pamatnostādnes 2016.–2020.gadam.
- 592 Konceptuāls ziņojums “Aktīvās novecošanās stratēģija ilgākam un labākam darba mūžam Latvijā”; Konceptuāls ziņojums “Ietekmes pēcpārbaudes ieviešana”; Konceptuāls ziņojums “Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai”.
- 593 Konceptuāls ziņojums “Par Latvijas pievienošanās Eiropas Padomes Konvencijai par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu”; Konceptuāls ziņojums “Kompleksi pasākumi elektroenerģijas tirgus attīstībai”; Konceptuāls ziņojums “Par publiskas personas mantas iznomāšanas kārtības uzlabošanu”; Konceptuāls ziņojums par Eiropas Savienības fondu Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.6.1.specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt Rīgas pilsētas revitalizāciju, nodrošinot teritorijas efektīvu sociālekonomisko izmantošanu” ieviešanu; Konceptuālais ziņojums par Daugavas stadiona (Rīgā) teritorijas revitalizācijas programmas “Kultūras un sporta kvartāla izveide Grīziņkalna apkaimē” īstenošanu.
- 594 MK 30.08.2016. noteikumi Nr.576 Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31.jūlija noteikumos Nr.523 “Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem”.
- 595 MK 30.08.2016. noteikumu Nr.576 “Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31.jūlija noteikumos Nr.523 “Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- 596 MK 30.08.2016. noteikumu Nr.576 „Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31.jūlija noteikumos Nr.523 Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- 597 Skat., piem., Blöndal J. R., *Budget Reform in OECD Member Countries: Common Trends*, *OECD Journal on Budgeting*, 2003 – VOL. 2, No. 4; Curristine T. *Performance Information in the Budget Process: Results of the OECD 2005 Questionnaire*, *OECD Journal on Budgeting*, 2005, Volume 5 – No. 2; Curristine T. *Government Performance: Lessons and Challenges*, *OECD Journal on Budgeting*, 2005, Volume 5 – No. 1; Hawkesworth L., von Trapp L., Nielsen D. F. *Performance Budgeting in Poland: An OECD Review*, *OECD Journal on Budgeting*, Volume 2011/1.
- 598 MK 28.04.2015. instrukcijas Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 8.–11.punkts un MK 31.07.2012. noteikumu Nr.523 “Budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipi” 74.punkts.
- 599 MK 30.08.2016. noteikumu Nr.576 “Grozījumi Ministru kabineta 2012.gada 31.jūlija noteikumos Nr.523 “Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- 600 MK 28.04.2015. instrukcijas Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 8.2.apakšpunkts.
- 601 MK 02.12.2014. noteikumu Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” VIII daļa 52. punkts.
- 602 Attīstības plānošanas likuma 6.pants.
- 603 MK 02.12.2014. noteikumu Nr.737 “Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” VIII daļa 53.punkts.
- 604 MK 28.04.2015. instrukcijas Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 5.punkts.
- 605 MK 28.04.2015. instrukcijas Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 9.punkts.
- 606 MK 30.08.2016. noteikumu Nr.576 “Grozījumi Ministru kabineta 31.07.2012. noteikumos Nr.523 “Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem”” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- 607 MK 06.03.2007. noteikumi Nr.171 “Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā” 2.punkts un 11.8.3.apakšpunkts un MK 28.04.2015. instrukcija Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 13.punkts.
- 608 MK 28.04.2015. instrukcija Nr.3 “Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu” 13.punkts.
- 609 Attīstības plānošanas sistēmas likuma 6. panta trešā daļa.
- 610 Revidentu 24.01.2017. intervija Igaunijas augstākajā revīzijas iestādē.
- 611 Report of the National Audit Office to the Riigikogu “Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?” Tallina, 18.09.2012.
- 612 Report of the National Audit Office to the Riigikogu “Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?” Tallina, 18.09.2012.
- 613 Report of the National Audit Office to the Riigikogu “Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?” Tallina, 18.09.2012.
- 614 Revidentu 31.01.2017. intervija Lietuvas augstākajā revīzijas iestādē.
- 615 Lietuvas augstākās revīzijas iestādes 10.10.2016.ziņojums Nr.VA-P-60-2-17 “Programme Budget System: strategic plans preparation and monitoring of its implementation”.
- 616 Downes R., Moretti D., Shaw T. *Budgeting in Sweden*, *OECD Journal on Budgeting*, Volume 2016/2.
- 617 MK 01.09.2009. noteikumi Nr.979 “Rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība” 1.punkts.
- 618 MK 17.11.2009. instrukcija Nr.16 “Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultātīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika”
- 619 MK 01.09.2009. noteikumi Nr.979 “Rezultātu un rezultātīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība” 2.punkts.
- 620 Informatīvais ziņojums “Par iestāžu rezultātu un rezultātīvo rādītāju izpildi 2008.gadā, par to izmantojamību valsts budžeta plānošanā un izpildes analizē un par ieteikumiem to kvalitātes uzlabošanai” (izskatīts MK 07.07.2009. sēdē Nr.47 34.§), http://www.fm.gov.lv/prevfiles/preses_relizes/dok/FMinf_290409_raditaji.pdf, Politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādņu un attīstības

- plānošanas sistēmas ietekmes novērtējums (2013.gada pasūtītais pētījums Valsts kancelejas administrētā projekta "Atbalsts strukturālo reformu ieviešanai valsts pārvaldē" 4.2.aktivitātes "Funkciju audita veikšana" ietvaros), Informatīvais ziņojums "Par politikas plānošanas sistēmas attīstības pamatnostādņu īstenošanu 2007.–2013.gadā un priekšlikumiem attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanai" (izskatīts MK 18.02.2014. sēdē Nr.10 26.§), MK 25.02.2014.rīkojums Nr.84 "Par Attīstības plānošanas sistēmas uzlabošanas pasākumu plānu 2014.–2016.gadam".
- ⁶²¹ Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam (apstiprinātas ar MK 18.06.2008. rīkojumu Nr.334 "Par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņēm 2008.–2013.gadam").
- ⁶²² Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādnes 2008.–2013.gadam (apstiprinātas ar MK 18.06.2008. rīkojumu Nr.334 "Par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņēm 2008.–2013.gadam").
- ⁶²³ MK 18.06.2008. rīkojuma Nr.334 "Par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņēm 2008.–2013.gadam" 2.punkts.
- ⁶²⁴ Informatīvie ziņojumi pieejami POLSIS, <http://polsis.mk.gov.lv/documents/2687>, resurss apskatīts 10.05.2017.
- ⁶²⁵ FM 13.02.2015. "Informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā", <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4683>, resurss apskatīts 02.05.2017.
- ⁶²⁶ Valsts kancelejas izstrādātā "Nozārēs veikto ieguldījumu efektivitātes analīzes metodika", izskatīta un atbalstīta 17.08.2017. valsts sekretāru sanāksmē.
- ⁶²⁷ MK 01.09.2009. noteikumi Nr.979 "Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība"; MK noteikumi Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem" 74.6.apakšpunkts; MK 17.11.2009. instrukcija Nr.16 "Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika" 42.–46.punkts.
- ⁶²⁸ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" izstrādes procesā" 3.24.attēls (pieņemts zināšanai MK 28.08.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.41, 1.§).
- ⁶²⁹ MK 17.11.2009. instrukcija Nr.16 "Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultatīvo rādītāju izstrādes un novērtēšanas metodika" 42.–46.punkts.
- ⁶³⁰ MK 28.04.2015. instrukcija Nr.3 "Kārtība, kādā izstrādā un aktualizē institūcijas darbības stratēģiju un novērtē tās ieviešanu"
- ⁶³¹ FM 13.02. 2015. "Informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā", <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4683>, resurss apskatīts 02.05.2017, MK 01.03.2016. sēdes protokols Nr.10, 49.§ Informatīvais ziņojums "Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu".
- ⁶³² FM 13.02. 2015. "Informatīvais ziņojums par Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas pamatnostādņu 2008.–2013.gadam ieviešanas procesa pēcnovērtējumu par sasniegumiem rezultatīvo rādītāju sistēmas ieviešanā", <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4683>, resurss apskatīts 02.05.2017.
- ⁶³³ MK 01.03.2016. sēdes protokols Nr.10, 49.§ Informatīvais ziņojums "Paveiktie un plānotie pasākumi, ieviešot budžeta sistēmu, kas balstīta uz attīstības plānošanas dokumentu mērķu sasniegšanu".
- ⁶³⁴ MK 19.10.2011. noteikumu Nr.815 "Pārresoru koordinācijas centra nolikums" 4.2.apakšpunkts; MK 01.09.2009. noteikumu Nr.979 "Rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmas darbības kārtība" 12.punkts, MK 20.05.2003. noteikumu Nr.263 "Valsts kancelejas nolikums" 3.4. un 4.17.apakšpunkts.
- ⁶³⁵ Ministru prezidenta 05.11.2015. rezolūcija Nr.90/TA-2373.
- ⁶³⁶ MK 30.12.2014. rīkojums Nr.827 "Par Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam"
- ⁶³⁷ MK 31.07.2012. noteikumu Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem" 17.pielikums redakcijā līdz 01.09.2016.
- ⁶³⁸ MK 31.07.2012. noteikumu Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem" 45.punkts.
- ⁶³⁹ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas Nr.5.1-2-39/2014 ziņojuma "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem" 105.punkts.
- ⁶⁴⁰ MK 30.08.2016. noteikumi "Grozījumi MK 31.07.2012. noteikumos Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem".
- ⁶⁴¹ MK noteikumu projekta "Grozījumi Ministru kabineta 31.07.2012. noteikumos Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem"" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).
- ⁶⁴² Revidentu 24.01.2017. intervija Igaunijas augstākajā revīzijas iestādē.
- ⁶⁴³ Report of the National Audit Office to the Riigikogu "Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?", Tallina, 18.09.2012.
- ⁶⁴⁴ Report of the National Audit Office to the Riigikogu "Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?", Tallina, 18.09.2012.
- ⁶⁴⁵ Report of the National Audit Office to the Riigikogu "Activities of Government of the Republic in assessing impact of its work and performance reporting. Does the Government of the Republic manage the achievement of the goals it has established?", Tallina, 18.09.2012.
- ⁶⁴⁶ Downes R., Moretti D., Shaw T. *Budgeting in Sweden*, OECD Journal on Budgeting, Volume 2016/2.
- ⁶⁴⁷ *Performance Budgeting: A Users' Guide*, OECD Policy Brief, 2008.gada marts.
- ⁶⁴⁸ Curristine T. *Government Performance: Lessons and Challenges*, OECD Journal on Budgeting, 2005, Volume 5 – No. 1.
- ⁶⁴⁹ MK 06.10.2015. protokola Nr.53.41§ "Informatīvais ziņojums "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem un Valsts kontroles atzinumu"" 3.punkts.
- ⁶⁵⁰ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas ziņojuma Nr.2.4.1-39/2014 "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem" 195.punkts.
- ⁶⁵¹ MK 02.12.2014. noteikumi Nr.737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi".
- ⁶⁵² Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.²pants, 21.panta pirmā daļa, pārejas noteikumu 67.punkts. Likuma par budžetu un finanšu vadību 21.panta trešā daļa noteic, ka Saeimas vēlēšanu gadā gadskārtējā valsts budžeta likuma (budžeta likumprojektu paketes) projekts iesniedzams Saeimai ne vēlāk kā četrus mēnešus pēc tam, kad jaunievēlēta Saeima izteikusi Ministru kabinetam savu uzticību.
- ⁶⁵³ Saeimas kārtības ruļļa 95.panta ceturtdaļa.
- ⁶⁵⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 20.pants.
- ⁶⁵⁵ Saeimas kārtības ruļļa 30.pants.
- ⁶⁵⁶ LR Satversmes tiesas 25.11.2010. spriedums lietā Nr. 2010-06-01 "Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 19. panta piektās daļas, Valsts kontroles likuma 44. panta otrās daļas un Tiesībsarga likuma 19. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87. pantam".

- ⁶⁵⁷ Dirk-Jan Kraan, Joachim Wehner, James Sheppard, Valentina Kostyleva and Barbara Duzler, *Budgeting in Latvia, OECD Journal on Budgeting*, Volume 2009/3.
- ⁶⁵⁸ Latvijas Republikas Satversmes 69.pants.
- ⁶⁵⁹ Valsts kontroles 15.09.2015. revīzijas Nr.5.1-2-39/2014 ziņojuma "Par Latvijas Republikas 2014.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem" 105.punkts.
- ⁶⁶⁰ Ziemele I., Ph.D. (Cantab), Likumdošanas procesa pilnveidošana: jauna konstitucionāla orgāna piedāvājums, Jurista vārds, 07.03.2017./Nr.10 (964), 10.lpp.
- ⁶⁶¹ Saeimas 09.01.2017. preses relīze "Lai uzlabotu likumdošanas kvalitāti, Saeimā sāks darbu Analītiskais dienests", <http://saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/25484-lai-uzlabotu-likumdosanas-kvalitati-saeima-saks-darbu-analitiskais-dienests>, resurss apskatīts 20.03.2017.
- ⁶⁶² TV3 07.09.2016. ziņu sižets "Valsts kontrole ir skeptiski noskaņota pret tā saucamajām deputātu kvotām", <http://skaties.lv/zinas/latvija/politika/valsts-kontrole-ir-skeptiski-noskanota-pret-ta-saucamajam-deputatu-kvotam/>, resurss apskatīts 16.09.2016.
- ⁶⁶³ Ministru prezidenta 17.07.2015. rīkojums Nr. 300 "Par darba grupu", zaudējis spēku 02.05.2016.
- ⁶⁶⁴ LETA 27.11.2016. ziņa "Endziņš: Valstij precīzāk jāformulē deputātu kvotu izlietojums", <http://www.leta.lv/archive/search/?patern=endzi%C5%86%C5%A1%20deput%C4%81tu%20kvota&item=ACFC42D5-DEC4-4FC6-8EFB-730EAA07F014&date=0,1507928400&mode=stem,wide>, resurss apskatīts 23.08.2017.
- ⁶⁶⁵ Sabiedrība par atklātību – Delna, reģ.nr.40008037054.
- ⁶⁶⁶ lsm.lv 14.09.2016. raksts "Straujuma: no "deputātu kvotām" jāatsakās pakāpeniski", <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/straujuma-no-deputatu-kvotam-jaatsakas-pakapeniski.a200893/>, resurss apskatīts 16.09.2016.
- ⁶⁶⁷ Biedrība "Latvijas Pilsoniskā alianse", reģ.nr.40008087708.
- ⁶⁶⁸ MK 16.12.2015. rīkojums Nr. 792 "Par konceptuālo ziņojumu "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi"", Kultūras ministrijas konceptuālais ziņojums "Par valsts finansēta nevalstisko organizāciju fonda izveidi".
- ⁶⁶⁹ LETA 25.12.2016. ziņa "Reizniece-Ozola: Prieku par paveikto sabojāja "deputātu kvotas" un haoss ap mikrouzņēmuma nodokli" <http://www.lsm.lv/lv/raksts/ekonomika/zinas/reizniece-ozola-prieku-par-paveikto-sabojaja-deputatu-kvotas-un-haoss-ap-mikrouzņemuma-nodokli.a216217/>, resurss apskatīts 20.03.2017.
- ⁶⁷⁰ LETA 20.03.2017. ziņa "Kučinskis atzīst, – "deputātu kvotas" ir par lielu un šī summa būtu jāsamazina" <http://skaties.lv/zinas/latvija/sabiedriba/kucinskis-atzist-deputatu-kvotas-ir-par-lielu-un-si-summa-butu-jasamazina/>, resurss apskatīts 20.03.2017.
- ⁶⁷¹ LETA 23.08.2017. ziņa "Koalīcija vienojas, ka nākamā gada budžeta veidošanā "deputātu kvotu" nebūs", <http://www.leta.lv/search/find/?patern=kvotas&mode=nonozare,stem&item=133C8473-50D4-F4D6-3F46-B1684D99DA4C>, resurss apskatīts 23.08.2017.
- ⁶⁷² Satversmes tiesas 08.06.2012. lēmums lietā Nr.2011-18-01 "Par Likuma par budžetu un finanšu vadību" 16.²panta ceturrtās daļas un 19.panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87.pantam".
- ⁶⁷³ Likuma par budžetu un finanšu vadību 16.² astotā daļa un 19.panta piektā daļa.
- ⁶⁷⁴ Latvijas Republikas Tiesībsarga 29.10.2015. vēstule Nr.1-5/224 Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai par valsts budžetu 2016.gadam, Saeimas Juridiskās komisijas 17.09.2015. vēstule Nr.142.9/3-54-12/15 Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai par Satversmes tiesas jauno politikas iniciatīvu, Valsts kontroles 07.09.2015. vēstule Nr.3-3.5.4.1/377 Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijai par Valsts kontroles jauno politikas iniciatīvu.
- ⁶⁷⁵ Žurnāla "IR" 02.12.2016. raksts "Saeima "deputātu kvotās" sadalījusi nepilnus 28 miljonus eiro", <http://www.irlv.lv/2016/12/2/saeima-deputatu-kvotas-sadalijusi-nepilnus-28-miljonus-eiro>, resurss apskatīts 23.08.2017.
- ⁶⁷⁶ Tas ir periodā no 2015.gada budžeta un 2015.–2017.gada Ietvara likuma līdz 2017.gada budžetam un 2017.–2019.gada Ietvara likumam.
- ⁶⁷⁷ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.228 "VARAM Vides aizsardzības projekti Biedrībai "Vides Aizsardzības klubs" informatīvā tālruņa "Zaļais telefons" (500 euro); likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.428 "Latvijas Neredzīgo biedrības darbības nodrošināšana" (550 euro).
- ⁶⁷⁸ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.375 "Mērķdotācija Cēsu novada pašvaldībai karogu mastu izgatavošanai un uzstādīšanai (3 masti) pie Cēsu pilsētas Pastariņa sākumskolas" (1200 euro), priekšlikums Nr.452 "Mērķdotācija Smiltenes novada pašvaldībai karoga masta uzstādīšanai Smiltenes brīvdabas estrādē" (7500 euro).
- ⁶⁷⁹ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.357 "Amata novada dome. Amatas sākumskolai – interaktīvo un attīstošo mācību līdzekļu iegādei – matemātikas, dabas zinātņu un valodu prasmju attīstībai un pilnveidošanai" (3000 euro), priekšlikums Nr.362 "Balvu pilsētas dome. Interaktīvās tāfeles iegādei PII "Sienāzītis" (3000 euro).
- ⁶⁸⁰ Piem., likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" 2.lasījuma priekšlikumi Nr. 167, 169, 173, 174, 176, 178, 181, 503 "Valsts nozīmes sporta infrastruktūras attīstības projektu īstenošana, Jēkabpils multifunkcionālās sporta halles būvniecībai, Liepājas slēgto tenisa kortu celtniecībai, Latvijas brīvās cīņas sporta klubam – Sporta kluba-internāta renovācijas darbu pabeigšanai, Valmieras J.Daliņa stadiona rekonstrukcijai un vieglatlētikas manēžas celtniecībai, Olimpiskā centra "Ventspils" infrastruktūras attīstības projekta īstenošanai, Bauskas peldbaseina būvniecībai, Madonas biatlona un slēpošanas sporta bāzes "Smeceres sils" attīstīšanai, Cēsu pilsētas stadiona rekonstrukcijai" (6 200 000 euro).
- ⁶⁸¹ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" 2.lasījuma priekšlikums Nr.71 "Ilgtspējīgas nodokļu politikas un struktūras reformu izvērtējums ar Pasaules Banku" (300 000 euro).
- ⁶⁸² Valsts kontroles finanšu revīzijas 28.04.2017. ziņojums "Par Tieslietu ministrijas 2016.gada pārskata sagatavošanas pareizību".
- ⁶⁸³ Likuma "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" 21.panta pirmā daļa, 24.pants, MK 26.08.2003. noteikumu Nr.474 "Noteikumi par kultūras pieminekļu uzskaiti, aizsardzību, izmantošanu, restaurāciju un vidi degradējoša objekta statusa piešķiršanu" 52.punkts.
- ⁶⁸⁴ Reliģisko organizāciju likuma 5.panta piektā daļa un 8.panta otrā daļa, 14.panta septītā daļa un MK 29.04.2003. noteikumu Nr.243 "Tieslietu ministrijas nolikums" 4.1.6. un 5.1.1.apakšpunkts.
- ⁶⁸⁵ Likuma par budžetu un finanšu vadību 17. un 18.pants, MK 31.07.2012. noteikumi Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem".
- ⁶⁸⁶ Tieslietu ministrijas Administratīvā departamenta direktora 16.02.2017. e-pasta vēstule.
- ⁶⁸⁷ Likumprojekta "Par valsts budžetu 2017.gadam" 2.lasījuma Saeimas sēdes dokumenti, Priekšlikumi par izmaiņām ieņēmumos un izdevumos, <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/22714BA1CC994100C2257F0B0041974D?OpenDocument>, resurss apskatīts 17.02.2017.
- ⁶⁸⁸ Valsts kontroles 22.07.2016. likumības revīzijas ziņojums Nr.2.4.1-15/2015 "Vai Latvijā plānotā un īstenotā kultūras pieminekļu aizsardzības politika nodrošina to saglabāšanu?".

- ⁶⁸⁹ Kultūras ministrijas 09.05.2013. rīkojums Nr.5.1.-1-105 "Par Kultūras pieminekļu izpēti, glābšanas un restaurācijas programmu 2013.gadam", Kultūras ministrijas 04.06.2014. rīkojums Nr.5.1.-1-144 "Par Kultūras pieminekļu izpēti, glābšanas un restaurācijas programmu 2014.gadam", Kultūras ministrijas 11.02.2015. rīkojums Nr.5.1.-1-34 "Par Kultūras pieminekļu izpēti, glābšanas un restaurācijas programmu 2015.gadam".
- ⁶⁹⁰ Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Vidzemes reģionālās nodaļas vadītājas 05.01.2016. elektroniskā pasta vēstule.
- ⁶⁹¹ Satversmes tiesas 25.11.2010. spriedums lietā Nr. 2010-06-01 "Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 19.panta piektās daļas, Valsts kontroles likuma 44. panta otrās daļas un Tiesībsarga likuma 19. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87. pantam".
- ⁶⁹² lsm.lv 23.08.2017. raksts "Koalīcija vienojas atteikties no "deputātu kvotām" 2018.gada budžeta veidošanā", <http://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/koalicija-vienojas-atteikties-no-deputatu-kvotam-2018.gada-budzeta-veidosana.a247639/>, resurss apskatīts 26.09.2017.
- ⁶⁹³ MK 11.12.2012. noteikumi Nr.867 "Kārtība, kādā nosakāms maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējums un maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumu kopējais apjoms katrai ministrijai un citām centrālajām valsts iestādēm vidējam termiņam".
- ⁶⁹⁴ MK 28.03.2017. rīkojums Nr. 141 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018. gadam" sagatavošanas grafiku"
- ⁶⁹⁵ Finanšu ministrijas mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sabiedribas_lidzdaliba/lemumu_pienemsana_latvija/, resurss apskatīts 2017.gada 14. martā.
- ⁶⁹⁶ SIA PricewaterhouseCoopers "Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.", 14.08.2013.
- ⁶⁹⁷ SIA PricewaterhouseCoopers "Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.", 14.08.2013.
- ⁶⁹⁸ Likuma par budžetu un finanšu vadību 14.panta otrā daļa.
- ⁶⁹⁹ FM Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītājas L.Jevčukas 15.03.2017. e-vēstule.
- ⁷⁰⁰ Finanšu ministrijas darbības stratēģija 2014.–2016.gadam, finanšu ministrs apstiprinājis 04.04.2014.
- ⁷⁰¹ FM Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītājas L.Jevčukas 15.03.2017. e-vēstule.
- ⁷⁰² FM Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītājas L.Jevčukas 15.03.2017. e-vēstule.
- ⁷⁰³ Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata, <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/23>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ⁷⁰⁴ Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata, <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/103>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ⁷⁰⁵ Latvijas Pašvaldību savienības pasūtītais SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" veiktais zinātnisks pētījums "Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju", 2016.gada septembris, 34.lpp.
- ⁷⁰⁶ MK 29.03.2011. noteikumu Nr.233 "Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums" 1.punkts.
- ⁷⁰⁷ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas darbības stratēģija 2014.–2016.gadam, apstiprināta ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 28.04.2014. rīkojumu Nr.166, 26.lpp., darbības virziens Nr.1.5.8.
- ⁷⁰⁸ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas 19.06.2017. vēstule Valsts kontrolei par Valsts kontroles ieteikumu ieviešanu revīzijas lietā Nr.2.4.1-39-1/2014.
- ⁷⁰⁹ Normatīvo aktu projektu izstrādes rokasgrāmata, <https://tai.mk.gov.lv/book/1/chapter/79>, resurss apskatīts 15.03.2017.
- ⁷¹⁰ FM informatīvais ziņojums "Par valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas 2018., 2019. un 2020.gadam rezultātiem un priekšlikumi par šo rezultātu izmantošanu likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta 2018., 2019. un 2020.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018.gadam" izstrādes procesā" (pieņemts zināšanai MK 28.08.2017. ārkārtas sēdē, prot. Nr.41, 1.§)
- ⁷¹¹ Special Issue „The Legal Framework for Budget Systems. An international comparison.”, *OECD Journal on Budgeting*, Volume 4, No. 3, 2004, <http://www.oecd.org/gov/budgeting/43487903.pdf>.
- ⁷¹² SIA PricewaterhouseCoopers "Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.", 14.08.2013.
- ⁷¹³ Bauskas novada domes 02.02.2017. saistošo noteikumu Nr.1 "Par Bauskas novada pašvaldības 2017.gada budžetu", 10.pielikums "Paskaidrojuma raksts par Bauskas novada pašvaldības 2017.gada budžetu", 1.lpp.
- ⁷¹⁴ Latvijas Pašvaldību savienības pasūtītais SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" veiktais zinātnisks pētījums "Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju", 2016.gada septembris, 36.lpp.
- ⁷¹⁵ Latvijas Pašvaldību savienības pasūtītais SIA "Publiskās pārvaldes konsultācijas" veiktais zinātnisks pētījums "Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju", 2016.gada septembris, 37.lpp.
- ⁷¹⁶ FM 31.05.2016. prezentācija "Finanšu ministrijas konstatētās problēmas pašvaldību budžeta plānošanā un izpildē", http://www.lps.lv/uploads/docs_module/1_FM_Prezent%C4%81cija%20par%20pa%C5%A1v%20bud%C5%BE%20pl%C4%81no%C5%A1anu%20LPS%20FK%20s%C4%93dei%20-2.pdf, resurss apskatīts 16.08.2017.
- ⁷¹⁷ MK 12.03.2014. rīkojums Nr.113 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2015., 2016. un 2017.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2015.gadam" sagatavošanas grafiku", zaudējis spēku 16.03.2015.
- ⁷¹⁸ MK 16.03.2015. rīkojums Nr.124 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018.gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2016.gadam" sagatavošanas grafiku", zaudējis spēku 29.02.2016.
- ⁷¹⁹ MK 28.03.2017. rīkojums Nr. 141 "Par likumprojekta "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020. Gadam" un likumprojekta "Par valsts budžetu 2018. gadam" sagatavošanas grafiku", <https://likumi.lv/ta/id/289744-par-likumprojekta-par-vidēja-termiņa-budzeta-ietvaru-2018-2019-un-2020-gadam-un-likumprojekta-par-valsts-budzetu-2018-gadam>
- ⁷²⁰ Ārlietu ministrijas 18.08.2016. informatīvais ziņojums MK "Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai", 1.pielikums "Pasākumu un uzdevumu plāns OECD komiteju un darba grupu saņemto rekomendāciju ieviešanai".
- ⁷²¹ Ārlietu ministrijas 18.08.2016. informatīvais ziņojums MK "Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai", 1.pielikums "Pasākumu un uzdevumu plāns OECD komiteju un darba grupu saņemto rekomendāciju ieviešanai", Publiskās pārvaldības komitejas rekomendācija nr.17.
- ⁷²² Ministriju mājaslapas apskatīta 11.05.2017.
- ⁷²³ Revidentu 09.06.2016. intervija sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā.
- ⁷²⁴ Likuma par budžetu un finanšu vadību 21.panta otrās daļas 3.apakšpunkts.
- ⁷²⁵ Dr.iur. Ķinis U., Mg.iur. Amoliņa D. Konstitucionālā kontrole valsts finanšu jautājumos Satversmes tiesas praksē. 26.02.2013., Nr.8(759).
- ⁷²⁶ Satversmes tiesas 08.06.2012. spriedums lietā Nr.2011-18-01 "Par Likuma par budžetu un finanšu vadību 16². panta ceturrtās daļas un 19.panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 83. un 87.pantam".
- ⁷²⁷ <https://www.opengovpartnership.org/country/latvia>, resurss apskatīts 2017.gada 31. martā.

- 728 Open Government Partnership, http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/legacy_files/country_action_plans/Latvian%20OGP%20Action%20plan%202012.pdf, resurss apskatīts 2017.gada 14. martā.
- 729 Finanšu ministrijas mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sabiedribas_lidzdaliba/lemumu_pienemsana_latvija/, resurss apskatīts 2017.gada 14. martā.
- 730 Finanšu ministrijas mājaslapa, http://fm.gov.lv/lv/sabiedribas_lidzdaliba/sadarbiba_ar_pilsonisko_sabiedribu/, resurss apskatīts 14.03.2017.
- 731 MK 07.04.2009. Noteikumi Nr.300, "Ministru kabineta kārtības rullis", pants 91.².
- 732 Latvijas Pilsoniskās alianses 11.10.2017. vēstule Nr. LPA 1.7.-173 Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšsēdētājam Jānim Vucānam un Saeimas Pilsonības, migrācijas un sabiedrības saliedētības komisijas priekšsēdētājam Ritvaram Jansonam.
- 733 MK 15.12.2009. instrukcija "Tiesību akta projekta sākotnējās ietekmes izvērtēšanas kārtība".
- 734 MK 02.08.2006. rīkojums Nr.584, "Par Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstības koncepciju".
- 735 MK 02.08.2006. rīkojums Nr.584 "Par valsts finanšu informācijas attīstības sistēmas koncepciju" 1.1.sadaļa "Valsts finanšu informācijas sistēmas attīstības koncepcijas nolūks".
- 736 MK 02.08.2006. rīkojums Nr.584 "Par valsts finanšu informācijas attīstības sistēmas koncepciju".
- 737 MK 02.08.2006. rīkojums Nr.584 "Par valsts finanšu informācijas attīstības sistēmas koncepciju".
- 738 Finanšu ministrijas mājaslapa, Valsts budžetam – jauna un vienota plānošanas un izpildes sistēma 21.03.2012., <http://www.fm.gov.lv/lv/aktualitates/jaunumi/24758-valsts-budzetam-jauna-un-vienota-planosanas-un-izpildes-sistema>, resurss apskatīts 13.03.2017.
- 739 SAP (FM) lietotāju saraksts 29.11.2016.
- 740 KM 10.03.2014. rīkojums Nr. P-144.
- 741 Lietotāja pieejas vārds SAP (FM): ITC_INGUSK, ITC_JanisK un konsultants.
- 742 FM darbinieka 27.01.2017. e-pasts "FW: Par SAP (FM)".
- 743 Lietotāja pieejas vārds SAP (FM): FM_ALL un FM_ALL2.
- 744 Valsts kases pārstāvja 28.07.2016. e-pasts "Informācija par VVBPIIS Budžeta plānošanas bloku".
- 745 SAP (FM) lietotāju saraksts 29.11.2016.
- 746 Revidenta aplēse: (SAP licenču izmaksas gadā/lietotāju skaits) = 64 000 euro/105 lietotāji = 610 euro.
- 747 Lietotājs nav lietojis SAP (FM) Plānošanas bloku, bet ir SAP (FM) Izpildes bloka lietotājs
- 748 Lietotājs nav lietojis SAP (FM) Plānošanas bloku, bet ir SAP (FM) Izpildes bloka lietotājs
- 749 Lietotājs nav lietojis SAP (FM) Plānošanas bloku, bet ir SAP (FM) Izpildes bloka lietotājs
- 750 Eiropas Komisijas tematiskā faktu lapa, https://ec.europa.eu/growth/industry/competitiveness/public-administration_lv, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 751 Valsts administrācijas skolas mājaslapa, <http://vas.gov.lv/lv/>, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 752 Valsts civildienesta likuma II nodaļas "Vispārējā valsts civildienesta vadība" 5.pants.
- 753 MK 30.12.2014. rīkojums Nr.827 "Par Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādņēm 2014.–2020.gadam".
- 754 Valsts administrācijas skolas 2016. gada publiskais pārskats, <http://www.vas.gov.lv/lv/box/files/filelists/VASGadaparskats2016.pdf>, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 755 Valsts administrācijas skolas piedāvātie kursi, <http://www.vas.gov.lv/lv/f-finansu-vadiba-un-gramatvediba>, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 756 FM Iekšējā audita 24.02.2017. ziņojums par auditu "Valsts budžeta vadības veidošanu un īstenošanas process" un tā 1.pielikums.
- 757 FM mājaslapas sadaļa "FM iepirkumi", http://fm.gov.lv/lv/finansu_ministrija/fm_iepirkumi/, resurss apskatīts 03.05.2017.
- 758 31.07.2014. Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta reglaments Nr.12-16/7.
- 759 MK 31.07.2012. noteikumu Nr.523 "Noteikumi par budžeta pieprasījumu izstrādāšanas un iesniegšanas pamatprincipiem" 100.punkts.
- 760 Public Governance and Territorial Development Directorate, Recommendation of the Council on Budgetary Governance, OECD publication, 18. February 2015.
- 761 Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 19.06.2008. Saeimas lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 10.05.2012. Saeimas lēmumu, Valsts aizsardzības koncepcija, apstiprināta ar 16.06.2016.Saeimas lēmumu.
- 762 Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību; Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, <http://mk.gov.lv/lv/content/ministru-kabineta-vesture>, resurss apskatīts 06.10.2017.
- 763 Ar izņēmumu – divi pasākumi iekļauti: uzlabojumi tiesiskajā ietvarā un tā ieviešanas praksē, lai atbilstu OECD standartu prasībām sekojošās jomās, un augstskolu finansēšanas saistīti ar izglītības un pētniecības kvalitāti atbilstoši ES Padomes rekomendācijām.
- 764 Latvijas nacionālā reformu programma "Eiropa 2020" stratēģijas īstenošanai progresa ziņojums, 2016.gada aprīlis
- 765 Eiropas Komisijas mājaslapa, <http://www.consilium.europa.eu/lv/policies/european-semester/>, resurss apskatīts 2016.gada 10.novembrī.
- 766 Eiropas Komisijas mājaslapa, <http://www.consilium.europa.eu/lv/policies/european-semester/european-semester-key-rules-and-documents/>, resurss apskatīts 2016.gada 15.augustā.
- 767 Finanšu ministrijas mājaslapa, http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/fiskala_politika/stabilitates_un_izaugsmes_pakts/, resurss apskatīts 2016.gada 10.novembrī.
- 768 Ārlietu ministrijas mājaslapa, <http://www.mfa.gov.lv/lv/arpolitika/ekonomiskas-attiecibas/starptautiskas-ekonomiskas-organizacijas/ekonomiskas-sadarbības-un-attīstības-organizācija-OECD/latvija-cela-uz-OECD>, resurss apskatīts 2016.gada 13.augustā.
- 769 Ārlietu ministrijas mājaslapa, <http://www.mfa.gov.lv/lv/arpolitika/ekonomiskas-attiecibas/starptautiskas-ekonomiskas-organizacijas/ekonomiskas-sadarbības-un-attīstības-organizācija-OECD/latvija-cela-uz-OECD>, resurss apskatīts 2016.gada 13.augustā.
- 770 Ārlietu ministrijas mājaslapa, <http://www.mfa.gov.lv/aktualitates/zinas/54181-latvija-oficiali-klust-par-OECD-35-dalibvalsti>, resurss apskatīts 2016.gada 13.augustā.
- 771 Ministru kabineta 25.08.2016. rīkojums Nr.482 "Par kompetenču sadalījumu Latvijas interešu pārstāvēšanā Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas komitejās un darba grupās".
- 772 Valūtas grozs, kurš sastāv no Japānas jēnas, eiro, USD un Lielbritānijas mārciņas.
- 773 Likuma "Par Latvijas Republikas iestāšanos Starptautiskajā Valūtas fondā", Articles of Agreement of the International Monetary Fund, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/>.
- 774 Eiropas Komisijas Dienestu darba dokuments "2016.gada ziņojums par valsti – Latvija", Brisele, 26.02.2016. SWD(2016) 82 final. Daļa 2.1. Fiskālā politika, nodokļi, fiskālā sistēma un ilgtspēja ilgtermiņā.
- 775 Eiropas Komisijas Dienestu darba dokuments "2016.gada ziņojums par valsti – Latvija", Brisele, 26.02.2016. SWD(2016) 82 final. Daļa 2.3. Veselības aprūpe.

- ⁷⁷⁶ Eiropas Komisijas Dienestu darba dokuments “2016.gada ziņojums par valsti – Latvija”, Brisele, 26.02.2016. SWD(2016) 82 final. Daļa 2.2. Darba tirgus un sociālā politika.
- ⁷⁷⁷ Eiropas Komisijas Dienestu darba dokuments “2016.gada ziņojums par valsti – Latvija”, Brisele, 26.02.2016. SWD(2016) 82 final. Daļa 2.4. Izglītība, pētniecība un inovācijas.
- ⁷⁷⁸ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, Rīga, 18.08.2016.
- ⁷⁷⁹ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai” 1.Pielikums OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas sniegtās rekomendācijas, Rīga, 18.08.2016.
- ⁷⁸⁰ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai” 1.Pielikums OECD Korporatīvās pārvaldības komitejas sniegtās rekomendācijas, Rīga, 18.08.2016.
- ⁷⁸¹ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai” 1.Pielikums OECD Ekonomikas un attīstības analīzes komitejas sniegtās rekomendācijas, Rīga, 18.08.2016.
- ⁷⁸² Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, Rīga, 18.08.2016.
- ⁷⁸³ Starptautiskais Valūtas fonds, SVF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums, jūnijs, 2016.
- ⁷⁸⁴ Valsts kontroles intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā par OECD, IMF un ES Padomes rekomendāciju ieviešanu, 18.07.2016.
- ⁷⁸⁵ Valsts kontroles intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā par OECD, IMF un ES Padomes rekomendāciju ieviešanu, 18.07.2016.
- ⁷⁸⁶ Valsts kontroles intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā par OECD, IMF un ES Padomes rekomendāciju ieviešanu, 18.07.2016.
- ⁷⁸⁷ Valsts kontroles intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā par OECD, IMF un ES Padomes rekomendāciju ieviešanu, 18.07.2016.
- ⁷⁸⁸ Ekonomikas ministrijas sagatavotais pārskats ““Eiropa 2020” stratēģija un Latvijas nacionālā reformu programma”, https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/Eiropa_2020.pdf, resurss apskatīts 11.11.2016.
- ⁷⁸⁹ Saeimas publikācija, “Cigāne: Eiropas Komisijas rekomendācijas Latvijai vēsta – samazinoties iedzīvotāju skaitam, valstij arvien būtiskāk ieguldīt cilvēkos”, 04.04.2016., <http://www.saeima.lv/lv/aktualitates/saeimas-zinas/24607-cigane-eiropas-komisijas-rekomendacijas-latvijai-vesta-samazinoties-iedzivotaju-skaitam-valstij-arvi-resurss> apskatīts 11.11.2016.
- ⁷⁹⁰ Ārlietu ministrijas raksts “Latvijas pievienošanās Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, <http://www.mfa.gov.lv/arpolitika/ekonomiskas-attiecibas/starptautiskas-ekonomiskas-organizacijas/ekonomiskas-sadarbibas-un-attistibas-organizacija-oecd/latvijas-pievienosanas-oecd>, resurss apskatīts 11.11.2016.
- ⁷⁹¹ <http://financenet.tvnet.lv> raksts, “OECD rekomendācijas Latvijai saistītas arī ar “neizpildītajiem mājasdarbiem””, 02.06.2016., http://financenet.tvnet.lv/zinas/611312-OECD_rekomendacijas_latvijai_saistitas_ari_ar_neizpilditajiem_majasdarbiem, resurss apskatīts 11.11.2016.
- ⁷⁹² Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 1 lapaspuses izcēlums “Authorities’s views” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹³ Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 8 lapaspuses izcēlums “The authorities broadly concurred with the outlook and assessment of risks” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹⁴ Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 12 lapaspuses izcēlums “The authorities agreed with the need for reforms across various sectors to support productivity and growth” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹⁵ Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 14 lapaspuses izcēlums “The authorities agreed that competitiveness needs to be preserved, and that action is needed accross various fronts” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹⁶ Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 17 lapaspuses izcēlums “The authorities agreed that the banking system is robust, and that a resumption of credit will be vital to future growth” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹⁷ Starptautiskais Valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – preses relīze; Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums; Personāla ziņojuma 19 lapaspuses izcēlums “The authorities agreed with staff that the budget should be implemented flexibly in accordance with the FDL, and that revenue envelope should be boosted over time” jūnijs, 2016.
- ⁷⁹⁸ Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments “Ziņojums par valsti – Latvija (2015)”, Briselē, 26.2.2015.SWD(2015) 33 final
- ⁷⁹⁹ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumi, sadaļa “1.3.4. Aktuāli Latvijas ekonomikas izaicinājumi makroekonomikas nesabalansētības procedūras skatījumā”, http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/CE905887EA925F4AC225804C002DA292?OpenDocument#_Toc463628095
- ⁸⁰⁰ Likumprojekta “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2017., 2018. un 2019.gadam” paskaidrojumi, sadaļa “1.3.4. Aktuāli Latvijas ekonomikas izaicinājumi makroekonomikas nesabalansētības procedūras skatījumā”, http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/CE905887EA925F4AC225804C002DA292?OpenDocument#_Toc463628095
- ⁸⁰¹ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, 18.08.2016.
- ⁸⁰² Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, 18.08.2016.
- ⁸⁰³ Valsts kontroles intervijas protokols sākotnējās izpratnes gūšanai Finanšu ministrijā par OECD, IMF un ES Padomes rekomendāciju ieviešanu, 18.07.2016.
- ⁸⁰⁴ Ar izņēmumu – divi pasākumi iekļauti: uzlabojumi tiesiskajā ietvarā un tā ieviešanas praksē, lai atbilstu OECD standartu prasībām sekojošās jomās, un augstskolu finansēšanas saistīti ar izglītības un pētniecības kvalitāti atbilstoši ES Padomes rekomendācijām.
- ⁸⁰⁵ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam, http://www.latvija2030.lv/upload/latvija2030_saeima.pdf

- ⁸⁰⁶ Latvijas Stratēģiskās attīstības plāns 2010.–2013.gadam, <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3338>
- ⁸⁰⁷ 12.04.2016. Ministru kabineta sēdes protokols Nr.17, 51.§, 52.§
- ⁸⁰⁸ Latvijas nacionālā reformu programma “Eiropa 2020” stratēģijas īstenošanai progresa ziņojums, 2016.gada aprīlis
- ⁸⁰⁹ Latvijas Republikas Pastāvīgā pārstāvniecība Eiropas Savienībā 15.04.2016. ziņojums Nr.513-04/19 “Par divpusējām sarunām ar Eiropas Komisiju 2016.gada 13.aprīlī”.
- ⁸¹⁰ Latvijas Republikas Pastāvīgā pārstāvniecība Eiropas Savienībā 15.04.2016. ziņojums Nr.513-04/19 “Par divpusējām sarunām ar Eiropas Komisiju 2016.gada 13.aprīlī”.
- ⁸¹¹ Eiropas pusgads, <http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/>, resurss apskatīts 2016.gada 2.novembrī.
- ⁸¹² Ministru kabineta 2016. gada 3. maija rīkojums Nr. 275 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”; Valdības rīcības plāns ar informāciju par tā izpildi pieejams šeit: <http://www.pkc.gov.lv/vald%C4%ABbas-priorit%C4%81tes-2014/m%C4%81ra-ku%C4%8Dinska-vad%C4%ABt%C4%81-vald%C4%ABba>
- ⁸¹³ Valsts kontroles 15.09.2014. ziņojums “Par Latvijas Republikas 2013.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem”.
- ⁸¹⁴ Supplemental Memorandum of Understanding (Second addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 22.02.2010.
- ⁸¹⁵ Supplemental Memorandum of Understanding (Second addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 22.02.2010.
- ⁸¹⁶ Supplemental Memorandum of Understanding (Third addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 20.07.2010.
- ⁸¹⁷ Supplemental Memorandum of Understanding (Fourth addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 08.06.2011.
- ⁸¹⁸ Supplemental Memorandum of Understanding (Fourth addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 08.06.2011.
- ⁸¹⁹ Supplemental Memorandum of Understanding (Fifth addendum of the Memorandum of Understanding) between The European Union and the Republic of Latvia, 21.12.2011.
- ⁸²⁰ Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments “Latvijas 2013. gada valsts reformu programmas un konverģences programmas novērtējums”, Briselē, 29.5.2013. SWD(2013) 364 final.
- ⁸²¹ Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments “Latvijas 2014. gada valsts reformu programmas un stabilitātes programmas novērtējums”, Briselē, 2.6.2014.SWD(2014) 415 final
- ⁸²² Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments “Ziņojums par valsti – Latvija (2015)”, Briselē, 26.2.2015.SWD(2015) 33 final
- ⁸²³ IMF Country Report No. 12/31 Republic of Latvia: Fifth Review Under the Stand-By Arrangement and Financing Assurances Review, Request for Waiver of Nonobservance of a Performance Criterion, and Proposal for Post-program Monitoring, February 2012.
- ⁸²⁴ IMF Country Report No. 12/31 Republic of Latvia: Fifth Review Under the Stand-By Arrangement and Financing Assurances Review, Request for Waiver of Nonobservance of a Performance Criterion, and Proposal for Post-program Monitoring, Table 3. Latvia: Structural Benchmarks, February 2012.
- ⁸²⁵ Starptautiskais valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.14/115, Latvijas Republika, 2014.gada IV panta konsultācijas – Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums, maijs, 2014.
- ⁸²⁶ Starptautiskais valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.15/110, Latvijas Republika, 2015.gada IV panta konsultācijas – Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums, maijs, 2015.
- ⁸²⁷ Starptautiskais valūtas fonds, IMF Valsts ziņojums Nr.16/171, Latvijas Republika, 2016.gada IV panta konsultācijas – Personāla ziņojums; Par Latvijas Republiku atbildīgā Izpilddirektora ziņojums, jūnijs, 2016.
- ⁸²⁸ Ārlietu ministrijas sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”, Rīga, 17.08.2016.
- ⁸²⁹ Sacimas 20.12.2012. paziņojums “Par Latvijas Nacionālo attīstības plānu 2014.–2020.gadam”.
- ⁸³⁰ 2010.gada novembra Deklarācija par Valda Dombrovskā vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību Nacionālai izaugsmei un vienotībai, <http://mk.gov.lv/sites/default/files/editor/dombrovskis-2-deklaracija.pdf>.
- ⁸³¹ 2011.gada oktobra Deklarācija par Valda Dombrovskā vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, <http://mk.gov.lv/sites/default/files/editor/dombrovskis-3-deklaracija.pdf>.
- ⁸³² 2014.gada februāra Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, http://www.pkc.gov.lv/images/LS_MK_deklaracija.pdf un Ministru Kabineta 2015.gada 15.februāra rīkojums Nr.78 “Par valdības rīcības plānu Deklarācijas par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”
- ⁸³³ 2016.gada februāra Deklarācija par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, http://mk.gov.lv/sites/default/files/editor/20160210_mkucinskis_vald_prior_gala_vers_0.pdf.
- ⁸³⁴ Ministru kabineta 2016. gada 3. maija rīkojums Nr. 275 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”, <http://www.pkc.gov.lv/valdibas-prioritates-2014/mara-kučinska-vadita-valdiba>.
- ⁸³⁵ Ministru kabineta 16.09.2014 noteikumi Nr.549 “Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes nolikums”.
- ⁸³⁶ Ministru kabineta noteikumi 549, 2014.gada 16.septembrī, Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes nolikums, 1.punkts
- ⁸³⁷ Ministru kabineta noteikumi 549, 2014.gada 16.septembrī, Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes nolikums, 8.punkts
- ⁸³⁸ Ministru kabineta 2010.gada 26.augusta rīkojums Nr.513 (prot. Nr.41 79.§) “Par Pasākumu plānu ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam”, <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3481>.
- ⁸³⁹ Ministru kabineta 2010.gada 7.aprīlī rīkojums Nr.197 (prot. Nr.17 27.§) “Par Pasākumu plānu neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.–2013.gadam”.
- ⁸⁴⁰ Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes 2016.gada 10.jūnija sēdes protokols Nr.3, http://fm.gov.lv/files/tausaimnieciba/EEAP_10062016_protokols.pdf.
- ⁸⁴¹ Finanšu ministrijas 01.02.2013. sagatavotais Informatīvais ziņojums Par Pasākumu plānā ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam iekļauto uzdevumu izpildes gaitu
- ⁸⁴² Finanšu ministrijas 01.02.2013. sagatavotais Informatīvais ziņojums Par Pasākumu plānā ēnu ekonomikas apkarošanai un godīgas konkurences nodrošināšanai 2010.–2013.gadam iekļauto uzdevumu izpildes gaitu

- ⁸⁴³ Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2014.–2016.gadam, apstiprināta ar Valsts ieņēmumu dienesta 2014.gada 23.aprīļa rīkojumu Nr.750, ar grozījumiem, kas izdarīti ar Valsts ieņēmumu dienesta 2015.gada 5.marta rīkojumu Nr.395, 2015.gada 12.maija rīkojumu Nr.747, 2016.gada 29.februāra rīkojumu Nr.294.
- ⁸⁴⁴ Ministru kabineta 2016.gada 10.novembra sēdē Nr.61 apstiprinātais “Ministru prezidenta Māra Kučinska ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību.
- ⁸⁴⁵ Likuma “Par valsts budžetu 2013.gadam” 42.pants, Likuma “Par valsts budžetu 2014.gadam” 45.pants, Likuma “Par valsts budžetu 2015.gadam” 42.pants, Likuma “Par valsts budžetu 2016.gadam” 42.pants.
- ⁸⁴⁶ VID darbības stratēģija 2014.–2016.gadam 6. Stratēģijas īstenošanas novērtēšanas rezultātīvie rādītāji
- ⁸⁴⁷ Finanšu revīzija “Par Finanšu ministrijas 2015.gada pārskata sagatavošanas pareizību”, 2016.gada 29.aprīlī, atbilstības jautājumi, sadaļa 2.1. Ēnu ekonomikas apkarošanas pasākumu realizācija Valsts ieņēmumu dienestā
- ⁸⁴⁸ FM Informatīvais ziņojums “Par iespējām palielināt ieņēmumus” (MK 10.11.2014. sēdes protokola Nr.61 29.§).
- ⁸⁴⁹ Valsts kontrole 15.09.2014. revīzijas ziņojums “Par Latvijas Republikas 2013.gada pārskata par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem”.
- ⁸⁵⁰ Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes 2016.gada 10.jūnija sēdes protokols Nr.3, http://fm.gov.lv/files/tausaimnieciba/EEAP_10062016_protokols.pdf.
- ⁸⁵¹ Ēnu ekonomikas apkarošanas padomes Valsts iestāžu darba plāna ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.–2020.gadam 47.punkts.
- ⁸⁵² 2016.gada 9.augustā Ministru prezidents, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Pašvaldību savienība un Latvijas Zinātņu akadēmija noslēdza vienošanos, ka līdz 2017.gada 1.aprīlim tiek izstrādāta, izdiskutēta un valdībā apstiprināta nodokļu politikas stratēģija 2017.–2021.gadam, kurā tai skaitā būs iekļauti pasākumi, kas atbilst starptautisko organizāciju rekomendācijām. Attiecīgi tika grozīts arī termiņš Valdības rīcības plānā.
- ⁸⁵³ <http://atvertaparvaldiba.info/iniciativa/vienosanas-par-referendumu/13-lv/atvertas-parvaldibas-partneriba/14-atvertas-parvaldibas-partneriba-latvija-pamatjedzieni>.
- ⁸⁵⁴ http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/legacy_files/country_action_plans/Latvian%20OGP%20Action%20plan%202012.pdf.
- ⁸⁵⁵ OECD Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupā regulāri tiek veikti izvērtējumi par dalībvalstu progresu OECD Pret-korupcijas konvencijas standartu ieviešanā. Ekonomijas un attīstības analīzes komitejā regulāri (vienu reizi divos gados) tiek veikts visaptverošs ekonomiskais pārskats (nākamais Latvijas ekonomikas pārskats tiks veikts 2017.gada maijā). Informācija pieejama Ārlietu ministrijas sagatavotajā Informatīvajā ziņojumā “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”.
- ⁸⁵⁶ 2015.gada rekomendāciju novērtējums: EIROPAS KOMISIJA Briselē, 26.2.2016. SWD(2016) 82 final KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS 2016. gada ziņojums par valsti – Latvija
- ⁸⁵⁷ 2015.gada rekomendāciju novērtējums: EIROPAS KOMISIJA Briselē, 26.2.2016. SWD(2016) 82 final KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS 2016. gada ziņojums par valsti – Latvija
- ⁸⁵⁸ 2014.gada rekomendāciju novērtējums: EIROPAS KOMISIJA Briselē, 26.2.2015. SWD(2015) 33 final KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS Ziņojums par valsti - Latvija (2015) {COM(2015) 85 final
- ⁸⁵⁹ 2013.gada rekomendāciju novērtējums: EIROPAS KOMISIJA Briselē, 2.6.2014. SWD(2014) 415 final KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS LATVIJAS 2014. gada valsts reformu programmas un stabilitātes programmas novērtējums Pavaddokuments dokumentam Ieteikums PADOMES IETEIKUMAM par Latvijas 2014. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2014. gada stabilitātes programmu
- ⁸⁶⁰ 2012.gada rekomendāciju novērtējums: EIROPAS KOMISIJA Briselē, 29.5.2013. SWD(2013) 364 final KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS LATVIJAS 2013. gada valsts reformu programmas un konverģences programmas Novērtējums Pavaddokuments dokumentam Ieteikums Padomes ieteikumam par Latvijas 2013. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas konverģences programmu 2012.-2016. gadam
- ⁸⁶¹ KOMISIJA Brisele, 7.6.2011 SEC(2011) 722 galīgā redakcija KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS
- ⁸⁶² LATVIJAS 2011. gada valsts reformu programmas un konverģences programmas novērtējums, Pavaddokuments dokumentam Ieteikums PADOMES IETEIKUMS par Latvijas 2011. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par atjaunināto Latvijas konverģences programmu, 2011.-2014.g. {SEC(2011) 822 galīgā redakcija}
- ⁸⁶³ Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupa 2015. gada oktobrī apstiprināja Latvijas 2.fāzes novērtējuma ziņojumu par paveikto OECD Konvencijas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos (turpmāk – Konvencija) un ar to saistīto rekomendāciju prasību ieviešanā. OECD Padomes apstiprinātajās rekomendācijās attiecībā uz Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupu Latvijai ir noteikts uzdevums turpināt darbu pie OECD 2.fāzes Latvijas novērtējuma ziņojumā izteikto rekomendāciju izpildes. Latvijas 2.fāzes ziņojums paredz Latvijai sniegt mutisku ziņojumu par atsevišķu rekomendāciju īstenošanu 2016. gada oktobra Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas plenārsēdes laikā. Savukārt par visām 2.fāzes novērtējuma ietvaros izteiktajām rekomendācijām Latvijai ir jāsniedz rakstveida ziņojums 2017. gada oktobrī (Ārlietu ministrijas 17.08.2016. sagatavotais Informatīvais ziņojums “Par sarunu noslēgšanu par Latvijas pievienošanos Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijai”).
- ⁸⁶⁴ MK 03.05.2016. rīkojums Nr.275 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Māra Kučinska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”.
- ⁸⁶⁵ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016., 4.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf.
- ⁸⁶⁶ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu 2017.-2020.gadam, 06.04.2017, 7.lpp. http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpziņojums.pdf.
- ⁸⁶⁷ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016., 4.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf.
- ⁸⁶⁸ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016., 4.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf.
- ⁸⁶⁹ Fiskālās disciplīnas padomes 09.02.2017. atbildes viedoklis (Nr.1-08/175) Saeimai un Ministru kabinetam par veselības aprūpes reformas atkāpi. http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_175_20170209_Par_veselibas_reformas_atkapi.pdf 3.lpp.
- ⁸⁷⁰ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016. http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf 11 lpp.
- ⁸⁷¹ Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016., 10.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf.

872	FISKĀLĀS	DISCIPLĪNAS	UZRAUDZĪBAS	ZIŅOJUMS,	2015,	18.09.2015.,	9.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_01_691_20150925_Uzraudzibas_zinojums.pdf .						
873	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	7.lpp.,
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf .						
874	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,		2015,	20.lpp
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_01_691_20150925_Uzraudzibas_zinojums_ar_pielikumiem.pdf .						
875	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2016.–2019.gadam,				06.04.2016.,	3.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_591_20160411_Starpzinojums.pdf .						
876	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	5.lpp.,
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf .						
877	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2016.–2019.gadam,				06.04.2016.,	3.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_591_20160411_Starpzinojums.pdf .						
878	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	5.lpp.,
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf .						
879	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2017.–2020.gadam,				06.04.2017,	14 lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpzinojums.pdf .						
880	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2017.–2020.gadam,				06.04.2017,	16 lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpzinojums.pdf .						
881	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2016.–2019.gadam,				06.04.2016.,	8.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_591_20160411_Starpzinojums.pdf .						
882	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 3.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
883	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu	2015.–2018.gadam,				05.05.2015.,	
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_01_322_20150508_Starpzinojums_un_Piel1.pdf .						
884	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu	2015.–2018.gadam,				05.05.2015.,	9.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_01_322_20150508_Starpzinojums_un_Piel1.pdf .						
885	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2016.–2019.gadam,				06.04.2016.,	3.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_591_20160411_Starpzinojums.pdf .						
886	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu	2015.–2018.gadam,				05.05.2015.,	9.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_01_322_20150508_Starpzinojums_un_Piel1.pdf .						
887	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpzinojums.pdf .						
888	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2016.–2019.gadam,				06.04.2016.,	8.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_591_20160411_Starpzinojums.pdf .						
889	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2017.-2020.gadam,				06.04.2017.	
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpzinojums.pdf .						
890	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 12.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
891	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 12.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
892	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 3.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
893	Fiskālās disciplīnas padomes 09.02.2017. atbildes viedoklis (Nr.1-08/175) Saeimai un Ministru kabinetam par veselības aprūpes reformas atkāpi, 3.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_175_20170209_Par_veselibas_reformas_atkapi.pdf .						
894	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	9.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/fdp_1_08_1186_20161005_fduz_bez_pielikumiem.pdf .						
895	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016. http://fdp.gov.lv/files/uploaded/fdp_1_08_1186_20161005_fduz_bez_pielikumiem.pdf 10.lpp.						
896	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums, 2016, 05.10.2016., 3. lpp.						
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf 3 lpp.						
897	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 12.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
898	FDP pētījums “Latvijas valsts parāds. Deficīts un novecošanās”, 4.lpp., http://fdp.gov.lv/files/uploaded/20161201_VParads_LV.pdf .						
899	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	7.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf .						
900	Fiskālās disciplīnas padomes pašnovērtējums, 2016 http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_Pasnovertejums.pdf .						
901	Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas stabilitātes programmu	2017.–2020.gadam,				8. lpp.	
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_469_20170413_Starpzinojums.pdf .						
902	Fiskālās	disciplīnas	uzraudzības	ziņojums,	2016,	05.10.2016.,	12.lpp.
	http://fdp.gov.lv/files/uploaded/FDP_1_08_1186_20161005_FDUZ_bez_pielikumiem.pdf , 4 lpp.						
903	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojuma (Nr.1-08/1499) 1. pielikums “2016. gada Uzraudzības ziņojuma rekomendāciju progress”, http://fdp.gov.lv/04-10-2017-uzraudzibas-zinojums , Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojuma (Nr.1-08/1186) 1. pielikums “2015. gada Uzraudzības ziņojuma rekomendāciju progress”, http://fdp.gov.lv/05-10-2016-uzraudzibas-zinojums , Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums (Nr.1-02/692) 1. pielikums “Rekomendāciju progressa ziņojums”, http://fdp.gov.lv/25-09-2015-uzraudzibas-zinojums , resursi apskatīti 17.10.2017.						
904	Neieskaitot neatkarīgo institūciju iesniegtos priekšlikumus.						
905	MK 22.12.2009. noteikumu Nr.1627 “Nacionālā kino centra nolikums” 1., 2.punkts.						
906	MK 12.10.2010. noteikumu Nr.975 “Kārtība, kādā Nacionālais kino centrs piešķir publisko finansējumu filmu nozares projektiem” 2.punkts.						
907	MK 12.10.2010. noteikumu Nr.975 “Kārtība, kādā Nacionālais kino centrs piešķir publisko finansējumu filmu nozares projektiem” 5.1., 5.2. un 5.3.apakšpunkts.						
908	MK 12.10.2010. noteikumu Nr.975 “Kārtība, kādā Nacionālais kino centrs piešķir publisko finansējumu filmu nozares projektiem” 24.1. un 24.3.apakšpunkts.						
909	MK 12.10.2010. noteikumi Nr.975 “Kārtība, kādā Nacionālais kino centrs piešķir publisko finansējumu filmu nozares projektiem”.						
910	Likuma “Par valsts budžetu 2013.gadam” paskaidrojumi.						

- ⁹¹¹ Likumprojekta “Par valsts budžetu 2017.gadam” 2.lasījuma Saeimas sēdes dokumenti, Priekšlikumi par izmaiņām ieņēmumos un izdevumos, 309.lpp., [http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cbc46d6dc0b91024c22580730061233f/\\$FILE/730_Budzets_2s.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cbc46d6dc0b91024c22580730061233f/$FILE/730_Budzets_2s.pdf), resurss apskatīts 15.09.2017.
- ⁹¹² Likumprojekta “Par valsts budžetu 2017.gadam” 2.lasījuma Saeimas sēdes dokumenti, Priekšlikumi par izmaiņām ieņēmumos un izdevumos, 309.lpp., [http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cbc46d6dc0b91024c22580730061233f/\\$FILE/730_Budzets_2s.pdf](http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/cbc46d6dc0b91024c22580730061233f/$FILE/730_Budzets_2s.pdf), resurss apskatīts 15.09.2017.
- ⁹¹³ MK 12.10.2010. noteikumu Nr.975 “Kārtība, kādā Nacionālais kino centrs piešķir publisko finansējumu filmu nozares projektiem” 5.1., 5.2. un 5.3.apakšpunkts.
- ⁹¹⁴ Iepirkuma līguma nosaukums “Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem”, līguma un iepirkuma identifikācijas numurs FM 2012/3-ESF/SFTP, <https://pvs.iub.gov.lv/show/310095>, resurss apskatīts 09.03.2017.
- ⁹¹⁵ SIA PricewaterhouseCoopers “Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.”, 14.08.2013.
- ⁹¹⁶ SIA PricewaterhouseCoopers “Pētījums par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Rekomendāciju ziņojums.”, 09.10.2013.
- ⁹¹⁷ SIA PricewaterhouseCoopers “Pētījums par Likuma par budžetu un finanšu vadību pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Analītiskais ziņojums.”, 14.08.2013., 5.lpp.
- ⁹¹⁸ Latvijas Pašvaldību savienības pasūtītais, SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” veiktais zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, 2016.gada septembris, 103.lpp.
- ⁹¹⁹ SIA PricewaterhouseCoopers “Pētījums par LBFV pilnveidošanu un harmonizāciju ar citiem normatīvajiem aktiem. Rekomendāciju ziņojums.”, 09.10.2013.
- ⁹²⁰ Likums par budžetu un finanšu vadību: pieņemts 24.03.1994.
- ⁹²¹ Latvijas Pašvaldību savienības pasūtītais SIA “Publiskās pārvaldes konsultācijas” veiktais zinātnisks pētījums “Rezultatīvo rādītāju iegūšanas iespējas izmantojot pašvaldību budžeta informāciju”, 2016.gada septembris, 111.lpp.
- ⁹²² FM Finanšu vadības un metodoloģijas departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītājas L.Jevčukas 15.03.2017. e-vēstule.